ΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ. ΛΥΓΙΔΚΗ
Καθηγητοῦ Στρατ. Σχολῆς Εὐελπίδων

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

1957

ΤΟΜΟΣ Γ΄

Η. ΜΑ. ΘΡΑ. ΚΥ.

(ΗΠΕΙΡΟΣ - ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ - ΘΡΑΚΗ - ΚΥΠΡΟΣ)

ΑΘΗΝΑΙ

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Συγγραφέως;

Τὸ παρὸν τεῦχος μὲ № 0002 ἀνήκει εἰς τὸν κ.

Λαβράνου Ἀθανάσιον

ΜΕΡΟΣ Α΄

Ε. Δ. ΗΠΕΙΡΟΥ

(Σχ. 1)

(Συνέχεια)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

ΓΑΙΟΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ

Ι. ΟΡΕΟΓΡΑΦΙΑ

Αἱ ὀροσειραὶ τῆς Ἠπείρου ἔχουν γενικῶς ΒΔ ἐκ ΝΑ κατεύθυνσιν, εἶναι παράλληλοι μεταξύ των καὶ γεννῶνται ἐκ τῶν σπονδύλων τοῦ κυρίου Δ ὀρεογραφικοῦ σκελετοῦ τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου. Οὕτω:

1) Ἐκ τοῦ σπονδύλου Γράμμου (2.520) βαίνουν αἱ ὀροσειραί:

Μαύρη Πέτρα (2.520)—Μάλι Ραδόνι—Ραντομίτ (1.663)—Ντράσα—Γκλάβε—Μαλακάστρα—Μεστάν.

2) Ἐκ τοῦ σπονδύλου Βασιλίτσα (2.249) αἱ Σμόλικα (2.637)—Κάμενικ (2.041)—Ταμπόρι (1.495).

3) Ἐκ τοῦ κυρίου σπονδύλου Λάκμωνος (2.295)—Βραδέτον—Τύμφη (Γκαμήλα 2.497)—Δοῦσκον—ὄρη Λε·

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

1) Ἵνα ἀνταποκριθῶμεν πρὸς ἀναληφθεῖσαν ὑποχρέωσίν μας ἐκδόσεως ἁπάσης τῆς ὕλης Θεμ. Γεν. Μορφώσεως καὶ Στρ. Γεωγραφίας τῆς θεματοθετουμένης ὑπὸ τῆς Ε.Δ.Υ.Ε.Α. ὑπ' ἀριθ. 147 τοῦ 1956 διὰ νὰ ξυνηθοῦν καὶ μελετήσουν ἐγκαίρως ταύτην οἱ ὑποψήφιοι διὰ τὴν Α.Σ.Π. κ. κ. ἀξιωματικοὶ καὶ ἐπειδὴ ἡ ἔκδοσις τῶν Δ' καὶ Ε' Τόμων τοῦ παρόντος ἐνδέχεται νὰ καθυστερήση κατά τι,

Ἀπεφασίσαμεν

τὴν περιληπτικὴν ἔκδοσιν εἰς ἰδιαίτερα φυλλάδια ὁλοκλήρου τῆς ὕλης Δ' καὶ Ε' Τόμων. Ταῦτα θ' ἀποσταλοῦν μόνον πρὸς τοὺς κ. κ. ὑποψηφίους Α.Σ.Π. ἐκ τῶν συνδρομητῶν μας, χωρὶς οὐδεμίαν ἐπὶ πλέον ἐπιβάρυνσιν τούτων. Θὰ ἀκολουθήση ἡ ἀποστολὴ εἰς αὐτοὺς τῶν Δ' καὶ Ε' Τόμων εὐθὺς ὡς περατωθεῖ ἡ ἤδη ἐκτελουμένη ἐκτύπωσίς των.

2) Ἐπανερχόμεθα καὶ αὖθις εἰς — καὶ προγενεστέρως — ἐγγράφως διατυπωθεῖσαν παράκλησίν μας ὅπως οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ ἐνημερώνουν ἡμᾶς διὰ πᾶσαν τυχὸν ἀλλαγὴν διευθύνσεώς των.

3) Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ ὅπως τὸν Δεκέμβριον 1959 γνωρίσουν πρὸς ἡμᾶς τὴν διαμονήν των ἵνα λάβουν φυλλάδιον περιλαμβάνον πᾶν ὅ,τι θ' ἀποτελῆ — συνεπείᾳ τῶν ἀπὸ τοῦδε καὶ μέχρι τότε διεθνῶν ἐξελίξεων — ἐπιβεβλημένην βελτίωσιν τῆς ὕλης, βελτίωσιν ἀναγκαιοῦσαν εἰς τὸ παρὸν σύγγραμμα ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ «1957». Τοῦτο θ' ἀποστέλλεται δωρεάν.

Ν. Κ. Λ.

Διεύθυνσις : Ν. Κ. ΛΥΓΙΔΑΚΗΣ
Καθηγητὴς Σ. Σ. Ε.
Ἄλσους — Ἁγ. Γερασίμου — ΓΛΥΦΑΔΑ
Τηλ : 04502 — 812 842

σκοβικίου–Νεμέρτσκα (2.269)–Ντέμπελιτ (2.050) —Τρεμπεσίνα (1.923)–Σὲν Τέλι (1.802).

4) Ἐκ τῶν Ν ἀντηρίδων τοῦ Λάκμωνος: Δρῖσκος–Μιτσικέλι–Ζαγόρι–όρ. Σιουτίστας (κ. Κασιδιάρης)–Κουτσόκρανο (1.324)–Μακρύκαμπος (1.672) –Λουτζερίσε (2.155).

5) Ἐκ τῶν Τζουμέρκων:

Ἀετόραχη–Ὀλύτσικας (ἢ Τόμαρος 1.974) –Τσαμαντᾶς (Μουργκάνα 1.806 ἐφ' οὗ τὸ ὁρόσημον) Ντρουγκάνα (937)–Γκιέρι (1.602)–Φράσερι (1.783) –Λοῦτσες (1.884). Ἐκ τῆς Λοῦτσες ἡ ὁροσειρὰ σχηματίζει ψαλλίδα: α) Κουρβελέσι (1.529) – Γκρίμπα (2.111 καὶ 1.908). β) Σοπότι (1.405) – Τσίκα (1.195) – Κεραύνεια (1.503). Ἀπὸ τὰ Κεραύνεια ὁ β' κλάδος τῆς ψαλλίδος σχηματίζει νέαν ψαλλίδα πρός: ὁροσειρὰν Λουγκάρας (1.884) ἀφ' ἑνὸς καὶ Ἀκροκεραυνείων (826) ἀφ' ἑτέρου.

Ἐκ τῶν Τζουμέρκων μὲ κατεύθυνσιν ἐκ Β πρὸς Ν ἀλλὰ κατὰ παράλληλον μεταξύ των διάταξιν βαίνουν ἐκ Β πρὸς Ν ἀλληλοδιαδόχως αἱ σειραί:

–Ξηροβοῦνι–Γκιλμπερίνι.

–Βρύτσακος–Θεσπρωτικὰ ὄρη.

–Ὄρη Σουλίου.

–Ὄρη Παραμυθιᾶς–Χιονίστρα–Πέσιμο –Πεζοβόλος–ὄρη Ζαλόγγου.

–Φιλιατῶν καὶ Πάργας.

–Ὄρη Σαρακίνας.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΤΕΡΑΙ ΣΤΕΝΩΠΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΒΑΣΕΙΣ

1) Κονίτσης. 2) Σαρανταπόρου (παρὰ τὴν Μεσογέφυραν). 3) Καλπακίου. 4) Κλεισούρας. 5) Τεπελενίου. 6) Γκεοργκουτσάτι. 7) Τσαγκόνι. 8) Φράσερι. 9) Φυλ. Λύκου (Σχ. 2). 10) Γομάρας. 11) Ταμπούρι Ζάκα. 12) Τζὰν Κορταρᾶ. 13) Λογγάρας. 14) Μπόρσι. 15) Δελβίνου. 16) Δελβινακίου. 17) αἱ Κιάφα Μπούμπεσι, Κιάφα Κουτσί, Κιάφα Γκλάβς. 18) Κιάφα Κάριτ. 19) Κιάφα Γκοῦρι Πρέρι καὶ 20) Κιάφα Δάρδας.

2. ΥΔΑΤΟΓΡΑΦΙΑ

1. *Ποταμοί*

α) Ἀ ῷ ο ς (κ. Β ο γ ι ο ῦ σ α). Πηγάζει ἐκ τῆς ΒΔ περιοχῆς Μετσόβου καὶ δὴ ἐκ τῶν ΝΔ κλιτύων τοῦ Μαυροβουνίου – ὅπερ ἀπὸ Β κλείει τὸ ὑψπ. Μετσόβου. – Διευθύνεται γενικῶς πρὸς ΒΔ. Ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν Β τοῦ κόλπου Αὐλῶνος μετὰ ροῦν 240 χιλιομέτρων.

Τὸ πλάτος τῆς π. γ. κυμαίνεται ἀπὸ 50 – 80 μ. τὸ δὲ βάθος τοῦ ὕδατος φθάνει τὰ 2,00 μ. Ἡ ταχύτης τοῦ ρεύματος εἶναι 2,00]1'' μ.

Ὁ Ἀῷος δὲν εἶναι διαβατὸς ἐν πάσῃ τοῦ ἔτους ἐποχῇ καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀποτελεῖ σοβαρὸν κώλυμα.

Ἡ κοιλὰς ἣν σχηματίζει ὁ π. εἶναι κατὰ τὸν ἄ ν ω ρ ο ῦ ν βαθεῖα, λίαν στενὴ καὶ περιβάλλεται ὑπὸ ἀποτόμων κλιτύων. Κατὰ τὸν μ έ σ ο ν ρ ο ῦ ν κι' ἀπὸ τῆς περιοχῆς Κονίτσης – Μέρτζανης μέχρι Κλεισούρας ἡ κοιλὰς εὐρύνεται σχετικῶς χωρὶς ν' ἀποβάλη ἐν τούτοις τὸν χαρακτηρισμὸν «στενῆς» τοιαύτης.

Ἐντὸς τῆς στενωποῦ Κλεισούρας ἡ π. γ. συσφίγγεται ἐπὶ μήκους 14 χλμ. καὶ ὁ ροῦς κατευθύνεται πρὸς ΝΝΔ. Ἅμα τῇ ἐξόδῳ τοῦ ποταμοῦ ἐκ τῆς στενωποῦ λαμβάνει καὶ πάλιν ΒΔ κατεύθυνσιν. Ἡ κοιλὰς ἐκεῖθεν τοῦ Τεπελενίου δ ι ε υ ρ ύ ν ε τ α ι ἐξελισσομένη ΝΔτῆς «Μαλακάστρα», εἰς εὐρεῖαν πεδιάδα – Λιαπουργιάν, Μίφολη – εἰς ἣν ὁ Ἀῷος ἑλίσσεται ἐπὶ ὀφιοειδοῦς κοίτης. Παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ π. καὶ εἰς μεγάλην ἔκτασιν ἔνθεν κι' ἔνθεν τῆς φυσικῆς του κοίτης ὁ π. σχηματίζει εἰς τὴν πεδιάδα καὶ εἰς σημαντικὴν ἔκτασιν ἕλη καὶ τενάγη.

– Παραπόταμοι τοῦ Ἀώου ἀπὸ τῆς δεξιᾶς του ὄχθης εἶναι: α) ὁ τῆς Σαμαρίνης, β) ὁ Σαραντάπορος, γ) ὁ Λεγκατίτσας, δ) ὁ Ντέσνιτσα καὶ ε) ὁ Λεφτίγια.

Ἀπὸ δὲ τῆς ἀριστερᾶς του ὄχθης σημαντικώτεροι εἶναι: α) ὁ Βῖκος, β) ὁ Δρῖνος, σπουδαιότερος τῶν π. π. τοῦ Ἀώου συμβάλλων μὲ αὐτὸν ὀλίγον Α τοῦ Τεπελενίου, γ) ὁ Σουσίτσας (Πολυανθής) ὅστις σχηματίζει μεταξὺ τῶν ὀροσειρῶν Κουρβελέσι – Γκρίμπα καὶ Τσίκας – Λογγάρας βαθεῖαν κοιλάδα δι' ἧς διέρχεται ἡ ἐξ Αὐλῶνος ὁδὸς πρὸς Κοὺτς καὶ διὰ Σοπὸτ πρὸς Χειμάραν.

– Ἡ κοιλὰς τοῦ π. Ἀώου μετὰ τῶν π. π. του – εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα τῆς Ἠπείρου περιλαμβάνουσα ἐν αὐτῇ ἀξιόλογα κατοικη-

μένα κέντρα ὡς: Σαμαρίναν, Δίστρατον, Βωβοῦσαν, Κόνιτσαν, Καλπάκι, Λεσκοβίκι, Πρεμετήν, Φράσερι, Κλεισούραν, Τεπελένι, Γκεωργκουτσάτι, Ἀργυρόκαστρον, Δέλβινον, Αὐλῶνα.

— Βορειότερον τῆς κοιλάδος Ἀώου ἡ κοιλὰς τοῦ π. Σεμένη ἔχει παράλληλον πρὸς αὐτὴν διάταξιν.

Τὸν π. Σέμενην συναποτελοῦν οἱ π. π: 1) Δέβολις ἢ Ἑορδαϊκός. Οὗτος πηγάζει ἐκ τῶν ΝΑ ἀντηρίδων τοῦ Μοράβα· διαρρέων τὰ ὑψπ. Μπιγλίστης καὶ Κορυτσᾶς, χύνεται εἰς τὴν λίμνην Μαλίκην κι' ἐν συνεχείᾳ ὡς ὑπερχυλητὴς τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης σχηματίζει τὴν κοιλάδα Δέβολι.Συναντᾶ τὸν π.π. 2) Οὐζοὺν (Ἄψον, ἀρχ.) καὶ σχηματίζει μετὰ τοῦ Δέβολι τὸν π. Σεμένην ὅστις ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀδριατικήν, ὀλίγον Β τοῦ Ἀώου. Ὁ π. Οὐζοὺν πηγάζει ἐκ τῆς περιοχῆς Ἐρσέκας λέγεται δέ, ὡς διερχόμενος διὰ τῆς πόλεως Βερατίου καὶ Βερατιανός.

Διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ πρώτου διέρχεται ὁδὸς ἥτις ἐκ Κορυτσᾶς ἄγει εἰς Ἐλβασὰν καὶ Τίρανα. Εἶναι μὲν ἡ συντομωτέρα ἀπὸ Κορυτσᾶς εἰς Τίρανα οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ καλυτέρα.

Διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ δευτέρου διέρχεται ἡ ὁδὸς Ἐλβασὰν — Βερατίου καί, διὰ Φράσερι — Κιάφα Κάριτ, εἰς Κορυτσᾶν.

β) Θύαμις κ. Καλαμᾶς. Πηγάζει Ν περιοχῆς Ἐλαίας — Καλπακίου καὶ χύνεται μετὰ διαδρομὴν 100 περίπου χλμ. εἰς τὸ Ἰόνιον. Κατευθύνεται γενικῶς πρὸς ΝΑ μέχρι τῆς Παραμυθιᾶς συστενούμενος κατὰ τὴν δι' αὐτῆς διέλευσίν του καὶ μέσω ἀποκρήμνων πλαγιῶν ἰδίᾳ τῆς ἀριστερᾶς του ὄχθης. Εἶτα στρέφεται πρὸς Δ, ἐκβάλλων διὰ δύο στομίων εἰς τὸν ὅρμον Βάλτου ὀλίγον ΒΔ πόλεως Ἡγουμενίτσης. Τὸ πλάτος τοῦ Καλαμᾶ εἶναι 40 — 60 μ. Τὸ βάθος ὕδατος 1,20 — 1,50 μ. καὶ ἡ ταχύτης τοῦ ρεύματός του 2,00|1'' μ.

Ἡ ἄνω κοιλὰς τοῦ π. περιλαμβάνει τμῆμα τῆς ἀρχ. Πωγωνιανῆς, ἡ δὲ κάτω κοιλάς του τὶς Φιλιάτες. Ἑκατέρωθεν τῆς κάτω περιοχῆς, τῆς πρὸς τὰς ἐκβολάς του, εἶναι, ἀπὸ μὲν τοῦ δεξιοῦ του ἡ περιοχὴ Σαγιάδων ἀπὸ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ ἡ «περιοχὴ Ἡγουμενίτσης».

γ) Ἀχέρων. Εἶναι μικρὸς ποταμὸς περιλαμβάνων τὴν περιοχὴν Πάργας· εἰς τὴν ἄνω κοιλάδα του εἶναι ἡ Παραμυθιά.

δ) Λοῦρος ἢ Χάραδρος. Πηγάζει Ν τοῦ ὑψπ. Ἰωαννίνων, διευθύνεται δὲ πρὸς Ν. Διερχόμενος μέσω Ν. Φιλιππιάδος, χύνεται εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον. Ἔχει μῆκος 75 χλμ., πλάτος 30 — 40 μ., βάθος ὕδατος 1,20 — 2,00 μ. καὶ ταχύτητα ρεύματος 1,50|1'' μ.

Ἐν τῇ ἄνω κοιλάδι του κατεσκευάσθη νῦν μέγα φρᾶγμα ἐπὶ τῆς κοίτης του πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς χρησιμοποιήσεως ὑδατοπτώσεως διὰ τὴν παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Τὸ παρὰ τὴν κοίτην του

ἐργοστάσιον ὑδροηλεκτρικῶν ἔργων θ' ἀνταποκριθῇ εἰς τὸν ἐξηλεκτρισμὸν τῆς Ἠπείρου.

Ὁ π. εἶναι πλωτὸς μέχρι Ν. Φιλιππιάδος εἰς μικρὰς φορτηγίδας καὶ σκάφη – κουρίτας, χρησιμοποιηθεὶς ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ 1912 – 13.

ε) Ἄ ρ α χ θ ο ς. Πηγάζει ἐκ τοῦ Βραδέτου. Διευθύνεται – ὡς καὶ ὁ προηγούμενος – πρὸς Ν καὶ μετὰ ροῦν 120 χλμ. ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον Ν τῆς Ἄρτης. Ἔχει πλάτος 40 – 70 μ., βάθος ὕδατος 1,30 – 1,70 καὶ ταχύτητα ροῆς 2,00]1'' μ. Ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς του ὄχθης εἰς τὴν ἄνω κοιλάδα του δέχεται τὰ ὕδατα τοῦ σπουδαιοτέρου ἐκ τῶν π. π. του, τοῦ π. Μ ε τ σ ο β ί τ ι κ ο υ, πηγάζοντος ἐκ τῶν Δ ἀντηρίδων τοῦ Λάκμωνος καὶ τῆς Ν παρυφῆς τοῦ ὑψπ. Μετσόβου.

Ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς του ὄχθης ἐπίσης συμβάλλει μὲ τὸν Ἄραχθον ὁ π. Κ α λ ε ν τ ί ν η ς πηγάζων ἐκ τῶν ὀρέων Βάλτου καὶ Μακρυνόρους ἅτινα, ὡς ἤδη ἐλέχθη, εἶναι διαχωριστικὰ τοῦ Ε.Δ.Η. ἀπὸ τοῦ Ε. Δ. Δυτ. Στερεᾶς.

στ) Π ά β λ α ς. Πηγάζων ἐκ τῶν ΒΔ ἀντερεισμάτων τοῦ Τσαμαντᾶ διαρρέει ἐξ ὁλοκλήρου Ἀλβανικὸν ἔδαφος τῆς Ἠπείρου καὶ χύνεται εἰς τὸν ὅρμον Βουθρωτοῦ, Β τοῦ ἀκρωτηρίου Στύλος. Κλάδος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ π. τροφοδοτεῖ εἰς ὕδατα τὴν λ. Βουθρωτοῦ.

2. ***Λίμναι***

α) Π α μ β ῶ τ ι ς ἢ Ἰ ω α ν ν ί ν ω ν (ὑψ. 470). Εἰς ταύτην συλλέγονται τὰ ὕδατα τοῦ λεκανοπεδίου (μ. ὕψ. 484) τῶν Ἰωαννίνων ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ὁμώνυμον «ὑψίπεδον». Ἡ λίμνη ἔχει μῆκος 8 χλμ. κατὰ τὸν ἄξονα ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ καὶ πλάτος μέγιστον 4 χλμ. (περὶ τὸ ΝΑ ἥμισυ τμῆμα αὐτῆς) ἐλάχιστον δὲ 1 χλμ. Τὸ βάθος τῆς λίμνης ὑπερβαίνει τὰς 15 ὀργυιάς. Τὸ ὕδωρ της δὲν ἔχει ἐπίγειον φυσικὸν ροῦν ἀλλά, ρέον ὑπογείως διὰ καταβοθρῶν, διοχετεύεται ἀλλαχοῦ. Ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων (30.000 κάτ.) εἶναι κτισμένη εἰς τὴν Δ ἀκτὴν τῆς λ. ΒΑ τῆς πόλεως καὶ πλησιέστερον πρὸς τὴν ΒΑ ἀκτὴν τῆς λ. εὑρίσκεται ἡ «νῆσος» τῶν Ἰωαννίνων μὲ ὑψ. 502 μ. ἤτοι κατὰ 32 μ. ὑπὲρ τὴν κανονικὴν στάθμην τῆς λ.

β) Λ α ψ ί σ τ η ς ΒΔ τῆς πόλεως Ἰωαννίνων κι' ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ὑψιπ. Νῦν ἀποξηραίνεται.

γ) Β ο υ θ ρ ω τ ο ῦ (Ἀλβ. Μ π ο υ τ ρ ί ν τ ο) εὑρισκομένη ἔναντι τῆς Κερκύρας. Ὑποδέχεται τὰ ὕδατα τῶν ὀρεινῶν περιοχῶν Ντρουγκάνα – Γκιέρι – Φράσερι ἅτινα ρέοντα διὰ τῶν Δ κλι-

τύων αὐτῶν σχηματίζουν πολλοὺς μικροὺς π. ὡς τὸν Καλάσι ἐπιμηκέστερον καὶ πολυϋδρώτερον τούτων, διευθυνόμενον ἐκ ΒΝ, τὸν Μπίστριτσα κ. ἄ. Τὰ πλεονάζοντα ὕδατα τῆς λ. διὰ κοίτης ὑπερχειλητοῦ ἀρχομένης ΝΔ τῆς λ. Βουθρωτοῦ ρέουν εἰς τὸν ὁμώνυμον ὅρμον ἐπὶ τοῦ Ἰονίου.

δ) Τσουκαλιοῦ καὶ Λογαροῦ λιμνοθάλασσαι – ἰχθυοτροφεῖα, Ν Ἄρτης ἐπὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου.

– Ἡ Ν τῆς Ὀλύτσικα καὶ μέχρι τοῦ Ἰονίου πελάγους ὀρεινὴ περιοχὴ τῆς Ἠπείρου ἔχει εὐρεῖς χώρους ἔνθα τὰ ὕδατα τῶν, ἀφθόνων ἄλλωστε, βαθειῶν γραμμῶν δὲν ἔχουν φυσικὴν ἐπιφανειακὴν διέξοδον ἀλλὰ συνιστοῦν εὐρέα ὑδατοστάσια (γκιόλες) καὶ ὅπου μετ' αὐτῶν συλλέγονται καὶ τὰ ὄμβρια ὕδατα ἐνῶ πολλαχοῦ τὸ ὕδωρ τῶν ὑδατοστασίων τούτων ἔχει ὑπόγειον ροῦν διὰ καταβοθρῶν.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐδημιούργησεν εἰς τὴν φαντασίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τὴν «Ἀχερουσίαν» λίμνην τῆς Μυθολογίας.

ΙΙΙ. ΑΚΤΟΓΡΑΦΙΑ

1. *Κόλποι – Ὅρμοι.*

– Τὸ Ἰόνιον πέλαγος σχηματίζει ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἠπείρου τὸν σημαντικὸν κόλπον τοῦ Αὐλῶνος καὶ πληθὺν ὅρμων καταλλήλων δι' ἀποβάσεις καὶ προσορμήσεις πλοίων.

– Ὁ Κόλπος Αὐλῶνος, λίαν εὐρὺς κατὰ τὸ στόμιον αὐτοῦ καὶ ὁλονὲν κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ βάθους του συστενούμενος ὁρίζεται ἀπὸ τῶν Α ἀκτῶν του ὑπὸ τῆς Λογγάρα καὶ τῶν Δ ὑπὸ τῶν Ἀκροκεραυνείων. Παραλιακῶς, καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς Α τούτου ἀκτῆς, βαίνει ἡ ὁδικὴ ἀρτηρία Αὐλῶνος – Χειμάρας. Ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ Αὐλῶνος δύο ὅρμοι σχηματίζονται: ὁ τοῦ Αὐλῶνος καὶ ὁ τοῦ Ντουκάτι.

Ὅρμοι.

α) Αὐλῶνος: Εὑρίσκεται οὗτος εἰς τὴν δεξιὰν ἔξοδον τοῦ κόλπου. Ἀπὸ στρατιωτικῆς πλευρᾶς εἶναι ὁ σπουδαιότερος οὐ μόνον τοῦ Ε.Δ.Η. ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου. Εἶναι ἡ Ἀρχ. Ταυλαντία ἢ Πέλορον. Οὗτος εἶναι ἀρκούντως εὐρὺς παρέχων ἱκανὴν ἀσφάλειαν εἰς τὰ προσορμιζόμενα πλοῖα. Ἔχει ἐκβαθυνθεῖ ἐπι-

τρέπων τὴν προσέγγισιν πλοίων μεγάλου βυθίσματος, ἐνῶ διὰ τῶν ἐξαιρέτων προβλήτων του, αἵτινες ἔχουν προσφάτως κατασκευασθεῖ καὶ διὰ τῶν λοιπῶν ἀρτίων τεχνικῶν λιμενικῶν του ἐγκαταστάσεων, παρέχει μεγάλας διευκολύνσεις εἰς τὰς φορτοεκφορτώσεις. Εἰς τοῦτον καταλήγει ὁ μήκους 70 χλμ. πετρελαιοαγωγὸς τῶν Ἀλβανικῶν πετρελαίων.

Ὁ ὅρμος τοῦ Αὐλῶνος ἀποτελεῖ μίαν σημαντικὴν βάσιν τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ τῆς Ἀλβανίας, ὅπερ ναὶ μὲν εἶναι αὐτὸ καθαυτὸ ἀνυπολογίστου μαχητικῆς ἀξίας – ἀπαρτιζόμενον νῦν ἐκ μικρῶν καὶ ὀλιγαρίθμων σκαφῶν περιπολικῶν, τορπιλλακάτων καὶ ναρκαλιευτικῶν – ἐν καιρῷ ὅμως πολέμου ἀσφαλῶς ὁ λιμὴν οὗτος θὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς ὁρμητήριον πολεμικῶν ναυτικῶν μονάδων τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. Ἡ πόλις Αὐλῶνος ἀπέχει περίπου 5 χλμ. ἐκ τῆς «Σκάλας» λιμένος Αὐλῶνος.

β) Ντουκάτι: Εἶναι εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου Αὐλῶνος εἰς ὃν ἐκβάλλει καὶ ὁ ὁμώνυμος μικρὸς π. ὅστις ἔχει τὰς πηγάς του εἰς τὴν Β ἔξοδον τῆς στ. Λογγάρα καὶ πλησίον τοῦ κατωκημένου κέντρου Ντουκάτι. Ἡ ἀπὸ Αὐλῶνος πρὸς Χειμάραν ὁδὸς ἀφήνουσα τὴν παραλιακὴν ζώνην τοῦ Αὐλῶνος παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ π. Ντουκάτι (ἀρχ. Χελιδονίου), ἀκολουθεῖ ἐν συνεχείᾳ τὸν ἀνάρρουν αὐτοῦ ἐφ' ὅλης τῆς κοιλάδος του μέχρι καὶ τῶν πηγῶν του. Εἰς τὴν μικρὰν πεδιάδα τοῦ «Ντουκάτι» (ἀρχ. Ὠρικὸν) καὶ παρὰ τὸν ὁμώνυμον ὅρμον ὑπάρχει ἡ λ.θ. – ἰχθυοτροφεῖον «Ντaλάνιτ».

γ) Ὁ Λιαμάνα κείμενος ΝΔ τῆς μεσογειακῆς πόλεως Χειμάρας εἶναι δὲ διὰ τοῦ καλοῦ λιμένος του τὸ ἐπίνειον ταύτης.

δ) Πανόρμου ἔνθα καὶ ἡ ἀρχ. Πάνορμος. Ἐν συνεχείᾳ πρὸς Ν τούτου:

ε) Ὁ Γκράβα καταλληλότατος δι' ἀποβάσεις. Ἀμφότεροι διαθέτουν λίαν ἐπιμήκεις αἰγιαλοὺς κατὰ μῆκος τῶν ὁποίων βαίνει ἡ ὁδικὴ κεντρικὴ ἀρτηρία ἐξ Αὐλῶνος διὰ Χειμάρας εἰς Ἁγ. Σαράντα. Ὁ ἀποβησόμενος εἰς τούτους ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ κατευθυνθῇ εἰς Αὐλῶνα μέσῳ δύο ὁδεύσεων ἤτοι: τῆς κεντρικῆς ἀρτηρίας διὰ στενωποῦ Λογγάρας ἀπὸ Δ καὶ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Σούσιτσα ἀνατολικώτερον διὰ μέσου τῆς στ. Μπόρσι.

Ἡ ὑπάρχουσα ὁδὸς ἡ ἀκολουθοῦσα τὴν κοιλάδα Σούσιτσα δὲν εἶναι σήμερον εἰς καλὴν κατάστασιν μέχρι τῆς περιοχῆς Λιαπουργιᾶς (ἀρχ. Ἄμαντα) ἔνθα συναντᾶται μετὰ τῆς ἐκ Τεπελενίου πρὸς Αὐλῶνα ὁδοῦ. Ἡ τελευταία ὅμως αὕτη εἶναι εἰς πολὺν καλὴν κατάστασιν καὶ φέρει ταχέως εἰς Αὐλῶνα διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀώου.

στ) Ἁγ. Σαράντα: Οὗτος εἶναι καταλληλότατος δι' απο-

βάσεις καὶ ἀσφαλὴς ἀπὸ τῶν ΒΑ καὶ Δ ἀνέμων. Ἐκ τοῦ λ. τούτου ὑπάρχουν ὁδεύσεις ἄγουσαι πρὸς α) Χειμάραν — Αὐλῶνα β) Δέλβινον — Γκεωργκουτσάτι — Ἀργυρόκαστρον γ) Κονίσπολιν. Οἱ Ἰταλοὶ τὸ 1939 ὅτε κατέλαβον τὴν Ἀλβανίαν τὸν μετωνόμασαν Πόρτο Ἔντα (*). Σήμερον ἔχει τὴν παλαιάν του ὀνομασίαν. Εἰς Ἁγ. Σαράντα ἀπεβιβάσθη ἀπόσπασμα τοῦ 1ου Ἑλλην. Σ.Π. τὴν 20ην Νοεμβρίου 1912 ὅπως διὰ Δελβίνου προσελάσῃ εἰς Ἰωάννινα, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ νῶν Τούρκων καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς Κέρκυραν.

ζ) Β ο υ θ ρ ω τ ο ῦ ὅστις ὅμως δὲν προσφέρεται δι' ἀποβάσεις διότι ἡ ἐνδοχώρα του καλύπτεται ὑπὸ πολλῶν ἑλῶν τοῦ π. Πάβλα καὶ τῶν κλάδων τῶν π.π. του οἵτινες σχηματίζουν τὰ ἕλη τῶν Ν ἀκτῶν τῆς Μπουτρίντο.

Ν τοῦ ὅρμου αὐτοῦ εὑρίσκεται — τελευταῖον ἀντέρεισμα τῆς ἁλύσεως τῶν ἐκ Σαρακίνας πρὸς Δ τοιούτων — τὸ ὕψωμα «Στύλος» (269) ὅπερ ἀφίνει ἡ ὁροθετικὴ γραμμὴ ἐξ ὁ λ ο κ λ ή ρ ο υ εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Τοῦτο δεσπόζει ὅλης τῆς στενῆς θαλασσίας περιοχῆς τοῦ Ἰονίου μέχρι τῆς Κερκύρας καὶ δὴ τοῦ Β Στενοῦ Κερκύρας.

η) Φ τ ε λ ι ᾶ ς εἰς ὃν καταλήγει ἡ ὁροθετικὴ γραμμὴ διχοτομοῦσα αὐτόν.

θ) Ἀ ε τ ο ῦ. ι) Π α γ α ν ι ᾶ ς. ια) Χ α λ ι κ ι ᾶ ς. ιβ) Σ α γ ι ά δ α ς.

Ἡ κωμόπολις Σαγιάδων εὑρισκομένη παρὰ τὰ ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα κεῖται εἰς ἀπόστασιν 4 περίπου χιλιομ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ δὴ τῆς ὁμωνύμου «σκάλας». Ἡ κωμόπολις ἐδοκιμάσθη δεινῶς κατὰ τὸν συμμοριτοπόλεμον ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Κ-Σ. οἵτινες εἶχον ὁρμητήριον τὴν γειτονικὴν πρὸς τὴν Σαγιάδα Ἀλβανικὴν πόλιν Κονίσπολιν. Σήμερον εἶναι ἐγκαταλελειμένη.

ιγ) Β ά λ τ ο υ Β τοῦ ὁποίου ἐκβάλλει ὁ π. Θύαμις,

ιδ) Ἡ γ ο υ μ ε ν ί τ σ η ς μὲ τὴν ὁμώνυμον κωμόπολιν εἰς τὸν μυχὸν αὐτοῦ κι' ἐξ ἧς ἄρχονται αἱ ἀρτηρίαι:

— Φιλιατῶν — Σαγιάδας.

— Ἐλαίας — Ἀραχώβης — Τσαμαντᾶ.

— Ἰωαννίνων (διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ π. Θυάμιδος).

---

1. Πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν τῆς Ἔντας Τσιᾶνο πρωτοτόκου θυγατρὸς τοῦ Μουσολίνι συζύγου τοῦ Ὑπ. Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας, θανατωθέντος, ὡς γνωστὸν ἀργότερον τῇ ἐντολῇ τοῦ πεθεροῦ του. Ἡ μετονομασία αὕτη ἔδωσε λαβὴν εἰς φαιδρὰ σχόλια τοῦ παγκοσμίου τύπου καὶ εἰς φαιδρότερα παρ' ἡμῖν, ἀποτελέσασα ὡραῖα «νούμερα» κατὰ τὸν πόλεμον 1940 — 41 θεατρικῶν ἐπιθεωρήσεων.

— Πάργας – Πρεβέζης.

ιε) Π λ α τ α ρ ι ᾶ ς παρὰ τὸν ὅρμον Ἡγουμενίτσης.

ιστ) Π ά ρ γ α ς. Παρὰ τὴν ὁμώνυμον κωμόπολιν ἥτις συνδέεται μὲ τὴν ὁδὸν Ἡγουμενίτσης – Πρεβέζης.

ιζ) Ἁ γ. Ἰ ω ά ν ν ο υ παρὰ τὸν προηγούμενον.

ιη) Λ ι μ ὴ ν Π ρ ε β έ ζ η ς ὅστις κατὰ τὸ 1912 ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ Ἑλλ. Στρατοῦ Ἠπείρου.

Τὸ θαλάσσιον στενὸν Π ρ ε β έ ζ η ς ἔχει βάθος 3 1|2μ. Συνεπῶς ὁ εἴσπλους εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν μεγάλου ἐκτοπίσματος πλοίων δὲν εἶναι δυνατός.

Ἐντὸς τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου ὑπάρχουν οἱ ὅρμοι Σ αλ α ώ ρ α ς, Κ ο π ρ α ί ν η ς, Κ α ρ β α σ α ρ ᾶ, Λ ο υ τ ρ α κ ί ο υ, Β ο ν ί τ σ η ς, ἄνευ ἰδιαζούσης στρατ. ἀξίας.

2) *Ἀκρωτήρια*

Ἐπὶ τῶν Ἀκροκεραυνείων ὀρέων τὰ Ἁγ. Ἰωάννης, Γκαλοβέτσιτ, Ἀκροκεραύνειον ἢ Γλῶσσα (Ἀλβ. Λιγκοερίτσα), Ἀρίλλα ΝΔ Χειμάρας, Καβαντώνη καὶ Παλέρμου, Κεφάλι, Ντέντα Ν στόμιον τοῦ ὅρμου Ἁγ. Σαράντα, Στύλος, Στροβίλι, Καλαμᾶς, Τροφαλή, Ἁγ. Θωμᾶς, Καστροσυκιᾶς, Μύτικας, Σκύλα. Τοῦτο ἐπὶ τῆς Δ Στερεᾶς, κλείει ἀπὸ Ν τὸ στενὸν Πρεβέζης.

3) *Θάλασαι καὶ θαλάσσια στενὰ*

Τὸ Ε.Δ.Η. βρέχεται ὑπὸ τῆς Ἀδριατικῆς Θαλάσσης καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους. Ἡ πρώτη, θάλασσα στενὴ κι᾽ ἐπιμήκης χωρίζουσα τὴν Ἰταλικὴν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοῦ ἀνοικτοῦ Ἰονίου πελάγους – δι᾽ οὗ εὐκόλως ἄγεταί τις πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν – διὰ τοῦ θαλασσίου στενοῦ Ὀ τ ρ ά ν τ ο.

— Μεταξὺ νήσου Κερκύρας καὶ ἀκτῆς Ἠπείρου σχηματίζονται δύο εἰσέτι θαλάσσια στενά: τὸ Β ό ρ ε ι ο ν καὶ τὸ Ν ό τ ι ο ν στενὸν Κερκύρας.

Τ ὸ π ρ ῶ τ ο ν σχηματίζεται ὑπὸ τῶν Α προσπιώσεων εἰς τὸ Ἰόνιον τοῦ ὄρους τῆς Κερκύρας Π α ν τ ο κ ρ ά τ ο ρ ο ς (906) καὶ ἐδαφικῆς τινος ἐξοχῆς τῆς μὲ Ν κατεύθυνσιν βαινούσης ἐκ τοῦ ὅρμου Ἁγ. Σαράντα ἀκτῆς τῆς Ἠπείρου, ἥτις καλεῖται «Ἐξαμίλι» (144). Τὸ πλάτος τούτου εἶναι 2,5 χιλμ. Οἱ Ἀλβανοὶ ἀπὸ τοῦ 1946 ἀπαγο-

ρεύουν τὴν διέλευσιν τοῦ Στενοῦ τόσον διὰ ποντίσεως ναρκῶν ἐντὸς αὐτοῦ ὅσον καὶ διὰ τῶν πυρῶν τῆς ἐπακτίου των ἀμύνης. Ἡ ναυσιπλοΐα σήμερον ἐκ Κερκύρας πρὸς Ἀδριατικὴν ἀκολουθεῖ τὸ δρομολόγιον διὰ Νοτίου στενοῦ, ἐξ ὁλοκλήρου Ἑλληνικοῦ, κι' ἐκεῖθεν διὰ τῶν Δ ἀκτῶν τῆς νήσου πρὸς λιμένας Ἀδριατικῆς Θαλάσσης.

Τὸ δεύτερον σχηματίζεται μεταξὺ τῶν ΝΑ ἀκτῶν τῆς Κερκύρας (ἀπὸ τοῦ Β ἀκρωτηρίου αὐτῶν «Λευκίμη» καὶ τοῦ Νοτιωτέρου «Ἀσπρόκαβος») καὶ τῆς Δ ἔναντι ἀκτῆς τῆς Ἠπείρου, ἀπὸ τοῦ ὅρμου Ἡγουμενίτσης μέχρι τοῦ ἀκρ. Ἀρίλλα. Εἶναι πλάτους 10 χιλιομ.

IV *ΥΨΙΠΕΔΑ - ΠΕΔΙΑΔΕΣ*

1. *Ὑψίπεδα*

α) Ὑψπ. Ἰωαννίνων (484) τὸ καὶ σημαντικώτερον. Ἡ ἀρχ. Ἑλλοπία εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ὁποίας καὶ δὴ ἐπὶ τῶν Α κλιτύων τοῦ Ὀλύτσικα ἢ Τόμαρος, ἔκειτο ἡ Δωδώνη μὲ τὸ περίφημον μαντεῖον της. Τὸ ὑψπ. τοῦτο κλείεται:

– ἀπὸ Β ὑπὸ τῆς λίαν ἐπιμήκους ὀροσειρᾶς τοῦ Μιτσικέλι.

Ἀπὸ Ν ὑπὸ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τοῦ Ὀλύτσικα.

– Ἀπ' Α ὑπὸ τοῦ Δρίσκου καὶ Ἀετοράχεως.

– ΒΔ δὲ ὑπὸ τῶν ὀρέων Κουρέντων.

Ἐκ τοῦ ὑψπ. τούτου καὶ δὴ τῆς πόλεως Ἰωαννίνων ὡς ἀφετηρίας βαίνουν καλαὶ ὁδεύσεις καὶ δευτερεύουσαι τοιαῦται πρὸς τὰ κατωκημένα κέντρα τῆς Ἠπείρου ὡς καὶ πρὸς τὰ ΕΔΘ, ΕΔΔΜ καὶ ΕΔΔΣΕ.

β) Ὑψπ. Κορυτσᾶς (850). Τοῦτο κλείεται πανταχόθεν ὑπὸ ὑψηλῶν ὀροσειρῶν, ὡς:

– Β ἡ τῆς Γκαλιτσίτσα – Μάλῖ Θάτ – Ἰβὰν (1.766) – ΣοῦχαΓκόρα.

– Α ἡ τῆς Μοράβα (1.779).

– Ν ἡ Ὀστραβίτσας (2.394).

– Δ ἡ Μιὲτς (2.063) – ὀρ Κάμια ἢ Γκούρι Γκάντιτ (2.306).

Μεταξὺ τοῦ Μοράβα καὶ τοῦ Ἰβὰν σχηματίζεται ἡ στενωπὸς Τσαγκόνι δι' ἧς διέρχεται καὶ ὁ π. Δέβολης. Κύριον κέντρον κατωκημένον εἶναι ἡ Κορυτσᾶ καὶ δευτερεύοντα τὸ Σβέζντα, τὸ Βυθκοῦκι, ἡ Μοσχόπολις, ἡ Τσεράβα καὶ Γιαμποβίτσα. Ἡ Κορυτσᾶ εἶναι κέντρον ὁδικοῦ δικτύου συνδεομένη μετὰ τοῦ Ἐλβασάν, Τιράνων, Ἐρσέκας, Μπόροβας, Λεσκοβικίου, Μοσχοπόλεως, καὶ διὰ Μπιγλίστης μὲ τὴν Φλώριναν ἢ καὶ Καστοριάν,

γ) Ὑψπ. Μ π ι γ λ ί σ τ η ς (950). Περικλείεται ἀπὸ Δ ὑπὸ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τοῦ Μοράβα καὶ ἀπὸ Α ὑπὸ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Γκόρμπες. Τοῦτο διαρρέει ὁ π. Δέβολης ἀπὸ τῶν πηγῶν του μέχρι τῆς στενωποῦ Τσαγκόνι ἤτοι ἐπὶ μήκους 25 περίπου χλμ.

δ) Ὑψπ. Κ ο λ ω ν ί α ς. Κεῖται Ν τοῦ ὑψπ. Κορυτσᾶς καὶ εἰς τὰ ΒΔ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τοῦ Γράμμου. Ἄρχεται ἐξ αὐτοῦ ἡ μὲ ΒΔ κατεύθυνσιν βαίνουσα κοιλὰς τοῦ π.π. Οὐζοὺν μέσῳ τῆς ὁποίας συνδέεται διὰ προσφάτως κατασκευασθείσης ὁδοῦ τὸ Βεράτι μετὰ τῆς Ἐρσέκας κι' ἐκεῖθεν Κορυτσᾶς. Ἀπὸ τὸ ὑψίπεδον τοῦτο διέρχεται ἡ σημαντικωτάτη ὁδὸς Κορυτσᾶς – Λεσκοβικίου – κοιλάδος Ἀώου.

ε) Ὑψπ. Μ ε τ σ ό β ο υ (1.000). Α τοῦ ὑψπ. Ἰωαννίνων μεταξὺ τοῦ ὄρους Λάκμωνος πρὸς Ν καὶ Μαυροβουνίου πρὸς Β. Τὸ ὑψίπεδον δεσπόζει δύο ἐδαφικῶν διαμερισμάτων, τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας, δι' αὐτοῦ δὲ διέρχεται ἡ ὁδὸς Ἰωαννίνων – Λαρίσης. Τοῦτο εἶναι οἱονεὶ γέφυρα κοιλάδων τ ρ ι ῶ ν π ο τ α μ ῶ ν οἵτινες διαρρέουν 3 σπουδαιοτάτας κοιλάδας καὶ χύνονται εἰς τρεῖς διαφορετικὰς θαλάσσας ἤτοι:

1) Τ ο ῦ Ἀ ώ ο υ ὅστις πηγάζει ἀπὸ τὴν ΒΔ παρυφὴν τοῦ ὑψιπέδου καὶ διαρρέων τὴν ὁμώνυμον κοιλάδα χύνεται εἰς τὴν Ἀ δ ρ ι α τ ι κ ὴ ν θ ά λ α σ σ α ν.

2) Τ ο ῦ Π η ν ε ι ο ῦ πηγάζοντος ἐκ τῆς Α παρυφῆς καὶ ἐκβάλλοντος εἰς τὸ Α ἰ γ α ῖ ο ν.

3) Τ ο ῦ Μ ε τ σ ο β ί τ ι κ ο υ. Οὗτος πηγάζει ἐκ τῶν Δ καὶ ΝΔ παρυφῶν τοῦ ὑψιπέδου καὶ συμβάλλων μὲ τὸν Ἄραχθον οὗτινος εἶναι ὁ κύριος παραπόταμος χύνεται εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον ἤτοι τὸ Ἰ ό ν ι ο ν πέλαγος.

Λόγῳ τῆς τοιαύτης διατάξεως τοῦ ὑψιπέδου Μετσόβου, κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους μαχῶν εἰς τὸν Ν χῶρον τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου κι' ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων, καθίστατο τοῦτο ἐπίμαχος θέσις πρὸς ἣν ἀπέβλεπον ν' ἀχθοῦν οἱ ἐπιδρομεῖς, ἵνα ὁδεύσουν ἐν συνεχείᾳ διὰ τῶν κοιλάδων πρὸς τοὺς κυρίους ἀντικειμενικούς των σκοπούς.

στ) Ὑψπ. Κ ο ν ί τ σ η ς – Μ ε σ ο γ ε φ ύ ρ α ς μήκους 14 χλμ. καὶ πλάτους 6 χλμ. μὲ τὸ σπουδαῖον κατῳκημένον κέντρον τὴν Κ ό ν ι τ σ α ν ἐξ ἧς διέρχεται ἡ ἀπὸ Ἰωαννίνων πρὸς Καλπάκιον ὁδός. Ἐκ Κονίτσης ὀρειναὶ ὁδεύσεις συνδέουν ταύτην μὲ τὸ Κεράσοβον καὶ Ἀετομηλίτσαν (ἐπὶ τοῦ Γράμμου). Ἐκ Κονίτσης ἐπίσης διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀώου διέρχεται ὀρεινὴ ὁδὸς πρὸς Βρυσοχῶρι – Δίστρατον – Σαμαρίναν – Βωβοῦσαν, χωρία ὀρεινὰ τῆς Β. Πίνδου ἅτινα κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς αἰφνι-

διαστικῆς τούτων εἰσβολῆς τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940. Τὴν Κόνιτσαν προσέβαλον δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων τὸν χειμῶνα τοῦ 1947 οἱ ΚΣ καὶ ὀλίγου δεῖν θὰ ἐπετύγχανον εἰς τὸ ἐγχείρημά των ἂν δὲν ἀντιμετωπίζοντο μὲ ἀποφασιστικότητα, ἐξικνουμένην μέχρις αὐτοθυσίας, ὑπὸ τῶν ὀλιγαρίθμων Ἑλληνικῶν δυνάμεων αἵτινες ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ τότε Ταξιάρχου Κ. Δόβα παρὰ τὸν ἄνισον ἀγῶνα ἠδυνήθησαν ν' ἀποκρούσουν ἀρχικῶς τὰς λυσσώδεις ἐπιθέσεις τῶν Κ.Σ)τῶν κι' ἐν συνεχείᾳ νὰ τοὺς ἀπωθήσουν. Αἱ ἀπώλειαι τῶν ἡμετέρων ἦσαν σημαντικαὶ τραυματισθέντος θανασίμως καὶ τοῦ Ταξιάρχου Δόβα Κ. (νῦν ἀρχηγοῦ τοῦ Γ.Ε.ΕΘ.Α.) ὅστις κατέστη ἔκτοτε σωματικῶς ἀνάπηρος λόγῳ τῶν πολλῶν καὶ σοβαρῶν τραυμάτων του ἅτινα ἔλαβεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

ζ) Τὸ ὑψπ. Κλεισούρας–Πρεμετῆς μήκους 24 χλμ. καὶ πλάτους 3–4 χλμ.

η) Τὸ ὑψπ. Τεπελενίου μήκους 5,5 χλμ. καὶ πλάτους 2 χλμ.

θ) Τὸ ὑψπ. Ἀργυροκάστρου ὁριζόμενον ὑπὸ τοῦ Γκιέρι–Φράσερι ἀπὸ Δ καὶ τῆς Λουτζερίσε ἀπ' Α. Εἰς αὐτὸ εὑρίσκεται τὸ Ἀργυρόκαστρον σημαντικὸν κέντρον τῆς Β. Ἠπείρου κατοικούμενον, πρὸ τῶν διωγμῶν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν Ἀλβανῶν, ὑπὸ μάζης Ἑλληνικοῦ στοιχείου. Δι' Ἀργυροκάστρου διέρχεται καλὴ ὁδικὴ ἀρτηρία ἥτις ἀπὸ Ἰωαννίνων–Καλπακίου–Δολιανῶν καὶ Γκεωργκουτσάτι συνεχίζεται μέσω Ἀργυροκάστρου πρὸς Τεπελένι–Αὐλῶνα. Τὸ Ἀργυρόκαστρον συνδέεται καὶ μὲ τὸ Δέλβινον–Ἁγίους Σαράντα. Τὸ τέλος Φεβρουαρίου 1913 Ἑλληνικὴ φάλαγξ ὑπὸ τὸν Ἀντ)ρχην Μηχανικοῦ Δ. Ἰωάννου προελάσασα διὰ τοῦ Δρίνου πρὸς Ἀργυρόκαστρον–Τεπελένι κατεδίωξε τὰ ὑπολείμματα διαφυγουσῶν Τουρκικῶν δυνάμεων ἐξ Ἰωαννίνων.

2. ***Πεδιάδες.***

α) Ἡ Μιφόλι–Φιέρι μήκους 35 χλμ. καὶ πλάτους κυμαινομένου ἀπὸ 6–26 χλμ.

β) Ἡ τοῦ Βουθρωτοῦ ἥτις ὅμως εἶναι κεκαλυμμένη ὑπὸ πολλῶν ἑλῶν. Διὰ ταύτης διέρχεται ἡ ὁδὸς ἀπὸ Ἁγ. Σαράντα πρὸς Κονίσπολιν.

γ) Ἡ μεγαλυτέρα ἐξ ὅλων πεδιὰς Ἄρτης εἰς ἣν καὶ τὰ κατῳκημένα κέντρα Ν. Φιλιππιάδος, Πρεβέζης. Δι' αὐτῆς διέρχεται ἡ μεγάλη Ἐθνικὴ ὁδὸς Ἀθηνῶν–Ἀγρινίου–Ἄρτης–Ἰωαννίνων ὡς

καὶ ἡ Ἀγρινίου – Ἄρτης – Πρεβέζης – Πάργας – Ἡγουμενίτσης – Ἰωαννίνων.

V *ΕΙΔΙΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ*

Εἰς τὰ ὑψπ. Ἰωαννίνων – Κορυτσᾶς – Μπιγλίστης τὸ κλῖμα εἶναι θερμὸν κατὰ τὸ θέρος καὶ πολὺ ψυχρὸν κατὰ τὸν χειμῶνα. Εἰς τὸ ὑψπ. Κορυτσᾶς ἡ ὁμίχλη εἶναι ἡ συνήθης σχεδὸν κατάστασις. Τὰ ὄρη τῆς Ἠπείρου καλύπτονται ὑπὸ χιόνος ἥτις κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους δὲν ἀπολείπει ἐξ αὐτῶν. Ἡ μεγίστη ποσότης βροχῶν παρατηρεῖται κατὰ τοὺς μῆνας Νοέμβριον καὶ Μάρτιον. Εἰς τὰς ὀρεινὰς περιοχάς, ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου ἀκόμη, τὸ ψῦχος εἶναι δριμύ. Ὁ ἐγκλιματισμὸς εἰς τοῦτο τοῦ Ἕλληνος στρατιώτου ὑπῆρξε δυσχερὴς καὶ μέχρις ὅτου ἐπιτευχθῆ αἱ συνέπειαι ἦσαν βαρεῖαι. Κατὰ τὸν Ἀλβανικὸν πόλεμον 1940 – 41 σημαντικὸς ἀριθμὸς στρατιωτῶν μας λόγῳ τοῦ δριμέως ψύχους προσεβλήθη ὑπὸ κρυοπαγημάτων μὲ ἀποτέλεσμα νὰ τεθοῦν ἐκτὸς μάχης προσκαίρως χιλιάδες στρατιωτῶν ἢ καὶ νὰ ὑποστοῦν ἀκρωτηριασμούς. Ἂς σημειωθῆ ἐν τούτοις ὅτι τὰ κρυοπαγήματα δὲν ἐνεφανίσθησαν τὸ πρῶτον τὸ 1940. Καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῆς πολιορκίας τῶν Ἰωαννίνων 1912 – 13 οὐκ ὀλίγοι στρατιῶται μας προσεβλήθησαν ὑπὸ κρυοπαγημάτων καὶ σημαντικώτατος ἀριθμὸς ἐκ τούτων ἐτέθη ἐκτὸς μάχης. Εἰς τὴν παραλιακὴν ζώνην τῆς Ἠπείρου τὸ κλῖμα εἶναι Μεσογειακόν.

VI *ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ*

Ἡ Ἤπειρος ἀνήκει σήμερον εἰς δύο ἐπικρατείας: τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἀλβανίαν.

α) Ἡ Ἑλληνικὴ Ἤπειρος διαιρεῖται διοικητικῶς εἰς τοὺς νομοὺς Ἰωαννίνων, Ἄρτης, Πρεβέζης, καὶ Θεσπρωτίας μὲ συνολικὸν ἀριθμὸν 331.000 κατοίκων. Ἡ Ἤπειρος ὡς τμῆμα τῆς ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας εἶναι τὸ πλέον ἀραιοκατωκημένον αὐτῆς.

Ἐκτὸς τῶν νομῶν τούτων ὑπάρχουν συνεστημένα καὶ τὰ Ἐπαρχεῖα: Κονίτσης (πρωτ. Κόνιτσα), Πωγωνίου (πρωτ. τὸ Δελβινάκιον), Φιλιατῶν (πρωτ. Φιλιάτες).

β) Β. Ἤπειρος: Ὁ πληθυσμὸς τῆς Β. Ἠπείρου εἶναι περίπου 400.000 κάτοικοι ἐξ ὧν οἱ 110.000 Ἕλληνες. Παλαιότερον τὸ

Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἀνήρχετο εἰς 150.000 κατ. ἀλλὰ λόγῳ τῶν ἐξοντωτικῶν μέτρων ἅτινα ἔλαβεν ἐναντίον του τὸ κομμουνιστικὸν καθεστὼς τοῦ Ἐμβὲρ Χότζα, 40.000 βορειοηπειρῶται Ἕλληνες ἔχουν σήμερον ἐκπατρισθῆ ἢ ἐξαφανισθῆ ἀπὸ τὴν γενέτειράν των γῆν. Οἱ κάτοικοι Ἀλβανοὶ τῆς Β. Ἠπείρου εἶναι Μουσουλμάνοι καὶ τῆς φυλῆς τῶν Γσάμηδων, εἰς δὲ τὴν κάτω κοιλάδα τοῦ Ἀώου εἶναι καὶ Λιάπηδες κατοικοῦντες τὴν Λιαπουργιάν. Λιάπηδες καὶ Τσάμηδες ἔχουν ἀντιγράψει πλεῖστα ὅσα ἔθιμα τῶν Ἑλλήνων.

VII *ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ*

Α. Ὁδικαὶ

Κεντρικοὶ συγκοινωνιακοὶ κόμβοι ἐν Ἠπείρῳ εἶναι δύο: ὁ Ι ω α ν ν ί ν ω ν καὶ ὁ Κ ο ρ υ τ σ ᾶ ς.

α) Ἰ ω α ν ν ί ν ω ν

Ἐκ τῆς πόλεως Ἰωαννίνων (32.000) κειμένης Δ τῆς Παμβώτιδος ἄγουν αἱ κάτωθι ὁδεύσεις.

1) Ἄ ρ τ η ς – Ν. Φ ι λ ι π π ι ά δ ο ς (μέσῳ κοιλάδος π. Λούρου) – Κ ο μ π ό τ ι – Ἀ μ φ ι λ ο χ ί α ς – Ἀ γ ρ ι ν ί ο υ – Μ ε σ ο λ ο γ γ ί ο υ. Διὰ ταύτης ἀποτελούσης τὴν κυρίαν ἀρτηρίαν τῆς Ἠπείρου συνδέεται τὸ ΕΔΗ μετὰ τῆς Δυτ. Στερεᾶς Ἑλλάδος – Πατρῶν – Κορίνθου – Ἀθηνῶν. Αὕτη, εἰς ἀρίστην κατάστασιν, εἶναι ἡ Ἐθνικὴ ὁδὸς Ἀθηνῶν – Ἠπείρου. Ν τῆς Ν. Φιλιππιάδος ἡ ὁδὸς διχάζεται καὶ ὁ πρὸς Δ κλάδος της καταλήγει εἰς τὴν Πρέβεζαν.

2) Μετσόβου (κατ. 3.000) – αὐχ. Κατάρας – Ν. Κουτσούφλιανης – Καλαμπάκας, ἡ γνωστή μας ἤδη (ΕΔΘ) ἐθνικὴ ἀρτηρία ἡ συνδέουσα τὸ Ε.Δ.Η. μὲ τὸ Ε.Δ.Θ.

3) Ἐκ Ν.Κουτσούφλιανης ἡ ὁδὸς μέσῳ αὐχ. Τζὰν Κορταρᾶ – Κηπουργιοῦ – Γρεβενῶν. Δι' αὐτῆς τὸ Ε.Δ.Η. ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴν κάτω κοιλάδα τοῦ Ἀλιάκμονος.

4) Διὰ τῆς κοιλάδος Καλαμᾶ – Ἡγουμενίτσαν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Ν εἰς Μαζαρακιάν – Μαργαρίτιον – Πάργαν καὶ Πρέβεζαν καὶ πρὸς Β εἰς Φιλιάτες—Σαγιάδα—Κονίσπολιν—Ἁγ.Σαράντα—Χειμάραν—αὐχ. Λογγάρα—Αὐλῶνα ἢ Ἀράχωβαν—Τσαμαντᾶ. Ἡ παραλιακὴ ἀρτηρία, ἀνήκουσα εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ ἑνουμένη διὰ μικροῦ τμήματος ὁδοῦ Κονισπόλεως—Σαγιάδων μὲ τὴν Σαγιάδα, φέρει εἰς ἐπικοινωνίαν τὰ κατωκημένα παραθαλάσσια κέντρα τῆς Ἠπείρου, καὶ τοὺς εἰς αὐτὴν ὅρμους ἀποβάσεως μὲ τὸ ὑψπ. Ἰωαννίνων.

Διὰ τῶν ἄνω ὁδῶν συνδέεται τὸ ὑψπ. Ἰωαννίνων μὲ τὴν παραλιακὴν ζώνην τοῦ Ε.Δ.Η.

5) Καλπακίου — Κονίτσης εἰς ἀρίστην κατάστασιν καὶ ἐκ Κονίτσης:

—Βρυσοχῶρι — Βωβοῦσαν—Μέτσοβον.

—Κεράσοβον—Ἀετομηλίτσαν.

—Δίστρατον—Σαμαρίναν—Γρεβενὰ κατασκευασθεῖσα κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ μήκους της ὑπὸ μονάδων τοῦ Μηχανικοῦ τοῦ στρατοῦ·

—Μέρτζανην—Μεσογέφυραν κι' ἐκεῖθεν εἴτε Λεσκοβίκι—Ἐρσέκαν—Κορυτσᾶν εἴτε Πρεμετὴν - Κλεισούραν—Βεράτι καὶ ἐκ Κλεισούρας πρὸς Τεπελένι—Αὐλῶνα.

6) Καλπακίου—Δολιανῶν—Κάτω Δελβινακίου καὶ διακλάδωσις ταύτης ἀπὸ δεξιὰ πρὸς Δελβινάκι—Γκεοργκουτσάτι.

Ἐκ Γκεοργκουτσάτι—Δέλβινον—Ἁγ. Σαράντα ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς Ἀργυρόκαστρον—Τεπελένι—Αὐλῶνα.

β) Κορυτσᾶς.

1) Ἡ διὰ Κιάφα Κάριτ ὁδὸς πρὸς Ἐρσέκαν—Μπόροβαν—Λεσκοβίκι - Μεσογέφυραν, ἔνθα συναντᾷ τὴν ἐξ Ἰωαννίνων μέσῳ Μεσογεφύρας πρὸς Κλεισούραν - Βεράτι ὁδόν.

Ἐξ Ἐρσέκας διὰ ἄνω κοιλ. Ἄψου πρὸς Φράσερι - Πρεμετήν. Διακλάδωσις τῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶς Ἐρσέκας Β τῆς Κιάφα Κάριτ ἄγει εἰς Βυθκοῦκι.

2) Μοσχόπολις - Γκρὰμς (τῆς κοιλάδος Δεβόλη ἔνθα ἑνοῦται μετὰ τῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶς - Ἐλβασάν).

3) Μαλίκι καὶ διὰ κοιλάδος Δεβόλη - Ἐλβασὰν - Τίρανα.

4) Τσεράβα - Πόγραδετς - Λὶν - Λιμπράτζα κι' ἐκεῖθεν εἴτε Ἐλβασὰν εἴτε Ἐπισκοπὴν - Κοῦκες. Ἐκ Λὶν πρὸς Στροῦγκαν.

5) Σβέζντα - Δ ἀκτῶν Μεγ. Πρέσπας - Δ Διαβατοῦ - Μοναστήριον.

6) Μπίγλιστα - Πισοδέρι - Φλώρινα - Θεσσαλονίκην.

7) Μπίγλιστα - Κατωχώριον - Καστοριάν.

8) Μπίγλιστα - αὐχὴν Κωστενέτσι - Καστοριὰ - Κοζάνη— Θεσσαλονίκην. Διὰ τῶν δύο τούτων ὁδεύσεων συνδέεται ἡ Κορυτσᾶ μετὰ τῆς Δυτ. Μακεδονίας (κοιλ. Ἀλιάκμονος). Ἐκ Κορυτσᾶς ὀρεινὴ ὅδευσις διὰ τοῦ Μοράβα ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὑψιπέδου Μπιγλίστης Μποζίγκραντ.

Β' Θαλάσσιαι

Αὗται ἐκτελοῦνται μὲ τοὺς λιμένας τῆς ἑλληνικῆς μόνον Ἠπεί-

ρου δεδομένου ὅτι ἡ Β. Ἤπειρος δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἐπικοινωνίαν οὔτε χερσαίως οὔτε θαλασσίως μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

Κύριοι λιμένες εἶναι οἱ:

1) Τ ῆ ς Π ρ ε β έ ζ η ς· ὅστις συνδέεται ἀτμοπλοϊκῶς καὶ μέσῳ τῶν Π α τ ρ ῶ ν μετὰ τοῦ Πειραιῶς.

2) Τ ῆ ς Ἡ γ ο υ μ ε ν ί τ σ η ς. Οὗτος εἶναι καὶ ὁ σπουδαιότερος λιμὴν τοῦ Ε.Δ.Η., ἐξυπηρετῶν ὡς κατάλληλον ἐπιλιμένιον κέντρον τόσον τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἠπείρου ὅσον καὶ τὰ γειτονικὰ Ε.Δ. τῆς Μακεδονίας καὶ Ἠπείρου. Ἡ Ἡγουμενίτσα συνδέεται διὰ ferry-boot μετὰ τῆς Κερκύρας (ἀπόστασις 2.30′ ὡρῶν). Μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου τοποθετήσεως μεγάλου ferry-boot Ἰταλίας – Κερκύρας πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν Εὐρωπαίων Τουριστῶν, ἡ Ἡγουμενίτσα ὡς λιμὴν θὰ προσλάβῃ ἰδιάζουσαν σημασίαν χρησιμοποιηθησομένη οἱονεὶ ὡς γέφυρα ὁδικῶν συγκοινωνιῶν Εὐρώπης – Κερκύρας – Ἡγουμενίτσης κι' ἐκεῖθεν πρὸς ἐσωτερικὸν Ἑλλάδος εἴτε μέσῳ Πρεβέζης – Ἀγρινίου — Πατρῶν — Ἀθηνῶν εἴτε Ἰωαννίνων — Καλαμπάκας – Λαρίσης — Τεμπῶν — Θεσσαλονίκης — Κωνσταντινουπόλεως. Οὕτω πως θὰ καταστῇ ἡ ἀφετηρία μιᾶς νέας Ἐγνατίας ὁδοῦ ἀπὸ Ἰταλίας μέσῳ Κερκύρας πρὸς Ἀνατολήν, ὅπως ἄλλοτε ὁ λιμὴν Δυρραχίου (ἀρχ. Ἐπίδαμνος) ἦτο ἡ Ἐγνατία ὁδὸς τῶν ἀρχαίων ἀλλὰ καὶ νεωτέρων Ρωμαίων τοῦ Μουσολίνι οἵτινες διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης (Δυρραχίου — Τιράνων — Ἐλβασὰν — Ἀχρίδος) ἡνώθησαν τὴν 9ην Ἀπριλίου 1941 μὲ τοὺς ἐξ Α προελαύνοντας ἐκ Μοναστηρίου Γερμανοὺς συμμάχους των.

Δεδομένου ὅτι σήμερον ἡ Ἀλβανία ὡς χώρα τοῦ σιδηροῦ παραπετάσματος εἶναι ἑρμητικῶς κλειστὴ εἰς τὸν Δυτικὸν κόσμον, ἡ νέα αὕτη ὁδικὴ ἀρτηρία ἥτις ὡς ἐλέχθη θ' ἀποκαταστήσῃ τὴν παλαιὰν Ἐγνατίαν ὁδόν, συντομωτέρα δὲ πάσης ἄλλης, δὲν θὰ εἶναι ἁπλῶς μόνον τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος ἀλλὰ θὰ εἶναι καὶ ὁδὸς μεγάλης στρατηγικῆς ἀξίας.

Γ' Ἐναέριοι

Διὰ τοῦ ἀεροδρομίου Ἰωαννίνων καὶ τοῦ Αὐλῶνος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

Β. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

Τὸ ὄνομά της ἡ Ἤπειρος, τὸ ὀφείλει εἰς τοὺς Δωριεῖς τοὺς κατοικοῦντας τὴν Κέρκυραν (Ἄπειρος). Ἐπὶ Βασιλέως Πύρρου (295 — 272 π. Χ.) ὅστις ὑπέταξεν ὅλην τὴν Ἤπειρον κι' ἔφθασε μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀράχθου, ὅπου ἔκειτο ἡ ἀρχ. πόλις Ἀμβρακία, τὸ Βασίλειον τῆς Ἠπείρου εἰς ὃ περιελαμβάνοντο καὶ αἱ περιοχαὶ τῆς Πίνδου ἐγνώρισεν ἡμέρας δόξης. Τὸ Μαντεῖον τῆς Δωδώνης ἔκειτο εἰς τὰς ΒΑ κλιτεῖς τοῦ ὄρους Τόμαρος (Ὀλύτσικα) ἀφιερωμένον εἰς τὸν Πανελλήνιον Δία. Τοῦ Μαντείου τὴν ἀρχὴν ἀνῆγον εἰς τοὺς παμπαλαίους Πελασγικοὺς χρόνους.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πύρρου τὸ βασίλειον μετετράπη εἰς ὁμοσπονδιακὴν Δημοκρατίαν, ἡ δὲ Ἀμβρακία προσεχώρησεν εἰς τὴν Αἰτωλικὴν συμπολιτείαν. Οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὴν Ἤπειρον τὸ 168 π.Χ. Ὁ κατακτητής της Αἰμίλιος Παῦλος προέβη εἰς τὴν καταστροφὴν 70 ὀχυρωμένων πόλεων αὐτῆς ὡς καὶ εἰς τὸν ἐξανδραποδισμὸν 150.000 κατοίκων. Ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἱδρύθη ἡ Νικόπολις παρὰ τὴν Πρέβεζαν.

Κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἦτο ἐπαρχία (θέμα) τοῦ Βυζαντίου. Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος Κομνηνὸς κατέλαβε τὸ «θέμα Νικοπόλεως» καὶ ἵδρυσε, πρὸς μεγάλην ἔκπληξιν τῶν Λατίνων, ἴδιον κράτος μὲ πρωτ. τὴν Ἄρταν ὅπερ ἐξετείνετο ἀπὸ Ναυπάκτου μέχρι Δυρραχίου. Ὀλιγώτερον ὑπερήφανος τῶν συγγενῶν του—ἦτο νόθος βλαστὸς τοῦ Οἴκου Ἀγγέλων—ὠνόμασε τὸν ἑαυτόν του οὐχὶ Αὐτοκράτορα, ἀλλὰ «Δεσπότην».

Ὑπήκοοι τοῦ Δεσποτάτου τούτου τῆς Ἠπείρου ἦσαν οἱ ρωμαλέοι χωρικοὶ τῆς Αἰτωλίας, Ἀκαρνανίας, Ἠπείρου, ΒΔ Μακεδονίας,

οἱ Ἀλβανοὶ τῶν βορείων χωρῶν, μέρος τῶν Βλάχων καὶ Βουλγάρων. Διὰ μεγάλης πολιτικῆς συνέσεως κατώρθωσε νὰ σχηματίση στρατὸν ἐξ ἐγχωρίων στρατιωτῶν καὶ μισθοφόρων. Εἰς τὸν στρατὸν αὐτὸν κατετάχθησαν ὀρεινοὶ φύλαρχοι, μισθοδοτούμενοι δὲ οὗτοι ἔγιναν ὁ πυρὴν τῶν περιφήμων μισθοφορικῶν ἀρχηγῶν οἱ ὁποῖοι ἐλέγοντο σ τ ρ α τ ι ῶ τ α ι καὶ διεκρίθησαν τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους.

Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοργάνωσιν ὁ ἱδρυτὴς τοῦ δεσποτάτου διετήρησε τοὺς τύπους τῆς βυζαντινῆς διοικήσεως. Τ' ἀποτέλεσμα τῆς ὀργανώσεως τοῦ Κράτους τοῦ Μιχαὴλ ὑπῆρξεν ὅτι ἡ μ π ό δ ι σ ε τ ο ὺ ς Ἐ ν ε τ ο ὺ ς ν ὰ ἐ γ κ α τ α σ τ α θ ο ῦ ν ε ἰ ς τ ὴ ν π α ρ α λ ί α ν τ ῆ ς Ἀ δ ρ ι α τ ι κ ῆ ς. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον ὅλων ὅτι, ἀπὸ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἡ Ἤπειρος ἔλαβε τὸν συνεκτικὸν καὶ ἐθνικὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ φιλοπόλεμον πνεῦμα τὸ ὁποῖον ἀνέδειξεν αὐτὴν εἰς τὸ μέλλον ἓν ἀπὸ τὰ ἰσχυρότατα προπύργια τοῦ Ἑ λ λ η ν ι σ μ ο ῦ.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ διαδόχου Μιχαήλ, ἀδελφοῦ αὐτοῦ Θεοδώρου, τὸ Δεσποτᾶτον ἔζησεν ἡμέρας λαμπρᾶς δόξης. Οὗτος κατενίκησεν (1214) τὸν στρατὸν τοῦ Π έ τ ρ ο υ Κ ο υ ρ τ ε ν α ὶ ὁ ὁποῖος ἤρχετο ἐξ Εὐρώπης διὰ νὰ λάβη τὸν θρόνον τῆς Λατινικῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Κων]πόλεως. Ὁ Θεόδωρος ἐπροχώρησε πρὸς Α, ἀνακτήσας ὅλην τὴν Θράκην μέχρις Εὐξείνου Πόντου, τὴν Θεσσαλίαν καὶ Μακεδονίαν μέχρι Θεσ]νίκης. Μαχόμενος κατὰ παντοίων τοῦ Ἔθνους ἐχθρῶν, Λατίνων, Βουλγάρων, Σέρβων καὶ Ἀλβανῶν, εἰσῆλθε τελικῶς νικηφόρως εἰς Θεσ]νίκην καταλύσας τὸ Λομβαρδικὸν βασίλειον καὶ ἱδρύσας νέαν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν. Ὁ Θεόδωρος μὲ πρωτεύουσαν τώρα τὴν Θεσ[νίκην, εἰς ἣν ἐστέφθη Βυζαντινὸς Αὐτοκράτωρ, ἐπεκτείνει τὸ Κράτος του ἀπὸ Ἀδριατικῆς μέχρις Αἰγαίου καὶ ἀπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Μετὰ τὴν ἧτταν καὶ αἰχμαλωσίαν του ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, τὸ Δεσποτᾶτον τῆς Ἠπείρου περιωρίσθη εἰς τὰ ἀρχικά του σύνορα καὶ διετήρησε τὴν ἀκμὴν καὶ συνοχήν του ἐπὶ 2 αἰῶνας, ὑποστὰν ἐν τέλει διαμελισμὸν ἀπὸ τοὺς κόμητας τῆς Κεφαλληνίας Ὀρσίνι. Οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον τὰ Ἰ ω ά ν ν ι ν α τὸ 1430 καὶ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Δεσποτάτου Ἄ ρ τ α ν τὸ 1449.

1912.

Ἡ Ἤπειρος ἀπηλευθερώθη τὸ 1913 ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὅστις ὑπὸ ἀρχιστράτηγον τὸν Διάδοχον Κωνσταντῖνον ὑπεχρέωσε τὸν Τουρκαλβανὸν ἀρχιστράτηγον τῶν Τούρκων Ἐσσὰτ Πα-

σὰν μετὰ τὴν ἱστορικὴν μάχην τοῦ Μπιζανίου νὰ παραδοθῇ εἰς Ἰωάννινα τὴν 20ὴν Φεβρουαρίου 1913, τὴν δὲ 21ην ὡλοκληρώθη ἡ κατάληψις τῶν Ἰωαννίνων. Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1912 ὁ ὑπὸ τὸν Ἀλῆ Ριζᾶ καὶ τὸν Τζαβὶτ Πασᾶν Τουρκικὸς στρατὸς ὑπεχώρησεν ἐκ τοῦ ὑψπ. Κορυτσᾶς διωκόμενος ὑπὸ τῆς στρατιᾶς στρατηγοῦ Δαμιανοῦ, πρὸς Ἰωάννινα μέσῳ Μέρτζανης. Κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου 1913 φάλαγξ πεζικοῦ ἐνισχυμένη ὑπὸ μιᾶς ἐπιλαρχίας ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Μηχανικοῦ Δ. Ἰωάννου (ΣΣΕ 1884) προελάσασα κατεδίωξεν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἀώου τοὺς διαφυγόντας ἐξ Ἰωαννίνων Τούρκους πρὸς Ἀργυρόκαστρον καὶ Τεπελένι. Ἡ Β. Ἤπειρος τὸ 1913 δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ γίνῃ Ἑλληνικὴ καὶ αἱ Δυνάμεις ἐπεδίκασαν ταύτην εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Ὁ διαχειριζόμενος τὰ ἐθνικὰ ζητήματα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Ἐλ. Βενιζέλος εἶπεν εἰς τὰς Δυνάμεις: «Ἡ Ἑλλὰς αἰσθάνεται βαθυτάτην ὀδύνην ἀποχωριζομένη ἐν Ἠπείρῳ Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν» ἐτόνισεν ὅμως ταυτοχρόνως ὅτι ἡ Κυβέρνησίς του εἶναι ἀρκούντως ἰσχυρὰ ὅπως ἐπιβάλῃ σιγὴν εἰς τὰ αἰσθήματα τῶν ἐν λόγῳ πληθυσμῶν.

Ἐπανακάμψας εἰς Ἀθήνας ὁ Βενιζέλος ἀνεκοίνωσεν εἰς ἐπιτροπὴν Βορειοηπειρωτῶν τ' ἀποτελέσματα τῆς ἀνὰ τὴν Εὐρώπην περιοδείας του συμπληρώσας: «Ἡ σύμφωνος ἀπόφασις τῆς Εὐρώπης καταδικάζει τὸ Ἑλληνικώτατον τῆς Ἠπείρου τμῆμα εἰς ἀποκοπὴν ἀπὸ τῆς Μεγάλης Πατρίδος. Ἀντιλαμβάνεσθε σαφῶς, κύριοι, τὰ ἐννοούμενα. Ἐν τούτοις ἂς μὴ λυποψυχήσωμεν. Τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς Ἠπείρου ἐγκλείει τόσην Ἐθνικὴν δύναμιν ὥστε νὰ μὴ ἀπωλεσθῇ καὶ ὑπὸ τὴν Ἀλβανίαν ἀκόμα. Θεωρῶ περιττὸν νὰ σᾶς τονίσω ὅτι οἱαδήποτε ἀντίστασις θὰ εἶχε κακὰς συνεπείας καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ τὴν Ἤπειρον». Κατόπιν τῆς δηλώσεως ταύτης τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐσχηματίσθη προσωρινὴ Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις ἑδρεύουσα ἐν Ἀργυροκάστρῳ. Ἡ Κυβέρνησις αὕτη ἐψήφισεν αὐτόνομον Κράτος τὴν Ἤπειρον, διὰ τηλεγραφήματος δὲ τοῦ Προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς Γεωργ. Χρ. Ζωγράφου πρὸς τὸν Διεθνῆ Ἔλεγχον, τὸν ἑδρεύοντα εἰς Ἀλβανίαν, ἀφοῦ ἐξήγγειλε πρὸς αὐτὸν ὅτι ὁ Ἠπειρωτικὸς λαὸς ἐκηρύχθη αὐτόνομος, συνίστα ὅπως μὴ προχωρήσῃ ἡ ὑπὸ Ὁλλανδοὺς ἀξιωματικοὺς Ἀλβανικὴ Χωροφυλακὴ εἰς τὰ ἐπιδικασθέντα ἐδάφη πρὸς ἀποφυγὴν ἀσκόπου αἱματοχυσίας.

Οὐχ' ἧττον ὅμως ἡ Κυβέρνησις τῶν Ἀθηνῶν, ἐπιθυμοῦσα νὰ φανῇ ἀρεστὴ εἰς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις, οὐ μόνον δὲν ἐνίσχυσε τὴν νεοσύστατον ταύτην Κυβέρνησιν τῆς Ἠπείρου, ἀλλὰ καὶ διεταξε τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκκένωσιν τῆς Β. Ἠπείρου διὰ τοῦ ἑξῆς τηλεγραφήματός της. «Ἡ ἀποχώρησις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρα-

τοῦ ἐκ τοῦ κατεχομένου ἐδάφους πρὸς τὰ ὁρισθέντα σύνορα θὰ γίνη βαθμηδὸν ἀρχίζουσα ἐκ τοῦ διαμερίσματος Κορυτσᾶς τὴν 16ην Φεβρουαρίου 1914....» Εἰς ὅλας τὰς περιοχὰς τῆς Β. Ἠπείρου ἐκηρύχθη ἡ ἐπανάστασις, ἀνυψώθη ἡ αὐτονομιστικὴ σημαία καὶ συνεπληρώθη ἡ συγκρότησις Ἱερῶν Λόχων. Αἱ ἐπίσημοι Ἑλληνικαὶ Ἀρχαὶ κατελήφθησαν ὑπὸ τῆς Ἠπειρωτικῆς Κυβερνήσεως ἥτις καὶ ἀνέλαβε τὴν τήρησιν τῆς τάξεως. Θὰ ἤρκει μία ἔστω καὶ χλιαρὰ ὑποστήριξις ἐκ μέρους τῶν Ἀθηνῶν πρὸς τὴν Βορειοηπειρωτικὴν Κυβέρνησιν, διὰ νὰ παγιοποιηθῆ μία κατάστασις αὐτονομήσεως τῆς Ἠπείρου καὶ ἀκολούθως προσάρτησίς της εἰς τὴν Μητέρα Ἑλλάδα. Ἀντ' αὐτοῦ ὅμως ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπεχώρησε μεθοδικῶς ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένων ἐδαφῶν, ἅτινα ἀ μ α χ η τ ε ὶ παρεδίδοντο εἰς τὴν Ἀλβανικὴν Χωροφυλακὴν διότι στρατὸς Ἀλβανικὸς δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη τότε.

Ἐνῶ ταῦτα συνέβαινον εἰς Ἤπειρον, ὁ ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου ἐπέδιδεν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἓξ Δυνάμεων τὴν ἀκόλουθον ἀνακοίνωσιν. (8 Φεβρουαρίου 1944) «Ἡ βασιλικὴ Κυβέρνησις ἔλαβε γνῶσιν τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Φλωρεντίας τῆς 17 Δεκεμβρίου 1913 τοῦ διαγράφοντος τὰ μεσημβρινὰ ὅρια τοῦ Ἀλβανικοῦ Κράτους ὡ ς κ α ὶ τ ῆ ς ἐ π ι θ υ μ ί α ς τ ῶ ν Δ υ ν ά μ ε ω ν ὅ π ω ς ἡ ν ῆ σ ο ς Σ ά σ ω ν περιληφθῆ εἰς τὴν Ἀλβανίαν... Ἡ Βασιλικὴ Κυβέρνησις ἀναλαμβάνει ἀπὸ τοῦδε ρητὴν ὑποχρέωσιν ὅπως ο ὐ δ ε μ ί α ν ἀ ν τ ι τ ά ξ η ἀ ν τ ί σ τ α σ ι ν οὔτε νὰ ὑποστηρίξη ἢ ἐνθαρρύνη ἐμμέσως ἢ ἀμέσως οὐδεμίαν οὐδενὸς εἴδους ἀντίστασιν πρὸς τὸ καθεστὼς ὅπερ αἱ ἐξ Δυνάμεις ἵδρυσαν ἐν τῇ Ν Ἀλβανίᾳ. Τῆς νήσου Σάσωνος μὴ δυναμένης νὰ ἐκχωρηθῆ συμφώνως πρὸς τὸ Σύνταγμα τοῦ Βασιλείου (ΣΣ. ἀπαγορεύοντος ὡς γνωστὸν τὴν ἐκχώρησιν ἐδαφῶν ἐθνικῶν εἰς ξένας δυνάμεις) ἡ Β. Κυβέρνησις ὑπόσχεται νὰ ὑποβάλη ἀμέσως εἰς τὴν Βουλὴν Νομοσχέδιον...»

Τὸ Ἠπειρωτικὸν ζήτημα συνεζητήθη ἐν τῇ Ἑλλ. Βουλῇ τῇ 20η καὶ 25η Φεβρουαρίου 1914. Κατὰ τὴν συζήτησιν ὁ Βενιζέλος ἐδικαιολόγησε τὴν ἀναστολὴν τῆς πρὸς Αὐλῶνα προελάσεως τὸν Μάρτιον 1913 τονίζων ὅτι ἐνεφανίζετο τότε ἀκριβῶς ὁ κίνδυνος πολέμου μετὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ ὅτι ἑπομένως δὲν ἤθελε νὰ ἐξοργίση τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ εὕρη τὴν Ἑλλάδα ὁ κατὰ τῆς Βουλγαρίας πόλεμος μὲ τὴν Ἰταλίαν ἐχθρικῶς πρὸς αὐτὴν διακειμένην.

Λόγῳ τοῦ χάους ὅπερ ἐπεκράτησεν ἐν Ἀλβανίᾳ, ταυτοχρόνως μὲ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Βηδ, ὁ αὐτονομιστικὸς στρατὸς τῆς Β. Ἠπείρου ἐπωφεληθεὶς κατέλαβε τὴν Ἐρσέκαν, Κορυτσᾶν καὶ

Μοσχόπολιν (5 Ἰουνίου 1914), ἐνῷ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις προέβαινεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἔκδοσιν διαταγῶν ἀνακαταλήψεως ὑπὸ τοῦ Ἑλλ. Στρατοῦ τῆς Β. Ἠπείρου. Μὲ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εἰς τὰ ἐδάφη τῆς Β. Ἠπείρου οἱ Ἰταλοὶ κατελάμβανον τὴν Σάσωνα καὶ τὴν Αὐλῶνα. Ἀργότερον δὲ καὶ τὴν Β. Ἤπειρον ἥτις ἀπεδόθη ὁριστικῶς εἰς τὴν Ἀλβανίαν.

1940

Ἡ Ἤπειρος τὴν 5.30΄ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 ἐδέχθη τὴν ἐπίθεσιν τῶν Ἰταλῶν οἵτινες ἐπετέθησαν ἐφ᾿ ὅλου τοῦ μετώπου, ἤτοι ἀπὸ τοῦ ὄρους Γράμμου μέχρι τοῦ Ἰονίου πελάγους.

Ἡ ἐπίθεσις ἐκείνη εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα οὐ μόνον τὴν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀλλὰ κι᾿ ἐν συνεχείᾳ τὴν καταδίωξιν αὐτοῦ ἐκεῖθεν τῶν Ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων. Περιήγαγε δὲ ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ πολέμου τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀπεγνωσμένως ἀμυνομένου, γεγονότος, ἐκ τῶν σπανίων εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Ἐθνῶν—καὶ μ ο ν α δ ι κ ὸ ν διὰ τὴν περίπτωσιν—τῆς μεγάλης ἀνισότητος πληθυσμοῦ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας. Τὸ ἐπιτευχθὲν ἀποτέλεσμα ἦτο τὸ προϊὸν τοῦ συνδυασμοῦ ἰδιοφυΐας καὶ μεγαλοφυΐας τοῦ τότε Ἐθνικοῦ Ἡγέτου, τῆς ὑπερόχου ἀνδρείας τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ἀκαταβλήτου σθένους τοῦ ἡνωμένου ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ III

ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΕΛΑΣΕΩΣ—ΑΜΥΝΤΙΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΑΙ

Γενικότητες: Ὁ Ἀλβανικὸς χῶρος τῆς Β. Ἠπείρου εἶναι πτωχὸς ἀπὸ ἀπόψεως συγκοινωνιῶν. Ἡ κίνησις, ὁ ἀνεφοδιασμὸς καὶ ὡς ἐκ τούτων ἡ εὐρείας μορφῆς δρᾶσις ἑνὸς συγχρόνου στρατοῦ θὰ περιορισθῇ σημαντικῶς ἐκ τῶν ἀκολούθων παραγόντων :

— Τῆς μορφολογίας τοῦ ἐδάφους, ὀρεινῶν διαβάσεων καὶ στενωπῶν.

— Καιρικῶν συνθηκῶν.

– Μικροῦ πλάτους (κάτω τῶν 6 μ.) ὁδῶν καὶ μικρᾶς ἀντοχῆς γεφυρῶν.

– Ἀποτόμων καὶ μεγάλων κλίσεων ὁδῶν.

Τούτων ἕνεκα ἡ ἐπίθεσις ἐκ τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ χώρου κατὰ τοῦ ἐλευθέρου (Ἑλληνικοῦ) Ἠπειρωτικοῦ τοιούτου θὰ ἔχῃ περιορισμένας δυνατότητας, ἐξαρτωμένας ἀπολύτως ἐκ τῆς ἀποδόσεως τοῦ ὁδικοῦ δικτύου τῆς Ἀλβανίας.

α) Ὡς πρὸς ἄξονας προελάσεως ἐκ ΝΑ πρὸς ΒΑ.

1) Ἡ στηριζομένη ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς Σοῦχα Γκόρας — Ἰβὰν — Μοράβας — Γράμμου — Ὀρέων Λεσκοβικίου — Μακρυκάμπου — Μουργκάνας μέχρι τοῦ Στῦλος (269) τοῦ Ἰονίου πελάγους. Εἰς τὴν ἀμυντικὴν ταύτην περιοχὴν οἱ κάτωθι ἄξονες προελάσεως ἄγουν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου.

— Φλωρίνης — Πισοδερίου — Μπιγλίστης (τὸ ὑψπ. ταύτης οὐδεμίαν στρατ. ἀξίαν ἔχει διὰ τὴν κατέχουσαν τοῦτο σήμερον δύναμιν) ἢ Γρεβενῶν — Καστοριᾶς – Μπιγλίστης.

—Ἰωαννίνων — Καλπακίου — Μέρτζανης — Λεσκοβικίου – Πρε-

μετῆς — Βερατίου ἢ Καλπακίου — Γκεοργκουτσάτι—'Αργυροκάστρου — Τεπελενίου.

— Πρεβέζης — Πάργας —'Ηγουμενίτσης — Σαγιάδων—'Αγ. Σαράντα — Χειμάρας.

'Υπάρχουν ἱκαναὶ τοποθεσίαι ἀμύνης τοῦ ἐχθροῦ, φυσικαὶ τοιαῦται ἀλλὰ καὶ δυνάμεναι νὰ ἐνισχυθοῦν ὑπὸ ἔργων ἀμυντικῶν μονίμου ἢ ἡμιμονίμου ὀχυρώσεως καὶ ν' ἀποτελέσουν οὕτω τὴν πρώτην ἰσχυρὰν ἀμυντικὴν περιοχὴν ἥτις ἀνταποκρίνεται καὶ εἰς τὸ στρατηγικὸν μέτωπον τῶν δύο 'Επικρατειῶν, ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ συνασπισμῶν.

2) Δευτέρα ἀμυντικὴ περιοχὴ εἶναι ἡ ἀπὸ τῆς λ. 'Αχρίδος—ὀρ. Κάμια (Γκοῦρι Γκάντιτ), περιοχὴ Μὲτς (Α Μοσχοπόλεως) τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου 'Οστραβίτσας. 'Εκ τῆς περιοχῆς ταύτης ὁ ἐχθρὸς θὰ δύναται νὰ ἐλέγχῃ ἀπολύτως τὸ ὑψπ. Κορυτσᾶς.

— Περιοχὴ Α χωρίου Βυθκοῦκι—περιοχὴ Δ 'Ερσέκας — Πρεμετῆς—Ν Νεμέρτσκας – Δ κοιλάδος Σούσιτσα καὶ ππ. Δρίνου—Α ὑψπ. 'Αργυροκάστρου—Α Δελβίνου καὶ τοῦ π. Μπίστριτσα—Α 'Αγ. Σαράντα ἤ, εἰς περίπτωσιν καταλήψεως ὑπὸ τοῦ ἐκ ΝΑ προελαύνοντος στρατοῦ τοῦ 'Αργυροκάστρου καὶ 'Αγ. Σαράντα, ἀπὸ Νεμέρτσκας—Λούτσες μέχρι θαλάσσης Ν τῆς Χειμάρας.

Καὶ εἰς τὰς ἐν λόγῳ ἀμυντικὰς περιοχὰς ὑπάρχουν πλεῖσται ὅσαι κατάλληλοι δι' ὀργάνωσιν ἀμύνης ἐξ ἔργων ὀχυρώσεως, ἀμυντικοὶ τοποθεσίαι. Κατὰ δὲ τὸν παραλιακὸν ἄξονα προελάσεως ὑπάρχουν ἀξιόλογοι τοιαῦται στηριζόμεναι ἐπὶ τῶν Δ ἀντερεισμάτων τοῦ Γκιέρι καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ ἄξονος ἀπὸ Κονισπόλεως πρὸς 'Αγ. Σαράντα καὶ Χειμάραν.

3) 'Ετέρα ἀμυντικὴ περιοχὴ εἶναι ἡ ἀπὸ Πόγραδετς—Δ αὐχ. Γκοῦρι Πρέρι—Κλεισούρας (Τρεμπεσίνα)—Δ Σεντέλι—Γκλάβε ἐλέγχουσα ἀπολύτως καὶ τὴν ἐκ Κλεισούρας—Τεπελενίου πρὸς Αὐλῶνα ὁδόν.

4) Τελευταία ἀμυντικὴ περιοχὴ εἶναι ἡ Δ Τρεμπεσίνας ἐπὶ τῶν Κιάφα—Μπούμπεσι, Κουτσὶ καὶ Γκλὸβς τοιαύτη, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον ὀργανωθῆ ἀμυντικῶς οἱ 'Ιταλοὶ τὸ 1941 καὶ ἐξ ἧς ἐξώρμησαν τὴν 9ην Μαρτίου τοῦ 1941 κατὰ τὴν μεγάλην των ἐαρινὴ ἐπίθεσιν ἣν ἐξαπέλυσαν κατὰ τῶν ἑλληνικῶν ἀμυντικῶν θέσεων τῆς Τρεμπεσίνας. 'Η ἐπίθεσις ἐκείνη τοῦ 'Ιταλικοῦ στρατοῦ, ὡς γνωστόν, δὲν εἶχεν οὐδὲν ἀποτέλεσμα δι' αὐτὸν εἰ μὴ μόνον μεγίστας ἀπωλείας εἰς νεκρούς, τραυματίας καὶ πολλοὺς αἰχμαλώτους εἰς χεῖρας τοῦ 'Ελληνικοῦ στρατοῦ.

β) Ὡς πρὸς ἄξονας προελάσεως ἐκ ΒΔ πρὸς ΝΑ.

1) Ἄξων: Κορυτσᾶ—Μπίγλιστα—Καστοριά, Κατὰ τὸν ἄξονα τοῦτον προελάσεως ὁ ἐχθρὸς διὰ δύο μόνον μεραρχιῶν θὰ δυνηθῆ νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Δυτ. Μακεδονίας (ἤτοι προσπάθεια καθόδου τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τοῦ ὑψπ. Κορυτσᾶς μέσῳ τοῦ ὑψπ. Μπιγλίστης πρὸς ὑψπ. Φλωρίνης καὶ ἄνω κοιλάδα Ἀλιάκμονος. Ἡ περίπτωσις αὕτη θὰ ἐρευνηθῆ ἐν τῷ ἀμέσως ἑπομένῳ κεφαλαίῳ).

2) Ἄξων: Ἐρσέκα—Ἀετομηλίτσα—Κεράσοβον—Σαμαρίνα—Δίστρατο,—Βωβοῦσα—Μέτσοβον—Μέρτζανη—Κόνιτσα—Μέτσοβον. Κυρία ἀμυντικὴ περιοχὴ εἶναι ἡ τοῦ Γράμμου—Σμόλικα—Πίνδου. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐνεργήσῃ διὰ περιωρισμένων δυνάμεων δεδομένου ὅτι αἱ ὑπάρχουσαι ὁδεύσεις, καθαρῶς ὀρειναὶ μέσῳ ἐδάφους ἀφιλοξένου, δυσβάτου, ἐξαιρετικῶς ὀρεινοῦ, ἐστερημένου ἀξιολόγων κατῳκημένων κέντρων καὶ ἑτέρων διασταυρουμένων ὁδεύσεων δὲν παρέχουν δυνατότητας ἐκτελέσεως εὐρείας κλίμακος ἐπιχειρήσεων ἀπαιτουσῶν, ὡς γνωστόν, προσφόρους ὁδεύσεις διὰ τὴν κίνησιν τῶν μηχανοκινήτων μέσων, χρησιμοποίησιν τῶν ὁδεύσεων ἐπὶ χρόνον διαρκῆ καὶ γενικῶς συνθήκας εὐμενεῖς διὰ τὴν Δ. Μ. Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ κινουμένου ἐχθροῦ δι᾽ εἰδικῶν πάντως μονάδων μάχης θὰ εἶναι ἡ κατάληψις τοῦ ὑψπ. Μετσόβου. Οἱ Ἰταλοὶ ἐνεργήσαντες κατὰ τὸν ἄξονα τοῦτον τὸν Ὀκτώβριον 1940 διὰ τῆς μεραρχίας τῶν Ἀλπινιστῶν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιτύχουν τοῦ κυρίου σκοποῦ των ὅστις ἦτο ἡ κυριαρχία ἐπὶ τοῦ ὑψπ. τούτου.

3) Ἄξων: α) Βεράτι—Κλεισούρα—Πρεμετή—Λεσκοβίκι—Καλπάκι.

β) Τεπελένι—Ἀργυρόκαστρον—Γκεωργκουτσάτι—Καλπάκι.

Κατὰ τὸν ἄξονα τοῦτον προελάσεως ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐπιτεθῆ διὰ δύο μηχανοκινήτων μεραρχιῶν του κατὰ τῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς Ἐλαίας ἤτοι: Γκαμήλας—ΒΔ ὑψωμάτων Μιτσικέλι—Κασιδιάρη—Σούτιστα. Ὄπισθεν ταύτης ἑτέρα ἀμυντικὴ περιοχὴ εἶναι ἡ τοῦ Μιτσικέλι—ὄρη Κουρέντων—ὄρη Παραμυθιᾶς, ἧς ἡ ἀμυντικὴ ἰσχὺς ἐνδυναμοῦται ὡς ἐκ τῆς ὑπάρξεως πρὸ αὐτῆς τοῦ π. Καλαμᾶ ὅστις ἀποτελεῖ κατ᾽ ἀρχὴν κώλυμα, σοβαρὸν ἢ μὴ ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους ἢ τῶν εἰδικῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν αἵτινες θὰ ὑφίστανται κατὰ τὴν ἔναρξιν ἢ διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων. Εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἀμυντικὴν περιοχὴν ὑπάρχουν, λόγῳ τῆς μορφολογίας τοῦ ἐδάφους, ἀξιόλογοι τοποθεσίαι εἰς ἃς ἡ ἄμυνα θὰ δυνηθῆ νὰ προβάλῃ σθεναρὰν ἀντίστασιν κατὰ τοῦ προελαύνοντος ἐχθροῦ.

4) Ἄξων: Ἁγ. Σαράντα—Κονίσπολις—Φιλιάτες—Μαζαρακιά. Ὑπάρχουν κατὰ τὸν ἄξονα τοῦτον προελάσεως ἀξιόλογοι ἀμυντικαὶ τοποθεσίαι, ἀπὸ τῶν ὀρέων Φιλιατῶν καὶ τῆς Παραμυθιᾶς μέχρι τῶν ὀρέων -ῆς Πάργας ἐφ' ὧν ὁ ἐχθρὸς διὰ μιᾶς μεραρχίας τεθωρακισμένης μόνον θὰ δυνηθῇ νὰ ἐνεργήσῃ. Εἰς ταύτας θὰ προσκρούσῃ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἂν δυνηθῇ νὰ διέλθῃ τὴν κάτω κοιλάδα τοῦ σημαντικοῦ κωλύματος τοῦ π. Καλαμᾶ· δυσκόλως δὲ θὰ δυνηθῇ ν' ἀνατρέψῃ τὴν ἄμυναν ἥτις θὰ προβληθῇ εἰς ἑτέραν περιοχὴν τοῦ Μάλι Μπάρδι (7 χλμ. Β Μαζσρακιᾶς) ΝΑ ὀρέων Παραμυθιᾶς καὶ ὀροσ. Πάργας κειμένης. Τῆς Κερκύρας εὑρισκομένης εἰς χεῖρας τῆς κρατούσης τὴν ἐλευθέραν Ἤπειρον δυνάμεως δὲν εἶναι δυναταὶ ἀποβάσεις ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς τοὺς ὅρμους Σαγιάδων, Βάλτου, Ἡγουμενίτσης, Πλαταριᾶς, Πάργας. Ἡ ἀμυντικὴ «περιοχὴ Ἰωαννίνων» στηριζομένη ἐπὶ τῶν ὀρέων Μιτσικέλι—Κουρέντων—Ὀλύτσικα—Βρύτσακος—Θεσπρωτικὰ Ξηροβοῦνι, ἀποτελεῖ τὸ ἔσχατον προπύργιον εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἄμυνα θ' ἀντιτάξῃ σθεναρὰν ἀντίστασιν προασπίζουσα τὸ σημαντικῆς ἀξίας ὑψπ. Ἰωαννίνων ὅπερ καλύπτει ἀπὸ Δ τὸν ζωτικὸν χῶρον τῆς Θεσσαλίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IV

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΞΙΑ Ε.Δ.Η.

ΓΕΝΙΚΑ

1. Ἡ Ἤπειρος εὑρισκομένη Ν τῆς Ἀλβανίας καὶ πρὸς Δ τῆς Ἑλληνικῆς Δυτ. Μακεδονίας καὶ μερικῶς τῆς Θεσσαλίας, πρὸς Β δὲ τῆς Δυτ. Στερεᾶς Ἑλλάδος εἶναι φυσικὸν ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης γεωγραφικῆς της θέσεως:

α) ν ὰ χ ρ η σ ι μ ε ύ η ὡ ς π ρ ο π ύ ρ γ ι ο ν τὸ ὁποῖον διασφαλίζει τὴν Δυτ. Στ. Ἑλλάδα κατὰ πάσης ἀπὸ τῆς ΒΔ αὐτῆς περιοχῆς ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς.

β) ν ὰ π α ρ έ χ η π ρ ο σ τ α σ ί α ν, λόγῳ τῆς πλευρικῆς της θέσεως, τῶν ἐδαφικῶν χώρων Δυτ. Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας διότι δι' ἐχθρὸν προελαύνοντα ἐκ τῆς κατευθύνσεως Μακεδονίας πρὸς Θεσσαλίαν καὶ Ἀν. Στερ. Ἑλλάδα θ' ἀποτελῆ σοβαρὰν ἀπειλὴν κατὰ τῶν πλευρῶν του.

γ) ν' ἀ π ο τ ε λ ῆ ὁ ρ μ η τ ή ρ ι ο ν ἐξ οὗ στρατὸς ἐξορμῶν θὰ δυνηθῆ νὰ καταλάβη τὸν Ἀλβανικὸν χῶρον.

2. Ἐν τῷ Βαλκανικῷ χώρῳ ἡ Ἤπειρος κατέχει τμῆμα τῆς Δ αὐτῆς περιοχῆς ἐπὶ δύο θαλασσῶν (Ἀδριατικῆς καὶ Ἰονίου), ὁ κατέχων δὲ τὴν Ἤπειρον δύναται ν' ἀπαγορεύση τὴν ἐλευθεροπλοΐαν ἐν τῇ Ἀδριατικῇ θαλάσσῃ, ἥτις εἶναι μία ἐκ τῶν ζωτικῶν θαλασσῶν τῆς Μεσογείου διότι δι' αὐτῆς ἐξυπηρετοῦνται τὰ σημαντικώτερα ἐπιλιμένια κέντρα τῆς Ἰταλίας: Μπρίντεζι, Μπάρι, Μπαρλέτα, Ἀγκῶνα, Ρίμινι, Βενετία, Τεργέστη, ἀλλὰ καὶ διότι διὰ τῆς θαλάσσης ταύτης ἡ ἑτέρα Ἐπικράτεια ἐν τῇ Ἀδριατικῇ, ἡ Γιουγκοσλαυία, ἔχει μοναδικὴν διέξοδον πρὸς τὰς λοιπὰς θαλάσσας.

3. Ἡ Ἤπειρος προσαποκτᾷ μεγίστην ἀξίαν καὶ εἶναι τὸ σπουδαιότερον ἐξ ὅλων τῶν Δυτικῶν Ε.Δ. τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου διότι συμπλησιάζει τὸ ΝΑ ἄκρον τῆς, ἐν εἴδει Πρωσσικῆς μπότας, Ἰταλικῆς χερσονήσου εἰς τὴν πτέρναν αὐτῆς καὶ εἰς τὴν μικρὰν ἀπόστασιν τῶν 75 χιλ., σχηματίζουσα τὸ στενὸν τοῦ Ὀτράντο ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ στόμιον τῆς κλειστῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης δι' οὗ καὶ μόνον αὕτη ἐπικοινωνεῖ μετὰ τῆς λοιπῆς Μεσογείου.

4. Ἐὰν ἡ Ἤπειρος καὶ δὴ τὸ τμῆμα ταύτης – δηλονότι ὁ κόλπος τῆς Αὐλῶνος – ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν Α ἀκτὴν τῆς εἰσόδου τοῦ Στενοῦ Ὀτράντο, κατέχεται ὑπὸ δυνάμεως ἀντιπάλου τῆς κατεχούσης τὴν Δ ἀκτὴν (Ἰταλίας), ἡ στρατηγικὴ ἀξία τοῦ Στενοῦ διαμοιράζεται μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων δυνάμεων καὶ ἡ ἐπικρατεστέρα τούτων θὰ κυριαρχῇ, ἀλλὰ μὲ ἔντασιν προσπαθειῶν, τοῦ Ὀτράντο κατὰ συνέπειαν καὶ τῶν θαλασσίων περιοχῶν Ἀδριατικῆς καὶ Β Ἰονίου.

Ἐὰν ὅμως ἡ κατέχουσα εἶναι ἡ αὐτή, τότε ἐλέγχει αὕτη ἀπολύτως τὰς συγκοινωνίας τῆς λοιπῆς Μεσογείου μετὰ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης θέτουσα, κατά τινα τρόπον, ἐντὸς κλοιοῦ ὅσους εὑρίσκονται εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀδριατικῆς καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καθίσταται αὕτη κλειστὴ θάλασσα, ὁρμητήριον βάσις τῆς κεντρικῆς Μεσογείου, σημαντικῆς ἀξίας. Ἡ Ἰταλία, ἐπιδιώκουσα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Καβοὺρ – ὅτε ἡνώθη εἰς βασίλειον ὑπὸ τὸν οἶκον τῆς Σαβοΐας – νὰ ἀναβιώσῃ τὴν Ρωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν ἀπέβλεπε μετὰ βουλιμίας εἰς τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἐδαφικοῦ τούτου χώρου τῆς Ἠπείρου. Τὸ 1912 ἀφοῦ ἐπεξετάθη εἰς Κυρηναϊκήν, Τρίπολιν, Λιβύην καὶ Δωδεκάνησα ἅτινα ἀπέκτησε μετὰ τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον τοῦ 1911 – ἐσοφίσθη τὴν δημιουργίαν Ἀλβανικοῦ κράτους τῇ συμπράξει καὶ τῆς Αὐστρουγγαρίας ἥτις τὸ 1908 εἶχε προσαρτήσει τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην καὶ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν ἀρχικῶς ἐπιρροῆς μετέπειτα δὲ ἀπορροφήσεως τοῦ νεασυστάτου κράτους τῶν Ἀλβανῶν. Αἱ ἴδιαι προθέσεις εἰς ἀλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα 2 ἀνταγωνιζομένων Δυνάμεων, δι' ἃς ἡ Ἀδριατικὴ ἦτο ἡ ζωτικὴ θάλασσα, ἔκαμαν ὥστε ἄνευ αἵματος Ἀλβανικοῦ καὶ χάρις εἰς μίαν δῆθεν «κίνησιν Ἀλβανῶν», σημειωθεῖσαν εἰς Αὐλῶνα τὸν Νοέμβριον 1912, νὰ δημιουργηθῇ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1912 ἡ «ἀνεξάρτητος» Ἀλβανία. Ἡ διελκυστίς περὶ τὴν ἐξασφάλισιν ἐπιρροῆς ἀμφοτέρων τῶν Μεγ. Δυνάμεων αὐτῶν θὰ ἦτο ἀμφίβολον ὑπὲρ ποίου θ' ἀπέκλινεν ἐὰν δὲν ἐμεσολάβει ὁ Α' Παγκόσμιος πόλεμος ὅστις ἐξηφάνισεν ἀπὸ τὸν χάρτην τῆς Εὐρώπης τὴν Δυαδικὴν Μοναρχίαν. Τὸ πεδίον ἀπέμειν εν οὕτω ἐλεύθερον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἥτις ἐπέτυχε τὸ 1923 ἐντολὴν διὰ τὴν διαχάραξιν τῶν Ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων. Δι' ἐπιτροπῆς ἧς προή-

δρευεν ὁ Ἰταλὸς Στρατηγὸς Τελίνι, τὰ σύνορα ἐχαράσσοντο μὲ τὴν προοπτικὴν ὅτι θὰ ἦσαν σύνορα οὐχὶ μόνον Ἑλλάδος – Ἀλβανίας ἀλλὰ Ἑλλάδος – Ἰταλίας δι' ὃ καὶ πλεῖστα ὅσα ὑψώματα στρατηγικῆς ἀξίας ἢ ἐδιχοτομήθησαν ὑπὸ τῆς ὁ.γ.Ε.Α. ἢ ἀφέθησαν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν Ἀλβανίαν.

Ἐπηκολούθησεν ἡ δολοφονία ὑπ' ἀγνώστων τοῦ στρατηγοῦ Τελίνι καὶ ἐξ αὐτῆς ἡ Ἰταλία χαρακτηρίσασα ὡς δολοφόνον τὴν Ἑλλάδα εὗρεν ἀφορμὴν νὰ καταλάβη τὴν Κέρκυραν ἀφοῦ ἐπὶ ὥρας ὁ στόλος τοῦ Μουσολίνι ἐβομβάρδισε τὴν ἀνοχύρωτον ὡραίαν πόλιν μὲ θύματα πολυάριθμα. Ἡ Ἰταλία γνωρίζουσα τὴν στρατηγικὴν ἀξίαν τῆς Κερκύρας ἀπέβλεπεν εἰς τὴν κατάκτησίν της. Μετὰ δυσκολίας ἐγκατέλειψε ταύτην πιεσθεῖσα πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῆς ΚΤΕ.

Ὅτε τὸ Πάσχα τοῦ 1939 οἱ Ἰταλοὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς Ἀλβανίαν, οἱ Ἀλβανοὶ τοὺς ἐδέχθησαν ἄνευ ἀντιστάσεως τινὸς πλὴν ἐλαχίστων πυροβολισμῶν οἵτινες ἐρρίφθησαν μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ δοθῆ εὐκαιρία εἰς τὸν βασιλέα Ἀχμὲτ Ζώγου νὰ δραπετεύση εἰς Ἑλλάδα μὲ ἀρκετὰ κιβώτια χρυσῶν λιρῶν.

5. Ἡ Ἰταλία θέσασα πόδα ἐπὶ τῆς Ἀλβανίας καὶ ἔχουσα ὑπὸ τὸν ἀπόλυτον ἔλεγχόν της τὸ Στενὸν τοῦ Ὀτράντο ἐπέτυχε χάρις εἰς τὰ σπουδαῖα Στρατηγικὰ πλεονεκτήματα ἅτινα τῆς ἐξησφάλιζεν ἡ νέα της θέσις :

— Νὰ εἶναι ἀπολύτως κυρία τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης καὶ τῆς θαλασσίας περιοχῆς τοῦ Ἰονίου, δηλονότι νὰ ἔχη ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν της τὰ Δ παράλια τῆς Ἑλλάδος.

— Νὰ δημιουργήση τὸ δεύτερον ἐκ τῶν δύο σταθερῶν βάθρων— τοῦ ἑτέρου ὑπάρχοντος ἤδη εἰς Δωδεκάνησον—ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ ἐδημιούργει τὸ π ρ ῶ τ ο ν ζ ε ῦ γ μ α τῆς μεγάλης γεφύρας ἥτις ἀπετέλει τὸ ὄνειρον τοῦ ἰταλικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, τῆς ἀναβιώσεως δηλονότι τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Ἀλβανίας—Ἑλλάδος—Μικρασίας—Αἰγύπτου καὶ Ἐγγὺς Ἀνατολῆς.

Ἐκ τῶν ἑτοίμων ἤδη βάθρων ἡ κατασκευὴ τοῦ καταστρώματος δὲν θὰ ἦτο καὶ τόσον δυσχερής. Ἡ κατάληψις τῆς Ἑλλάδος θ' ἀπετέλει κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Ἰταλικοῦ ἐπιτελείου ἕναν ἁπλοῦν στρατιωτικὸν περίπατον μέσῳ Ἰωαννίνων—Λαρίσης πρὸς Ἀθήνας.

6. Μὲ βάσεις, ὄντως, εἰς Ἀλβανίαν καὶ Δωδεκάνησον ἡ Ἰταλία θὰ ἔπρεπε κατὰ τὰς πλείστας τῶν πιθανοτήτων νὰ θέση εὐκόλως ἐκποδὼν τὴν Ἑλλάδα, διότι αἱ σπουδαῖαι ναυτικαὶ βάσεις της εἰς Λέρον καὶ Ρόδον, ἡ μεγάλη δύναμις στρατοῦ ὃν ἐτήρει εἰς Δωδεκάνησον, ἡ μεγάλη της ὑπεροχὴ κατὰ θάλασσαν δὲν τῆς ἐπέτρεπαν ἁπλῶς, ἀλλὰ τῆς ἐπέβαλαν, νὰ πλήξη ταυτοχρόνως καὶ ἐκ τῶν ΝΑ – ὡς ἔπρα-

ξεν ἐκ τῶν ΒΔ—τὴν Ἑλλάδα εἰς τὰ καίρια στρατηγικὰ σημεῖα αὐτῆς: Θεσ]νίκην—Βόλον--Πειραιᾶ καὶ ἀλλαχοῦ· τείνουσα οὕτω ἐκ τῶν δύο τούτων κατευθύνσεων τὰς πολεμικὰς δυνάμεις της, θὰ ἔφερε τὸν βρόγχον εἰς τὸν λαιμὸν τῆς Ἑλλάδος.

7. Ἡ θέσις τοῦ Ε.Δ.Η. εἶναι τοιαύτη ὥστε ν' ἀποτελῆ ζωτικώτατον χῶρον τῆς Ἑλληνικῆς ἀμύνης. Ἡ ἀ π ώ λ ε ι α τ ο ύ τ ο υ θὰ περιαγάγη εἰς δυσχερεστάτην θέσιν τὴν ἄμυναν τοῦ κυρίως Ἑλληνικοῦ χώρου, τῶν διαμερισμάτων δηλονότι Δυτ., Ἀνατ. Στερεᾶς, Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας. Ὡς ὄργανον λειτουργίας τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ Ἔθνους δύναται νὰ παραβληθῆ ἡ Β. καὶ Ν. Ἤπειρος μὲ τοὺς δύο νεφρούς τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ. Ὅταν ὁ Μουσολίνι ἀνελάμβανε τὴν μεγάλην του ἐαρινὴν ἐπίθεσιν τὴν 9ην Μαρτίου 1941 δὲν εἶχεν ἀσφαλῶς ἄδικον ὅταν ἐχαρακτήριζεν «νεφρούς» τῆς Ἑλλάδος τὴν Ἤπειρον διακηρύττων πομπωδῶς ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεώς του ἐκείνης «θ ὰ σ π ά σ η τ ὰ ν ε φ ρ ὰ τ ῆ ς Ἑ λ λ ά δ ο ς» (καὶ τὰ δύο διότι εἶχε χάσει ἐν τῷ μεταξὺ καὶ τὴν ἄλλην, τὴν Β. Ἤπειρον), πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐν τέλει δὲν ἐπέτυχεν παρὰ τὰς τεραστίας προσπαθείας του.

Διὰ τὴν καλὴν λειτουργίαν ἑνὸς Ἔθνους—Ὀργανισμοῦ εἶναι ἀπαραίτητος, ὡς γνωστόν, ἡ συνύπαρξις τῶν διδύμων τούτων ὀργάνων ἐν αὐτῷ. Ἀσφαλῶς καὶ ἡ Ἑλλὰς δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἀσφαλής, ἀπολύτως κυρία τοῦ οἴκου της καὶ εὐσταθὴς ὅταν ἡ μία ἐκ τῶν δύο τούτων «Ἠπείρων της» τῆς ἔχει ἀφαιρεθῆ.

Δὲν εἶναι μόνον λόγοι ἐθνολογικοὶ—κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τῆς Ἑλλάδος εἰς ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων Ἑλληνικὰ ἐδάφη κατοικούμενα ὑπὸ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ—ἀλλὰ καὶ λόγοι ζωτικῆς ἀνάγκης, ὑποστάσεως καὶ ἀσφαλείας ἀπὸ πάσης ἐπιβουλῆς ἐκ τῆς Ἀλβανίας, οἵτινες ἐπιβάλλουν τὴν ἐ ν σ ω μ ά τ ω σ ι ν ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους τῆς ὑποδούλου Β. Ἠπείρου.

1) ΣΤΡ. ΑΞΙΑ ΣΑΣΩΝΟΣ - ΚΟΛΠΟΥ ΑΥΛΩΝΟΣ

α) Ἡ ν ῆ σ ο ς Σ ά σ ω ν. Εὑρισκομένη εἰς τὸ δεξιὸν τῆς εἰσόδου τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τῇ ὅλῃ γεωγραφικῇ περιοχῇ. Ὁ κατέχων ταύτην στόλος δύναται διὰ τῶν παντοίων ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάσεων νὰ προβαίνῃ, εἰς ἐπισκευάς, ἀνεφοδιασμὸν καὶ παντὸς εἴδους πολεμικὴν προπαρασκευὴν καὶ ὡς ἐξ

ὁρμητηρίου, εἰς τὴν ἀνάληψιν ἐπιχειρήσεων ἐπιθετικῶν πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν τῆς Μεσογείου θαλάσσης.

Χρησιμοποιουμένη αὕτη ὡς βάσις ὑποβρυχίων ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν κατὰ τὸν παρελθόντα πόλεμον εἶχε σχετικὴν ἀξίαν λόγῳ τῆς ὑπάρξεως πολλῶν παρομοίων βάσεων ἐξ ὧν ἕδρα ὁ Ἰταλικὸς ὑποβρυχιακὸς στόλος.

Σήμερον ὅμως ἡ στρατ. ἀξία τῆς νήσου εἶναι μεγίστη καθ' ὅσον ἡ κατέχουσα ταύτην δύναμις (Ε.Σ.Σ.Δ.) δὲν διαθέτει ἑτέραν νῆσον—βάσιν εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον. Κατὰ συνέπειαν πᾶσα δρᾶσις, ἀνεφοδιασμός, ἐπισκευή, ἀνάπαυλα πληρωμάτων κ.λ.π. θὰ γίνεται ἀπὸ τὴν μ ο ν α δ ι κ ὴ ν ταύτην νῆσον—βάσιν τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, ἥτις βάσις ὡς ἐκ τοῦ λόγου τούτου προσαποκτᾶ μεγίστην στρατ. ἀξίαν. Ἡ νῆσος Σάσων μετετράπη ὑπὸ τῶν Ρώσων εἰς φρούριον. Κατεσκευάσθησαν νέα δι' ἀεριωθούμενα ἀεροδρόμια τεχνικοὶ δὲ ὅρμοι δι' ὑποβρύχια εὑρίσκονται ὑπὸ κατασκευὴν ἢ ἐπερατώθησαν. Ὁ Αὐλὼν ἐξεκενώθη ὑπὸ τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τοῦ ἀστικοῦ του πληθυσμοῦ· Ἀλλ' ἡ Σ. Ε. σήμερον δὲν ἔχει μόνον τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν ὑποβρυχίων πολεμικῶν μονάδων της καὶ γενικώτερον τὴν ἱκανότητα χρησιμοποιήσεως τῆς Σάσωνος ὡς βάσεως, ἀλλὰ ἔχει καὶ τὴν δυνατότητα ὡς ἐκ τῆς θέσεως ἣν κατέχει ἡ νῆσος ν' ἀπαγορεύῃ ἀπολύτως τὴν στενὴν εἴσοδον τῆς Ἀδριατικῆς καὶ ἐκ ταύτης νὰ ἐλέγχῃ τὸν εἴσπλουν καὶ ἔκπλουν ἐν τῇ θαλάσσῃ ταύτῃ.

—Ὡς ἐκ τῆς ἰσχύος ἣν παρέχει εἰς τὴν κατέχουσαν δύναμιν ἡ νῆσος Σάσων, ἡ Ἀδριατικὴ θάλασσα θὰ καταστῇ ἅμα τῇ ἐνάρξει τῶν ἐπιχειρήσεων θ ά λ α σ σ α κ λ ε ι σ τ ή. Ὁ κατέχων τὴν Σάσωνα ἔχει ἐπίσης τὴν εὐχέρειαν καὶ δύναμιν νὰ ὑποστηρίξῃ μίαν θ α λ α σ σ ί α ν γ έ φ υ ρ α ν ἣν ἀσφαλῶς θ' ἀποπειραθῇ νὰ ἐγκαταστήσῃ ἀπὸ τῆς κατεχομένης παραλίας τῆς Ἀλβανίας πρὸς τὴν ἔναντι ἀκτὴν τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου. Διότι τῆς Σάσωνος κειμένης ἐνδιαμέσως ὡς μεσογεφύρας, ἡ ὑποστήριξις τῆς ὑδατογεφύρας θὰ γίνεται ἐ κ β ά σ ε ω ς οὐχὶ ἁπλῶς παραπλησίας ἀλλὰ κειμένης ἐπ' αὐτῆς ταύτης τῆς γεφυρουμένης μικραποστάσεως, ἐνῶ ἐξ ἄλλου θὰ παρεμποδίζῃ τὴν δρᾶσιν πλοίων ἐπιφανείας τοῦ ἀντιπάλου, πλοίων ἅτινα θ' ἀποπειραθοῦν ν' ἀπαγορεύσουν τὴν δημιουργίαν τῆς ὑδατογεφύρας τοῦ ἀντιπάλου των.

β) Ὁ Κ ό λ π ο ς Α ὐ λ ῶ ν ο ς. Σημαντικώτερος ἐπὶ τῆς Δ ἀκτῆς τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου εἶναι κόλπος κατάλληλος δι' ἀγκυροβολίαν στόλου, ἀποβιβάσεως ἢ ἐπιβιβάσεως στρατευμάτων.

—Συνδεόμενος οὗτος διὰ καλῶν ἀρτηριῶν μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἠπείρου τόσον διὰ μεσογειακῶν ὅσον καὶ παραλιακῶν ὁδεύ-

σεων, συνδεόμενος ἐπίσης μετὰ τῆς Κεντρικῆς καὶ Β πεδινῆς Ἀλβανίας ἀποτελεῖ ἓν σημαντικώτατον ἐπιλιμένιον κέντρον ἐξ οὗ δύναται τὸ ἐσωτερικὸν Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας νὰ ἐπικοινωνήση θαλασσίως μετὰ τῆς Μεσογείου καὶ γενικῶς μεθ' ὅλων τῶν θαλασσῶν τῆς σφαίρας.

Ἐκ τοῦ Αὐλῶνος ἐπίσης δύναται ὁ ἀποβησόμενος νὰ κατευθυνθῆ ταχέως πρὸς τὴν παραλιακὴν ζώνην τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Ἀλβανίας καὶ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου.

Ὁ λιμὴν Αὐλῶνος ἐνισχύει καὶ ἐνισχύεται εἰς πολεμικὸν δυναμικὸν ὡς ἐκ τῆς γειτνιάσεώς του (16 χλμ.) μὲ τὴν νῆσον Σάσωνα. Αἱ πολεμικαὶ ἐγκαταστάσεις τοῦ λιμένος τούτου συμπληροῦν τὰς τῆς νήσου Σάσωνος, ἀποτελοῦν δὲ καὶ τὰ δύο ταῦτα στρατηγικὰ σημεῖα τὰ σημαντικώτερα τῆς Κεντρικῆς Μεσογείου.

– Ἡ στρατιωτικὴ ἀξία τοῦ Αὐλῶνος ἐπαυξάνεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἶναι ὁ δεύτερος μετὰ τὸ Δυρράχιον σπουδαῖος λιμὴν – βάσις τῆς Σ.Ε. ἀνταποκρινόμενος εἰς τὰς πολεμικάς της ἀνάγκας καὶ ἀποτελῶν τὸ κύριον ἔρεισμα τῆς Δυνάμεως ταύτης ἐν τῇ Μεσογείῳ.

– Οἱ Ἰταλοὶ τὸ 1914 κατέλαβον, μετὰ τὴν Σάσωνα, καὶ τὸν Αὐλῶνα, ἐγκαταλείψαντες μὲν τοῦτον μετὰ τὸν πόλεμον τυπικῶς, οὐχὶ ὅμως καὶ οὐσιαστικῶς διότι διὰ τῆς ἐπιβληθείσης κηδεμονίας των εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἤλεγχον ἀπολύτως τὸν «Ἀλβανικὸν» Αὐλῶνα καθ' ὃν τρόπον ἤλεγχον καὶ ἐξουσίαζον τὴν «Ἰταλικὴν» Σάσωνα. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Ἰταλῶν διὰ τὸν Αὐλῶνα γνωρίζων ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος, δὲν ἐπέτρεψεν τὸν Μάρτιον τοῦ 1913 νὰ προελάσουν τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα καὶ νὰ καταλάβουν τοῦτον. Τοῦτ' αὐτὸ ἔπραξε καὶ τὸ Ἑλληνικὸν στρατηγεῖον τὸ 1940 ἵνα μὴ προκαλέση ἐπέμβασιν τῶν Γερμανῶν. Οἱ Γερμανοὶ πράγματι ἀπέβλεπον μετὰ μεγίστου ἐνδιαφέροντος κατὰ τὸν παρελθόντα πόλεμον εἰς τὸν Αὐλῶνα.

Ὅταν τὰ νικηφόρα Ἑλληνικὰ στρατεύματα ἠλευθέρωσαν τὴν Χειμάραν καὶ ἦσαν ἕτοιμα διὰ τὸ τελευταῖον ἅλμα πρὸς Αὐλῶνα, οἱ Γερμανοὶ ἀπέστειλαν εἰς Ἀθήνας ἔκτακτον ἀπεσταλμένον των, – ὅστις ἦλθεν ἀμέσως εἰς ἐπαφὴν μετὰ ὑπουργοῦ τῆς Κυβερνήσεως Μεταξᾶ (*) – ὅστις εἶπεν ὅτι ὁ Φύρερ ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδη τερματιζόμενον τὸν πόλεμον Ἑλλάδος – Ἰταλίας καὶ ὅτι ὑπόσχεται κι' ἐγγυᾶται νὰ ἐπιβληθῆ εἰς τὸν Μουσολίνι ὥστε νὰ τὸν ὑποχρεώση καὶ ἀναγνωρίση τὴν ὁριστικὴν κατοχὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τῶν ἐδαφῶν εἰς

---

1. Ἄρθρον Κ. Μανιαδάκη δημοσιευθὲν εἰς ἐφημ. «ΕΛΠΙΣ» τοῦ Μπουένος Ἄϋρες τὸν Σεπτέμβριον 1946.

τὰ ὁποῖα τότε εὑρίσκετο, ὥστε νὰ ἐπισημοποιηθῇ ἡ Νίκη τῆς Ἑλλάδος.

«Εἰς τὸν Γερμανὸν ἐκπρόσωπον ὁ ὑπουργὸς ἀπήντησεν ὅτι δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερον δῶρον τὸ ὁποῖον ἐπιθυμεῖ νὰ προσφέρῃ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν, ἀπὸ τὴν εἰρήνην ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προτείνουν οἱ Γερμανοὶ εἶναι ἀλλαγὴ ρόλου. Τὴν ἀλλαγὴν ταύτην δὲν δύναται νὰ ἐφαρμόσῃ ἡ Ἑλλὰς ἄνευ τῆς γνώμης τῆς συμμάχου της Ἀγγλίας μετὰ τῆς ὁποίας συμπολεμεῖ. Καὶ συνεπῶς εἶναι ἀπαραίτητον αἱ συζητήσεις αὐταὶ νὰ πάρουν τὴν ὀρθὴν κατεύθυνσιν τῶν διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων μέσῳ τῶν ἐπισήμων ἀντιπροσώπων τῶν χωρῶν. Ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Χίτλερ ἐδήλωσεν ἐν συνεχείᾳ:

«...Βλέπω μετὰ λύπης μου ὅτι συζητοῦμεν εἰς μάτην καὶ ὅτι ἔχετε τὰς ἀποφάσεις σας ὅπως ἔχομεν καὶ ἡμεῖς τὰς ἰδικάς μας. Σᾶς παρακαλῶ νὰ εἰπῆτε εἰς τὸν κ. Μεταξᾶν μετὰ τοῦ ὁποίου γνωρίζω πόσον συνδέεσθε, καὶ δι' αὐτὸ ἐζήτησα νὰ σᾶς ἐπισκεφθῶ, ὅτι ὁ Φύρερ δὲν εἶναι διατεθειμένος νὰ δεχθῇ τὴν περαιτέρω παράτασιν τοῦ πολέμου Ἑλλάδος—Ἰταλίας ο ὔ τ ε ν ὰ ἐ π ι τ ρ έ ψ η ν ὰ π ε ρ ι έ λ θ η ε ἰ ς τ ὴ ν Ἑ λ λ ά δ α ἡ κ α τ ο χ ὴ τ ο ῦ λ ι μ έ ν ο ς τ ο ῦ Α ὐ λ ῶ ν ο ς. Τὴν ἡμέραν ποὺ θὰ πάρετε τὸν Αὐλῶνα θὰ σᾶς κηρύξωμεν τὸν πόλεμον ἀμέσως καὶ θὰ ἐκκαθαρίσωμεν ὁριστικῶς τὴν κατάστασιν τῶν Βαλκανίων...» Τὴν συνομιλίαν ταύτην ἀνέφερεν ἀμέσως εἰς τὸν ἀείμνηστον Μεταξᾶν ὁ ὁποῖος τοῦ εἶπε, ὅτι καὶ ἐξ ἄλλων μερῶν εἶχε παρομοίας ἐνοχλήσεις καὶ βυθομετρήσεις, ὅτι τοὺς γνωρίζει καλὰ τοὺς Γερμανοὺς καὶ πῶς σκέπτονται καὶ πῶς ἐνεργοῦν, ἀλλ' ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ βαδίσῃ σταθερὰ τὸν ἱστορικόν της δρόμον...»*.

—Οἱ Ρῶσοι ἀπέδωσαν μεγάλην σημασίαν τὸ 1945 εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ Αὐλῶνος. Τὸ Σλαυικὸν Μπλὸκ σκοπίμως ἐδημιούργησε

(*) Δὲν ἦτο βεβαίως ἡ μοναδικὴ περίπτωσις καθ' ἣν οἱ Γερμανοὶ ἤθελον νὰ σταματήσῃ ὁ πόλεμος Ἑλλάδος—Ἰταλίας. Καὶ διὰ τοῦ εἰς Μαδρίτην πρεσβευτοῦ ναυάρχου Περ. Ἰακ. Ἀργυροπούλου ἔρριψαν τὴν ἰδέαν ταύτην ἀλλά, καίτοι τοῦτο ἦτο πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Ἔθνους, ἡ Ἑλλὰς τὸ ἀπέκρουσε μὴ θέλουσα νὰ προδώσῃ τὴν σύμμαχόν της Ἀγγλίαν μεθ' ἧς ἐμάχετο ἀπὸ κοινοῦ. Διότι ἡ Ἑλλὰς ἐθεώρει ὅτι ἦτο πολὺ μ ι κ ρ ὰ δ ι ὰ μ ί α ν τ ό σ ο ν Μ ε γ ά λ η ν ἀ τ ι μ ί α ν. Δυστυχῶς οἱ σύμμαχοι Ἄγγλοι δὲν σκέπτονται ἐξ ἴσου ἐντίμως μὲ τὴν Ἑλλάδα, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἡ πρὸ αἰῶνος ρῆσις τοῦ Πάλμερστον «Ἡ Μεγάλη Βρεττανία δὲν ἔχει οὔτε φίλους οὔτε ἐχθροὺς ἀλλὰ μόνον σ υ μ φ έ ρ ο ν τ α» ἐξακολουθεῖ πάντοτε ν' ἀποτελῇ τὸ βασικὸν δόγμα τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς.

τὸν θόρυβον περὶ τὴν Τεργέστην – σπουδαῖον βεβαίως καὶ αὐτὸν λιμένα τῆς Ἀδριατικῆς ἀλλὰ ἥσσονος στρ. ἀξίας τοῦ Αὐλῶνος – δίδον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐνδιαφέρετοι διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς Τεργέστης καὶ μόνον αὐτῆς ἐνῶ κυρίως ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἑδραίωσιν τῆς κυριαρχίας του εἰς Αὐλῶνα καὶ Σάσωνα.

ΙΙ) ΣΤΡ. ΑΞΙΑ ΚΟΙΛΑΔΟΣ ΑΩΟΥ

– Ἡ κοιλὰς τοῦ π. τούτου ἔχουσα διάταξιν ἐκ ΝΑ πρὸς ΒΔ καὶ διήκουσα ἀπὸ τοῦ ὑψπ. τοῦ Μετσόβου – εὑρισκομένου εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἑλληνικοῦ γεωγραφικοῦ χώρου παρὰ τὴν Θεσσαλίαν – καὶ μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης ἀποτελεῖ τὴν φυσικὴν ὁδὸν ἥτις θέτει εἰς ἐπικοινωνίαν τὰ Ἀν. Ἐδ. Δ. τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας (ἀνατ. Στερεάν, Θεσσαλίαν, Δυτ. καὶ Κεντρικὴν Μακεδονίαν) μετὰ τῆς θαλάσσης τοῦ Ἀδρία.

– Αἱ ὁδεύσεις αἵτινες βαίνουν κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος ταύτης τόσον τοῦ κυρίως ποταμοῦ ὅσον καὶ τῶν κυριωτέρων ππ του Δρίνου καὶ Σουσίτσα, ἔχουν παράλληλον κατεύθυνσιν μὲ τὴν κυρίαν παραλιακὴν ὅδευσιν Αὐλῶνος – Χειμάρας – Ἁγ. Σαράντα – Ἡγουμενίτσης – Πρεβέζης καὶ τῶν μέσῳ τῆς κοιλάδος Οὐζοὺν τοῦ Δέβολη καὶ π. Σεμένη ὁδεύσεων, πρὸς Μπεράτι ἐκ τῆς Κορυτσᾶς.

Συγκριτικῶς πρὸς τὰς γειτονικὰς ταύτας ὁδεύσεις ἡ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀώου τοιαύτη εἶναι ἡ εὐρεῖα καὶ συντομωτέρα λεωφόρος ἥτις ὁδηγεῖ ἐκ τῶν ὑψπ. Ἰωαννίνων καὶ Μετσόβου πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν καὶ τὴν παράκτιον πεδινὴν ζώνην τὴν εὑρισκομένην Β τῆς πεδινῆς τοιαύτης τοῦ Κάτω Ἀώου, Μίφολι – Φιέρι ἢ Λιαπουργιᾶς.

– Δεδομένου ὅτι ἡ κατὰ μῆκος τῆς παραλιακῆς ζώνης τοῦ Ε.Δ.Η. ὁδικὴ ἀρτηρία (Χειμάρας – Πρεβέζης) ἐλέγχεται ὑπὸ τῶν πυρῶν τοῦ στόλου, ὅστις θὰ εἶναι κυρίαρχος τῆς θαλάσσης τοῦ Ἰονίου καὶ ὁ ὁποῖος ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι σήμερον ἀντίπαλος τῶν δυνάμεων αἵτινες κατέχουν τὸ πέραν τῶν ἑλληνικῶν συνόρων τμῆμα τοῦ Ε.Δ.Η. τὸ ὑπὸ Ἀλβανικὴν Ἐπικράτειαν – καὶ οὐχὶ ὡς συνέβη κατὰ τὸ 1940, ἦτο φίλος, – ἡ κατὰ τὸν παραλιακὸν τοῦτον ἄξονα προέλασις τῶν φιλίων δυνάμεων πρὸς τὴν ΒΔ κατεύθυνσιν καὶ μέχρι Τσίκας, ὑποστηριζομένη καὶ ὑπὸ θαλασσίων δυνάμεων διὰ συνδεδυασμένων θαλασσίων ἐπιχειρήσεων (ἀποβάσεων εἰς καταλλήλους ὅρμους, δημιουργίας προγεφυρωμάτων κ.λ.π.) δὲν θὰ εἶναι δυσχερής.

—'Εν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ ἐχθρὸς θὰ προβάλῃ τὴν κυρίαν του ἀντίστασιν κατὰ τὸν ἄξονα τῆς κοιλάδος 'Αώου ἀπαγορεύων ἢ ἐπιβραδύνων κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν διὰ μέσου τῆς κοιλάδος ταύτης προέλασιν τῶν ἡμετέρων δυνάμεων ὡς ἔπραξε καὶ κατὰ τὸ 1940.

'Ως ἐκ τούτου ἡ στρ. ἀξία τῆς κοιλάδος τοῦ 'Αώου καθίσταται μείζων διότι εἶναι καὶ ἡ μόνη ἣν ἀποτελεσματικῶς δύναται νὰ ὑπερασπισθῇ ὁ ἀντίπαλος, ἀλλὰ καὶ ἡ μόνη δι' ἧς δύναται ν' ἀχθῇ ἐκ τῶν περιοχῶν 'Ιωαννίνων—Κονίτσης ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς, φιλία δύναμις στρατοῦ εἰς Αὐλῶνα Βεράτιον καὶ 'Αδριατικήν.

—'Η κοιλὰς τοῦ 'Αώου προσφέρεται δι' ἀτομικὴν ἄμυναν λόγῳ τῆς στενότητός της, τοῦ ἀραιοκατωκημένου αὐτῆς καὶ τῶν πολλῶν στενωρειῶν αἵτινες εὑρίσκονται κατὰ μῆκος ταύτης. 'Η κοιλὰς περιοριζομένη μεταξὺ ὑψηλῶν ὀρέων ἅτινα περικλείουν ταύτην πανταχόθεν θ' ἀποτελέσῃ ἐξαίρετον διάδρομον ἔνθα ἡ χρησιμοποίησις, ἀτομικῶν ὅπλων ὑπὸ τῆς 'Αμύνης θὰ καταστήσῃ ταύτην δυσδιάβατον ἂν μὴ καὶ ἀπροσπέλαστον ὑπὸ τῶν φιλίων δυνάμεων. Εἶναι ἀξιοπρόσεκτον ὅτι αἱ νῦν ὑφιστάμεναι συνθῆκαι ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἀτομικοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ τῆς τακτικῆς τοῦ ἀτομοπολέμου εἶναι βασικῶς διάφοροι τῶν τοῦ 1940. 'Η ἀνατροπὴ τῶν θέσεων ἀμύνης τοῦ ἐχθροῦ θ' ἀντιμετωπισθῇ ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς τακτικῆς τοῦ ἀτομικοῦ πολέμου.

III) ΣΤΡΑΤ. ΑΞΙΑ ΥΨΙΠΕΔΩΝ ΚΟΡΥΤΣΑΣ - ΚΟΛΩΝΙΑΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ - ΜΕΤΣΟΒΟΥ

α) Τὸ ὑψπ. Κορυτσᾶς κατέχει κεντρικὴν θέσιν ἐν τῷ χώρῳ τῆς 'Ηπείρου—'Αλβανίας—Δυτ. Μακεδονίας.

—Αἱ ἐκ τοῦ ὑψπ. τούτου ὁδεύσεις κατευθύνονται πρὸς τὰ γειτονικὰ Ε.Δ. καὶ ὁ κατέχων τοῦτο στρατὸς εὐκόλως δύναται ν' ἀχθῇ διὰ τῶν ὁδεύσεων αἵτινες ἄγουν ἐκ τούτου πρὸς τὰ προαναφερθέντα διαμερίσματα.

—Τὸ ὑψπ. κατέχει πλευρικὴν θέσιν ὡς πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ 'Αώου. Στρατὸς κατέχων τοῦτο ἀπειλεῖ τὰ πλευρὰ τοῦ ἐνεργοῦντος ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ 'Αώου πρὸς 'Ιωάννινα ἀντιπάλου του.

—'Ο κύριος τοῦ ὑψπ. Κορυτσᾶς θὰ δυνηθῇ νὰ προε-

λάση κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ Δέβολη πρὸς ΒΔ καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Βερατίου καὶ ν' ἀπειλήσῃ τὰς συγκοινωνίας τοῦ ἐν τῇ κοιλάδι Ἀώου ἀμυνομένου, δεδομένου ὅτι τὸ Βεράτιον εἶναι ὁ κύριος κόμβος τῆς ἐνδισμέσου ζώνης συγκοινωνιῶν τοῦ μαχομένου, εἰς μέσην κοιλάδα τοῦ Ἀώου, στρατοῦ.

— Κατὰ συνέπειαν, καὶ τῶν ἐν § 2 τοῦ παρόντος λεχθέντων, ἡ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἀώου ἄμυνα τοῦ ἐχθροῦ θὰ ἀχθῇ εἰς δυσχερῆ θέσιν ἐὰν ὁ κατέχων τὸ ὑψπ. Κορυτσᾶς ἀντίπαλος στρατὸς δυνηθῇ νὰ προελάσῃ πρὸς Βεράτιον διότι θ' ἀπειληθῇ νὰ εὑρεθῇ οὗτος ἐντὸς ἠλάγρας τῆς ὁποίας τὸ ἀριστερὸν - παραλιακὸν - σκέλος καὶ τὸ δεξιὸν Κορυτσᾶς – Δέβολη θὰ τείνουν νὰ ἐνωθοῦν πρὸς τὴν κάτω κοιλάδα τοῦ Ἀώου καὶ συνθλίψουν τὰς δυνάμεις, τὰς ἐν ἀμύνῃ ἐγκατεστημένας εἰς τὴν μέσην κοιλάδα αὐτοῦ (Τρεμπεσίνα – Μπούμπεσι – Ντράβα).

— Ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὑψπ. Κορυτσᾶς δύναται εὐκόλως ν' ἀχθῇ τις καὶ πρὸς Πόγραδετς ἐκεῖθεν δὲ πρὸς κοιλάδα π. Σκούμπη, πρὸς Ἐλβασὰν καὶ Τίρανα ἔνθα ἡ πρωτεύουσα καὶ αἱ ζωτικώτεραι περιοχαὶ τοῦ Ἀλβανικοῦ χώρου.

— Νοεῖται ἐκ τούτων ὅτι ἡ στρατ. ἀξία τοῦ ὑψπ. Κορυτσᾶς εἶναι μεγίστη.

β) Τ ο ῦ ὑ ψ ι π έ δ ο υ Κ ο λ ω ν ί α ς. Εὑρισκόμενον εἰς θέσιν ἐνδιάμεσον μεταξὺ τοῦ ὑψπ. Κορυτσᾶς καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀώου κέκτηται ἕνεκα τούτου σημαντικὴν στρατιωτικὴν ἀξίαν διότι ἀποτελεῖ τὸν ἐνδιάμεσον χῶρον δι' οὗ ὑποχρεωτικῶς ὡς ἐκ τῶν περιβαλλόντων ὀρεινῶν ὄγκων ἐπικοινωνεῖ ἡ Κορυτσᾶ μετὰ τῆς μέσης καὶ ἄνω κοιλάδος τοῦ Ἀώου καὶ τοῦ ὑψπ. Ἰωαννίνων.

Διέρχεται δι' αὐτοῦ ἡ μοναδικὴ ὁδικὴ ἀρτηρία ἡ συνδέουσα τὴν Κορυτσᾶν μετὰ τῶν κέντρων Κλεισούρας – Πρεμετῆς Μεσογεφύρας καὶ Ἰωαννίνων ἐνῶ ἐξ ἄλλου εἰς τὸ ὑψπ. τοῦτο καταλήγει ἡ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ π. Οὐζοὺν βαίνουσα ἀρτηρία ἐκ Βερατίου πρὸς Φράσερι καὶ Κορυτσᾶν.

— Ὁ κατέχων τοῦτο στρατός, ἀποκόπτει τὰς συγκοινωνίας ἐκ Κορυτσᾶς πρὸς μέσην κοιλάδα Ἀώου ἤτοι πρὸς Φράσερι, Πρεμετήν, Κλεισούραν καί, φυσικά, πρὸς Ἀργυρόκαστρον καὶ Ἅγ. Σαράντα.

γ) Τ ο ῦ ὑ ψ π. Ἰ ω α ν ν ί ν ω ν. Κατέχει κεντρικὴν θέσιν ἐν τῷ Ε.Δ.Η. Ἀποτελεῖ δὲ τὸν κύριον συγκοινωνιακὸν κόμβον τῆς Ἠπείρου ἐξ οὗ σημαντικώταται ὁδεύσεις διευθύνονται τόσον πρὸς Ἡγουμενίτσαν, καὶ δι' αὐτῆς πρὸς τὴν παραλιακὴν ζώνην τῆς ὅλης Ἠπείρου, ὅσον καὶ πρὸς τὸ Ν αὐτῆς Ε.Δ.Θ. καὶ Ε. Δ. τῆς Δ. Μακεδονίας.

Συγκλίνουσαι πρὸς αὐτὸ αἱ κοιλάδες τοῦ 'Αώου, Καλαμᾶ, Λούρου, Πηνειοῦ παρέχουν τὸ μέγα πλεονέκτημα, εἰς τὸν κατέχοντα τοῦτο στρατόν, τῆς ἀπὸ τὰς κατευθύνσεις ταύτας ἀντιμετωπίσεως τοῦ ἐπιτεθεμένου μὲ τὸ σοβαρὸν ὅμως μειονέκτημα ὅτι ἐν ὅσῳ ὁ ἐχθρὸς πλησιάζει ἐκ τῶν κατευθύνσεων τῶν κοιλάδων τούτων ἐπὶ το σοῦτον ἡ θέσις τοῦ ἐν τῷ ὑψπ. ἀμυνομένου καθίσταται δισχερεστέρα, ὡς συνέβη τὸ 1912 μὲ τὸν 'Εσσὰτ Πασᾶν τοῦ ὁποίου ἡ θέσις κατέστη ἀπελπιστικὴ καὶ ἐξηναγκάσθη τελικῶς εἰς παράδοσιν λόγῳ τῆς προελάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐξ ὅλων τῶν κατευθύνσεων.

— Διαθέτων σημαντικῆς στρ. ἀξίας ἀεροδρόμιον ἐν αὐτῷ, τὸ ὑψίπεδον τοῦτο, προσαποκτᾶ μείζονα στρ. ἀξίαν.

δ) Τ ο ῦ ὑ ψ π. Μ ε τ σ ό β ο υ. Εὑρίσκεται εἰς κεντρικωτάτην καὶ λίαν ἐπίκαιρον θέσιν δεσπόζον τῶν Ε.Δ.Η., Ε.Δ.Δ.Σ.Ε. Ε.Δ.Θ. καὶ Ε.Δ.Δ.Μ. πρὸς τὰ ὁποῖα δύναταί τις εὐκόλως ν' ἀχθῇ μέσῳ τῶν ὑπαρχουσῶν ὁδεύσεων τῶν βαινουσῶν κατὰ μῆκος τῶν κοιλάδων τῶν ἐχουσῶν τὴν γένεσιν των ἐκ τοῦ ὑψπ. Μετσόβου. Πράγματι, ὡς ἤδη ἐλέγχθη, ἐκ τοῦ ὑψπ. τούτου πηγάζουν τρεῖς σημαντικῆς ἀξίας ποταμοὶ ὧν αἱ κοιλάδες ἔχουν ἰδιάζουσαν στρ. ἀξίαν ὡς ἄγουσαι εἰς τρεῖς διαφορετικὰς θαλάσσας ἤτοι, τοῦ Πηνειοῦ εἰς Αἰγαῖον, τοῦ 'Αράχθου εἰς 'Ιόνιον καὶ τοῦ 'Αώου εἰς 'Αδριατικήν.

— Τὸ ὑψπ. Μετσόβου διὰ τῶν ὁδεύσεων αἵτινες μέσῳ βαίνουν τῶν κοιλάδων τῶν ποταμῶν τούτων, κ ρ α τ ε ῖ τ ὰ ν ή μ α τ α τῶν τριῶν θαλασσῶν ἀλλὰ καὶ μιᾶς ποταμίας γραμμῆς τῆς τοῦ Δουνάβεως. Διότι ἐκ τοῦ ὑψπ. Μετσόβου καὶ τοῦ παρ' αὐτῷ αὐχ. Τζὰν Κορταρᾶ ὑπάρχει ὅδευσις ἥτις δι' ἄνω κοιλάδος τοῦ 'Αλιάκμονος καὶ τῶν ὑψπ. Φλωρίνης – Μοναστηρίου – Περλεπὲ – ἄνω κοιλάδος 'Αξιοῦ καὶ μέσῳ κοιλάδος 'Αν. Μοράβα φέρει μέχρι τῆς μεγάλης π.γ. τοῦ Δουνάβεως.

— Κ α ὶ ἂ ν ἐ κ τ ο ῦ ὑ ψ π. Μετσόβου ἤχθησαν στρατοὶ πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις τοῦ ὁρίζοντος, ὡς ἐπέτρεψεν ἡ διάταξις τῶν ἐξ αὐτοῦ κοιλάδων, δὲν θὰ ἦτο ἐκτὸς ἀντικειμένου Στρ. Γεωγραφίας ἂν τονισθῇ ὅτι τὸ ὑψπ. τοῦτο τῶν Β προπόδων τοῦ Λάκμωνος δὲν ἤρδευσεν μόνον μὲ τὰ ἐξ αὐτοῦ πηγάζοντα ὕδατα τὰ πρὸς τὰ 4 σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος μέχρι 3 θαλασσῶν περατούμενα, Ε. Διάμ. τῆς 'Ελληνικῆς πατρίδος. 'Επότισε μὲ τὸ ἀθάνατον ἑλληνικὸν πνεῦμα τὰς διανοίας καὶ τὴν ψυχὴν τῶν τέκνων του τὰ ὁποῖα — ἄσημα κατ' ἀρχὰς ὅπως καὶ τὰ ὀλίγα ὕδατα τῶν πηγῶν τῶν ποταμῶν του ἐν ἀρχῇ – ἐκκινήσαντα ἐκ τοῦ Μετσόβου κατηυθύνθησαν πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος· ἄλλα ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως, ἄλλα ἐκεῖθεν τοῦ Αἰγαίου πρὸς Αἴγυπτον, ἄλλα

ἐκεῖθεν τῆς 'Αδριατικῆς καὶ 'Ιονίου πρὸς Εὐρώπην ('Εσπερίαν) ἐδημιουργήθησαν εἰς γίγαντας οἰκονομικῆς ἀντοχῆς κι' ἐμεγαλούργησαν ὡς εὐεργέται τοῦ Ἔθνους. Ταῦτα ἦσαν: Κυριάκος Φλόκας, Γεώργ. Παλτέκης, 'Αφοὶ Ξυδιᾶ, Μιχ. Τερώφ, Φουρνίγκας, Σταμέρογλου, Τσομάγκας, Τούλης, Σεργ. Μπότσαρης, 'Ελένη Φαρδῆ, 'Αφοὶ Κουκουμπάνη, Μαρία Βλάχου, 'Ανδρέας Φαρδῆς. Λουκᾶς Τσίτσας, Στουρνάρας καὶ ὁ μέγιστος ὅλων Γεώργιος 'Αβέρωφ εἰς τὴν δωρεὰν τοῦ ὁποίου ὀφείλεται τὸ ἔνδοξον πολεμικόν δι' οὗ ὁ 'Ελληνικὸς στόλος ἐξησφάλισε τὴν ὑπεροχὴν κατὰ θάλασσαν καὶ τὴν νίκην τοῦ 1912 καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται ἐπίσης τὸ κτίριον τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων. Εἰς πάντας τούτους τὸ Ἔθνος μας ὀφείλει τὰ μεγαλουργήματα τῆς νεωτέρας ἱστορίας του καὶ χάρις εἰς τὰς γενναιοδωρίας των τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνος του κατὰ τῶν ἐχθρῶν του.

Τὸ ὑψπ. Μετσόβου δεσπόζει τῆς μεγάλης ἀρτηρίας 'Ιωαννίνων Λαρίσης. 'Η νέα, καθαρῶς 'Ελληνικὴ τὴν φορὰν ταύτην, ἐγνατία ὁδὸς 'Ηγουμενίτσης – 'Ιωαννίνων – Λαρίσης – Θεσ]νίκης διερχομένη διὰ τοῦ ὑψπ. Μετσόβου θὰ προσδώση εἰς τοῦτο ἔτι μείζονα στρ. ἀξίαν.

– Οἱ εἰσβαλόντες τὸ 1940 'Ιταλοὶ εἶχον ὡς κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τοῦ Μετσόβου ἵνα ἐξ αὐτοῦ οὐ μόνον ἀποκόψουν τὴν πρὸς 'Ιωάννινα ἀρτηρίαν μέσῳ Θλσσαλίας ἀλλὰ καὶ ἵνα κατόπιν ἐκχυθοῦν ἀκάθεκτοι πρὸς Θεσσαλίαν κι' ἐξ αὐτῆς ἀνέτως πλέον ἐκτελέσουν τὸν ὀνειρευθέντα «στρατιωτικὸν περίπατον» μέχρις 'Αθηνῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιτύχουν διότι καὶ δὲν κατέστη εἰς τούτους δυνατὸν ν' ἀχθοῦν εἰς τὸ Μέτσοβον.

IV ΣΤΡΑΤ. ΑΞΙΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ (ΠΛΗΝ ΣΑΣΩΝΟΣ)

– Αἱ νῆσοι, κείμεναι εἰς τὴν θάλασσαν Ιονίου καὶ πρὸ τῶν Δ. ἀκτῶν τῆς 'Ηπειρωτικῆς 'Ελλάδος, ἀποτελοῦν τὸ πρὸς Δ. προπύργιον αὐτῆς.

– 'Εὰν αἱ νῆσοι αὗται κατέχονται ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος τὰς ἠπειρωτικὰς ἀκτὰς τὰς ἔναντι τῶν νήσων, τότε ἐξ αὐτῶν ὡς ἐκ προκεχωρημένων βάσεων δύνανται νὰ προστατευθοῦν οἱ ἠπειρωτικαὶ ἀκταὶ καὶ ν' ἀπαγορευθῇ ἡ εἰς τοὺς πολυαρίθμους ὅρμους αὐτῶν ἀποβίβασις ἐχθρικῶν στρατευμάτων ὡς καὶ ἡ δημιουργία προγεφυρωμάτων ἐπ' αὐτῶν.

'Εν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ὡς συμβαίνει μὲ τὴν Κέρκυραν π.χ. καὶ τὴν ἔναντι ἀκτὴν τῆς 'Ηπείρου, ὁ ἐχθρὸς δὲν θὰ δυνηθῇ οὔτε

καὶ ἂν διαθέτῃ τὴν ὑπεροπλίαν ἐν τῇ θαλάσσῃ, νὰ προσβάλῃ ἀπὸ θαλάσσης τὴν Ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Τὸ 1940 ὁ Ἰταλικὸς στόλος πανίσχυρος καὶ σχεδὸν κυρίαρχος τῆς θαλασσίας περιοχῆς τοῦ Ἰονίου δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐνισχύσῃ τὰς δυνάμεις ξηρᾶς τὰς προελαυνούσας ἐν τῇ κατευθύνσει Φιλιάτες – Μαζαρακιᾶς πρὸς Πρέβεζαν διότι μὲ τὴν Κέρκυραν Ἑλληνικὴν ἡ θαλασσία περιοχή, ἡ μεταξὺ Β καὶ Ν Στενοῦ Κερκύρας ἦτο δι' αὐτὸν ἀπροσπέλαστος.

– Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν νήσων τούτων – ἐφ' ὅσον αὗται εὑρίσκονται εἰς ἀντίπαλον δύναμιν ἐκείνης ἥτις κατέχει τὴν Ἠπειρωτικὴν ἀκτὴν – δύναται ν' ἀσκηθῇ ἡ ἐπιτήρησις, ὁ ἀπόλυτος ἔλεγχος καὶ ἡ ἀπαγόρευσις χρησιμοποιήσεως τῶν ἀξόνων προελάσεως κατὰ μῆκος τῆς Ἠπειρωτικῆς παραλίας.

– Λόγῳ τῶν δύο θαλασσίων στενῶν ἅτινα ὑπάρχουν εἰς Κέρκυραν καὶ ἑνὸς εἰς Λευκάδα ἔχουν αἱ νῆσοι αὗται ἰδιαιτέραν στρατιωτικὴν ἀξίαν διότι τὰ στενὰ ταῦτα κυριαρχοῦνται ἀπολύτως μὲν ὑπὸ τοῦ κατέχοντος τὴν σχηματίζουσαν ταῦτα ξηράν, σχετικῶς δὲ ἐφ' ὅσον ἡ μία ἐκ τῶν δύο ἀκτῶν ἀνήκει εἰς ἑκατέραν τῶν ἀντιπάλων δυνάμεων ὡς συμβαίνει π.χ. μὲ τὸ Β στενὸν Κερκύρας. Τὸ 1940 ἔναντι τοῦ Β θαλασσίου στενοῦ εἰς τὴν περιοχὴν Βουθρωτοῦ οἱ Ἰταλοὶ εἶχον σημαντικὰς δυνάμεις. Μετὰ τὴν πρώτην φάσιν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τοῦ Ἑλλην. στρατοῦ τῶν Ἁγ. Σαράντα, τὸ Β στενὸν Κερκύρας περιῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τούτου ἕνεκα ὁ μέσῳ Ἁγ. Σαράντα ἀνεφοδιασμὸς τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων ἦτο πλέον εὐχερής.

– Ἐξ ἄλλου τὰ θαλάσσια στενὰ μεταξὺ Πελοποννήσου καὶ Κρήτης ἐπιτηροῦνται ἀπολύτως ἐκ τῶν βάσεων τῶν Κυθήρων – Ἀντικυθήρων καὶ οὕτω ἡ λεκάνη τοῦ Αἰγαίου δύναται δι' αὐτῶν νὰ καταστῇ κλειστὴ θάλασσα ἀπὸ τὴν κατεύθυνσιν ταύτην.

– Ἡ Ἀγγλία γνωρίζουσα τὴν στρατηγικὴν σπουδαιότητα τῶν Ἰονίων νήσων ἔσπευσεν ἀπὸ τοῦ 1815 να καταλάβῃ ταύτας ἵνα ἐπιτηρῇ ἢ προστατεύῃ ἀπὸ Δ τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν τὴν ἐκτεινομένην τότε μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς καὶ Ἰονίου πελάγους. Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἐθορύβησε τὰ μεγάλας Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις ἰδιαιτέρως δὲ τὴν Ἀγγλίαν τῆς ὁποίας οἱ στρατηγικοὶ ὑπολογισμοὶ εἰς τὰς Ἰονίους καὶ τὴν ὀθωμανικὴν Ἤπειρον θ' ἀνετρέποντο ἐκ τῆς δημιουργίας ἀνεξαρτήτου κράτους εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἣν περιοχὴν ἐπετήρει ἡ Ἀγγλία διὰ τῶν Ἰονίων νήσων. Πλεῖσται ὅσαι ἐπαναστάσεις τῶν Ἑπτανησίων ἐπνίγησαν εἰς τὸ αἷμα. Ἡ Μ. Βρεττανία διαπιστώσασα ὅτι ἦτο ἀδύνατος ἡ περαι-

τέρω παραμονή της είς νήσους ἔνθα τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ ἦσαν ἐχθρικὰ – διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἀξία μιᾶς βάσεως δὲν μηδενίζεται ἁπλῶς ἀλλὰ καθίσταται ἐνίοτε καὶ ἀρνητικὴ – παρεχώρησε τὴν Ἑπτάνησον εἰς Ἑλλάδα. Τοῦτο δὲ ἔπραξε καθ' ἣν ἐποχὴν αἱ νῆσοι αὗται – ὡς ἐκ τῆς κατασκευαζομένης διώρυγος τοῦ Σουὲζ – τῆς ἦσαν ἐντελῶς ἀπαραίτητοι. Ἡ Κύπρος δὲν ἦτο ἀκόμη τότε Ἀγγλική. Αἱ μοναδικαὶ βάσεις τῆς Ἀγγλίας ἦσαν ἡ Μάλτα καὶ ἡ Ἑπτάνησος. Ἡ Μάλτα ὅμως ἦτο πολὺ μακρυὰ ἀπὸ τὸ Σουὲζ καὶ εἰς ἀπόστασιν 1700 χιλιομέτρων, ἐνῷ τὰ Κύθηρα – Ἀντικύθηρα μόνον 1000 χλμ.

Δεδομένου δὲ ὅτι αἱ ταχύτητες τῆς πρὸ ἑνὸς αἰῶνος ἐποχῆς ἦσαν μικραὶ – διὰ πολεμικὸν πλοῖον ἡ ἀπόστασις Μάλτας – Σουὲζ ἦτο 7 ἡμερῶν πλοῦς – ἐννοεῖ τις εὐκόλως ὁποίαν σημασίαν διὰ τὴν ἔγκαιρον ἐπέμβασιν εἰς Σουὲζ εἶχε μία βάσις εὑρισκομένη κατὰ τὸν ἥμισυ χρόνον (4 μόνον ἡμερῶν) πλησιέστερον τούτου.

– Αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἐξ ἄλλου εἶχον μεγίστην ἀξίαν διὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ὡς ἐκ τοῦ λόγου ὅτι εὑρίσκοντο πλησιέστερον πρὸς τὴν Κρήτην, τὸν ἀδάμαντα τοῦτον τῆς Μεσογείου, πρὸς ὃν ἀπέβλεπεν ἡ Ἀγγλικὴ πολιτική.

– Ἐν τούτοις ἡ Ἀγγλία ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἑπτάνησον καὶ τὴν παραχωρήσῃ εἰς τὴν μητέρα της Ἑλλάδα ὡς ἀκριβῶς θ' ἀναγκασθῇ ὁσονούπω νὰ πράξῃ καὶ διὰ τὴν Ἑλληνικωτάτην Κύπρον.

V) ΕΝ ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΙ

Ἡ στρατιωτικὴ ἀξία τοῦ Ε.Δ.Η. λόγῳ τῆς σημαντικῆς στρατηγικῆς ἀξίας τῶν νήσων του, τῶν κοιλάδων καὶ ὑψιπέδων ἐν αὐτῷ εἶναι μεγίστη.

– Λόγῳ τῆς θέσεως ἣν κατέχει ἐν τῷ χώρῳ τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, καὶ δὴ ὡς εὑρισκομένου εἰς περιοχὴν ἔνθα συμπλησιάζει αὕτη τὴν ἑτέραν μεγάλην χερσόνησον τῆς Μεσογείου (τὴν Ἰταλικὴν) δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς τὸ κύριον βάθρον ἐφ' οὗ θὰ στηρίξῃ τις τὰ νῶτα του διὰ νὰ ἐξορμήσῃ πρὸς τὴν Ν Ἑλληνικὴν χερσόνησον καὶ ἐν συνεχείᾳ ν' ἀχθῇ εἰς τὴν Ἐγγὺς Ἀνατολήν.

Δύναται ἐπίσης νὰ χρησιμεύσῃ ὡς σημαντικωτάτη βάσις ἐξ ἧς στρατὸς ἐξορμῶν πρὸς ΒΔ θὰ ἐξουδετερώσῃ μίαν ἄλλην ὑπάρχουσαν βάσιν ἐν τῷ κυρίως Ἀλβανικῷ χώρῳ ἥτις ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ Ε.Δ.Η. εὑρίσκεται ἀπὸ στρατηγικῆς πλευρᾶς εἰς μειονεκτικωτέραν τούτου θέσιν.

Ἡ γεωφυσική μορφή του, τὸ ἐν αὐτῷ συγκοινωνιακὸν δίκτυόν, πρὸ πάντων δὲ τὸ ἀκαταγώνιστον πνεῦμα ἐθνικῆς ἐξάρσεως μεθ' οὗ εἶναι οἰστρηλατημένοι οἱ κατοικοῦντες τοῦτο ἀείποτε Ἑλληνικοὶ πληθυσμοί, καθιστοῦν τὸ Ε.Δ.Η. ὡς ἕνα ἀκατάβλητον καὶ ἀπόρθητον προμαχῶνα τῆς πρὸς ΒΔ Ἑλληνικῆς ἀκριτικῆς περιοχῆς.

Οἱ Ἰταλοὶ κατέλαβον καὶ τυπικῶς τὸ Πάσχα τοῦ 1939 τὴν Ἀλβανίαν. Οἱ τότε ἡγέται τῶν Ἰταλῶν ἀπέβλεψαν εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος ἥτις θὰ ἤρχιζεν ἀπὸ τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν τμῆμα τῆς Ἠπείρου. Τὰ ἐπιθετικὰ σχέδια καταστρώνονται ὡς γνωστὸν μὲ πρώτην βάσιν τὸν παράγοντα ἔ δ α φ ο ς.

Οἱ Ἰταλοὶ ἡγέται ἠτένισαν καὶ ἠρεύνησαν «ἐπιφανειακῶς» τὸ ἔδαφος τῆς Ἠπείρου.

Διεπίστωσαν ὅτι, ἐφ' ὅσον εἶχε τοῦτο τὸ σχῆμα κατὰ τὴν γεωφυσικήν του διαμόρφωσιν σκελετοῦ θώρακος καὶ σπονδυλικῆς στήλης ἀνθρωπίνου σώματος, εἶχον ἔναντί των ἀντίπαλον νεκρόν, ἢ ἀναιμικόν, ἢ ὀργανισμὸν κατεξηντλημένον. Δὲν ὑπελόγισαν ὅτι ὑπὸ τὴν μορφὴν ταύτην ὑπῆρχε, ἐκρύπτετο, ἠγρύπνει ἡ ψυχὴ καὶ ὁ ἐγκέφαλος τοῦ γίγαντος Ἕλληνος.

– Ἡ ψυχὴ ἥτις εἰς τὰς Θερμοπύλας, Μαραθῶνα καὶ Σαλαμῖνα ἐγεννήθη ὡς παράδοσις Ἑλληνική, ἥτις ὑπὸ τοῦ Πύρρου, Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρου Κομνηνοῦ ἐ σ φ υ ρ η λ α τ ή θ η ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς μιᾶς ἀδιαιρέτου Ἠπείρου – Ἑλλάδος, ἡ ψυχὴ ἥτις τὸ 1821 καὶ 1912 ἔδειξεν ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο χαλυβδωμένη μὲ τὴν ψυχὴν τῶν ἀθανάτων προγόνων της. Τὴν τραγικήν των πλάνην δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐννοήσουν οἱ Ἰταλοὶ ὅταν εἶδαν αἴφνης αὐτὸ τὸ «πτῶμα» ὅπερ ἐνόμισαν ὅτι εὐκόλως θὰ ἐσκύλευαν, νὰ ὀρθοποδῆ, νὰ ὀρθώνεται, νὰ προτείνη τοὺς μῦς καὶ τὰ στήθη του καὶ ἀκολούθως νὰ τοὺς καταφέρη ἀδυσώπητα πλήγματα. Ὁ ἐπιτιθέμενος Γολιὰθ διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν ἡττᾶτο ἀπὸ τὸν Δαυΐδ.

Δὲν ἦτο ἐν τούτοις μόνον ἡ ψ υ χ ὴ τ ο ῦ Ἕ λ λ η ν ο ς ἥτις ἔφερε τὴν νίκην τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ τ ὸ π ν ε ῦ μ α τ ῆ ς ἡ γ ε σ ί α ς.

– Καίτοι ὁ τότε ἀρχιστράτηγος ἐζήτει ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου 1940 ἐπανειλημμένως νὰ γίνη ἐπιστράτευσις, ὁ ἰθύνων τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος Μεταξᾶς, τοῦ τὴν ἠ ρ ν ε ῖ τ ο. Ἦτο τὸ μυστικὸν τῆς ἐπιτυχίας τοῦτο. Οἱ Ἰταλοὶ ἐπετέθησαν μὲ ἐλαχίστας δυνάμεις, καὶ τόσας ὅσαι ἀπητοῦντο διὰ νὰ καταβληθῆ ἡ γνωστή, ἡ διαπιστωμένη ὑπ' αὐτῶν «ἀ σ θ ε ν ὴ ς δ ύ ν α μ ι ς» τῆς Ἑλληνικῆς ἀμύνης εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην τῆς Ἠπείρου. Ἄλλως θὰ ἐπετίθεντο μὲ πολλαπλασίας δυνάμεις ἃς δὲν θὰ εἶχε τὴν δυνατότητα ν' ἀντιμετωπίση εὐκό

λως τὸ 'Ελληνικὸν 'Επιτελεῖον, ἐλλείψει ἐφεδρειῶν. Ἐν ἦτο τὸ εὐπαθὲς σημεῖον τοῦ σχεδίου τούτου. Νὰ συντελεσθῆ ἡ ἐπιστράτευσις τοῦ 'Ελληνικοῦ στρατοῦ κατά τὸ δυνατὸν ἀκωλύτως. 'Εὰν τὴν πρώτην ἑβδομάδα ἡ ἀεροπορία τοῦ ἐχθροῦ δὲν κατέστρεφε τὸ κύριον συγκοινωνιακὸν δίκτυον τῆς χώρας, ἡ ἐπιστράτευσις θὰ συνετελεῖτο πλήρως. Ὅταν ὁ ἐχθρὸς τὴν 2αν Νοεμβρίου δὲν εἶχεν οὐδεμίαν καταστροφὴν ἐπιφέρει εἰς τὰς συγκοινωνίας τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χώρας, ὁ Μεταξᾶς εἶχε πλέον ἀκράδαντον πεποίθησιν ἐπὶ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀρχικοῦ του σχεδίου δι' ὃ καὶ ὡμίλησε τότε μὲ ἀπόλυτον βεβαιότητα πρὸς τὸν δημοσιογραφικὸν κόσμον τῆς χώρας διὰ τὴν Νίκην τῆς 'Ελλάδος καὶ τῶν Συμμάχων της.

'Η 28η 'Οκτωβρίου ἐπέτειος τοῦ θριάμβου τοῦ Μουσολίνι καὶ τῆς καταλήψεως ὑπ' αὐτοῦ τῆς 'Αρχῆς (1922) οὖσα ἡ μεγαλυτέρα διὰ τὸν φασισμὸν ἐπέτειος, χάρις εἰς τὴν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν τῆς 'Ελλάδος τὸ 1940 ὑπῆρξεν ἡ ἀπαρχὴ τῆς ὁδοῦ πρὸς Γολγοθᾶν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Ἔθνους του ἀλλὰ καὶ τῶν συμμάχων του Γερμανῶν.

Καὶ ἡ 'Ελλὰς εἰς τὰς ἐνδόξους σελίδας τῆς ἱστορίας της ὡς ἀναγράφονται: Θερμοπῦλαι.... Μαραθών.... Πλαταιαί.... Κωνσταντινούπολις....1821....Σαραντάπορον....Μπιζάνι....Τζουμαγιά, προσέθεσε μίαν εἰσέτι σελίδα, τρισένδοξην κι' αὐτήν: Ἤ π ε ι ρ ο ς – 'Α λ β α ν ί α – 2 8η 'Ο κ τ ω β ρ ί ο υ 1 9 4 0.

λας τὸ Ἑλληνικὸ Ἐπιτελεῖον, [illegible] ἀπὸ τὰ τόνο-
θε σημεῖα τοῦ [illegible]. [illegible]
Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸ [illegible]. Ἔτσι [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]. Ὅταν ὁ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
λόδος καὶ τῆς Σωδέκανήσου.

Ἡ ζωή, Ὀκτωβρίου [illegible]
[illegible] (1952) [illegible]
[illegible]
ὅτι τὸ 1940 [illegible]
καὶ τοῦ [illegible]

Καὶ ἡ Ἑλλάς [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

Α. ΘΕΣΙΣ - ΟΡΙΑ

Κατέχει κεντρικὴν θέσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ χερσονήσῳ ὁριζομένη:

– Β ὑπὸ τοῦ ὑψπ. Κοσυφοπεδίου, Σερβίας καὶ ὑψπ. Σόφιας.

– Δ ὑπὸ τῆς Ἀλβανίας καὶ Ἠπείρου.

– Α ὑπὸ τῆς Θράκης.

– Ν ὑπὸ τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους.

Ἔχει ἔκτασιν περίπου 96.000 τετρ. χλμ. κατανεμημένων εἰς τρία κράτη ὡς ἀκολούθως:

– Γιουγκοσλαυία 36.672 τετρ. χλμ.

– Ἑλλὰς 35.000 τετρ. χλμ. περίπου.

– Βουλγαρία 24.300 τετρ. χλμ. περίπου.

Τὸ σχῆμα της εἶναι ὅμοιον πρὸς γεωμετρικὸν τετράπλευρον τοῦ ὁποίου αἱ 4 κορυφαὶ κεῖνται (ὡς συν. Σχ. 1).

α) Εἰς τὸν ὀρεογρ. κόμβον Σκάρδον (ὑψμ. 2.587).

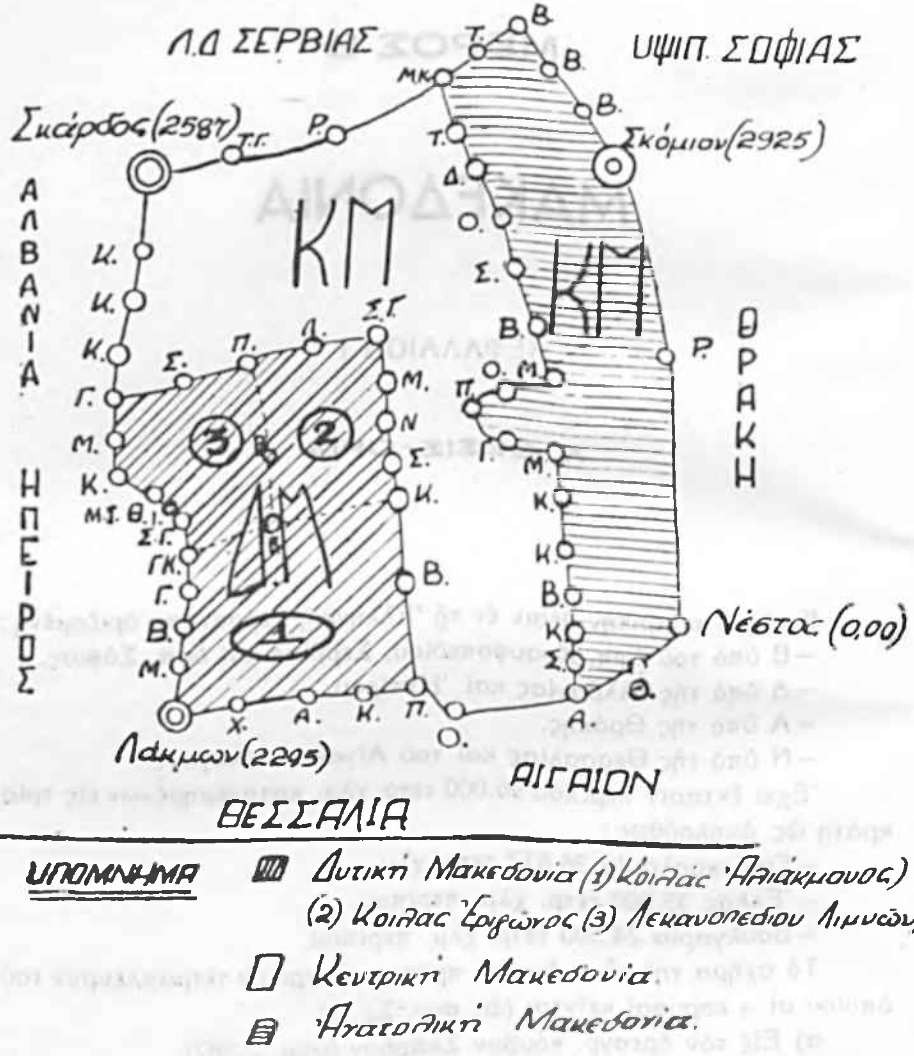
β) » » » » Σκόμιον (ὑψμ. 2.925).

γ) » » » » Λάκμωνα (ὑψμ. 2.295).

δ) Εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ π. Νέστου (ὑψμ. 0,00).

Αἱ δὲ τέσσαρες «πλευραί» της διέρχονται διὰ τῶν ὀροσειρῶν:

α) Δ πλευρὰ (Σκάρδου – Λάκμωνος): Σ κ ά ρ δ ο ς, Κοριντίκ·

Λ.Δ ΣΕΡΒΙΑΣ
ΥΨΙΠ. ΣΟΦΙΑΣ
Σκάρδος (2587)
Σκόμιον (2925)
ΑΛΒΑΝΙΑ
ΗΠΕΙΡΟΣ
ΘΡΑΚΗ
ΚΜ
ΔΜ
Νέστος (0,00)
Λάκμων (2295)
ΑΙΓΑΙΟΝ
ΘΕΣΣΑΛΙΑ
ΥΠΟΜΝΗΜΑ
Δυτική Μακεδονία (1) Κοιλάς Άλιάκμονος)
(2) Κοιλάς Έριγῶνος (3) Λεκανοπεδίου Λιμνῶν)
Κεντρική Μακεδονία.
Ανατολική Μακεδονία.

Σχ. 1

Καλαμπὰκ Κοράβα, Γιαμπλανίτσα, Μουτσάλ, Κάμια, Μάλ ϊ θάτ, Ἰ-βάν, Σοῦχα Γκόρα, Γκόρμπες, Γράμμος, Β. Πίνδος (Βασιλίτσα, Μαυροβοῦνι) Λ ά κ μ ω ν.

β) Β πλευρὰ (Σκάρδου – Σκομίου) : Σ κ ά ρ δ ο ς, ὄρη Κάτω Μυσίας (Τσέρνα Γκόρα, Ρουζάν, Μπέσνα Κομπίλα), Τσέμερνικ, Βίσκερ, Βιτόζα, Βερίλα, Σ κ ό μ ι ο ν.

γ) Ν πλευρὰ (Λάκμωνος—Νέστου) Λ ά κ μ ω ν, Χάσια, Ἀντιχάσια, Καμβούνια, Πιέρια, Ὄλυμπος, Θ ε ρ μ α ϊ κ ὸ ς κ ό λ π ο ς, Ἄθω, Θάσος, ἐ κ β ο λ α ὶ π. Ν έ σ τ ο υ.

δ) Α πλευρὰ (Σκομίου—ἐκβολῶν Νέστου) Σ κ ό μ ι ο ν, Ροδόπη, π.γ. Νέστου ἐ κ β ο λ α ὶ Ν έ σ τ ο υ.

Ἐνδιάμεσοι ὀροσειραὶ ἐκσπώμεναι ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν «πλευρῶν τοῦ Μακ. τετραπλεύρου» πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ πρὸς ἀντιστοίχους πλευρὰς δισμερισματοῦν τὴν Μακεδονίαν εἰς τὰ κάτωθι Ε.Δ:

1) ***Δυτικῆς Μακεδονίας.*** Λάκμων, – Γιαμπλανίτσα, Στόγγοβον, Πλακένσκα, Λιοῦμπεν, Σολοῦσκα Γκλάβα, Μπαμποῦνα, Ντρένσκα, Σελένσκα, Καϊμακτσαλάν, Βέρμιον, Πιέρια – Λάκμων.

2) ***Κεντρικῆς Μακεδονίας.*** Σκάρδος, Ὄρη Κάτω Μυσίας (Μπέσνα Κομπίλα) Τσέρνακ, Μπαγλαβίκα, Δογανίτσα, Ὀσογγόφσκα, Σβιγγόρ, Βλαχίντζα, Μάλες, Πλασκαβίτσα, Γκραντέσκο, Μπέλες, Κρούσια, Καραντάγ, Βερτίσκος, Κερδύλλιον, Στρατωνίκιον, Ἄθω, Ὄλυμπος, Πιέρια – Σολοῦσκα Γκλάβα, – Γιαμπλανίτσα – Σ κ ά ρ δ ο ς.

3) ***Ἀνατολικῆς Μακεδονίας.*** Τὸ Α τοῦ προηγουμένου ἀπομένον τμῆμα ἐν σχήματι τετραπλεύρου ἐπὶ τῶν κορυφῶν, Μπέσνα Κομπίλα – Σκόμιον – Ἐκβολαὶ Νέστου, Θᾶσος, Ἄθω.

B 1

Ε. Δ. ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΣΥΝΘΕΣΙΣ: 1) Κ ο ι λ ά ς Ἀ λ ι ά κ μ ο ν ο ς
2) » Ἐ ρ ι γ ῶ ν ο ς
3) Λ ε κ α ν ο π έ δ ι ο ν μ ε γ ά λ ω ν Λ ι μ ν ῶ ν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

ΚΟΙΛΑΣ ΑΛΙΑΚΜΟΝΟΣ

(Σχ. 2)

Ι ΟΡΕΟΓΡΑΦΙΑ

— Ἐκ τοῦ ὄρους Μπέλα Βόδα (2110), τοῦ Βαρνοῦντος δύο σημαντικαὶ ὀροσειραὶ κατευθύνονται πρὸς Ν ὡς αἱ ἀπὸ ὤμου νευρώσεις μυώδους βραχίονος καὶ εἶτα μὲ αἰσθητῶς παράλληλον μεταξύ των διάταξιν στρέφονται πρὸς Α, ἀπὸ τοῦ Λάκμωνος ἡ μέν, ἀπὸ τοῦ Βουρίνου ἡ δέ. Οὕτω ἡ κοιλὰς τοῦ Ἀλιάκμονος δίδει ἀνατομικὴν εἰκόνα δεξιᾶς χειρὸς ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ ὤμου Βαρνοῦντος καμπτομένης δὲ εἰς τὸν ἀγκῶνα κατὰ γωνίαν μικροτέραν τῆς ὀρθῆς, μὲ κυρίαν κυκλοφοριακὴν φλέβαν καὶ δὴ γαλαζόαιμον τὸν π. Ἀλιάκμονα καὶ τοὺς π.π. αὐτοῦ (εἶναι ὁ μέγιστος κατ᾽ ἐξοχὴν ἑλληνικὸς ποτα-

μός, πηγάζων ἀπό, καὶ διαρρέων, ἑλλ. ἐδάφη χύνεται εἰς τὸν κόλπον τῆς νύμφης τοῦ Βορρᾶ) στέρνον δὲ θώρακος τὸ Βέρμιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὡς πνεύμων ἐμφανίζεται ἡ ἐδαφικὴ ζώνη τῶν ὑψπ. Ἐορδαίας—Κοζάνης. Τοῦ πνεύμονος ἀναπνευστικὴ κορυφὴ εἶναι ἡ δ. Βέυης καὶ βάσις τούτου τὸ ὑψπ. Κοζάνης.

Ἐκ τοῦ Βαρνοῦντος, κορυφῆς Μπελα βόδα (2110) μὲ ΝΔ κατεύθυνσιν ἡ ὀροσειρὰ Γκόρμπες. Ἐν συνεχείᾳ πρὸς Ν ἡ ὀροσειρὰ Γ ρ ά μ μ ο ς—Βασιλίτσα (2249)—Μαυροβοῦνι (2159)—Λάκμων (2295). Ἐκ τοῦ Λάκμωνος πρὸς Α ἡ τῶν Χασίων—Κρατσόβου (1564)—Ἀντιχασίων—Καμβουνίων—Πιερίων (1837).

Ἐκ τῆς Βίγλα Λούντσα (1932) ἀποσπᾶται· πρὸς ΝΑ ἡ ὀροσειρὰ Βέρνου (κορ. Βίτσι 2128)—Μορίκι—Σνιάτσικον ἢ Ἄσκον (2111)—Βούρινον (1866).

Ἐκ τοῦ Βίτσι μὲ ΒΑ κατεύθυνσιν ἡ ὀροσειρὰ Βόρας ἢ Νίτσε κορ. Καϊμακτσαλὰν (2523). Ἐκ τοῦ Καϊμακτσαλὰν πρὸς Ν μὲ κατεύθυνσιν αἰσθητῶς παράλληλον τῆς σειρᾶς Βίτσι — Βούρινον, ἡ μεγάλη ὀροσειρὰ τοῦ Βερμίου (2052) ἥτις φθάνει μέχρι τῶν Πιερίων ἀφ' ὧν χωρίζεται ὑπὸ τῆς π.γ. τοῦ Ἀλιάκμονος. 4 χαμηλαὶ ὀροσειραὶ ὡς ἑνωτικαὶ τῆς συνεχείας τῶν ὑψηλῶν ὀροσειρῶν, αἵτινες περιβάλλουν τόσον τὴν καθ' ἑαυτὸ κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ ὅσον καὶ τὰ παρ' αὐτὴν ὑψπ, κλείουν τὸ τμῆμα ἐκεῖνο ἐδάφους τῆς Δ. Μακεδονίας ὅπερ ἀποκαλοῦμεν κοιλάδα Ἀλιάκμονος. Οὕτω :

1) Ἐκ τοῦ ὄρους Γκόρμπες (Τρικλαρίου) καὶ δὴ τῆς νοτιοανατολικωτέρας ὑψηλῆς κορυφῆς αὐτοῦ Μάλι Μάδι (1655), χαμηλουμένης εἰς Κωστενέτσι, κατευθύνεται σειρὰ χαμηλῶν λόφων πρὸς ΝΔ μέχρι τῶν ὑψωμάτων Ἀλεβίτσας (1585) καὶ Ἀμμούδας (1526) τοῦ ὄρους Γράμμου ἥτις ἑνώνει τὰς ὀροσειρὰς Γκόρμπες—Γράμμου καὶ περιορίζει ἀπὸ ΒΔ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλιάκμονος.

2) Ἡ ἐπιμήκης ὀροσειρὰ τοῦ Σκοποῦ ἀρχομένη ἐκ τῶν ΝΔ ἀντηρίδων τοῦ Βερμίου—μεθ' οὗ σχηματίζει εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην τὴν δ Χάδοβας—καὶ κατευθυνομένη ΒΔ μὲν δι' ἐπιμήκους βραχίονος μέχρι τοῦ ὄρους Ἄσκου ἢ Σνιάτσικου, ΝΔ δὲ δι' ἐπίσης ἑτέρου χαμηλωτέρου ὅμως ὕψους Λοφοβραχίονος, διαχωρίζει πρὸς Β τὸ ὑψπ. Ἐορδαίας (π. Σαριγκὸλ) ἀπὸ τὸ πρὸς Ν ὑψπ. Κοζάνης ὅπερ περιβάλλει ἀπὸ Α υιὰ τῶν 2 τούτων κλάδων.

3) Ἐκ τῆς Κορυφῆς «Βίτσι 2065» τοῦ ὄρους Βέρνου, χαμηλὴ ὀροσειρὰ κατευθύνεται ΒΑ σχηματίζουσα τὰς διαβάσεις «Βέυης—Κλειδίου» καὶ «Κέλλης» (παλ. Μπανίτσης—Γκορνιτσόβου ἢ Κιρλὶ Δερβὲν) ὑψουμένη ἀκολούθως μέχρι τοῦ ὄρους Καϊμακτσαλὰν (2523), ὑψηλοτέραν κορυφὴν τοῦ Βόρας—Νίτσε.

4) Ἐκ τῆς κορ. τοῦ Βόρα «Ὀσμανᾶκος 1963» κειμένης ΝΑ τοῦ Καϊμακτσαλὰν χαμηλουμένη πρὸς ΝΑ λοφοσειρὰ – σχηματίζουσα τὰ στενὰ Ἐδέσσης ἢ Ἄγρας καὶ τὴν κάθετον κοιλάδα τοῦ π. Ἐδεσσαίου – συνδέει την κατὰ κάθετον ὡς πρὸς τὴν διάταξιν τῆς κορυφογραμμῆς τοῦ Βόρα ὀροσειρὰν τοῦ Βερμίου.

– Οὕτω τὰ ὑψπ. Κοζάνης Ἐορδαίας τοῦ χώρου ΕΔΔΜ περικλείονται πανταχόθεν ὑπὸ συνεχοῦς σειρᾶς ὀρέων διατεταγμένων μεταξύ των ἐν σχήματι παραλληλογράμμου.

Τοῦ γεωγραφικοῦ τούτου σχήματος τὸ ὕψος ἐκ τῆς ΝΑ κορυφῆς του χωρίζει ἀλλήλων τὰ δύο ὑψ τ. Κοζάνης—Ἐορδαίας.

Σημαντικώτεραι Στενωποὶ καὶ Διαβάσεις

– Α΄. Ἀπὸ τοῦ Δυτικοῦ (Γκόρμπες – Γράμμου – Πίνδου)

1) Ἡ Δ. «α ὐ χ ὴ ν Σ μ α ρ δ έ σ ι». Ἐπὶ τοῦ Γκόρμπες δι᾽ ἧς διέρχεται ἡ ἀπὸ Κορυτσᾶς καὶ Μπιγλίστης πρὸς Πισοδέρι, Φλώριναν ἢ καὶ Καστοριὰν ὁδός. Ἡ στενωπὸς τέμνεται ἐγκαρσίως διαμοιραζομένη ὑπὸ τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς Ἑλλάδος – Ἀλβανίας.

2) Ἡ Δ. «α ὐ χ ὴ ν Κ ω ν σ τ ε ν έ τ σ ι» ὁμοίως ἐπὶ τοῦ Γκόρμπες δι᾽ ἧς διέρχεται ὁδὸς ἐκ Μεσοποταμιᾶς καὶ Ἱεροπηγῆς πρὸς Μπίγλισταν καὶ Κορυτσᾶν.

3) Ἡ ὀ ρ ε ι ν ὴ Δ. «Μ ά ν δ ρ α Ν ι κ ο λ ί τ σ α» δι᾽ ἧς ἐπικοινωνεῖ ἡ κοιλὰς τοῦ π. Ἀλιάκμονος μετὰ τῆς κοιλ. Ἄψου. ἢ Οὐζούν, ἀλλὰ καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ π. Δεβόλη πλησίον τοῦ χωρίου Νικολίτσα, Ἀλβανικοῦ παραμεθορίου χωρίου τοῦ Γράμμου. Παρ᾽ αὐτὸ εὑρίσκονται αἱ πηγαὶ τοῦ Δεβόλη (πηγαὶ ἐπίσης τροφοδοτοῦσαι τὸν ἴδιον ποταμὸν εὑρίσκονται εἰς τὰς ΝΑ ἀντηρίδας τοῦ Μοράβα).

4) Ἡ ὀ ρ ε ι ν ὴ Δ. «Φ υ λ ά κ ι ο ν τ ο ῦ Λ ύ κ ο υ» (1263) ἐπὶ τοῦ Γράμμου δι᾽ ἧς ἐπικοινωνεῖ ἡ κοιλὰς τοῦ π. Ἀλιάκμονος (διὰ τοῦ π.π. Πραμορίτσα) μετὰ τῆς τοῦ π. Σαρανταπόρου π.π. τοῦ Ἀώου.

5) Αἱ ἐπὶ τῆς Β Πίνδου ὀρειναὶ διαβάσεις αὐχένων «Γ ο μ ά ρ α» (Β. Βασιλίτσας 2219) «Ἀ β δ έ λ λ α» καὶ «Ταμποῦρι Ζιάκα» (1515) δι᾽ ὧν καὶ δι᾽ ὀρεινῶν ὀδεύσεων ἐπικοινωνεῖ ἡ ἄνω κοιλὰς Ἀώου (Σαμαρίνα, Δίστρατον, Βωβοῦσα) μετὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀλιάκμονος.

6) Ἡ Δ. «Κ α τ ά ρ α ς» Ν τῆς Κατάρας (1689) ἣν διὰ τρίτην νῦν φορὰν μνημονεύομεν (μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν Ε.Δ.Θ. καὶ Ε.Δ.Η) καὶ δι᾽ ἧς διέρχεται ἡ ἀρίστη ἁμαξιτὴ ὁδὸς Ἰωαννίνων – Ν. Κουτσούφλιανης.

7) Ἡ Δ. «Τ ζ ά ν Κ ο ρ τ α ρ ᾶ» ἐπὶ τῆς Πίνδου δι' ἧς διέρχεται καὶ ὁδὸς ἐκ Ν Κουτσούφλιανης πρὸς Κρανιᾶ – Κηπουργιό – Γρεβενά.

Β'. Ἀ π ὸ Ν (Χασίων – Καμβουνίων – Πιερίων).

1) Ἡ Δ «Ἁγιοφύλλου» τῶν Χασίων δι' ἧς διέρχεται ἡ ὁδὸς Καλαμπάκας – Γρεβενῶν.

2) Ἡ Δ. «Δ ε σ κ ά τ η ς» δι' ἧς διέρχεται ἡ ὁδὸς Γρεβενῶν—Καρπεροῦ—Δεσκάτης—Ἐλασσῶνος.

3) Τ ὰ σ τ. Π ό ρ τ α ς κ α ὶ Σ α ρ α ν τ α π ό ρ ο υ δι' ὧν διέρχεται ἡ ὁδὸς Λαρίσης – Ἐλασσῶνος—Κοζάνης.

Γ'. Ἀ π ὸ τ ο ῦ Α (Σκοποῦ—Βερμίου—Καϊμακτσαλάν).

1) Ἡ «Δ. τῆς Χάδοβας». ΝΔ Βερμίου παρ'αὐτὴν καὶ Δ αὐτῆς τὰ χωρία Κοιλάδα, Δρέπανον, Σοφουλάρ, Ἅγ. Δημήτριος καὶ Πεντάλοφον κατοικοῦνται ὑπὸ Ποντίων Ἑλλήνων ἄκρως Ἐθνικοφρόνων καὶ ἀρίστων πατριωτῶν.

2) Τ ὰ σ τ ε ν ὰ «Τ ρ ι π ο τ ά μ ο υ» Α καὶ ἐν συνεχείᾳ τῆς προηγουμένης διαβάσεως ἢ ἄλλως πως Δ. «Καστανιᾶς».

3) Ἡ Σ τ ε ν ω π ὸ ς Ἐ δ έ σ σ η ς ἢ Ἄ γ ρ α ς μεταξὺ τῶν ὀρέων Ὀσμανάκου καὶ Βερμίου ἅτινα σχηματίζουν τὴν μικρὰν δευτερεύουσαν κοιλάδα τοῦ π. Ἐδεσσαίου δι' ἧς διέρχεται ἡ ἁμαξιτὴ καὶ σιδηρὰ ἀρτηρία Ἐδέσσης—Ἀμυνταίου.

Δ'. Ἀ π ὸ Β.

1) Ἡ «Δ. Κ έ λ λ η ς» δι' ἧς διέρχεται ἡ ὁδὸς Ἐ δ έ σ σ η ς —Ἀρνίσης—Κέλλης—Φλωρίνης.

2) Ἡ Δ. «Κ λ ε ι δ ί ο υ – Β έ υ η ς» δι' ἧς διέρχεται ἁμαξιτὴ καὶ σιδηρᾶ ὁδὸς ἀπὸ Ἀμυνταίου πρὸς Φλώριναν. Διὰ ταύτης ἐπικοινωνεῖ τὸ ὑψπ. Ἑορδαίας μετὰ τοῦ τῆς Φλωρίνης.

3) Ἡ Δ. «Π ι σ ο δ ε ρ ί ο υ» μεταξὺ τοῦ ὄρους Μπέλα Βόδα Ν κορυφῆς τοῦ Βαρνοῦντος καὶ τῆς Βίγλας Λούντσα, Β τοιαύτης, τοῦ Βέρνου· Διὰ τῆς σημαντικωτάτης ταύτης διοβάσεως ἐπικοινωνεῖ τὸ ὑψπ. Φλωρίνης μετὰ τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ Ἀλιάκμονος (Καστοριᾶς) ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ μετὰ τῶν ὑψπ. Μπιγλίστης καὶ Κορυτσᾶς ἅτινα σήμερον ἀνήκουν εἰσέτι εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ὡς καὶ μετὰ τοῦ λεκανοπεδίου Πρεσπῶν. ΝΑ τοῦ χωρ. Πισοδέρι εὑρίσκεται ὁ αὐχὴν Β ί γ λ α ς ὅστις εἶναι καὶ τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς διὰ τῆς Δ Πισοδερίου διερχομένης ὁδοῦ.

Τέλος ἐπὶ τῆς κεντρικῆς τοῦ Ε.Δ.Δ.Μ. ὀροσειρᾶς ἤτοι τοῦ Βέρνου – Μορίκι – Σνιάτσικου – Βουρίνου, ὑπάρχουν δύο σημαντικώταται διαβάσεις.

1) Ἡ τ ῆ ς Κ λ ε ι σ ο ύ ρ α ς δι' ἧς ἐπικοινωνεῖ τὸ ὑψπ.

Ἑορδαίας μετὰ τοῦ ὑψπ. Κορυτσᾶς. Σχηματίζεται μεταξὺ Βίτσι – Μορίκι.

2) Ἡ Δ Π ό ρ τ ε ς Α Σιατίστης μεταξὺ Σνιάτσικου καὶ Βουρίνου δι' ἧς ἐπικοινωνεῖ τὸ ὑψπ. Κοζάνης μετὰ τῆς μέσης κοιλάδος τοῦ π. Ἀλιάκμονος.

ΙΙ ΥΔΑΤΟΓΡΑΦΙΑ

Α Ποταμοί.

1) Ἀ λ ι ά κ μ ω ν. Ὁ κύριος ποταμὸς τῆς ἐξεταζομένης κοιλάδος. Οὗτος πηγάζει ἐκ τῆς χαμηλῆς βουνοσειρᾶς ἥτις ἑνώνει τὰς κυρίας ὀροσειρὰς τοῦ Γκόρμπες καὶ Γράμμου. Αὕτη διήκουσα ἐκ ΒΑ πρὸς ΝΔ διαχωρίζει τὰ ὕδατα ἅτινα ἐκ ΒΔ ρέοντα συγκεντροῦνται εἰς τὸν π. Δ ε β ό λ η ν, ἀπὸ ἐκεῖνα ἅτινα συγκεντροῦνται ΝΑ εἰς τὸν π. Ἀ λ ι ά κ μ ο ν α.

Ἐν ἀρχῇ ὁ π. Ἀλιάκμων ρέει μὲ ΝΑ κατεύθυνσιν, εἶτα δὲ στρέφει πρὸ τοῦ Ν ε σ τ ο ρ ί ο υ πρὸς ΒΑ καὶ ἀκολουθεῖ τὴν κατεύθυνσιν ταύτην μέχρι τῆς περιοχῆς Κ ο λ ο κ υ ν θ ο ῦ ς ἔνθα παραλαμβάνων καὶ τὰ ὕδατα τοῦ π.π. τῆς ἀριστερᾶς του ὄχθης, τοῦ π. Ζ έ λ ο β α ἢ Λιβαδοπόταμου, στρέφεται πρὸς Ν καὶ ΝΑ κατευθυνόμενος μέχρι τῆς περιοχῆς χωρίου Καρπεροῦ, ὁπόθεν καμπτόμενος διευθύνεται πρὸς ΒΑ (Ν τοῦ ὄρους Βουρίνου) καὶ εἶτα πρὸς Β σχηματίζων οὕτω τὸν μέγα ἀγκῶνα αὐτοῦ. Ἐν συνεχείᾳ ἀκολουθεῖ ΒΑ κατεύθυνσιν καὶ μέχρι χωρίου «Νησέλλιον». Ἀκολούθως στρέφεται ΝΑ καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον, 30 χλμ. ΝΔ Θεσσαλονίκης καὶ Β τῆς Ν έ α ς Ἀ γ α θ ο υ π ό λ ε ω ς. Ἀπὸ τῆς μεγάλης σιδηροδρομικῆς γεφύρας του, ὁ π, τιθασσεύεται ἐπὶ νέας κοίτης ἣν σήμερον ἀκολουθεῖ, κατασκευασθείσης ὀλίγον Β τῆς παλαιᾶς τοιαύτης, ἥτις παλαιὰ ἑλίσσετο ἐπὶ μεγάλης πεδινῆς ζώνης καὶ μετέβαλεν εἰς ἀπέραντον τέλμα τὴν ὅλην περιοχήν.

Ὁ Ἀλιάκμων ἀπὸ τῶν πηγῶν του καὶ μέχρι τῆς ἐξόδου του ἐκ τῆς στ. Τριποτάμου εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Καμπανίας ρέει διὰ μέσου ὀρεινῆς κατὰ τὸ πλεῖστον περιοχῆς συσφιγγόμενος ἀλλὰ καὶ ἑλισσόμενος μεταξὺ ὑψωμάτων καὶ διὰ μέσου τῶν κάτωθι κλεισωρειῶν :

1) Τῆς κειμένης ΒΑ Νεαπόλεως (παλ. Σελίτσης) μήκους 4 χλμ. καὶ πλάτους ὅσον καὶ τὸ εὖρος τοῦ ποταμοῦ. Τὰ ὑψώματα διὰ μέ-

σου τῶν ὁποίων ρέει οὗτος εἶναι ἐκ βραχωδῶν ἀποτόμων κλιτύων ἑκατέρωθεν.

2) Τῆς κειμένης ΒΑ τοῦ Βελβενδοῦ στ. τοῦ Τριποτάμου μήκους 15 χλμ. σχηματιζομένης μεταξὺ τῶν ὀρέων Φλαμπούρου (πρὸς Ν) καὶ Βερμίου (πρὸς Β).

Τὸ πλάτος τῆς στενωποῦ ταύτης εἶναι μόλις 100 μ. Αἱ κλιτεῖς τῶν εἰρημένων ὀρέων πίπτουν ἀποτόμως πρὸς τὸν ποταμὸν σχηματίζουσαι λίαν ἀπόκρημνα τὰ πλευρά.

Τὸ μῆκος τοῦ ποταμοῦ εἶναι 285 χλμ. Τὸ πλάτος αὐτοῦ 60–100 μ. ἐν τῇ μέσῃ καὶ τῇ κάτω κοιλάδι του. Βάθος ὕδατος 1,5–2,00 μ. καὶ ταχύτης ρεύματος 1,50|1'' μ. Ἡ ὀρεινὴ περιοχὴ μέσω τῆς ὁποίας ρέει ὁ ποταμὸς προσφέρεται διὰ τὴν δημιουργίαν φραγμάτων κα ὑδατοπτώσεων διὰ τὴν παραγωγὴν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας. Προβλέπεται μελλοντικῶς νὰ κατασκευασθῇ τοιοῦτον πρὸς ἐνίσχυσιν εἰς κιλοβὰτ τοῦ ἤδη ὑπάρχοντος εἰς Ἄγραν ὑδροηλεκτρικοῦ ἐργοστασίου, δι' οὗ ἐπετεύχθη ἤδη ὁ ἐξηλεκτρισμὸς τῆς Μακεδονίας. Νῦν ἐπὶ τοῦ Ἀλιάκμονος κατασκευάζεται μέγα φρᾶγμα εἰς τὴν τοποθεσίαν Βαρβάρες, εἰς ἀπόστασιν 7 χλμ. ἀπὸ τῆς Βεροίας ὅπε θ' ἀ λ λ ά ξ η τὴν πορείαν τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ καὶ δι' αὐτοῦ θ' ἀρδεύεται ἔκτασις 430.000 στρ. γῆ τῆς πεδιάδος Καμπανίας. Τὸ μῆκος τοῦ φράγματος τούτου εἶναι 340 μ., ὕψος 11 1|2 μ. καὶ πάχος 11 μ. διὰ τῶν σιδηρῶν θυροφύλλων τοῦ ἐκχυλιστῆρος εὑρισκομένου πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ θὰ μεταφέρωνται τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ εἰς τὴν πεδιάδα. Ἡ φύσις τοῦ πυθμένος τοῦ ποταμοῦ εἶναι ἐν μὲν τῇ μέσῃ κοιλάδι αὐτοῦ χαλικώδης ἢ ἐκ κροκαλῶν ἢ χαλικοαμμώδης, ἐν δὲ τῇ κάτω κοιλάδι του ἀμμώδης ἢ ἰλυώδης.

Ὁ Ἀλιάκμων διαβρέχει τὰς κάτωθι πεδινὰς ζώνας:

α) Τοῦ Ἄργους Ὀρεστικοῦ.

β) Τὴν τοῦ Καρπεροῦ παρὰ τὸν μέγαν ἀγκῶνα του.

γ) Τὸ Ν τμῆμα τῆς πεδιάδος τῆς Καμπανίας.

Π α ρ α π ό τ α μ ο ι τοῦ Ἀλιάκμονος εἶναι:

Ἀ π ὸ τ ῆ ς δ ε ξ ι ᾶ ς ὄ χ θ η ς α ὐ τ ο ῦ ο ἱ:

α) Σ τ ρ α β ο π ό τ α μ ο ς, πηγάζων Β Καστανοχωρίων. Ὁ ροῦς του εἶναι παράλληλος τοῦ τοῦ Ἀλιάκμονος μεθ' οὗ συμβάλλει ὀλίγον ΒΔ τοῦ Ἄργους Ὀρεστικοῦ.

β) Β έ λ ο ς. Πηγάζει ἐκ τῶν ΒΑ κλιτύων τοῦ Γράμμου καὶ συμβάλλει μετὰ ροῦν 30 περίπου χλμ., παρὰ τὴν Σμίξην, μὲ τὸν κυρίως ποταμόν· εἶναι παντοῦ διαβατός.

γ) Π ρ α μ ο ρ ί τ σ α ς. Πηγάζει ἐκ τοῦ Γράμμου Α τοῦ αὐχ. «φυλάκιον λύκου ἢ Λυκοπέρασμα» (1.263). Κατὰ μέγα μέρος διαβρέ-

χει ζώνην πεδινὴν καὶ πτυχώδη ἐν ᾗ μὲ πολλοὺς ἑλιγμοὺς τὸ ρεῖθρον ἀναπτύσσεται εἰς ποταμὸν ὅστις δύναται νὰ θεωρηθῇ λόγῳ τῆς σημαντικῆς ποσότητος τῶν ὑδάτων καὶ τοῦ πλάτους του – ἐξικνουμένου μέχρι καὶ 80 μ. – ὡς ἀξιοσημείωτον κώλυμα. Ὁ π. μετὰ διαδρομὴν 70 χλμ. συμβάλλει μὲ τὸν Ἀλιάκμονα Δ Σιατίστης.

Ὁ Πραμορίτσας σχηματίζει κοιλάδα πυκνῶς κατῳκημένην καὶ δι' ἧς διέρχεται ἡ ὅδευσις: Σιατίστης – Νεαπόλεως – Τσοτυλίου – Διλόφου – Πεντάλοφον, ἐξελισσομένη εἰς ὀρεινὴν μέσῳ τοῦ Λυκοπεράσματος κι' ἐκεῖθεν πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ π. Σαρανταπόρου.

δ) Γ ρ ε β ε ν ι ώ τ ι κ ο ς· ὅστις μετὰ ροῦν 32 χλμ. συμβάλλει μὲ τὸν Ἀλιάκμονα Α πόλεως Γρεβενῶν (πρωτευούσης Ἐπαρχείου).

ε) Β ε ν έ τ ι κ ο ς πηγάζων ἐκ τοῦ αὐχένος Γομάρα ὅστις σχηματίζεται ὑπὸ τῶν ὀρέων τῆς Β Πίνδου, Γομάρας Β καὶ Βασιλίτσας Ν (2.249). Μετὰ ροῦν 52 χλμ. συμβάλλει τῷ Ἀλιάκμονι ὀλίγον Ν τοῦ χωρίου Ἀγάπη. Ὁ Βενέτικος δέχεται τὰ ὕδατα τριῶν ἄλλων ρείθρων ἅτινα σχηματίζονται ἀπὸ τῆς δεξιᾶς του ὄχθης. Ταῦτα εἶναι ὁ π. Ἀ β δ έ λ α ς προερχόμενος ἐκ τοῦ αὐχ. «Τσμποῦρι Ζιάκας». Ὁ τ ῆ ς Κ ρ α ν ι ᾶ ς κ α ὶ Μ η λ ι ᾶ ς προερχόμενος ἐκ τοῦ αὐχ. Τζὰν Κορταρᾶ, ὁ τοῦ Κ η π ο υ ρ γ ι ο ῦ ὅστις πηγάζει ἐκ τοῦ ὄρους Κρατσοβου (1.564) τῆς ὀροσειρᾶς τῶν Χασίων.

Ὁ Βενέτικος συγκεντρώνων τὰ ὕδατα ὅλης τῆς ΝΔ τοῦ Ἀλιάκμονος περιοχῆς, συνιστᾶ κατὰ τὴν κάτω κοιλάδα του κώλυμα· ἐπεκτείνει πρὸς ΝΔ τὴν π.γ. τοῦ Ἀλιάκμονος. Ἐν πάσῃ τοῦ ἔτους ἐποχῇ ὁ π. ἔχει σημαντικὴν ποσότητα ὑδάτων περιλαμβάνει δὲ ἐν τῇ κοιλάδι του ὁδεύσεις ὀρεινὰς κατὰ τὸ πλεῖστον. Δι' αὐτοῦ ἐπικοινωνεῖ κυρίως, τὸ ὑψπ. Κοζάνης μετὰ τῆς Ἠπείρου μέσῳ Κηπουργιοῦ – Κρανιᾶς – Ν. Κουτσούφλιανης.

στ) Σ ι ο ύ τ σ α ς. Πηγάζει ἐκ τοῦ αὐχ. Κακοπλεῦρι. Μετὰ ροῦν 28 χλμ. χύνεται εἰς τὸν Ἀλιάκμονα ΒΑ τοῦ χωρίου Ἀράπης καὶ εἰς τὸν μέγαν ἀγκῶνα τοῦ π. Ἀλιάκμονος.

2) Ἀ π ὸ τ ῆ ς ἀ ρ ι σ τ ε ρ ᾶ ς ὄ χ θ η ς:

α) Ὁ π. Ζ έ λ ο β α ς ἢ Λ ι β α δ ο π ό τ α μ ο ς. Οὗτος πηγάζει ἐκ τοῦ αὐχ. Βίγλας, κειμένου Α τῆς Βίγλας Λούντσας (1932) παρὰ τὸ Πισοδέρι. Μετὰ ροῦν 47 χλμ. συμβάλλει τῷ Ἀλιάκμονι Α τῆς Μεσοποταμιᾶς.

Ἡ κοιλὰς τοῦ π. Ζέλοβα εἶναι ἡ περιοχὴ τῶν Κορεστίων· δι αὐτῆς δὲ διέρχεται ἡ ὁδὸς ἐκ Φλωρίνης τε πρὸς Μπίγλισταν εἴτε πρὸς Καστοριάν.

β) π. Ἐ κ χ υ λ η τ ο ῦ τῶν ὑδάτων τῆς λ. Καστοριᾶς. Ἡ λ. τροφοδοτεῖται ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῶν μικρῶν ποταμῶν οἵτινες συγκεν-

τροῦν τὰ ὕδατα τῶν Δ ἀντηρίδων τοῦ Βέρνου—Βίτσι. Ὁ ποταμὸς οὗτος χύνεται εἰς τὸν Ἀλιάκμονα παρὰ τὴν Σμίξην.

γ) Σ ι σ ά ν η πηγάζοντος ἐκ τοῦ Μορίκι. Μετὰ διαδρομὴν 25 χλμ. συμβάλλει τῷ Ἀλιάκμονι ΝΑ Νεαπόλεως.

δ) Σ ι α τ ι σ τ ι ν ο ῦ. Πηγάζει ἐκ τοῦ Σνιάτσικου (ἀρχ. Ἄσκου ἢ Σινάζυγου)· χύνεται μετὰ διαδρομὴν 30 χλμ. εἰς τὸν Ἀλιάκμονα παρὰ τὴν θέσιν «Πασᾶ γεφῦρι». Κατὰ τὴν κοιλάδα αὐτοῦ ἀναπτύσσονται αἱ ὁδοὶ ἀπὸ Γρεβενῶν πρὸς Κοζάνην καὶ Νεαπόλεως πρὸς Κοζάνην.

ε) Μ ο γ λ έ ν ι τ σ α ς. Εἰς τὴν πεδιάδα Καμπανίας.Πόροι εἰς τὸν ποταμὸν ὑπάρχουν Α τῆς Νεαπόλεως, παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Γρεβενιώτικου, εἰς τὸ χωρίον Ἀράπη, καὶ εἰς Μονὴν Ἁγ. Νικάνορος ΒΑ Βελβενδοῦς.

Β. Λίμναι.

1) Κ α σ τ ο ρ ι ᾶ ς (620). Κεῖται εἰς τὴν ΒΑ περιοχὴν τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀλιάκμονος. Ἔχει σχῆμα ἐλλειψοειδές. Εἰς τὸ Δ τμῆμα αὐτῆς ὑπάρχει χερσόνησος (890) ἑνουμένη διὰ στενοῦ λαιμοῦ μὲ τὴν ξηράν. Εἰς τὴν Ν τοῦ λαιμοῦ ὄχθην ἐπὶ τῆς λίμνης, εἶναι κτισμένη ἡ πόλις Καστοριᾶς (ἀρχ. Κέλετρον). Εἶναι μήκους 8 χλμ. καὶ πλάτους 2—3 1|2 χλμ., βάθους δὲ 8—12 μ. Ἐν καιρῷ χειμῶνος σφοδροῦ πνίγνυται. Ἡ λ. ἔχει ἀρκετοὺς ἰχθεῖς.

2) Β ε γ ο ρ ῖ τ ι ς (540 ἢ Ὀστρόβου, ἀρχ. Κέλλα). Ἔχει τὸ σχῆμα γυναικείου ὑποδήματος (γόβας). Μῆκος 18 χλμ,, πλάτος 4—6 χλμ. καὶ βάθος ὕδατος μέχρι 48 μ. Δὲν ὑπάρχει φυσικὸς ἐπίγειος ροῦς διὰ τὰ ὕδατα τῆς λίμνης ταύτης.

3) Π ε τ ρ ῶ ν (572 ἢ Πετέρσκο). Κεῖται Δ τῆς προηγουμένης, ἔχει μῆκος 5 χλμ καὶ πλάτος 3 χλμ.

4) Χ ε ι μ α δ ῖ τ ι ς ΝΔ τῶν προηγουμένως ἀναφερθεισῶν (573).Περὶ τὴν λίμνην ταύτην (παλ.Ροῦντνικ) ὑπάρχουν σημαντικὰ ἕλη.

Εἰς τὸ ὑψπ. Ἑορδαίας παλαιότερον ὑπῆρχαν καὶ σημαντικαὶ ἑλώδεις ἐκτάσεις ὅπως τῶν περιοχῶν Σαριγκιὸλ καὶ Πτολεμαΐδος ἀποξηρανθεῖσαι σήμερον.

Ὅλαι οἱ λίμναι αὗται (πλὴν τῆς Καστοριᾶς) ἀποτελοῦν εὐρέα ὑδατοστάσια διαχωριζόμενα μεταξὺ των διὰ στενωποῦ διατεταγμένα δὲ ἀλυσσοειδῶς καὶ παραλλήλως τῇ χαμηλῇ ὀροσειρᾷ ἥτις ἀπὸ τοῦ Βίτσι βαίνει ΒΑ μέχρι τοῦ Καϊμακτσαλάν.

Ἐξ αὐτοῦ εἶναι πρόδηλον ὅτι ἡ ἄμυνα ἐν τῷ ὑψπ. Ἑορδαίας ἐνισχύεται ὡς ἐκ τῆς ἀλύσσεως ταύτης ἑλῶν—λιμνῶν καὶ τῆς ὑπάρξεως ὡρισμένων μόνον διαβάσεων μεταξὺ τούτων.

III ΥΨΙΠΕΔΑ

Ὑπάρχουν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἀλιάκμονος τὰ κάτωθι:

1) Ἐ ο ρ δ α ί α ς εἰς ὃ περιλαμβάνεται τὸ λεκανοπέδιον τῶν λιμνῶν καὶ εἶναι μ. ὑψδ. 600 μ.

2) Κ ο ζ ά ν η ς (650)—Σερβίων (350).

3) Κ ο ρ ε σ τ ί ω ν – Κ α σ τ α ν ι ᾶ ς – Κ α σ τ α ν ο χ ω ρ ί ω ν ἤτοι ἡ ἀρχ. Ὀρεστειάς.

4) Γ ρ ε β ε ν ῶ ν – Ν ε α π ό λ ε ω ς, ἡ ἀρχ. Ἐλίμεια.

IV ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ

α) Ἄξονες συγκοινωνιῶν ἐκ τῶν γειτονικῶν διαμερισμάτων πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλιάκμονος εἶναι:

Α. Ἐκ Ν (Θεσσαλίας)

1) Ὁ ὁδικὸς ἄξων, ὡς τμῆμα τῆς μεγάλης Ἐθνικῆς ὁδοῦ, Ἐλασσῶνος—Σερβίων Κοζάνης. Προπολεμικῶς κατὰ τὸν ἄξοντα τοῦτον προεβλέπετο καὶ σιδ. γραμμὴ ἧς ὅμως σήμερον δὲν ἐκρίθη σκόπιμος ἡ ἀποπεράτωσις.

2) Ὁ ἄξων Καλαμπάκας – Γρεβενῶν.

3) Ὁ ὀρεινὸς ἄξων Καλαμπάκας – δι' αὐχ. Τσούκας – Λεσκάτης εἴτε πρὸς Καρπερὸν—Γρεβενὰ—εἴτε Σέρβια – Βελβενδόν.

Β. Ἐκ Δ (Ἠπείρου)

1) Ὁ ἄξων Ἰωαννίνων – Ν. Κουτσούφλιανης — Κρανιᾶς – Κηπουργιοῦ—Γρεβενά.

2) Κονίτσης — κοιλ. Σαρανταπόρου – Ἐπταχωρίου (Ἠπείρου) Πεντάλοφον (Δ. Μακεδονίας).

3) Κορυτσᾶς – αὐχ. Μάντρα Νικολίτσα – Νεστόριον.

4) Κορυτσᾶς – Μπιγλίτσης – αὐχ. Κωτσενέτσι—Ἱεροπηγή.

5) Μπίγλιστας—αὐχ. Σμαρδέσι—Καστοριά.

Διά τῶν τριῶν τούτων τελευταίων όδεύσεων ἐπικοινωνεῖ καὶ τὸ λεκανοπέδιον τῶν λιμνῶν τοῦ ΕΔΔΜ μετὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ μέσω τῶν ὑψπ. τῆς Ἠπείρου – Κορυτσᾶς – Μπιγλίστης.

Γ'. Ἐκ Β. (κοιλ. Ἐριγῶνος).

1) Ὁ Φλωρίνης – Βίγλας — Πισοδερίου — Ἀνταρτικοῦ — Καστοριᾶς.

2) Ἐκ Μοναρτηρίου ἢ Φλωρίνης ἀρτηρία ὁδική τε καὶ σιδηρᾶ μέσῳ τῆς Δ. Βεύης - Κλειδίου πρὸς Ἀμύνταιον – Πτολεμαΐδα – Κοζάνην.

3) Ἡ ἐκ Μοναστηρίου – Φλωρίνης — Βεύης καὶ Κέλλης – Ἀρνίσης.

Δ'. Ἐξ Α (Κεντρικῆς Μακεδονίας)

α) Αἱ μεγάλαι ἐθνικαὶ ἀρτηρίαι.

1) Ὁδικὴ ἀπὸ Θεσ/νίκης — Ν. Χαλκηδόνος πρὸς Βέροιαν — Κοζάνην.

2) Ὁδική τε καὶ σιδηρᾶ Θεσ/νίκης – Ἐδέσσης — Ἀρνίσης — Ἀμυνταίου.

β) Ἄξονες συγκοινωνιῶν ἐντὸς τοῦ ἐξεταζομένου ἐδαφικοῦ χώρου τῆς κοιλάδας τοῦ Ἀλιάκμονος.

Σημαντικοὶ κόμβοι συγκοινωνιῶν ἐν αὐτῇ εἶναι ἡ Κοζάνη, τὸ Ἀμύνταιον καὶ ἡ Καστοριά. Ἐκ τῶν τριῶν τούτων κόμβων κατευθύνονται αἱ συγκοινωνίαι πρὸς τὰ κατῳκημένα κέντρα τῆς κοιλάδος.

1. ***Ἐκ Κοζάνης βαίνουν αἱ ὁδοί.***

– Δρεπάνου – Κοιλάδος — Βεροίας — Θεσ/νίκης.

– Σερβίων μὲ ὁδικὴν γέφυραν μήκους 150μ. ἐπὶ τοῦ π. Ἀλιάκμονος, σιδηράν, ἐκ τριῶν ζευγμάτων ἐπὶ 2 μεσοβάθρων καὶ ἑτέρων 2 ἀκροβάθρων ἐποχθίων ἐξ ὡπλισμένου σκυροδέματος.

– Πτολεμαΐδος – Ἀμυνταίου – Κλειδίου – Βεύης.

– Σιατίστης, κι' ἐκεῖθεν εἴτε Γρεβενὰ – Καλαμπάκαν εἴτε Καστοριάν.

Ἐκ τῆς ὁδοῦ Σιατίστης – Καστοριᾶς κι' ἐξ ἀριστερῶν ταύτης πρός:

– Νεάπολιν – Τσοτύλιον – Πεντάλοφον.

– Ἄργος Ὀρεστικὸν – Δραγασᾶ – Καστανοχῶρι.

2. ***Ἐκ τοῦ ἑτέρου Κόμβου Καστοριᾶς πρός*** :

—Ἄργος Ὀρεστικὸν—Κοζάνην.
—Κλεισοῦραν—Ἀμύνταιον.
—Κολοκυνθοῦ—Μεσοποταμιὰν—Ἱεροπηγὴν—αὐχ. Κωστενέτσι—Μπίγλισταν.
—Κολοκυνθοῦ—Νεστόριον—αὐχ. Μάνδρα Νικολίτσα.
—Διὰ κοιλ. Λιβαδοποτάμου πρὸς Πισοδέρι—Φλώριναν.
—Διὰ κοιλ. Λιβαδοποτάμου—Κατωχώριον—αὐχ. Σμαρδέσι—Μπίγλισταν.
—Ἄργος Ὀρεστικὸν—Γρεβενὰ—Τζὸν Κορταρᾶ—Κατάρα—Ἰωάννινα ἢ Γρεβενὰ—Ἁγιόφυλλον—Καλαμπάκαν—Τρίκαλα.

3. ***Ἐκ τοῦ τρίτου σημαντικοῦ Κόμβου Ἀμυνταίου.***

α) Σιδηροδρομικὴ γραμμὴ βαίνει πρὸς τὰ κάτωθι κέντρα:
—Βεύη—Ἀρμενοχώριον—Φλώρινα ἢ Ἀρμενοχώριον—Μοναστήριον.
—Πτολεμαΐδα—Κοζάνην.
—Ἄρνισαν—Ἔδεσσαν—Ἀλεξάνδρειαν—Πλατὺ—Θεσ/νίκην.

β) Ὁδικὴ ἀρτηρία

—Πτολεμαΐδα—Κοζάνην.
—Κλεισοῦραν—Καστοριάν.
—Κλειδίον—Βεύην.
Ἀεροδρόμια εἶναι τά, Κοζάνης, Ἄργους Ὀρεστικοῦ.

V ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ

Ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἀλιάκμονος ὑπάρχουν οἱ Νομοί:
—Κοζάνης (πρωτ. Κοζάνη 18.000).
—Καστοριᾶς (πρωτ. Καστοριὰ 10.000).
Καὶ συνεστημένον Ἐπαρχεῖον τὸ τῶν Γρεβενῶν (5.000).
Οἱ κατοικοῦντες τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλιάκμονος ἀνέρχονται εἰς 226.000. Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην τινὲς τῶν κατοίκων ὁμίλουν πα-

λαιότερον Σλαυομακεδονικὴν διάλεκτον. Τοῦτο ἐπεχείρησαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν εἰς τὰς τραπέζας τῶν μεταπολεμικῶν Διεθνῶν συνδιασκέψεων οἱ βόρειοι γείτονές μας,καὶ οἱ προστατεύοντες τούτους ἰσχυροὶ τῆς Εὐρώπης, πρὸς τὸν σκοπὸν ν' ἀποδείξουν ὅτι ἐν Ἑλλάδι ὑφίσταται Σλαυϊκὴ μειονότης. Εἶναι ὅμως ἀναντίρρητον ὅτι οἱ ὁμιλοῦντες καὶ σήμερον ἐλάχιστοι Ἕλληνες Σλαυομακεδονικὴν (1) διάλεκτον κάτοικοι ἔχουν ὁλοκληρωμένην Ἑλληνικὴν συνείδησιν καθόσον εἰς ἅπαντας τοὺς Ἐθνικοὺς ἀγῶνας συμμετέσχον μὲ ἰσάξιον ἂν μὴ καὶ ὑπέρτερον τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ζῆλον καὶ ἐθνικὸν παλμόν. Ἐξ ἄλλου μὲ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Ποντίων Ἑλλήνων καὶ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Τούρκων Βαλαάδων (2) οἱ μὴ καθαροὶ τὴν συνείδησιν Σλαυΐζοντες ἢ Σλαυόφιλοι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ προσφάτου συμμοριτοπολέμου ἐγκατέλειψαν τὴν Ἑλλάδα καὶ εὑρίσκονται σήμερον εἴτε εἰς Γιουγκοσλαυΐαν εἴτε εἰς τὰς χώρας τοῦ Σιδηροῦ Παραπετάσματος.

V ΕΙΔΙΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ

Εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ὑψπ. Κοζάνης καὶ Ἑορδαίας λόγῳ τῶν ὑπαρχόντων ἑλῶν παλαιότερον ἡ ἑλονοσία ἀπετέλει μίαν ἀληθῆ μάστιγα διὰ τοὺς κατοίκους ἀλλὰ καὶ τὰ στρατοπεδεύοντα εἰς τὴν περιοχὴν στρατεύματα. Σήμερον ὅμως ἀποξηρανθέντων τῶν ἑλῶν τούτων ἀλλὰ καὶ κατόπιν τῶν ἐξ ἀεροπλάνων ψεκασμῶν τῶν ἑλωδῶν νοσογόνων περιοχῶν, ὅπου αὗται ὑφίστανται εἰσέτι, ἔχει τελείως ἐξαλειφθῇ ἡ ἑλονοσία ἐκ τῶν περιοχῶν τούτων.

Τὸ κλῖμα τὸ θέρος εἶναι ἐξαιρετικὰ θερμόν, τὸν δὲ χειμῶνα τὸ ψῦχος εἶναι δριμύ. Αἱ περιοχαὶ αἱ μᾶλλον ψυχραὶ εἶναι ἡ τῆς Κ ο ζ ά ν η ς, Κ α σ τ ο ρ ι ᾶ ς καὶ Γ ρ ε β ε ν ῶ ν. Ἡ θερμοκρασία

---

1. Ἡ Σλαυομακεδονικὴ διάλεκτος εἶναι ἰδιότυπος. Οἱ ὁμιλοῦντες ταύτην δύνανται ἐν μέρει νὰ συνεννοηθοῦν μὲ Σέρβους καὶ ἐν μέρει μὲ Βουλγάρους, ἐνῶ εἶναι γνωστὸν ὅτι μεταξὺ Σέρβων καὶ Βουλγάρων διὰ τῆς ἰδίας ἑκάστου γλώσσης οὐδεμία εἶναι δυνατὴ συνεννόησις.

2. Οὗτοι κατοικοῦντες εἰς τὴν περιοχὴν Νεαπόλεως, Ἕλληνες, ὄντες εἶχον ἐξισλαμισθῆ ἀλλ' ὡμίλουν Ἑλληνικὴν γνωρίζοντες μόνον ἐκ τῆς Τουρκικῆς τὴν λέξιν «Βαλαᾶ». Πάντως οὗτοι ἐκρίθησαν ἀνταλλάξιμοι βάσει τῶν διατάξεων τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης — 25 Ἰουλίου 1923—ἀνταλλαγέντες μ ὲ ἡ μ ε τ έ ρ ο υ ς π ρ ό σ φ υ γ α ς ἐ κ Μ ι κ ρ α σ ί α ς. Ἅπαντες σήμερον οἱ κάτοικοι ὁμιλοῦν ἀποκλειστικῶς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

τὸν χειμῶνα εἰς τὰς ἐν λόγῳ περιοχὰς κατέρχεται εἰς τοὺς 18°. Αἱ περιοχαὶ τοῦ Γράμμου καὶ Πίνδου κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους καλύπτονται ὑπὸ χιόνων, ὁ δὲ ἐγκλιματισμὸς τοῦ στρατιώτου, ἰδίᾳ τοῦ Νησιώτου καὶ Πελοποννησίου, εἶναι δύσκολος· δέον δὲ νὰ ληφθοῦν ὑπὸ τῆς Δ.Μ. τὰ κατάλληλα μέτρα ὥστε ν' ἀποφευχθοῦν αἱ ἐκ τοῦ ψύχους καὶ τοῦ παγετοῦ συνέπειαι διὰ τοὺς ἄνδρας (κρυοπαγήματα καὶ νόσοι πνευμονικαί) ὡς καὶ διὰ τὴν καλὴν λειτουργίαν τῶν κινητήρων τῶν μηχανῶν ἐν γένει.

Ἡ λ. Καστοριᾶς τὸ 1796 εἶχε παγώσει ἀπὸ τῆς Ὑπαπαντῆς μέχρι τοῦ Πάσχα, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἄλλους χειμῶνας προσφάτως ἔχει συμβῆ τὸ αὐτό· αἱ τοιαῦται ἀπότομοι μεταλλαγαὶ τῆς θερμοκρασίας ἀπὸ τοῦ θέρους καὶ τοῦ χειμῶνος ἔχουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς συντηρήσεως τῶν ὁδῶν αἵτινες δὲν εἶναι καὶ εἰς τόσον καλὴν κατάστασιν σήμερα ἀπὸ ἀπόψεως βατότητος τροχοῦ, ἐξαιρέσει βεβαίως τῶν ἐκ μονίμων ἀσφαλτικῶν ταπήτων ὁδοστρωμάτων (ἅτινα ἐξ ἄλλου ὅλως προσφάτως ἔχουν κατασκευασθῆ) καὶ τινων σκυροστρωμάτων.

VII ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΕΛΑΣΕΩΣ - ΑΜΥΝΤΙΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΑΙ

1) Ἀ π ὸ Α π ρ ὸ ς Δ. Οἱ ἄξονες προελάσεως θὰ κατευθύνωνται ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας καὶ δὴ τῆς Θεσσαλονίκης, διὰ τῶν σημαντικῶν ὁδεύσεων αἵτινες ἄγουν μέσῳ Γιαννιτσῶν πρὸς Ἔδεσσαν καὶ μέσῳ Ἀλεξανδρείας πρὸς Βέροιαν.

Ὡς πρὸς τοὺς ἄξονας τούτους προελάσεως σπουδαιοτάτη ἀμυντικὴ περιοχὴ εἶναι:

1) Ἡ τ ο ῦ Β ε ρ μ ί ο υ ὄ ρ ο υ ς. Αὕτη ἀποτελεῖ τὴν κεντρικὴν ἀμυντικὴν περιοχὴν μιᾶς εὐρυτέρας ἀμυντικῆς διατάξεως ἐχούσης μέτωπον πρὸς Α προοριζομένης ν' ἀναχαιτίσῃ καὶ ἀποκρούσῃ προέλασιν ἐχθροῦ ὅστις γενόμενος κύριος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς ὅλης πεδιάδος τῆς Καμπανίας θ ὰ ἐ ν ε ρ γ ή σ ῃ διὰ τοῦ ὄγκου τῶν δυνάμεων καὶ ἀκολουθῶν τοὺς ἄξονας προελάσεως:

α) Κατερίνης – Πλαταμῶνος ἢ Κατερίνης – Πέτρας.

β) Ἀλεξανδρείας — Βεροίας πρὸς Κοζάνην.

γ) Γιαννιτσῶν — Ἐδέσσης πρὸς Ἀμύνταιον – Κοζάνην, θὰ ἐνεργήσῃ κ α τ ὰ τῆς ἐν λόγῳ ἀμυντικῆς περιοχῆς, ἐπιδιώκων νὰ τὴν διασπάσῃ καὶ διεισδύσῃ ἐντὸς αὐτῆς μὲ κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τοὺς κόμβους Λάρισαν καὶ Καρδίτσαν καὶ ἐκεῖθεν τὰς Ἀ θ ή ν α ς.

2) Τὸ ἀριστερὸν τῆς ἀμυντικῆς ταύτης διατάξεως δυνατὸν νὰ

μὴ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ Καϊμακτσαλὰν ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ Βέρνου — Βαρνοῦντος καὶ τοῦτο διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ ἄμυνα θὰ ἔχῃ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν προέλασιν τοῦ ἀντιπάλου δι' ἑνὸς εἰσέτι ἄξονος ἤτοι κατὰ τὸν ἄξονα Περλεπὲ — Μοναστήριον — Φλώρινα.

Τὴν γραμμὴν «Βαρνοῦς—Βέρνον —Βέρμιον» ἀπεφάσισεν ἡ ἀνωτάτη Ἑλληνικὴ Διοίκησις τὴν 8ην Ἀπριλίου 1941 νὰ καταλάβῃ μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν Γερμανῶν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Στρώμνιτσα πρὸς κοιλάδα Ἀξιοῦ καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ Καϊμακτσαλὰν ὑπὸ τῶν Γιουγκοσλαύων.

3) Ἡ ἀμυντικὴ περιοχὴ ἡ στηριζομένη ἐπὶ τοῦ ὄρους Βαρνοῦντος—Βίτσι—Σνιάτσικου—Βούρινου—Καμβίων— Πιερίων —Ὀλύμπου. Εἶναι ἡ τελευταία ἀμυντικὴ περιοχὴ ἡ διασφαλίζουσα τόσον τὸ πρὸς Ν Ε.Δ.Θ. ὅσον καὶ τὸ Ε.Δ.Η. πρὸς Δ. Αὕτη ἔχει κατὰ μὲν τὸ δεξιὸν καὶ κέντρον αὐτῆς τὴν π. γ. τοῦ Ἀλιάκμονος πρὸ αὐτῆς, καὶ ἐνισχύεται ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀμυντικὴ ἰσχύς της ἐνῷ κατὰ τὸ ἀριστερὸν ἔχει ὄπισθεν ταύτης τὴν π. γ. τοῦ Ἀλιάκμονος.

Ἐπὶ τῶν ἀμυντικῶν τούτων περιοχῶν ἠμύνθησαν αἱ Ἑλληνικοὶ δυνάμεις καὶ αἱ Βρεττανικοὶ μετὰ τὴν διὰ στ. Βεύης κάθοδον πρὸς Ν καὶ τὴν κατάληψιν τῶν ὑψπ. Ἑορδαίας καὶ Κοζάνης ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, τὴν 13ην Ἀπριλίου 1941.

2 Ἀπὸ Β πρὸς Ν. Κύριος ἄξων προελάσεως τῶν ἐπιτιθεμένων ἀπὸ Β πρὸς Ν εἶναι ὁ ἄξων Περλεπὲ—Μοναστηρίου—Φλωρίνης κι' ἐκεῖθεν διὸ Πισοδερίου πρὸς Καστοριὰν ἢ διὰ Βεύης—Κλειδίου πρὸς Ἑορδαίαν—Κοζάνην. Κατὰ τοὺς ἄξονας τούτους προελάσεως κυρία ἀμυντικὴ περιοχὴ εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους Βαρνοῦντος—Μπέλα Βόδα—Βίγλα Λούντσας—Βέρνου—Βίτσι χαμηλὴ λοφοσειρὰ πρὸς ΒΑ μέχρι τοῦ Καϊμακτσαλάν.

3) Ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ. Ἤτοι δι' ἐχθρὸν προελαύνοντα κατὰ τοὺς ἄξονας Κορυτσᾶ—Μπίγλιστα—Καστοριὰ— Θεσσαλονίκην καί, Ἐρσέκα—Ἀετομηλίτσα— Καστανιὰ — Σαμαρίνα — Δίστρατον —Βωβοῦσα—Μέτσοβον.

1η ἀμυντικὴ περιοχὴ εἶναι ἡ στηρίζουσα τὸ δεξιὸν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ Γκόρμπες. Ἐν συνεχείᾳ τὸ Μάλι Μάδι, ἡχαμηλὴ λοφοσειρὰ ἡ ἑνοῦσα τὸ Γκόρμπες μετὰ τοῦ Γράμμου μέχρι τῆς Ἀλεβίτσας καὶ Ἀμμούδας. Ἀκολουθεῖ δὲ πρὸς Ν ἡ ὀροσειρὰ τῆς Β. Πίνδου ἤτοι Γομάρα—Βασιλίτσα—Μαυροβοῦνι.

2α ἀμυντικὴ περιοχὴ εἶναι ἡ ἐπὶ τῆς Μπέλα Βόδα — Βίγλα Λούντσας — Βέρνου (Βίτσι) — Μορίκι— Σνιάτσικου

—Βούρινου—Χάσια, μὲ πρὸ αὐτῆς τὴν π. γ. τοῦ Ἀλιάκμονος, ὡς σημαντικὸν κώλυμα.

3η ἀμυντικὴ περιοχὴ ἡ περιοχὴ Καϊμακτσαλὰν—Βερμίου—Πιερίων.

VIII ΣΦΑΛΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ ΕΚ ΜΗ ΚΑΛΗΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ

Κατὰ τὸ 1941 οἱ Ἑλληνοβρεττανοὶ δὲν ὠργανώθησαν ἐγκαίρως ἐπὶ τῆς γραμμῆς Καϊμακτσαλὰν—Βερμίου—Ὀλύμπου.

Ἐὰν αἱ Ἑλληνοβρεττανικαὶ δυνάμεις ἐγκαθίσταντο εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἀμυντικὴν περιοχὴν θὰ ἠδύναντο νὰ προβάλουν ἀποτελεσματικὴν ἄμυναν κατὰ τοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης προελαύνοντος ἐχθροῦ.

Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν μὴ καλὴν ἐκτίμησιν τῆς καταστάσεως ὑπὸ τῆς ἀνωτάτης Ἑλληνικῆς ἡγεσίας, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀμφιρρέπουσαν πολιτικὴν τῆς τότε Γιουγκοσλαυικῆς Κυβερνήσεως ἥτις τὴν 8ην Μαρτίου, ὀλίγας μόνον ἡμέρας πρὸ τῆς προσχωρήσεως εἰς τὴν Τριμερῆ, εἶχεν ἀποστείλει τὸν Ἀντ)ρχην Πέρεσιτς εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ πληροφορηθῇ ποία θὰ ἦτο ἡ πρὸς τὴν Γιουγκοσλαυίαν βοήθεια τῆς Μ. Βρεττανίας εἰς περίπτωσιν συμμετοχῆς της εἰς τὸν πόλεμον καὶ νὰ τονίσῃ τὴν σπουδαιότητα ἣν εἶχεν ἡ Θεσσαλονίκη διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἐξ αὐτῆς πρὸς τὴν Γιουγκοσλαυίαν συγκοινωνιῶν.

Ἐν τούτοις 15 ἡμέρας ἀργότερον, μετὰ τὴν εἰς Ἀθήνας ἀποστολὴν τοῦ Πέρεσιτς, ἐξηγγέλετο ἐπισήμως ἡ προσχώρησις τῆς Γιουγκοσλαυίας εἰς τὸν ἄξονα. Δὲν ἀποκλείεται ἡ ἀποστολὴ τοῦ Γιουγκοσλαύου ἀξιωματικοῦ εἰς Ἀθήνας νὰ ὑπῆρξε παγὶς πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐγκαίρου συμπτύξεως καὶ ὀργανώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν ἀμυντικὴν περιοχὴν Βερμίου—Ὀλύμπου ὁπότε θὰ ἦτο μᾶλλον μακροχρόνιος ἡ ἀντίστασις καὶ θ' ἀνέτρεπε τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν Γερμανῶν.

Ἐκεῖνο ὅπερ ἀναμφισβητήτως ἐνεδείκνυτο διὰ τὴν Ἀνωτάτην Ἑλληνικὴν ἡγεσίαν, ἥτις διὰ τοῦ μεγίστου ὄγκου τῶν δυνάμεών της εἶχεν ἐμπλακῆ εἰς τὸ μέτωπον τῆς Ἀλβανίας, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ σύμπτυξις τῶν ἐλαχίστων διαθεσίμων δυνάμεών της ἐκ τῆς Ἀν. Μακεδο

νίας πρὸς τὴν γραμμὴν Βερμίου—Ὀλύμπου. Ἡ γενικὴ ἰδέα ἑλιγμοῦ τῆς Ἀνωτάτης ἡγεσίας ἦτο:

1. Ἐὰν ἡ Γιουγκοσλαυΐα εἰσήρχετο εἰς τὸν πόλεμον αἱ δυνάμεις τῆς τοποθεσίας Καϊμακσταλὰν—Βερμίου—Ὀλύμπου νὰ προωθοῦντο εἰς Ἀν. Μακεδονίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀμύνης της.

2. Ἐὰν παρέμενεν οὐδετέρα, αἱ δυνάμεις Ἀν. Μακεδονίας θὰ ἠμύνοντο τῆς ὀχυρωμένης τοποθεσίας διὰ τὴν εἰς μακρὸν χρόνον ἐπιβράδυνσιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ εἶτα ἔφ' ὅσον ἡ σύμπτυξις αὐτῶν πρὸς Καϊμακσταλὰν—Βέρμιον—Ὄλυμπον ἦτο δυνατή, θὰ συνεπτύσσοντο πρὸς ταύτην.

—Αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις (XX Μεραρχία) τὴν 14ην Ἀπριλίου 1941 δὲν ὑπερήσπισαν ἐπαρκῶς τὴν στενωπὸν Κλεισούρας, σημαντικὴν διάβασιν πρὸς Καστοριάν. Καὶ οὕτω αἱ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ μετὰ τὴν κάθοδόν των ἐκ Βεύης—Κλειδίου πρὸς ὑψ. Ἑορδαίας ἠδυνήθησαν εὐκόλως νὰ παραβιάσουν τὴν στενωπὸν Κλεισούρας καὶ νὰ βαδίσουν πρὸς τὴν Καστοριὰν ἀποκόπτουσαι τὴν ὁδὸν Κορυτσᾶς—Καστοριᾶς—Γρεβενῶν. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὴν στ. Πόρτες ἥτις δὲν ὑπερησπίσθη ὑπὸ τῶν ἀμυνομένων ἀφεθείσης ἀνοικτῆς τῆς ὁδοῦ εἰς τὰς Γερμανικὰς φάλαγγας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Σιάτιστα—Γρεβενά.

Αἱ συνέπειαι τῆς μὴ καλῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ ἐδάφους (τῆς ἐπαρκοῦς καὶ παντὶ σθένει ἀμύνης εἰς τὰς στενωποὺς Κλεισούρας καὶ Πόρτες) ὑπῆρξαν θανάσιμοι μὲ τὸ γνωστὸν ἀποτέλεσμα τῆς καταρρεύσεως ἀφ' ἑνὸς τοῦ μετώπου Ὀλύμπου—Πιερίων—Βουρίνου—Σνιάτσικου—Βέρνου καὶ τῆς ἀποκοπῆς ἀφ' ἑτέρου τῆς ὁδοῦ ὑποχωρήσεως τῶν Ἑλλ. Μεραρχιῶν τοῦ δεξιοῦ τῆς Ἀλβανίας, τοῦ ἐξαναγκασμοῦ των νὰ βαδίσουν διὰ τῶν ὀρεινῶν ὁδεύσεων τῆς Πίνδου καὶ διὰ Μετσόβου πρὸς Ἰωάννινα ὅπου καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσουν (*).

(*) Ἡ συνθηκολόγησις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Γ. Τσολάκογλου μὲ τὴν ἠθικὴν συναυτουργίαν καὶ τὴν πρὸς τοῦτο παραίνεσιν τοῦ τότε Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Σπυρίδωνος. Ἀσχέτως τοῦ ἂν τὸ μοιραῖον ἐφαίνετο οὕτως ἢ ἄλλως ἀναπόφευκτον, ἡ ἐνέργεια τοῦ στρατηγοῦ ὑπῆρξεν αὐτόχρημα προδοτική. Αἱ ἐκκλήσεις τοῦ Ἀνωτάτου Ἄρχοντος ἀειμνήστου Βασιλέως Γεωργίου Β' καὶ αἱ περὶ τοῦ ἀντιθέτου διαταγαὶ τοῦ ἀρχιστρατήγοο δὲν ἐστάθησαν ἱκαναὶ νὰ τὸν ἀποτρέψουν ἀπὸ τοῦ νὰ διαπράξῃ τὴν πλέον ἐπαίσχυντον διὰ στρατιωτικὸν πρᾶξιν, τῆς παραδόσεως δηλονότι εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ εἰς ἀνοικτὸν πεδίον αὐτοῦ τε καὶ τοῦ στρατοῦ του.

'Απ' ἐναντίας ἡ σ θ ε ν α ρ ὰ ἄ μ υ ν α τῶν 'Ελλ. δυνάμεων εἰς τὴν στενωπὸν Πισοδερίου ἀπέτρεψεν τὴν καταστροφὴν ταύτην ἥτις θὰ συνέβαινεν ἀπὸ τῆς 9ης 'Απριλίου ὅτε κατελήφθη ἡ Φλώρινα καὶ οἱ Γερμανοὶ ἐπεχείρησαν νὰ πλευροκοπήσουν ἐκ τοῦ ἄξονος Πισοδερίου – Καστοριᾶς τὰς δυνάμεις τοῦ δεξιοῦ τῆς 'Αλβανίας χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθοῦν νὰ ἐπιτύχουν τοῦτο.

IX ΣΤΡΑΤ. ΑΞΙΑ ΚΟΙΛΑΔΟΣ ΑΛΙΑΚΜΟΝΟΣ

1) Χ α ρ ά σ σ ε ι τὴν ὁδὸν ἥτις ἐκ τοῦ ὑψπ. Κορυτσᾶς – Μπιγλίστης, ἀλλὰ καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ π. Οὐζοὺν φέρει εἰς ταχεῖαν καὶ ἄμεσον ἐπικοινωνίαν τὰς περιοχὰς ταύτας τῆς 'Ηπείρου καὶ δι' αὐ-

---

'Αντὶ ὅμως νὰ δικασθῇ ὁ Τσολάκογλου μεταπολεμικῶς καὶ καταδικασθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων νόμων τῆς Σ.Π Ν. προβλεπόντων τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν διὰ τὴν περίπτωσιν, ἐδικάσθη δι' ἄλλην αἰτίαν ὡς «ἀναλαβὼν ὑπούργημα ἐπὶ Κατοχῆς», βάσει ἀντισυνταγματικῆς Συντακτικῆς Πράξεως.

Τὸ θλιβερὸν ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅτι τὴν Σ.Π. 6|45 ὑπέγραψεν ὡς ἀντιβασιλεὺς ὁ ἐπιβληθείς, ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει εἰς τὸν 'Ελλ. Λαόν, ὡς τοιοῦτος 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνῶν Δαμασκηνός, διότι ἐὰν ἡ Δικαιοσύνη ἐφηρμόζετο κατὰ πιστὴν ἑρμηνείαν τῆς Συντ. ἐκείνης Πράξεως ἔδει νὰ ἐδικάζετο καὶ κατεδικάζετο πρῶτος τοῦ 'Εθνους δοσίλογος καὶ ὁ ἴδιος δεδομένου ὅτι ἐπεβλήθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν εἰς τὸ ὕστατον ἀξίωμα τοῦ προκαθημένου τῆς 'Εκκλησίας—ἀφοῦ καθήρεσαν τὸν 'Αρχιεπίσκοπον Χρύσανθον διὰ τὴν περιφρόνησιν ἣν ἐπέδειξε πρὸς αὐτοὺς—καὶ ὑπῆρξεν ἐκεῖνος ὅστις ὥρκισε τὸν Τσολάκογλου πρωθυπουργόν.'Οταν ἀπέθανε (20-5-49) ἀφῆκεν εἰς τοὺς νομίμους κληρονόμους του περιουσίαν 2 000 χρυσῶν λιρῶν. 'Αντίθετος πρὸς τὴν ἐν γένει πολιτείαν τόσον τοῦ Δαμασκηνοῦ ὅσον καὶ τοῦ διαδόχου του εἰς τὴν 'Αρχιεπισκοπὴν Σπυρίδωνος—ὅστις ἐκ τῆς μεγάλης του περιουσίας δὲν ἀφῆκεν ὀβολὸν εἰς εὐαγές τι 'Ιδρυμα πλὴν συλλογῶν τινων ἀντικειμένων καὶ τούτων πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως, συγκεντρούμενα εἰς ἀναμνηστικὴν αἴθουσαν, διαιωνίσουν τὴν μνήμην του – ὑπῆρξεν ἡ Χριστιανικὴ κι' 'Ελληνοπρεπεστάτη διαγωγὴ τοῦ νομίμου 'Αρχιεπισκόπου 'Αθηνῶν ἀειμνήστου Κυροῦ Χρυσάνθου. Οὗτος οὐδέποτε ἐμνησικάκησεν ἢ ἐξεδηλώθη καθ' οἱονδήποτε τρόπον κατὰ τοῦ ἅρπαγος Δαμασκηνοῦ ἐπειδὴ ἐχρησιμοποίησε τοὺς Γερμανοὺς διὰ νὰ τοῦ ὑφαρπάσῃ τὸν θρόνον. 'Αλλ' οὔτε μεταπελευθερωτικῶς ἠθέλησε νὰ ἐγείρῃ ἀξίωσιν ἐκδιώξεως τοῦ —ἐλέῳ von List—Λιστοπροβλήτου, ἐκ τῆς 'Αρχιεπισκοπῆς «ἵνα μή, ὡς ἔλεγε, δημιουργηθῇ μία εἰσέτι, εἰς τὰς τόσας πληγὴ εἰς τὸν 'Ελλ. Λαὸν» ὡς θὰ ἦτο καὶ ἡ ἀνακίνησις ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος. 'Απέθανε δὲ (1949) ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος 'Ιεράρχης πένης διαμοιράσας διὰ διαθήκης τὰ ἱμάτιά του—μόνην του περιουσίαν—εἰς τοὺς ὀλίγους κληρικοὺς οἵτινες ἀπετέλουν τὸ στενόν του περιβάλον.

τῶν τὴν 'Αλβανίαν εἰς τὸ Αἰγαῖον. 'Η κοιλὰς τοῦ 'Αλιάκμονος ἕνεκα τοῦ λόγου τούτου καὶ ὡς οὖσα ἐπὶ τῶν ἀξόνων προελάσεως ἐκ ΒΔ πρὸς Α, θὰ χρησιμεύσῃ ὡς προπύργιον κατὰ πάσης προελάσεως ἐκ τῆς κατευθύνσεως ταύτης, ἐχθροῦ ἔχοντος κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν Θεσ]νίκην.

Διασφαλίζει ὅθεν ἀπὸ Δ τὴν σπουδαίαν ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου, βάσιν ἀνεφοδιασμοῦ ὅλης τῆς Μακεδονίας τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ γενικώτερον τὴν πεδιάδα τῆ Καμπανίας.

2) Εὑρισκομένη πρὸς Β τῆς Θεσσαλίας κειμένης βορειότερον τῆς 'Αν. Στερεᾶς 'Ελλάδος ἔνθα ἡ πρωτεύουσα, ὁ Πειραιεύς, ὁ ναύσταθμος καὶ γενικῶς τὰ ζωτικώτερα κέντρα τῆς 'Επικρατείας, ἐπεκτείνει ἔτι βορειότερον τὴν ἄμυναν τῶν σπουδαίων τούτων ΕΔ τῆς Χώρας δηλονότι τῆς 'Αν. Στερεᾶς καὶ Θεσσαλίας.

Διότι ἡ π.γ. τοῦ 'Αλιάκμονος, τὰ ὑψπ. Κοζάνης καὶ 'Εορδαίας, αἱ ὑποχρεωτικαὶ διαβάσεις διὰ τὸν ἐχθρὸν ὡς εἶναι αἱ τῆς Καστανιᾶς, 'Εδέσσης, Βεύης, Κλεισούρας, Πόρτες, γενικώτερον δὲ αἱ ἐξαίρετοι ἀμυντικαὶ περιοχαὶ μὲ τὰς ἀξιολόγους ἐν αὐταῖς ἀμυντικὰς τοποθεσίας, πάντα ταῦτα ἐνισχύουν τὴν Νοτίως τῆς κοιλάδος τοῦ 'Αλιάκμονος κυρίαν ἀμυντικὴν περιοχὴν τῶν Χασίων – Καμβουνίων – Πιερίων – 'Ολύμπου, ἐπεκτείνουν δὲ τὸ βάθος ταύτης.

Τὰ ὑψπ, 'Εορδαίας καὶ Κοζάνης χρησιμεύουν ὡς «στηθαῖον – προμαχὼν» τῆς σπουδαιοτάτης καὶ ζωτικῆς σημασίας ἀμυντικῆς περιοχῆς τῶν Χασίων – 'Ολύμπου, ἡ διατήρησις τῆς ὁποίας ἐπιβάλλεται παντὶ σθένει διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ΕΔΘ.

3) Εὑρισκομένη Δ τῆς κάτω κοιλάδος τοῦ π. 'Αξιοῦ, στηρίζει τὴν ἄμυναν ἀπὸ Δ τῆς πεδιάδος Καμπανίας καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἀριστερὸν τῆς ὅλης ἀμυντικῆς διατάξεως τοῦ περικεχαρακωμένου στρατοπέδου τῆς Θεσ]νίκης.

4) 'Αποτελοῦσα γενικῶς ἕνα ἑνιαῖον χῶρον μετὰ τῶν ὑψπ. Κοζάνης καὶ λιμνῶν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βάσις ἐξορμήσεως στρατοῦ δι' ἀνάληψιν ἐπιχειρήσεων ὑπὸ τούτου πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν τῶν γειτονικῶν διαμερισμάτων.

Εἰδικώτερον, ἡ κοιλὰς τοῦ π. 'Αλιάκμονος ἐξεταζομένη ἀπὸ ἐπιθετικῆς ἀπόψεως ὡς χῶρος ἐξ οὗ θ' ἀναληφθοῦν ἐπιχειρήσεις, διευκολύνει τὴν σύλληψιν ἐπιθετικοῦ ἑλιγμοῦ καὶ δὴ κατὰ συγκλινούσας κατευθύνσεις, – ἐν συνδυασμῷ δηλ. πρὸς τὸ Ε.Δ.Η. καὶ τὸ ὑψπ. Φλωρίνης – μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸν 'Αλβανικὸν χῶρον (Μπιγλίσταν, Κορυτσᾶν, κοιλ. 'Εορδαϊκοῦ καὶ Οὐζούν). Οὐ μόνον δὲ ὡς βάσις ἐξορμήσεως

στρατοῦ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ αὕτη ἀλλὰ καὶ ὡς ζώνη συγκοινωνιῶν ἑνὸς εὐρυτέρου Θ.Ε.

Ἔτι δὲ προσφέρεται ἡ κοιλὰς τοῦ Ἀλιάκμονος ὡς βάσις ἐπιχειρήσεων καὶ — διὰ τὴν ἀνάληψιν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, πρὸς πᾶσαν ἄλλην κατεύθυνσιν (πλὴν τῆς πρὸς Ἀλβανίαν ἀναφερθείσης) καὶ δὴ προκειμένου ν' ἀπελευθερωθοῦν τμήματα ἐθνικοῦ ἐδάφους προσωρινῶς δουλωθέντα ἢ ἀκόμη καὶ διὰ τὴν προέλασιν δυνάμεων πρὸς ὑψπ. Φλωρίνης – Μοναστηρίου – Περλεπὲ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐνεργείας εὐρυτέρου ἑλιγμοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς μέσης κοιλάδος Ἀξιοῦ – Στρυμόνος.

Ἡ τυχὸν κατάληψις ὑπὸ ἐχθροῦ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀλιάκμονος θὰ *φέρῃ τοῦτον ἐγγύτατα τῆς Θεσσαλίας*, καὶ εἰς *τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ τῆς Ἠπείρου*. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ μὲν τύχη τοῦ Ε.Δ.Η. θὰ εἶναι *προδικασμένη*, ἡ δὲ θέσις τῆς Θεσσαλίας, κατὰ συνέπειαν, καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος θὰ εἶναι λίαν *ἐπισφαλὴς* καὶ θὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἂν κι' ἐφ' ὅσον ὑφίσταται καὶ ἀνθίσταται ἡ ἐσχάτη ἀμυντικὴ περιοχὴ τῶν Χασίων – Ὀλύμπου.

Ἡ τοιαύτη ὅμως ἐξέλιξις τῆς πολεμικῆς καταστάσεως θὰ δημιουργήσῃ μοιραίως τὸ ἄγχος, τὸ ἆσθμα καὶ τὴν ἀποθάρρυνσιν τῶν ἠθικῶν τοῦ Ἔθνους δυνάμεων, ἀπολύτως ἀναγκαίων, ὡς γνωστόν, διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς Νίκης. Ἡ διατήρησις ὅθεν τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ τῶν ὑψπ. Κοζάνης – Ἐορδαίας *εἶναι ζωτικῆς ἀνάγκης διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ Ἔθνους*.

Ὅθεν, ἀπαραίτητον εἶναι ν' ἀπαγορευθῇ παντὶ σθένει ἡ διάβασις ἐχθροῦ ἐντεῦθεν τοῦ Βερμίου — Ὀλύμπου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

ΚΟΙΛΑΣ ΕΡΙΓΩΝΟΣ

(Σχ. 10)

Ι. ΟΡΕΟΓΡΑΦΙΑ

Ἡ ὀρεογραφικὴ διάρθρωσις τοῦ ἐξεταζομένου τμήματος τῆς κοιλάδος Ἐριγῶνος ἔχει — ὡς ὁ Θεσσαλικὸς ῥόμβος — σχῆμα παραλληλογράμμου μὲ πλευρὰς ἀκολουθούσας τὴν αὐτὴν ὡς καὶ αἱ πλευραὶ τοῦ Θεσσαλικοῦ ῥόμβου κατευθύνσιν (ὡς πρὸς τὰ 4 τοῦ ὁρίζοντος σημεῖα). Οὕτω:

1) Μὲ κατεύθυνσιν ἐκ Β πρὸς Ν, ἡ ὀροσειρὰ τῆς Πλακένσκα Πλαν. (1909, 1919, 1999) ἥτις εἶναι καὶ κύριος σπόνδυλος τοῦ μεγάλου Δ ὀρεογραφικοῦ κορμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, τοῦ ἀκολουθοῦντος, μετὰ τὸν ὀρ. κόμβον Σκάρδου, Ν κατεύθυνσιν καὶ ὑπὸ τὰς ὀνομασίας Ρουντόκα — Μπίστρα — Στόγγοβον — Πλακένσκα — Βαρνοῦς (2.600) — Μπέλα Βόδα — Βίγλα Λούντσα — Βέρνον, κορυφὴ Βίτσι 2.065.

2) Μὲ ΒΑ κατεύθυνσιν ἐκ τῆς Πλακένσκα τὸ Λιοῦμπεν καὶ ἡ ὀροσειρὰ Σολοῦσκα Γκλάβα τοῦ μεγάλου ὀρεινοῦ ὄγκου τῆς Γκολέσνιτσα.

4) Ἐκ τῆς Σολοῦσκα Γκλάβα (2.540) κατευθύνεται πρὸς Ν ἡ

όροσειρά Μπαμποῦνα – Ντρένσκα – Σελένσκα μέχρι τοῦ Καϊμακτσαλὰν (2.523)(*).

4) Ἐκ τοῦ Βέρνου – Βίτσι πρὸς ΒΑ μέχρι τοῦ Καϊμακτσαλὰν ἡ χαμηλὴ κι' ἐπιμήκης λοφοσειρά, ἡ συνδέουσα τὰς δύο ταύτας όροσειρὰς καὶ διαχωρίζουσα τὸ ὑψπ. Φλωρίνης πρὸς Β ἀπὸ τὸ τῆς Ἐορδαίας πρὸς Ν καὶ τοῦ οὑτωσεὶ σχηματιζομένου ἐκ τῆς ὀρεογραφικῆς διαπήξεως Ἐ ρ ι γ ω ν ι κ ο ῦ π α ρ α λ λ η λ ο γ ρ ά μ μ ο υ διαγώνιος εἶναι ἡ σιδηροδρομικὴ ἀρτηρία κανονικοῦ πλάτους 1,44 ἥτις ἐκ τῆς Φλωρίνης μέσῳ Μοναστηρίου – Περλεπὲ ἄγει εἰς στενὰ Μπαμπούνας κι' ἐκεῖθεν εἰς τὴν Α τοῦ ἐξεταζομένου ἐδαφικοῦ τμήματος κειμένην κοιλάδα Ἀξιοῦ.

5) Χαμηλοῦ, τέλος, ὕψους λοφοσειρὰ Β δ. Διαβατοῦ ἐκ τῆς ΝΑ ἀντηρίδος Πλακένσκα Πλαν. κατευθύνεται πρὸς Α καὶ συναντᾷ τὰς Δ ἀντηρίδας τῆς Σελένσκα. Ἡ ὀροσειρὰ αὕτη κλείει ἀπὸ Ν τὸ ὑψπ. Περλεπὲ διαχωρίζουσα τοῦτο ἀπὸ τὸ τοῦ Μοναστηρίου (Πελαγονίας)·

Σημαντικώτεραι Στενωποὶ καὶ Διαβάσεις.

Ἀξιόλογοι διαβάσεις ὑπάρχουν αἱ ἀκόλουθοι:

1) Ἡ δ. Μ π α μ π ο ύ ν α ς. Διὰ ταύτης ρέει συσφιγγόμενος ὁ ὁμώνυμος ποταμός, ππ. τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀξιοῦ.

Διὰ τῆς στενωποῦ ἐπίσης διέρχεται ἡ σιδ. γραμμὴ Περλεπὲ – Βελεσσῶν, διὰ μέσου ἀποκρήμνων κλιτύων καὶ ἀπειραρίθμων στοῶν. Παλαιότερον τμῆμα – τῆς στενῆς, τότε, σιδηρᾶς ἀρτηρίας, νῦν δὲ 1,44 πλάτους – μήκους 3 χλμ. ἦτο ἐνσέριον ἐντὸς τῆς στενωποῦ.

Εἰς Μπαμπούναν οἱ Τοῦρκοι (1912) ὑπὸ τοὺς Ἀλῆ Ριζά, Καρὰ Σαΐτ καὶ Τζαβὶτ ὑποχωροῦντες μετὰ τὴν μάχην Κουμανόβου διὰ Βελεσσῶν πρὸς Μοναστήριον ἀντετάχθησαν κατὰ τῆς ὑπὸ τὸν πρίγκιπα Διάδοχον Ἀλέξανδρον 1ης Σερβικῆς στρατιᾶς. Τὸ μῆκος τῆς στενωποῦ φθάνει περίπου τὰ 32 χλμ.

2) Ἡ δ. Ρ ο ύ ν τ ι ν α (παλ. Χάνι Ἀβδῆ Πασᾶ). Δι' αὐτῆς διέρχεται ἡ ὁδὸς Περλεπὲ – Βελεσσῶν, ἥτις ΒΑ τοῦ αὐχ. εἰσέρχεται εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ στεν. Μπαμπούνα, παρὰ τὴν Α ἔξοδον τῆς στ. Μπαμπούνας. Ἐκεῖθεν ἀκολουθεῖ παραπλησίως τὴν σιδηροδρομικὴν ἀρ-

---

(*) Εἰς τοὺς ἐπιτελικοὺς χάρτας μας ἀναγράφεται 2.524. Πλὴν τὸ ὀρθὸν εἶναι 2.523.

τηρίαν μέχρι Βελεσσῶν. Πρὸ τοῦ αὐχένος Ρούντινα ('Αβδῆ Πασᾶ) τουρκικαὶ Δυνάμεις ἀντετάχθησαν ταυτοχρόνως μὲ τὴν Μπαμπούνα κατὰ τῶν Σέρβων.

3) 'Η δ. Π λ έ τ β α ρ ἐπὶ τῆς Ντρένσκα. Δι' αὐτῆς διέρχεται ἡ ἐπίσης εἰς καλὴν κατάστασιν ὁδικὴ ἀρτηρία ἐκ Περλεπὲ, συνεχιζομένη εἶτα Α αὐτῆς ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ ππ. Ράγετς, διακλαδουμένη δὲ πρὸς Καβαντάρτσι (π. Καφαντὸρ) καὶ Σ. Σ. Γκράντσκο ἔνθα ἡ συμβολὴ 'Εριγῶνος – 'Αξιοῦ. Εἰς Γκράντσκο συναντᾷ τὴν μεγάλην ὁδικὴν ἀρτηρίαν Βελιγραδίου – Σκοπίων – Βελεσσῶν – Γκράντσκο – Γευγελῆς (Γιουγ.) – Εὐζώνων ('Ελλάς).

Πολλαὶ δευτερεύουσαι διαβάσεις ὑπάρχουν ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς Σελένσκα. Δι' αὐτῶν διέρχονται ὀρειναὶ ὁδεύσεις κάθετοι πρὸς τὴν π. γ. τοῦ 'Εριγῶνος αἵτινες διὰ Μοριχόβου ἄγουν εἰς τὰ παραμεθόρια τῆς 'Ελλάδος, Γιουγκοσλαυικὰ χωρία καὶ φυλάκια.

4) Στ. Μοριχόβου μεταξὺ Σελένσκα καὶ Βόρας.

5) 'Η δ. Κ έ λ λ η ς ΝΔ Καϊμακτσαλάν.

6) 'Η δ. Β ε ύ η ς – Κ λ ε ι δ ί ο υ.

7) 'Η δ. Π ι σ ο δ ε ρ ί ο υ. Δι' αὐτῆς τίθεται εἰς ἄμεσον ἐπικοινωνίαν τὸ ὑψπ. Πελαγωνίας μετὰ τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ π. 'Αλιάκμονος ὡς καὶ τῆς 'Ηπείρου.

8) 'Η δ. Διαβατοῦ (Ντέμπατ) δι' ἧς ἐπικοινωνεῖ τὸ ὑψπ. Μοναστηρίου καὶ ἡ κοιλὰς τοῦ π. 'Εριγῶνος γενικῶς, μετὰ τοῦ λεκανοπεδίου τῶν λιμνῶν Πρέσπας καὶ 'Αχρίδος. Εἶναι ὡς ἐκ τοῦ λόγου τούτου σπουδαιοτάτη. Δι' αὐτῆς ἡ ἐκ Δυρραχίου παλαιὰ 'Εγνατία ὁδὸς ἔβαινεν πρὸς Μοναστήριον – Βεύην – Ἔδεσσαν – Θεσσαλονίκην.

9) 'Η ἀμέσως Β αὐτῆς στ. «Πέβτσετς» εἰς τὰς Ν κλιτεῖς τῆς Πλακένσκα Πλαν. σημαντικωτάτη διότι δι' αὐτῆς διέρχεται ἡ ὁδὸς ἐκ Ρ έ σ α ν (Μεγ. Πρέσπας) πρὸς τὸ ὑψπ. Κιτσέβου εὑρισκόμενον ἀμέσως Β τῆς ἐξεταζομένης περιοχῆς καὶ ἐπὶ τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ ππ. Τρένσκα.

10) 'Η δ. Ν τ ε μ ὶ ρ 'Ι σ σ ὰ ρ μεταξὺ Λιοῦμπεν καὶ Πλακένσκα Πλ. Διὰ ταύτης διέρχεται ἡ ὁδὸς Μοναστηρίου – Κιτσέβου, ἣν συναντᾷ, ΝΑ τῆς στενωποῦ, ἡ προαναφερθεῖσα (ἐκ Ρεσὰν πρὸς Κίτσεβον) ὁδός.

11) 'Η Β αὐτῆς καὶ πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Τρένσκα ὁδηγοῦσα στ. Ζ ν δ δι' ἧς διέρχεται ἡ ὁδὸς ἐκ Μοναστηρίου πρὸς Κίτσεβον.

12) 'Η ὑπὸ τῶν ΝΔ ἀντερεισμάτων Σολοῦσκα Γκλάβας καὶ ΒΑ Λιοῦμπεν σχηματιζομένη στ. Ν τ ε μ π ρ έ σ τ ε δι' ἧς διέρχεται ἡ σημαντικὴ ὁδὸς Περλεπὲ – Κιτσέβου. Εἰς τὴν εἴσοδον (Ν) τῆς στενω-

ποῦ εὑρίσκεται τὸ ὁμώνυμον χωρίον ἐνῶ εἰς τὴν ἔξοδον (Β) εὑρίσκεται ἡ δ. Μπάρμπαρα.

13) Ἡ δ. Τοπόλτσανης ἥτις σχηματίζεται ἐπὶ τῆς διαχωριζούσης λοφοσειρᾶς τὸ ὑψπ. Περλεπὲ καὶ Μοναστηρίου καὶ δι' ἧς διέρχεται ἡ κυρία ὁδός, ὁδικὴ καὶ σιδηροδρομική.

ΙΙ. ΥΔΑΤΟΓΡΑΦΙΑ.

1) Ἐριγὼν (ἢ Σλ. Τσέρνα). Πηγάζει Ν τῆς στ. Ζνδ· μετὰ διαδρομὴν δὲ 208 περίπου χλμ. συμβάλλει εἰς τὸν Ἀξιὸν παρὰ τὴν πόλιν Γκράντσκο τῆς μέσης κοιλάδος αὐτοῦ.Τὸ πλάτος τοῦ ποταμοῦ φθάνει τὰ 50—70 μ. Βάθος ὕδατος, ἐν πάσῃ τοῦ ἔτους ἐποχῇ, εἶναι 1,50 – 1,70 μ. Ἡ δὲ μέση ταχύτης τοῦ ρεύματός του 1,80]1'' μ. Ἀποτελεῖ κατὰ συνέπειαν κώλυμα εἰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις ἰδίᾳ κατὰ τὴν μέσην καὶ κάτω κοιλάδα αὐτοῦ.

Ὁ ποταμὸς ἐν ἀρχῇ ρέει μὲ ΝΑ κατεύθυνσιν μέχρι τοῦ ὑψπ. Περλεπέ. Ἀκολούθως στρέφει πρὸς Ν, διαρρέει τὸ ὑψπ. Μοναστηρίου εἰς ὃ δημιουργεῖ σημαντικὰς ἑλώδεις ἐκτάσεις καὶ ἀκολούθως καμπτόμενος παρὰ τὸ Μπρόντ, κείμενον πλησίον τῆς συμβολῆς του μὲ τὸν π. Σακούλεβα τῆς Φλωρίνης, στρέφεται διευθυνόμενος ΒΒΑ, μέσῳ τῆς μεγάλης στενωποῦ τοῦ Μοριχόβου, ἥτις εἰς τὸ πλεῖστον τμῆμα αὐτῆς κατέρχεται δι' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν της εἰς τὸν π. μὲ ἀποτόμους βραχώδεις κλιτεῖς.

Ὁ π. Ἐριγὼν συγκεντροῖ τὰ ὕδατα τῶν ἀντηρίδων τῶν, περιβαλλουσῶν τὰ τρία ταῦτα, ὀρεινῶν συγκροτημάτων.

Σπουδαιότεροι π.π. τῆς δεξιᾶς του ὄχθης εἶναι :

Ὁ Σέμνιτσα, ὁ Ντραγκὸρ (διερχόμενος διὰ τῆς πόλεως τοῦ Μοναστηρίου), ὁ Σακούλεβα ἢ Λερίσκα διερχόμενος διὰ τῆς πόλεως Φλωρίνης. Εἰς τοῦτον συγκεντροῦνται τὰ ὕδατα ὅλης τῆς περιοχῆς τοῦ ὑψπ. Φλωρίνης καὶ ἀκολούθως ὁ π. συμβάλλει ἐκεῖ ὅπου ὁ π. Ἐριγὼν σχηματίζει τὸν μεγάλον του ἀγκῶνα – ὁμοιάζοντα ἐκπληκτικὰ μὲ τὸν τοῦ Ἀλιάκμονος.—Ἐπίσης ἐντὸς τῆς στ. Μοριχόβου δέχεται τὰ ὕδατα ἀφθόνων ππ. πηγαζόντων ἢ συγκεντρούντων αὐτὰ ἐκ τῶν ΒΑ κλιτύων τοῦ Καϊμακτσαλὰν (Τζένα).

Π.π. τῆς ἀριστερᾶς του ὄχθης εἶναι ὁ Μπλάτο καί τινες ἄλλοι μικρότεροι συγκεντροῦντες τὰ ὕδατα τῶν Δ κλιτύων τῆς Μπαμποῦνα, τῆς Ντρένσκα καὶ Σελένσκα Πλάν. Εἰς δὲ τὴν κάτω κοιλάδα αὐτοῦ εἶναι ὁ ππ. Ράγετς ὅστις διαρρέει τὸ ὑψπ. Τίκφες.

III. ΥΨΙΠΕΔΑ

1) Ὑψπ. Περλεπὲ (Πρηλέπσκο πόλιε) εἰς μ. ὕψος 750 μ. Σπουδαιοτέρα πόλις ἐν αὐτῷ εἶναι ὁ Περλεπές, ὅστις εἶναι σημαντικὸς συγκοινωνιακὸς κόμβος. Ἐξ αὐτοῦ διευθύνονται αἱ κάτωθι ὁδεύσεις:

Α) Σιδηροδρομικαί: Ἐκ Φλωρίνης—Κέναλι—Μοναστηρίου διὰ Βελεσσά, ἔνθα ἡ σιδηροδρομικὴ ἀρτηρία συναντᾶ τὴν μεγάλην τοιαύτην Θεσσαλονίκης—Γευγελῆς—Σκοπίων—Βελιγραδίου. Συνδέεται ὅθεν ὁ Περλεπὲς σιδηροδρομικῶς τόσον μετὰ τῶν Σκοπίων (πρωτ. Ο.Λ.Δ. Μακεδονίας) ὅσον καὶ τῆς πρωτευούσης Βελιγραδίου ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης.

Β) Ὁδικαί:

α) Μοναστηρίου—Ρεσὰν—Ἀχρίδος—Στρούγκας.

β) Μοναστηρίου—Βεύης—Ἐδέσσης—Θεσσαλονίκης.

γ) Πλέτβαρ—Καβαντάρτσι—Νεγκοτίν.

δ) Ρούντινα—Βελεσσῶν (δι' ὧν διέρχεται ἡ μεγάλη ὁδικὴ ἀρτηρία Θεσσαλονίκης—Βελιγραδίου).

ε) Ντεμπρέστε—Κιτσέβου—Ντέμπαρ.

2) Ὑψπ. Πελαγονίας (μ. ὑ. 700 μ.). Σπουδαιοτέρα πόλις ἐν αὐτῷ καὶ ὅλης τῆς ἐξεταζομένης περιοχῆς εἶναι τὸ Μοναστῆρι ἢ Βιτόλιε. Τοῦτο μέχρι τοῦ τέλους τοῦ α' παγκοσμίου πολέμου κατῳκεῖτο ὑπὸ Ἑλληνικοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον πληθυσμοῦ. Σήμερον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐτῷ διαβιούντων Ἑλλήνων εἶναι ἐλάχιστος. Ὁ χῶρος τοῦ ὑψπ. εἶναι ἀρκετὰ εὐρὺς εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ συγκέντρωσις ἐν αὐτῷ σημαντικῶν δυνάμεων στρατοῦ.

Ἐκ τοῦ Μοναστηρίου κατευθύνονται ἀκτινοειδῶς ὁδικαὶ συγκοινωνίαι πρὸς ὅλα τὰ κέντρα τοῦ γεωγραφικοῦ χώρου τοῦ περιβάλλοντος τὴν ἐξεταζομένην γεωγραφικὴν περιοχήν.

Οὕτω ἐκ τοῦ Μοναστηρίου βαίνουν αἱ ὁδικαί:

1) Φλωρίνης κι' ἐκεῖθεν μέσῳ Πισοδερίου πρὸς Ἀνταρτικὸν καί, ἢ Μπίγλισταν—Κορυτσᾶν—Αὐλῶνα, ἢ Καστοριάν.

2) Φλωρίνης—Βεύης—Κοζάνης—Λαρίσης—Ἀθηνῶν.

3) Βεύης—Ἐδέσσης—Γιαννιτσῶν—Θεσσαλονίκης.

4) Ντέμπατ—Ρέσαν—Κορυτσᾶς.

5) Ρέσαν—Ἀχρίδος—Στρούγκας (κι' ἐκεῖθεν εἴτε πρὸς Κορυτσᾶν εἴτε μέσῳ Πόγραδετς πρὸς Τίρανα).

6) Δι' αὐχένων Ντεμὶρ Ἰσσὰρ καὶ Ζνδ. πρὸς Κίτσεβον—Τέτοβον.

Παρὰ τὸ Μοναστήριον εὑρίσκεται ἀεροδρόμιον. Ὑπάρχει τακτικὴ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μετὰ τοῦ Βελιγραδίου.

Ἕτερον σημαντικὸν κέντρον εἶναι ἡ Φλώρινα (12.000) ἀποτελοῦσα ἀξιόλογον κόμβον συγκοινωνιακόν. Δι' αὐτῆς διέρχεται διακλάδωσις τῆς σιδηροδρομικῆς ὁδοῦ Ἀμυνταίου – Μοναστηρίου ἐκ τοῦ Σ.Σ. Μεσονησίου Νως Ἀρμενοχωρίου. Ἐπικοινωνεῖ ὁδικῶς μετὰ τοῦ Μοναστηρίου, Κορυτσᾶς, Καστοριᾶς, Κοζάνης, Θεσ]νίκης.

—

IV ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΕΛΑΣΕΩΣ - ΑΜΥΝΤΙΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΑΙ ΣΦΑΛΜΑΤΑ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟ

1) Ἄξονες προελάσεως, ἐξ Α ἤτοι ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ π. Ἀξιοῦ. Σημαντικαὶ ἀμυντικαὶ περιοχαὶ ἔνθα ἡ ἄμυνα νὰ δυνηθῇ νὰ προβάλῃ ἀξιόλογον καὶ μακρὰν ἀντίστασιν εἶναι ἡ περιοχὴ Μπαμπούνας – Ντρένσκα – Σελένσκα. Ἡ ἀμυντικὴ αὕτη πεσιοχὴ καλύπτει ἐξ ὁλοκλήρου τὰ ὑψίπεδα Περλεπὲ – Μοναστηρίου – Φλωρίνης καὶ φράσσει τὴν ὁδὸν διὰ περαιτέρω προέλασιν ἐξ Α πρὸς Δ ἐχθροῦ κυριαρχοῦντος τῆς κοιλάδος Στρυμόνος (Σιρώμνιτσα) ὡς καὶ τῆς μέσης κοιλάδος τοῦ π. Ἀξιοῦ.

Τὸ 1912 οἱ Τοῦρκοι προέβαλαν ἄμυναν διὰ τῶν ὀπισθοφυλακῶν μόνον ἐπὶ τῶν στενωπῶν Μπαμπούνας καὶ Χάνι Ἀβδῆ πασᾶ (Ρούντινα) ἐπιβραδύναντες τὴν προέλασιν τῆς Σερβικῆς Στρατιᾶς τοῦ Διαδόχου Ἀλεξάνδρου πρὸς Μοναστήριον. Ἐὰν ἡ ἄμυνα αὕτη ἦτο ἐρρωμένη θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν κατάληψιν ὑπὸ πρώτου τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τῆς Ἑλληνικωτάτης πόλεως τοῦ Μοναστηρίου μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσ]νίκης. Τὸ 1941 οἱ Γιουγκοσλαῦοι δὲν προέβαλαν οὐδὲ ὑποτυπώδη ἄμυναν, εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἀμυντικὴν περιοχήν, κατὰ τῆς προελάσεως τῶν μηχανοκινήτων Γερμανικῶν φαλάγγων, αἵτινες μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ἰστὶπ καὶ Βελεσσῶν προελάσασαι, μέσω τῶν δ. Ρούντινα καὶ Πλέτβαρ. κατέλαβον τὸν Περλεπέν, τὸ Μοναστῆρι καὶ τὴν Φλώριναν· καὶ ἀκολούθως κατῆλθον διὰ Βεύης εἰς Καστοριὰν—Κοζάνην.

Οἱ Γιουγκολαῦοι θὰ ἠδύναντο ἐν τούτοις καὶ ἐν τῇ ἐν λόγῳ ἀμυντικῇ περιοχῇ νὰ προβάλουν ἄμυναν ἂν μὴ διαρκείας πάντως ἐπιβραδυντικὴν τῆς ἀκαθέκτου ἐχθρικῆς προελάσεως οὐ μόνον διὰ τὴν τιμὴν τῶν ὅπλων των ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ δώσουν τὸν χρόνον εἰς σημαντικὸν ἀριθμὸν στρατευμάτων νὰ συγκεντρωθοῦν ἐκ τῆς περιοχῆς Σκοπίων εἰς τὴν περιοχὴν Μοναστηρίου – Περλεπὲ καὶ οὕτω νὰ ἐπεκτείνουν τὸ ἀριστερὸν τῆς Ἑλληνικῆς ἀμυντικῆς διατάξεως, ἀποκα-

θιστῶντες συνέχειαν μετώπου ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου μέχρι τῶν Σκοπίων, ὅπερ δυσκόλως ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐπετύγχανε νὰ διασπάση.

Ἡ κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1941—καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου τῶν Γερμανῶν ἐν τῇ Βαλκανικῇ,— ἐπιδειχθεῖσα ὑπὸ τῶν Γιουγκοσλαύων ἀπροθυμία νὰ πολεμήσουν τὸν εἰσβολέα εἰς τὸ πάτριόν των ἔδαφος, ὠφείλετο κυρίως εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Γιουγκοσλαυΐας κακοδαιμονίαν κατὰ τὰ τελευταῖα, ἰδίᾳ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου, ἔτη καὶ τὸ πρῶτον ἔτος αὐτοῦ. Ἀπεναντίας, ἡ Ἑλλὰς ἠδυνήθη ν' ἀντιμετωπίση νικηφόρως τοὺς εἰσβολεῖς Ἰταλοὺς τὸ 1940 διότι εἶχε προπαρασκευασθῆ ἐπὶ μίαν τετραετίαν (1936 – 40) ἀμυντικῶς, εἶχεν ἐξοπλισθῆ ἀρτίως καί, ὀργανωθῆ στρατιωτικῶς. Πλέον δὲ καὶ διότι κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ὑπῆρχεν ἀπόλυτος ψυχικὴ ἑνότης τοῦ λαοῦ της γεγονὸς ὅπερ ἐν Γιουγκοσλαυίᾳ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῆ λόγῳ τοῦ ὑφισταμένου μίσους μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν τῆς Χώρας.

2. Ἄξονες προελάσεως ἐκ Β πρὸς Ν ἤτοι ἐκ Σκοπίων διὰ τῆς ἄνω κοιλάδος Ἀξιοῦ τοῦ ὑψπ. Κιτσέβου Ἀμυντικὴ περιοχὴ ἐξαίρετος προσφέρεται ἡ ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς Στόγγοβου – Λιοῦμπεν – Σολοῦσκα Γκλάβα καὶ Μπαμπούνα τοιαύτη.

Ἐπὶ τῆς ἀμυντικῆς ταύτης περιοχῆς αἱ κύριαι διαβάσεις τῆς Ζνδ καὶ Ντεμὶρ Ἰσσὰρ ὡς καὶ τοῦ Ντεμπρέστε θ' ἀποτελέσουν ὑποχρεωτικὰ σημεῖα διαβάσεως ἅτινα ὀφείλει ὁ ἐχθρὸς νὰ παραβιάση ἵνα ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ του καὶ διεισδύσῃ διὰ τῶν φυσικῶν ἀμυντικῶν τοποθεσιῶν τῆς ἐν λόγῳ περιοχῆς πρὸς τὸ ὑψπ. Περλεπέ.

Τὸ 1918 ἡ ΙΙΙ Ἑλληνικὴ Μεραρχία ὑπὸ τὸν ὑποστράτηγον Ν. Τρικούπην διῆλθε διὰ Ντεμπρέστε, Κιτσέβου, Σκοπίων κι' ἔφθασε μέχρι τοῦ Πιρὸτ καταδιώκουσα – κατὰ τὸν ἀντίθετον ἄξονα προελάσεως ἤτοι ἐκ Ν πρὸς Β — ὑποχωροῦντα Βουλγαρικὰ τμήματα στρατοῦ ἅτινα μετὰ τὴν διάσπασιν εἰς Καϊμακτσαλὰν – Ντοπροπόλιε τοῦ Γερμανοβουλγαρικοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου ἠκολούθησαν τὴν κατὰ τὸν ἄξονα τοῦτον (Περλεπὲ – Ντεμπρέστε – Κίτσεβον) ὁδὸν ὑποχωρήσεως.

3) Ὡς πρὸς ἄξονας προελάσεως ἐκ Δ πρὸς Α εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ π. Ἐριγῶνος ὑπάρχει ἡ Δ ὀροσειρὰ τοῦ Στόγγοβον – Πλακένσκα – Βαρνοῦς – Μπελα βόδα – Βίγλα—Βέρνου.

V ΕΙΔΙΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ

Τὸ κλῖμα εἶναι δριμύτατον κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ κατὰ τὸ θέρος θερμόν. Ὁ π. Ἐριγὼν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τήξεως τῶν χιόνων πλημμυρίζει σημαντικὰς ἐκτάσεις εἰς τὴν περιοχὴν Μοναστηρίου μεταβάλλων εἰς ἑλώδη, μεγάλην ἔκτασιν. Κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους εἰς τὴν περιοχὴν Μοναστηρίου ἐπικρατεῖ ὁμίχλη, ἥτις δημιουργεῖ μίαν καταθλιπτικὴν ἀτμόσφαιραν ἐπιδρῶσαν ψυχολογικῶς ἐπὶ τῶν στρατευμάτων καὶ δὴ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων οἵτινες προερχόμενοι ἐκ Μεσογειακῶν κέντρων δὲν εἶναι εἰθισμένοι εἰς τοιοῦτον περιβάλον. Ἐξ ἄλλου ἡ ὁρατότης καὶ ἡ ἐκτίμησις ἀποστάσεων δὲν καθίσταται εὐχερὴς ὅπερ θὰ ἔχῃ ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων.

VI ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ

Τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς Δ Μακεδονίας κατὰ μέγα μέρος ἀνήκει εἰς τὴν Λαϊκὴν Δημοκρατίαν τῆς Μακεδονίας τῆς ΟΛΔ τῆς Γιουγκοσλαυίας. Κατὰ ἕνα μικρὸν δὲ τμῆμα αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ ὁ.γ.Ε.Γ. ἐκ τῆς λ. Μ. Πρέσπας κατευθύνεται Α καὶ ἀνέρχεται ἐπὶ τοῦ ὄρους Βαρνοῦντος διερχομένη Ν τοῦ ὑψμ. 2.600 αὐτοῦ, καὶ Β τοῦ Μπέλα Βόδα (2.110). Ἀκολούθως συνεχίζεται ΒΑ ἐπὶ τῆς πεδιάδος Πελαγονίας.

Εἶτα διευθύνεται ὀλίγον ΝΑ κι' ἀκολούθως ἀνέρχεται ἐπὶ τοῦ ΒΑ ἀντερείσματος Κάπρα (1884) τοῦ Βόρα κατὰ τὴν γραμμὴν διαχωρισμοῦ τῶν ὑδάτων κι' ἐν συνεχείᾳ βαίνει μέχρι τοῦ τριγ. σημείου 2523 τοῦ Καϊμακτσαλὰν ἀκολουθοῦσα πάντοτε (πρὸς Α) τὴν κυρίαν κορυφογραμμήν.

Παραμεθόρια χωρία πρὸς τὴν Γιουγκοσλαυΐαν εἶναι ἡ Ν ί κ η δι' ἧς διέρχεται ἡ ὁδὸς Φλωρίνης – Μοναστηρίου καὶ Ν έ ο ς Κ α ύ κ α σ ο ς Α Νίκης ἀκραῖος σιδηροδρομικὸς Ἑλληνικὸς σταθμός. Ἔναντι δὲ αὐτοῦ ὁ Γιουγκοσλαυικὸς παραμεθόριος σιδηρ. σταθμὸς Κέναλι Ν τῆς ὁμωνύμου Γιουγκοσλαυϊκῆς κωμοπόλεως. Εἰς ταύτην ἔλαβεν χώραν συνάντησις τὴν 3ην καὶ 4ην Ἀπριλίου 1941 τοῦ Ἕλληνος ἀρχιστρατήγου Ἀλ. Παπάγου μετὰ τοῦ Γιουγκοσλαύου ὑπο-

στρατήγου Γιάγκοβιτς ἀντιπροσώπου τοῦ Γιουγκοσλαυϊκοῦ Ἐπιτελείου.

VII ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΥΨΠ. ΠΕΡΛΕΠΕ ΚΑΙ ΠΕΛΑΓΟΝΙΑΣ

1. Τὰ ὑψπ. ταῦτα ἐπεκτείνουν πρὸς Β τὸ βάθος τῶν ὑψπ. Κοζάνης – Ἐορδαίας καὶ εἶναι οἱονεὶ προπύργιον καὶ τούτων καὶ γενικώτερον τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀλιάκμονος κατὰ πάσης ἐκ Β ἐπιβουλῆς, διασφαλίζοντα, ἐν πάσῃ περιπτώσει, τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλιάκμονος ἀπὸ Β.

2. Κατέχουν κ ε ν τ ρ ι κ ὴ ν θέσιν ἐν τῇ χερσονήσῳ. Ἐκ τούτων ὁρμώμενος στρατὸς δύναται ν' ἀχθῇ πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν καὶ ν' ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν δράσεως, πραγματοποιῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐπιτυχῶς σχέδιον τοῦ ἐπιθετικοῦ του ἐλιγμοῦ:

α) Πρὸς τὸν κυρίως Ἀλβανικὸν χῶρον ἀπειλῶν αὐτὴν ταύτην τὴν πρωτεύουσαν Τίρανα.

β) Πρὸς Σκόπια πρωτ., τῆς Λαϊκῆς (Γιουγκοσλαυϊκῆς) Δημοκρατίας τῆς Μακεδονίας.

γ) Πρὸς τὴν μέσην κοιλάδα τοῦ π. Ἀξιοῦ.

δ) Τέλος Ν πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλιάκμονος εἰς ἣν ἐκ τῆς θέσεως ταύτης θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιφέρῃ καίριον πλῆγμα κατ' αὐτῆς ταύτης τῆς κυρίας ἀμύνης τοῦ Ἑλληνικοῦ, ζωτικοῦ ἐδάφους.

Διὰ τὴν ἄμυναν ὅθεν τοῦ πατρῴου ἐδάφους τὰ ὑψπ. Περλεπὲ—Πελαγονίας θὰ διαδραματίσουν σημαίνοντα ρόλον εἴτε ἐ ν ι σ χ ύ ο ν τ α τὰ μέγιστα ταύτην ἐφ' ὅσον θὰ εὑρίσκωνται ὑπὸ τὴν Ἑλληνικὴν κυριαρχίαν ἢ εἰς χεῖρας συμμάχου καὶ φίλης Χώρας, εἴτε ἀ π ε ι λ ο ῦ ν τ α θ α ν α σ ί μ ω ς αὐτὴν ταύτην τὴν ὕπαρξιν τοῦ κράτους διὰ τῆς ἀπειλῆς συντριβῆς τῆς ζωτικοτάτης της καὶ κυρίας ἀμυντικῆς περιοχῆς τῆς ἐρειδομένης ἐπὶ τῶν ἀμυντικῶν τοποθεσιῶν τῆς κοιλάδος τοῦ π. Ἀλιάκμονος.

3. Ὡς πρὸς τὴν μέσην κοιλάδα τοῦ π. Ἀξιοῦ, τὰ ὑψπ. ταῦτα κατέχουν θ έ σ ι ν π λ ε υ ρ ι κ ή ν. Δεδομένου δὲ ὅτι ἡ κοιλὰς τοῦ π. Ἀξιοῦ ἀποτελεῖ τὴν εὐρεῖαν καὶ σημαντικωτέραν ἐκ Β ὁδὸν προελάσεως ἐχθρικῶν δυνάμεων πρὸς Αἰγαῖον—Θεσσαλονίκην, ὁ κύριος τῶν ὑψπ. τούτων θὰ π α ρ ε ν ο χ λ ῇ, ἀ π ε ι λ ῇ, ἐνῷ θὰ δύναται καὶ ν' ἀ π ο κ ό ψ η ἀκόμη τὰς συγκοινωνιακὰς γραμμὰς

τοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Θεσσαλονίκης καὶ ἐπὶ τοῦ ἄξονος Σκόπια—Βελεσσὰ—Γευγελῆ—Θεσσαλονίκην προελαύνοντος στρατοῦ, ὅστις ὡς ἐκ τοῦ λόγου τούτου δὲν θὰ εἶναι ἀσφαλὴς ἐν τῇ προελάσει του ἂν δὲν ἐξασφαλίσῃ προηγουμένως τὴν κυριαρχίαν τῶν ὑψπ. τοῦ Ἐριγωνικοῦ παραλληλογράμμου.

4. Τὰ ὑψπ. ὅθεν ταῦτα διασφαλίζουν ἐμμέσως τὴν Θεσσαλονίκην ἀπὸ ἐχθρικῆς ἀπειλῆς ἐκδηλουμένης ἐκ τῆς ἐκ Β πρὸς Ν κατευθύνσεως.

5. Λόγῳ τῆς κεντρικῆς θέσεως εἰς ἣν εὑρίσκονται καὶ τῆς ἐνδιαμέσου μεταξὺ τῶν ἐδαφικῶν χώρων Ἀλβανίας—κοιλάδος Ἀξιοῦ Στρυμόνος—Νέστου δύναται ὁ κατέχων αὐτὰ νὰ διακόπτῃ πᾶσαν ἀπὸ ξηρᾶς ἄμεσον ἐπαφὴν τοῦ Ἀλβανικοῦ χώρου—ὄντος ὡς γνωστὸν σήμερον ὑπὸ Σοβιετικὸν ἔλεγχον καὶ χρησιμοποιουμένου ὡς βάσεως Μεσογειακῆς ὑπὸ τῶν Σοβιὲτ—μετὰ τοῦ Βουλγαρικοῦ χώρου προκεχωρημένου μὲν ἐν τῷ Βαλκανικῷ φυλακίῳ τῶν Ρωσικῶν δυνάμεων μὴ ἔχοντος ὅμως διέξοδον ἐν τῷ Αἰγαίῳ.

Κατὰ τὴν Γερμανικὴν εἰσβολὴν τοῦ 1941 αἱ μηχανοκίνητοι δυνάμεις τοῦ φὸν Λίστ ἔσπευσαν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς μέσης κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐξησφάλισαν τὴν κατοχὴν τῶν ὑψπ. τούτων ἀποκαταστήσασαι τὸν σύνδεσμον μετὰ τῶν συμμαχικῶν των Ἰταλικῶν δυνάμεων τῆς Ἀλβανίας.

Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι καὶ εἰς μέλλοντα πόλεμον τὸν αὐτὸν ἄξονα προελάσεως θ' ἀκολουθήσουν αἱ σοβιετικαὶ μηχανοκίνητοι δυνάμεις ἐκ τῆς βάσεώς των Βουλγαρίας ἵνα διὰ τοῦ Στρώμνιτσα (ππ. τοῦ Στρυμόνος) ἀχθοῦν πρὸς Περλεπὲν—Μοναστήριον—Ἀχρίδα ἀποκαθιστῶσαι τὴν χερσαίαν ἐπικοινωνίαν ἐν τῷ Βαλκανικῷ χώρῳ τῶν δύο σπουδαιοτάτων διὰ τὰ Σοβιὲτ βάσεων Βουλγαρίας—Ἀλβανίας.

6. Ἐν κατακλεῖδι ἡ στρ. ἀξία τῶν ὑψπ. τούτων εἶναι μεγίστη. Ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος λόγῳ τῆς μεγίστης στρ. ἀξίας τοῦ Μοναστηρίου ἐβάδισε τὸ 1912 μετὰ τὰς μάχας τοῦ Σαρανταπόρου πρὸς κατάληψιν αὐτοῦ γνωρίζων, ὡς ἄριστος στρατιωτικός, ὅτι ἐν πολέμῳ ἐκεῖνο ὅπερ προέχει δὲν εἶναι ἡ κατάληψις κατῳκημένων κέντρων ἀλλὰ ἡ ἐκμηδένισις τοῦ στρατοῦ τοῦ ἀντιπάλου ὅστις ἐπιθανολογεῖτο ὅτι κατηυθύνθη ἐκ Σερβίων πρὸς Καϊλάρια (Πτολεμαΐδα)—Μοναστήρι. Ἐὰν ἐξουδετεροῦτο ὁ ἐχθρικὸς στρατὸς καὶ ἂν κατελαμβάνετο τὸ ὑψπ. Μοναστηρίου, τὸ ὁποῖον ἄλλωστε κατοικεῖτο ὑπὸ μεγάλου ἀριθμοῦ Ἑλλήνων, ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ ἦτο κυρίαρχος τοῦ μείζονος Μακεδονικοῦ χώρου. Κατόπιν θὰ κατελαμβάνετο εὐκόλως ἡ Θεσσαλονίκη.

Τὸ Ἑλληνικὸν Στρατηγεῖον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γνωρίζῃ ὅτι τόσον ταχέως οἱ Βούλγαροι ἐβάδιζαν πρὸς Θεσσαλονίκην. Περὶ τούτου μόνον ἡ Κυβέρνησις Ἀθηνῶν θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ πληροφορίας. Εὐτυχῶς δὲ ὅτι ἡ Κυβέρνησις Βενιζέλου ἐγκαίρως ἔλαβε τότε τὴν σχετικὴν πληροφορίαν ἐκ τοῦ Ἀμβροσίου Φραντζῆ. Οὗτος, στρατ. ἀκόλουθος εἰς ὢν τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείαν μας πρὸ τοῦ πολέμου γνώστης βαθὺς τῆς ὅλης πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς καταστάσεως ἐν τῇ Βαλκανικῇ, σύνδεσμος δὲ κατὰ τὸν α' Βαλκανικὸν πόλεμον εἰς τὸ Βουλγαρικὸν Ἐπιτελεῖον, εἶχε συνδεθῇ στενῶς κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπηρεσίαν του μὲ τὸν στρατ. ἀκόλουθον τῆς Βουλγαρίας Τοπαλτζίκωφ. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ τελευταίου δεκαημέρου τοῦ Ὀκτωβρίου, ὁ Ἕλλην στρατιωτικὸς καίτοι ἐπληροφορήθη καὶ διησθάνθη τὰς ὑπόπτους κινήσεις τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ, ἠθέλησε νὰ μάθῃ περισσότερα. Καὶ τὰ ἔμαθε μὲ εὐφυέστατον τέχνασμα ἀπὸ τὸν Τοπαλτζίκωφ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἕλληνος ἐμπόρου Γουλιέλμου Πατρικοπούλου εἰς Σαράντα Ἐκκλησίας. Δύο Βουλγαρικαὶ μεραρχίαι ὑπὸ τὸν Θεοδωρὼφ καὶ τὸν διάδοχον Βόριδα ἐβάδιζαν κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Τὴν πληροφορίαν ταύτην ἐν μέθῃ διατελῶν ὁ Βούλγαρος ἀξιωματικὸς ἄφησε νὰ τοῦ διαφύγῃ πρὸς τὸν Φραντζῆν. Ταῦτα ἔσπευσε νὰ τηλεγραφήσῃ εἰς τὸν Ἐλ. Βενιζέλον, ὅστις διέταξε τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ Διάδοχον Κωνσταντῖνον τὸν βαδίζοντα πρὸς Μοναστῆρι ν' ἀλλάξῃ πορείαν καὶ βαδίσῃ πρὸς Θεσσαλονίκην. Εἰς τὴν συνάντησιν τοῦ Κέναλι τῆς 4ης Ἀπριλίου 1940 ὁ Ἕλλην ἀρχιστράτηγος ἐπέμενεν ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῆς ἀνάγκης συγκεντρώσεως ἰσχυρῶν Γιουγκοσλαυικῶν δυνάμεων ἐν Νοτίῳ Σερβίᾳ (ἤτοι εἰς τὴν ἐξεταζομένην περιοχὴν καὶ τὴν μέσην κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ (*), ἐπεξηγήσας καὶ τονίσας τοὺς δι' ἀμφοτέρους τοὺς στρατοὺς δυναμένους νὰ προέλθουν κινδύνους ἐν περιπτώσει διαρρήξεως ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ τῆς παρὰ τὰ Ν Βουλγαρογιουγκοσλαυικὰ σύνορα τοποθεσίας ἀντιστάσεως κι' ἐκ τῆς προελάσεως αὐτοῦ πρὸς ὑψπ. Σκοπίων καὶ κοιλάδα Ἀξιοῦ. Φυσικῷ τῷ λόγῳ ἡ ἀπειλὴ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ διεγράφετο ἀμέσως κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἀμύνης διότι ὁ ἐχθρὸς ἐπιτιθέμενος ἐκ τῆς κατευθύνσεως Περλεπὲ—Μοναστηρίου θὰ ἤγετο εἰς τὰ νῶτα τῆς Ἑλληνικῆς κυρίως ἀμυντικῆς περιοχῆς δηλονότι τοῦ Βερμίου—Βέρνου ἀπειλῶν τὸν πνεύμονα τῆς Ἑλληνικῆς κυρίας ἀμύνης, τὴν Ἑορδαίαν καὶ Κοζάνην.

(*) Στρατάρχου Παπάγου «Ὁ πόλεμος 1940—41» σελὶς 278.

7. Τοῦ ὑψπ. Πελαγονίας ἡ στρατ. ἀξία ἐπαυξάνεται καὶ ἐκ τοῦ εἰδικοῦ λόγου ὅτι αἱ ὑπάρχουσαι ἐν τούτῳ διαβάσεις Δ μὲν Πισοδερίου Ν δὲ Βεύης—Κλειδίου εἶναι οἱ ζωτικωτάτης σημασίας προμαχῶνες τοῦ Κράτους μας, ἡ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀποτελεσματικὴ ἀντίστασις θὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἐχθρὸν νὰ προελάσῃ πρὸς Καστοριὰν καὶ Κοζάνην ἐνῶ ὁ ἐν αὐτῷ εὑρισκόμενος ἐχθρικὸς στρατὸς θ' ἀπειλῆται νὰ πλευροκοπηθῇ ἐκ τῶν ἀμυντικῶν τοποθεσιῶν τοῦ Βαρνοῦντος καὶ τῶν ΝΔ ἀντερεισμάτων τοῦ Βόρας. Τὴν 9ην Ἀπριλίου 1941 οἱ Γερμανοὶ πειραθέντες νὰ παραβιάσουν τὴν στ. Πισοδερίου ἠμποδίσθησαν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἀμύνης ἥτις ἀντιταχθεῖσα ἐρρωμένως ἀνέτρεψε τὰ σχέδια καὶ ὑπολογισμούς των, ὅτι θὰ ἤγοντο ταχέως διὰ Πισοδερίου πρὸς Μπίγλισταν προσβάλλοντες τὰ νῶτα τῶν Ἑλληνικῶν μεραρχιῶν τοῦ δεξιοῦ τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου. Οὕτω ἀπετράπη ὁ σοβαρώτατος οὗτος κίνδυνος, ὁ ἀπειλήσας πρὸς στιγμὴν τὰς δυνάμεις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ Ἀλβανίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ III

ΛΕΚΑΝΟΠΕΔΙΟΝ ΛΙΜΝΩΝ

(ΑΧΡΙΔΟΣ, – ΜΕΓΑΛΗΣ – ΜΙΚΡΗΣ ΠΡΕΣΠΑΣ)

Θέσις – Ὅρια.

Κατέχει τὸ δυτικώτερον τμῆμα τῆς Μακεδονίας κείμενον Δ τῆς κοιλάδος Ἐριγῶνος καὶ Β τῆς τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ τῶν ὑψπ. Κορυτσᾶς καὶ Μπιγλίστης. Δ τούτου εἶναι ἡ Ἀλβανία.

I. ΟΡΕΟΓΡΑΦΙΑ

Τὰ περιβάλλοντα τὸ λεκανοπέδιον ὄρη πανταχόθεν, ὡς τοῖχος ὑψηλὸς καὶ ἀπρόσιτος, καθιστοῦν τοῦτο κλειστὴν λεκάνην.

—Β ἡ μεγάλη ὀροσειρὰ τοῦ Στόγγοβου, τὴν Δ συνέχειαν τῆς ὁποίας διασπᾷ ὁ π. Μέλας Δρίνος, σχηματιζομένης τῆς ἐπιμήκους στενωποῦ του Γιαμπλανίτσης μήκους 14 χλμ. Ἐντὸς αὐτῆς ὁ π. διέρχεται μέσῳ λίαν ἀποτόμων καὶ βραχωδῶν κλιτύων (Α) τοῦ Στόγγοβου αἵτινες δεσπόζουν τῶν ἀπὸ Δ σχετικῶς ὁμαλῶν τοιούτων τῆς ὀροσειρᾶς Γιαμπλανίτσης.

—Δ. Μὲ κατεύθυνσιν ἐκ Β πρὸς Ν ἡ ἐπιμήκης ὀροσειρὰ τῆς Γιαμπλανίτσης—Μουτσάλ—Κάμια.

Τὸ ὄρος Κάμια ἑνοῦται διὰ χαμηλῆς λοφοσειρᾶς, βαινούσης

Α, μετὰ τοῦ Μὰλ Ἲ Θὰτ. Αὕτη διαχωρίζει πρὸς Β τὸ ὑψπ. Πόγραδετς—κείμενον ἐπὶ τῆς Ν ὄχθης τῆς Ἀχρίδος—ἀπὸ τοῦ ὑψπ. Κορυτσᾶς καὶ τῆς λίμνης Μαλίκης κειμένης πρὸς Ν.

—Τὸ ὄρος Μὰλ Ἲ Θὰτ κατευθύνεται πρὸς Ν καὶ ἀκολούθως ΝΑ ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς Ἰβὰν—Σοῦχα Γκόρας μέχρι Γκόρμπες. Ἡ ἅλυσις τῶν ὀρέων τούτων κλείει ἀπὸ ΝΔ τὸ λεκανοπέδιον τῶν λιμνῶν.

—Ἡ ὀροσειρὰ Γκόρμπες ἢ Τρικλάριον ὄρος, κατευθυνομένη ΒΑ μέχρι τῆς Μπέλα Βόδα διαχωρίζει ΝΑ τὸ λεκανοπέδιον τῶν λιμνῶν ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ π. Ἀλιάκμονος.

—Τέλος ἀπ' Α μὲ κατεύθυνσιν ἐκ Β πρὸς ΝΑ βαίνει ἐκ τοῦ Στόγγοβου ἡ ὀροσειρὰ Πλακένσκα πλ. (1999), Βαρνοῦς (2.600) Μπελα βόδα (2110).

Ἐκ τοῦ ὄρους Πλακένσκα πλ. μὲ Ν κατεύθυνσιν, ἡ μεγάλη ὀροσειρὰ τῆς Γκαλιτσίτσας (2253) ἢ Πυρηναίων μέχρι τοῦ Μὰλ - Ι - Θὰτ διαχωρίζει τὸ λεκανοπέδιεν εἰς τὰ ὑψπ. τῶν λιμνῶν :

—Ἀχρίδος ἢ Ὀχρίντσκο Γιέζερο πρὸς Δ.

—Μεγάλης Πρέσπας ἢ Πρεσπάνσκο Γιέζερο καὶ μικρῆς Πρέσπας ΝΑ.

Αἱ λίμναι Μεγάλη καὶ Μικρὴ Πρέσπα χωρίζονται ἀλλήλων ὑπὸ τῆς ὀροσειρᾶς Σούχα Γκόρας.

1. *Ὑψίπεδον Πρεσπῶν* (870)

Εἰς τοῦτο εὑρίσκονται αἱ λίμναι Μεγάλη καὶ μικρὴ Πρέσπα (ὑψπ· 853μ.). Καὶ αἱ δύο αὗται ἔχουν τὴν στάθμην τῶν ὑδάτων των εἰς τὸν αὐτὸν ὑψοδείκτην. Ἡ Μ. Πρ. ἔχει μῆκος 30 χιλ. καὶ πλάτος 13 χιλ. περίμετρον δὲ 90 χιλ. Τὸ ὕδωρ της εἶναι διαυγὲς καὶ πόσιμον, τὸ βάθος της φθάνε. καὶ εἰς 30 ὀργυιές. Στενὴ λωρὶς γῆς χωρίζει τὰς δύο λίμνας. Ἡ λωρὶς αὕτη 200 μόλις βημάτων πλάτους καλεῖται Κοῦλα. Δι' αὐτῆς δὲ ἔχουν, δι' αὔλακος στενοῦ, ἐπικοινωνίαν αἱ λίμναι καθιστάμεναι συγκοινωνοῦντα ἀγγεῖα. Ἐντὸς τῆς μικρῆς Πρέσπας ὑπάρχει μικρὰ νησίς, ἡ τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλείου(*). Καὶ αἱ δύο

(*) Ὠνομάσθη οὕτω ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Ἀχιλλείου, ἧς τὰ ἐρείπια σώζονται σήμερον. Ὁ Ἅγ. Ἀχίλλειος ἦτο Θεσσαλός. Ἡ περιοχὴ τῆς Πρέσπας («Βυζαντινὸν Χρονικὸν» Κεδρινοῦ) κατωκεῖτο ὑπὸ 7.000 Θεσσαλῶν. Οὗτοι περὶ τὰ τέλη τοῦ 10ου αἰῶνος εἶχον μεταφερθῆ ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Τσάρου Σαμουήλ. Τούτους εἶχε παραλάβει ὡς ὁμήρους κατὰ τὴν μέσω Θεσσαλίας ἄτακτον ὑποχώρησίν του

λίμναι (ὡς ἄλλωστε καὶ ἡ Ἀχρὶς) εἶναι ἰχθυοτρόφοι, παραγομένων ἐν αὐτοῖς ἐκλεκτοῦ εἴδους ἰχθύων. Τὰ ὕδατα τῶν λιμνῶν τούτων δὲν ἔχουν ἐπίγειον φυσικὸν ροῦν. Ἡ Μεγάλη Πρέσπα ἀνήκει ἀναλογικῶς εἰς τρία κράτη. Ἡ ὁ. γ. διαχωρίζει ταύτην· καὶ τὰ μὲν 3|5 τῆς ἐκτάσεώς ἀνήκουν εἰς τὴν Γιουγκοσλαυΐαν, ἀναλογικῶς δὲ ἀνὰ 1|5 εἰς Ἑλλάδα καὶ Ἀλβανίαν.

Ἡ Γιουγκοσλαυΐα κατέχει ἐπίσης τὴν πλουσιωτάτην εἰς βλάστησιν μικρὰν νησίδα «Ἅγιον Πέτρον» κειμένην εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν ΒΑ τοῦ ἐπὶ ἀγκυροβολημένου κενοῦ κάδου (σημαδούρας) Τριεθνοῦς. Ταύτην παρεχώρησεν ὁ Ἐλ. Βενιζέλος κατὰ τὴν χάραξιν τῶν συνόρων τὸ 1912 ὡς «δῶρον» τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν Βασιλέα Πέτρον τῆς Σερβίας, ἐξ οὗ καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῆς. Σήμερον ἡ νησὶς γέμει ἀπὸ ἀγρίους κονίκλους.

Ἡ ὁ. γ. Ε. Α. ἀφήνει μικρόν, τὸ ΝΔκώτερον, τμῆμα τῆς λίμνης Μικρῆς Πρέσπας εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Τὸ κυρίως ὑψπ. τῶν Πρεσπῶν σχηματίζεται βορείως τῆς Β ὄχθης τῆς Μεγ. Πρέσπας, περιβάλλεται δὲ ὑπὸ τῶν ὀροσειρῶν Γκαλιτσίτσας, Πλακένσκας καὶ Βαρνοῦντος καὶ ἀνήκει εἰς τὴν Γιουγκοσλαυΐαν. ΝΑ τῆς Μεγ. Πρέσπας ὑπάρχει μικρὰ πεδινὴ ζώνη ἀνήκουσα εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Κατῳκημένα κέντρα τοῦ ὑψπ. εἶναι:

—1) Τὸ Ρέσαν εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ ὑψπ. τούτου. Δι' αὐτοῦ διέρχεται ἡ Ἐγνατία ὁδὸς ἡ ἄγουσα ἀπὸ Δυρραχίου πρὸς Μοναστῆρι. Ἡ ὁδὸς αὕτη διέρχεται μέσῳ δύο σημαντικωτάτων διαβάσεων:

α) Διαβ. Κούτλιστε (ἀρχ. Πυλὼν) τῆς σχηματιζομένης μεταξὺ τῆς Πλακένσκα καὶ Γκαλιτσίτσας.

β) Διαβ. Διαβατοῦ μεταξὺ τῶν Ν ἀντηρίδων τῆς Πλακένσκα καὶ τῶν Β τοῦ Βαρνοῦντος.

Ἐκ τοῦ Ρέσαν πλὴν τῆς προαναφερθείσης Ἐγνατίας ὁδοῦ (Ἀχρίδος – Ρέσαν – Μοναστηρίου) ἐκκινοῦν καὶ αἱ ἀκόλουθοι ὁδεύσεις:

— Ἡ πρὸς Ν, ἀκολουθοῦσα τὰ Α ἀντερείσματα τῆς Γκαλιτσίτσας καὶ τῆς διαβ. Σβέζντας — τῆς σχηματιζομένης μεταξὺ

μετὰ τὴν ἧτταν του εἰς Σπερχειόν, τὸ 996 μ.Χ. ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Νικηφόρον Οὐρανόν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ πίεσις τοῦ καταδιώκοντος ἐν τῇ φυγῇ του αὐτὸν βυζαντινοῦ στρατοῦ ἦτο μεγάλη, ἠναγκάσθη νὰ τοὺς ἐγκαταλείψη εἰς Πρέσπαν. Οἱ Θεσσαλοὶ οἵτινες εἶχον πάρει μαζί των τὸν προστάτην Ἅγιόν των Ἀχίλλειον, ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ μονίμως. Τούτων ἀπόγονοι εἶναι οἱ σημερινοὶ Πρεσπιῶται.

Μάλ Ι θάτ καὶ Ἰβὰν – διὰ τοῦ χωρίου Σβέζντα πρὸς Κορυτσᾶν ἢ Μπίγλισταν ἢ Πόγραδετς. Διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης, ἐπικοινωνεῖ τὸ ὑψπ. Μεγ. Πρέσπας μετὰ τῶν τῆς Κορυτσᾶς, Μπιγλίστης καὶ Πόγραδετς.

– Ἡ πρὸς ΒΑ, ὁδὸς μέσῳ Διαβ. Πέβτσετς – Διαβ. Δεμὶρ Ἰσσὰρ – Διαβ. Ζνδ πρὸς Κίτσεβον κι' ἐκεῖθεν Καλκάντελεν – Σκόπια. Διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἔχει ἄμεσον ἐπικοινωνίαν τὸ ἐξεταζόμενον ὑψπ. μετὰ τῶν ὑψπ. Κιτσέβου – Τετόβου (Καλκάντελεν) καὶ τῶν Σκοπίων, πρωτευούσης ὡς γνωστὸν τῆς Λ. Δ. τῆς Μακεδονίας.

4) Ἀπὸ τοῦ Ρέσαν, ἀκολουθοῦσα τὴν Α ὄχθην τῆς Μεγ. Πρέσπας, βαίνει ὁδὸς πρὸς τὴν ὁ. γ. Γ. Ε., εἰς τὴν κωμόπολιν Λιουμπόϊνα.

Ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς πλευρᾶς: Βροντερὸν – Πυξὸς – Ψαράδες – Λαιμὸς – Λευκώνας – Καρυὲς – Ἀνταρτικόν. Ἐξ αὐτοῦ εἴτε πρὸς Φλώριναν εἴτε πρὸς Καστοριὰν καὶ Μπίγλισταν.

2. ***Ὑψίπεδον Ἀχρίδος*** (700).

Ἡ Λίμνη Ἀχρὶς (695) εὑρίσκεται 158 μ. χαμηλότερον τῶν Πρεσπῶν. Χωρίζεται Α ἐκ τῆς Μ. Πρέσπας διὰ τῆς μεγάλης ἐπιμήκους ὀροσειρᾶς τῆς Γκαλιτσίτσας (2.253) καὶ τοῦ Μάλ Ι θάτ (2.288).

Ἡ ὁ. γ. Α. Γ. ἐκ ΝΑ πρὸς ΒΒΔ βαίνουσα, ἀφήνει τὸ 1/4 τῆς ἐκτάσεως ταύτης εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὰ 3/4 εἰς Γιουγκοσλαυίαν.

Κατὰ τὴν ΝΑ ἀκτὴν τῆς Ἀχρίδος καὶ ἐπὶ τῶν ἀποτόμων βράχων οἵτινες προσπίπτουν ἐπ' αὐτῆς ὑπάρχουν τὰ στόμια τῶν ὑπογείων καταβοθρῶν δι' ὧν τὸ μὴ ἔχον διέξοδον ὕδωρ τῶν Πρεσπῶν ρέει διὰ τῶν ἐγκάτων τῆς Γκαλιτσίτσης πρὸς τὴν Ἀχρίδα.

Τὸ σχῆμα τῆς λίμνης εἶναι ἐλλειψοειδὲς μὲ μεγ. ἄξονα (30 χλμ.) προσανατολισμένον ἐν τῇ γραμμῇ Β – Ν καί, τὸν μικρὸν 14 χλμ, ἐν τῇ γραμμῇ Α – Δ.

Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Β ἀκτῆς τῆς λ. εὑρίσκεται πεδινὴ ἔκτασις ἐφ' ἧς τὰ σημαντικὰ κατῳκημένα κέντρα: Ἀχρὶς ("Οχριντ) εἰς τὴν ΒΑ παραλίαν τῆς λ., ἡ Στρούγκα ἐπὶ τῆς Β παραλίας καὶ εἰς τὴν περιοχὴν ἔνθα ἄρχεται ἡ ροὴ τῶν ὑδάτων τῆς λ. πρὸς τὸν π. Μέλανα Δρῖνον, ἡ Γιαμπλανίτσα ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου ππ. τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ π. Μελ. Δρίνου ὅστις ππ. πηγάζει ἐκ τῶν Α κλιτύων τοῦ αὐχ. Λακαγίτσα, σχηματιζομένου μεταξὺ τῶν Β κλιτύων τῆς Γιαμπλανίτσας καὶ τῶν Ν τοῦ ὄρους Μάλι Ραντοῦτσιτ. Τὸν αὐχένα τοῦτον ἀφήνει ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν Γιουγκοσλαυίαν ἡ ὁ. γ. Α. Γ. ἡ διερχομένη διὰ τῆς κορυφογραμμῆς τῶν ἐν λόγῳ ὀρέων. Τὸ ὑψπ. Ἀχρίδος περιβάλλεται πανταχόθεν ὑπὸ ὑψηλῶν ὀρέων

καὶ βρέχεται ἀπὸ Ν ὑπὸ τῆς ὁμωνύμου λίμνης. Β αὐτοῦ μετὰ τὴν στ. Μποντούνσκι Χὰν εἶναι ἡ πεδινὴ ζώνη Μποντούνσκι. Εἰς τοὺς ἀντίποδας (ὡς πρὸς τὸν διαμήκη ἄξονα Ἀχρίδος) τοῦ ὑψπ. Στρούγκας Ἀχρίδος εὑρίσκεται τὸ ὑψπ. Πόγραδετς (Ἀλβ.). Ἐν αὐτῷ εὑρίσκεται ἡ, παρόχθιος καὶ εἰς τὸν ΝΔ μυχὸν τῆς λίμνης, πόλις Πόγραδετς καὶ ἡ παραμεθόριος (Ἀλβ.) Πεσκούπιε (Ἐπισκοπή).

ΙΙ. ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ

Α. ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΑΙ

Ἐκ τῆς Ἀχρίδος, παραλιμνίας πόλεως, ἄρχεται σιδηροδρομικὴ μετρικὴ γραμμὴ ἥτις ἀρχικῶς ἀκολουθεῖ τὴν παραλίαν πρὸς ΒΑ. Εἶτα στρέφεται πρὸς Β διερχομένη δὲ διὰ τῶν στ. «Μποτούνσκι Χὰν» καὶ «Πόποβετς» εἰσέρχεται εἰς ἄνω κοιλάδα τοῦ π. π. Τρένσκα εἰς τὸ ὑψπ. Κιτσέβου. Ἐκ Κιτσέβου ἄγει ἡ γραμμὴ μέχρι τῶν Σκοπίων, εἰς κανονικὸν πλάτος 1,44. Δ τοῦ αὐχ. Λακαγίτσα κεῖται ἡ Ἀλβανικὴ κωμόπολις Στεμπιλόβα ἥτις ἐπικοινωνεῖ ὁδικῶς μετὰ τῆς Κορυτσᾶς καὶ Τιράνων ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ μετὰ τῆς (Γιουγ.) πόλεως Ντέμπαρ ἢ Δίβρης καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ π. Μέλανος Δρίνου μέχρι ὑψπ. Κοῦκες, ἔνθα συμβάλλει οὗτος μετὰ τοῦ Λευκοῦ Δρίνου. Ἡ ἐν λόγῳ σιδ. γραμμὴ ἐξ Ἀχρίδος συνεχιζομένη παροχθίως διέρχεται διὰ Στρούγκας καὶ ἀκολούθως 3 χλμ. Δ πόλεως παρακάμπτει τὰ ἕλη ἅτινα καλύπτουν τὴν Β τῆς πόλεως ταύτης πεδινὴν περιοχὴν καὶ διατρέχει τὴν ἐντὸς τοῦ ὑψπ. πεδινὴν ζώνην τερματιζομένη εἰς Λαμπουνίστε ΝΔ τοῦ σημαντικωτάτου ὑψώματος Γκολέμι Ρίντ (1.332) ὅπερ δεσπόζει τοῦ πεδίου Ἀχρίδος καὶ ἀποτελεῖ τὸν Α ὀρθοστάτην τῆς πύλης εἰσόδου ἐξ Ἀχρίδος εἰς τὴν στενωπὸν Γιαμπλανίτσας.

Β. ΟΔΙΚΑΙ

1) Ἐκ τοῦ σημαντικοῦ κόμβου Ἀχρίδος διέρχεται ἡ Ἐγνατία ὁδὸς Δυρραχίου – Ἐλβασὰν – Ἀχρίδος – Ρέσαν – Μοναστηρίου. Διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐπικοινωνεῖ τὸ λεκανοπέδιον τῶν λιμνῶν μετὰ τῆς Ἀλβανίας καὶ Ἀδριατικῆς πρὸς Δ καὶ μετα τῶν ὑψπ. Μοναστηρίου —Φλωρίνης καὶ Θεσσαλονίκης πρὸς Α.

2) Ἐξ Ἀχρίδος ἡ ὁδὸς Στρούγκας – Ντέμπαρ (κοιλάδος Μέλα

νος Δρίνου) – Πισκοπή – Κοῦκες. Δι' αὐτῆς ἐπικοινωνεῖ τὸ λεκ. λιμνῶν μετὰ τῶν ὑψπ. Κοῦκες καὶ Κοσυφοπεδίου.

3) Ἐξ Ἀχρίδος ἡ ὁδὸς Στρούγκας – Λὲν – Πογραδέτσι – Κορυτσᾶς δι' ἧς ἐπικοινωνεῖ τὸ λεκ. μετὰ τῆς Κορυτσᾶς καὶ Ἰωαννίνων.

4) Ἡ ὁδὸς Ἀχρίδος – αὐχ. Μποτούνσκι Χάν, Πόποβετς, Μπίγλας – Κιτσέβου – Σκοπίων δι' ἧς ἐπικοινωνεῖ τοῦτο μετὰ τῶν Σκοπίων.

5) Ἐξ Ἀχρίδος καὶ Ρέσαν βαίνουν πρὸς Ν ὀρειναὶ ὁδεύσεις κατὰ μῆκος τῶν Α καὶ Δ ἀντηρίδων τῆς Γκαλιτσίτσας καὶ τοῦ Μάλ Ἴθάτ αἵτινες ἀπολήγουν – μέσῳ ἐν ἀρχῇ Γιουγκοσλαυικοῦ ἐδάφους καὶ εἶτα Ἀλβανικοῦ – εἰς Κορυτσᾶν. Διὰ τούτων, ὡς δευτέρας καὶ τρίτης ὁδικῆς ἀρτηρίας τὸ ὑψπ. λιμνῶν ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸ τῆς Κορυτσᾶς.

III. ΕΙΔΙΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ

Τὸ λεκανοπέδιον τῶν λιμνῶν ἔχει γενικῶς ἤπιον κλῖμα. Τοῦτο εἶναι ἡ τελευταία περιοχὴ τῆς Μακεδονίας ἥτις καλύπτεται πάντοτε ὑπὸ χιόνων ἢ καὶ μεταβάλλεται εἰς παγωμένην ἔκτασιν. Κατὰ τὸν ἄξονα Φλώρινα – Βίγλα – Πισοδέρι – Ἀνταρτικὸν – Καρυὲς – Λευκῶνας – Λαιμὸς καὶ μὲ τὰ πρῶτα χειμερινὰ ψύχη ὁ αὐχὴν Βίγλας ὑπερφορτώνεται χιόνων καὶ ἡ στ. καθίσταται δυσδιάβατος ἀπαιτουμένων διὰ τὴν διάνοιξιν τῆς ὁδοῦ εἰδικῶν μηχανημάτων. Τὰ ἴδια ψύχη ἐν τούτοις – καίτοι τὸ ἀπόλυτον ὕψος τῶν Πρεσπῶν εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτερον τῶν ὑψπ. Φλωρίνης – Καστοριᾶς – δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ μεταβάλουν εἰς παγωμένην περιοχὴν τὴν τῶν Πρεσπῶν – Ἀχρίδος. Ἡ λεκάνη τῶν λιμνῶν εἶναι ὡς νὰ «φυλάττεται» ὑπὸ τῶν περιβαλλόντων αὐτὴν πανταχόθεν ὀρέων ἀπὸ τὰς χιόνας καὶ παγετούς. Οἱ τελευταῖοι ἀποτελοῦν ἐνεδρεύοντα κίνδυνον – παγίδα τῆς φύσεως διὰ τὰ μηχανοκίνητα, ἰδίᾳ τὰ κινούμενα μὲ ἐλαστικὰ ἐπίσωτρα. Γενικῶς τὸ κλῖμα τοῦ λεκανοπεδίου τῶν λιμνῶν εἶναι μεσογειακόν, ἡ ἀτμόσφαιρα σχεδὸν πάντοτε διαυγής, ἡ ὁρατότης εὐρυτάτη μὴ ἐμποδιζομένη ὑπὸ νεφώσεων, ὁμιχλῶν ἢ ἐκ τοῦ σκοτεινοῦ πέπλου τῶν χιονοπτώσεων αἵτινες, ὁσάκις συμβαίνουν, λαμβάνουν χώραν κατὰ τὸ πλεῖστον τὰς νυκτερινὰς ὥρας ἐνῷ τὴν ἡμέραν ὁ ὁρίζων εἶναι κατὰ κανόνα αἴθριος.

IV ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΕΛΑΣΕΩΣ-ΑΜΥΝΤΙΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΑΙ

α) Ἀπὸ Δ πρὸς Α.
Ἄξων: Τ ί ρ α ν α – Ἐ λ β α σ ὰ ν – Σ τ ρ ο ύ γ κ α.
Ἀμυντικαὶ περιοχαί: α) Μάλι Ραντούτσιτ – Γιαμπλανίτσα,
β) Στόγγοβον – Πλακένσκα – Γκαλιτσίτσα.
γ) Πλακένσκα – Βαρνοῦς.
β) Ἀ π ὸ Β π ρ ὸ ς Ν.
Ἄξων: Τέτοβον – Κίτσεβον—Ἀχρίς.
Ἀμυντ. περιοχή: Στόγγοβον – Πλακένσκα Πλαν.
γ) Ἀ π ὸ Α π ρ ὸ ς Δ.
Ἄξων: Πλέτβαρ—Μοναστῆρι—Ρέσαν.
Ἀμυντ. περιοχή: α) Πλακένσκα – Βαρνοῦς. β) Πλακένσκα – Γκαλιτσίτσα.
δ) Ἀ π ὸ Ν π ρ ὸ ς Β.
Ἄξων: Τσαγκόνι – Πόγραδετς – Λίν.
Ἀμυντ. περιοχή: Κάμια – χαμηλὴ ἑνωτικὴ λοφοσειρὰ Μάλ-ι-Θὰτ καὶ εὐάριθμοι ἀμυντικαὶ τοποθεσίαι Β Κάμια καὶ εἰς Μούτσαλ.

V ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΛΕΚΑΝΟΠΕΔΙΟΥ ΛΙΜΝΩΝ (ΑΧΡΙΔΟΣ - ΠΡΕΣΠΩΝ)

1. Ἕνεκα τοῦ λόγου ὅτι ὁ ἐδαφικὸς χῶρος τοῦ λεκ. τῶν λιμνῶν εἶναι τ ρ ι χ ο τ ο μ η μ έ ν ο ς ἀνήκων κατὰ κυριότητα εἰς τρία Ἔθνη μὲ διαφορετικὰς ἐθνικὰς ροπὰς καὶ πολιτικοὺς προσανατολισμοὺς ἤτοι Ἀ λ β α ν ί α ς Δορυφόρου τῶν Σοβιέτ, Ἑ λ λ ά δ ο ς μέλους τοῦ ΝΑΤΟ ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει μὴ φιλικῆς τῇ Ἀλβανίᾳ χώρας καὶ Γ ι ο υ γ κ ο σ λ α υ ΐ α ς «οὐδετέρας πολιτικῆς» Κράτους, ἡ περιοχὴ αὕτη π ρ ο σ α π ο κ τ ᾷ μ ε γ ά λ η ν καὶ ἰδιάζουσαν στρατ. ἀξίαν.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ γειτονία τῶν Κρατῶν δημιουργεῖ συνήθως ὅπως καὶ ἡ τῶν ἀτόμων προστριβάς· πολλῷ δὲ μᾶλλον ὅταν ἡ γειτονία αὕτη δὲν εἶναι ἁρμονική, ὅταν ἀμοιβαίως ὑπάρχει τὸ πνεῦμα δυσπιστίας καὶ ὅταν ἀλληλοϋποβλέπονται οἱ γείτονες – Κράτη, ὡς συμβαίνει μὲ τὰ τρία κράτη, τὰ δύο τῶν ὁποίων (Ἑλλὰς καὶ Ἀλβανία) εὑρίσκονται εἰσέτι – νομικῶς – εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μεταξύ των.

'Η τοιαύτη κατάστασις ἐκτὸς τοῦ ὅτι περιέχει τὰ σπέρματα τῆς ἄνευ σοβαρᾶς τινὸς αἰτίας ἐπανσλήψεως τῶν ἐχθροπραξιῶν μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων ἐπικρατειῶν 'Ελλάδος καὶ 'Αλβανίας. ἐνέχει, ὡς φάσιν ἀκηρύκτου πολέμου καὶ τὸν πειρασμὸν τῆς δημιουργίας μιᾶς πληγῆς εἰς τὰ νῶτα τοῦ ἐχθροῦ – γείτονος, ὡς ἔπραξαν τόσον ἡ Γιουγκοσλαβία ὅσον καὶ ἡ 'Αλβανία κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ΚΣ πολέμου. 'Αρχικῶς καὶ αἱ δύο ἐξώπλιζαν τοὺς συμμορίτας ἐκ τῶν ἐδαφῶν των κατὰ τοῦ ἐπισήμου 'Ελληνικοῦ Κράτους. Μετέπειτα δὲ καὶ μετὰ τὴν ἀπόσχισιν ἐκ τῆς Κόμινφορμ τῆς Γιουγκοσλαυΐας, ὅταν ὡς αἵρεσις τοῦ Σταλινικοῦ κομμουνισμοῦ ἐβλάστησεν ὁ Τιτοϊσμός, ἡ 'Αλβανία Χώρα ἐχθρική, πιστὴ εἰς τὰ κελεύσματα τῆς Κόμινφορμ, ὑπῆρξεν ἡ κυρία βάσις ἐξορμήσεως καὶ ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ ΚΣ στρατοῦ.

– 'Η περιοχὴ Γράμμου – Πίνδου ἀποτελοῦσα μίαν εὐρεῖαν λεωφόρον καὶ ἔχουσα τὴν ἀφετηρίαν της ἐκ τοῦ 'Αλβανικοῦ χώρου τοῦ Γράμμου καὶ τῆς Μπιγλίστης εἰσέδυεν βαθύτατα διὰ τοῦ ὀρεινοῦ ἀπροσπέλαστου ὄγκου τῆς Ν Πίνδου μέχρι Καρπενησίου καὶ εἶχεν διὰ τοὺς ΚΣ ἀσύγκριτα στρατηγικὰ πλεονεκτήματα διότι.

– Ἦτο φύσει ἰσχυροτάτη.

– Ἦτο βάσις ἐξορμήσεως ἀρίστη πρὸς τὰς κατευθύνσεις τῶν ἑκατέρωθεν τῆς κυρίας αὐτῆς κορυφογραμμῆς κοιλάδων.

– Εἶχεν ἀσφαλισμένα τὰ νῶτα της ἅτινα ἐστήριζεν ἐπὶ τῶν Πρεσπῶν καὶ ἐξησφαλισμένον τὸν ἀνεφοδιασμόν, ἐκ τῆς 'Ιταλίας μέσῳ 'Αλβανίας.

– 'Η ὀργανωμένη ἐξ ἄλλου τῶν συμμοριτῶν ἀμυντικὴ περιοχὴ τοῦ Βίτσι, ἐστήριζεν τὰ νῶτα αὐτῆς ἐπὶ τῆς Σοῦχα Γκόρας καὶ τῆς περιοχῆς Πρεσπῶν.

Ἔχουν λοιπὸν ἰδιάζουσαν ἀξίαν συνυφασμένην μὲ αὐτὴν ταύτην τὴν ἀσφάλειαν τῶν χωρῶν τὰ εἰς 3 Ἔθνη ἀνήκοντα σήμερον ὑψπ. τῶν Μεγάλων λιμνῶν.

2) 'Ο ἐδαφικὸς χῶρος ὃν κατέχουν τοῦτα εὑρίσκεται εἰς λίαν ἐπίκαιρον θέσιν, ἥτις εἶναι καὶ μία τῶν στρατηγικωτέρων τῆς 'Ελληνικῆς χερσονήσου. Πράγματι α) Δι' αὐτῆς διέρχονται σημαντικώταται συγκοινωνιακαὶ ἀρτηρίαι ὡς εἶναι ἡ ὁδός:

– Μεσολογγίου – 'Ιωαννίνων – Κορυτσᾶς – Πόγραδετς – Στρούγκας – 'Αχρίδος – Σκοπίων ἢ Στρούγκας – Ντέμπαρ – Κοῦκες – Κοσυφοπεδίου ἥτις φέρει ἐκ τοῦ Πατραϊκοῦ καὶ 'Ιονίου Πελάγους πρὸς Β (Κοσυφοπέδιον καὶ Δούναβιν). Οὕτω ἐπικοινωνεῖ ἡ Δ. Στ. 'Ελλὰς

μέσω Ἠπείρου καὶ Ἀ χ ρ ί δ ο ς - Σ τ ρ ο ύ γ κ α ς μετὰ τῆς Β Ἀλβανίας (Κοῦκες) καὶ τῆς Σερβίας.

— Δυρραχίου — Ἐλβασὸν — Στρούγκας — Ἀχρίδος — Ρέσαν — Μοναστηρίου — Θεσσαλονίκης. Εἶναι αὕτη ἡ ἀρχαία Ἐγνατία ὁδὸς δι' ἧς ταχύτατα ἡ Ἀδριατικὴ ἐπικοινωνεῖ μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Τὸ λεκ. τῶν λιμνῶν τούτων εὑρίσκεται εἰς τὸ «σταυροδρόμι» τῶν δύο μεγάλων ἀξόνων προελάσεως Β—Ν καὶ Α—Δ.

3) Ὁ κύριος τοῦ λεκ. ἔχει τὴν δ υ ν α τ ό τ η τ α ν ὰ ἐ ν ε ρ γ ή σ η ε ἴ τ ε π ρ ὸ ς Ν ἐν τῇ κατευθύνσει Κορυτσᾶς, καὶ Ἠπείρου γενικώτερον, ε ἴ τ ε π ρ ὸ ς Δ καὶ ν' ἀχθῇ ταχέως πρὸς Ἐλβασὰν — Τίρανα — Ἀδριατικήν. Δύναται ἐπίσης ν' ἀχθῇ πρὸς Β ε ἰ ς Ν τ έ μ π α ρ κι' ἐκεῖθεν εἴτε πρὸς Σκόπια εἴτε πρὸς Κοῦκες ἔτι δὲ καὶ πρὸς Α ε ἰ ς Μ ο ν α σ τ ή ρ ι ο ν καὶ δι' αὐτοῦ εἰς κοιλάδα Ἀξιοῦ καὶ Θεσσαλονίκην.

4) Οὕτω ἡ ἐξασφάλισις ὁλοκλήρου τοῦ χώρου τοῦ λεκ. ὑπὸ μιᾶς ἐκ τῶν δύο ἀντιπάλων παρατάξεων εἰς τὸν συνασπισμὸν τῶν ὁποίων θ' ἀνήκουν τὰ δύο ἢ καὶ τὸ ἕν, τῶν κατεχόντων σήμερον ἀναλογικῶςτὸ ἔδαφος τοῦ χώρου τούτου κρατῶν θ' ἀποτελέσῃ ἕνα τῶν κυρίων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν τοῦ ἀγῶνος των.

Ἡ ἐκκαθάρισις τῆς καταστάσεως εἰς τὸν τομέα τοῦτον τοῦ μετώπου, θὰ ἐπιδιωχθῇ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀντιμαχομένων συνασπισμῶν ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων διότι ὡς παραμεθόρια τμήματα τὰ ἐπὶ μέρους τοιαῦτα τοῦ Ἀλβανικοῦ, Γιουγκοσλαυικοῦ,κι' Ἑλληνικοῦ χώρου τοῦ λεκανοπεδίου, ἀποτελοῦν καὶ μέρος τοῦ ὅλου μετώπου εἰς ὃ μέτωπον οἱ ἀντιμαχόμενοι θὰ ἐπιδιώξουν νὰ δρέψουν τὰς πρώτας δάφνας, οὐ μόνον δι' ἐντυπωσιακοὺς λόγους ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν κατάληψιν θέσεων καὶ στρατηγικῶν σημείων, ἡ ἐξασφάλισις τῶν ὁποίων θὰ προκρίνῃ τὴν ἐπιτυχῆ ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος των. Ὁ δεύτερος οὗτος λόγος εἶναι ἐν προκειμένῳ καὶ ὁ σημαντικώτερος δι' ὃν θὰ διεκδικηθῇ πεισμόνως ἡ ἀπόλυτος κυριαρχία τοῦ λεκ. τῶν λιμνῶν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπάλων δυνάμεων.

Οἱ Γερμανοὶ τὸ 1941 καθώρισαν ὡς κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῆς ἐξ Α πρὸς Δ — ἀπὸ τοῦ Στρώμνιτσα — προελάσεώς των τὸ ὑψπ. λιμνῶν ἐπιτυχόντες, χάρις εἰς τὴν ἐπελθοῦσαν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐπιθέσεώς των διαλύσεως τοῦ Γιουγκοσλαυικοῦ στρατοῦ τοῦ Μακεδονικοῦ Μετώπου,νὰ διεισδύσουν διὰ τῆς κοιλάδος Ἀξιοῦ καὶ ὑψπ. Μοναστηρίου εἰς Ἀχρίδα καὶ νὰ ἑνωθοῦν ἐκεῖ μὲ τὰς Ἰταλικὰς δυνάμεις. Εὑρέθησαν οὕτω ἐν διαστήματι 4 μόλις ἡμερῶν ἐκ Σόφιας εἰς Ἀδριατικὴν καὶ ταυτοχρόνως εἰς Δίβρην — Κοσυφοπέδιον.

VI ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ Ε. Δ. Δ. Μ. (ΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΩΣ)

1) Κατέχει ἐπίκαιρον θέσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ χερσονήσῳ.

2) Διέρχονται δι᾽ αὐτοῦ οἱ ζωτικῆς σημασίας ἄξονες προελάσεως τοῦ ἀντιπάλου ἐκ Δ πρὸς Α ἢ καὶ ταυτοχρόνως ἐξ Α πρὸς Δ.

3) Συνδέει δίκην ἐντορμίας σφηνὸς δύο γειτονικὰς συμμάχους Ἐπικρατείας.

4) Ἀπαγορεύει τὴν χερσαίαν ἐπικοινωνίαν τῶν δύο ἀπ᾽ Α καὶ Δ αὐτοῦ ὑπαρχουσῶν κυρίων βάσεων τοῦ ἀντιπάλου.

5) Ἐξασφαλίζει τὴν συνοχὴν δύο συμμάχων στρατῶν ἀντιμετωπιζόντων τὸν αὐτὸν κοινὸν ἐχθρόν.

6) Διαθέτει ἐξαιρέτους ἀμυντικὰς περιοχὰς καὶ τοποθεσίας μὲ ἰσχυρὰν φυσικὴν ἀμυντικὴν ἰσχὺν διὰ τὴν ἀνάσχεσιν τῆς προελάσεως ἐχθροῦ ἐνεργοῦντος εἴτε ἐκ Δ εἴτε ἐξ Α εἴτε ἐκ Β.

7) Οἱ συγκοινωνιακοὶ ἄξονες ἐν αὐτῷ ἀνταποκρίνονται οὐ μόνον εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἀμύνης ἀλλὰ καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιθέσεως.

8) Ἀποτελεῖ ἐξαίρετον βάσιν ἐπιχειρήσεων πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν τῶν πέριξ αὐτοῦ Ε. Δ.

9) Τυχὸν ἀπώλειά του ἀνατρέπει ἄρδην τὰ στρατηγικὰ πλεονεκτήματα τῆς ἀνασχετικῆς ἰσχύος τῆς ἀμύνης τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ΝΑΤΟ εἰς τὸν Βαλκανικὸν χῶρον καὶ διαθέτει ὑπὲρ τοῦ ἀντιπάλου τὰ ἑξῆς δύο σημαντικὰ στρατηγικὰ ὠφέλη:

α) Ἀποκατάστασιν χερσαίας συνοχῆς δύο σημαντικῶν βάσεών του, τουτέστιν συνέχειαν μετώπου ἀπὸ Εὐξείνου Πόντου μέχρι Ἀδριατικῆς καὶ Ἰονίου Πελάγους.

β) Διάσπασιν συνοχῆς τῶν συμμάχων Ἑλλάδος (ΝΑΤΟ) καὶ Γιουγκοσλαυΐας μὲ ἀποτέλεσμα, σημαντικὴν ἀπειλὴν κατὰ τῆς κυρίας Ἀμύνης τῆς πρώτης καὶ θανάσιμον πλῆγμα διὰ τὴν δευτέραν.

10) Ἐπιβάλλει ὡς ἀδήριτον τὴν ἀνάγκην ἀμοιβαίας ἐγκαρδίου συνεργασίας τῶν δύο Κρατῶν Ἑλλάδος καὶ Γιουγκοσλαυΐας διότι:

Ἐπὶ τοῦ κατὰ πόσον κι᾽ ἐπὶ πόσον θὰ διατηρηθῇ ὁ χῶρος οὗτος βασίζεται ἡ ἀσφάλεια ἀμφοτέρων τῶν Ἐθνῶν καὶ ἡ ἀποτελεσματικὴ ἄμυνά των κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ.

Β 2

Ε. Δ. ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

ΚΟΙΛΑΣ Π. ΑΞΙΟΥ

Α΄ ΓΑΙΟΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ

Ι. ΟΡΕΟΓΡΑΦΙΑ

Τὸ Ε.Δ. Κ.Μ. περιορίζεται ἀπό:

α) Β ο ρ ρ ᾶ. Ὑπὸ τῆς ἀπὸ τοῦ ὀρεογραφικοῦ κόμβου Σ κ ά ρ δ ο υ (2587) ἀποσπωμένης πρὸς Α ὀροσειρᾶς τῶν ὀρέων τῆς Κ ά τ ω Μ υ σ ί α ς τὰ ὁποῖα φέρονται μὲ τὰς ὀνομασίας: Τ σ έ ρ ν α Γ κ ό ρ α ἢ Κ α ρ α Ν τ ὰ γ (1651) – Ρ ο υ ζ ὰ ν (903) – Μ π έ σ ν α Κ ο μ π ί λ α (1923) – Τ σ έ ρ ν α κ (1871) – Μ π α γ λ α β ί κ α – Δ ο γ α ν ί τ σ α (1829). Τὰ ὄρη ταῦτα χωρίζουν τὰ ὕδατα τὰ ρέοντα πρὸς Ν εἰς τὸν π. Ἀξιόν, ἀπὸ τὰ πρὸς Β ρέοντα εἰς τοὺς π. Σίντνιτσαν τοῦ Κοσυφοπεδίου, π.π. τοῦ Δυτ. Μοράβα. – Ἀνατολικοῦ Μοράβα, δι' αὐτῶν δὲ εἰς τὸν π. Δ ο ύ ν α β ι ν, καὶ τὰ πρὸς Α ρέοντα διὰ τοῦ ππ. Δραγοβιτσίτσα εἰς τὸν π. Στρυμόνα.

β) Δ υ σ μ ῶ ν (τὸ πρῶτον). Ἡ ΝΑ ἐπέκτασις τῶν Ἀλβανικῶν Ἄλπεων – καλουμένη Π ά σ τ ρ ι κ (1.986) διασπᾶται ἐν τῇ συνεχείᾳ καὶ κατευθύνσει της ὑπὸ τῆς π.γ. τοῦ Λευκοῦ Δρίνου εἰς τὴν ὁμώνυμον στενωπὸν καὶ διὰ τοῦ Κ ο ρ ι ν τ ί κ βαίνει Α μέχρι τοῦ Σ κ ά ρ δ ο υ ἢ Τ σ ὰ ρ Π λ ά ν ι ν α. Ἐκ τοῦ Σκάρδου ἐκσπᾶται πρὸς ΒΑ ἡ ὀροσειρὰ τῆς Τ σ έ ρ ν ο Λ γ έ β α ἥτις μετὰ τοῦ Τσὰρ

Πλάνινα σχηματίζει τὴν κοιλάδα τοῦ π. Λέπενακ κυρίου ππ. τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀξιοῦ.

Ἐκ τοῦ Κοριντίκ κατευθύνεται πρὸς ΝΝΔ ἡ ὀροσειρὰ Κ α λ α μ π ά κ—Κ ο ρ ά β α μέχρι τοῦ π. Μέλανος Δρίνου. Μὲ τὴν αὐτὴν ΝΝΔ – κατεύθυνσιν – βαίνει ἐκ τοῦ Σκάρδου ἡ ὀροσειρὰ Ρ ο υ ν τ ό κ α (2.702) – Μ π ί σ τ ρ α (1.940) – Σ τ ό γ γ ο β ο ν.

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὀροσειρῶν σχηματίζεται ἡ ὀρεινὴ κοιλὰς τοῦ π. Ζιροβνίτσης ππ. τοῦ π. Μέλανος Δρίνου, ὅστις διαρρέει τὸ εἰς τὸν Ἀλβανικὸν γεωγραφικὸν χῶρον ἀλλὰ εἰς τὴν Γιουγκοσλαυικὴν Ἐπικράτειαν ἀνῆκον ὑψπ. Ντέμπορ (Δίβρης).

γ) Ν ό τ ο υ. Ἐκ τοῦ Στόγγοβου βαίνει πρὸς Α ἡ ὀροσειρὰ Λ ι ο ῦ μ π ε ν (1.762) – κορυφὴ Σ ο λ ο ῦ σ κ α Γ κ λ ά β α (2.540) τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τῆς Γ κ ο λ έ σ ν ι τ σ α.

Ἡ ὀροσειρὰ αὕτη ἥτις εἶναι καὶ τὸ ὅριον Δυτ. καὶ Κεντρικῆς Μακεδονίας διαχωρίζει πρὸς Ν τὰ ὕδατα τὰ συγκεντρούμενα εἰς Ἀχρίδα καὶ τὸν ππ. Ἐριγῶνα, ἀπὸ τὰ πρὸς Β συγκεντρούμενα εἰς τὸν ππ. Τρένσκα τοῦ Ἀξιοῦ.

– Μετὰ τῶν Α ἀντερεισμάτων τῆς Μπίστρα – κορ. Μ π ο ύ κ ο β ι κ - καὶ διὰ χαμηλῆς πρὸς Α κατευθυνομένης ὀροσειρᾶς, συνδέεται μετὰ τοῦ κεντρικοῦ ὀρεογραφικοῦ κορμοῦ ἡ μεγάλη ὀροσειρὰ τῆς Σ ο ῦ χ α Γ κ ό ρ α (1.748) ἧς ἡ κυρία διεύθυνσις εἶναι ἐκ Ν πρὸς ΒΒΑ. Αὕτη συναντᾷ τὰ Α ὄρη τοῦ Σκάρδου (Ρογκάτς) εἰς τὴν δ.«Δερβέντ» καὶ διὰ τῆς βορειοτέρας κορυφῆς της Τ ζ ι έ ν τ ε (1.150).

Ἡ κυρία κορυφογραμμὴ τῆς Σοῦχα Γκόρας εἶναι αἰσθητῶς παράλληλος πρὸς τάς, καμπύλης κατευθύνσεως μὲ τὸ κοῖλον πρὸς Α, παραλλήλους κορυφογραμμὰς τῶν Κοριντίκ – Καλαμπάκ – Κοράβα καὶ Σκάρδου - Ρουντόκας – Μπίστρας ἀπέχουσα τούτων διπλασίαν ἀπόστασιν ἐκείνης ἣν ταῦτα ἀπέχουν.

– Ἡ κορ. Σολοῦσκα Γκλάβα ἀποτελεῖ τὸ ἐπίκεντρον τῆς μεγάλης ὀροσειρᾶς Γκολέσνιτσας ἥτις εἶναι ἡ πρὸς Α ἐπέκτασις τῆς Σοῦχα Γκόρας. Τῶν δύο τούτων ὀροσειρῶν τὴν φυσικὴν συνέχειαν διασπᾷ ὁ π. Τρένσκα ππ. τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀξιοῦ οὗτινος ἡ π. γ. εἶναι παράλληλος πρὸς τὴν τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ καὶ εἰς τὸ τμῆμα αὐτῆς τὸ ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Ἀξιοῦ μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ π. εἰς τὴν στενωπὸν «Δερβέντ».

Ὁ ὀρεινὸς ὄγκος Γκολέσνιτσα, ὅστις φέρεται ἐκ Β πρὸς Ν μὲ τὰς ὀνομασίας Κ α ρ α τ ζ ί σ κ α (2.353) – Σ ι σ κ ο β ί τ σ α – Σ ο λ ο ῦ σ κ α Γ κ λ ά β α (2.540), δ ε σ π ό ζ ε ι ὅ λ η ς τ ῆ ς π ε ρ ι ο χ ῆ ς τ ῆ ς ἄ ν ω κ α ὶ μ έ σ η ς κοιλάδος τοῦ π. Ἀ ξ ι ο ῦ ἥτις κοιλὰς διαγράφεται ἀπὸ Δ, Β, Α, δίκην ἡμικυ

κλίου περὶ τὸ «κέντρον Σολοῦσκα Γκλάβα» καὶ δι' ἀκτῖνος μέσου μήκους 30 χλμ.

δ) Δυσμῶν (τὸ δεύτερον). Ἐκ τῆς Σολοῦσκα Γκλάβας μὲ Ν κατεύθυνσιν ἡ μεγάλη ὀροσειρὰ Μπαμπούνας (2.059) —Ντρένσκας (1.863)—Σελένσκας—Καϊμακτσαλὸν (2.523)—Ὀσμανάκου (1.963)—Βερμίου (2.052)—Πιερίων—Ὀλύμπου περιορίζει ἀπὸ Δ τὸ Ε.Δ.Κ.Μ., διαχωρίζουσα τοῦτο ἐκ τοῦ Ε.Δ.Δ.Μ. καὶ τοῦ Ε.Δ.Θ.

ε) Ἀνατολῶν. Ἐκ τῆς κορυφῆς Μπέσνα Κομπίλα (1.923) βαίνει μὲ ΝΝΑ κατεύθυνσιν ἡ ὀροσειρὰ Τσέρνακ (1.871)—Δογανίτσα (1.829)—Ὀσογγόφσκα Πλάνιανα (2.252) Σβιγγὸρ—Βλαχίντζα—Μάλες ἢ Δυτ. Ὄρβηλος.

Ἐκ τῆς κορυφῆς Ὀγκρασδὲν (1.744) τῆς Δυτ. Ὀρβήλου ἡ κυρία ὀροσειρὰ ἀλλάζει κατεύθυνσιν διαγράφει δὲ πρὸς Δ τόξον ἡμιελλείψεως μὲ τὸ κοῖλον πρὸς Α ἐπὶ τῶν ὀρέων Πλασκαβίτσα—Γκραντέσκα—Μπέλες (αὐχ. 1.883 ἔνθα καὶ τὸ Τριεθνὲς Ε.Γ.Β.) (*).

— Ἐκ τοῦ ὑψδ. 1.883 ἡ ὀροσειρὰ συνεχίζεται μὲ Ν κατεύθυνσιν ἐπὶ τῶν ὀρέων Κρούσια ἢ Δύσωρον—Καραντάγ.

— Ἐκ τοῦ Καραντάγ διακλαδοῦται: Καὶ ὁ μὲν Α αὐτῆς κλάδος Βερτῖσκος—Ὄρη Βόλβης—«Κερδύλια Ὄρη» φέρεται μέχρι τοῦ Κόλπου Ὀρφανοῦ, ὁ δὲ Δ αὐτῆς κλάδος Χορτιάτης—Χολομῶν φέρεται μέχρι τῶν 3 χερσονήσων τῆς Χαλκιδικῆς (Κασσάνδρας—Σιθωνίας—Ἁγίου Ὄρους Ἄθω 2.033).

— Ὡς Α ἐπέκτασις τοῦ Χολομῶντος τὸ ὄρος Στρατωνίκιον πλησιάζει τὰς Ν κλιτεῖς τῶν Κερδυλίων σχηματίζον μετ' αὐτῶν τὴν σπουδαιοτάτην στενωπὸν τῆς Ρεντίνας. Αἱ κορυφογραμμαὶ τῶν ὀρέων «Κερδύλια» — Βόλβης — Καραντὰγ — Χορτιάτου — Χολομῶντος — Στρατωνικίου, σχηματίζουν ἔλλειψιν, εἰς τὴν θέσιν τῶν ἑστιῶν τῆς ὁποίας εἶναι καὶ τὸ κέντρα τῶν λιμνῶν Λαγκαδᾶ (Κορώνεια 75) Δ καὶ Βόλβη (Μπεσικίων 20) Α περικλείουν δὲ εἰς τὸν χῶρον τοῦτον τῆς ἐλλείψεως τὴν πεδινὴν ζώνην «Λαγκαδᾶ—Βόλβης».

(*) Τὸ σχῆμα ἡμιελλείψεως ὅπερ διαγράφει ἡ ὀροσειρὰ σχηματίζουσα τὴν κοιλάδα τοῦ Στρώμνιτσα εἶναι μία μικρογραφία τῆς ἡμιελλείψεως Τρανσυλβανικῶν Ἄλπεων— Καρπαθίων—Αἵμου τῶν σχηματιζουσῶν τὴν μεγάλην Ρουμανικὴν πεδιάδα ἣν διαρρέει ὁ π. Δούναβις καὶ μὲ τὴν ἀκόλουθον σύγκρισιν. Εἰς τὴν Ρουμανίαν ὁ 26 Α. Γ. Μεσημβρινὸς εἶναι ὁ μικρὸς ἡμιάξων. Εἰς τὴν μικρογραφίαν τοῦ Στρώμνιτσα μικρὸς ἡμιάξων ἔχων μῆκος 26 χλμ. εἶναι ἡ ὁ. γ Γ. Β.

Ἡ κυρία κορυφογραμμὴ Μπέσνα Κομπίλας – Μπέλες 1883 – Κρουσίων – Κερδυλίων διαχωρίζουσα πρὸς Δ ρέοντα εἰς Ἀξιὸν ἀπὸ τὰ πρὸς Α συλλεγόμενα εἰς τὸν Στρυμόνα ὕδατα, ἀποτελεῖ τὸ φυσικὸν ὅριον μεταξὺ τῶν ΕΔΚΜ καὶ ΕΔΑΜ, ἔχουσα μῆκος περίπου 450 χλμ.

Διακλαδώσεις κυρίων ὀροσειρῶν.

1. Ἐκ τῆς κορ. Καϊμακτσαλὰν (2523) ἡ ὀροσειρὰ τοῦ Βόρα ἢ Νίτσε κατευθύνεται Α ἐπὶ τῶν κυρίων κορυφῶν: Σοκὸλ (1627) – Κράνιτσα (1772) – Κόζιακα. Τὰ μὲ ΒΔ κατεύθυνσιν ἐκ τῶν ὀρέων τούτων ἐκσπώμενα ἀντερείσματα καταλήγουν εἰς τὴν περιοχὴν Μοριχόβου σχηματίζοντα τὰς ΝΑ ἀποτόμους, κατὰ τὸ πλεῖστον, προσπτώσεις τῆς ὁμωνύμου στενωποῦ ἥτις διαμορφοῦται ὑπὸ τούτων ὡς καὶ ὑπὸ τῶν ΝΑ κλιτύων τῆς Σελένσκα – Ντρένσκα καὶ δι' ἧς στενωποῦ συσφιγγόμενος ρέει μὲ ΒΑ διεύθυνσιν ὁ π. Ἐριγών. Τὰ μὲ ΝΑ κατεύθυνσιν ἀντερείσματα καταλήγουν εἰς τὸ ὑψπ. Ἐριδαίας ἢ Ἀλμωπίας ἢ Καρατζόβας.

Ἐκ τοῦ Κόζιακα συνεχίζεται ἡ ὀροσειρὰ Βόρας ἢ Νίτσε μὲ ΒΑ κατεύθυνσιν ἐπὶ τῶν ὀρέων Πινόβου (2156) – Τζένας (2067) δεσποζόντων τοῦ ὑψπ. Ἀλμωπίας ἅτινα ἡ δ.γ.Ε.Γ. ἀφήνει εἰς τὴν Ἑλλάδα – καὶ Μαριάνσκας (1722).

– Ἐκ τῆς Τζένας ἐκσπᾶται Α τὸ ὄρος Σκρᾶ (1097) ἐνῶ μὲ Ν κατεύθυνσιν βαίνει ἡ ὀροσειρὰ τοῦ Παΐκου (1650). Αἱ ὀροσειραὶ Παΐκου ἀπ' Α καὶ Ὀσμανάκου ἀπὸ Δ κλείουν ἐκ τῶν κατευθύνσεων τούτων τὸ ὑψπ. Ἀλμωπίας ὅπερ διαρρέει ὁ π. Μογλένιτσας.

2) Ἐκ τῆς Δογανίτσας βαίνει μὲ ΝΔ κατεύθυνσιν ἐπιμήκης λοφοσειρὰ φερομένη μὲ τὴν ὀνομασίαν Γκιέρμαν – Κόζγιακο.

Ἡ λοφοσειρὰ τοῦ Γκιέρμαν – Κόζγιακο, μετὰ τῆς τοιαύτης τῶν ὀρέων Ρουζὰν (ΒΔ) ὁρίζει τὴν κοιλάδα τοῦ ππ. Γκολέμα.

3) Ἡ ὀροσειρὰ Ὀσογγόφσκας (2252) βαίνει ἐπίσης μὲ τὴν αὐτὴν ὡς καὶ ἡ τοῦ Κόζγιακο κατεύθυνσιν μέχρι τοῦ Ὄβτσε – Πόλιε. Τὰ ΒΔ ταύτης ἀντερείσματα μετὰ τῶν ΝΑ τοῦ Κόζγιακου περικλείουν τὴν κοιλάδα τοῦ ππ. τοῦ Ἀξιοῦ π. Κρίβα ἐνῶ τὰ ΝΑ σχηματίζουν μετὰ τῶν Β τῆς Πλασκαβίτσας καὶ τῆς ἐκ τῆς Πλασκαβίτσα πρὸς Β βαινούσης ὀροσειρᾶς Τσούκα Γκόλεκ, τὴν ἄνω καὶ μέσην κοιλάδα τοῦ ππ. τοῦ Ἀξιοῦ π. Μπρεγκάλνιτσα.

ΕΙΔΙΚΑΙ ΦΥΣΙΚΑΙ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΟΡΕΩΝ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

1. ***Σκάρδου***: ἡ ὑψηλοτέρα κορυφή του ἀπολήγει εἰς ὀξείας καὶ πετρώδεις κορυφὰς καὶ διατέμνεται ὑπὸ χαραδρῶν μὲ ἀποτόμους κλιτεῖς. Πλὴν τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν του εἶναι κατάφυτος διατηρῶν συχνότατα χιόνας μέχρι καὶ τοῦ θέρους. Ἀποκλείει πᾶσαν ἐπικοινωνίαν τοῦ ὑψπ. Τετόβου μετὰ τοῦ Κοσυφοπεδίου ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐξαιρέσει τῶν θερινῶν μηνῶν Ἰουλίου – Σεπτεμβρίου ὅτε δὲν ὑπάρχει χιὼν καὶ τότε μόνον δι' ἀτραπῶν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπικοινωνία.

2. ***Ρουντόκας***, τοῦτο συνδέεται μετὰ τοῦ Σκάρδου δι' αὐχένος ὑπερβαίνοντος τὰ 2000 μ. εἶναι ὑψηλότερον τούτου (2702) ὁμοιάζει δὲ καθ' ὅλα μὲ τὸν ὀρεινὸν ὄγκον Σκάρδου.

3) ***Μπίστρας—Στόγγοβου.*** Τὸ ὕψος τῶν κορυφῶν αὐτῶν εἶναι περὶ τὰ 2000μ. Αἱ κλιτεῖς των εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ὁμαλαὶ καὶ κεκαλυμμέναι ὑπὸ πυκνῶν δασῶν. Αἱ Δ ὅμως εἶναι μᾶλλον ἀπότομοι. Καὶ ἐπὶ τῶν ὀροσειρῶν τούτων δὲν ὑπάρχουν καλαὶ συγκοινωνίαι, ἐξαιρέσει τῶν ὁδῶν α) Γκόστιβαρ – αὐχ. Μαυρόβου – Ντέμπαρ (διὰ τῆς κοιλάδος Τζιροβνίτσας) καὶ β) Κιτσέβου – Ντέμπαρ, δευτερευούσης σημασίας. Ἔνιοι ἀτραποὶ ὑπάρχουν διασχίζουσαι τὰς ὀροσειρὰς ἐκ Δ πρὸς Α ὡςκαὶ αἱ δύο ὁδοί.

4) ***Βόρα ἢ Νίτσε καὶ Μαριάνσκας Πλάν.*** Τὸ τμῆμα τῆς ὀροσειρᾶς τὸ ἑκατέρωθεν τῶν στ. Βεύης – Κλειδίου καὶ Κέλλης, παρουσιάζει κλιτεῖς ὁμαλῆς κλίσεως ἐφ' ὅσον ὅμως ἀνερχόμεθα ἐπὶ τοῦ Βόρα ὑψοῦνται βραχώδεις κορυφαὶ μὲ ἀποτόμους κλιτεῖς.

Ἡ συνέχεια τοῦ Νίτσε ἀπὸ τῆς ἀποτόμου κορ. Καϊμακτσαλὰν πρὸς Α παρουσιάζει μέχρι καὶ τῆς Μαριάνσκα, γυμνὰς καὶ βραχώδεις κορυφάς.

Ἀπὸ τῆς κορυφῆς ὅμως τῆς Τζένα (2067) ἡ ὀρεινὴ περιοχὴ τῆς Μαριάνσκας εὐρύνεται, χαμηλουμένη συνεχῶς καὶ ἐν τῇ πρὸς τὸν Ἀξιὸν κατευθύνσει της. Καὶ τὰ μὲν ΒΑ, ὡς ἐλέχθη, ἀντερείσματα ταύτης σχηματίζουν μετὰ τῶν τῆς Γκροντέσκος τὴν στ. Δ ε μ ὶ ρ Κ α π ο ῦ τὰ δὲ ΝΑ τοιαῦτα μετὰ τοῦ ὑψπ. Σ μ ό λ η (354) σχηματίζουν τὴν στ. Τ σ ι γ κ α ν ὲ Δ ε ρ β έ ν.

Τόσον ὁ Β ό ρ α ς ὅσον καὶ ἡ Μ α ρ ι ά ν σ κ α ἐξαιρέσει

τῶν βραχωδῶν ὑψηλῶν κορυφῶν των ε ἶ ν α ι κ ε κ α λ υ μ μ έ ν α ὑ π ὸ δ α σ ῶ ν.

5) ***Μπέλες ἢ Κερκίνης—Κρουσίων—Καραντὰγ—Βερτίσκου—Κερδυλίου.*** Τοῦ ὄρους Μπέλες αἱ πρὸς Ν κλιτεῖς παρουσιάζουν μεγαλυτέραν κλίσιν τῶν πρὸς Β τοιούτων καὶ εἶναι κεκαλυμμέναι – ὡς ἄλλωστε καὶ αἱ Β κλιτεῖς του – ὑπὸ δασῶν ἐκ δένδρων δρυός. Πολλαὶ ὁδοὶ ἐγκάρσιοι ἢ παράλληλοι τῇ κυρίᾳ κορυφογραμμῇ ἰδίᾳ πρὸς τὰς Β κλιτεῖς – δηλονότι εἰς Γιουγκοσλαυΐαν καὶ Βουλγαρίαν – στρατιωτικῆς σημασίας διασχίζουν τὴν ὀροσειρὰν Μπέλες.

Τὰ Κρούσια ἢ Δύσωρον (860) εἶναι χαμηλὴ λοφοσειρὰ Ν τοῦ Μπέλες συνδεομένη μετ' αὐτοῦ διὰ τῆς διαβάσεως Δοβὰ Τεπὲ (μ.υ, 272) ἐπεκτείνονται δὲ ΝΑκώτερον εἰς τὸ Καρὰ-ντὸγ ἢ Μαυροβοῦνι (1179) – Βερτῖσκον – Κερδύλια. Ταῦτα καλύπτονται ὑπὸ δασῶν πυκνῶν εἰς τὰς πλείστας τῶν περιοχῶν. Δὲν παρουσιάζουν δυσχερείας εἰς τὴν διάβασιν στρατοῦ, ἐπ' αὐτῶν δὲ εὑρίσκονται ἀρκεταὶ στρατιωτικῆς σημασίας ὁδοί.

6) ***Μαλες ἢ Δυτ. Ὀρβήλου—Πλασκαβίτσας – Γκραντέσκας.*** Τ ὸ Μ ά λ ε ς εἶναι χωματῶδους σχεδὸν συσιάσεως καὶ καλύπτεται ὑπὸ δασῶν. Αἱ Α κλιτεῖς αὐτοῦ – πρὸς κοιλάδα Στρυμόνος – εἶναι λίαν ἀπότομοι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς Δ τοιαύτας. Τὸ ὕψος τῶν κορυφῶν αὐτοῦ εἶναι περὶ τὰ 1900μ. Ἀπότομοι λίαν ἕως κρημνώδεις πλευραὶ παρουσιάζονται εἰς πολλὰ μέρη καθιστῶσαι τὴν ὅλην ὀροσειρὰν σχεδὸν ἀδιάβατον πλὴν ὀλίγων ἡμιονικῶν ὁδῶν.

– Ἡ Π λ α σ κ α β ί τ σ α παρουσιάζει ὁμαλὰς κλίσεις τῶν κλιτύων της καὶ διατέμνεται ὑπὸ πολλῶν χαραδρώσεων. Εἰς τὸ ΒΔ τμῆμα αὐτῆς τὸ ὕψος τῶν κορυφῶν της φθάνει τὰ 1754μ. ἐνῶ τῶν λοιπῶν κορυφῶν τὸ μ.υ. εἶναι 1300μ. Τὸ πλεῖστον τῆς Πλασκαβίτσας εἶναι κεκαλυμμένον ὑπὸ δασῶν· ἀφίνονται ὅμως μεγάλαι ἐκτάσεις διὰ βοσκὴν καὶ καλλιέργειαν. Δὲν παρουσιάζει δυσχερείας ἡ διάβασίς της ὑπὸ στρατοῦ. Ἡ πρὸς Β αὐτῆς ὀροσειρὰ Τ σ ο ῦ κ α Γ κ ό λ ε κ ἔχει ἀποτόμους τὰς Δ κλιτεῖς αὐτῆς καὶ μὲ πολλὰς χαραδρώσεις ἐνῶ αἱ Δ. κλιτεῖς της προσπίπτουν ὁμαλώτερον ἐπὶ τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ π.π. Μπρεγκάλνιτσα.

– Τ ὸ Γ κ ρ α ν τ έ σ κ α πλ. Ἔχει ὄψιν μᾶλλον ξηροῦ καὶ ἀμμώδους ὀροπεδίου τεμνομένου ὑπὸ βαθειῶν χαραδρώσεων πλὴν τῶν Ν καὶ Α κλιτύων του αἵτινες ἔχουν μεγαλυτέραν κλίσιν καὶ εἶναι κεκαλυμμέναι ὑπὸ δασῶν. Αἱ κορυφαὶ του μόλις ὑπερβαίνουν τὰ 1000μ. Τὸ πρὸς τὸν Ἀξιὸν τόξον τῆς ὀροσειρᾶς παρουσιάζει κλιτεῖς κατ' ἀρχὰς μὲ ὁμαλὰς κλίσεις ἀλλ' ἐνῶ πλησιάζουν αὗται τὸν ποταμὸν ἐξελίσσονται εἰς ἀποτόμους, σχεδὸν καθέτους πρὸς τὴν π.γ., σχηματί-

ζουσαι μετ' ἀντιστοίχων κλιτύων τῆς Μαριάνσκας τὴν στενωπὸν Δεμὶρ Καποῦ (Σιδηρόπορτα).

7) *Ὀσογγόφσκας* πλ. Αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ γρανιτικῶν καὶ κρυσταλλογενῶν πετρωμάτων μὲ βαθείας χαραδρώσεις καὶ ἀποτόμους κλιτεῖς ὅπου ὀρθοῦνται τείχη ὁλόκληρα βράχων ἰδίᾳ εἰς τὰ Α αὐτῆς καὶ εἰς τὰ ὄρη της Σβιγγὸρ Βλαχίντζα. Ἡ Ὀσογγόφσκα εἶναι εἷς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ὀρεινῶν ὄγκων τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου τόσον εἰς ἔκτασιν ὅσον καὶ εἰς ὕψος, ἐξικνουμένων τῶν κορυφῶν αὐτῆς μέχρι ὕψους 2200μ.

8) *Ὀρέων Κάτω Μυσίας*. Ἡ Τσέρνα Γκόρα ἢ Καραντὰγ εἶναι τελείως κεκαλυμμένη ὑπὸ δασῶν, πλὴν τῶν κορυφῶν της, ἡ ὑψηλοτέρα τῶν ὁποίων ἔχει ὑψδ. 1651μ. Αἱ Β καὶ Ν κλιτεῖς τῆς ὀροσειρᾶς εἶναι ὁμαλαὶ ἐξαιρέσει τῶν Δ αὐτῆς, αἵτινες εἶναι μᾶλλον ἀπόκρημνοι καὶ σχηματίζουν μετὰ τῶν ΒΑ κλιτύων τοῦ Σκάρδου τὴν στ. Κάτσανικ δι' ἧς ῥέει ὁ ππ. Λέπενακ.

– Τὸ Ρουζὰν εἶναι μᾶλλον χαμηλοῦ ὕψους μέσου τοιούτου 900μ. παρουσιάζει πολλὰς διακυμάνσεις τῶν κορυφῶν του μᾶλλον δὲ ὁμοιομόρφους. Μεταξὺ Τσέρνα Γκόρας – Ρουζὰν σχηματίζεται δ. σημαντική, ἡ τοῦ Κουμανόβου, δι' ἧς διέρχεται ἡ κυρία ὁδικὴ καὶ σιδηροδρομικὴ ἀρτηρία. Αἱ κλιτεῖς τῶν ὀρέων ἐπὶ τῆς διαβάσεως εἶναι ὁμαλῆς πτώσεως. Ἡ γενικὴ ὄψις αὐτῶν εἶναι: ἐκτεταμένου ἐπιμήκους ἀδένδρου ὀροπεδίου μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν ἐκ ΝΔ πρὸς ΒΑ. Αἱ κλιτεῖς αὐτῶν ἔχουν ἐλαχίστας δασώδεις ἐκτάσεις.

– Ἡ Μπέσνα Κομπίλα (1923) εἶναι ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῶν ὀρέων τῆς Κάτω Μυσίας καὶ τὸ (Α) πρὸς Β ὅριον τοῦ Ε.Δ.Κ.Μ. ΝΔ αὐτῆς ἔχει τὰς πηγάς του ὁ ππ. Γκολέμα. Εἰς τὴν περιοχὴν αὐτῆς δὲν ὑπάρχουν ἢ μὴ ἐλάχισται δασωμέναι περιοχαὶ εἰς τὰς χαμηλοτέρας κλιτεῖς της.

9) ***Γκολέσνιτσας—Σούχα Γκόρας.*** Αἱ Δ κλιτεῖς τῆς πρώτης καὶ αἱ Α τῆς δευτέρας κατέρχονται διὰ λίαν ἀποτόμων κλίσεων πρὸς τὴν στενὴν «ὀρεινὴν» κοιλάδα τοῦ Τρένσκα. Μέσῳ τῶν κλιτύων τούτων συσφιγγόμενος ῥέει ὁ ποταμός. Κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος του δὲν ὑπάρχουν ὁδεύσεις· ἐλάχισται δὲ ἀτραποὶ φέρουν ἐγκαρσίως πρὸς τὴν π.γ. τοῦ Τρένσκα ἀπὸ τοῦ Γκόστιβαρ διὰ τῆς Σοῦχα Γκόρας πρὸς τὴν Καρατζίσκα καὶ Σολοῦσκα Γκλάβα (τῆς Γκολέσνιτσας).

Αἱ Δυτικαὶ κλιτεῖς τῆς Σοῦχα Γκόρας εἶναι μᾶλλον ἀπότομοι, διακόπτονται ὑπὸ χαραδρώσεων καὶ ὑψοῦνται ὡς τεῖχος ὑπὲρ τὴν π.γ. Ἀξιοῦ (ἄνω κοιλάδα) ἥτις διέρχεται πολὺ πλησίον τῶν ὑπωρειῶν καὶ ἀκολουθεῖ τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν τῆς κυρίας κορυφογραμμῆς τῆς Σοῦχα Γκόρας. Αἱ Ν κλιτεῖς τῆς Γκολέσνιτσας εἶναι ἐπίσης ἀπό-

τομοι, καταλήγουσαι είς τὴν στ. Μπαμπούνας ἥτις σχηματίζεται μεταξὺ τῶν ΝΑ κλιτύων αὐτῆς καὶ τῶν ΒΑ τῆς Μπαμπούνας.

ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑΙ ΣΤΕΝΩΠΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΒΑΣΕΙΣ

1. *Εἰς τὸ Βόρειον*

α) Στ. Ντερβέντ. Ἔχει σχῆμα τόξου μήκους 15 χλμ. καὶ πλάτους 1–2 χλμ. Δι' αὐτῆς διέρχεται ὁ π. Ἀξιός. Σχηματίζεται δὲ μεταξὺ Σοῦχα Γκόρας καὶ Σκάρδου. Τὰ ὑψώματα τοῦ Τζιέντε (1.150) τῆς δεξιᾶς ὄχθης ὑπερέχουν τῶν ὑψωμάτων Ρογκάτς τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης. Μέχρι τοῦ μέσου τῆς στενωποῦ βαίνει στενοῦ πλάτους οιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἥτις ἐκ Σκοπίων φθάνει μέχρι τῆς μεταλλοφόρου περιοχῆς τῆς Ραντούσας.

β) Δ. Νόβο Σέλο. Δυτικῶς τῶν Σκοπίων ἐπὶ τῆς Σοῦχα Γκόρας καὶ μεταξὺ τῶν Β ἀντηρίδων της καὶ τῶν Ν τοῦ Ζιέντε. Δι' αὐτῆς διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ καὶ ὁδικὴ ἀρτηρία Σκοπίων – Τετόβου.

ε) Στ. Ταόρ(*) μήκους 30 χλμ. καὶ πλάτους 1.000 μ. Α τῆς Καρατζίσκας. Ὁ π. Ἀξιὸς διέρχεται συστενούμενος καὶ σχηματίζων διὰ τῶν προβαλλομένων ἐκ τῆς κοίτης του βράχων, καταρράκτας. Διὰ τῆς στ. διέρχεται καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Βελεσσῶν – Σκοπίων. 6 χλμ. Α τοῦ Ὄβτσε Πόλιε, διέρχεται ἡ ὁδικὴ ἀρτηρία Βελεσσῶν – Σκοπίων. Τὰ ἀπὸ τῆς δεξιᾶς ὄχθης ἀντερείσματα δεσπόζουν τῶν τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης καὶ εἶναι βατά, ἀντιθέτως πρὸς τὰ τῆς δεξιᾶς ὄχθης ἅτινα εἶναι ἀπροσπέλαστα.

γ) Στ. Κάτσανικ. Μεταξὺ τοῦ Σκάρδου καὶ Τσέρνα Γκόρας ΒΔ τῶν Σκοπίων. Δι' αὐτῆς διέρχεται ὁ ππ. Λέπενακ καὶ ἡ σιδηρ· γραμμὴ Σκοπίων – Οὐρόσεβατς – Μιτροβίτσης – Βελιγραδίου. Εἶναι μήκους 25 χλμ. καὶ πλάτους 0,5 – 1,5 χλμ. Τὰ πλευρὰ τῆς στενωποῦ εἶναι βραχώδη κατὰ τὸ Β αὐτῆς τμῆμα καὶ μήκους 7 χλμ. κρημνώδη δὲ ἢ ἐξ ὑψωμάτων μεγάλης κλίσεως κλιτύων καὶ καλυπτόμενα ἐν μέρει ὑπὸ δασῶν κατὰ τὸ Ν τμῆμα. Διὰ τῆς στενωποῦ αὐτῆς συνδέεται τὸ Κοσυφοπέδιον μὲ τὸ ὑψπ. Σκοπίων.

δ) Δ. Κουμανόβου μεταξὺ Τσέρνα Γκόρας καὶ Ρουζάν. Δι' αὐτῆς διέρχεται ἡ σιδηρὰ καὶ ὁδικὴ ἀρτηρία Κουμανόβου – Νύσης.

(*) Τὸ Ταυρίνιον ἔνθα ἐγεννήθη ὁ Ἰουστινιανός.

2. Εἰς τὸ Κέντρον τοῦ ΕΔΚΜ.

στ) Στ. Β ε λ ε σ τ ῶ ν (Βελασῶρα Βυζ. καὶ Κιοπρουλοῦ Τουρ). Ν πόλεως. Αὕτη μήκους 4 χλμ. περίπου περιβάλλεται ὑπὸ κατακορύφων βράχων καὶ δεσπόζεται ἐγγύτατα ἀπὸ ὑψωμάτων 300 – 350μ. ὑπερκειμένων τῆς κοίτης.

ζ) Σ τ. Δ ε μ ί ρ Κ α π ο ῦ ἢ Σ ι δ η ρ ῶ ν π υ λ ῶ ν μήκους 20 χλμ. καὶ πλάτους 500 – 2000μ. Σχηματίζεται ἀπὸ τὰ ΒΑ ἀντερείσματα τῆς Μαριάνσκας καὶ τὰ ΝΔ τῆς Γκραντέσκα πλ. Τὰ ἑκατέρωθεν τῆς στενωποῦ ἀντερείσματα εἶναι δασώδη, αἱ δὲ πρὸς τὸν ποταμὸν κλιτεῖς εἶναι βραχώδεις κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα· ὑψοῦνται δὲ κατακορύφως ἑκατέρωθεν τῆς σιδηρ. γραμμῆς. Κατὰ μῆκος τῆς π.γ. καὶ ἀπὸ τῆς δεξιᾶς αὐτῆς ὄχθης βαίνουν ὁμοῦ σιδηροδρομικὴ τε καὶ ὁδικὴ ἀρτηρία. Εἴς τι σημεῖον ἡ ὁδὸς διέρχεται διὰ σήραγγος μήκους 300 μ. κατασκευασθείσης τὸ 1918 ὑπὸ τῶν Γερμανῶν γνωστῆς μὲ τὸ ὄνομα «σήραγξ τοῦ Μάκενσεν».

Γενικῶς τὰ ἀπὸ τῆς δεξιᾶς ὄχθης ὑψώματα (Μαριάνσκα) δεσπόζουν τῶν τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης. Εἰς τὴν Β ἔξοδον τῆς στ. εὑρίσκεται ὁ ΣΣ Δεμίρ Καποῦ ἐνῶ εἰς τὴν Ν ὁ ΣΣ Στρωμνίτσης. Ἡ στ. ἀποτελεῖ κλιματολογικὴν μεθόριον, ἐπικρατοῦντος πρὸς Β μὲν αὐτῆς ἠπειρωτικοῦ κλίματος πρὸς Ν δὲ Μεσογειακοῦ. Ἀναμφισβητήτως αὕτη, τοὐλάχιστον, θὰ ἔπρεπε ν' ἀποτελῇ καὶ τὴν μεθόριον τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Γιουγκοσλαυϊκῆς ἐπικρατείας ἢ τοὐλάχιστον διαμοιραζομένων τῶν στρατηγικῶν της πλεονεκτημάτων μεταξὺ τῶν ὁμόρων κρατῶν καὶ οὐχὶ ὡς κακῶς παρεδέχθη ἡ συμφωνία Βενιζέλου – Πάσιτς νὰ παραχωρηθῇ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν Γιουγκοσλαυΐαν.

η) Σ τ. Τ σ ι γ γ α ν ὲ Δ ε ρ β έ ν. Σχηματίζεται ἀπὸ τὰς ΝΑ ἀντηρίδας τοῦ Μαριάνσκα καὶ τοῦ λόφου Σμόλη (354)· ἔχει μῆκος 12 περίπου χλμ. ἀπὸ τοῦ χωρίου Δογάνη – κειμένου Ν Εἰδομένης – μέχρι τῆς σιδηροδρομικῆς γεφύρας τοῦ Πολυκάστρου. Αἱ πρὸς τὸν π. κλιτεῖς ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν εἶναι βραχώδεις καὶ οὐδεμία ὁδὸς διέρχεται διὰ τῶν στενῶν πλὴν τῆς σιδ]κῆς γραμμῆς Θεσ]νίκης – Σκοπίων. Τὰ ὑψώματα τῆς ἀριστερᾶς Α ὄχθης ὑπέρκεινται τῶν τοιούτων τῆς δεξιᾶς.

θ) Δ. Ν ά ρ ε ς. Δι' αὐτῆς διέρχεται ὁ π. Ἐχέδωρος ἢ Γαλλικὸς σχηματίζεται δὲ εἰς τὸ Α ὅριον τῆς πεδιάδος τῆς Καμπανίας. Διὰ ταύτης διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ ὁδὸς Θεσ]νίκης – Δοϊράνης – Πυθίου μεταλλάσσουσα ὄχθην διὰ μεγάλης σιδηρᾶς γεφύρας. Ἡ ὁδικὴ ἀρτηρία Θεσ]νίκης – Κιλκὶς διέρχεται ἐπίσης μέσῳ Δ. Νάρες.

ι) Σ τ. Ἀ ψ ά λ ο υ. Ἡ κυρία εἴσοδος ἐκ τῆς πεδ. Καμπανίας εἰς τὸ ὑψπ. Ἀλμωπίας.

3. *Εἰς τὰ Α τοῦ ΕΔΚΜ.*

ια) Ἡ μεταξὺ Τσέρνακ καὶ Ὀσογγόφσκας Δ Γ κ ι ο υ γ κ έ σ β ο ἣν διχοτομεῖ ἡ ὁ.γ.Γ.Β. καὶ δι' ἧς διέρχεται ἡ ὁδὸς Κουμανόβου – Κρίβα Παλάνκα – Κιούστεντηλ – Σόφιας.

ιβ) Δ. Γ κ α μ π ρ ό β ο υ ἢ αὐχ. Λουγκὰρ ἐπὶ τῆς Βλαχίντζας ἣν ἐπίσης διχοτομεῖ ἐν τῇ πρὸς Ν συνεχείᾳ της ἡ ὁ.γ.Γ.Β. κειμένη δὲ Α τοῦ Γιουγκοσλαυϊκοῦ χωρίου Τσάρεβο Σέλο. Δι' αὐτῆς διέρχεται ἡ ὁδὸς Κοτσάνων – Τζουμαγιᾶς.

ιγ) Δ. Ντάμι – Τεπὲ δι' ἧς διέρχεται ἡ ὁδὸς Στρωμνίτσης – Τσάρεβο Σέλο. Εὑρίσκεται αὕτη Δ τοῦ ὄρους Ὀγκρασδέν.

ιδ) Δ. Κ ω σ τ ο υ ρ ί ν ο υ μεταξὺ Γκραντέσκα πλ. καὶ Μπέλες. Δι' αὐτῆς ἡ κοιλὰς τοῦ πп. Στρώμνιτσα ἐπικοινωνεῖ δι' ὁδικῆς ἀρτηρίας μὲ τὴν Γιουγκοσλαυϊκὴν Δοϊράνην καὶ Θεσ/κην.

ιε) Σ τ. Δ ο β ᾶ Τ ε π ὲ (272) μεταξὺ Μπέλες – Κρουσίων. Δι' αὐτῆς διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος Θράκης – Θεσ)κης. Πυκνὰ δάση καλύπτουν τὰς ἑκατέρωθεν προσπτώσεις τοῦ Μπέλες καὶ Κρουσίων ἐντὸς τῆς στενωποῦ.

ιστ) Σ τ. Ρ ε ν τ ί ν η ς. Σχηματίζεται αὕτη μεταξὺ τῶν Κερδυλίων ὀρέων καὶ τοῦ Στρατωνικίου. Δι' αὐτῆς διέρχεται ἡ εἰς ἀρίστην κατάστασιν Ἐθνικὴ ὁδὸς Καβάλας – Θεσ/κης. Σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ντεκωβὶλ κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τῶν συμμάχων τὸ 1916 ἥνωνε τὸν Σταυρὸν – παραθαλάσσιον χωρίον τοῦ Στρυμονικοῦ – μετὰ τῆς πεδινῆς ζωῆς Λαγκαδᾶ.

ιζ) Δ. Β λ α ν τ ά γ ι α ς Ν λεκάνης Δοϊράνης. Σχηματίζεται Β Καλινδρίας διὰ τῶν Δ ὑψμ. Καρὰ Μπαλὶ (281) καὶ ΝΔ ἀντηρίδων Κρουσίων ἤτοι ὑψμ. Κυλινδρίας (250). Ταύτην διαρρέει ἐκ Ν πρὸς Β ὁ π. τῆς Δοϊράνης ἐκβάλλων εἰς τὴν ὁμώνυμον λίμνην.

4. *Εἰς τὴν Δ ὀροσειράν.*

ιη) Δ. Χ ά ν ι Μ α υ ρ ό β ο υ μεταξὺ Ρουντόκας – Μπίστρας. Διέρχεται δι' αὐτῆς ὁδὸς ἐκ Γκόστιβαρ πρὸς κοιλάδα пπ. Ζηροβνίτσας καὶ Ντέμπαρ.

ιθ) Δ. Μ π ο ύ κ ο β ι κ Α τοῦ ὁμωνύμου ὄρους τῆς Μπίστρας καὶ δὴ ἐπὶ τῆς χαμηλῆς λοφοσειρᾶς τῆς ἑνούσης τὴν Μπίστραν μετὰ τῆς Σοῦχα Γκόρα. Διέρχεται δι' αὐτῆς ἡ σιδηρὰ καὶ ὁδικὴ ἀρτηρία Κιτσέβου – Τετόβου.

κ) Δ. Ζ ν δ,

κα) Μ π ά ρ μ π α ρ α – Ν τ ε μ π ρ έ σ τ ε.

κβ) Στ. Μ π α μ π ο ῦ ν α ς.

κγ) Δ. Ρ ο ύ ν τ ι ν α.

κδ) Δ. Π λ έ τ β α ρ ἐξετασθεῖσαι εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον. Τέλος, αἱ:

κε) Ἄ γ ρ α ς.

κστ) Τ ρ ι π ο τ ά μ ο υ ἤ Κ α σ τ α ν ι ᾶ ς.

κζ) Πέτρας δι' ἧς ἐπικοινωνεῖ μετὰ τῆς Θεσσαλίας.

κη) ἡ Δ. Δ ε ρ β ὲ ν, Β. Θ ε σ)ν ί κ η ς

II. ΥΔΑΤΟΓΡΑΦΙΑ

α) Ποταμοὶ

1) ***Ἀξιὸς ἢ Βαρδάρ.*** Πηγάζει Α τοῦ αὐχένος «Χάνι Μαύροβας»· παραλαμβάνει τὰ ὕδατα πολυαρίθμων ρείθρων ἄτινα σχηματίζονται διὰ τῶν χαραδρώσεων τῆς Ρουντόκα – Μπίστρα – Σοῦχα Γκόρα. Ὁ π. Ἀξιὸς διευθύνεται ἀρχικῶς πρὸς Β διαρρέων εὐρὺ ἐπίμηκες λεκανοπέδιον, τὸ τοῦ Τετόβου ἢ Καλκάντελεν, καὶ μέχρι τῆς Δ Δερβέντ. εἶτα ἀκολουθῶν τὸ σχήματος τόξου (15 χιλ. μήκους) τμῆμα τῆς στενωποῦ ἀλλάζει κατεύθυνσιν στρεφόμενος ΝΑ καὶ Α εἰς μικρὸν τμῆμα μέχρι ΣΚΟΠΙΩΝ. Διέρχεται διὰ τῆς πόλεως ταύτης καὶ λαμβάνει ἐκεῖθεν ΝΑ κατεύθυνσιν μέχρι τοῦ Χουντόβου ὁπόθεν, μὲ ἐντελῶς Ν κατεύθυνσιν διαρρέων τὴν πεδιάδα τῆς Καμπανίας ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον 22 χιλ. ΝΔ Θεσσαλονίκης.

Συνολικὸν μῆκος τοῦ Ἀξιοῦ ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τῶν ἐκβολῶν του εἶναι 335 χλμ. Ἐκ τούτων:

—60 χλμ. μῆκος ἔχει ὁ ποταμὸς εἰς τὸ ὑψπ. Τετόβου μέχρι τοῦ Δερβέντ.

—148 χλμ. ἀπὸ Ντερβὲντ μέχρι τοῦ ΣΣ Δεμὶρ Καποῦ (Β ἔξοδος στ. Δεμὶρ Καποῦ).

—20 χλμ. ἐντὸς τῆς Στενωποῦ Δεμὶρ Καποῦ μέχρι τοῦ ΣΣ. Νταβίντοβο (Ν ἐξόδου τῆς Στενωποῦ).

—24 χλμ. ἀπὸ Νταβίντοβο μέχρι τῶν Ἑλλ/γιουγκ. συνόρων. (Ἤτοι σύνολον 242 χλμ. ἐντὸς τοῦ Γιουγκοσλαυϊκοῦ ἐδάφους).

—83 χλμ. ἀπὸ τῆς Ἑλληνογιουγκοσλαυϊκῆς μεθορίου μέχρι τῶν ἐκβολῶν του (διὰ δύο στομίων) εἰς τὸν Θερμαϊκόν.

Τὸ π λ ά τ ο ς κ α ὶ β ά θ ο ς τ ο ῦ Ἀ ξ ι ο ῦ εἶναι διά-

φορον εἰς τὰ διάφορα τμήματα τούτου καὶ διάφορον κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς· οὕτω:

—Εἰς τὸν κάτω ροῦν αὐτοῦ (Ἑλλάδα) τὸ πλάτος του ποικίλλει ἀπὸ 150—450μ. τὸ δὲ βάθος του ἀπὸ 6—2μ. Ὁ ποταμὸς ρέει μέσῳ τιθασευμένης κοίτης, ἐγκιβωτισμένης, ἀποφευχθεισῶν κατόπιν τῶν ἔργων τούτων τῶν τρομερῶν πλημμυρῶν του αἵτινες κατέκλυζον ἄλλοτε τὴν πεδιάδα τῆς Καμπανίας μετατρέπουσαι ταύτην εἰς ἀπέραντον θάλασσαν καὶ εἰς νοσογόνον ἑλώδη ἑστίαν.

—Εἰς τὸν μέσον ροῦν αὐτοῦ εἶναι 100—150 μ. τὸ δὲ βάθος του 1.50—2.50μ.

—Αἱ συνήθεις ἀνυψώσεις τῆς στάθμης τοῦ ποταμοῦ ἀνέρχονται κατὰ τὸ θέρος συνεπείᾳ τῆς τήξεως τῶν χιόνων τῶν Μακεδονικῶν ὀρέων ἅτινα διὰ ππ. καὶ ρεῖθρων τροφοδοτοῦν τὸν π. Ἀξιόν.

Ἡ μεγίστη ἀνύψωσις παρετηρήθη τὸ 1850 ὅτε εἰς τὴν περιοχὴν Βελεσσῶν ἡ στάθμη τῶν ὑδάτων τοῦ Ἀξιοῦ ἀνῆλθεν εἰς 7μ. ἐνῷ ἡ μ. στάθμη του εἶναι 2 μ.

Ἡ ἐλάττωσις τῶν ὑδάτων ἐπέρχεται συνήθως τὴν ἀρχὴν τοῦ φθινοπώρου δηλ. πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν φθινοπωρινῶν βροχῶν.

Ἐκ παρατηρήσεων αἵτινες ἔγιναν εἰς τὰ Βελεσσὰ ἐγνώσθησαν ὅτι ὁ Ἀξιὸς ἔχει ὄγκον ὕδατος κατὰ μέσον ὅρον 75κ.μ./1'' κατὰ τὴν περίοδον τῆς ξηρασίας καὶ 665κ.μ./1'' κατὰ τὴν περίοδον ἐντατικῶν βροχῶν ἢ τήξεως τῶν χιόνων, Ἤτοι ἡ διαφορὰ τῶν δύο περιόδων εἶναι κατὰ λόγον 1:8!

Ἡ ταχύτης τοῦ ὕδατος εἶναι 1,25μ/1'', εἰς τὴν κάτω κοιλάδα του 1,40μ/1'', καὶ εἰς τὴν ἄνω κοιλάδα 1,50μ/1''.

Ἡ φύσις τοῦ πυθμένος κατὰ μὲν τὴν ἄνω κοιλάδα αὐτοῦ συνίσταται ἐξ ὀγκολίθων ἢ κροκαλῶν κατὰ τὸν μέσον ροῦν εἶναι χαλικώδης καὶ εἰς τὸν κάτω ροῦν εἶναι ἀμμώδης ἢ ἰλυώδης.

Αἱ ὄχθαι τοῦ ποταμοῦ: Ἡ φυσικὴ στάθμη τοῦ ὕδατος ὑπόκειται τῶν ὀχθῶν κατὰ 1—2μ. Αἱ ὄχθαι εἰς τὸ ὕψπ. Τετόβου καὶ τὰς πεδιάδας Σκοπίων καὶ Καμπανίας εὑρίσκονται ἐν ἰσοσταθμίᾳ σχεδὸν μὲ τὸ πέριξ ἔδαφος, οὐδεμιᾶς ἐπικρατούσης ἔναντι τῆς ἑτέρας εἰς δὲ τὰς ἐκβολάς του ὁ ποταμὸς ρέων ἐντὸς ἐγκιβωτισμένης τεχνητῆς κοίτης ἔχει τὸ αὐτὸ περίπου ὕψπ. μὲ τὴν θάλασσαν, γεγονὸς ὅπερ κατὰ τὰς περιόδους αὐξήσεως τῆς κανονικῆς στάθμης τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ συντελεῖ εἰς τὴν πλήμμυραν τῶν περὶ τὰς ἐκβολάς του ἐκτάσεων τοῦ Καμπανικοῦ πεδίου (1).

---

1. Προβλέπεται σήμερον ἐκ τοῦ προγράμματος ἐκτελέσεως ἐγειοβελτικῶν ἔργων τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἡ κατασκευὴ ἀναχωμάτων προστατευτικῶν

Αἱ ἐκβολαὶ τοῦ 'Εχεδώρου καὶ 'Αξιοῦ ἦσαν ἀκριβῶς Α τῆς Θέρμης (Σέδες) πέραν δὲ τῆς Πέλλης ἐξικνεῖτο ὁ Θερμαϊκὸς μέχρι τῶν Γιαννιτσῶν. Σὺν τῷ χρόνῳ μὲ τὰς προσχώσεις τῶν π. Αλιάκμονος καὶ 'Εχιδώρου ἐπεξετάθη ἡ παραλία καὶ περὶ τὸ 300π.Χ. ἤρχισεν μία λίμνη (*), ἡ τῶν Γιαννιτσῶν, νὰ σχηματίζεται εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Τὸν δὲ 5ον αἰῶνα μ.Χ. ἡ λίμνη Γιαννιτσῶν ἐκ τῶν ὑδάτων τῆς ὁποίας ἐκχυλητὴς εἶχε διαμορφωθεῖ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ π. Λουδίας. Αὕτη εὑρίσκετο εἰς τὸ «ἐσωτερικὸν» τῆς πεδιάδος Καμπανίας.

Μὲ τὰ πρὸ 30ετίας ἀποξηραντικὰ ἔργα τῆς Καμπανίας ἐπετεύχθη ἡ ἀποξήρανσις τῆς λ. Γιαννιτσῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ τιθάσευσις τοῦ ποταμοῦ 'Αξιοῦ ἐντὸς ἐγκιβωτισμένης κοίτης μὲ ἀλλαγὴν διευθύνσεως τῆς νέας κοίτης κατὰ 65° ὡς πρὸς τὴν παλαιὰν τοιαύτην διότι εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ π. 'Αξιοῦ – κοινὰς μὲ τὰς τοῦ π. Γαλλικοῦ – αἱ προσχώσεις ἐκ τῆς φερομένης ἰλύος ἠπείλουν νὰ ἐγκλωβίσουν ἐντὸς μικρᾶς ἁλμυρᾶς λίμνης τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου Θεσ]νίκης, ὅλην τὴν παραλιακὴν ζώνην Θεσ]νίκης μέχρι τοῦ μικροῦ Καραμπουρνοῦ. (Καραμπουρνάκι)

Σήμερον αἱ ἐκβολαὶ τοῦ ποταμοῦ μετατεθεῖσαι 17 χλμ. ΝΔ τῶν παλαιῶν τοιούτων εὑρίσκονται ἐκτὸς τοῦ κόλπου Θεσ]νίκης ἔναντι τοῦ ἀκρωτηρίου Μεγάλου Καραμπουρνοῦ ('Αρχ. Αἰναίου) ὅπερ ὁρίζει τὸν κόλπον Θεσ]νίκης καὶ τὸν καθιστᾶ μυχὸν τοῦ Θερμαϊκοῦ τοιούτου (*).

τῶν παραλιακῶν ἐκτάσεων τούτων καὶ ἰδίᾳ μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν π. 'Αξιοῦ καὶ κοίτης Λουδία. 'Ο π. σχηματίζει εὐρὺν ἀγκῶνα—ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτου φορᾶς πρὸς τοὺς ἀγκῶνας 'Αλιάκμονος—'Εριγῶνος—εἰς τὴν περιοχὴν Δερβέντ ΒΑ τῆς πόλεως Τετόβου Εἰς πολλὰ σημεῖα σχηματίζει καμπὰς ὧν σπουδαιότεραι εἶναι αἱ περὶ τὸ Κρίβολακ καὶ εἰς τὴν στ. Τσιγγανὲ Δερβέν.

Α ἱ ἐ κ β ο λ α ί τ ο υ ε ἰ ς τ ὸ ν Θ ε ρ μ α ϊ κ ό ν: Κατὰ τὴν περίοδον τῶν Μηδικῶν πολέμων (500 π.Χ.) ἡ μορφὴ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου ἦτο ἀλλοία τῆς σημερινῆς. 'Η θάλασσα τοῦ Αἰγαίου διὰ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου ἐξετείνετο μέχρι τῆς πρωτευούσης Πέλλης τῆς Μακεδονίας ὅπου καὶ σήμερον ἡ κωμόπολις Πέλλα, δεξιὰ τῆς 'Εγνατίας ὁδοῦ Θεσ]νίκης—Γιαννιτσῶν—'Εδέσσης.

*'Εν συνεχείᾳ τῶν προσχώσεων τούτων ἡ Πέλλα πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας εἶχε καταστῆ ἀπὸ παραθαλάσσιος μεσόγειος. 'Εκρίθη ὅθεν ἐπάναγκες ὅπως κτισθῇ νέα πόλις ὡς πρωτ. τῆς Μακεδονίας καὶ ὡς τοιαύτη θέσις ἐξελέγη ἡ Ν τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Χορτιάτη παραλιακὴ ζώνη τοῦ Θερμαϊκοῦ εἰς ὃ σημεῖον δηλ. εὑρίσκεται σήμερον ἡ Θεσ]νίκη ὀνομασθεῖσα οὕτω ὑπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς (315π.Χ.) Κασσάνδρου βασιλέως τῆς Μακεδονίας πρὸς τιμὴν τῆς οὕτω ὀνομαζομένης συζύγου του, ἀδελφῆς τοῦ Μεγάλου 'Αλεξάνδρου.

*) 'Εν τούτοις, αἱ νέαι προσχώσεις αἱ σχηματισθεῖσαι ἐντὸς 25ετίας προοιωνίζουν νέαν ἀπειλὴν τῆς στενῆς θαλασσίας περιοχῆς (5 χιλ.), ἀπὸ 'Ακρ. Βαρδάρης μέχρι 'Ακρ. Μεγάλου Καραμπουρνοῦ. Παρὰ τὸ ὑφιστάμενον ἐν αὐτῷ βάθος θαλάσσης τῶν 30 μ. ἡ διαγραφεῖσα ἀπειλὴ ἐπιβάλλει μελλοντικῶς τὴν ἐκ-

2) *Π. Ἐχέδωρος ἢ Γαλλικός.* Οὗτος ἔχει τὰς πηγάς του εἰς τὴν Β περιοχὴν τοῦ χωρίου Κ ε ν τ ρ ι κ ὸ ν τῶν ΝΔ ἀντερεισμάτων τῶν Κρουσίων, φερόμενος ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν π. Σπανὸς καὶ ρέων ἀρχικῶς μὲ κατεύθυνσιν ἐκ Β πρὸς Ν.

Εἰς τὴν Α παρυφὴν τοῦ χωρίου Ἀ ρ γ υ ρ ό π ο λ ι ς κειμένου 4 χιλ. Α πόλεως Κιλκὶς ἑνοῦται μὲ τὰ ὕδατα τοῦ ρ ε ί θ ρ ο υ Μ π α ξ ὶ ὅπερ ἄρχεται σχηματιζόμενον ἐκ τῶν ΝΑ ἀντερεισμάτων τῶν Κρουσίων καὶ δὴ ἐκ τῶν Ν ὑπωρειῶν τοῦ λόφου τῶν Κρουσίων «Καρὰν» ΒΑ τοῦ χωρίου Βάθη. Ἐκεῖθεν τῆς συμβολῆς ὁ ποταμὸς φέρεται ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Γαλλικὸς» καὶ ρέει μὲ Ν κατεύθυνσιν διερχόμενος διὰ τῆς σι. Ν ά ρ ε ς μέχρι τοῦ κόλπου Θεσ)νίκης καὶ ἐκβάλλων Δ τῆς πόλεως.

Ἔχει μῆκος 85 χλμ. περίπου. Μέγιστον πλάτος 75 μ. καὶ βάθος 0,80 κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν, ξ η ρ α ι ν ό μ ε ν ο ς κατὰ τὸ θέρος. Ἡ ταχύτης τοῦ ρεύματός του εἶναι ἀνάλογος τῆς λίαν μεταβλητῆς ποσότητος τῶν ὑδάτων του φθάνουσα εἴς τινα σημεῖα 2 μ]1". Ἡ ἀμμώδης κοίτη αὐτοῦ φθάνει εἰς πλεῖστα σημεῖα τὰ 300 μ. Εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν χρυσοφόρος ποταμὸς τῆς Ἑλλάδος. Παρὰ τὴν τοποθεσίαν Κολχὶς – Ν Κιλκὶς – εἶναι ἐγκατεστημένα τὰ χρυσωρυχεῖα τῆς ἑταιρίας Χ.Β.Ε. ἅτινα ἐκμεταλλεύονται «προσχωματικὸν» χρυσὸν ὅστις ὑπάρχει εἰς τὴν κοίτην τοῦ Ἐχεδώρου. Ὁ εἰς τὰ ἐργαστήρια τῆς ἑταιρίας, εὑρισκομένων εἰς τὴν πόλιν Κιλκίς, λαμβανόμενος χρυσὸς δὲν εἶναι καθαρὸς ἀλλὰ 920 – 930 βαθμῶν μὲ ὑπόλοιπα μολύβδου καὶ ἀργύρου. Ἡ τελικὴ ἐπεξεργασία του γίνεται εἰς τὸ ἐξωτερικόν, εἰς ὃ ἀποστέλλεται πρὸς τοῦτο, ἐπανεισαγόμενος εἰς ράβδους καθαροῦ χρυσοῦ. Ἡ ἐτησία παραγωγὴ τῆς ΕΧΒΕ ἀνέρχεται εἰς 250 χλγρμ.

Τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Γαλλικοῦ περιορίζεται ἐκ Β ὑπὸ τῶν Κρουσίων, ἐκ Δ ὑπὸ χαμηλῆς λοφοσειρᾶς παρεμβαλλομένης μεταξὺ Γαλλικοῦ καὶ Ἀξιοῦ κι' ἐξ Α ὑπὸ τῆς ἐκ Καραντὰγ ἐπίσης χαμηλῆς λοφοσειρᾶς – καμπύλης διευθύνσεως μὲ τὸ κυρτὸν πρὸς Δ – τῆς ληγούσης εἰς τὸν Χορτιάτην.

Τὰ ὑψώματα τῆς Α ὄχθης ὑπέρκεινται τῶν τῆς δεξιᾶς εἰς δὲ τὴν περιοχὴν τοῦ Νάρες (141) – ὑψώματος κειμένου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης παρὰ τὴν ὁμώνυμον κλεισώριαν – ἡ ἀριστερὰ ὄχθη ὑπέρκειται κατὰ 450 περίπου μέτρα τοῦ ὑψμ. Νάρες.

τέλεσιν νέων τεχνικῶν ἔργων καὶ νέαν ἐκτροπὴν δυτικώτερον τῆς κοίτης τοῦ Ἀξιοῦ διὰ τῆς δημιουργίας διωρύγων καὶ ἀναχωμάτων πρὸς διασφάλισιν τοῦ θαλασσίου στενοῦ.

Μετὰ τὴν ἔξοδόν του ἐκ τῆς στ. Νάρες ὁ π. βαίνει ἐπὶ τοῦ ἀνοικτοῦ πεδίου τῆς Θεσ)νίκης, μέχρι τῆς θαλάσσης τοῦ ὁμωνύμου κόλπου.

3) ***Ἀποστραγγιστήριος κοίτη Λουδία.*** Αὕτη συγκεντρώνει τὰ ὕδατα τῆς ἀποστραγγισθείσης περιοχῆς τέως λ. Γιαννιτσῶν. Εἰς ταῦτα προστίθενται καὶ τὰ ὕδατα τοῦ τέως π.π. ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ π.π. Μογλένιτσα ἅτινα σήμερον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς τὸν π.π. τοῦτον λόγῳ τοῦ μεγάλου προστατευτικοῦ ἀναχώματος αὐτοῦ. Ἡ ἀποξήρανσις τῆς λ. ἐπετεύχθη διὰ τῆς κατασκευῆς πολλῶν προστατευτικῶν ἀναχωμάτων παραλλήλων καὶ ἐγκαρσίων ὡς καὶ διωρύγων Α τῆς κοίτης Μογλένιτσα,δι' ὧν τὰ πλεονάζοντα ὕδατα τῆς περιοχῆς συλλέγονται εἰς τὴν κεντρικὴν ἀποστραγγιστήριον κοίτην τοῦ Λουδία, ἥτις ἄρχεται σχηματιζομένη ἐκ τοῦ κεντρικοῦ ἀντλιοστασίου τῆς ΥΣΣΕΜ, ὅπερ κεῖται 3600 μ. Β Πλατύ. Ἐκ τοῦ σημείου τούτου ἡ ἀποστραγγιστήριος κοίτη Λουδία μὲ ΝΑ κατεύθυνσιν ἐπὶ 21,5 χλμ φέρει τὰ ὕδατα τῆς περιοχῆς Γιαννιτσῶν εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον εἰς σημεῖον ἐκβολῆς ἀπέχον 1 χλμ. περίπου τοῦ δυτικωτέρου στομίου τῶν ἐκβολῶν τοῦ π. Ἀξιοῦ. Τὸ μέσον πλάτος τῆς κοίτης Λουδία, εἶναι 40 μ, τὸ βάθος εἶναι 2–2,5 μ. ἡ δὲ ταχύτης ροῆς τοῦ εἶναι 1,30 μ)1''

4) ***π. Μογλένιτσα.*** (τὴν κοιλάδα τούτου κειμένην εἰς τὸ Δ τμῆμα τῆς πεδιάδος Καμπανίας θέλωμεν ἐρευνήσει εἰς ἰδιαίτερον Κεφάλαιον παρακατιόντες).

β) Παραπόταμοι

Ἀριστερᾶς ὄχθης οἱ:

1. ***π. Λέπενακ.*** Ἡ Στρ. ἀξία τῆς κοιλάδος τοῦ Λέπενακ ὅστις ἀποτελεῖ τὴν Βορειοδυτικὴν ἐπέκτασιν τοῦ Ἀξιοῦ ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι θέτει εἰς ἐπικοινωνίαν διὰ τῆς στ. Κάτσανικ τὸ Κοσυφοπέδιον μετὰ τοῦ ὑψπ. Σκοπίων. Λόγῳ τοῦ μήκους της καὶ τῶν ἀποτόμων της κλιτύων ἡ στενωπὸς ἀποτελεῖ μίαν ἰσχυρὰν ἀμυντικὴν τοποθεσίαν δι' ἐπιχειρήσεις εἴτε ἐκ Β πρὸς Ν εἴτε ἀντιστρόφως.

2. ***Πιτσίνια.*** Τοῦτον ἀποτελοῦν οἱ π. π. Γκολέμα καὶ Κρίβα.

Ἡ Στρατ. ἀξία τοῦ Πιτσίνια ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι δι' αὐτοῦ καὶ ἰδίως διὰ τῶν π.π. Κρίβα καὶ Κουμανόβσκα τίθεται εἰς ἐπικοινωνίαν ἡ κοιλὰς τοῦ π. Ἀξιοῦ μετὰ τῆς τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ Μπινάκα Μοράβα. Τὸ Κουμάνοβο κατέχει θέσιν σημαντικὴν διότι δι' αὐτοῦ

διέρχεται ἡ ἐκ Σκοπίων ὁδὸς πρὸς αὐχ. Γκιουγκέσεβο – Κιούστενδηλ καὶ ἡ ὁδὸς Θεσ)κης – Νύσης – Βελιγραδίου.

3 *Μπρεγκάλνιτσα*. π. π. δὲ τούτου εἶναι ἀπὸ μὲν τῆς δεξιᾶς ὄχθης οἱ Ζ λ έ τ ο β σ κ α καὶ Κ α ρ α τ ὰ ς ὅστις διαρρέει τὸ ὑψπ. Ὄβτσε πόλιε ὅπερ ὑπέρκειται τοῦ τῶν Σκοπίων, ἀπὸ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης ὁ Κ ρ ί β α Λ ι α κ ο β ί τ σ α.

—Ἡ Σ τ ρ α τ. ἀ ξ ί α, γενικῶς, τῆς κοιλάδος τοῦ π.π. Μπρεγκλάνιτσα ἔγκειται εἰς τὰ ἀκόλουθα ἐνδιαφέροντα ἀπὸ στρατιωτικῆς πλευρᾶς σημεῖα:

1. Περιλαμβάνει τὰ σημαντικὰ κέντρα Ἰ σ τ ὶ π, Κ ό τ σ α ν α, Τ σ ά ρ ε β ο Σ έ λ ο, κόμβους συγκοινωνιῶν.

2. Συνδέει ἀπ' εὐθείας δύο παραλλήλους κοιλάδας (Ἀξιοῦ καὶ Στρυμόνος) καὶ αἱ δι' αὐτῆς ὑπάρχουσαι ὁδεύσεις θέτουν εἰς ταχεῖαν ἐπικοινωνίαν τὰ ἐνεργοῦντα στρατεύματα εἰς τὴν κοιλάδα Στρυμόνος μετὰ τῶν ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ, καὶ δὴ μέσῳ τῶν ὑψπ. Ὄ β τ σ ε Π ό λ ι ε – Κ ο υ μ α ν ό β ο υ – Σ κ ο π ί ω ν ὡς καὶ Ἰ σ τ ὶ π – Κ α β α ν τ ά ρ τ σ ι.

3. Κατέχει κεντρικὴν θέσιν δι' ἧς στρατὸς δύναται νὰ ἔχῃ ἐλευθερίαν ἐνεργείας πρὸς κοιλάδας: π. Στρυμόνος, ὑψπ. Σόφιας, πεδ. Καμπανίας, ὑψπ. Περλεπὲ καὶ Πελαγονίας, ὑψπ. Σκοπίων, Κουμανόβου καὶ ἔτι βορειότερον πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ π. Μοράβα.

Εἶναι ἐξόφθαλμον ὅτι, πᾶσα ἐνέργεια κατὰ μῆκος τῶν κοιλάδων Ἀξιοῦ καὶ Στρυμόνος προϋποθέτει κ ά λ υ ψ ι ν ἀπὸ τῆς τοῦ Μπρεγκάλνιτσα ἢ κ α τ ο χ ὴ ν ταύτης.

—π.π. Δ ε ξ ι ᾶ ς ὄ χ θ η ς.

1. **π.π. Τρένσκα.** Ἡ κοιλὰς ἣν σχηματίζει εἶναι λίαν στενὴ καὶ παρέχει τὴν εἰκόνα ἐπιμήκους στενωποῦ ἔνθα ὀλίγαι μόνον ἡμιονικαὶ ὁδεύσεις ὑπάρχουν. Τὸ μῆκος τοῦ π. εἶναι 100 χιλ. περίπου, τὸ πλάτος 50 μ. τὸ βάθος ὕδατος 1,50 μ, ἡ δὲ ταχύτης ρεύματός του μεγάλη, ὑπερβαίνουσα εἰς πολλὰ σημεῖα τὰ 2,50 μ|1''

—Ἡ Στρατ. ἀξία τῆς κοιλάδος τοῦ π.π. ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ὑπάρχει ἐν αὐτῷ τὸ Κίτσεβον, ὅπερ ἀποτελεῖ κ ό μ β ο ν σ υ γ κ ο ι ν ω ν ι ῶ ν κι' ἐπικοινωνεῖ ὁδικῶς μὲν μετὰ τοῦ Μοναστηρίου, Περλεπέ, Ρέσαν, Ντέμπαρ καὶ Τετόβου, σιδηροδρομικῶς δὲ μετὰ τῆς Ἀχρίδος – Στρούγκας (Ν) καὶ τοῦ Τετόβου – Σκοπίων (Β,ΒΑ).

2. **π.π. Ἐριγὼν ἢ Τσέρνα.** Τὸ μέχρι τῆς καμπῆς τμῆμα τῆς κοιλάδος (ἄνω καὶ μέσης) ἠρευνήθη ἤδη εἰς τὸ Κεφ. ΙΙ τοῦ παρόντος. Ἤδη θὰ ἐξετασθῇ τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα τῆς κοιλάδος του ἀπὸ τῆς καμπῆς τοῦ ἀγῶνος του πρὸς Β μέχρι τῆς συμβολῆς του.

Είς τὴν περιοχὴν τὴν ἐξεταζομένην ἥτις καλεῖται Μ ο ρ ί χ ο β ο ν – ἀντιθέτως πρὸς τὴν κοιλάδα του καὶ μέχρι τοῦ ἀγκῶνος του ἐν τῇ μέσῃ ροῇ του – ὁ ποταμὸς γίνεται ὁρμητικὸς ὡς χείμαρρος. Εἰς τὸ Μορίχοβον ὁ Ἐριγὼν ρέει μέσῳ πολυαρίθμων στενωπῶν· Οἱ ἑκατέρωθεν τούτου συμβάλλοντες π.π. εἶναι μᾶλλον χείμαρροι καὶ κατέρχονται μετὰ μεγάλης κλίσεως ἐκ τῶν ὀρεινῶν περιοχῶν τῶν πηγῶν των (Βόρα καὶ Σελένσκα – Ντρένσκα), δημιουργοῦν δὲ βαθυτάτας χαράδρας.

Ἡ ὀρεινὴ καὶ πετρώδης περιοχὴ τῶν Σ τ ε ν ῶ ν Μ ο ρ ι χ ό β ο υ μετ' ἐλαχίστων δασῶν στερεῖται κατὰ τὸν ἄξονα διευθύνσεως τῆς π.γ. Ἐριγῶνος παντελῶς συγκοινωνιῶν. Ἐγκαρσίως αὐτῇ ὑπάρχουν ὁδεύσεις κατασκευασθεῖσαι ἀπὸ τὴν περίοδον τοῦ α' παγκοσμίου πολέμου ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων, διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐπὶ τοῦ Βόρα ἀμυντικῶν ὀργανώσεών των τῆς ἰσχυρᾶς ὀχυρωμένης γραμμῆς τοῦ «Μακεδονικοῦ Μετώπου». Ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ εἶχον ἐπίσης κατασκευασθῆ γέφυραι, σημαντικῆς στρατ. ἀξίας ἐκ τῶν ὁποίων ἦτο ἡ τοῦ Ραζίμπεη. Καὶ σήμερον ὑπάρχουν ὀρειναὶ ὁδεύσεις ἐκ τῆς περιοχῆς Περλεπὲ – Μοναστηρίου ἐγκόρσιαι τῇ π.γ. αἵτινες ἄγουν ἐκ τῶν σημαντικῶν τούτων κέντρων εἰς τὰ παραμεθόρια Γιουγκοσλαυικὰ χωρία καὶ φυλάκια προκαλύψεως τοῦ Καϊμακτσαλὰν – Βόρα ἢ Νίτσε.

Ὁ ποταμὸς μετὰ τὴν στενωπὸν Μοριχόβου διέρχεται, τὴν ἄδενδρον καὶ στεπώδη περιοχὴν τοῦ Κ α β α ν τ ά ρ τ σ ι Β τῆς Μαριάνσκας, τὸ ὑψπ. Τίκφες καὶ συμβάλλει μὲ τὸν Ἀξιὸν εἰς σημεῖον ἀπέχον 8 χιλ. ΝΑ τοῦ σημείου συμβολῆς τοῦ π.π. τῆς δεξιᾶς ὄχθης Μπρεγκάλνιτσα. Τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ Ἐριγῶνος τῆς Κ.Μ. εἶναι 92 χιλ. (ἐπὶ συνολικοῦ μήκους 208 χιλ.). Π.π. τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ π.π. Ἐριγῶνος εἶναι ὁ Ράγετς.

ΜΕΣΑ ΔΙΑΒΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΞΙΟΥ

1) ***Πόροι.*** α) Α Σκοπίων. β) Παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ ππ. Πιτσίνια. γ) ΝΑ Βελεσσῶν. δ) ΒΑ Κριβολάκ. ε) Ὀλίγον Β τῆς Β ἐξόδου Δεμὶρ Καποῦ καὶ κατὰ τὴν περίοδον ἠλαττωμένων ὑδάτων τοῦ π. στ) Τρεῖς παρὰ τὴν περιοχὴν ὑψπ. Γευγελῆς.

Εἰς τὴν κάτω κοιλάδα του ὁ π. δὲν εἶναι διαβατὸς διὰ πόρων.

Αἱ πλήμμυραί του παλαιότερον καθίστων τὸν π. ἐξαιρετικῶς σοβαρὸν κώλυμα (*).

2) ***Ὁδικαὶ γέφυραι*** α) Εἰς Τέτοβον 2 ξύλιναι γέφυραι. β) Δ Σκοπίων ξυλίνη ἐπίσης. γ) Εἰς Σκόπια δύο· μία λιθίνη καὶ ἑτέρα σιδηρά. δ) Εἰς Βελεσσὰ δύο γέφυραι ἐξ ὧν ἡ μία σιδηρὰ μὲ τὸ κατάστρωμα αὐτῆς 4 μ. ὑψηλότερον τῆς μέσης στάθμης τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ. ε) Εἰς Κρίβολακ. στ) Εἰς Νταβίντοβο Ν εἴσοδον στ. Δεμὶρ Καποῦ. ζ) Εἰς Γευγελῆν. η) Εἰς Ἀξιούπολιν. θ) Εἰς Πρόχωμα (ἐσχάτως κατασκευασθεῖσα). ι) Εἰς Συνοικ. Μετρινῶν μεταξὺ Ν. Χαλκηδόνος – Ἁγ. Ἀθανασίου μήκους 480 μ. στηριζομένη ἐπὶ 12 μεσοβάθρων ἐκ μπετόν. Πλησίον ταύτης κατασκευάζεται καὶ τὸ μέγα φράγμα τοῦ π, μήκους 1150 μ. διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἄρδευσις μεγάλων ἐκτάσεων γῆς τῆς Καμπανικῆς πεδιάδος ἀφοῦ ἐπί τι διάστημα διὰ τῆς ἐκχυλίσεως πρὸς ὡρισμένην κατεύθυνσιν τῶν ὑδάτων τοῦ π. θὰ γίνεται ἡ πλῦσις ἐκ τῶν ἀλάτων 220.000 στρεμ. γῆς ἀλατούχου τῆς περιοχῆς ἐκείνης ἥτις ἄλλοτε ἦτο θάλασσα, δι' ὃ καὶ τὰ ἐδάφη ἐκεῖνα εἶναι, ὡς ἔχουν, ἀκατάλληλα πρὸς καλλιέργειαν.

3) ***Σιδηροδρομικαὶ Γέφυραι***. α) Α Σκοπίων. β) Δύο εἰς τὴν στενωπὸν Ταόρ. γ) Εἰς Πολύκαστρον Ν στεν. Τσιγγανὲ Δερβέν. δ) Ν. τῆς ὁδικῆς γεφύρας ἐπὶ τῆς σιδηρᾶς ἀρτηρίας Θεσ)κης – Πλατύ. ε) Ἡ γέφυρα ἐπὶ τοῦ π. Γαλλικοῦ εἰς τὴν στεν. Νάρες στ) ἡ ἐπὶ τῆς ἀποστραγγιστηρίου κοίτης Λουδία, τῆς σιδ. γραμμῆς Πλατὺ – Θεσ)κης, κειμένη ΒΑ Πλατύ.

Β. Λίμναι

1. Δ ο ϊ ρ ά ν η ς (ὑψμ. 148) ἀρχ. Δ ό β η ρ ο ς. Εἶναι ἐκτάσεως 50 περίπου τετραγ. χλμ. Κατὰ τὸ μεγαλείτερον τμῆμα της ἀνήκει εἰς τὴν Γιουγκοσλαυίαν. Τὸ μέγιστον βάθος της εἶναι 0 μ. Εἶναι ἰχθυοτρόφος μ' ἐξαιρέτους ἰχθεῖς. Ὡς ὑγρὰ ἔκτασις ἀποτελεῖ κώλυμα ἀξιόλογον διὰ τὸν ἐνεργοῦντα εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην στρατόν.

Τὸ λεκανοπέδιον Δοϊράνης περιβάλλεται ἀπό: Β ὑπὸ τῆς ὀροσειρᾶς Μπέλες, Α ὑπὸ τῶν Κρουσίων – καὶ τῆς μεταξὺ Μπέλες καὶ Κρουσίων διαβ. Δοβᾶ Τεπὲ – Δ δὲ ἀπὸ τοῦ ὑψώματος Ν τ ο ύ μ π (707), Ν Ἀντηρίδος τοῦ Μπέλες.

(*) Κατὰ τὸν α' παγκόσμιον πόλεμον οἱ σύμμαχοι διανοίξαντες ρῆγμα εἰς ἀντιπλημμυρικὸν (ὕψους 3 μ.) ἐπίχωμα τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ π. καὶ εἰς ἀπόστασιν 5 χλμ. περίπου Β τῆς μεγάλης του σημερινῆς γεφύρας ἐπέτυχαν τεχνητὴν πλήμμυραν δι' ἧς ἀπὸ Δ ἐξησφάλισαν τὴν ἄμυναν τοῦ περικεχαρακωμένου στρατοπέδου Θεσσαλονίκης.

Ἐκ τοῦ Ντοὺμπ τὸ ΝΑ ἐπίμηκες ἀντέρεισμα τούτου Κ α ρ ὰ Μ π α λ ὶ εἶναι ὁ γεννήτωρ δευτερευόντων ἀντερεισμάτων ἅτινα καταλήγουν εἰς τὰ χωρία: Μεταμόρφωσις (Καλίνοβο) Σουλιογιαννέϊκα, Μεγάλη Στέρνα, Ἡλιόφυτον, Ἀγρ. Χρυσάφη, Καλίνδρια (Κιλιντίρ), Ἀκρίτας. Τ' ἀντερείσματα ταῦτα εἶναι βραχώδη, μὲ ἀποτόμους κλιτεῖς καὶ διακόπτονται ὑπὸ βαθειῶν χαραδρώσεων αἵτινες καθιστοῦν τὰς κινήσεις τῶν στρατευμάτων δυσκολωτάτας.

Ἡ περὶ τὴν λ. Δ ο ϊ ρ ά ν η ν περιοχὴ περιβαλλομένη πανταχόθεν ὑπὸ ὀρέων καθίσταται λεκάνη κλειστὴ ἐπικοινωνοῦσα μετὰ τῶν γειτονικῶν αὐτῆς χώρων διὰ τριῶν στομίων – στενωπῶν ὡς ἑξῆς.

1) Μ έ σ ω τ ῆ ς σ τ. Δ ο β ᾶ Τ ε π ὲ (272) μ ε τ ὰ τ ῆ ς κ ο ι λ ά δ ο ς τ ο ῦ Σ τ ρ υ μ ό ν ο ς. Διέρχονται διὰ τῆς στενωποῦ: Ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Θεσσαλονίκης – Δοϊράνης (Ἑλλ.) – Σερρῶν – Πυθίου – Ὀρμενίου καὶ ἡ ὁδὸς Δροσάτου – Ἀμαράντου – Ν. Μυριοφύτου (χωρίων τοῦ λεκανοπεδίου Δοϊράνης) – Πλατανακίων – Ροδοπόλεως (πεδ. Στρυμόνος).

2) Μ έ σ ω τ ῆ ς δ. Β λ α ν τ ά γ ι α ς μ ε τ ὰ τ ῆ ς π ε δ ι ά δ ο ς τ ῆ ς Κ α μ π α ν ί α ς. Δι' αὐτῆς διέρχονται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Δοϊράνης (Ελλ.) Σ. Σ. Κιλκὶς – Θεσσαλονίκης ἀκολουθοῦσα τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ῥείθρου Δοϊράνης καὶ ἡ ὁδὸς Δοϊράνης (Γιουγ.) Μεταλλικοῦ—Κιλκὶς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ῥείθρου ἐντὸς τῆς στενωποῦ. Διακλαδώσεις τῆς ὁδοῦ ταύτης μετὰ τὴν ἔξοδόν της ἐκ τῆς Βλαντάγιας εἰς τὴν Καμπανικὴν πεδιάδα εἶναι, Α μὲν πρὸς χωρίον Χέρσον, ΝΔ δὲ πρὸς Πολύκαστρον. Ἐκ τοῦ χωρίου Χέρσον ὁδὸς Α, στεν. Βλαντάγιας βαίνουσα, φέρει εἰς τὸ Δροσᾶτον, χωρίον τοῦ λεκπ. Δοϊράνης.

3) Μ έ σ ω τ ῆ ς δ. ΒΔ Ν ό β ι Ν τ ο ϊ ρ ὰ ν μετὰ τῶν ὑψπ. Γ ε υ γ ε λ ῆ ς καὶ Χ ο υ ν τ ό β ο υ ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς κοιλάδος ππ. Στρωμνίτσης. Διὰ τῆς διαβ. ταύτης διέρχεται ἡ ὁδὸς Δοϊράνης (Γιουγ.) – Κωστουρίνου – Στρωμνίτσης, ἥτις ἀμέσως μετὰ τὴν ἔξοδόν της ἐκ τῆς δ. ταύτης διακλαδοῦται μὲ ΝΔ κατεύθυνσιν πρὸς Γευγελῆν. Πρὸ τοῦ αὐχ. Κωστουρίνου δι' ἑτέρου κλάδου της (Δ) ἡ ὁδὸς αὕτη φέρει πρὸς τὴν Ν ἔξοδον τῆς στ. Δεμὶρ Καποῦ ἔνθα συναντᾷ τὴν κεντρικὴν ἀρτηρίαν Γ ε υ γ ε λ ῆ ς – Δ ε μ ὶ ρ Κ α π ο ῦ – Κ ρ ι β ο λ ά κ.

ΣΤΡΑΤ. ΑΞΙΑ Λ. ΔΟΪΡΑΝΗΣ

α) Τὸ λπ. Δ εἶναι σημαντικῆς ἀξίας στρατηγικὸς χῶρος ἐξ οὗ διὰ τῶν ὑπαρχουσῶν ποικίλων ὁδεύσεων δύναται ν' ἀχθῇ ὁ κα

χων αὐτὸ στρατὸς εἴτε, πρὸς κάτω κοιλάδα Στρυμόνος καὶ Ἀνατολικώτερον πρὸς ὑψπ. Νευροκοπίου – πεδ. Δράμας εἴτε, πρὸς τὴν πεδ. Καμπανίας καὶ Θεσσαλονίκην εἴτε, πρὸς τὴν περιοχὴν τῶν ὑψπ. Γευγελῆς Χουντόβου ἀλλὰ καὶ πρὸς μέσην κοιλάδα τοῦ π. Ἀξιοῦ καὶ Στρυμόνος διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ π. Στρωμνίτσης.

β) Τὸ λπ. Δ. εὑρισκόμενον ἐ π ὶ τ ο ῦ ἄ ξ ο ν ο ς π ρ ο ε λ ά σ ε ω ς ἐκ Στρωμνίτσης πρὸς Κιλκὶς—Θεσσαλονίκην καὶ κατέχον θέσιν πλευρικὴν ὡς πρὸς τὸν ἄξονα προελάσεως Στρωμνίτσης – Γευγελῆς – Θεσσαλονίκης ἐνέχει ὡς ἐκ τοῦ λόγου τούτου μεγάλην στρατ. ἀξίαν.

γ) Ὁ ἰσχυρῶς κατέχων τοῦτο στρατὸς δύναται νὰ ἐλέγχῃ ἀπολύτως ἢ καὶ ν' ἀπαγορεύῃ τὴν ἐκ τῆς κατευθύνσεως τῆς κοιλάδος Ἀξιοῦ πρὸς Θεσσαλονίκην κίνησιν ἀντιπάλου του.

Ἀλλὰ καὶ ἡ κατ' ἀντίθετον ἄξονα κίνησις στρατοῦ ἤτοι ἐκ Θεσσαλονίκης μέσῳ κοιλάδος Ἀξιοῦ πρὸς Δεμὶρ Καποῦ ἢ Στρώμνιτσαν εἶναι ἀδύνατος ἐφ' ὅσον ὁ ἀντίπαλος κατέχει τὸ λπ. Δοϊράνης. Ἡ κατὰ τὸν ἄξονα Δεμὶρ Καποῦ ἐνέργεια στρατοῦ εἶναι δυσχερὴς παρακεκινδυνευμένη καὶ ἀμφιβόλου ἀποτελέσματος ἐπιχείρησις λόγῳ τοῦ φύσει ὀχυροῦ τῆς στενωποῦ ταύτης. Ἡ προσπάθεια ὅθεν τοῦ ἐνεργοῦντος ἐκ Ν πρὸς Β καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν εἴτε μέσης κοιλάδος Ἀξιοῦ εἴτε μέσης Στρυμόνος – διὰ τῆς ἐνδιαμέσου κοιλάδος Στρωμνίτσης – θὰ εὐοδωθῇ μόνον διὰ τοῦ ἄξονος Θεσσαλονίκης – Κιλκὶς – Δοϊράνης – Κωστουρίνου.

δ) Τὸ λπ. Δ. ἔχει καὶ ἑτέραν ἰδιαζούσης φύσεως στρατ. ἀξίαν. Εὑρίσκεται τοῦτο ἐγγύτατα τριῶν Ἐπικρατειῶν διαμοιραζόμενον μὲν εἰς τὰς δύο ἐκ τούτων ἀπέχον δὲ ἐλάχιστα τῆς τρίτης, τῆς ἐχθρικῶς διακειμένης (Βουλγαρίας) πρὸς τὰς δύο ἑτέρας φίλας καὶ συμμάχους (Ἑλλάδα – Γιουγκοσλαυίαν). Εὑρίσκεται δηλαδὴ ὡς καὶ τὸ λπ. Πρεσπῶν εἰς τὸν στρατηγικὸν χῶρον τῶν συνόρων εἰς ὃν θὰ λάβουν χώραν αἱ πρῶται συγκρούσεις καὶ εἰς ὅν, ἀσχέτως τῶν λόγων τῆς ὑψίστης στρατηγικῆς ἀξίας τοῦ λπ. ἕνεκα τῶν ὁποίων ὁ χῶρος οὗτος μετὰ πείσματος ἤθελεν διαφιλονικηθῆ, θὰ ἐπιδιωχθῆ ὑπὸ τῶν δύο ἐκ τῶν τριῶν ἐν μέσῳ τῶν δύο ἀντιμαχομένων συνασπισμῶν εὑρισκομένων γειτόνων κρατῶν νὰ ἐξασφαλισθῆ ἐπ' αὐτοῦ ἡ πλήρης κυριαρχία τόσον δι' ἐντυπωσιακοὺς λόγους – τῶν πρώτων δαφνῶν – ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀπόκτησιν πρωτοβουλίας ἐνεργείας κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις αἵτινες θὰ ἐπακολουθήσουν.

Ἡ ὁ. γ. Ε. Γ. ὡς ἔχει χαραχθῆ βαίνει σήμερον οὕτω: ἐκ τοῦ Ἀξιοῦ ὃν ἐγκαρσίως διαπερᾷ, προερχομένη ἀπ' Α Εἰδομένης, συνεχίζεται πρὸς Α ἐπὶ μήκους 2.200 μ. καὶ στρέφουσα ἐκεῖθεν ΝΑ δια-

γράφει ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ μικρὸν τόξον μέχρι τοῦ Ρεσελῆ. Εἶτα στρέφει ΒΑ μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ ὑψ. Ντοὺμπ (707). Ἐξ αὐτοῦ ἀκολουθοῦσα τὴν γραμμὴν ὑδροκρίτην τοῦ λόφου Καρὰ Μπαλὶ ὅστις εἶναι ὁ ΝΑ κλάδος τοῦ Ντοὺμπ, διαγράφει τόξον μὲ τὸ κοῖλον πρὸς ΝΑ (Ἑλλάδα) καὶ ἕτερον τόξον ἀντιθέτου φορᾶς ἤτοι μὲ τὸ κοῖλον ΒΑ (Γιουγκοσλαυΐαν) μέχρι τοῦ Ἕλλην. παραμεθορίου χωρίου Ἀκρίτας ἐξ οὗ διευθύνεται πρὸς Β ἐπὶ τῆς λ. Δοϊράνης. Ἀπὸ τῆς Β ὄχθης αὐτῆς μὲ Β κατεύθυνσιν πάντοτε ἀνέρχεται τὸ Ν ἀντέρεισμα τοῦ Μπέλες μέχρι τοῦ ὑψ. 1.474 ἔνθα τὸ παλαιὸν Τριεθνές. Ἐξ αὐτοῦ εἶτα ἡ ὁροθετικὴ γραμμὴ βαίνει ἐπὶ τῆς γραμμῆς ὑδροκρίτου Μπέλες καὶ μέχρι τοῦ Τριεθνοῦς 1.883. Τὸ Τριεθνὲς δεσπόζει τῆς στενωποῦ Δοβᾶ Τεπέ. Διαχαραγμένη οὑτωσεὶ ἡ ὁ. γ. Ε. Γ. διαμοιράζει τὰ ἐξαίρετα στρατηγικὰ πλεονεκτήματα τοῦ λπ. Δ. μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὁμόρων Χωρῶν.

Ἕνεκα τοῦ λόγου τούτου αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις δὲν ἠδυνήθησαν τὸ 1941 νὰ χρησιμοποιήσουν ἐπ' ὠφελείᾳ των τὰ στρατηγικὰ πλεονεκτήματα ἅτινα παρέχει εἰς τὸν κατέχοντα ἐξ ὁλοκλήρου τὸ λπ. Δοϊράνης στρατόν. Δεδομένου δὲ ὅτι μεταξὺ Ἑλληνικῶν καὶ Γιουγκοσλαυικῶν δυνάμεων ἡ συνεργασία δὲν εἶχε προβλεφθῆ ἐγκαίρως καὶ ἡ ἀπὸ κοινοῦ ὀργάνωσις ἀμύνης Δ τοῦ χώρου τοῦ Τριεθνοῦς – μέχρι τοῦ ὁποίου ἀπὸ τῆς Ροδόπης ἐξ Α ἐξικνεῖτο ἡ ἰσχυρὰ Ἑλληνικὴ γραμμὴ Μεταξᾶ – δὲν εἶχε πραγματοποιηθῆ καὶ ἕνεκεν τοῦ λόγου ὅτι οἱ Γιουγκοσλαῦοι διελύθησαν μὲ τὴν πρώτην κροῦσιν τῶν Γερμανῶν ἐκ τῆς κοιλάδος Στρωμνίτσης, τὸ ἀριστερὸν τῆς Ἑλληνικῆς διατάξεως εἰς τὸ Μέτωπον τοῦτο ἔμεινεν ἀκάλυπτον καὶ οἱ Γερμανοὶ διὰ τοῦ αὐχ. Κωστουρίνου κατῆλθον διὰ τῶν ἀξόνων προελάσεως Γευγελῆς – Πολυκάστρου καὶ λ. Δοϊράνης – Κιλκὶς εἰς τὴν πεδιάδα Καμπανίας καὶ τὴν Θεσσαλονίκην.

2) Αἱ λ. Κορώνεια (Ἁγ. Βασιλείου ἢ Λαγκαδᾶ), Βόλβη (κ. Μπεσικίων). Αὗται περικλείονται, ὡς ἤδη ἐλέχθη, ὑπὸ ὀροσειρῶν ὑπερκειμένων καὶ διατεταγμένων ἐλλειψοειδῶς. Ἡ ζώνη τῶν πετρωμάτων ἔνθα αἱ λίμναι, εἶναι ἐγκατακρημνησιγενής.

α) Ἡ Κορώνεια ἔχει μῆκος 12 χλμ. καὶ πλάτος μέσον 4 χλμ., ἔκτασιν 42 περίπου τετρ. χλμ. Τὸ μῆκος αὐτῆς εἶναι κατὰ τὴν ἔννοιαν Α – Δ. Ἔχει ὑψδ. 75 μ. καὶ βάθος ὑδάτων 7 μ.

β) Ἡ Βόλβη κεῖται ἀμέσως Α τῆς προηγουμένης καὶ εἰς ἀπόστασιν ἐξ αὐτῆς 10 χλμ. Ἔχει ἔκτασιν 80 τετρ. χλμ., μῆκος 22

χλμ. καὶ μ. π. 36 περίπου χλμ. Τὸ βάθος τῶν ὑδάτων της φθάνει τὰ 10 μ. Ἀμφότεραι εἶναι ἰχθυοτρόφοι. Ἀπὸ τῆς Α ὄχθης αὐτῆς ρέει ποταμὸς ἐκχυλητὴς τῶν ὑδάτων της διὰ μέσου τῆς στ. Ρεντίνας, κειμένης Α, πρὸς τὸν Κόλπον Ὀρφανοῦ ἢ Στρυμονικόν.

Αἱ δύο λίμναι συγκεντρώνουν τὰ ὕδατα τῶν κλιτύων τῶν περιβαλλουσῶν αὐτὰς ὀροσειρῶν.

Ν τῶν λιμνῶν διέρχεται ἡ Ἐ γ ν α τ ί α ὁ δ ό ς.

—

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΛΠ. ΛΙΜΝΩΝ

α) Κεῖται ἡ πεδιὰς αὕτη Β καὶ ΒΔ τῆς Θεσσαλονίκης μεταξὺ δὲ τούτων παρεμβάλλεται ἡ οὐχὶ βεβαίως ἀδιάβατος ὀροσειρὰ τοῦ Χορτιάτη ἥτις ὅμως,ὀροσειρά, εἶναι ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀ μ υ ν τ ι κ ὴ τ ο π ο θ ε σ ί α ἐφ' ἧς θὰ διεξαχθῇ ὁ ἔσχατος ἀγὼν διὰ τὴν ἄμυναν ἐκ τῆς κατευθύνσεως ταύτης τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης.

β) Ἡ πεδινὴ αὕτη ζώνη ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς ὅλης ἀμυντικῆς περιοχῆς «Μπεκροῦς» ὡς πρὸς τοὺς ἐκ τῆς κατευθύνσεως π ε δ. Σ τ ρ υ μ ό ν ο ς ἄξονας προελάσεως τοῦ ἐχθροῦ.

γ) Σημαντικώταται ἀπὸ στρ. πλευρᾶς ὁδοὶ καὶ δὴ εἰς ἀρίστην κατάστασιν εὑρίσκονται εἰς τὸ πεδίον τοῦτο αἵτινες θέτουν μέσῳ τῆς δ. Δερβὲν τὴν μείζονα ἔκτασιν τῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς τῶν Κρουσίων – Κερδυλίων, (κέντρον καὶ δεξιὸν) εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς βάσεως Θεσσαλονίκης.

δ) Ἡ σ τ. Δ ε ρ β ὲ ν εἶναι ἡ κλεὶς τῶν συγκοινωνιῶν τῶν βαινουσῶν διὰ μέσου τῆς πεδιάδος τῶν λιμνῶν ἐκ Θεσσαλονίκης πρὸς τὴν κυρίαν ἀμυντικὴν περιοχὴν πρὸς ΒΑ. Ἕνεκεν τῶν λόγων τούτων ἡ στρατ. ἀξία τοῦ πεδίου τῶν λιμνῶν καθίσταται, ὡς εἰκός, μεγάλη.

3) Α ἱ λ. Μ α υ ρ ό β ο υ κ α ὶ Λ ά ν τ σ α ς κείμεναι εἰς λπ. μεταξὺ τῶν Κερδυλίων καὶ ὀρέων Βόλβης καὶ ἡ λ. Π ι κ ρ ο λ ί μ ν η κειμένη εἰς τὴν πεδιάδα Καμπανίας Β τῆς στεν. Ν ά ρ ε ς εἶναι ἄνευ ἰδιαζούσης στρατ. ἀξίας.

III. ΑΚΤΟΓΡΑΦΙΑ

Κόλποι Χερσόνησοι—Στενά—'Ακρωτήρια—"Ορμοι - Λιμένες.

α) *Κόλποι.*

Τὸ ΕΔΚΜ βρέχεται ὑπὸ τῆς θαλάσσης τοῦ Αἰγαίου ἐπὶ ἀκτῆς διηκούσης ἀπὸ τοῦ Πλαταμῶνος – τῶν Α ὑπωρειῶν τοῦ 'Ολύμπου – μέχρι τοῦ Θρακικοῦ πελάγους. Ἡ θάλασσα βαθέως εἰσχωροῦσα εἰς τὴν ξηρὰν σχηματίζει τοὺς κόλπους :

1) Θερμαϊκὸν καὶ εἰς τὸν μυχὸν τούτου τὸν κόλπον Θεσ)νίκης.
2) Κασσάνδρας ἢ Τορωναῖον.
3) Σιγγιτικὸν ἢ Ἁγίου Ὄρους Ἄθω.
4) Περισσοῦ ἢ Ἀκάνθιον.
5) Στρυμονικὸν ἢ Ὀρφανοῦ.

β) *Χερσόνησοι.*

Μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων κόλπων Θερμαϊκοῦ ἀπὸ Δ καὶ Στρυμονικοῦ ἀπὸ Α σχηματίζεται ἡ χερσόνησος Χαλκιδικῆς.
Ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδία χερσόνησος (Χαλκιδικῆς) διατέμνεται ἐκ ΝΑ κατευθύσεων ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῶν κόλπων Κασσάνδρας καὶ Σιγγιτικοῦ εἰς τρεῖς λίαν ἐπιμήκεις χερσονήσους:
1) Κασσάνδρας, 2) Σιθωνίας, 3) Ἁγίου ὄρους Ἄθω.

γ) *Στενὰ—'Ακρωτήρια—"Ορμοι.*

Καὶ αἱ τρεῖς αὗται χερσόνησοι συνδέονται μὲ τὸν κορμὸν τῆς κυρίως χερσονήσου Χαλκιδικῆς διὰ τριῶν στενῶν λαιμῶν.

IV *ΥΨΙΠΕΔΑ ΕΔΚΜ*

1) *Τετόβου ἢ Καλκάνδελεν* (436μ.). Εἰς τὸ ΒΔ τμῆμα τοῦ Διαμερίσματος, σημαντικώτατον ἀπὸ στρατηγικῆς πλευρᾶς διότι μέσῳ τούτου καὶ διὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἀρτηριῶν (ὁδικῶν καὶ σιδηροδρομικῶν) ἐπικοινωνεῖ τὸ ὑψπ. Σκοπίων μετὰ τοῦ Ντέμπαρ ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου μὲ τὸ λπ. τῶν λιμνῶν τῆς Δυτ. Μακεδονίας.

Τὸ μῆκος του εἶναι 40 χλμ. καὶ τὸ πλάτος του ἀπὸ 4–10 χλμ. Τὸ ὑψπ. τοῦτο περιβάλλεται ἀπὸ Δ καὶ Β ὑπὸ τῆς Ρουντόκα καὶ τοῦ Σκάρδου.

Ἀξιόλογα κατῳκημένα κέντρα εἶναι τὰ Τ έ τ ο β ο ν (40.000) καὶ Γ κ ό σ τ ι β α ρ (40.000).

2) *Σκοπίων (300)*. Περιβάλλεται ἐκ τῶν τριῶν αὐτοῦ πλευρῶν ὑπὸ ὑψηλῶν ὀρέων ὡς ἀπό:

– Β ὑπὸ τῆς Τσέρνα Γκόρας (1151).

– Δ ὑπὸ τοῦ Σκάρδου καὶ τοῦ ὄρους Τζιέντε (1150) τῆς Σοῦχα Γκόρας.

– Ν ὑπὸ τῆς Καρατζίσκα (2353) – Σισκοβίτσα καὶ τοῦ ΒΑ ἀντερείσματος αὐτῆς Κ ί τ κ α (1563). Ὄπισθεν τούτων ἄλλα ὑψηλότερα ὄρη ὡς ὁ Σκάρδος καὶ ὁ ὀρεινὸς ὄγκος Γκολέσνιτσα εἶναι ὁρατὰ ἐκ τῶν Σκοπίων κεκαλυμμένα ὑπὸ χιόνων κατὰ τοὺς 9 τοὐλάχιστον μῆνας τοῦ ἔτους. Ἀντιθέτως πρὸς Α τὰ Ν χαμηλὰ ἀντερείσματα τῆς Τσέρνα Γκόρας ὡς καὶ τὰ χαμηλὰ ὄρη τὰ διαχωριστικὰ τοῦ ὑψπ. Σκοπίων, ἀπὸ τοῦ Ὀβτσε πόλιε,κλείουν καὶ ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως ταύτης τὸ ὑψπ. Σκοπίων. Μ ό ν ο ν κ α τ ὰ τ ὸ ΒΑ τμῆμα του τὸ ὑψπ. ἀνοίγεται εὐρέως ἐξελισσόμενον εἰς τὴν πεδ. τοῦ ππ. Πιτσίνια καὶ τὸ εἰς ὑψπ. Κουμανόβου.

Κατὰ συνέπειαν ἐκτὸς τοῦ ΒΑ τμήματος τὰ ὕδατα εἰσέρχονται ἢ ἐξέρχονται πανταχοῦ τοῦ ὑψπ. Σκοπίων διὰ βαθειῶν τομῶν. Οὕτω πρός:

– ΒΔ αἱ στ. Κάτσανικ καὶ Δερβὲνι καναλιζάρουν τοὺς Λέπενακ καὶ Ἀξιόν.

– ΝΔ ἡ στ. Τρένσκα τὸν ὁμώνυμον ππ.

– ΝΑ ἡ στ. Ταόρ τὸν Ἀξιόν.

Ἔχει μῆκος 35 χλμ. καὶ πλάτος μέσον 12 χλμ.

Τὸ ἔδαφος πρὸς τὸν ἀνάρρουν τοῦ Ἀξιοῦ (Δ πόλεως Σκοπίων) εἶναι ἐντελῶς ξηρόν. Ἀντιθέτως εἰς τὸ ἔδαφος Α καὶ ΝΑ τῆς πόλεως δημιουργοῦνται ἕλη καὶ τέλματα κατὰ τὴν περίοδον τῶν πλημμυρῶν τοῦ ποταμοῦ. Κατὰ τὰς περιόδους τῆς ξηρασίας αἱ ἐκτάσεις αὗται ἀπελευθερούμεναι τῶν ἑλῶν ἀποτελοῦν ἐξαιρέτους βοσκισίμους γαίας.

Τὸ ὑψπ. εἶναι σημαντικώτατος συγκοινωνιακὸς κόμβος. Σπουδαῖον κατῳκημένον κέντρον εἶναι τὰ Σκόπια πρωτ. τῆς Λ.Δ. Μακεδονίας. Εἶναι βιομηχανικὸν κέντρον καὶ τὸ νευραλγικώτερον σημεῖον τῆς (Γ) Μακεδονίας. Παρὰ τὴν πόλιν σημαντικὸν ἀεροδρόμιον.

3) ***Κουμανόβου***. Τὸ ὑψπ. τοῦτο εἶναι σημαντικὸν συγκοινωνιακὸν κέντρον, διερχομένων δι' αὐτοῦ πολλῶν ὁδεύσεων ὡς, τῆς Σκο-

πίων – Κιούστενδηλ καὶ τῆς Νύσης – Σκοπίων. Μέσῳ Κουμανόβου τὰ Σκόπια ἐπικοινωνοῦν μὲ τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ π. Στρυμόνος. Κατῳκημένον κέντρον ἀξιόλογον τὸ Κουμάνοβον (4.0000)

4) ***Κιτσέβου*** (800). Τοῦτο περικλείεται μεταξὺ τῶν ὀρέων Δ Μπίστρας, Β Μποὺκοβικ καὶ Σοῦχα Γκόρας, Ν τοῦ Λιοῦμπεν, ἐνῶ Α ἡ κοιλὰς τοῦ ππ. Τρένσκα – ἧς τὸ ἄνω τμῆμα ἀποτελεῖ τὴν περιοχὴν ὑψπ. Κιτσέβου – ἄγονος συγκοινωνιῶν καὶ δυσπρόσιτος ἀσφαλίζει τρόπον τινὰ ἀπ' Α τὸ ὑψπ. καὶ τὸ καθιστᾶ κλειστὸν χῶρον μεγάλης στρατηγικῆς σημασίας καθόσον δι' αὐτοῦ καὶ δὴ τῆς πόλεως Κ ι τ σ έ β ο υ (30.000) διέρχονται αἱ ὁδοὶ ἀπὸ ὑψπ. Τετόβου πρὸς τὰ ὑψπ. Περλεπὲ – Μοναστηρίου – Δίβρης (Ντέμπαρ) καὶ πρὸς τὸ λπ. τῶν λιμνῶν τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Ὁ ὅλος χῶρος τοῦ ὑψπ. τούτου εἶναι λίαν περιορισμένος, ἀποτελεῖ ὅμως τὴν κλεῖδα ἐπικοινωνίας μεταξὺ τοῦ Δ τμήματος τοῦ ΕΔΔΜ καὶ τοῦ Δ τοῦ ΕΔΚΜ.

5) ***Ὄβτσε Πόλιε* (πεδίον προβάτων 400μ.)***. Τοῦτο κεῖται Δ τῆς Ὀσογγόφσκας Ἐκ τῶν τριῶν ἄλλων κατευθύνσεων κλείεται ὑπὸ χαμηλοῦ ὕψους ὀροσειρῶν. Ἡ πόλις Σβέτε Νικόλα (Ἁγ. Νικόλαος 15.000) εἶναι σημαντικὸν ὁδικὸν κέντρον.

6) ***Βελεσσῶν*** : Μικροῦ μήκους 6 χλμ. καὶ πλάτους 3 χλμ. κείμενον μεταξὺ τριῶν στ. ἤτοι : Β τοῦ Γαόρ, Ν τῶν Βελεσσῶν καὶ Δ τῆς τῆς Μπαμπούνας. Μέσον ὕψος 200 μ. Σημαντικὸν κατῳκημένον κέντρον τὰ Β ε λ ε σ σ ά (40.000), κόμβος συγκοινωνιῶν σιδηροδρομικῶν καὶ ὁδικῶν αἵτινες βαίνουν πρὸς πάσας τὰς κατευθύνσεις τῶν γειτονικῶν περιοχῶν διασταυρούμεναι καθέτως εἰς τὴν πόλιν Βελεσσά.

7) ***Τίκφες ἢ Καβαντάρτσι*** (170μ).Εἶναι ἡ περιοχὴ μεταξὺ Ἐριγῶνος – Ἀξιοῦ καὶ ππ. τοῦ Ἐριγῶνος π. Ράγετς. Ἡ περιοχὴ ἀπαρτίζεται ἐξ ἀργιλλοαμμωδῶν πετρωμάτων διαβιβρωσκομένων εὐκόλως ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Ταῦτα διατέμνονται ὑπὸ βαθειῶν χαραδρώσεων καὶ παρέχουν τὴν εἰκόνα πραγματικῶν σνενωπῶν. Ἀξιόλογα κατῳκημένα κέντρα ἐν αὐτῷ: Καβαντσάρτσι, Κρίβολακ, Νεγκοτὶν καὶ Γκράντσκο.

8) ***Χουντόβου*** (74). Κεῖται ἀμέσως Ν τῆς στ. Δεμὶρ Καποῦ. Διαχωρίζεται ἀπὸ τὸ ἀμέσως Ν αὐτοῦ ὑψπ :

9) ***Γευγελῆς***, διὰ χαμηλῆς λοφοσειρᾶς, Δ ἐπεκτάσεως τοῦ

---

1. Πόλιε σλαυϊστὶ σημαίνει πεδίον. Ἡ Πολωνία ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἐκ τοῦ ὅτι εἶναι Χώρα ἐντελῶς πεδινή.

Μπέλες πρὸς τὴν Μαριάνσκα ἧς ἡ συνέχεια διασπᾶται ὑπὸ τῆς π.γ. τοῦ 'Αξιοῦ.

Σημαντικὸν κατωκημένον κέντρον εἶναι ἡ Γευγελῆ (30.000).

10) ***'Αριδαίας ἢ Καρατζόβας.*** Ὅπερ περικλείεται μεταξὺ τῶν Ν. λοφοσειρῶν τοῦ Βόρας ἤτοι τῶν: 'Οσμανάκου, Κράνιτσας, Πινόβου καὶ Πάϊκου. Ν ἡ στεν. τοῦ 'Αψάλου εἶναι ἡ κυρία πύλη εἰσόδου ἐκ τῆς 'Εδέσσης εἰς τὸ ὕψπ. τοῦτο. Κατωκημένα κέντρα εἶναι ἡ 'Αριδαία (4000 πρωτ. τοῦ ἐπαρχείου 'Αλμωπίας) καὶ τὰ παραμεθόρια Ὅρμα καὶ Φούστανη δι' ἧς διέρχεται ἡ ὀρεινὴ ὅδευσις 'Αριδαίας – 'Εξαπλατάνου – Φούστανης – Σκρᾶ – Πολυκάστρου.

11) ***Πεδινὴ ζώνη Καμπανίας.*** Εἶναι ἡ παράκτιος πεδιὰς τοῦ ΕΔ· ἢ ἡ πεδιὰς Θεσ)νίκης. Αὕτη περικλείεται ὑπὸ τῶν ὀρέων:

'Ολύμπου – Πιερίων – Βερμίου. – Α χαμηλοῦ ἀντερείσματος ἀπὸ 'Οσμανάκου μέχρι Βερμίου – τοῦ ὄρους Πάϊκου – Στεν. Τσιγγανὲ Δερβὲν – Ν. ἀντηρίδων τῶν ἐκ Ντούμπ καὶ Καρὰ Μπαλὶ ἐκσπωμένων πρὸς Ν – τῶν Δ Κιλκὶς ἀντερεισμάτων – Δ χαμηλοῦ, ἀντερείσματος ὅπερ ἐκ τοῦ Καραντὰγ βαίνει μὲ ΝΔΝ κατεύθυνσιν καὶ ἐξελίσσεται εἰς τὸν Χορτιάτην.

'Απὸ Δ πρὸς Α ἔχει μῆκος 70 χλμ. καὶ πλάτος 55 χλμ. Εἶναι ἡ μεγαλειτέρα κι' εὐφορωτέρα πεδιὰς τῆς Μακεδονίας διαρρεομένη ὑπὸ πολλῶν π.γ. ὡς τοῦ 'Α λ ι ά κ μ ο ν ο ς, Μ ο γ κ λ έ ν ι τ σ α, 'Α ξ ι ο ῦ, Γ α λ λ ι κ ο ῦ.

– Τὸ Δ τοῦ 'Αξιοῦ τμῆμα ἐδάφους εἶναι ἐπίπεδον καὶ χαμηλότερον τοῦ ὑπολοίπου Α τμήματος οὕτινος τὸ βορειότερον ἀποτελούμενον ἐκ κυματοειδοῦς καὶ λοφώδους ἐδάφους (περιοχὴ Κιλκὶς) εἶναι ὑψηλότερον τοῦ παραλιακοῦ.

V ΕΙΔΙΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ

'Η Στενωπὸς Δεμὶρ Καποῦ εἶναι, ὡς ἐλέχθη, κλιματολογικὸν ὅριον. Εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Σκοπίων καὶ Τετόβου καθ' ὅλην τὴν χειμερινὴν περίοδον ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι πλήρης νεφῶν. Τὸ κρῦο εἶναι ἐξαιρετικῶς δριμὺ εἰς τὴν περιοχὴν Τετόβου – Γκόστιβαρ.

Εἰς τὴν πεδ. τῆς Καμπανίας τὸ κλῖμα εἶναι μεσογειακόν· οὐχ ἧττον ὅμως εἶναι διάφορον τῶν ἄλλων περιοχῶν τῆς 'Ελλάδος καὶ δριμύτερον πάσης ἄλλης μεσογειακῆς ἑλληνικῆς περιοχῆς. 'Ο ἐπικρατῶν ἄνεμος εἶναι ὁ ΒΔ, ὀνομαζόμενος Β α ρ δ ά ρ η ς ὅστις διαρκεῖ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. 'Υπάρχει μεγάλη νεφελότης κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον ὀφειλομένη εἰς τὰ πολλὰ καὶ ὑψηλὰ ὄρη ἅτινα δίκην π ε τ ά λ ο υ περιβάλλουν τὴν πεδιάδα ταύτην.

Ἡ περιοχὴ Μπέλες εἶναι συνήθως κεκαλυμμένη ὑπὸ ὁμίχλης.

VI *ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ*

Κέντρα — Κόμβοι κατὰ σειρὰν σπουδαιότητος εἶναι: 1) Θεσσαλονίκη 2) Σκόπια 3) Βελεσσὰ 4) Ἰστὶπ 5) Κίτσεβον 6) Βέροια 7) Ν. Χαλκηδών.

1) Θεσ)νίκη.

α) Σιδηροδρομικαί.

— Πλατὺ — Λαρίσης — Ἀθηνῶν — Πειραιῶς.

— Πλατὺ — Βεροίας — Ἐδέσσης — Ἀμυνταίου καὶ ἢ Κοζάνην ἢ Φλώριναν — Μοναστῆρι.

— Πολυκάστρου — Εἰδομένη — Βελεσσῶν — Βελιγραδίου.

— Δοϊράνης — δ. Δοβᾶ Τεπὲ — Σερρῶν — Πυθίου — Ὀρμενίου.

β) Ὁδικαί.

— Ν. Χαλκηδὼν — Βέροια — Κοζάνη — Ἀθῆναι.

— Ν. Χαλκηδὼν — Γιαννιτσᾶ — Ἔδεσσα — Βεύη.

— Ν. Χαλκηδὼν — Κουφάλια — Ἀξιούπολις

— Πολύκαστρον — Εὔζωνοι — Βελεσσὰ — Σκόπια — Κουμάνοβο — Νύσα — Βελιγράδι.

— Δ. Δερβὲν — Ἁγ. Βασίλειον — στ. Ρεντίνας — Ἀσπρόβαλταν — Καβάλαν — Ἀλεξ)πολιν (Ἐγνατία ὁδός).

— Δ. Δερβὲν — Λαγκαδᾶ — Σοχὸν — Νιγρίταν — Σέρρας.

— Δ. Δερβὲν — Λαγκαδᾶ — Λαχανᾶ — γεφ. Ὄρλιακο — Σέρρας — Κιλκὶς — Δοϊράνην.

— Νέα Μάλγαρα — Κατερίνην — Στ. Τεμπῶν — Λάρισαν.

— Γεωργ. Σχολὴ — Βασιλικὰ — Πολύγυρον — Σκάλαν Γερακινῆς.

— Γεωργ. Σχολὴ — ἢ Ἐπανομὴ ἢ Ἁγ. Παῦλον — Ν. Τρίγλια — Ν. Μουδανιὰ — Βάλταν (Χερσ. Κασάνδρας)

— Ὑπὸ κατασκευὴν: Βασιλικὰ — Κρήνη — Πετράλωνα — Ν. Τρίγλιαν — Ν. Μουδανιά. Δι' αὐτῆς συντομωτέρας ὁδοῦ, ὁ Κόλπος Κασάνδρας θὰ ἐπικοινωνῇ μὲ τὴν Θεσ)νίκην.

γ) Ἀεροπορικαί.

Διὰ τοῦ α) πολιτ. ἀεροδρομίου β) Στρ. Σέδες (Θέρμης) γ) ἀερ. Ν. Ἀλεξανδρείας, Πολυκάστρου.

δ) Θαλάσσιαι.

Διὰ τοῦ καλοῦ λιμένος Θεσ)νίκης πρὸς πάντας τοὺς λιμένας ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ.

2) Σκόπια

α) Σιδηροδρομικαὶ

—Τέτοβον—Κίτσεβον—'Αχρίς.
—Κάτσανικ—Μιτροβίτσα—κοιλ. Σίντνιτσα—Κραλίεβον—Βελιγράδι.
—Κουμάνοβον—Βράνιε—Νύσαν καὶ ἢ Βελιγράδι, ἢ Σόφια—Κων)πολιν.
—Βελεσσᾶ—Γευγελῆν—Θεσ)νίκην.

β) 'Οδικαὶ (πρὸς τὴν αὐτὴν ὡς καὶ αἱ σιδηροδρομικαὶ κατεύθυνσιν).

3) Βελεσσά.

α) Σιδηροδρομικαὶ

—Σκόπια.
—Περλεπὲ—Μοναστῆρι—Κέναλι—Ν. Καύκασος—Θεσ)νίκην.
—Γκράντσκο—Κρίβολακ—Γευγελῆν—Θεσ)νίκην.
—'Ιστὶπ—Κότσανα

β) 'Οδικαί.

—Σκόπια—Κουμάνοβον.
—'Ιστὶπ—Κότσανα—Τσάρεβο Σέλο—Τζουμαγιᾶ.
—Περλεπὲς—Μοναστήριον—Νίκη.
—Κρίλοβακ—Καβαντάρτσι ἢ Κρίβολακ—Γευγελῆ—Εὔζωνοι.

4) 'Ιστίπ.

α) Σιδηροδρομικαί:

Κότσανα—Βελεσσά.

β) 'Οδικαί.

—Ραντοβίτσα—Στρώμνιτσα καὶ ἢ Πόντος—Πετρίτσι ἢ αὐχ. Κωστουρίνου—Γευγελῆ καὶ Δοϊράνη.

—Κότσανα—Τσάρεβο Σέλο—Τζουμαγιᾶν.

—Σβέτι Νικόλα—Κουμάνοβον.

—Βελεσσᾶ—Σκόπια ἢ Βελεσσᾶ—Μοναστῆρι—Κρίβολακ — Καβαντάρτσι—Περλεπέν.

5) *Κίτσεβον*

α) Σιδηροδρομικαί.

Ἡ πρὸς Ἀχρίδα σιδηρ. γραμμὴ μετρικοῦ πλάτους καὶ ἡ πρὸς Γκόστιβαρ—Τέτοβον κανονικοῦ πλάτους.

β) Ὁδικαί.

—Αὐχ. Ζνδ—Δεμὶρ Καποῦ καὶ ἢ πρὸς Ρέσαν ἢ Μοναστῆρι·

—Αὐχ. Μπάρμπαρα—Ντεμπρέστε—Περλεπές.

—Διὰ Μίστρας πρὸς Ντέμπαρ ἢ δι' αὐχ. Πόποβετς—Μποτοῦνσκι Χὰν—Ἀχρίδα.

—Αὐχ. Μπούκοβικ—Γκόστιβαρ.

6) *Βέροια*

α) Σιδηροδρομικαί.

—Πλατὺ—Θεσ)νίκην ἢ Πλατὺ—Λάρισα.

—Ἔδεσσαν—Ἀμύνταιον καὶ ἢ φλώριναν ἢ Κοζάνην.

β) Ὁδικαί.

—Ν. Χαλκηδὼν—Θεσ)νίκη

—Καστανιὰ—Κοζάνη—Σέρβια—Λάρισα.

—Νάουσα—Ἔδεσσα—Βεύη.

7) *Ν. Χαλκηδὼν*

Ὁδικαί.

—Ν. Ἀλεξάνδρεια — Κατερίνη — Διαβ. Πέτρας ἢ Κατερίνην—Πλαταμῶνα Στ. Τεμπῶν—Λάρισα (ἐν ἐκτελέσει).

—Κουφάλια—Πολύκαστρον—Εὔζωνοι.

—Γιαννιτσὰ—Ἔδεσσα—Φλώρινα.

Β. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ
ΣΦΑΛΜΑΤΑ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ

1912

Κατόπιν 5 αἰώνων δουλείας ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων ἡ Μακεδονία ἐπανεῦρε τὴν Μητέρα της Ἑλλάδα.

Τὴν 16ην Ὀκτωβρίου ἡ στρατιὰ Θεσσαλίας καλυφθεῖσα ἐκ τῆς κατευθύνσεως τῆς Πτολεμαΐδος διέβαινε τὸ Βέρμιον ὄρος, συνεχίζουσα δὲ τὴν πρὸς Θεσσαλονίκην πορείαν της συνάπτει τὴν ἐκ συναντήσεως μάχην τῶν Γιαννιτσῶν ἐναντίον τῶν ἐσπευσμένως ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος μεταφερθεισῶν Τουρκικῶν δυνάμεων αἵτινες ἡττηθεῖσαι κατὰ κράτος ὑποχωροῦν ἐν μεγίστῃ ἀταξίᾳ, πανικόβλητοι πρὸς Θεσσαλονίκην. Διαβᾶσα τὸν Ἀξιόν, κατὰ τὰς ἑπομένας ἡμέρας, προχωρεῖ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην ἣν καταλαμβάνει τὴν 26ην Ὀκτωβρίου, παραδοθέντος αἰχμαλώτου ὁλοκλήρου τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ του στρατηγοῦ Χασὰν Ταξὶν Πασᾶ.

Μετ' ὀλιγοήμερον ἀνάπαυσιν εἰς Θεσσαλονίκην ἡ στρατιὰ Θεσσαλίας ἐτράπη πρὸς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν διὰ τῆς στενωποῦ Ἐδέσσης – Ἄγρας καθ' ὃν χρόνον ἡ V Μ.Π. συνελθοῦσα καὶ ἀνασυγκροτηθεῖσα ἐκ τοῦ «ἀτυχήματος Ἀμυνταίου» μετὰ τοῦ ἀποσπάσματος Γεννάδη ἐκινεῖτο ἐκ Κοζάνης πρὸς Πτολεμαΐδα. Ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησε πρὸς Φλώριναν ἣν ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς κατελαβε δι' ἑνὸς συντάγματος αὐτοῦ ἀποσταλλέντος σιδηροδρομικῶς ἐκ Βεύης. Ἡ πρᾶξις αὕτη ἀπετέλεσε τὸ τελευταῖον ἐγχείρημα τῆς πρώτης περιόδου τοῦ πολέμου 1912, μετὰ τὸ ὁποῖον ἐπηκολούθησεν ἡ ἐκκαθάρισις καὶ ἐξασφάλισις τῆς Ἑλληνικῆς κατοχῆς.

Ἡ συνθήκη τοῦ Λονδίνου τῆς 17ης Μαΐου 1913, ὑπογραφεῖσα κατόπιν τῆς ἱκετευτικῆς προσφυγῆς τῆς Τουρκίας διὰ μεσολάβησιν τῶν Μ. Δυνάμεων, περιώριζε τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν εἰς τὴν Ἀν. Θράκην τὴν ὁριζομένην ὑπὸ τῆς γραμμῆς Αἴνου (Αἰγαῖον) – Μηδείας (Εὔξεινος).

1913

Ἡ προμνησθεῖσα συνθήκη ἄφηνεν εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς «συμ

μάχους» ὅλα τὰ ἐδάφη τῆς Εὐρώπης τὰ πέραν τῆς γραμμῆς Αἴνου—Μηδείας. Ἡ διαφωνία τῶν ἑταίρων διὰ τὴν διανομὴν τῶν κατακτηθέντων ἐδαφῶν εἶχεν ἀναφανεῖ πολὺ πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου. Ἡ Σερβία καὶ ἡ Ἑλλὰς συνάπτουν ἀμυντικὴν συμμαχίαν, ὑπογραφείσης τῆς σχετικῆς συνθήκης τὴν 22αν Ἀπριλίου 1913.

Ἡ Βουλγαρία ἰσχυριζομένη, ἀφ' ἑνὸς ὅτι ὑπέστη τὰς μείζονας θυσίας ἐκ τοῦ πολέμου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι διὰ λόγους ἐθνολογικοὺς ἔδει νὰ περιέλθη εἰς αὐτὴν ὁλόκληρος σχεδὸν ἡ Μακεδονία, ἀξιοῖ παρὰ τῶν «Συμμάχων» της Σέρβων καὶ Ἑλλήνων τὴν ἱκανοποίησιν τῶν διεκδικήσεών της.

Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀπετέλεσε τὴν κυρίαν αἰτίαν τοῦ β' Βαλκανικοῦ πολέμου.

Ἡ Βουλγαρία ἄνευ ἀφορμῆς ἐπετέθη κατὰ τῶν τέως συμμάχων της Σέρβων καὶ Ἑλλήνων.

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς Θεσσαλονίκης διὰ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ ἐκεῖ Βουλγαρικοῦ τάγματος ἀναλαμβάνει ἀμέσως τὴν ἐπίθεσιν, τὴν 19ην Ἰουνίου, φέρων τὴν κυρίαν του προσπάθειαν κατὰ τῶν ὀχυρῶν συγκροτημάτων Κιλκὶς καὶ Λαχανᾶ.

Ὑπῆρξεν ἀναμφισβητήτως σφᾶλμα τοῦ Ἕλληνος ἀρχιστρατήγου ἡ κατὰ μέτωπον ἐπίθεσις κατὰ τῶν ὀχυρῶν περὶ τὸ Κιλκὶς θέσεων τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ ἔδαφος τῆς Καμπανίας ἀναπεπταμένον καὶ μᾶλλον πεδινὸν παρέσχε ἕνα ἐξαίρετον στόχον εἰς τοὺς ἀμυνομένους οἱ ὁποῖοι ἐπέφερον τρομακτικὰς ἀπωλείας εἰς τὰς Ἑλληνικὰς δυνάμεις ἐπιθέσεως. Ἀσφαλῶς ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους ἔδει νὰ εἶχεν ἐπιβάλη εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Στρατηγεῖον ἄλλο εἶδος ἑλιγμοῦ ἀποφευγομένης τῆς κατὰ μέτωπον κρούσεως.

Τὸ Κιλκὶς καὶ ὁ Λαχανᾶς κατελήφθησαν καὶ ἐπακολουθοῦν αἱ μάχαι Δοϊράνης (23 Ἰουνίου) καὶ Κωστουρίνου (25 Ἰουνίου) διὰ τῶν ὁποίων ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐπέτυχε νὰ ἐκβιάση τὰς διαβάσεις τοῦ Μπέλες καὶ ν' ἀχθῆ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Στρώμνιτσα καὶ Στρυμόνος.

Ἡ ἐπακολουθήσασα ἀνακωχὴ ἣν φορτικῶς καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἐζήτουν οἱ Βούλγαροι ἀπὸ τοῦ β' δεκαημέρου τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου ὑπογραφεῖσα τὴν 18ην Ἰουλίου, ἔθετε τέρμα εἰς τὸν 30ήμερον πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας.

Οἱ ὅροι τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου ἀνεθεωρήθησαν εἰς βάρος τῆς Βουλγαρίας διὰ τῆς νέας Συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου (28 Ἰουλίου) τῆς Βουλγαρίας διατηρησάσης μόνον διέξοδον εἰς τὸ Αἰγαῖον διὰ τῶν λιμένων Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ Πόρτο Λάγο.

1915

Οἱ Σύμμαχοι δημιουργοῦν τὸ περικεχαρακωμένον στρατόπεδον Θεσσαλονίκης. Ὑπῆρξε σφᾶλμα μέγα τῶν Γερμανῶν τὸ ὅτι ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς Ἀγγλογάλλους νὰ ἀποβιβασθοῦν καὶ ἐγκαταστήσουν προγεφύρωμα εἰς τὸν χῶρον τῆς Θεσσαλονίκης.

Ὁ Βουλγαρικὸς στρατὸς εὐθὺς μὲ τὰς πρώτας ἀποβιβάσεις τῶν Συμμάχων ἔσπευσεν πρὸς τὰ Ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα χωρὶς ὅμως νὰ διαβῇ ταῦτα μὴ συγκατατεθείσης πρὸς τοῦτο τῆς Γερμανίας διὰ νὰ μὴ δυσορεστηθῇ ἡ Ἑλλάς. Τὸ περικεχαρακωμένον στρατόπεδον Θεσσαλονίκης ἀπετέλεσε τὸ ἰσχυρὸν κύτταρον ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπετεύχθη ἡ μεγαλειώδης κατὰ τοῦ Μακεδονικοῦ Μετώπου ἐνέργεια κατὰ τὸ 1918 κατόπιν τῆς διασπάσεως τῆς ἀμυντικῆς γραμμῆς τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὴν περιοχὴν Ντοπροπόλιε,Β τῆς Ἀριδαίας.

Καίτοι ἡ περιοχὴ αὕτη ἦτο ἡ πλέον ἀκατάλληλος δι' ἀνάληψιν κυρίας ἐνεργείας ὑπὸ τῶν Συμμάχων,μὴ ὑπαρχουσῶν ἐν αὐτῇ καταλλήλων συγκοινωνιῶν καὶ οὔσης φύσει ὀχυρᾶς, ἐν τούτοις καὶ διὰ μόνον τὸν λόγον τοῦτον ὁ αἰφνιδιασμὸς εἰς βάρος τῶν ἀμυνομένων ἐπέτυχε πλήρως μὲ τὰ γνωστὰ ἀποτελέσματα τῆς διαρρήξεως τοῦ Μετώπου καὶ τῆς δημιουργίας ρήγματος σοβαροῦ ὅπερ ἐκμεταλλευθέντες δεόντως οἱ Σύμμαχοι ἐπέτυχον οὐ μόνον μίαν ἁπλῆν Νίκην ἀλλὰ τὸν θρίαμβον ἔναντι τῶν ἀντιπάλων των.

Τὸ Ντοπροπρόλιε θ' ἀποτελέση ἕνα δεῖγμα, ὄχι τὸ μοναδικόν, ὅτι οὐδέποτε ἡ ἄμυνα πρέπει νὰ βασίζεται εἰς τὴν φύσιν. Τὰ φύσει ὀχυρὰ ἐδάφη δέον νὰ ἐπιτηροῦνται, ὡς καὶ τὰ μὲ ἀσθενέστερον φυσικὸν ἀμυντικὸν θώρακα τοιαῦτα, καὶ ὁ ἡγήτωρ ὀφείλει νὰ πιθανολογῇ κατὰ κανόνα καὶ πάντοτε τὸ ἐνδεχόμενον ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τῶν «ἰσχυρῶν φυσικῶν του θέσεων» διὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀντιμετωπίση ἀποτελεσματικῶς τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀντιπάλου του ἐκ τῶν σημείων ἐκείνων.

1941

Ἡ γνωστὴ μεταπολίτευσις τῆς 27ης Μαρτίου ἐν Γιουγκοσλαυΐα ἔφερεν, ὡς εἰκός, τὴν χώραν ταύτην αὐτομάτως εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ πολέμου. Ἐν τούτοις τὸ γεγονὸς τοῦτο δὲν κατενοήθη ὡς ἔδει ὑπὸ τῶν τότε κρατούντων οἱ ὁποῖοι ὤφειλον νὰ ἔλθουν παραυτα εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν Συμμάχων,νὰ συνδεθοῦν στενῶς μετ' αὐτῶν καὶ νὰ καθορισθῇ μεταξύ των κοινὴ ἰδέα ἐνεργείας.

Ἀπὸ τῆς 27ης Μαρτίου θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξεπονεῖτο κοινὸν σχέδιον ἐπιχειρήσεων ἐκ τῆς μελέτης τοῦ ὁποίου ἀσφαλῶς θὰ ἀπέρρεε

καὶ ἡ ἀνάγκη δημιουργίας μιᾶς 'Ανωτάτης Διοικήσεως δι' ὅλας τὰς ἐν τῇ Βαλκανικῇ συμμαχικὰς δυνάμεις.

'Αντ' αὐτῶν διέρρευσεν ἄπρακτος ὁ σημαντικὸς χρόνος τῶν 8 ἡμερῶν μέχρι τῆς 3ης 'Απριλίου 1941 ὅτε ἔλαβε τὸ π ρ ῶ τ ο ν χώραν ἡ, μοναδικὴ ἄλλωστε, συνάντησις εἰς Σ. Σ. Κέναλι τοῦ "Ελληνος ἀρχιστρατήγου καὶ Βρεττανῶν – Γιουγκοσλαύων ἀξιωματικῶν.

Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ κοινοῦ τούτου σχεδίου ἐπιχειρήσεων ἔδει νὰ ἦσαν:

α) 'Η δημιουργία ἰσχυροῦ 'Ελληνογιουγκοσλαυικοῦ μετώπου ἐναντίον τῆς Γερμανικῆς ἀπὸ Βουλγαρίας ἐπιθέσεως, μετώπου ἀρχικῶς ἀμυντικοῦ, ἐξασφαλίζοντος πλήρως τὸν μεταξὺ τῶν δύο στρατῶν σύνδεσμον καὶ ἀποσοβοῦντος τὸν κίνδυνον: διεισδύσεως τῶν Γερμανῶν μεταξὺ 'Ελλήνων καὶ Γιουγκοσλαύων, χωρισμοῦ τῶν δυνάμεών των καὶ ἀπορρίψεώς των πρὸς ἀντιθέτους κατευθύνσεις.

β) 'Η ταχεῖα ὑπὸ τοῦ Γιουγκοσλαυϊκοῦ καὶ 'Ελληνικοῦ στρατοῦ ἐκκαθάρισις τῆς 'Αλβανίας ἀπὸ τὰ ἐκεῖ 'Ιταλικὰ στρατεύματα ἵνα δι' ἀναλήψεως δυνάμεων ἐκ τοῦ 'Αλβανικοῦ μετώπου αὐξηθοῦναί ἐναντίον τῶν Γερμ.Δυνάμεων συμμαχικαὶ δυνατότητες. Τὸ ἀμυντικὸν μέτωπον θὰ ἔπρεπε, πάσῃ θυσίᾳ,νὰ καταστῇ ἀρραγὲς ἐξασφαλιζομένης ἀπολύτως τῆς κοιλάδος τοῦ 'Α ξ ι ο ῦ καὶ τοῦτο διὰ τοὺς κάτωθι λόγους:

1. Διότι ἦτο ἀδύνατον νὰ καταστῇ,—λόγῳ τοῦ μεγάλου μήκους τῶν πρὸς τὸ ἐχθρικὸν μέτωπον συνόρων της ἀπὸ τῶν Νοτιοαυστριακῶν "Αλπεων μέχρι τοῦ Τριεθνοῦς Ε.Γ.Β. (1883)—ἡ Γιουγκοσλαυικὴ ἀμυντικὴ γραμμὴ παντοῦ ἰσχυρά. Θ' ἀπεφεύγετο οὕτω ἡ ἐπανάληψις τοῦ σφάλματος τῶν Γερμανοβουλγάρων τοῦ 1916—18 εἰς τὸ Μακεδονικὸν Μέτωπον.

2. Διότι ἦτο πλέον ἢ βέβαιον τὸ σχέδιον τῶν Γερμανῶν νὰ καταφέρουν τὴν κυρίαν των προσπάθειαν διὰ τῶν κοιλάδων 'Αξιοῦ καὶ Κάτω Στρυμόνος εἰς τὴν περιοχὴν ἔνθα ἦτο συμβατικὴ ἡ ἐπαφὴ τῶν δύο στρατῶν 'Ελληνικοῦ καὶ Γιουγκοσλαυικοῦ καὶ οὐχὶ ἐν στενωτάτῃ συμμαχικῇ συνεργασίᾳ.

'Η τακτικὴ τῶν Γερμανῶν ἐν προκειμένῳ δὲν ἦτο ἄγνωστος. Τοῦτ' αὐτὸ εἶχον πράξει καὶ κατὰ τὸ 1916 εἰς Δ. Μέτωπον ὅτε ἐνήργησαν γενικὴν ἐπίθεσιν εἰς τὸ σημεῖον ἐπαφῆς 'Αγγλικῶν καὶ Γαλλικῶν δυνάμεων μ' ἐξαίρετα δι' αὐτοὺς ἀποτελέσματα.

'Ο "Ελλην ἀρχιστράτηγος Παπάγος εἶχεν ὑποδείξει τόσον εἰς τὸν ἀντ)ρχην Πέρεσιτς κατὰ τὴν συνάντησίν των τῆς 9ης Μαρτίου εἰς 'Αθήνας ὅσον καὶ εἰς τὸν ὑπαρχηγὸν τοῦ Γιουγκοσλαυικοῦ Γ. Ε. Σ. κατὰ τὴν συνάντησιν Κέναλι τῆς 3ης πρὸς 4ην 'Απριλίου τὴν ἀνάγ-

κην τοῦ περιορισμοῦ τοῦ Γιουγκοσλαυικοῦ ἀμυντικοῦ μετώπου νοτίως τοῦ Δουνάβεως ἀπὸ τῶν ρουμανικῶν συνόρων μέχρι τοῦ Βελιγραδίου ἐν συνεχείᾳ Νοτίως τοῦ Σαύου καὶ ἀμέσως ἀνατολικῶς τοῦ Ντρίνα ποταμοῦ τοῦ πηγάζοντος ἀπὸ τὰ ὄρη Τσέρνα Γκόρα (Μαυροβουνίου) καὶ ἐκβάλλοντος εἰς τὸν Σαῦον, 100 χιλ. περίπου Δυτικῶς τοῦ Βελιγραδίου.

Τὸ ὑψπ. Σκοπίων εὑρισκόμενον εἰς κεντρικὴν θέσιν ἐν τῷ ἀμυντικῷ τούτῳ περιβόλῳ διαθέτον ἐξαιρέτους συγκοινωνίας πρὸς τὰς κατευθύνσεις Κάτσανικ—Κουμανόβου—Κιούστενδηλ, Ἰστὶπ—Κότσανα καὶ Ἰστὶπ—Στρώμνιτσα, θ' ἀπετέλει τὸν ὀμφαλὸν τοῦ ἀμυντικοῦ τούτου συστήματος. Εἰς τοῦτο καὶ Νοτιώτερον αὐτοῦ εἰς Ὄβτσε Πόλιε καὶ Βελεσσὰ συγκεντρούμεναι ἰσχυραὶ δυνάμεις Γιουγκοσλαυικοῦ στρατοῦ θὰ εἶχον τὴν δυνατότητα ἀντιμετωπίσεως ἀποτελεσματικῶς, τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῶν κατευθύνσεων Κιούστενδηλ—Τσάρεβο Σέλο καὶ Πετριτσίου—Στρωμνίτσης.

Ἡ ἐν τῷ προμνησθέντι χώρῳ συγκέντρωσις τοῦ Γιουγκοσλαυικοῦ στρατοῦ θὰ παρεῖχε τὰ ἑξῆς πλεονεκτήματα εἰς τοῦτον:

—Ἐν σχέσει πρὸς τὰ διατιθέμενα μέσα ἡ ἔκτασις τοῦ ὅλου ἀμυντικοῦ ἀγῶνος θὰ διεξήγετο ὑπὸ καλὰς συνθήκας.

—Ἡ μεγάλη ποταμία γραμμὴ καὶ ἐν συνεχείᾳ αἱ διαδοχικαὶ ὄπισθεν αὐτῆς φυσικαὶ ἀμυντικαὶ περιοχαὶ ἔναντι τοῦ ἐκ Β καὶ ΒΔ εἰσβολέως θὰ ἐνίσχυον τὰ μᾶλα τὴν ἄμυναν.

—Τὸ ὀρεινὸν συγκρότημα, ἀπὸ Δογανίτσης—Ὀσογγόφοκας μέχρι Μάλες, ἀποτελεῖ ἀρίστην φυσικὴν ἀμυντικὴν περιοχὴν κατὰ τοῦ ἐξ Α εἰσβολέως ὅστις ὡς ἐκ τούτου εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ καναλιζάρῃ τὰς μηχανοκινήτους δυνάμεις του κρούσεως διὰ μέσου γνωστῶν καὶ καθορισμένων διαβάσεων ἢ κοιλάδων ὡς εἶναι αἱ: Δ. Γκιουγκέσβο ἐπὶ τοῦ ἄξονος προελάσεως Κιούστενδηλ — Σκόπια, Διοβ. Λουγκὸρ κατὰ τὸν ἄξονα Τσουμαγιὰ — Τσάρεβο Σέλο — Ἰστίπ, ἡ Δ. Νόβο Σέλο καὶ γενικώτερον ἡ κοιλὰς τοῦ π.π. Στρώμνιτσα, καὶ ἡ στενὴ κοιλὸς τοῦ Ἀν. Μοράβα κατὰ τὸν ἄξονα προελάσεως τοῦ ἐχθροῦ: Σόφια—Νύσα—Βράνιε—Κουμάνοβο—Σκόπια.

—Ἡ κάλυψις ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ πολλῶν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἐθνικῶν (Γιουγκοσλαβικῶν) βιομηχανιῶν.

—Ἔναντι τῶν μεγάλων τούτων πλεονεκτημάτων προλογιζόντων τὴν νίκην κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἓν καὶ μόνον σημαντικὸν μειονέκτημα ὑφίστατο:

—Ἐγκατάλειψις εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ μεγάλου μέρους τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους τῆς χώρας τῶν Γιουγκοσλαύων. Αἱ ὡς ἐκ τῆς ἕδρας ἐπιστρατεύσεώς των ἔξω τοῦ χώρου τούτου ἐπιστρατευόμεναι γιουγ-

κοσλαυικαὶ δυνάμεις θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν ὡς ἀποστολὴν τὴν ἅμα τῇ περατώσει τῆς ἐπιστρατεύσεως σύμπτυξιν των πρὸς τὰς ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ καθορισθείσας δι' αὐτὰς τοποθεσίας ἀντιστάσεως. Τοῦτο εἶναι ἀμφίβολον ἐὰν θὰ ἐπετυγχάνετο ἐγκαίρως καὶ ἀπροσκόπτως χωρίς, ἐννοεῖται, τὴν κεραυνοβόλον ἐπέμβασιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ ἐγκατάλειψις ἐθνικῶν ἐδαφῶν ἄνευ ἀγῶνος σοβαροῦ ἢ καὶ καθόλου ἦτο βεβαίως ὀδυνηρὰ ἐνέργεια διὰ τὴν Ἀνωτάτην Διοίκησιν. Ἦτο ὅμως ἐν πάσῃ περιπτώσει ε ἶ ν α ι καὶ θ ὰ ε ἶ ν α ι ἀ δ ή ρ ι τ ο ς ἀ ν ά γ κ η διὰ τοὺς φίλους καὶ συμμάχους Βορείους γείτονάς μας.

Ὡς ἀπέδειξαν τὰ γεγονότα, τοῦτο ὑπῆρξε καὶ τὸ μέγιστον τῶν σφαλμάτων ἅτινα διέπραξεν ἡ Γιουγκοσλαυία κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1941.

Παρ' ὅλον ὅτι ἡ Γιουγκοσλαυία εἶχεν ὑπὸ τὰ ὅπλα πρὸ τῆς εἰσβολῆς τῆς 6 Ἀπριλίου 900.000 στρατοῦ μὲ καλὸν πολεμικὸν ἐξοπλισμόν, ἐν τούτοις ὁ στρατὸς οὗτος «κορδονοειδῶς» ἀνεπτυγμένος κατὰ μῆκος τῶν 1930 χλμ. τῶν συνόρων της (ἐκ τῶν 2.180 χλμ. ὁλικοῦ μήκους καὶ πρὸς τὴν Ἑλλάδα) συνόρων πρὸς ἐχθρικὰ—καὶ τότε ὅπως ὑπὸ τὰς ἰδίας περίπου ἀναλογίας καὶ σήμερον – ἐδάφη δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀμυντικὴν ἀποστολήν του ἐξολοθρευθεὶς ἐν διαστήματι μόλις 11 ἡμερῶν.

Ἡ ἐγκατάλειψις ἐδαφῶν προκειμένου νὰ ἰσχυροποιηθῇ ἡ ἄμυνα ἐπιβάλλεται εἰς ἀναλόγους περιπτώσεις. Ὁ αὐτοχειρισμὸς οὗτος δὲν εἶναι αὐτοκτονία, σώζει ἀπὸ τὸν θάνατον.

Ἡ γείτων σύμμαχος εἶναι ἠναγκασμένη ὡς ἐκ τῆς θέσεως καὶ ἐκτάσεως ἣν κατέχει νὰ προβαίνῃ εἰς τοιαύτην θυσίαν. Μέγιστον μάθημα διὰ τὸ μέλλον θὰ πρέπει ν' ἀποτελέσῃ διὰ ταύτην τὸ πάθημα τοῦ 1941 ἐφόσον ἐκ τῶν αὐτῶν ὡς καὶ τὸ 1941 κατευθύνσεων καὶ ὑπὸ ἰδίας ὡς καὶ τότε ἰσχύος ἐχθροῦ ἀπειλεῖται καὶ νῦν ἀλλὰ καὶ μὲ τὰς αὐτὰς ὡς καὶ τότε συμμαχίας συνδέεται. Ὀφείλει ὅθενχάριν αὐτῆς ταύτης τῆς ὑπάρξεώς της νὰ θεσπίσῃ κανόνα τῆς ΕΘΝΙΚΗΣ τ ῆ ς ὑ π ά ρ ξ ε ω ς, τὴν ἄ ρ ρ η κ τ ο ν Σ υ μ μ α χ ί α ν της μετὰ τῆς Ἑ λ λ ά δ ο ς'

Γ. ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΕΛΑΣΕΩΣ–ΑΜΥΝΤΙΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΑΙ

I. ΑΠΟ ΒΟΡΡΑ ΠΡΟΣ ΝΟΤΟΝ

α) *Ἄξονες*

—Διά: κοιλάδος Σίντνιτσα — Μιτροβίτσαν, καὶ τῆς συγκλινούσης τῇ προηγουμένη κοιλάδος Τοπλίτσα Πριστίνανΰψπ Κοσυφοπεδίου—Οὐρόσεβατς— Κάτσανικ—Στεν. Κάτσανικ—Σκόπια—Βελεσσά—Γευγελῆ—Θεσ]νίκην.

—Διά: κοιλάδος ππ. Νυσάβα—Νύσης καὶ τῆς ἐπεκτεινούσης Νοτιώτερον τὴν κοιλάδα Νυσάβα, κοιλάδος Ἀνατ. ἢ Βουγλ. Μοράβα—Βλαντίσκι Χάν—Βράνιε—Διαβ. Κουμανόβου—Σβέτι Νικόλα (τοῦ Ὄβτσε Πόλιε)—Ἰστὶπ —Ραντοβίτσα—Στρώμνιτσα—Δοϊράνη— Κιλκὶς—Θσσαλονίκην.

Ἀμφότεροι οἱ ἄξονες οὗτοι μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν Θεσσαλονίκην.

Ὁ πρῶτος ἄξων εἶναι σύνθετος ἐκ σιδηροδρομικῆς καὶ ὁδικῆς ἀρτηρίας. Τὸ τμῆμα τῶν Σκοπίων—Γευγελῆ—Θεσ]νίκης εἶναι ἀσφαλτόστρωτον εἰς πολὺ καλὴν κατάστασιν. Ὁ δεύτερος εἶναι σύνθετος μέχρι Κουμανόβου. Τὸ ὑπόλοιπον τμῆμα του ἤτοι ἀπὸ Κουμανόβου—Σβέτι Νικόλα—Ἰστὶπ—Ραντοβίτσης—Στρωμνίτσης—Δοϊράνης Κιλκὶς—Θεσσαλονίκης εἶναι ὁδικὴ ἀρτηρία ἥτις εἰς τὸ πλεῖστον τοῦ μήκους της εἶναι σκυρόστρωτος ἀλλὰ λόγῳ κακῆς συντηρήσεως, σχεδὸν ἄβατος· εἰς μικρότερον δὲ τμῆμα της εἶναι καρροποίητος καὶ μόνον τὸ τμῆμα Κιλκὶς—Θεσ]νίκης εἶναι ἀσφαλτόστρωτον - κατασκευασθὲν ὡς τοιοῦτον ὅλως προσφάτως εἰς ἀρίστην κατάστασιν.

β) *Ἀμυντικαὶ περιοχαὶ*

Πρώτη: Ἡ ὀροσειρὰ τῶν ὀρέων τῆς Κάτω Μυσίας ἤτοι τὰ ὄρη τὰ ὁποῖα φέρονται ἀπὸ τὰς ΒΑ κλιτεῖς Σκάρδου—Καρὰ Ντὰγ ἢ Τσέρνα Γκόρα—Ρουζὰν—Μπαγλαβίκα.

Ἡ ὅλη περιοχὴ ἐκτείνεται ἐπὶ μήκους 75 χλμ. καὶ πλάτους 30–40 χλμ. Εἶναι ἰσχυροτάτη φυσικὴ ἀμυντικὴ περιοχὴ αἱ ἐπὶ τῆς ὁποίας δύο σημαντικώταται στενωποὶ Κάτσανικ καὶ Κουμανόβου ἀποτελοῦν τὰς μοναδικὰς π ύ λ α ς διὰ τῶν ὁποίων δύναται νὰ εἰσέλθῃ ὁ προελαύνων ἐχθρὸς ἐκ τοῦ Γεωγρ. Χώρου τῆς παλαιᾶς, προπολεμικῆς (1912), Σερβίας εἰς τὴν Γιουγκοσλαυικὴν Μακεδονίαν ἤτοι εἰς τὸ ΕΔΚΜ. Αἱ φύσει ὀχυραὶ εἴσοδοι τῶν στενωπῶν τούτων, ὀργανούμεναι καταλλήλως ἀμυντικῶς καὶ διὰ τῶν μέσων τῆς τέχνης ὑπερασπιζόμεναι καὶ ὑπὸ ἀναλόγων δυνάμεων εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀνακόψουν τὴν προέλασιν τοῦ ἐχθροῦ ἀπαγορεύουσαι τὴν διὰ μέσου τούτων διέλευσιν καὶ κάθοδον πρὸς Νότον τῶν μηχανοκινήτων του δυνάμεων.

Δ ε υ τ έ ρ α : Ἡ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Ρογκάτς τῶν ΝΑ κλιτύων τοῦ Σκάρδου – Τζιέντε (Βορειοτέρου ὄρους τῆς Σοῦχα Γκόρας) – Γκολέσνιτσα – Β κλιτεῖς τῆς χαμηλῆς ὀροσειρᾶς Ὄβτσε Πόλιε (τῆς διαχωριζούσης τὸ ὁμώνυμον ὑψπ. ἀπὸ τὰ πρὸς Β ὑψπ. Σκοπίων – Κουμανόβου) – Ὀσογγόφσκα.

Ἡ ἀμυντικὴ αὕτη περιοχὴ κ α λ ύ π τ ε ι τὴν Ν τῶν Σκοπίων καὶ Κουμανόβου ἐδαφικὴν ζώνην τοῦ ΕΔΚΜ ἐνῶ ἀ π α γ ο ρ ε ύ ε ι τὴν πρὸς τὸ ὑψπ. Καλκάνδελεν (Τετόβου) καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ μέσῳ τοῦ Καλκάνδελεν πρὸς Μοναστήριον καὶ λεκανοπέδιον λιμνῶν περαιτέρω προέλασιν καὶ κάθοδον τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ ἀπαγόρευσις εἰς τὸν ἐχθρὸν τοῦ ἄξονος προελάσεως Σκοπίων – Καλκάνδελεν—Γκόστιβαρ – Κιτσέβου – Περλεπὲ – Μοναστηρίου ἐνέχει μεγίστην σπουδαιότητα, δεδομένου ὅτι ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐπιδιώξῃ νὰ πραελάσῃ δι' αὐτοῦ καὶ ἀχθῇ εἰς τὰ νῶτα τῆς ἀμύνης ἐν τῇ προμνησθείσῃ περιοχῇ ἐνῶ ταυτοχρόνως θὰ ἐπιτύχῃ τὴν κυριαρχίαν τῆς πεντακρίκου ἀλύσεως τῶν ὑψπ. τοῦ ΕΔΔΜ.

Τ ρ ί τ η : Ἐπὶ τῶν ὀρέων Μαριάνσκα – Γκραντέσκα – Μπέλες (μέχρι τριεθνοῦς 1883). Ἡ ἀμυντικὴ αὕτη περιοχὴ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς τμῆμα τῆς περιμετρικῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς τῆς πεδιάδος Καμπανίας διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἐπιδιώξῃ ἡ συμμαχικὴ ἄμυνα νὰ διατηρήσῃ – ὡς ζωτικὸν προγεφύρωμά της – τὴν περιοχὴν Θεσσαλονίκης.

Αἱ ἀπότομοι καὶ δυσπρόσιτοι Β καὶ ΒΑ κλιτεῖς τῆς Μαριάνσκας καθὼς καὶ αἱ Δ τῆς Γκραντέσκα,ἡ παντελὴς ἔλλειψις συγκοινωνιῶν—πλὴν τῶν παραλλήλως τῆς π.γ. Ἀξιοῦ ἀρτηριῶν σιδηρᾶς καὶ ἀσφαλτοστρώτου – καθιστοῦν τὴν περιοχήν, σταθερώτατον ἔρεισμα τῆς ἀμύνης.

Ὁ ἄξων προελάσεως τοῦ ἐχθροῦ διερχόμενος διὰ τῆς ἰσχυροτάτης ἀμυντικῆς τοποθεσίας τοῦ Δεμὶρ Καποῦ τίθεται ἀναγκαστικῶς ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς ἀμύνης ἥτις ε ὐ χ ε ρ ῶ ς χάρις εἰς τὸ μέγα φυσικὸν ἀμυντικὸν δυναμικὸν τῆς ἐν λόγῳ στενωποῦ θὰ δυνηθῆ ν' ἀναχαιτίση καὶ ἀπαγορεύση τὴν περαιτέρω πρὸς Ν προέλασιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ἐξ ἄλλου ἡ καλὴ ἀμυντικὴ τοποθεσία τοῦ Κωστουρίνου ἐπὶ τοῦ Μπέλες μέσω τῆς ὁποίας βαίνει ὁ δεύτερος ἄξων προελάσεως, ὁ ἐκ Ραντοβίτσης—κοιλάδος Στρώμνιτσα—Στρωμνίτσης πρὸς Θεσ]νίκην, κέκτηται σημαντικοῦ ἀμυντικοῦ δυναμικοῦ, ἱκανοῦ— καὶ διὰ τῆς καταλλήλου τεχνητῆς ἐνισχύσεως—ν' ἀναχαιτήση καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐπιβραδύνει τὸν εἰσβολέα.

Ὁ ἐχθρὸς—καίτοι ὁ Α οὗτος ἄξων του προελάσεως εἶναι ἥ σ σ ο ν ο ς ἀ π ο δ ό σ ε ω ς ἢ ὁ Δ—θὰ προκρίνη ἀσφαλῶς τοῦτον διὰ τὴν κυρίαν του προσπάθειαν πρὸς Θεσ]νίκην καθόσον ἡ κατ' αὐτὸν τὸν ἄξονα φυσικὴ ἄμυνα δὲν εἶναι τῆς ἰσχύος τῆς στενωποῦ Δεμὶρ Καποῦ, ἡ ἄμυνα τῆς ὁποίας, ἐλέχθη ἤδη, εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐξασφαλίση ὑπὲρ αὐτῆς τὸ ἀπαραβίαστον.

Τέλος ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ κατὰ τὸν α' παγκόσμιον πόλεμον ἀμυντικὴ περιοχὴ ἡ δημιουργηθεῖσα πέριξ τῆς Θεσ]νίκης ὑπὸ τῶν Ἀγγλογάλλων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐξασφαλισθῆ ὁ λιμὴν Θεσ]νίκης ὡς κυρία βάσις τοῦ στρατοῦ κατοχῆς καὶ ἥτις ἀμυντικὴ περιοχὴ ἐχαρακτηρίσθη ὡς π ε ρ ι κ ε χ α ρ α κ ω μ έ ν ο ν σ τ ρ α τ ό π ε δ ο ν Θ ε σ σ α λ ο ν ί κ η ς μὲ τὴν σημερινὴν ἐξέλιξιν τῶν μέσων δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀ ξ ι ό λ ο γ ο ς ἀ μ υ ν τ ι κ ὴ π ε ρ ι ο χ ή.

Τὸ π ε ρ ι κ ε χ α ρ α κ ω μ έ ν ο ν σ τ ρ α τ ό π ε δ ο ν Θ ε σ) ν ί κ η ς ἐδημιουργήθη τὸ 1915 ὑπὸ τῶν Συμμάχων εὐθὺς μετὰ τὴν ἀτυχῆ δι' αὐτοὺς ἐπιχείρησιν τῶν Δαρδανελλίων διὰ δύο κυρίως λόγους :

Ἀφ' ἑνὸς πρὸς διάσωσιν τοῦ καταπεσόντος γοήτρου των ἐν τῆ Ἀνατολῆ ὅπερ θὰ εἶχεν ἄμεσον ἀντίκτυπον ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων Ἑλλάδος καὶ Ρουμανίας οὐδετέρων χωρῶν ἀλλ' ἀμφιταλαντευομένων.

Ἀφ' ἑτέρου πρὸς βοήθειαν τῶν Σέρβων, ἰδίᾳ μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς Βουλγαρικῆς ἐπιστρατεύσεως.

Αἱ πρῶται δυνάμεις αἱ ἀποβιβασθεῖσαι εἰς Θεσσαλονίκην ἦσαν μία Ἀγγλικὴ καὶ τρεῖς Γαλλικαὶ Μεραρχίαι. Αὗται ἤχθησαν ἀμέσως διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ πρὸς Στρώμνιτσαν καὶ Κρίβολακ καὶ ἔλαβον μέρος εἰς τὰ συμπλοκὰς Βελεσσῶν.Μετὰ τὴν συντριβὴν ὅμως τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ καὶ τινας ἀγῶνας περὶ τὸ Κρίβολακ αἱ Ἀγ-

γλογαλλικαὶ δυνάμεις ἠναγκάσθησαν νὰ συμπτυχθοῦν καὶ ὑπὸ τὴν κάλυψιν τῶν Ἑλληνικῆς χροιᾶς ἐδαφῶν νὰ ἀχθοῦν εἰς τὴν περιμετρικὴν ζώνην τῆς Θεσσαλονίκης.

Αἱ ἀποστάσεις τῶν διαφόρων σημείων τῆς πρώτης καὶ οὐσιωδεστέρας ἀμυντικῆς περιοχῆς – ἥτις εἶχε θεωρητικὸν ἀνάπτυγμα 115 χιλ. ἀλλὰ λόγῳ τῶν λιμνῶν πραγματικὸν μόνον 65 χιλ. – ἐκ τῆς Θεσ)νίκης ἦσαν διάφοροι. Ἡ μικροτέρα ἀπὸ Λαγκαδᾶ ἦτο 11 – 12 χιλ. ἐνῶ ἀπὸ τὸ Ντουρμουσλῆ ἔφθανε τὰ 30 χιλ.

Ὅθεν ὁ σκοπός, ἕνεκεν τοῦ ὁποίου εἶχε συγκροτηθῆ τὸ περικεχαρακωμένον Θεσ)νίκης, ἐξεπληροῦτο ἀπολύτως, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν μέσων καὶ μεθόδων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Τὰ κατὰ τὸ 1936 – 40 κατασκευασθέντα ὀχυρὰ ἐπὶ τμήματος τοῦ ὅλου μήκους τῆς ἑλληνοβουλγαρικῆς μεθορίου ἐχαρακτηρίζοντο ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἀμύνης ὡς «Φ ρ ο ύ ρ ι ο ν   Θ ε σ σ α λ ο ν ί κ η ς» διότι ταῦτα εἶχον αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν προορισμὸν τοῦ νὰ προστατεύσουν δηλ. ἐκ τῆς ΒΑ κατευθύνσεως τὴν Θεσ)νίκην. Ἐν τούτοις οὔτε ἡ ὕπαρξις οὔτε ἡ σθεναρὰ ἄμυνα αὐτῶν συνέτρεξαν εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῆς κυρίας των ταύτης ἀποστολῆς, τοῦ ἐχθροῦ ἐπιτυχόντος δι' ἄλλης ὁδοῦ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ του σκοποῦ, ἤτοι τὴν κατάληψιν τῆς Θεσ)νίκης.

Ἡ ἐξέλιξις τῶν μέσων καὶ τῆς τακτικῆς τῶν συμβατικῶν ὅπλων (μὴ ὑπολογιζομένων τῶν θερμοπυρηνικῶν) θέτει ἐπὶ τάπητος τὸ πρόβλημα τῆς ἀποτελεσματικῆς ἀμύνης τῆς Θεσ)νίκης τὸ ὁποῖον βεβαίως πόρρω ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχῃ τὴν λύσιν του ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ «περικεχαρακωμένου στρατοπέδου Θεσ)νίκης τοῦ 1915 – 18».

ΙΙ. ΑΠΟ ΝΟΤΟΥ ΠΡΟΣ ΒΟΡΡΑΝ

α) ***Ἄξονες.***

Οἱ προηγούμενοι κατ' ἀντίθετον ἔννοιαν.

β) ***Ἀμυντικαὶ περιοχαί.***

Π ρ ώ τ η: Καϊμακτσαλὰν – Σοκὸλ – Κόζιακα – Τζένα – Πάϊκον – Σκρᾶ – Στενὰ Τσιγκανὲ Δερβὲν – ὑψ. Σμόλη – Καρὰ Μπαλὶ – Στενὰ Βλαντάγιας—μέχρι τῶν Κρουσίων ὀρέων. Ἐπὶ τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας ἀπὸ στενῶν Τσιγκανὲ Δερβὲν—Καρὰ Μπαλὶ μέχρι Κρου-

σίων, ἤτοι ἐπὶ τῆς χαμηλῆς λοφοσειρᾶς τῆς ὁριζούσης ἀπὸ Ν τὴν λεκάνην Δοϊράνης, ἠμύνθησαν οἱ Βούλγαροι τὸ 1913 σθεναρῶς κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον Ἑλληνικῶν δυνάμεων. Ἡ φύσει ὀχυρὰ αὕτη τοποθεσία κατελήφθη τὴν 23ην Ἰουνίου μετὰ ἡρωϊκὸν ἀγῶνα καὶ οἱ Βούλγαροι ὑπεχώρησαν βορειότερον εἰς Κωστουρῖνον.

Ἐπὶ τῆς ὅλης ἀμυντικῆς περιοχῆς οἱ Γερμανοβούλγαροι τὸ 1915—18 εἶχον ὀργανωθεῖ εἰς τὸ ἰσχυρὸν τεῖχος τοῦ Μακεδονικοῦ Μετώπου.

Μὲ τὴν ἔναρξιν τῆς μεγάλης ἐπιθέσεως τῶν συμμάχων τὴν πρωΐαν τῆς 15ης Σεπτεμβρίου 1918 διὰ 2 Γαλλικῶν ἀποικιακῶν μεραρχιῶν εἰς τὸν τομέα Ντοπροπόλιε κατελήφθησαν — κατόπιν καὶ τῆς προηγηθείσης 24ώρου προπαρασκευῆς τοῦ πυροβολικοῦ — αἱ ἀμυντικαὶ τοποθεσίαι τῶν Βουλγάρων: Σοκόλ, Ντοπροπόλιε, Κραβίτσα, Κάμενε καὶ Βέτερνικ.

Αἱ Σερβικαὶ μεραρχίαι ὑπερβᾶσαι τὰς Γαλλικὰς δυνάμεις κατέλαβον τὸν Κόζιακον, δεσπόζουσαν κορυφὴν τῆς ὅλης περιοχῆς καὶ οὕτω οἱ Βούλγαροι ἀπώλεσαν πᾶσαν ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως τῆς συνεχείας τῆς ἀμυντικῆς των γραμμῆς καθ' ὅσον οἱ Σέρβοι μὲ ἀσυγκράτητον ὁρμὴν ἀνέλαβον κατόπιν τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐπιτυχίας εἰσχωρήσαντες βαθέως μέσῳ Μοριχόβου πρὸς Ἐριγῶνα καὶ μέσῳ Ἀξιοῦ πρὸς Γκράντσκο σημαντικὸν κόμβον, τὸν ὁποῖον καὶ κατέλαβον.

Εἰς τὸν τομέα τῆς Δοϊράνης ἡ ἐπίθεσις ἤρχισε τὴν 18ην Σεπτεμβρίου ὑπὸ τῶν Ἀγγλοελληνικῶν μεραρχιῶν ὑπὸ τὸν Ἄγγλον στρατηγὸν Μίλλν (*). Ἡ ἀμυντικὴ αὕτη τοποθεσία ἰσχυρῶς

(*) Εἰς τὰς 10 Ἰουλίου ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἐπεσκέφθη κι' ἐπεθεώρησε τὸν Ἀγγλικὸν τομέα τοῦ στρατηγοῦ Milln. Οἱ Ἄγγλοι ὠργάνωσαν πρὸς τιμήν του ἱππικοὺς ἀγῶνας μὲ πηδήματα ἐμποδίων. Ὁ Ἀλέξανδρος παρεκάλεσε νὰ λάβη κι' ὁ ἴδιος μέρος. Μὲ καθαρόαιμον ἵππον τὸν ὁποῖον πρώτην φορὰν ἵππευε καὶ τὸν ὁποῖον μόνος του ὁ στρατηγὸς Milln τοῦ ἐξέλεξε, ἐπήδησε μὲ καταπληκτικὴν εὐκολίαν ὅλα τὰ ἐμπόδια. Ἀργότερα ὁ Milln τοῦ ἀπέστειλλε τὸν ἵππον αὐτὸν εἰς τὰς Ἀθήνας ὡς δῶρον.

Ὁ ἐπιτελὴς τοῦ Milln Ἄγγλος ταγματάρχης, προσέφερεν εἰς τὸν Βασιλέα, ὡς δῶρον ἐπίσης, ἓν λυκόσκυλον τὸ ὁποῖον εἶχον οἱ Ἄγγλοι αἰχμαλωτίσει εἰς τὰς Γερμανικὰς γραμμὰς καὶ τὸ ὁποῖον ὠνόμαζαν Φρίτς. Τὸ λυκόσκυλον, ὡς νὰ καθωδηγεῖτο ὑπὸ τῆς τραγικῆς μοίρας τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἐδέχθη ἀμέσως προσηνέστατα τὸν νέον του Κύριον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Βασιλεὺς τὸ ἠγάπησεν αὐτοστιγμεί. Ὅταν ἐγεννήθη ζήτημα μὴ ἀναγνωρίσεως τοῦ μοργανατικοῦ του γάμου ἀπεφάνθη ὡς γνωστόν: «μοῦ ἀρκεῖ ἡ Μπίκα μου (σύζυγός του Ἀσπασία

ὀργανωμένη καὶ ἰσχυρότατα κατεχομένη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἀντέστη ἐρρωμένως εἰς τὰς ἐπιθέσεις, μὴ ἐπιτευχθείσης τῆς διασπάσεώς της παρὰ τὸν ἐπιδειχθέντα ἡρωϊσμὸν τῶν Ἑλληνικῶν μεραρχιῶν.

Αἱ ἀμυντικαὶ τοποθεσίαι Δεμὶρ Καποῦ καὶ Κωστουρίνου ἀποτελοῦν δυναμικὰ ἐρείσματα τῆς ἀμύνης. Ἡ προέλασις ἐκ Ν πρὸς Β διὰ μέσου τῆς στενωποῦ Δεμὶρ Καποῦ («Προσάκκου» τῶν Βυζαντινῶν) εἶναι ἀνέφικτος. Δὲν ἀναφέρεται δὲ οὐδαμοῦ τῆς ἱστορίας περίπτωσις ἐκβιάσεως τῆς στενωποῦ ὑπὸ στρατοῦ ἐνεργήσαντος κατ' αὐτῆς εἴτε ἐκ Β πρὸς Ν εἴτε ἀντιστρόφως.

Τούτου ἕνεκα ἡ ἐκ Ν πρὸς Β προέλασις θὰ γίνῃ μέσῳ τῆς διαβάσεως Κωστουρίνου. Ἡ τοποθεσία αὕτη εἶναι μὲν ἀρκούντως φύσει ὀχυρὰ πλὴν ὅμως δὲν θὰ δυνηθῇ ν' ἀντιστῇ εἰς τὰ ἰσχυρὰ πλήγματα τῆς ἐπιθέσεως.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Δοϊράνης (23 Ἰουνίου 1913) αἱ Βουλγαρικαὶ δυνάμεις ἠμύνθησαν εἰς τὴν διάβασιν τοῦ Κωστουρίνου. Καὶ ἐκ τῶν θέσεων ὅμως τούτων ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς τὰς ἀνέτρεψε καὶ κατεδίωξε, κατόπιν τῆς δοθείσης μετ' αὐτῶν «μάχης τοῦ Κωστουρίνου» (25 Ἰουνίου 1913).

Δευτέρα: Ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς Μπαμποῦνας—νοτίων κλιτύων χαμηλῆς λοφοσειρᾶς διαχωριζούσης τὸ ὑψπ. Ὄφτσε—Πόλιε ἀπὸ τὴν κοιλάδα Μπρεγκάλνιτσα—Ὀσογγόφσκα.

Τρίτη: Ρογκάτς—Στενὰ Κάτσανικ—Τσέρνα Γκόρα—Ρουζὰν—Διαβ. Κουμανόβου—Μπαγλαβίκα.

Καὶ ἐπὶ τῆς ἀμυντικῆς αὐτῆς περιοχῆς αἱ κύριαι ἀμυντικαὶ τοποθεσίαι Κάτσανικ καὶ Κουμανόβου δι' ὧν διέρχονται σιδηροδρομικαὶ καὶ ὁδικαὶ ἀρτηρίαι θ' ἀποτελέσουν τὰ ἐπίκεντρα τῆς ὅλης ἀμύνης ἐφ' ὅσον διὰ τῶν δύο τούτων στενωπῶν διέρχονται μέσῳ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ καὶ βαίνουν πρὸς Β οἱ δύο κύριοι ἄξονες προελάσεως, ἤτοι ὁ εἷς διὰ Στεν. Κάτσανικ πρὸς Κοσυφοπέδιον καὶ ὁ ἕτερος διὰ Διαβ. Κουμανόβου πρὸς κοιλάδα Ἀν. Μοράβα.

Μάνου) ὁ Φρίτς μου καὶ τὸ αὐτοκίνητό μου». Δύο ἔτη ἀργότερον ὁ Φρίτς ἔγινεν ἡ αἰτία τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως Ἀλεξάνδρου ὅστις ἐπενέβη εἰς διένεξίν του μὲ πίθηκον εἰς τὸ δάσος Τατοΐου καὶ ἐδήχθη ὑπὸ τοῦ πιθήκου εἰς τὴν κνήμην. Τὸ δῆγμα ἐπροκάλεσε τὴν σηψαιμίαν ἐξ ἧς καὶ ἕνα μῆνα ἀργότερον ἀπέθανεν.

III. ΕΚ ΔΥΣΜΩΝ ΠΡΟΣ ΑΝΑΤΟΛΑΣ

Ἤτοι ἐκ τοῦ Ἐδαφικοῦ χώρου τῆς Βάσεως «Ἀ λ β α ν ί α» καὶ μέσῳ τοῦ ΕΔΔΜ.

α) Ἄξονες:

– Αὐλὼν – Βεράτιον – Κ ο ρ υ τ σ ά – Καστοριὰ καὶ ἡ Κλεισούρα – Ἀμύνταιον – Ἔδεσσα – Θεσ)νίκην ἢ Κοζάνη – Βέροια – Θεσ)κην.

– Αὐλὼν – Ἐλβασὰν – Ἀχρὶς – Ρέσαν – Ντέμπαρ – Μοναστῆρι καὶ ἡ Φλώρινα – Ἔδεσσα – Θεσ)νίκην, ἢ Περλεπὲς – Γκράντσκο.

– Δυρράχιον – Ἐλβασὰν – Ντέμπαρ – Κοιλὰς Ζηροβνίτσα καὶ ἢ Κίτσεβον ἢ Χάνι Μαυρόβου – Γκόστιβ – Καλκάνδελεν – Σκόπια.

β) Ἀμυντικαὶ περιοχαὶ

Τὰς κατὰ τὸν α) ἄξονα προελάσεως ἀμυντικὰς περιοχάς, τὰς κειμένας ἐν τῷ ΕΔΗ καὶ ΕΔΔΜ, ἐξητάσαμεν ἤδη. Ὡς τελευταία ἀμυντικὴ περιοχὴ ἀναφέρεται ἡ ἐπὶ τοῦ Βερμίου ὄρους Α τοῦ ὑψπ. τῆς Κοζάνης. Ὁμοίως αἱ κατὰ τὸν ἕτερον ἄξονα ἀμυντικαὶ περιοχαὶ ἐν τῷ ΕΔΔΜ ἀνεφέρθησαν ἐν τῷ οἰκείῳ κεφαλαίῳ. Κυρία ἀμυντικὴ περιοχὴ καλύπτουσα τὴν Θεσ)νίκην καὶ τὸ Γκράντσκο κατὰ τὸν ἄξονα τοῦτον, εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ Βερμίου – Καϊμακτσαλὰν – Σελένσκα – Μπαμποῦνας.

Ὡς πρὸς δὲ τὸν τρίτον ἄξονα προελάσεως, ἡ μεγάλη ὀροσειρὰ Ρ ο υ ν τ ό κ α ς – Μ π ί σ τ ρ α ς. Δύο δρομολόγια βαίνουν διὰ μέσου αὐτῆς: Τὸ ἕν, ἀρχόμενον ἐκ τοῦ Ντέμπαρ διευθύνεται Νοτίως τοῦ ὑψ.1940 τῆς ὀροσ. Μπίστρας καὶ ἄγει εἰς τὸν κόμβον Κίτσεβον καὶ ἐν συνεχείᾳ Β αὐτοῦ πρὸς Γκότσιβαρ. Τὸ Β τοῦ Κιτσέβου βαῖνον διὰ μέσου αὐχένος Μπούκοβικ δρομολόγιον σιδηρᾶς καὶ ὁδικῆς ἀρτηρίας Κιτσέβου – Γκόστιβαρ, διέρχεται διὰ τῆς ἰσχυρᾶς ἀμυντικῆς τοποθεσίας τοῦ Μπούκοβικ, τῆς κειμένης μεταξὺ τῶν ὀρέων Μπίστρας καὶ Σοῦχα Γκόρας.

Τὸ ἕτερον δρομολόγιον ἀκολουθοῦν τὴν κοιλάδα τοῦ π.π. Ζηροβνίτσης, ἐλέγχεται ἀπολύτως ἐκ τῆς ὀροσ. Μπίστρας. Ἡ ὀρεινὴ κοιλὰς τοῦ π.π. τούτου σχηματιζομένη μεταξὺ τῶν ΒΔ κλιτύων τῆς ὀροσ.Μπίστρας καὶ τῶν ΝΑ τοῦ Καλαμπὰκ διήκει οἱονεὶ στενωποῦ ἢ·

τις θέτει ὑπὸ τὸν ἄμεσον ἔλεγχον τῆς 'Αμύνης τὴν κατ' αὐτὴν ἑλισσομένην ὁδὸν Ντέμπαρ καὶ κοιλ. Ζηροβνίτσης πρὸς χάνι Μαυρόβου. Τούτου ἕνεκα, δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι ἡ προέλασις ἐκ Ντέμπαρ πρὸς ΒΑ, μέσῳ τοῦ διὰ τῶν ὀρέων Ρουντόκας – καὶ Μπίστρας δρομολογίου πρὸς Γκόστιβαρ – Καλκάνδελεν – Σ κ ό π ι α δὲν εἶναι διόλου εὐνοϊκὴ διὰ τὸν ἐπιτιθέμενον ὅστις εὐκόλως θ' ἀναχετισθῆ πρὸ τῆς φύσει ὀχυρᾶς περιοχῆς τῶν ὀρέων τούτων.

'Εκεῖνο ὅπερ εἶναι ἄξιον προσοχῆς καὶ ὅπερ μειώνει τὸ καθ' ὅλα τ' ἄλλα ἐξόχως ἰσχυρὸν 'Αμυντικὸν δυναμικὸν τῆς Δ περιοχῆς τοῦ ΕΔΚΜ, εἶναι οἱ κατοικοῦντες τὴν περιοχὴν ἐκείνην λαοί. Οὗτοι εἶναι κατὰ μέγιστον ποσοστὸν 'Αλβανοὶ Γκέγκηδες, ἀδελφοὶ τῶν εὑρισκομένων ἀπὸ τῆς Δ τῆς ὁ.γ.ΑΓ 'Αλβανῶν, καὶ οἵτινες ὡς τμῆμα τῆς μεγάλης 'Αλβανικῆς μειονότητος τῆς εὑρισκομένης ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας τῆς γείτονος Γιουγκοσλαυίας διάκεινται ἔχθιστα πρὸς αὐτήν. Τοῦτο δέον νὰ ληφθῆ σ ο β α ρ ῶ ς ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῆς 'Αμύνης, ν' ἀντιμετωπισθῆ δὲ ἐγκαίρως καὶ ἀποτελεσματικῶς ὑπ' αὐτῆς ὡς τὸ λεπτότερον πρόβλημα τοῦ ὁποίου ἡ λύσις διὰ ρ ι ζ ι κ ῶ ν μ έ τ ρ ω ν θ' ἀποτελέση τὴν ἐπίλυσιν τοῦ κυριωτέρου καὶ δυσκολοτέρου μέρους τοῦ ὅλου προβλήματος, ὅπερ εἶναι ἐν τῷ συνόλῳ του ἡ ἀ π ό λ υ τ ο ς ἐξασφάλισις ἐκ τῆς πλευρᾶς τῆς 'Αλβανίας τῶν νώτων τῆς Γιουγκοσλαυίας ὅταν αὕτη θ' ἀποκρούη εἰς σκληρὸν 'Αμυντικὸν 'Αγῶνα τὰ ἐξ 'Ανατολῶν πλήγματα.

IV. ΕΞ ΑΝΑΤΟΛΩΝ ΠΡΟΣ ΔΥΣΜΑΣ

Θὰ θεωρήσωμεν τὸ ΕΔΚΜ διῃρημένον εἰς δύο ἐδαφικὰς Ζώνας: τὴν 'Ελληνικὴν καὶ τὴν Γιουγκοσλαυικήν.

1. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΖΩΝΗ

Αὕτη εἶναι ἡ Ν. τῆς ΟΓΕΒ περιοχὴ τοῦ ΕΔΚΜ.

α) Ἄξονες

– Στρυμὼν – στεν. Ροῦπελ – Μανδράκι – Λειβαδιὰ – Ροδόπολις Κ ρ ο ύ σ ι α Ὄ ρ η – Κιλκὶς – Θεσ)νίκη.

– Νέστος – Κάτω Νευροκόπι – Σέρραι – γεφ. Ὀρλιακο - ὑψπ. Λαχανᾶ.

—Λαχανᾶς—Διαβ. Δερβὲν τοῦ Λαγινᾶ—Θεσ)νίκη.

—Ζύρνοβον—Κάτω Νευροκόπι—Δράμα.

—Σέρραι—Νιγρίτα—Σοχὸς—Λαγκαδᾶς — Διαβ. Δερβὲν — Θεσσαλονίκη.

—Ἐγνατία ὁδὸς ἀπὸ Ξάνθης: Καβάλα—Ἐλευθεροχώριον—Λέων Ἀμφιπόλεως. Εἰς τὸν ἄξονα τοῦτον συμβάλλει καὶ ὁ ἀπὸ Δράμας—Στενῶν Τασουλοὺκ—Ἀγγίστα — Ροδολῖβος—Ἀμφίπολις— Λαγινᾶς—Θεσσαλονίκη τοιοῦτος.

β) Ἀμυντικαὶ περιοχαί.

Κατὰ τοὺς ἄξονας τούτους προελάσεως μέσῳ τῶν ὁποίων ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐπιδιώξῃ νὰ ἀχθῇ τάχιστα πρὸς τὸν κύριον ἀντικειμενικόν του σκοπὸν τὴν Θεσσαλονίκην, μία μόνον ἀμυντικὴ περιοχὴ ὑφίσταται. Αὕτη εἶναι ἡ ἐπὶ τῶν: Μπέλες (Δ. Νέου Τριεθνοῦς 1883). — Διαβ. Δοβᾶ Τεπὲ—Δύσωρον ἢ Κρούσια ὄρη—Μαυροβοῦνι ἢ Καραντὰγ—ὀρεινὴ περιοχὴ Λαχανᾶ—Βερτῖσκος—Κερδύλια—Διαβ. Ρεντίνας.

Ἡ ἀμυντικὴ αὕτη περιοχὴ εἶναι τὸ ἐξ Α προπύργιον οὐ μόνον τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ζώνης τοῦ Ε.Δ.Κ.Μ. ἀλλὰ καὶ τοῦ ζωτικοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου ὅσου θ' ἀπομείνῃ μετὰ τὴν τυχὸν ἀφαίρεσιν καὶ κατάληψιν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ τῶν Α τῆς προμνησθείσης ὀροσειρᾶς ταύτης Ἑλληνικῶν περιοχῶν τῆς Ἑλλην. Ἀνατ. Μακεδονίας καὶ Δυτ. Θρακης.

Ἐκτείνεται ἐπὶ μήκους 100 χλμ. ἐξικ·ουμένου ἐκ τοῦ Μπέλες μέχρι τῆς θαλάσσης τοῦ κόλπου Ὀρφανοῦ ἢ Στρυμονικοῦ καὶ εἰς μ. πλάτος 20—22 χλμ.Ταύτην θ' ἀποκαλοῦμεν γραμμὴν «Μπεκρούς» (ἐκ τῶν ἀρχικῶν Μπέλες—Κρουσίων—Στρυμόνος) Καλαὶ καὶ εὐάριθμοι συγκοινωνιακαὶ ἀρτηρίαι ἄγουν πρὸς αὐτὴν ἐκ δύο κυρίων κόμβων-κέντρων κειμένων Δ αὐτῆς ἤτοι: ἐκ τῶν κέντρων τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Κιλκὶς ὡς καὶ ἑνὸς τρίτου, ἥσσονος σπουδαιότητος, τῆς Νέας Σάντας. Ἐκ τῶν δύο τούτων ἡ Θεσσαλονίκη εἶναι ὁ σπουδαιότερος κόμβος-λιμὴν ἀνεφοδιασμοῦ ἐξυπηρετῶν διὰ 4 εἰδῶν συγκοινωνιακῶν ἀρτηριῶν ἤτοι, ὁδικῶν, σιδηροδρομικῶν, θαλασσίων καὶ ἐναερίων τὴν ὑπ' ὄψει ἀμυντικὴν περιοχήν. Εἶναι τὸ πλέον ἀξιόλογον κέντρον τῆς Β. Ἑλλάδος. Ὁ κόμβος ἐξ ἄλλου Κιλκὶς σημαντικῆς στρατηγικῆς ἀξίας ὡς εὑρισκόμενος ὄπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ τῆς ὅλης ἀμυντικῆς διατάξεως, συνδεόμενος σιδηροδρομικῶς καὶ ὁδικῶς μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης θ' ἀποτελέσῃ τὸ κύτταρον τῆς ἀμύνης εἰς τὸ ἀρι-

στερὸν τῆς ὅλης ἀμυντικῆς περιοχῆς. Συγκοινωνίαι οὐχὶ ὅμως εἰς καλὴν κατάστασιν συνδέουν τὸ κέντρον Κιλκὶς μετὰ τῶν πρὸς Α ὀρεινῶν περιοχῶν τῶν Κρουσίων καὶ τοῦ Καραντὰγ ὡς καὶ τοῦ Λαχανᾶ.

Γενικῶς, ἡ ἀμυντικὴ αὕτη περιοχὴ ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ τῆς ἐκ Ν πρὸς Β ἀγούσης μέχρι καὶ Δοϊράνης σιδηροδρομικῆς ἀρτηρίας 1,44 καὶ τῆς ἀρίστης ὁδοῦ Θεσ]νίκης – Κιλκὶς ὡς καὶ τῶν ὁδεύσεων αἵτινες ἄρχονται πρὸς αὐτὴν ὡς ἀκολούθως:

α) *Ἐκ τοῦ Κιλκίς*:

– Μέσῳ Εὐκαρπίας πρὸς περιοχὴν χωρίου Κεντρικόν, βορειότερον καὶ ἐξ Εὐκαρπίας πρὸς Γερακάριον – Βάθην.

– Μέσῳ Τιρπύλλου πρὸς Ποντοκερασιὰν ΒΑκώτερον.

– Μέσῳ Κορωνούδας — Ἑλληνικοῦ πρὸς Λαχανᾶν ἀνατολικώτερον.

β) *Ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης*:

—Μσῳ διαβ. Δερβὲν (Ἐγνατία) πρὸς Δορκάδα Ξυλόπολιν Λαχανᾶ (ΒΑ).

—Μέσῳ διαβ. Δερβὲν—Λαγκαδᾶ – Σοχὸν ΒΑ.

– Μέσῳ Λαγινᾶ – Λαγκαδίκια κι᾽ ἐκεῖθεν ἢ στενὰ Ρεντίνας (ὡς Ἐγνατία) ἢ Προφήτης – Βατοχώριον – Σοχὸς (Α).

Ἡ Ν έ α Σ ά ν τ α τίθεται εἰς τὸ κύκλωμα τῶν κόμβων – κέντρων ἀνεφοδιασμοῦ δι᾽ ὁδοῦ, ἥτις εἶναι διακλάδωσις ἐκ τῆς πεδιάδος Λαγκαδᾶ τῆς κυρίας ὁδοῦ Θεσ]νίκης – Δερβὲν – Λαχανᾶ, ἀπ᾽ ἀριστερά. Ὁ κλάδος οὗτος τῆς ὁδοῦ διέρχεται ἐκ Λητῆς καὶ Δρυμοῦ.

Ἐκτὸς τῶν ὁδῶν τούτων τῶν συνδεουσῶν τὰ κέντρα Θεσ]νίκην, Κιλκίς, Νέαν Σάνταν μεταξύ των καὶ μὲ τὴν ἀμυντικὴν περ.οχὴν «Μ π ε κ ρ ο ῦ ς» τονίζεται ὅτι ὑπάρχει ἐπίσης πληθὺς ὁδεύσεων, ἡμιονικῶν, καρροποιήτων καὶ ὀρεινῶν στρατιωτικῶν, αἵτινες διασχίζουν κατὰ μῆκος καὶ πλάτος τὴν ἐκ 2,200 τετρ. χλμ. ἔκτασιν τῆς περιοχῆς Μ π ε κ ρ ο ῦ ς συνδέουσαι κατῳκημένους τόπους, χωρία καὶ διερχόμεναι ἀπὸ ἀξιολόγους ἐδαφικὰς ἐξάρσεις αἵτινες θ᾽ ἀποτελέσουν ἐξαιρέτους ἀμυντικὰς τοποθεσίας τῆς ὅλης ἀμυντικῆς περιοχῆς.

Τὰ ὄρη τὰ ἀποτελοῦντα τὴν περιοχὴν Μ π ε κ ρ ο ῦ ς εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χαμηλοῦ ὕψους 800 – 900μ. ἐξαιρέσει τοῦ ὄρους Βερτίσκος τοῦ ὁποίου ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ (ἡ Χαρβάτα) ἔχει ὑψμ.1108 δεσπόζουσα, ἀπὸ ΒΔ τοῦ Σοχοῦ καὶ τῆς διερχομένης διὰ τῶν Ν κλι-

τύων αὐτῆς ὁδοῦ Σοχοῦ—Αὐγῆς πρὸς Λαγκαδᾶ, ὡς καὶ τῶν Κερδυλίων τῶν ὁποίων ὑψηλοτέρα κορυφὴ εἶναι τὸ Γιαννίτσι (1092).

Εἶναι κατάφυτα ἐκ δασῶν μικρῶν μὲν δένδρων ἀλλὰ εὐνοϊκῶν διὰ τὴν ἄμυναν διότι παρέχουν κάλυψιν καὶ προστασίαν, ἀπὸ τὴν ἐναέριον παρατήρησιν, εἰς τοὺς ἀμυνομένους.

Ἡ ἀμυντικὴ ἰσχὺς τῆς περιοχῆς Μπεκροῦς ἐπαυξάνεται μεγάλως ὡς ἐκ τῆς πρὸ αὐτῆς ὑπάρξεως τῆς μεγάλης π.γ. τοῦ Στρυμόνος.

Ἡ π.γ. ἀποτελεῖ μέγα φυσικὸν κώλυμα ἐν πάσῃ τοῦ ἔτους ἐποχῇ, διαρρέει τὴν Α τῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς πεδινὴν ἔκτασιν ἐπὶ ἐγκιβωτισμένης κοίτης ἥτις εἶναι διαβατὴ μόνον διὰ γεφυρῶν καὶ εἰς ἓν μόνον σημεῖον διὰ πόρου. Εἰς τὴν Βορειοτέραν περιοχὴν τῆς πεδιάδος Σερρῶν, ἣν διαρρέει ὁ Στρυμών, ὑπάρχει τὸ τεχνητὸν φρᾶγμα τῆς κοίτης του δι' οὗ ὁ ποταμὸς μεταφέρεται εἰς τὴν νέαν του κοίτην ἀχρηστευθείσης τῆς παλαιᾶς. Ἡ καταστροφὴ τοῦ φράγματος ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ θὰ προκαλέσῃ τὴν πλημμύραν ὁλοκλήρου τῆς πεδινῆς ἐκτάσεως—ἣν Νοτίως τοῦ Ροῦπελ διαρρέει ὁ ποταμὸς—καθισταμένου οὕτω τοῦ πρὸ τῆς περιοχῆς Μπεκροῦς ἐδάφους, τελματώδους, ἀπροσίτου, ἐξόχως ἀντιαρματικοῦ καὶ σοβαροτάτου κωλύματος διὰ τὴν περαιτέρω προέλασιν τοῦ ἐχθροῦ πρὸς Δ. Ἡ ἐν λόγῳ ἀμυντικὴ περιοχὴ συγκεντροῖ ἐν αὐτῇ ὅλα ἐκεῖνα τὰ τακτικὰ καὶ στρατηγικὰ πλεονεκτήματα τὰ ὁποῖα τὴν καθιστοῦν μεγάλης στρατιωτικῆς ἀξίας καὶ ζωτικῆς σημασίας, τοσούτῳ μᾶλλον καθόσον ἡ ἐξουδετέρωσίς της εἴτε διὰ παρακάμψεως (Ἀπρίλιος 1941) εἴτε διὰ τῆς συνθλίψεώς της ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν ἑρπυστριῶν ἀφήνει ἐλευθέραν τὴν ὁδὸν πρὸς Θεσσαλονίκην καὶ τὴν πεδιάδα τῆς Καμπανίας, γενικώτερον.

2. *ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΥΙΚΗ ΖΩΝΗ*

Αὐτὴ ἶναι ἡ Β τῆς ΟΓΕΒ περιοχὴ τοῦ ΕΔΔΚ.

α) *Ἄξονες*

Οὗτοι θὰ ἐκπορεύονται ἐκ τῶν κυρίων κέντρων συγκεντρώσεως: Σόφιας, κοιλάδος Στρυμόνος καὶ Πετριτσίου, βαίνοντες ὡς ἀκολούθως:

—Σόφια—Ραδομὶρ—Κιούστενδηλ—Γκιουγκέσεβο—Σκόπια.

—Σόφια ἢ Σαμάκοβον—Ντούπνιστα—Σιμιτλὴ—Τζουμαγιᾶ—αὐχὴν Γκαμπρόβου ἢ Λουγκὰρ—Τσαρεβο Σέλο—Ἰστὶπ—Βελεσσᾶ.

—Κοιλὰς Στρυμόνος — Πετρίτσι — Στρώμνιτσα κι' ἐκεῖθεν εἴτε πρὸς Ν (Κωστουρῖνο — Δοϊράνη —Θεσ]νίκη) εἴτε ΒΑ (Ραντοβίτσα— 'Ιστὶπ—Γκράνισκο).

β) *'Αμυντικαὶ περιοχαὶ*

'Υφίσταται μία καὶ μόνη. Συμπίπτει νὰ εἶναι δὲ καὶ ἡ διαχωρίζουσα τὰ δύο κράτη (Γιουγκοσλαυίαν καὶ Βουλγαρίαν) ὀροσειρὰ ἥτις ὡσαύτως διαχωρίζει τὰ ὕδατα τῶν δύο, σχεδόν, παραλλήλως διατεταγμένων ἐκ Β πρὸς Ν κοιλάδων 'Αξιοῦ (Δ) καὶ Στρυμόνος (Α). 'Η ἀμυντικὴ αὕτη περιοχὴ στηρίζεται ἐπὶ τῶν ὀρέων Δ ο γ α ν ί τ σ α Τ σ έ ρ ν α κ —'Ο σ ο γ γ ό φ σ κ α —Σ β ι γ γ ό ρ—Β λ α χ ί ν τ ζ α Μ ά λ ε ς—Μ π έ λ ε ς (ἕως Νέου Τριεθνοῦς 1883) στηρίζουσα τὸ δεξιὸν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἀ ρ ι σ τ ε ρ ο ῦ τῆς 'Ελληνικῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς Μ π ε κ ρ ο ῦ ς ἥτις ἀποτελεῖ τὴν φυσικὴν ἐπέκτασιν πρὸς ΝΑ μέχρι τῆς θαλάσσης τοῦ Αἰγαίου, τῆς ἐρευνωμένης ἀμυντικῆς Γιουγκοσλαυικῆς περιοχῆς. Αὕτη εἶναι διατεταγμένη ἐν τῇ κατευθύνσει ἐκ Β πρὸς Ν. Φέρει ἐπ' αὐτῆς τὴν ΟΓΓΒ ἡ ὁποία εἴς τινα τμήματα τοῦ μήκους αὐτῆς βαίνει κατὰ τὴν γραμμὴν ὑδροκρίτην ἐνῶ εἴς τινα ἄλλα σημεῖα της ἀφήνει σημαντικῆς ἀξίας ὑψώματα καὶ τοποθεσίας ἀμυντικὰς εἴτε εἰς τὴν γείτονα Γιουγκοσλαυίαν εἴτε καὶ εἰς τὴν Βουλγαρίαν. 'Εκεῖ ὅπου ἡ ΟΓΓΒ ἀκολουθεῖ τὴν κορυφογραμμὴν τῆς κυρίας ὀροσειρᾶς ἡ στρατηγικὴ ἀξία αὐτῆς διαμοιράζεται καὶ οὐδεμία τῶν ὁμόρων χωρῶν κέκτηται ὑπὲρ αὐτῆς τὰ στρατηγικὰ καὶ τακτικὰ πλεονεκτήματα τῶν «δεσποζουσῶν κορυφῶν καὶ κλιτύων».

Τοῦτο συμβαίνει μὲ τὰ ὄρη —τῆς ὀροσειρᾶς — Μ ά λ ε ς (Δυτ. 'Ορβήλου, τὸ Σ β ι γ γ ό ρ ὡς καὶ τὰς Β κλιτεῖς τῆς 'Ο σ ο γ γ ό φ σ κ α ς.

Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Τσέρνακ δεσπόζουν οἱ Γιουγκοσλαῦοι ἐνῶ εἰς τὴν Β λ α χ ί ν τ ζ α ν οἱ Βούλγαροι δεσπόζουν τῶν Γιουγκοσλαύων, καλύπτοντες διὰ τοῦ ἐν λόγῳ ὀρεινοῦ των ὄγκου τὸ τμῆμα τῆς κοιλάδος Στρυμόνος ἀπὸ Τζουμαγιᾶς μέχρι Κοτσερίνοβο.

'Η κατάληψις θέσεων—πέραν τῆς γραμμῆς ὑδροκρίτου ὡς καὶ τῶν ὀρέων ἅτινα εὑρίσκονται Α τῆς ΟΓΓΒ ὑπὸ τοῦ συγκεντρωμένου ἐν τῇ κοιλάδι 'Αξιοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ν' ἀμυνθῇ αὐτῆς—εἶναι ἐπιβεβλημένη, καθισταμένης συνεπείᾳ τούτου ἀρκούντως ἰσχυρᾶς τῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς ἀπὸ Δογανίτσης μέχρι Μπέλες (*).

(*) 'Ο Στρατάρχης Παπάγος ἀναφερόμενος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ 'Απριλίου 1941 γράφει σχετικῶς: 'Η συγκέντρωσις ἰσχυρῶν Γιουγκοσλαυικῶν δυνάμεων ἐν

Ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης ὑπάρχουν ὡρισμέναι διαβάσεις τὰς ὁποίας ὑποχρεοῦται ὁ ἐξ Α ἐπιτιθέμενος—κατὰ τοὺς προμνηθέντας ἄξονας προελάσεως—ν' ἀκολουθήσῃ διὰ νὰ ἀχθῇ εἰς τοὺς ἀντικειμενικούς του σκοποὺς ἐν τῷ ΕΔΚΜ οἵτινες προφανῶς θὰ εἶναι οἱ κόμβοι—κέντρα: Σ κ ό π ι α—Β ε λ ε σ σ ᾶ—Γ κ ρ ά ν τ σ κ ο—Θ ε σ σ α λ ο ν ί κ η. Τοιαῦται εἶναι κυρίως αἱ τοῦ Γκιουγκέσεβο, Γκαμπρόβου ἢ αὐχ. Λουγκάρ—Νόβο Σέλο ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ππ. Στρώμνιτσα καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ τοῦ Κωστουρίνου αὐχήν, κείμενος ἐπὶ τοῦ Δυτ. Μπέλες.

Ὡς ἀχίλλειος πτέρνα, λεπτότερον καὶ ἀμφιβόλου ἀντοχῆς σημεῖον τῆς ἀμυντικῆς ταύτης περιοχῆς Μπέλες—δ. Νόβο Σέλο—Ν κλιτεῖς εἶναι ἡ ἀπὸ τῶν Β κλιτύων Μάλες ἀ μ υ ν τ ι κ ὴ τ ο π ο θ ε σ ί α καὶ διὰ τοὺς κάτωθι κυρίους λόγους:

—Δὲν εἶναι ἀρκούντως φύσει ὀχυρά.

—Παρέχει εἰς τὸν ἐχθρὸν ἔδαφος ἐκμεταλλεύσεως εἴτε πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Καμπανίας εἴτε πρὸς τὴν μέσην κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ.

—Εὑρίσκεται παρὰ τὰ σύνορα δύο κρατῶν ἅτινα ὅσον εὔκολον εἶναι λόγῳ κοινῶν συμφερόντων νὰ εἶναι φίλα καὶ σύμμαχα τόσον δύσκολον εἶναι νὰ ὁμονοήσουν εἰς τὴν ὀργάνωσιν, ἐν στενῇ ἐπιτελικῇ συνεργασίᾳ, τῆς κοινῆς των ἀμύνης ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ.

—Διότι εὑρίσκεται ἐγγὺς ἐξαιρέτων χώρων συγκεντρώσεων ἐχθρικῶν δυνάμεων (ἐκ τῆς κοιλάδος Στρυμόνος καὶ Νέστου) ὡς εἶναι τὸ Π ε τ τ ρ ί τ σ ι—Κ λ ε ί τ ς ἐξ ὧν ὁ ἐχθρὸς—ὅστις κατέχει τὰς χώρας ταύτας σήμερον—ἔχει τὴν ἄνεσιν καὶ δυνατότητα αἰφνιδιαστικῆς ἐνεργείας διὰ τῆς περιοχῆς Νόβο Σέλο, πρὸς πραγμάτωσιν τῶν ἀντικειμενικῶν του σκοπῶν (Θ ε σ σ α λ ο ν ί κ η—Σ κ ό π ι α).

Δ. ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΞΙΑ Ε.Δ.Κ.Μ.

Τρεῖς εἶναι οἱ κύριοι ἄξονες προελάσεως ἐκ τοῦ Αἰγαίου καὶ

τῇ Νοτίῳ Σερβίᾳ θὰ ἐπέτρεπεν ἴσως καὶ τὴν διὰ περιωρισμένων ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων—κατάληψιν ὁλοκλήρου τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς τῆς κειμένης ἀμέσως Δυτικῶς Στρυμόνος παρὰ τὰ Βουλγαρογιουγκοσλαυικὰ σύνορα, κατάληψιν ἥτις, ἐπιτυγχάνουσα θὰ καθίστα δυσχερῆ τὴν ἀνάπτυξιν ἰσχυρῶν ἐχθρικῶν μέσων ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Στρυμόνος καὶ θὰ ἐβελτίωνε τὰς συνθήκας ἀμύνης οὐ μόνον τοῦ Γιουγκοσλαυικοῦ στρατοῦ ἐναντίον τῆς ἀπὸ νοτιοδυτικῆς Βουλγαρίας γερμανικῆς ἐπιθέσεως, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας

τῆς Προποντίδος πρός: Δούναβιν, ὑψίπεδον Σόφιας κι' ἐκεῖθεν εἰς Μεσευρώπην.

Καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι ἄξονες ἄγουν ἀντιστοίχως μέσῳ τοῦ Ε.Δ.Κ.Μ., Ε.Δ.Α.Ν. καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἕβρου.

Ἀλλά, κατὰ λογικὴν συνέπειαν, οἱ αὐτοὶ ἄξονες ἀποτελοῦν καὶ σήμερον – ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν πρόσφατον καὶ ἀπώτερον ἀπετέλεσαν – τὰς κυρίας κατευθύνσεις προελάσεως στρατοῦ ἐκ τῆς Μεσευρώπης, Δουνάβεως καὶ ὑψιπ. Σόφιας μέσῳ Ε.Δ.Κ.Μ., Ε.Δ.Α.Ν. καὶ Ἕβρου πρὸς τὸ Αἰγαῖον καὶ—ἀπώτερον—τὴν Νοτιωτέραν Χερσόνησον, τὴν Ἑλλαδικήν, τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου.

Πρόδηλον ὅθεν τυγχάνει ὅτι ἡ σημασία καὶ τῶν τριῶν τούτων ἐδαφικῶν χώρων εἶναι ὑψίστης σπουδαιότητος καὶ στρατιωτικῆς ἀξίας.

Ἐντὸς τοῦ Ε.Δ.Κ.Μ. ὑφίστανται ἰδιαζούσης στρατ. ἀξίας περιοχαὶ τῶν ὁποίων ἡ φύσις, ἡ θέσις, ἡ διάταξις, πρωτίστως ὅμως αἱ συγκοινωνίαι των δύνανται νὰ ἐπηρεάσουν τὰ μάλα τὰς διεξαγομένας ἐπιχειρήσεις ἐν τῷ Ε.Δ.Κ.Μ., ἀνατρέπουσαι τὴν φορὰν τοῦ βέλους τοῦ Ἄρεως. Τούτων τὴν στρατ. ἀξίαν θέλομεν ἰδιαιτέρως πραγματευθῆ.

Ι. ΣΤΡΑΤ. ΑΞΙΑ ΛΕΚΑΝΗΣ ΔΟΪΡΑΝΗΣ

α) ***Εὑρίσκεται εἰς λίαν ἐπίκαιρον θέσιν*** καὶ ὁ κατέχων αὐτὴν στρατὸς δύναται ν' ἀχθῇ πρὸς Β εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Στρώμνιτσα, Α πρὸς τὴν κάτω κοιλάδα Στρυμόνος καὶ Δ πρὸς Γευγελήν. Αὕτη κατέχει πλευρικὴν θέσιν ὡς πρὸς ἄξονας προελάσεως κατὰ τὴν διεύθυνσιν Δεμὶρ Καποῦ—Γευγελῆ—Θεσσαλονίκη Δυτικῶς, καὶ Μπέλες—κοιλὰς Στρυμόνος—Στρυμονικὸς Κόλπος Ἀνατολικῶς. Ὁ κύριος τῆς λεκάνης Δοϊράνης στρατὸς ἐ λ έ γ χ ε ι ἀπολύτως τὰς γραμμὰς συγκοινωνιῶν αἵτινες βαίνουν ἐκ Β πρὸς Ν ἢ ἐκ Ν πρὸς Β κατὰ μῆκος τῶν κοιλάδων Ἀξιοῦ καὶ Στρυμόνος ἀπειλῶν ταύτας μὲ πλευροκόπησιν ἢ καὶ ἀποκοπήν.

β) ***Ἀποτελεῖ σημαντικὸν προπύργιον*** ἀπὸ Β τῆς Θεσσαλονίκης φράσσουσα τὴν ὁδὸν ἥτις διέρχεται μέσῳ ταύτης ἐκ Β πρὸς Ν. Ὡς εἶναι ἤδη γνωστὸν τὸ παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀξιοῦ ἔδαφος ἀποτελούμενον ἐκ βραχωδῶν κλιτύων ἐστερημένον συγκοινωνιῶν — ἐξαιρέσει μοναδικῶς τῶν, ὁδικῆς καὶ σιδηρᾶς ἀρτηριῶν, ἀκολουθουσῶν τὴν π. γ. αἵτινες ἐπὶ πλέον διέρχονται διὰ φύσει ὀχυρᾶς θέσεως

τῆς στενωποῦ Δεμὶρ Καποῦ—εἶναι ἀπρόσιτον καὶ δὲν προσφέρεται διὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν μέσῳ αὐτοῦ κάθοδον πρὸς Ν δυνάμεων εἰσβολῆς.

Ἀντιθέτως τὸ ἔδαφος ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης εἶναι πρόσφορον εἰς τὸν εἰσβολέα ὅστις θὰ ἀκολουθήσῃ τοῦτο καὶ λόγῳ τοῦ εὐπροσίτου του καὶ λόγῳ τῶν ὑπαρχουσῶν ὁδεύσεων ἐνῷ ἐν ταυτῷ αὐτομάτως παρακάμπτει ἕνα σημαντικὸν σκόπελον, κατὰ τὴν χειμαρρώδη πρὸς Ν προέλασίν του, ὡς εἶναι ἡ στενωπὸς Δεμὶρ Καποῦ. Κατὰ συνέπειαν ὁ κύριος ἄξων προελάσεως ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ θὰ εἶναι ὁ μέσῳ Ραντοβίτσης — Κωστουρίνου—Δοϊράνης—πρὸς Κιλκὶς—Θεσ]νίκην.

Ἡ λεκάνη τῆς Δοϊράνης εὑρίσκεται Β τῆς Θεσ]νίκης εἰς εὐθεῖαν ἀπόστασιν 65 χλμ. Μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Θεσ]νίκης οὐδεμία σημαντικὴ ἀμυντικὴ περιοχὴ ἢ τοποθεσία εὑρίσκεται ἐνδιαμέσως ἱκανὴ ὥστε νὰ καλύψῃ ἐπαρκῶς τὴν πόλιν—κόμβον—λιμένα—βάσιν καὶ ν' ἀναχαιτίσῃ τὸν ἐχθρὸν δι' ἑνὸς περικεχαρακωμένου στρατοπέδου ἀναλόγου πρὸς τὸ συμμαχικὸν τοιοῦτον τοῦ 1915. Τό γε νῦν ἔχον ἡ ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τοῦ παλαιοῦ περικεχαρακωμένου ἄμυνα θὰ εἶναι περιορισμένης κατ' ἀνάγκην ἀποστολῆς καὶ τόσης ὅση ἀπαιτεῖται διὰ νὰ δυνηθῇ ἐὰν δυνηθῇ ὡς προγεφύρωμα ἡ Θεσ]νίκη νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμόν της, κι' ἐπιτευχθῇ διὰ τοῦ προγεφυρώματος ἡ ταχεία καὶ ἀπρόσκοπτος ἐκκένωσις τῆς περιοχῆς ὑπὸ τῶν κατεχουσῶν δυνάμεων στρατοῦ.

Οἴκοθεν νοεῖται ὅτι τὸ μόνον δυναμικὸν ἀπὸ Β προπύργιον τῆς σημαντικωτάτης Μακεδονικῆς βάσεως Θεσ]νίκης εἶναι ἡ λεκάνη Δοϊράνης.

γ) Ἀποτελοῦσα τὸ ἄκρον ἀριστερὸν τῆς κυρίας Ἑλληνικῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς Μπεκροῦς προσαποκτᾷ ὡς ἐκ τοῦ λόγου τουτου μεγάλην στρατιωτικὴν ἀξίαν διότι καλύπτει ἐκ Βορρᾶ τὰ νῶτα τῆς ἀμύνης ἐν τῇ προμνησθείσῃ περιοχῇ ἐνῷ ἐξ ἄλλου ὡς κειμένη ἐπὶ τοῦ τόξου ὅπερ ὡς ἀμυντικὴ περιοχὴ ἀπὸ τῶν Κερδυλίων — Κρουσίων — Μπέλες—Βόρα — Βερμίου περιβάλλει τὴν πεδιάδα τῆς Καμπανίας μετὰ τῆς Θεσ]νίκης, ἐνεργεῖ οἱονεὶ κρίκου συνδετικοῦ. Ἡ τυχὸν ἀφαίρεσις τοῦ κρίκου τούτου θέλει δημιουργήσῃ ρῆγμα ἀνεπανόρθωτον τὸ ὁποῖον ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐκμεταλλευθῇ δεόντως ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ διοχετεύσῃ τὸ ρεῦμα τῆς ἐπιθέσεώς του καὶ κατακλύσῃ διὰ τῶν δυνάμεών του τὴν πεδιάδα τῆς Καμπανίας.

δ) Εὑρισκομένη πολὺ πλησίον χώρας ἐχθρικῆς, ἐκ τοῦ ἐδάφους τῆς ὁποίας ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν συνέβη ἀλλὰ καὶ σήμερον ἐπίσης, πιθανολογεῖται ἡ εἰσβολὴ κατὰ τοῦ χώρου ὅστις ἀνήκει εἰς

τὴν ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν τοῦ ΝΑΤΟ καὶ τοῦ τριμεροῦς Βαλκανικοῦ, παρουσιάζει ἐ ξ α ι ρ ε τ ι κ ὸ ν ἐ ν δ ι α φ έ ρ ο ν καὶ γεννᾷ τὴν ὄρεξιν εἰς τὸν αἰφνιδιαστικῶς ἐνεργοῦντα ἐχθρὸν ἐκ τῆς περιοχῆς Πετριτσίου – Στρυμόνος.

Οὗτος ἀσφαλῶς θ' ἀποβλέψη νὰ καταλάβη ἐκ τῶν πρώτων θέσεων καὶ τὴν περιοχὴν λεκάνης Δοϊράνης ἥτις θ' ἀποτελέση ἐν συνεχείᾳ τὴν κλεῖδα ἡ ὁποία θ' ἀνοίξη εἰς αὐτὸν τὴν θύραν πρὸς Θεσ]νίκην, ἥτις Θεσ]νίκη θὰ εἶναι ὁ πρῶτος ἐκ τῶν κυρίων ἀντικειμενικῶν του σκοπῶν.

Ἡ πρόληψις ἑνὸς τοιούτου αἰφνιδιασμοῦ ἀπὸ τὴν ἄμυναν θὰ ἐπιτύχη μόνον καὶ ἐφόσον ἤθελεν ἀπὸ κοινοῦ ὀργανωθῆ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν διὸ μονίμων ὀχυρωμάτων ἡ ἀμυντικὴ τοποθεσία Δοϊράνης ἡ ἀνήκουσα εἰς τὰ συμμαχικὰ κράτη Ἑλλάδα – Γιουγκοσλαυΐαν.

Ἡ μεγάλη στρατ. ἀξία τῆς Λεκάνης ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἱστορικῶς ἐκ τῶν σκληρῶν ἀγώνων αἵτινες ἔλαβον χώραν περὶ αὐτὴν καὶ δ ι' α ὐ τ ή ν κατὰ τὴν τελευταίαν 44 ετίαν:

– Τὸν Ἰούνιον 1913 αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις μετὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκὶς ἀνεμετρήθησαν ἀκολούθως μὲ τὰς ὑπὸ τὸν Ἰβανὼφ βουλγαρικὰς τοιαύτας εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Δοϊράνης διεκδικοῦσαι καὶ ἐπιτυχοῦσαι τελικῶς μετὰ σφοδρὰν καὶ φονικωτάτην μάχην (23 Ἰουνίου) τὴν κατοχὴν τῆς Λεκάνης. Ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐ π έ τ υ χ α ν τὴν διατήρησιν τοῦ ἐδάφους εἰς Δοϊράνην δι' ἐπίσης σκληρᾶς μάχης δοθείσης πρὸς τὰς ἰδίας Βουλγαρικὰς δυνάμεις τὴν 25 Ἰουνίου εἰς τὸν αὐχένα καὶ τὴν ὀρεινὴν ζώνην τοῦ Μπέλες εἰς τὸ Κωστουρῖνον. Ἡ καταδίωξις μέσῳ Στρωμνίτσης καὶ Ροῦπελ τῶν Βουλγάρων πέραν τοῦ Μπέλες ἐγένετο ἐπιτυχῶς ἀφοῦ προηγουμένως ἡ Δοϊράνη ἐ ξ η σ φ α λ ί σ θ η ἀ π ο λ ύ τ ω ς.

– Οἱ Γερμανοβούλγαροι κατὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου τὸ 1915 περιέλαβον εἰς τὴν ἀμυντικήν των γραμμὴν ἐξικνουμένην ἀπὸ τοῦ λεκανοπεδίου τῶν Μεγάλων Λιμνῶν μέχρι τοῦ Παγγαίου τὴν λεκάνην τῆς Δοϊράνης ὡς ἰσχυρότατον «σημεῖον στηρίγματος» αὐτῆς ἀποδίδοντες ὅλως ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τοῦτο. Δι' ὅ, ὅτε οἱ Σύμμαχοι ἐξαπέλυσαν τὴν κυρίαν των ἐπίθεσιν διὰ τῶν Γαλλικῶν καὶ Σερβικῶν Μεραρχιῶν εἰς Ντομπροπόλιε κατὰ τὴν 15ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1918 καὶ τ ρ ε ῖ ς ὅ λ α ς ἡμέρας ἀργότερον τὴν 18ην Σεπτεμβρίου θυελλώδη ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ «τομέως Δοϊράνης» δι' Ἀγγλοελληνικῶν δυνάμεων, δὲν ἠδυνήθησαν εἰς τὸν τομέα τοῦτον νὰ ἐπιτύχουν ἀποτέλεσμα. Τοῦτο δὲν ὠφείλετο εἰς τὴν ἥσσονα γενναιότητα ἀπὸ τῶν Γαλλοσερβικῶν δυνάμεων, τῶν Ἀγγλοελληνικῶν τοιούτων αἱ ὁποῖαι μὲ ἀκάθεκτον ὁρμὴν καὶ τρομακτι-

κάς ἀπωλείας ἐνήργησαν εἰς Δοϊράνην. Δέον ν' ἀναζητηθῇ τὸ αἴτιον εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν σημασίαν ἣν εἶχε διὰ τὸν ἐχθρὸν ἡ περιοχὴ Δοϊράνης τῆς ὁποίας τὸ ἔδαφος εἶχεν ἰσχυρῶς ὀργανώσει καὶ κατεῖχεν, ἐνῶ ὄπισθεν τῆς Δοϊράνης ἐτήρει σημαντικὰς ἐφεδρείας ἃς καὶ τελικῶς ἐκράτησεν εἰς τὴν περιοχὴν μὴ ἀποστείλας οὐδὲ μέρος ἐξ αὐτῶν εἰς Ντομπροπόλιε διὰ νὰ καλύψη τὸ πρὸ τετραημέρου δημιουργηθὲν εἰς τὰς ἐκεῖ γραμμάς του ρῆγμα κρίνων, προφανῶς, ὅτι προεῖχε πάσης ἄλλης τοποθεσίας ἡ σταθερὰ κατοχὴ τῆς τοιαύτης τῆς Δοϊράνης.

— Οἱ Γερμανοὶ κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 6ης Ἀπριλίου 1941 κατῆλθον ἐκ τῆς κοιλάδος Στρωμνίτσης μέσῳ Κωστουρίνου εἰς Δοϊράνην κι' ἐκεῖθεν μέσῳ Κιλκὶς εἰς Θεσσαλονίκην. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐπέτυχον ἐντὸς τοῦ καταπληκτικῶς ἐλαχίστου χρόνου τῶν 3 ἡμερῶν. Ἡ ἐπιτυχία των αὕτη ὠφείλετο κυρίως εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι μεταξὺ τῶν ἀπὸ κοινοῦ κατεχουσῶν τὴν περιοχὴν Δοϊράνης κρατῶν Ἑλλάδος καὶ Γιουγκοσλαυίας δὲν ὑπῆρξεν ἀμοιβαίως διαγνωστικὴ ἡ κοχλάζουσα εἰς τὴν Βαλκανικὴν κατάστασις. Καὶ ἡ μὲν Ἑλλὰς ἀπὸ τοῦ 1936 χάρις εἰς τὸ πολιτικοστρατιωτικὸν δαιμόνιον τοῦ κυβερνῶντος τὰς τύχας της Ἰωάννου Μεταξᾶ ἐγκαίρως διεγίγνωσκε τὴν ἐπερχομένην θύελλαν καὶ ἔσπευδε νὰ ὀχυρώση τὰ πρὸς Βουλγαρίαν σύνορά της. Ἡ δὲ Γιουγκοσλαυία μὴ ἀντιλαμβανομένη τὸν ἐκκολαπτόμενον κίνδυνον εἰς τὸν τομέα αὐτὸν τῆς Βαλκανικῆς καθηῦδε ὑπὸ Μανδραγόραν ἀκόμη καὶ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν διὰ τῆς Ἰταλικῆς ἐπιθέσεως εἰς Ἤπειρον τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940, διεγράφοντο πλέον ἢ σαφῶς αἱ προθέσεις τοῦ Ἄξονος.

Ἡ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐν τούτοις ἐπίθεσις ἀπετέλει τὴν βεβαιοτέραν προειδοποίησιν περὶ τῶν ἐξελίξεων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον καὶ ἀφήρει ἐκ τοῦ Ἄξονος τὸ στοιχεῖον τοῦ αἰφνιδιασμοῦ εἰς βάρος τῆς Γιουγκοσλαυίας.

Παρὰ ταῦτα καὶ τὴν ὑστάτην ἀκόμη ὥραν ὅτε οἱ Γερμανοὶ ἥπλωνον τοὺς πλοκάμους των εἰς Βουλγαρίαν, οἱ Γιουγκοσλαῦοι μὲ ἀσύγγνωστον πολιτικοστρατιωτικὴν μυωπίαν ἀντίκρυζον τὴν κατάστασιν ἀδρανοῦντες ἢ ἐρωτοτροποῦντες πρὸς τοὺς πλέον ἢ βεβαίους ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν δημίους των. Μὴ στέργοντες εἰς τὸ ν' ἀντιμετωπίσουν ὁμοῦ μετὰ τῶν «συμμάχων» των Ἑλλήνων διὰ μέτρων στρατιωτικῶν ἀπὸ κοινοῦ λαμβανομένων εἰς τὰ σύνορά των τὸν ἐκδηλω-

θέντα ἀπροσχηματίστως κοινὸν ἐχθρὸν(*), προὐκάλεσαν τὴν καταστροφὴν ἀμφοτέρων.

Πράγματι. Ἡ Ἑλληνικὴ ἄμυνα ὀργανωθεῖσα ἐπὶ τῆς ὀχυρᾶς γραμμῆς Μεταξᾶ ἐξετείνετο πρὸς Δ μόνον μέχρι τοῦ νέου Τριεθνοῦς 1883. Ἡ περιοχὴ τῶν Ἑλληνογιουγκοσλαυικῶν συνόρων ἀφέθη ἀκάλυπτος. Τοῦτο διὰ δύο λόγους: Πρῶτον διότι ἡ Ἑλλὰς συνεδέετο συμμαχικῶς μετὰ τῆς Γιουγκοσλαυίας καὶ δὲν διεγράφετο ἐκ τοῦ ἐδάφους τῆς τελευταίας ἀπειλὴ κατὰ τοῦ ἡμετέρου. Δεύτερον διότι μία ὀχύρωσις δυτικώτερον τοῦ Τριεθνοῦς διὰ νὰ εἶναι ἰσχυρὰ καὶ ἀπαγορεύῃ τὸν ἄξονα μέσῳ Στρωμνίτσης πρὸς Δοϊράνην καὶ Θεσσαλονίκην πρέπει νὰ στηρίζεται ἐπὶ θέσεων ὀχυρῶν ἐντὸς τοῦ Γιουγκοσλαυικοῦ ἐδάφους.

Καὶ σήμερον μετὰ 44 ἔτη—ἀφ' ὅτου ἡ περιοχὴ Δοϊράνης συνεκέντρωσε τὸ πολεμικὸν μένος τῶν ἀνταγωνιζομένων εἰς τὴν Βαλκανικὴν δυνάμεων κι' ἀπετέλεσε τὸν ζωτικὸν χῶρον ὅστις διεφιλονικήθη διὰ ποταμῶν μὲν αἵματος εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, διὰ ἰσχυρῶν δὲ ἑκατέρωθεν ἐπιχειρημάτων εἰς τὰ Συνέδρια Εἰρήνης—δὲν παύει ἀπὸ τοῦ ν' ἀποτελῇ ἓν τῶν νευραλγικωτέρων σημείων τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου. Ἡ μεταξὺ δύο κρατῶν Ἑλλάδος καὶ Γιουγκοσλαυίας, ἔστω καὶ συμμάχων σήμερον ὅπως καὶ στὸ παρελθόν, κατανομὴ τῆς λεκάνης τῆς Δοϊράνης τῆς ἀφαιρεῖ ἐν μέρει τὰ στρατηγικὰ καὶ τακτικὰ πλεονεκτήματα τῶν ὁποίων θὰ προσεκτᾶτο εἰς μέγαν βαθμὸν ἐὰν ἀνῆκε μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖ πνεύμονα ἀναπνευστικὸν ἐνῶ καὶ διὰ τὴν φίλην γείτονα Γιουγκοσλαυίαν εἶναι ἀναμφισβητήτως μόνον ζωογόνον γάγγλιον.

Καὶ ἀσφαλῶς, ὁ προστάτης Θεὸς ἀμφοτέρων τῶν φίλων καὶ συμμάχων χωρῶν θὰ ηὔχετο σήμερον ὅπως ἀντιμετωπίσουν ἐν πλήρει ἀμοιβαίᾳ κατανοήσει τὸ θέμα ἀσφαλείας τῆς λεκάνης τῆς Δοϊράνης κατευθυνόμεναι ἀπὸ τὴν βαρύνουσαν πεῖραν των ἑνὸς στατῆρος ἐτῶν.

ΙΙ. ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΠΕΔΙΑΔΟΣ ΚΑΜΠΑΝΙΑΣ

α) Ἀποτελεῖ χῶρον συγκεντρώσεως μεγάλων δυνάμεων στρατοῦ ὅστις ἐξ αὐτῆς ὡς ἐξ ἀρίστης βάσεως ἐ-

---

(*) Ἡ ἀπάθεια καὶ ἀδιαφορία τῶν Γιουγκοσλαύων τοῦ 1941 ἔναντι τοῦ κυοφορουμένου εἰς Βουλγαρίαν δράματος τὸ ὁποῖον ἐφαντάζοντο ὅτι θ' ἀφεώρα μόνον τὴν Ἑλλάδα, ἐνθυμίζει τὸ Εὐαγγελικόν: «τῶν οἰκιῶν ὑμῶν ἐμπιπραμένων ἡμεῖς ᾄδετε».

ξορμήσεως θὰ δυνηθῆ ν' ἀναλάβη εὐρείας κλίμακος ἐπιχειρήσεις πρὸς τοὺς γειτονικοὺς χώρους ἤτοι: πρὸς κοιλάδα Στρυμόνος (ἐξυπονοεῖται καὶ ἡ κοιλὰς τοῦ ππ. αὐτοῦ Στρώμνιτσα) ἀνατολικῶς, μέσην κοιλάδα Ἀξιοῦ Βορείως, πρὸς ὑψίπεδα Περλεπὲ καὶ Πελαγονίας ΒΔυτικῶς, πρὸς κοιλάδα Ἀλιάκμονος δυτικῶς καὶ πρὸς Θεσσαλίαν νοτιοανατολικῶς. Καταφαίνεται ὅτι οἱ δυνατοὶ ἄξονες ἐνεργείας στρατοῦ ἐκ τῆς Καμπανικῆς πεδιάδος ἐκτυλίσσονται δίκην ριπιδίου πρὸς π έ ν τ ε γειτονικὰς κατευθύνσεις διασφαλίζοντες εἰς τὸν ἰσχυρῶς κατέχοντα ταύτην στρατὸν π ο λ ε μ ι κ ὸ ν δ υ ν α μ ι κ ὸ ν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ maximum.

β) Ἡ ν ο τ ί α π ε ρ ι ο χ ὴ α ὐ τ ῆ ς βρέχεται ὑπὸ τῆς θαλάσσης τοῦ Αἰγαίου. Ἡ θάλασσα εἰσχωροῦσα βαθέως εἰς προσχωσιγενῆ ἐδαφικὴν ζώνην ἥτις ἐσχηματίσθη ἐκ τῶν φερτῶν ὑλῶν 4 ποταμῶν (Ἐχεδώρου, Ἀξιοῦ, Λουδία, Ἀλιάκμονος) σχηματίζει τὸν κόλπον Θεσσαλονίκης ὅστις εἶναι τὸ πρὸς ΒΑ κατάλοιπον τοῦ πάλαι ποτὲ μεγάλου Θερμαϊκοῦ. Εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου Θεσσαλονίκης εἶναι ἡ πόλις Θ ε σ σ α λ ο ν ί κ η.

Εὑρίσκεται αὕτη ἐπὶ ἀρίστου ἀσφαλοῦς λιμένος μὲ μεγάλην ἀ π ό δ ο σ ι ν τ ό ν ν ω ν /24ωρον ἀνερχομένων εἰς 7.000 τόν. Ἀποτελεῖ ἐξαίρετον σιδηροδρομικὸν κόμβον διαθέτουσα τὸν εὐρυχωρότερον Σ. Σ. ἐν τῇ Ἑλληνικῇ χερσονήσῳ. Ἡ Θεσσαλονίκη συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὸν Πειραιᾶ, Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν.

Εἶναι εἰσέτι μέγας ὁδικὸς κόμβος κρατοῦσα ζηλοτύπως καὶ μοναδικῶς τὰ νήματα τῶν μεγάλων ὁδικῶν ἀρτηριῶν αἵτινες διευθύνονται ἐξ αὐτῆς πρὸς Ἀνατολὴν – Εὔξεινον, Δούναβιν, Ἀδριατικήν, Ἰόνιον, μέχρι τοῦ Αἰγαίου καὶ Γυθείου νοτιώτερον. Ἡ Θεσσαλονίκη εὑρίσκεται εἰς τὸ σημεῖον τομῆς δύο μεγάλων ὁδικῶν ἀρτηριῶν ἐν σχήματι + ἤτοι τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ ἀπὸ Δ πρὸς Α καὶ τῆς ἀπὸ Γυθείου – Ἀθηνῶν – Θεσσαλονίκης εἰς Βελιγράδιον (Δούναβιν) ἤτοι ἐκ Ν πρὸς Β βαινούσης ὁδοῦ.

Ἀλλὰ εἶναι ὡσαύτως καὶ σημαντικὸς κόμβος ἐναερίων συγκοινωνιῶν διαθέτουσα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἐνδοχώρας της 4 σημαντικῆς ἀποδόσεως ἀεροδρόμια, τῶν δύο ἐκ τῶν ὁποίων οἱ διάδρομοι προσγειώσεως εἶναι κατάλληλοι διὰ σύγχρονα ἀεριωθούμενα ἀεροσκάφη. Εἴς τινα σημεῖα τῶν παραλίων τοῦ κόλπου αὐτῆς κατασκευάζονται πετρελαιοδεξαμεναὶ καὶ ἀγωγοὶ καυσίμων διὰ τὴν ἀποθήκευσιν τῶν διὰ Τάνκερς μεταφερομένων ὑγρῶν καυσίμων καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ διοχέτευσιν αὐτῶν εἰς περιοχάς, ὅπου ἀναγκαιοῦν, διὰ κατανάλωσιν καὶ ἀποθήκευσιν.

Ἡ στρατιωτικὴ ἀξία αὐτῆς εἶναι ὡς ἐκ τούτου ἐξόφθαλμος.

Οὐχὶ ἀδίκως ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ Ἑλληνικωτάτη Θεσσαλονίκη διεξεδικήθη ἀπὸ διαφόρους κατακτητὰς ἐκ τῶν ὁποίων οἱ Σλαῦοι ὑπῆρξαν οἱ ἐπὶ ὀλιγώτερον χρόνον παραμείναντες εἰς αὐτὴν (περίοδος Στεφάνου Ντουσὰν) ἂν καὶ ἀνέκαθεν ἦσαν οὗτοι οἱ περιπαθέστεροι τῶν μνηστήρων οἵτινες ἀπέβλεπον εἰς τὴν κατάκτησιν καὶ διατήρησιν τῆς Ἑλληνικῆς Νύμφης τοῦ Βορείου Αἰγαίου.

γ) Διατρέχεται ἡ πεδιὰς ὑπὸ πλουσιωτάτου ὁδικοῦ δικτύου πάσης φύσεως ἤτοι σιδηροδρομικοῦ, ὁδικοῦ ἀπαρτιζομένου ἐξ ἀρίστων ὁδικῶν ἀρτηριῶν 8 μ. πλάτους μὲ ἀσφαλτικοὺς τάπητας, ἁπλῶν σκυροστρώτων 4–6 μ. πλάτους, μέχρι καρροποιήτων, κοινοτικῶν καὶ πολυαρίθμων ἀγροτικῶν τοιούτων 3 μ. πλάτους. Εἰς τὰ δίκτυα ταῦτα δέον νὰ προστεθῇ καὶ τὸ τῶν ἀεροδρομίων της καὶ τῶν πολλῶν ὅρμων καὶ αἰγιαλῶν τοὺς ὁποίους διαθέτει εἰς τὰς Ν ἀκτάς της. Διαπιστοῦται οὕτω ὅτι ἡ πεδιὰς Καμπανίας ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν εἰς ποικιλίαν καὶ ἀφθονίαν μέσων συγκοινωνιακῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ χερσονήσῳ ἐδαφικὴν ζώνην, μέσων τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦν ἄριστα μίαν βάσιν ἐξορμήσεως ὡς ἐχαρακτηρίσθη αὕτη. Ἡ πεδιὰς περιέχει πλεῖστα ὅσα κατῳκημένα κέντρα ἅτινα εἶναι παραγωγικὰ—εἴτε ὡς βιομηχανικὰ εἴτε ὡς ἐμπορικὰ καὶ γεωργικὰ κέντρα—ἀποτελοῦντα μετὰ τῆς βιομηχανικῆς καὶ ἐμπορικῆς πόλεως Θεσσαλονίκης συστάδα πλουτοπαραγωγικῶν κέντρων ἐνισχυόντων τὰ μάλα τὴν Ἐθνικήν μας Οἰκονομίαν.

Ἡ Καμπανία ὡς κυρία βάσις ἐξορμήσεως εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ ΝΑΤΟ ἐξεταζομένη ἀποτελεῖ καὶ τὴν σημαντικωτέραν περιοχὴν τοῦ Ἑλλαδικοῦ Χώρου ἐξ ἧς:

– Ἡ γείτων Γιουγκοσλαυία θ' ἀνεφοδιάζεται εἰς τὸ Μακεδονικὸν μέτωπόν της ἐνῶ.

– Θ' ἀποτελῇ τὴν ζώνην συγκοινωνιῶν τοῦ κυρίως Βαλκανικοῦ Θ.Ε, τῆς ζώνης μάχης αὐτοῦ οὔσης ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Στρυμόνος ἢ ἀκόμη καὶ εἰς τὴν μέσην κοιλάδα τοῦ π. Ἀξιοῦ.

δ) Τυχὸν ἀπώλεια τῆς Καμπανίας θὰ περιαγάγῃ εἰς δυσχερῆ θέσιν τὴν ἄμυναν ἥτις θὰ περιορισθῇ εἰς τὴν Δυτικὴν ἀμυντικὴν περιοχὴν τοῦ Βερμίου – Ὀλύμπου καὶ ἥτις ἄμυνα θὰ διεξάγεται ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὑπὸ τὰς δυσμενεστέρας καὶ σκληροτέρας τῶν συνθηκῶν, τοῦ ἐχθροῦ ἀποκτῶντος ἅπαντα τὰ ὡς ἀνωτέρω ἐκτεθέντα στρατηγικὰ καὶ τακτικὰ πλεονεκτήματα ἅτινα εἶχεν ὑπὲρ αὐτῆς ἡ μέχρι τῆς ὥρας κατέχουσα τὴν περιοχήν, ἄμυνα. Τεκμαίρεται ὡς ἐκ τούτου ὅτι ἡ ἀμυντικὴ ὀργάνωσις ΝΑΤΟ ἢ καὶ τοῦ Τριμεροῦς ὀφείλει νὰ διατηρήσῃ παντὶ σθένει, ἐπὶ θυσίᾳ ἔστω ἄλλων ἐδαφῶν

εἴτε Ἑλληνικῶν εἴτε Γιουγκοσλαυικῶν, τὴν πεδιάδα τῆς Καμπανίας ὀργανώνουσα ἀμυντικῶς τὴν ἐν εἴδει ἡμικυκλίου, μὲ κέντρον τὸν κόλπον Θεσ]νίκης τὴν περιβάλλουσαν τὴν Καμπανίαν ἀπὸ τοῦ Βερμίου Καϊμακτσαλὰν – τοῦ Βόρα καὶ τῆς γραμμῆς Μ π ε κ ρ ο ῦ ς συνεχῆ ὀροσειράν. Ἐξασφαλιζομένης τῆς Καμπανίας θὰ διατηρηθῆ ὁ ζωτικὸς πυρὴν ἐξ οὗ μελλοντικῶς ἡ ἄμυνα ἐκμεταλλευομένη εὐνοϊκωτέρας ὑπὲρ αὐτῆς συνθήκας θέλει ὁρμηθῆ διὰ νὰ ἐπιδιώξη τὴν Νίκην, ὡς συνέβη καὶ τὸ 1918 ὁπότε μὲ τὴν μεγάλην ἐξόρμησιν ἐκ τῆς Καμπανίας τῶν Συμμάχων, τῆς διασπάσεως τοῦ μετώπου καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως κατὰ τρόπον ἄριστον τῆς ἐπιτυχίας εἰς Κόζιακα, ἐπῆλθεν ἡ κατάρρευσις τοῦ Βαλκανικοῦ μετώπου καὶ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν. Οἱ Σύμμαχοι ἐκέρδισαν σχεδὸν ἀμέσως χάρις εἰς τὴν νίκην των τοῦ Μακεδονικοῦ καὶ τὴν μεγάλην τελικὴν νίκην εἰς τὸ Δυτικὸν Μέτωπον.

ΙΙΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΠΕΔΙΝΗΣ ΖΩΝΗΣ ΛΙΜΝΩΝ

α) Ἡ Ζ.Λ. εὑρίσκεται Β καὶ ΒΑ τῆς Θεσ]νίκης ἀποτελοῦσα καὶ τὴν εἰς τὰ νῶτα τῆς κυρίας ἀμυντικῆς περιοχῆς Βερτίσκου – ὀρ. Βόλβης – Κερδυλίων ἐδαφικὴν ζώνην. Ὡς ἐνδιάμεσος ἄρα πεδινὴ ἔκτασις μεταξὺ μιᾶς σημαντικῆς βάσεως ἀνεφοδιασμοῦ ὡς εἶναι ἡ Θεσ]νίκη καὶ τῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς «Μπεκροῦς» ἥτις ἀνεφοδιάζεται καὶ συντηρεῖται ἐκ τῆς Θεσ]νίκης, κέκτηται σημαντικὴν στρατιωτικὴν ἀξίαν.

β) Δ ι έ ρ χ ο ν τ α ι δ ι' α ὐ τ ῆ ς σπουδαιόταται ὁδεύσεις ὡς, ἡ Ἐγνατία ὁδὸς ἥτις τὴν διασχίζει ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον καί, αἱ ὁδοὶ Λαγκαδᾶ, Σοχοῦ, Λαχανᾶ, Δρυμοῦ, Νέας Σάντας. Ἅπασαι εἶναι εἰς ἀρίστην κατάστασιν ἀσφαλτόστρωτοι καὶ ἀρχόμεναι ἐκ διαφόρων σημείων τῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς Καραντὰγ – Βερτίσκου καὶ Κερδυλίων (Διαβ. Ρεντίνας) καταλήγουν εἰς Θεσ]νίκην. Ἡ πεδινὴ ζώνη τῶν λιμνῶν Λαγκαδᾶ – Βόλβης θεωρεῖται ὡς ἀναφαίρετον τμῆμα τῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς Μπεκροῦς ἥτις, ὡς γνωστόν, περιοχὴ ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν ἀσπίδα τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου.

IV ΣΤΡΑΤ. ΑΞΙΑ ΚΟΙΛΑΔΟΣ ΜΟΓΛΕΝΩΝ

α) Κατέχει πλευρικὴν θέσιν ὡς πρὸς τὰς κοιλάδας Ἐριγῶνος, Ἀλιάκμονος καὶ Ἀξιοῦ δυναμένη νὰ ἐπηρεάσῃ τὰς εἰς αὐτὰς διεξαγομένας ἐπιχειρήσεις.

β) Καλύπτεται ἐκ Δυσμῶν καὶ Βορρᾶ ὑπὸ φύσει λίαν ὀχυρῶν ὀροσειρῶν ὡς εἶναι αἱ τοῦ Βερμίου – Ὀσμανάκου – Καϊμακτσαλὰν – Βόρας ἐνῶ ἡ ὀροσειρὰ τοῦ Παΐκου κατερχομένη πρὸς Ν καὶ Δ περικλείει πεδινὴν ζώνην, τὸ ὑψπ. Ἁλμωπίας. Ἡ διείσδυσις ἐκ τῆς Δυτικῆς κατευθύνσεως εἶναι δυσχερὴς ἐφόσον κατέχονται αἱ στενωποὶ Ἄγρα – Ἐδέσσης καὶ Τριποτάμου ἢ Καστανιᾶς. Στρατὸς κατέχων τὸ ὑψπ. Ἀριδαίας ἀπειλεῖ τὰς ἐκ Γιαννιτσῶν πρὸς Ἔδεσσαν συγκοινωνίας τοῦ ἀντιπάλου του.

γ) Διὰ τῆς κοιλάδος Μογλενῶν εἴτε ἐγκαρσίως εἴτε παραλλήλως πρὸς αὐτὴν διέρχονται ὑψίστης σημασίας συγκοινωνιακαὶ ἀρτηρίαι δι' ὧν ἐπικοινωνεῖ τὸ ΕΔΚΜ μετὰ τοῦ ΕΔΔΜ. Μέσῳ τῆς κοιλάδος Μογλενῶν στρατὸς δύναται νὰ κατευθυνθῇ εὐχερῶς πρὸς τὰς γειτνιαζούσας κοιλάδας Ἀξιοῦ, Ἀλιάκμονος καὶ Ἐριγῶνος.

δ) Εἰς τὴν κοιλάδα ταύτην εὑρίσκονται σημαντικὰ ζωτικὰ κατῳκημένα βιομηχανικὰ καὶ σιτοπαραγωγὰ κέντρα ὡς εἶναι ἡ Νάουσα, ἡ Βέροια, ἡ Ἔδεσσα, τὰ Γιαννιτσᾶ, τῶν ὁποίων ἡ τυχὸν κατάληψις ἢ ἡ καταστροφὴ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ θέλει μεγάλως ἐπιδράσει ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας τῆς χώρας καὶ εἰς τὰς ἐν γένει στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις.

Κατὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον ἡ κοιλὰς τῶν Μογλενῶν, εἰς ἣν συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ ὑψπ. Ἀριδαίας ἢ Ἁλμωπίας, διεδραμάτισε σπουδαῖον ρόλον εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου. Ἐξ αὐτῆς οἱ σύμμαχοι – Γάλλοι καὶ Σέρβοι – ἤχθησαν καὶ διὰ μεγάλης προσπαθείας ἣν κατέβαλον ἐπέτυχον τὴν διάσπασιν τῆς ἰσχυρᾶς γραμμῆς τῶν Γερμανοβουλγάρων τῆς δεσποζούσης τῆς Ἀριδαίας. Ὁ ἐπιτευχθεὶς τότε ἆθλος τῶν συμμάχων δὲν πρόκειται ἀσφαλῶς νὰ ἐπαναληφθῇ εἰς προσεχῆ πόλεμον. Σήμερον ἡ σύνθεσις τῶν Μονάδων Στρατοῦ εἶναι διαφορετικὴ οἱ δὲ Στρατοὶ λόγῳ τῆς μηχανοκινήτου συνθέσεώς των χρειάζονται δρομολόγια, ὁδεύσεις διὰ νὰ κινηθοῦν. Ἡ περιβάλλουσα δίκην ὀρεινοῦ βρόγχου τὸ ὑψπ. Ἁλμωπίας ὀροσειρὰ στερεῖται παντελῶς τοιούτων ὁδεύσεων πλὴν ἐλα-

χίστων ἡμιονικῶν καὶ μιᾶς ὀρεινῆς ἥτις ἐξ 'Αριδαίας – 'Εξαπλατάνου – Φούστανης διέρχεται Νοτίως Τζένας καὶ καταλήγει μέσῳ τοῦ 'Αρχαγγέλου εἰς Σκρᾶ ἐνῶ πρὸς Κράνιτσαν – Σοκὸλ – Κόζιακα ἐλάχισται ἡμιονικαί, μέσῳ τῶν βραχωδῶν καὶ ἀποτόμων κλιτύων τῶν ὀρέων τούτων, ἄγουν. Κατὰ συνέπειαν οὐδεμία σοβαρὰ ἐπιχείρησις ἀπὸ οἱονδήποτε σύγχρονον στρατὸν εἶναι δυνατὸν νὰ λάβῃ χώραν εἴτε ἐκ Μοριχόβου πρὸς Κράνιτσαν – 'Αλμωπίαν εἴτε καὶ ἀντιστρόφως.

Αἱ τυχὸν ἀναλαμβανόμεναι ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ ἐπιχειρήσεις θὰ γίνουν δι' εἰδικῶν Μονάδων ὀρεινῆς συνθέσεως (ΛΟΚ) καὶ θὰ ἔχουν τὸν χαρακτῆρα καταδρομικῆς ἐνεργείας.

V ΣΤΡ. ΑΞΙΑ ΥΨΠ. ΣΚΟΠΙΩΝ

α) 'Α π ο τ ε λ ε ῖ τ ὸ ν κ υ ρ ι ώ τ ε ρ ο ν κ ό μ β ο ν σ υ γ κ ο ι ν ω ν ι ῶ ν ἐν τῷ ΕΔΚΜ, μετὰ τὴν Θεσ]νίκην, κατέχων τὰς κλεῖδας τῶν κυρίων συγκοινωνιακῶν ἀξόνων οἵτινες κατευθύνονται ἐκ Β πρὸς Ν ἀλλὰ καὶ ἐξ Α πρὸς Δ.

Οὕτω, διέρχονται ἐκ Σκοπίων σιδηροδρομικαὶ ἀρτηρίαι ὡς εἶναι ἡ Βελιγραδίου – Νύσης – Κουμανόβου – Σκοπίων. 'Η Βελιγραδίου – κοιλάδος Σίντνιτσα – Κοσυφοπεδίου – στενῶν Κάτσανικ – Σκοπίων. ΠρὸςΝ. Βελεσσῶν – Θεσ]νίκης καὶ τέλος ἡ σιδηρὰ ἀρτηρία Σκοπίων – Καλκάνδελεν – Κιτσέβου – 'Αχρίδος – Στρούγκας. Τὰ Σκόπια ὅθεν συνδέονται μὲ ὅλα τὰ σιδηροδρομικὰ δίκτυα τῆς 'Ελληνικῆς χερσονήσου Εὐρώπης καὶ 'Ασίας. 'Ωσαύτως ἐκ Σκοπίων διέρχονται ὁδικαὶ ἀρτηρίαι βαίνουσαι παραλλήλως πρὸς τὰς σιδηρὰς τοιαύτας καὶ δι' ὧν τὰ Σκόπια ἐπικοινωνοῦν ὁδικῶς μὲ ἅπαντα τὰ κέντρα τῆς 'Ελληνικῆς χερσονήσου, Εὐρώπης καὶ 'Ασίας.

Τὰ Σκόπια προσέτι διαθέτουν ἀερολιμένα ἐξυπηρετοῦντα τὰς ἀεροπορικὰς μεταφοράς.

'Ως σημαντικὸς ἄρα συγκοινωνιακὸς κόμβος ἔχει μεγάλην στρατιωτικὴν ἀξίαν καὶ τούτου ἕνεκα θ' ἀποτελέσῃ ἕνα τῶν κυρίων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν τοῦ ἀντιπάλου.

β) Ε ὑ ρ ί σ κ ε τ α ι ε ἰ ς τ ὰ ν ῶ τ α τῆς σπουδαιοτάτης ἀμυντικῆς περιοχῆς Σκάρδου – Τσέρνα Γκόρας – Ρουζὰν – Μπαγλαβίκας ἡ ἐπὶ τῆς ὁποίας ἄμυνα καὶ δὴ ἐπὶ τῶν στενῶν Κάτσανικ – Κουμανόβου στηρίζεται εἰς τὸ κύριον κέντρον ἀνεφοδιασμοῦ καὶ

συγκοινωνιῶν, τὸ ὑψπ. Σκοπίων. Ἀλλὰ καὶ ὡς χῶρος συγκεντρώσεως στρατοῦ προσφέρεται τὸ ὑψπ. τοῦτο· ἐξ αὐτοῦ δύναται ταχέως ν' ἀχθῇ στρατὸς πρὸς Κοσυφοπέδιον μέσῳ διαβ. Κάτσανικ καὶ πρὸς Νύσαν μέσῳ Κουμανόβου καὶ κοιλάδος τοῦ Μοράβα ὡς ἐπίσης καὶ πρὸς τὴν Α αὐτοῦ κειμένην ἰσχυρὰν φυσικὴν ἀμυντικὴν περιοχὴν τῆς Ὀσογγόφσκας.

γ) Εἶναι σημαντικὸν βιομηχανικὸν κέντρον ἀποτελοῦν δυναμικὸν παράγοντα τῆς Γιουγκοσλαυικῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἡ καταστροφὴ ἢ ἐξουδετέρωσίς του θέλει ἀποστερήσῃ τὴν Γιουγκοσλαυικὴν Μακεδονίαν πολλῶν ἐπιτοπίων βιομηχανικῶν εἰδῶν ἡ δὲ κατάληψίς του ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ θέλει τοῦ προσπορίσῃ σημαντικὰ ὀφέλη καὶ τὴν δυνατότητα τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποδόσεως τῶν βιομηχανικῶν ἐκείνων εἰδῶν ἅτινα βοηθοῦν τὴν πολεμικήν του προσπάθειαν.

δ) Ἡ π ρ ω τ ε ύ ο υ σ α τ ὰ Σ κ ό π ι α τῆς Γιουγκοσλαυικῆς Ὁμοσπόνδου Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς «Μακεδονίας — τοῦ Αἰγαίου» εἶναι ἀξιόλογον καὶ νευραλγικὸν στρατηγικὸν σημεῖον ὅπερ, ὡς ἐκ τούτου, θέλει ἐπισύρῃ τὴν κυρίαν προσπάθειαν τοῦ ἐχθροῦ ὅστις θὰ ἐπιδιώξῃ ἢ τὴν κατάληψίν του ἢ τὴν ἐξουδετέρωσιν καὶ καταστροφήν του δι' ὅλων τῶν πολεμικῶν του μέσων. Ἡ κατάληψίς του ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ θέλει παραλύσῃ τὴν διοικητικὴν ὀργάνωσιν τῆς Γιουγκοσλαυικῆς Μακεδονίας ἐνῷ ἐν ταυτῷ ὁ ἐχθρὸς ἐπιτυγχάνει ν' απομονώσῃ τὴν μέσην κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ ἀπὸ τῆς πρὸς Β κειμένης, πέραν τῶν ὀρέων τῆς Κάτω Μυσίας, Σερβικῆς Λαϊκῆς Ὁμοσπόνδου Δημοκρατίας καὶ ν' ἀχθῇ εἶτα εὐχερῶς πρὸς Κοσυφοπέδιον ἔνθα, μία σημαντικὴ μειονότης Ἀλβανῶν φίλα διακειμένων πρὸς αὐτὸν θὰ τὸν διευκολύνῃ διὰ περαιτέρω προέλασιν ἰδία πρὸς Δυσμὰς πρὸς τὴν Ἀδριατικήν. Ἔχει ἐπίσης την εὐχέρειαν ὁ καταλαβὼν τὰ Σκόπια στρατὸς ν' ἀχθῇ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Μοράβα πρὸς Β καὶ νὰ καταλάβῃ τὸν σημαντικὸν κόμβον Νύσης ἄν, ἐννοεῖται, δὲν εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ οὗτος καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ὁρμωμένου ἐκ τοῦ ὑψπ. Σόφιας μέσῳΤσαριμπρὸτ — Πιρὸτ καὶ κοιλάδος Νυσάβα. Ἀλλὰ τὰ Σκόπια ἀποτελοῦν καὶ τὴν ἀφετηρίαν μιᾶς ἄλλης μεγάλης ἀρτηρίας σιδηρᾶς τε καὶ ὁδικῆς, ἐκείνης ἥτις βαίνει μέσῳ Καλκάνδελεν καὶ Κιτσέβου πρὸς τὸ λεκανοπέδιον τῶν Μεγάλων λιμνῶν. Αὕτη μετὰ τῆς ὁδοῦ Βελεσσῶν — Περλεπὲ - Μοναστηρίου — Ρέσαν — Ἀχρίδος ἀποτελεῖ τὸ ζεῦγος τῶν ἀξόνων προελάσεως στρατοῦ ἐνεργοῦντος ἐξ Α πρὸς Δ. Ἐὰν δὲ συμβῇ ν' ἀπαγορευθῇ ὁ ἄξων προελάσεως μέσῳ Περλεπὲ — Μοναστηρίου ὑπὸ τῆς Γιουγκοσλαυικῆς ἀμύνης τότε ἀπομένει ὡς μ ο ν α δ ι κ ὸ ς ἄ ξ ω ν π ρ ο ε λ ά σ ε ω ς ὁ ἐκ Σκοπίων τοιοῦτος μέσῳ Καλκάνδελεν — Κιτσέβου πρὸς Ἀχρίδα καί, γενικώτερον, λεκανο-

πέδιον λιμνῶν. Τούτου ἕνεκα ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐπιδιώξῃ, ὡς εἰκός, νὰ καταλάβῃ παντὶ σθένει τὰ Σκόπια καὶ μέσῳ αὐτῶν προελάσῃ πρὸς λεκανοπέδιον λιμνῶν καὶ Δυτικώτερον πρὸς Ντέμπαρ διὰ ν' ἀποκαταστήσῃ καὶ κατόπιν τῆς καταλήψεως τούτου, τὸν σύνδεσμον μετὰ τῆς βάσεώς του «'Αλβανία».

ε) Τὸ ὑψπ. Σκοπίων περιβάλλεται πανταχόθεν ὑπὸ ὑψηλῶν ὀρέων, καὶ χαμηλοτέρων λόφων πρὸς τοὺς ὁποίους βαθμηδὸν κατέρχονται αἱ ὀρειναὶ καὶ πάντοτε χιονοσκεπεῖς κορυφαὶ τῶν ὀροσειρῶν Σκάρδου – Σοῦχα Γκόρας – Γκολέσνιτσας. 'Εξαίρεσιν ἀποτελεῖ μόνον ἡ 'Ανατολικὴ περιοχὴ αὐτοῦ ἥτις ὡς πεδινὴ ζώνη ἐξελίσσεται εἰς τὸ ὑψπ. Κουμανόβου ὅπερ ἀποτελεῖ ἐν τῇ οὐσίᾳ μίαν καὶ μόνην πεδινὴν ζώνην μετὰ τῶν Σκοπίων.

Ἕνεκα τῶν περιβαλλόντων πανταχόθεν ὀρέων καθίσταται φυσικῶς ὀχυρωμένον στρατόπεδον μὲ ἀξιόλογον ἀμυντικὸν δυναμικόν.

VI ΣΤΡ. ΑΞΙΑ ΥΨΠ. ΚΑΛΚΑΝΔΕΛΕΝ Η ΤΕΤΟΒΟΥ ΚΑΙ ΚΙΤΣΕΒΟΥ

– Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν κεῖται μεταξὺ δύο μεγάλων ὀροσειρῶν Σκάρδου – Ρουντόκας καὶ Σοῦχα Γκόρας.

Τὸ δεύτερον εὑρίσκεται ἐπὶ ὑψηλῆς ζώνης περιλαμβανομένης μεταξὺ Σοῦχα Γκόρας – Μπίστρας – Στόγγοβου.

'Αμφότερα ἀποτελοῦν ζώνας ἐδαφικὰς μέσῳ τῶν ὁποίων διέρχονται αἱ σιδηροδρομ. (στενοῦ πλάτους) καὶ ὁδικαὶ ἀρτηρίαι Σκοπίων–λεκανοπεδίου λιμνῶν ἢ καὶ Σκοπίων Μοναστηρίου.

'Ο κατέχων στρατὸς τὰ ὑψπ. ταῦτα δύναται εὐκόλως ν' ἀχθῇ πρὸς 'Αλβανίαν (Α), ἢ πρὸς λεκανοπέδιον Λιμνῶν (Ν) καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐκ τοῦ λεκανοπεδίου πρὸς Κορυτσᾶν καὶ Αὐλῶνα.

Διὰ τὴν ἄμυναν ἐπὶ τῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς Γκολέσνιτσας-Μπαμποῦνας – Σελένσκα – Βόρας κατὰ τοῦ ἐξ Α προελαύνοντος πρὸς Δ στρατοῦ, τὰ ὑψπ. Καλκάνδελεν ἢ Τετόβου καὶ Κιτσέβου ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν τοῦ Περλεπὲ – Πελαγονίας θ' ἀποτελέσουν τοὺς στρατηγικοὺς χώρους ἐκ τῶν ὁποίων θὰ ἐνισχύονται τὰ εὐπαθῆ σημεῖα τῆς ἀμύνης ἢ τὰ σημεῖα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐναλλὰξ ὁ ἐχθρὸς θὰ προσβάλλῃ μὲ ἰσχυρὰς δυνάμεις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐπιτύχῃ ρῆγμα καὶ

ἐκβιάση ὁδὸν πρὸς Δ. Ἡ ὑπάρχουσα ὁδικὴ ἀρτηρία ἐκ Καλκάνδελεν – Κιτσέβου πρὸς Μοναστῆρι ἢ Περλεπὲ ἢ ἑνοῦσα τὰ ὑψπ. ταῦτα βαίνουσα παραλλήλως τῆς ὑπ' ὄψιν ἀμυντικῆς περιοχῆς διευκολύνει τὰς μεταφορὰς δυνάμεων ὅπου δεῖ.

Αἱ ὀροσειραὶ τοῦ Σκάρδου καὶ Ρουντόκας ἀπὸ Δ καλύπτουσαι πλήρως ἐκ τῆς κατευθύνσεως ταύτης τὸ ὑψπ. Καλκάνδελεν ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἀπ' Α μεγάλη ὀροσειρὰ τῆς Σοῦχα Γκόρας, καθιστοῦν τοῦτο κλειστὴν λεκάνην μέσῳ τῆς ὁποίας διέρχονται αἱ ἐκ Σκοπίων πρὸς Ντέμπαρ – Λεκανοπέδιον Λιμνῶν καὶ Περλεπὲ – Ἀχρίδα συγκοινωνίαι. Ἀποτελεῖ ὅθεν τὸ ὑψπ. Καλκάνδελεν τὸν ἀναγκαστικὸν διάδρομον διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἐκ Σκοπίων πρὸς Δ προελαύνων ἐχθρὸς θὰ ἀχθῇ εἰς τοὺς ἀπωτέρους, δυτικώτερον, ἀντικειμενικούς του σκοπούς.

VII ΣΤΡΑΤ. ΑΞΙΑ ΚΟΙΛΑΔΟΣ ΑΞΙΟΥ

Αὕτη ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι:

1. Ἔχει ἰδιάζουσαν γεωφυσικὴν διάταξιν συγκριτικῶς πρὸς τὰς γειτονικάς της κοιλάδας. Εἶναι παράλληλος πρὸς τὴν μεγάλην ὀροσειρὰν τῆς Δυτικῆς ὀρεογραφικῆς σπονδυλικῆς στήλης τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου παράλληλος ὡσαύτως καὶ πρὸς τὰς Ἀνατολικῶς αὐτῆς κοιλάδας τῶν ποταμῶν Στρυμόνος Νέστου καὶ κάτω Ἕβρου. Ἀντιθέτως αἱ κοιλάδες τῶν ποταμῶν Ἀλβανίας καὶ Ἠπείρου, αἱ ἀμέσως Δυτικῶς τῆς τοῦ Ἀξιοῦ κείμεναι ἔχουν διάταξιν κάθετον πρὸς τὴν Δ ὀρεοσπονδυλικὴν στήλην τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου καὶ συνεπῶς κάθετον καὶ πρὸς τὴν κοιλάδα ταύτην τοῦ Ἀξιοῦ. Τούτου ἕνεκα καθίσταται φαεινὸν ὅτι αἱ μὲν ἐπιχειρήσεις ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου θὰ ἔχουν κατεύθυνσιν ἐκ Ν πρὸς Β αἱ δὲ ἀπὸ τῆς Ἀδριατικῆς ἐκ Δ πρὸς Α.

2) Ἔχει φυσικὴν πρὸς Β προέκτασιν τὴν κοιλάδα τοῦ Μοράβα (Ἀνατολ. ἐκ Κουμανόβου καὶ Δυτικοῦ ἀπὸ Σκοπίων – Κοσυφοπεδίου). Αἱ δύο αὗται κοιλάδες διασχίζουσαι ἀπὸ Ν πρὸς Β τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον ἀποτελοῦν τὸν κύριον ἄξονα ἐνεργείας διὰ στρατὸν προτιθέμενον νὰ δράσῃ ἀπὸ Δουνάβεως εἰς Αἰγαῖον ἢ καὶ ἀντιστρόφως.

3) Διέρχεται δι' αὐτῆς ἡ κυρία ὁδικὴ ἀρτηρία ἀπὸ Ἀδριατικῆς πρὸς Κωνσταντινούπολιν – Ἀσίαν (Ἐγνατία ὁδὸς) ἥτις ἀπο-

τελεῖ μετὰ τῶν παραλλήλων αὐτῆς ὁδεύσεων τὸν κύριον ἄξονα προελάσεως ἐκ Δ πρὸς Α.

4) Προσαποκτᾶ στρατ. ἀξίαν ὡς ἐκ τῆς διασταυρώσεως εἰς αὐτὴν τῶν 2 ἀξόνων προελάσεως ἐκ Β πρὸς Ν καὶ ἐκ Δ πρὸς Α.

5) Συνδέει τὴν πεδιάδα Καμπανίας, τουτέστιν τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν Θεσσαλονίκην, μὲ τὸ Κοσυφοπέδιον τοῦ ὁποίου εἶναι μεγίστη ἡ στρατ. ἀξία ὡς ἐκ τῆς συγκλίσεως εἰς αὐτὸ τῶν συγκοινωνιῶν Μακεδονίας – Γιουγκοσλαυίας (Σερβίας – Μαυροβουνίου – Βοσνίας) – Ἀλβανίας.

6) Ἐπεκτείνει τὰς ἐκ Β ἀλλὰ καὶ ἐξ Α συγκοινωνίας πρὸς τὴν κοιλάδα Ἀλιάκμονος καὶ τὴν Θεσσαλίαν.

7) Ὁ κύριος τῆς κοιλάδος Ἀξιοῦ ἐξασφαλίζει τὴν πρωτοβουλίαν τῶν ἐπιχειρήσεων ἔχων τὴν εὐχέρειαν κινήσεως πρὸς οἱανδήποτε κατεύθυνσιν καὶ οὐχὶ μόνον διὰ τῶν κυρίων ἀξόνων προελάσεως ἀλλὰ καὶ διὰ δευτερευόντων τοιούτων παραλλήλως ἢ σχεδὸν παραλλήλως πρὸς τούτους βαίνοντας. Δέον ἐν τούτοις νὰ τονισθῇ ὅτι δι' ἐνέργειαν ἐκ Ν πρὸς Β διὰ τῆς κυρίας κοιλάδος ὁ ἐπιτιθέμενος λόγῳ τῆς μεγάλης φυσικῆς ἀμυντικῆς ἰσχύος στενωπῶν – ἰδίᾳ τῆς Δεμὶρ Καποῦ – θὰ ὑποχρεωθῇ νὰ ὑπερκεράσῃ ἐκ Δ ἢ Α ταύτας ὡς συνέβη κατὰ τὴν διάσπασιν τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου (Σεπτέμβριος 1918) εἰς Ντοπροπόλιε μεθ' ἣν ἡ φάσις τῆς καταδιώξεως τοῦ ἐχθροῦ θέλει γίνει κατὰ μῆκος τῶν ὁδεύσεων τῶν ππ. τοῦ Ἀξιοῦ.

8) Διὰ τῶν παραβαλλομένων καθέτως πρὸς τὸν ἄξονα Ἀξιοῦ κοιλάδων Μπρεγκάλνιτσα – Πιτσίνια καὶ Ἄνω Ἀξιοῦ—Τρένσκα – Ἐριγῶνος διοχετεύονται ἐγκάρσιοι συγκοινωνίαι εἰς τὴν κυρίαν ταύτην λεωφόρον ἐκ τῶν Ε.Δ.Α.Μ., Ε Δ.Δ.Μ. καὶ Ἀλβανίας.

9) Ἡ π.γ. Ἀξιοῦ ἀποτελοῦσα σημαντικὸν κώλυμα εὐνοεῖ τὰ μᾶλα τὴν ἄμυναν ἐξ ἐπιθέσεως εἴτε ἐξ Α εἴτε ἐκ Δ.

10) Αἱ ἱππαστὶ τῆς π.γ. στενωποὶ ἰσχυροποιοῦν τὰ εἰς τὸν ποταμὸν καταλήγοντα ἀντερείσματα τῶν κυρίων ὀροσειρῶν, ἀποφράσσουσαι τὰς κατὰ τὴν π.γ. βαινούσας ὁδεύσεις.

ΓΕΝΙΚΩΤΕΡΟΝ

Τὸ Ε.Δ.Κ.Μ. κεῖται ἀμέσως Α τοῦ Ε.Δ.Δ.Μ. Τὰ δύο ταῦτα Ε.Δ. συνεχομένως παρεμβάλλονται μεταξὺ τῆς Ἀλβανίας καὶ Β. Ἠπείρου κειμένων πρὸς Δ καὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ

χώρου τῆς 'Αν. Μακεδονίας πρὸς Α, ἤτοι διαχωρίζουν ζηλοτύπως τὰς δύο βάσεις 'Αλβανίαν καὶ Βουλγαρίαν τοῦ ἀντιπάλου ἀνατολικοῦ συνασπισμοῦ, ὅστις εἰς μέλλουσαν σύρραξιν θὰ ἐνεργήσῃ μὲ κύριον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάκτησιν καὶ διατήρησιν τοῦ ὅλου χώρου Ε.Δ.Κ.Μ. καὶ Ε.Δ.Δ.Μ.

Καὶ ὁ ἐδαφικὸς χῶρος τῆς Κ.Μ. κατέχεται (ὡς καὶ διὰ τὸν τῆς Δυτ. Μακεδονίας ἐλέχθη) ὑπὸ δύο γειτονικῶν 'Επικρατειῶν 'Ελλάδος – Γιουγκοσλαυίας, ὅθεν:

'Η ἄμυνα τοῦ Ε.Δ.Κ.Μ. στηρίζεται ἐπὶ τῆς στενῆς συνεργασίας ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ ἀγῶνος τῶν δύο συμμάχων σήμερον κρατῶν 'Ελλάδος – Γιουγκοσλαυίας.

B3

Ε. Δ. ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

(Η ΚΟΙΛΑΔΕΣ Π. ΣΤΡΥΜΟΝΟΣ - ΝΕΣΤΟΥ)

Θέσις: Καταλαμβάνει τὴν ἐδαφικὴν ζώνην ἥτις εὑρίσκεται εἰς κεντρικὴν ζωτικὴν θέσιν ἐν τῇ ὅλῃ χερσονήσῳ φέρουσα εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν τὸ Αἰγαῖον μετὰ τοῦ ὑψπ. τῆς Σόφιας καὶ τῆς π.γ. τοῦ Δουνάβεως.

Ὅρια: Τὸ ΕΔΑΜ ὁρίζεται:

– Β ὑπὸ τοῦ ὑψπ. τῆς Σόφιας.

– Δ: α) Ὑπὸ τοῦ ΕΔΚΜ ἢ τῆς κοιλάδος Ἀξιοῦ καὶ β) ΒΔ ὑπὸ τῶν ὀρέων ἅτινα κατευθύνονται ἐκ τῆς Δογανίτσας – Μπέσνα Κομπίλα – Τσέμερνικ πρὸς Β μέχρι τοῦ ὑψπ. Τρν διαχωρίζοντα τὰ πρὸς Δ ρέοντα ὕδατα, εἰς τὸν Ἀνατ. Μοράβα, ἀπὸ τὰ πρὸς Α διὰ τῶν ππ. τοῦ Στρυμόνος εἰς τὸν κυρίως ποταμὸν (Στρυμόνα).

– Ν ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ πελάγους.

– Α ὑπὸ τῆς ἐκ τοῦ Μουσαλᾶ (ὑψηλοτ. κορυφῆς τοῦ Σκομίου ὄρους) κατευθυνομένης πρὸς Ν ΝΑ μεγάλης ὀροσειρᾶς τῆς α) Δυτ. Ροδόπης διαχωριζούσης τὰ ὕδατα τοῦ π. Νέστου (Δ) ἀπὸ τὰ τοῦ π. Ἕβρου (Α) β) κεντρικῆς Ροδόπης καὶ γ) τῆς π.γ. τοῦ Κάτω Νέστου.

Σύνθεσις: Τὸ ΕΔΑΜ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο παραλλήλως διατεταγμένας μεταξύ των, κοιλάδας τῶν π. Στρυμόνος καὶ Νέστου. Αἱ κοιλάδες αὗται οἱονεὶ κεντρικαὶ λεωφόροι ἄγουν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ Αἰγαίου πρὸς τὸ ὑψπ. Σόφιας καὶ τὴν Ἀν. Ρούμελην κι' ἐκεῖθεν διὰ τῶν κοιλάδων τοῦ Νυσάβα

—Ἀν. Μοράβα—Ἴσκερ—Βὶπ—Λόμ τοῦ Ρουσὲ πρὸ Β. Εἰς τὰς κοιλάδας τῶν π. Νέστου καὶ Στρυμόνος, ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων μέχρι καὶ τῶν προσφάτων, ἐλάμβανον χώραν αἱ σκληρότεραι τῶν συγκρούσεων μεταξὺ τῶν Βυζαντινῶν—Ἑλληνικῶν δυνάμεων καὶ τῶν Φινοούννων (Βουλγάρων) εἰς ἀγῶνας ἐπιβιώσεως φυλῶν.

Αἱ κοιλάδες τοῦ π. Στρυμόνος καὶ Νέστου εἶναι ὡσαύτως παράλληλοι πρὸς τὴν τοῦ Ἀξιοῦ. Αἱ δύο σημαντικαὶ κοιλάδες λεωφόροι Ἀξιοῦ καὶ Στρυμόνος οὖσαι ὡς δύο βάστακες — δοκοὶ μιᾶς κλίμακος (ἀνεμόσκαλας), συνδέονται διὰ τῶν ὑψίστης στρατ. ἀξίας ἐγκαρσίων αὐταῖς καὶ παραλλήλως μεταξύ των δίκην βαθμίδων τῆς ἐν λόγῳ κλίμακος, κοιλάδων τῶν ππ. Στρώμνιτσα—Μπρεγκάλνιτσα καὶ Κρίβα—Πιτσίνια· τῷ ὄντι: διὰ τῶν ἐν λόγῳ βαθμίδων ἀνέρχονται ἢ κατέρχονται αἱ τύχαι τῶν λαῶν τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου (Γιουγκοσλαύων, Ἑλλήνων, Βουλγάρων) διότι διὰ τῶν μικρῶν τούτων ἐγκαρσίων πρὸς τὰς μεγάλας λεωφόρους (Ἀξιοῦ, Στρυμόνος) κοιλάδων διοχετεύονται, ἀπὸ ἀνέκαθεν, τὰ κύματα ἐπιθέσεως πάντοτε ἐξ Α πρὸς Δ ἢ πρὸς Ν. Μὲ μίαν μόνον ἐξαίρεσιν πρόσφατον—Ἰούνιον 1913—ὅτε ὁ ἄξων ἐπιθέσεως εἶχε τὴν ἐντελῶς ἀντίθετον κατεύθυνσιν ἐκ Δ πρὸς Α καὶ διὰ πρώτην μετὰ 9 αἰῶνας φορὰν—ἐποχῆς Βασιλείου Β' «Βουλγαροκτόνου»—ἐκ τῆς κατευθύνσεως τοῦ Ν πρὸς Α καὶ Β.

—Αἱ κοιλάδες τῶν π. Στρυμόνος καὶ Νέστου γεφυροῦνται διὰ δύο κυρίως αὐχένων (Πρέντελ Χὰν—Πιρὶν) καὶ ἑνὸς ὑψπ. τοῦ, τοῦ Κάτω Νευροκοπίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

I. ΚΟΙΛΑΣ ΣΤΡΥΜΟΝΟΣ

(Σχ. 4, 5, 11)

Α. ΓΑΙΟΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ

I ΟΡΕΟΓΡΑΦΙΑ

— Δ υ τ ι κ ῶ ς : Ἐκ τοῦ Στρυμονικοῦ (Ὀρφανοῦ) κόλπου βαίνουν μὲ κατεύθυνσιν ἐκ Ν πρὸς Β ΒΔ τὰ ὄρη Κ ε ρ δ ύ λ ι α (1092) — Β ε ρ τ ί σ κ ο ς (1103) — Κ α ρ α ν τ ἀ γ ἢ Μ α υ ρ ο β ο ύ ν ι (1179) — Κ ρ ο ύ σ ι α ἢ Δ ύ σ ω ρ ο ν (860) — Μ π έ λ ε ς (Τ ρ ι ε θ ν ὲ ς 1883).

Ἡ ὀροσειρὰ αὕτη διαχωρίζει τὰ ρέοντα πρὸς Α ὕδατα εἰς τὴν πεδινὴν ζώνην τοῦ Στρυμόνος ἀπὸ τὰ ρέοντα πρὸς Δ εἰς τὴν λεκάνην τῶν λ. Βόλβης καὶ Λαγκαδᾶ καὶ τὸν π. Γαλλικόν, τοῦ ΕΔΚΜ.

— Ἐκ τοῦ Τριεθνοῦς Μπέλες ἡ ὀροσειρὰ κατευθύνεται πρὸς Δ ἐπὶ τοῦ : Μ π έ λ ε ς (παλ. Τ ρ ι ε θ ν ὲ ς 1.474) — Γ κ ρ ά ν τ σ κ ο ἢ Γ ρ ά δ ε ς ἀκολούθως πρὸς Β καὶ Α ἐπὶ τῆς Π λ α σ κ α β ί τ σ α — Ὀ γ κ ρ α σ δ ὲ ν (1.774) Μ ά λ ε ς ἢ Δ υ τ. Ὀ ρ β ή λ ο υ.

Ἡ ὀροσειρὰ αὕτη σχηματίζουσα ἡμιέλλειψιν μὲ τὸ κοῖλον ἐστραμμένον πρὸς Α περικλείει τὴν κοιλάδα τοῦ ππ. Σ τ ρ ώ μ ν ι τ σ α.

— Ἐκ τοῦ Μάλες ἡ κυρία ὀροσειρὰ ἀκολουθεῖ τὴν ἀρχικὴν (ἐκ τῆς θαλάσσης) κατεύθυνσίν της ἤτοι ΒΒΔ καὶ φέρεται μὲ τὰς ὀνομα-

σίας Β λ α χ ί ν τ ζ α – Σ β ι γ γ ό ρ – Ό σ ο γ γ ό φ σ κ α (2.252) – Μ π α γ λ α β ί κ α – Δ ο γ α ν ί τ σ α (1.829) – Τ σ έ ρ ν α κ (1.871).

Ὁ ὀρεινὸς ὄγκος τῆς Ὀσογγόφσκας δεσπόζων τῆς κοιλάδος ππ. Μπρεγκάλνιτσα καὶ τῶν ὑψπ. Ὄβτσε Πόλιε καὶ Κουμανόβου τοῦ Ε.Δ.Κ.Μ. (Δ) δεσπόζει ὡσαύτως καὶ ὅλης τῆς περιοχῆς τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος (Α).

Ἡ γραμμὴ ὑδροκρίτης τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης χωρίζει τὰ πρὸς Δ ρέοντα εἰς τὸ Ε.Δ.Κ.Μ. ὕδατα ἀπὸ τὰ πρὸς Α εἰς τὸ Ε.Δ.Α.Μ. ρέοντα τοιαῦτα.

Τὰ ὕδατα ταῦτα μέχρι τοῦ αὐχ. Γκιουγκέσεβο (Β Ὀσογγόφσκας) δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς «Γιουγκοσλαυικὰ» τὰ Δ, καὶ «Βουλγαρικὰ» τὰ Α, δεδομένου ὅτι ἀπὸ τοῦ Μάλες καὶ μέχρι τῶν Ν ἀντηρίδων τοῦ Τσέρνακ ἡ ὁ. γ. Γ. Β. ἀκολουθεῖ τὴν γραμμὴν ὑδροκρίτην τῆς ὀροσειρᾶς. Ἐκεῖθεν ὅμως ἐν τῇ πρὸς Β συνεχείᾳ της ἡ ὁ. γ. Γ. Β. ἀφίνει εἰς τὴν Γιουγκοσλαυικὴν Ἐπικράτειαν σημαντικῆς στρατ. ἀξίας ὑψώματα ἐξασφαλίζουσα εἰς ταύτην μεγάλα στρατηγικὰ πλεονεκτήματα ἔναντι τῶν Βουλγάρων ἐν τῇ ἄνῳ κοιλάδι τοῦ Στρυμόνος.

– Ἐκ τῆς Δογανίτσης ἡ ὀροσειρὰ συνεχίζεται πρὸς Β ἐπὶ τῶν ὀρέων Μ π έ σ ν α Κ ο μ π ί λ α (1.923) – Τ σ έ μ ε ρ ν ι κ. Διαχωρίζει αὕτη τὰ ὕδατα τὰ πρὸς Δ ρέοντα εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀν. Μοράβα ἀπὸ τὰ πρὸς Α ρέοντα εἰς τὸν ππ. Ντραγοβιτσίτσα.

Ἐκ τῆς κορυφῆς Τσέμερνικ (1.595) ἡ ὀροσειρὰ κατευθύνεται διὰ δύο κλάδων πρὸς δύο διαφόρους διευθύνσεις:

α) ΝΝΑ ἐπὶ τοῦ Ὅρσενικ – ὑψ. 1.654 – ὑψ. 1.247 – Δ ι ά β. Ζ ε μ έ ν. Ἡ ὀροσειρὰ αὕτη διαχωρίζει τὰς κοιλάδας τῶν ππ. Ντραγοβιτσίτσα (Δ) ἀπὸ τοῦ ππ. Μαγκοβίτσα (Α). ΝΑ ἐπέκτασις αὐτῆς εἶναι τὸ ὄρος Κοννόφσκα μὲ τὰ ὑψώματα Ἐ λ έ ν ο β α (1.277) – Μ π α ν τ έ ρ α (1.429). Ἡ ὁ. γ. Γ. Β. διερχομένη Α τοῦ Τσέρνακ καὶ ἐγκαρσίως τῆς π. γ. τοῦ ππ. Ντραγκοβιτσίτσα ἀκολουθεῖ τὴν κορυφογραμμὴν ὑψ. 1.654 – Ὅρσενικ. Κατερχομένη δ' ἀκολούθως δι' αὐχένος Α τοῦ ὑψ. 1.595 καὶ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ π. Σ ι κ ο β ί σ κ α (ππ. τοῦ Ν υ σ ά β α) τέμνει ἐγκαρσίως τὴν π. γ. αὐτοῦ δίς. Ἀφήνουσα δὲ τὸ ὑψπ. Τρν (ἐσχάτως μετονομασθὲν ὑπὸ τῶν ἐρυθρῶν Βουλγάρων εἰς Χ ί π σ ε β ο) καὶ τὸ ὕψωμα Βράβτσα εἰς τὴν Βουλγαρίαν βαίνει βορειοανατολικώτερον καὶ Δ τῆς Δ. Δ ρ α γ ο μ ά ν (μετωνομασθείσης εἰς Ρ ό ζ α ν τ ε λ).

β) Α εἰς Β ρ ά β τ σ α καὶ εἶτα ΝΑ εἰς τὴν ἐπιμήκη ὀροσειρὰν τοῦ Β ί σ κ ε ρ Π λ ά ν ι ν α τοῦ ὁποίου ΝΑ ἀπόφυσις εἶναι τὸ ὄρος Λ ι ο ῦ λ ι ν ὅπερ μετὰ τοῦ Β ι τ ό ζ α σχηματίζει τὴν κυ-

ρίαν πύλην εἰσόδου ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος πρὸς τὸ ὑψπ. Σόφιας.

Ἡ ὀροσειρὰ τοῦ Βίσκερ Πλάνινα διαχωρίζει τὸ πρὸς ΒΑ κείμενον ὑψπ. Σ ό φ ι α ς ἀπὸ τὰ πρὸς ΝΔ ὑψπ. Τ ρ ν καὶ Μ π ρ έ σ ν ι κ (τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος).

—Ἀ ν α τ ο λ ι κ ῶ ς: Ἐκ τοῦ Β ι τ ό ζ α—ὄρους δεσπόζοντος τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ π. Στρυμόνος ἀπ' Α, ὡς ἡ Ὀσογγόφσκα ἀπὸ Δ—ἡ ὀροσειρὰ ἡ περιβάλλουσα ἐκ τῆς κατευθύνσεως ταύτης τὴν κοιλάδα τοῦ π. Στρυμόνος διευθύνεται πρὸς Ν ὑπὸ τὰς ὀνομασίας: Β ε ρ ί λ α—Σ κ ό μ ι ο ν. Τὸ Σκόμιον τοῦ ὁποίου ὑψηλοτέρα κορυφὴ εἶναι τὸ Μ ο υ σ α λ ᾶ (2 925) ὑψηλότερον ὄρος ὅλης τῆς χερσονήσου(*) ἀποτελεῖ, ὡς γνωστόν τὸν ἕτερον, ἐκ τῶν δύο, ὀρεογραφικὸν κόμβον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ χερσονήσῳ. Εἶναι τὸ Σκόμβριον ὄρος κατὰ Ἡρόδοτον καὶ Σκόμιον ὄρος τῶν Βυζαντινῶν. Ἐξ αὐτοῦ ἀκτινοειδῶς κατευθύνονται πρὸς: α) ΒΑ τὸ Ἰ κ τ ι μ ά ν σ κ ι μέχρι τοῦ Σ τ ά ρ α Μ π α λ κ ὰ ν (Α ἵ μ ο υ) καὶ β) ΝΑ ἡ Δ υ τ. Ρ ο δ ό π η (Ζ α π ά ν τ ν ι Ρ ο ν τ ό π ι)—Κ ε ν τ ρ ι κ ὴ Ρ ο δ ό π η (Ἰ σ ε ν τ ρ ά ε ν ι Ρ ο ν τ ό π ι)—Ἀ ν α τ ο λ ι κ ὴ Ρ ο δ ό π η (Ἰ ζ ν τ ό χ ν ι Ρ ο ν τ ό π ι) καὶ Μ ι κ ρ ὰ Ρ ο δ ό π η —Σ α κ ὰ ρ—Σ τ ρ ά ν τ ζ α Μ π α λ κ ά ν. γ) Β τὸ Β ε ρ ί λ α —Β ι τ ό ζ α καὶ δ) Ν τὸ Π ι ρ ί ν ο (Μ π ὲ ζ Μ π ὸ ζ 2.645 καὶ Χ α μ π ὰ ρ Μ π ὰ ς 2.645)—Ἀ λ ῆ Μ π ο υ τ ο ὺ ς (2.212).

Ἡ ὀροσειρὰ αὕτη διαχωρίζει τὰ ὕδατα τὰ ῥέοντα πρὸς Δ εἰς τὸν π. Στρυμόνα ἀπὸ τὰ πρὸς Α συλλεγόμενα εἰς τὸν π. Νέστον.

Τὸ Ἀλῆ Μπουτοὺς (2.212) συνιστᾶ ὀρεογραφικὸν κόμβον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ε.Δ.Α.Μ.

Ἐκ τούτου κατευθύνονται πρὸς τὰ 4 σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος τὰ ὄρη:

—Α, ὑψ. 2.172 καὶ ὑψ. Σ β έ λ ι τ σ α (1.337)—Σ τ ρ α γ γ ά τ ς —Σ τ α υ ρ ὸ ς μέχρι Νέστου.

—Ν, αὐχὴν Π ρ ε σ ὲ κ (1.250)—Κ α ρ α ν τ ὰ γ (1.653). Ἐκ τοῦ Καραντὰγ ἡ ὀροσειρὰ διασπᾶται· καὶ εἷς μὲν κλάδος αὐτῆς βαίνει μὲ ΝΔ κατεύθυνσιν μὲ τὴν ὀνομασίαν ὄρη Β ρ ο ν τ ο ῦ ς (ὑψώ-

---

(*) Οἱ Βούλγαροι διὰ νὰ δώσουν μεγαλυτέραν ἔμφασιν εἰς τὴν μέχρις ἐδαφιαίας ὑποκλινότητος δουλικότητά των, μετωνόμασαν χάριν τοῦ ὑψηλοῦ των αὐθέντου τοῦ Κρεμλίνου—ζῶντος τούτου—τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τοῦ πατρώου των ἐδάφους(;;;) εἰς Σ τ ά λ ι ν. Ἴσως λόγῳ ἀλλαγῆς τῆς πολιτικῆς τῶν νέων τοῦ Κρεμλίνου αὐθεντῶν των δώσουν εἰς τὸ Μουσαλᾶ ἄλλην ὀνομασίαν ὡς: Κροῦστσεφ ἢ Μπουλγκάνιν.

ματα Λ α ϊ λ ά, 'Α λ ῆ Μ π α μ π ᾶ, Φ α ι ὰ Π έ τ ρ α) ἕτερος δὲ κατευθύνεται πρὸς Ν μέ τὴν ὀνομασίαν Φ α λ α κ ρ ὸ ν ὄ ρ ο ς —Μ ε ν ο ί κ ι ο ν (1.903—Κορ. 1.453).

'Η συνέχεια πρὸς Ν τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης διασπᾶται ὑπὸ τῆς π. γ. τοῦ ππ. 'Αγγίστα εἰς τὴν στεν. Τ α σ ο υ λ ο ὺ κ κι' ἀκολούθως φέρεται (πάντοτε μὲ Ν κατεύθυνσιν) ὡς Π α γ γ α ῖ ο ν (1.956) —Σ ύ μ β ο λ ο ν (694)(*). Τὰ ὄρη Παγγαῖον—Σύμβολον διαχωρίζονται ὑπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ π. Μαρμαρᾶ—ἐκβάλλοντος εἰς τὸ Θρακικὸν πέλαγος—ἣν διατρέχει ἡ 'Ε γ ν α τ ί α ὁ δ ὸ ς β α ί ν ο υ σ α ἐ π ὶ τ ῶ ν Ν Α ἀ ν τ ε ρ ε ι σ μ ά τ ω ν τ ο ῦ Π α γ γ α ί ο υ ὄ ρ ο υ ς.

—Τὸ ὄρος Φαλακρὸν κατευθύνεται πρὸς Α καὶ ἀπολήγει εἰς τὸ ὄρος Μ π ὸ ζ Ν τ ὰ γ (2111)—Χ ι ο ν ό τ ρ υ π α (2232) ὅπερ δεσπόζει τῆς Δ ρ ά μ α ς πρὸς Ν καὶ τοῦ ὑψπ. Κ ά τ ω Ν ε υ ρ ο κ ο π ί ο υ πρὸς Β. 'Η ὀροσειρὰ Φαλακροῦ—Μπὸζ Ντὰγ διαχωρίζει τὸ ὑψπ. Κάτω Νευροκοπίου ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς Δράμας.

—'Η κορυφὴ Φαιὰ Πέτρα δεσπόζει τῆς κοιλάδος τοῦ ππ. Κρουσοβίτη καὶ τῆς περιοχῆς τοῦ Σιδηροκάστρου.

—Δ. 'Η ἐπιμήκης ὀροσειρὰ τοῦ 'Αλῆ Μπουτοὺς ἐκτείνεται εἰς τήν: Λ ί π α (1501) — Δ ρ ε π α ν ο ε ι δ ὲ ς (1195) — "Α γ γ ι σ τ ρ ο ν ἢ Τ σ ι γ γ έ λ ι (1294) — Τ ρ ε ῖ ς Β ρ ύ σ ε ς — Κ α ρ α τ ὰ ς—ὕψωμα Κ ά σ τ ρ ο (626).

Τὸ ὕψωμα Κάστρο ἀπὸ Δ μετὰ τῆς Φαιᾶς Πέτρας ἀπ' Α συνιστοῦν ἐξαίρετον ἀμυντικὴν τοποθεσίαν διασφαλίζουσαν τὴν πεδινὴν ζώνην Σερρῶν ἀπὸ ἐχθρὸν προελαύνοντα κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ ππ. Κρουσοβίτη καὶ ἐκ τῶν κατευθύνσεων, ἢ Πρεσὲκ— Καρυδοχωρίου —'Αχλαδοχωρίου — Σιδηρόκαστρον, ἢ 'Αγκίστρου —Κάλης— 'Αχλαδοχωρίου— Σιδηρόκαστρον.

Τὰ ὑψώματα ἐξ ἄλλου Λίπα καὶ Δρεπανοειδὲς δεσπόζουν τῆς μικρᾶς πεδινῆς ζώνης 'Αχλαδοχωρίου, ζώνης ἥτις ἐκτείνεται ἐπὶ μήκους 7 χλμ. ἀπὸ τῶν Ν καὶ ΝΑ ὑπωρειῶν αὐτῶν μέχρι τῶν ΒΔ κλιτύων τοῦ Λαϊλᾶ.

Αἱ Δ ἀντηρίδες τοῦ 'Αγγίστρου χαμηλοῦνται ὁμαλῶς καὶ εἶναι κεκαλυμμέναι ὑπὸ θάμνων καὶ πρίνων, δ ι α σ π ω μ έ ν η ς π α ρ'

(*) 'Η συνέχεια τῆς ὀροσειρᾶς δι' ὑποθαλασσίων αὐχένων ἀναφαίνεται εἰς τὴν νῆσον Θ ά σ ο ν (κορυφὴ 'Υ ψ ά ρ ι ο ν 1203) νῆσον Σ α μ ο θ ρ ά κ η ν (κορυφὴ Φ ε γ γ ά ρ ι 1700)—νῆσον "Ι μ β ρ ο ν (600) —"Ι λ ι ο ν (Μικρασίας)— "Ι δ η (815). Οὕτω τὸ Σ κ ό μ ι ο ν συνδέεται μὲ τὸν ὀρεογραφικὸν κόμβον Μ ο υ ρ ά τ (ἢ Δίνδυμον 2330) τῆς Δυτ. Μικρασίας.

α ὐ τ α ῖ ς τῆς ὀρεινῆς συνεχείας ὑπὸ τῆς ἐκ Β πρὸς Ν διευθυνομένης π.γ. τοῦ Στρυμόνος, ε ἰ ς τ ὴ ν σ τ ε ν ω π ὸ ν Ρ ο ῦ π ε λ.

— Δυτικώτερον ἡ ὀροσειρὰ συνεχίζεται μὲ τὴν κυρίαν ὀνομασίαν Μ π έ λ ε ς ἢ Κ ε ρ κ ί ν η (2031).

Τὸ ὄρος Μπέλες ἐφ' οὗ βαίνει ἡ ὁ.ν.Ε.Β. διαχωρίζει τὴν κάτω ζώνην (πεδινὴν) τῆς κοιλάδος Στρυμόνος ἀπὸ τῆς μέσης ζώνης ἤτοι τῆς κοιλάδος τοῦ ππ. Στρώμνιτσα, τοῦ Πετριτσίου, Πετρόβου, Μέλνικ, Σβέτι Βράτς.

Ἡ συνέχεια τῆς ὀροσειρᾶς πρὸς Δ (Μπέλες) ἀπὸ τῆς Δ πλευρᾶς τῆς στεν. Ροῦπελ φέρεται μὲ τὰς ὀνομασίας: Σ ο υ λ τ α ν ί τ σ α – Π α λ η ο υ ρ γ ι ῶ ν ε ς (367) – ὑψμ. 868 – Β ά σ α ν ο (789) Ἀ ρ π α λ ο ῦ κ ι – Κ ε λ κ α γ ι ᾶ – Κ ι τ σ ὶ Καγιὰ – Ἰ σ τ ί μ π ε ϊ (1339). Τὰ ὑψώματα ταῦτα ὑψίστης στρατιωτικῆς ἀξίας ἀποτελοῦν τὸν θ ύ λ α κ ο ν Μ π έ λ ε ς. Ἡ ἀμυντικὴ δὲ τούτων ὀργάνωσις ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν τοιαύτην τῶν ὑψωμάτων τοῦ Ἀγγίστρου ἀσφαλίζει τὴν διάβασιν Ροῦπελ ἀπὸ πάσης ἐχθρικῆς προελάσεως ἐκ Β.

Ἡ συνέχεια τῶν ὑψωμάτων τοῦ Μπέλες πρὸς Δ εἶναι: Π ο π ο τ λ ί β ι τ σ α (1706) – Ρ ο υ π έ σ κ ο – Δ ε μ ὶ ρ Κ α π ο ῦ (2031) ὑψηλοτέρα κορυφὴ τοῦ Μπέλες (*) – Κ α λ α μ π ά κ α (1840) — ὑψμ. 1905 — ὑψμ. 1883 Τ ρ ι ε θ ν έ ς.

(*) Εἰς τὸ Δεμὶρ Καποῦ—Παλ. 85 Ε.Φ.—ἔλαβε χώραν συνοριακὸν ἐπεισόδιον κατὰ Σεπτέμβριον 1925 μεταξὺ στρατιωτῶν φρουρῶν Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων. Εἰς τὴν θέσιν Δεμὶρ Καποῦ τὰ δύο φυλάκια εὑρίσκονται πλησιέστατα παρὰ τὸν μικρὸν ὀρεινὸν αὐχένα διαχωριζόμενα ὑπὸ κοινοῦ συρματοπλέγματος. Βούλγαροι καὶ Ἕλληνες στρατιῶται ἐντὸς τοῦ Ε.Φ. συνέπαιζον «πρέφαν». Ἀνεφύει ὅμως διαφορὰ μεταξὺ τούτων τὴν ὁποίαν οἱ Βούλγαροι ἐθεώρησαν καλὸν νὰ ἐπιλύσουν διὰ τῶν ὅπλων σπεύσαντες εἰς τὸ φυλάκιόν των καὶ λαβόντες θέσεις εἰς τὸ πρὸ αὐτοῦ χαράκωμα. Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται μὴ ἀναμένοντες τοιαύτην ἐξέλιξιν κατελήφθησαν ἐξ ἀπίνης φονευθέντων δύο ἐξ αὐτῶν ἐκ μικρᾶς ἀποστάσεως, μόλις 40 μ., ἀφ' ἧς ἐπυροβολοῦντο. Ἔσπευσαν δὲ ν' ἀπαντήσουν καὶ οὗτοι εἰς τὰ πυρὰ τῶν Βουλγάρων, φονεύσαντες τρεῖς ἐξ αὐτῶν. Οἱ τάφοι Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων εὑρίσκονται καὶ σήμερον ἔναντι ἀλλήλων εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην. Ὁ Διοικητὴς λόχου προκαλύψεως λοχαγὸς Πεζικοῦ Χρ. Βασιλειάδης ἔσπευσεν ἐκ τῶν Ἄνω Ποροΐων εἰς τὸ σημεῖον συμπλοκῆς διὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν. Καίτοι ὅμως ἐκράτει ἐπὶ τῆς ράβδου του λευκὸν μανδήλιον οἱ Βούλγαροι ἐπυροβόλησαν καὶ ἐφόνευσαν αὐτόν. Ἡ πατρὶς τοῦ ἔστησεν ὡραῖον μαρμάρινον τάφον εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου Ἄνω Πορόϊα. Ὁ τότε πρωθυπουργὸς στρατηγὸς Θεοδ. Πάγκαλος διέταξεν ἄμεσον προέλασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐντὸς τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐδάφους. Ἡ VI Μεραρχία ἐβάδισε πάραυτα ἐκ Σερρῶν καὶ διὰ τῶν δύο συνταγμάτων της 21ου καὶ 19ου κατέλαβε τὸ Π ε τ ρ ί τ σ ι — Λ ε β ά ν ο β ο — Π έ τ ρ ο β ο, ἄνευ ἀν-

Ἡ ὁ.γ.Ε.Β. διερχομένη ἐκ τῆς κορυφογραμμῆς τοῦ Ἀλῆ Μπουτοὺς ἀφίνει πρὸς Β μὲν τὸ ἔδαφος τῆς Βουλγαρίας μὲ ὁμαλωτάτην κλίσιν, δασωμένον μὲ δάση ἐλάτης καὶ ὀξυᾶς μὲ ἀφθονίαν ἐλάτων καὶ βλάστησιν καὶ μὲ ἀρκετὰς ὁδεύσεις αἵτινες ἐκ τῶν παραμεθορίων Βουλγαρικῶν χωρίων, Πέτροβο, Γκολέσοβο, Γκαϊτανίνοβο ἄγουν ἀνέτως πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν μεθόριον, ἐνῶ ἀντιθέτως τὸ ἐντεῦθεν τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς ἔδαφός μας ἔχει ἀποτόμους κλίσεις εἶναι λίαν βραχῶδες, γυμνὸν καὶ μὲ τραχείας δυσβάτους χαραδρώσεις. Ὅλη ἡ Ἑλληνικὴ περιοχὴ τοῦ Ἀλῆ Μπουτοὺς ἤτοι ἀπὸ τῆς Λόφτσας μέχρι τοῦ Ἀγγίστρου σ τ ε ρ ε ῖ τ α ι π α ν τ ε λ ῶ ς ὕ δ α τ ο ς οὐδεμιᾶς ὑπαρχούσης—ἔστω καὶ ἀσημάντου παροχῆς—πηγῆς. Ἐκ τοῦ Ν τοῦ «2212» αὐχένος Πρεσὲκ (1250) ἡ ἄνοδος εἶναι λίαν ἐπίπονος λόγῳ τῆς κατὰ 1000 μ. ὑψομ. διαφορᾶς, τοῦ βραχώδους τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς ἐλλείψεως ὁδεύσεων. Ἡ διαδρομὴ ἐξ ἄλλου τῆς Ἑλληνικῆς μεθορίου ἀπὸ τοῦ «2172» λέχρι Λίπας εἶναι ἀδύνατος μέσῳ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους καὶ δέον ν' ἀκολουθήσῃ τις τὸ δρομολόγιον Πρεσὲκ — Καρυδοχωρίου, ἤτοι κάθοδον καὶ ἄνοδον πάλιν, διὰ νὰ ἀχθῇ ἐκ τῆς κορυφῆς 2172 Ἀλῆ Μπουτοὺς εἰς τὴν κορυφὴν Λίπα (1501). Ἡ ὅλη περιοχὴ ἀπὸ Στραγγάτς μέχρι Λίπας (Ἑλληνικὴ) εἶναι γυμνὴ πλὴν σημείων τινων ἔνθα συναντῶνται θαμνώδεις—περιορισμέναι ὅμως—ἐκτάσεις. Β Σβέλιτσας ὑπάρχει δάσος ἐξ ὀρεινῆς πεύκης ὅπερ ἐκτείνεται μέχρι ἀποστάσεως 1000μ. Ν τοῦ ὑψμ. 2172 καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐνδημεῖ ἡ ἄρκτος.

—Τὸ ὄρος Μπέλες ἔχει ἐπίσης τὰς πρὸς Βουλγαρίαν κλιτεῖς του ὁμαλὰς καὶ πυκνοδασωμένας, ἐνῶ αἱ Ἑλληνικαὶ κλιτεῖς αὐτοῦ εἶναι εἰς πλεῖστα σημεῖα ἀπρόσιτοι (Ν Ποποτλίβιτσας, Ρουπέσκο) λίαν βραχώδεις καὶ γυμναί. Αἱ περιοχαὶ Κελκαγιά, Ἰστίμπεϊ, Κιτσίκαγιᾶ, εἶναι δασωμέναι ἐκ καστανιῶν καὶ ὀξυῶν. Ἡ Ποποτλίβιτσα εἰς τὰ χαμηλώτερα σημεῖα αὐτῆς καλύπτεται ὑπὸ αἰωνοβίων ὀξυῶν αἵτινες ἀποτελοῦν πυκνὸν καὶ μεγάλης ἐκτάσεως δάσος.

Αἱ Βουλγαρικαὶ ἀντηρίδες τοῦ Μπέλες ἔχουν πυκνότατον ὁδικὸν δίκτυον βαῖνον παραλλήλως καὶ ἐγκαρσίως τῆς ὁ. γ. Ε. Β. ἣν φέ-

---

τιστάσεως τῶν Βουλγάρων καὶ κατηυθύνετο πρὸς Κρέσναν—Τσουμαγιᾶν. Τῇ ἐπεμβάσει τῆς ΚΤΕ αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις μετὰ 15θήμερον ἐγκατέλειψαν τὸ «Βουλγαρικὸν ἔδαφος» ἡ δὲ Ἑλλὰς ὑπεχρεώθη εἰς πληρωμὴν ἀποζημιώσεως 50 ἑκ. χρυσῶν φράγκων διὰ τὰς ἐπενεχθείσας ζημίας.

Οἱ Βούλγαροι ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου κατεσκεύασαν μέγα κτίριον Γυμνασίου εἰς Πετρίτσι ὅπερ εἰρωνικῶς ἀποκαλοῦν «Παγκαλώφ» καὶ ἠλεκτροφώτισαν τὰ πτωχά των χωρία τῆς περιοχῆς Πετριτσίου.

ρουν εἰς ταχεῖαν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸ σημαντικώτατον κέντρον Π ε τ ρ ί τ σ ι κείμενον εἰς τὰς Β προσβάσεις τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης. Οὐχ' ἧττον ὅμως καὶ ἀπὸ τῆς Ν πλευρᾶς του τὸ Μπέλες ἔχει εὐαρίθμους ὁδεύσεις στρατιωτικάς, κατασκευασθείσας ἢ καὶ βελτιωθείσας κατὰ τὴν περίοδον 1936—40 καὶ αἵτινες συνδέουν τὰ ὑψώματα Δεμὶρ Καποῦ, Ποποτλίβιτσαν, Ρουπέσκο, Ἰστίμπεϊ, Κελκαγιᾶ, Κιτσὶ Καγιᾶ, Βάσανο καὶ Ἀρπαλοῦκι μεταξύ των ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ χωρίον Ν. Πετρίτσι (π. Βέτρινα) κείμενον εἰς τὰς Ν ὑπωρείας τοῦ Μπέλες εἰς 4 χιλ. ἀπόστασιν ἐκ τῆς σιδηρᾶς ἀρτηρίας Θεσσαλονίκης—Σερρῶν. Ἀπὸ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Στρυμόνος καὶ ΝΑ Ν. Πετριτσίου οἱ Βούλγαροι κατεσκεύαζον κατὰ τὸ 1941—44 τμῆμα σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἑνώσουν μέσῳ Ροῦπελ τὸ δίκτυόν των εἰς Κοῦλαν μὲ τὸ τῶν ΣΕΚ παρὰ τὸ Ν. Πετρίτσι καὶ δημιουργήσουν οὕτω ἀνταπόκρισιν διὰ σιδηροδρόμου ἐκ Σόφιας μέχρι Θεσσαλονίκης καὶ τὸ Αἰγαῖον.

Τὸ Μπέλες εἰς ἐλάχιστα μόνον τμήματα αὐτοῦ, ἰδίᾳ Ν Ποποτλίβιτσας εἶναι βραχῶδες. Τὸ ἔδαφός του εἶναι ἀργιλλῶδες ἢ ἐκ σεσαθρωμένων βράχων. Καὶ ἐπὶ τῶν δύο κλιτύων του, Ἑλληνικῶν καὶ Βουλγαρικῶν, ὑπάρχουν πολλαὶ πηγαὶ αἱ ὁποῖαι ἐνῶ δὲν εἶναι εὐδιάκριτοι ἀνευρίσκονται εὐκόλως κάτω ἀπὸ τὰ παχέα στρώματα φυλλωμάτων ἅτινα καλύπτουν μεγάλας ἐκτάσεις αὐτοῦ οὐ μόνον ἐντὸς τῶν δασῶν του ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς γυμνὰς κλιτεῖς αὐτοῦ (μεταφοραὶ—ἀποθέσεις ὑπὸ τῶν ἀνέμων). Ἐντὸς τῶν φυλλωμάτων ἀναμοχλεύων τις εὑρίσκει πληθὺν καλύκων καὶ ἄλλων εἰδῶν στρατιωτικῶν ὡς φυσιγγιοθηκῶν, κατυμμάτων κ.λ.π. ἐνίοτε δὲ καὶ ἀνθρώπινα ὀστᾶ. Τεκμήρια πάντα ταῦτα τῶν σκληρῶν μαχῶν αἵτινες ἔλαβον χώραν εἰς τὰ πρανῆ καὶ ἀντιπρανῆ του κατὰ τὴν τελευταίαν 40ετίαν (1913—1916—17—18—1925—1941—1948—49). Τὸ τίμιον ὄντως αἷμα τῶν ἡρώων ἡμῶν, ἔχει ὑπεραφθόνως ποτίση τὰ ἐδάφη τοῦ Ἑλληνοαιματοβαμμένου τούτου ὄρους, ἀπὸ τῶν Ν ὑπωρειῶν του, τῶν ἀντηρίδων καὶ κορυφῶν του μέχρι καὶ τῶν Β ὑπωρειῶν αὐτοῦ. Συντρέχοντος καὶ τοῦ ὑψμ. αὐτοῦ (2.031) κατὰ 2 μ. χαμηλωτέρου τοῦ ὑψδ. τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἄθω (2.033), δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ χαρακτηρισθῇ τὸ Μ π έ λ ε ς ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν Ἐθνικὸν Ἅγιον Ἑλληνικὸν Ὄρος.

—Παρὰ τὰς Ν ὑπωρείας αὐτοῦ εὑρίσκονται τὰ παραμεθόρια Ἑλληνικὰ χωρία: Μουρηὲς (π. Ἀκύτζαλη), Ἄνω καὶ Κάτω Σούρμενα, Ἄνω Ἁγ. Παρασκευή, ἅπαντα Δ τῆς στεν. Δοβᾶ Τεπέ, Καλοχώριον—Πλατανάκια—Κάτω καὶ Ἄνω Πορόϊα—Ροδόπολις—Λειβαδιᾶ—Μανδράκι—Θρακικὸν—Βυρώνεια—Ν. Πετρίτσιον Α Δοβᾶ Τεπέ. Παρὰ δὲ τὰς

Β ὑπωρείας τοῦ Μπέλες τά: Μπάνσκο, Γκάμπροβο, Κολέσινο, Μπορίσοβο, Ντράζιεβο, Κουαρένε, ἅπαντα Γιουγκοσλαυικά, Γκάμπρενε, Σκράτ, Κλιούτς, Γιαβόρνιτσα, Σαμουήλοβο, Κολάρεβο, Πετρίτσι, ἅπαντα Βουλγαρικά καὶ τα Ἑλληνικὰ χωρία Μεσαία καὶ Κατώμερον κείμενα ἐντὸς τοῦ θυλάκου Μπέλες.

ΣΤΕΝΩΠΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΒΑΣΕΙΣ

Ἐπὶ τῶν περιβαλλουσῶν τὴν κοιλάδα τοῦ π. Στρυμόνος ὀροσειρῶν ὡς καὶ κατὰ μῆκος τῆς π. γ. αὐτοῦ ὑπάρχουν πλεῖσται ὅσαι στενωποὶ καὶ διαβάσεις δι' ὧν βαίνουν ἀρτηρίαι σιδηραί τε καὶ ὁδικαὶ ἢ ὀρειναὶ ὁδεύσεις, θέτουσαι εἰς ἐπαφὴν εἴτε τὰ κέντρα κόμβους συγκοινωνιῶν τὰ ἐντὸς τῆς κοιλάδος μεταξύ των, εἴτε μετὰ τῶν κέντρων τῶν γειτονικῶν κοιλάδων ἢ ὑψπ.

– ***Δ ὀροσειρά***

1) Ρ ε ν τ ί ν α ς μεταξὺ τῶν Κερδυλίων καὶ Στρατονικίου ὄρους δι' ἧς διέρχετοι ἡ Ἐγνατία ὁδὸς Θεσσαλονίκης – Καβάλας.

2) Δ ο β ᾶ Τ ε π ὲ μεταξὺ τοῦ Μπέλες καὶ τῶν Κρουσίων. Δι' αὐτῆς διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ ἀρτηρία Θεσσαλονίκης – Σερρῶν.

3) Κ ω σ τ ο υ ρ ί ν ο υ δι' ἧς ἐπικοινωνεῖ ἡ κοιλὰς ππ. Στρώμνιτσα μετὰ τῆς κάτω κοιλάδος τοῦ π. Ἀξιοῦ καὶ τῆς λεκάνης Δοϊράνης.

4) Ν τ ά μ ι τ ε π ὲ δι' ἧς ἡ κοιλὰς τοῦ ππ. Στρώμνιτσα ἐπικοινωνεῖ μετὰ τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ ππ. Μπρεγκάλνιτσα.

5) Γ κ α μ π ρ ό β ο υ ἢ α ὐ χ ὴ ν Λ ο υ γ κ ά ρ δι' οὗ διέρχεται ἡ ὁδὸς ἀπὸ Τζουμαγιᾶς – Λογκοντὰς (Βουλγ.) πρὸς Τσάρεβο Σέλο (Γιουγκ.).

6) Α ὐ χ ὴ ν Μ ά λ ε ς δι' ἧς διέρχεται ἡ ὁδὸς Μπρεζνίτσης – Πέχτσεβου (ἢ Πέτσοβου) ἥτις συναντᾶ τὴν μεγάλην ὁδὸν Σόφιας – Πετριτσίου — Στρωμνίτσης — Δοϊράνης — Θεσσαλονίκης. Διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης αἱ κοιλάδες Στρυμόνος — Στρώμνιτσα ἐπικοινωνοῦν μετὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Μπρεγκάλνιτσα καὶ τῆς Θεσσαλονίκης.

7) Γ κ ι ο υ γ κ έ σ ε β ο δι' ἧς διέρχεται ἡ ὁδικὴ ἀρτηρία Σόφιας — Κιούστενδηλ — Γκιουγκέσεβο — Κρίβα Παλάγκας — Κουμανό-

βου. Εἶναι ἡ κυρία ὁδὸς-ἄξων προελάσεως ἐκ τοῦ Ε. Δ. Κ. Μ. πρὸς ἄνω κοιλάδα τοῦ Στρυμόνος.

8) Ρέσεν. Διὰ ταύτης διέρχεται ἡ ὁδὸς ἐκ Κιούστενδηλ πρὸς Μπόζιλγκραντ, Γιουγκοσλαυικὴν πόλιν τῆς μέσης κοιλάδος τοῦ ππ. Δραγκοβιτσίτσα. Ἐκεῖθεν διὰ τριῶν διαφορετικῶν ὁδεύσεων ἡ ἄνω κοιλὰς τοῦ Στρυμόνος ἐπικοινωνεῖ:

—δι' ὀρεινῆς ὁδεύσεως μετὰ τῆς Ραντοβνίτσας πρὸς Δ, κειμένης ἐπὶ τοῦ ππ. Γκολέμα (Πιτσίνια) ἤτοι μετὰ τῆς κοιλάδος τοῦ π. Ἀξιοῦ.

—δι' ὁδοῦ βαινούσης ΒΔ ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ ππ. Ντραγκοβιτσίτσα πρὸς Σουρντουλίτσαν—Βλαντίτσκι Χὰν τῆς κοιλάδος τοῦ π. Ἀν. Μοράβα δι' ἧς διέρχεται ἡ γραμμὴ Σεμπλὸν (Ὀριὰν) καὶ ἡ μεγάλη ὁδικὴ ἀρτηρία Θεσσαλονίκης—Σκοπίων—Νύσης—Βελιγραδίου.

—διὰ διακλαδώσεως τῆς ἀνωτέρω ὁδοῦ πρὸς Κλεισούραν—κειμένην εἰς τὰς Α ὑπωρείας τοῦ «ὑψ. 1595»—κι' ἐκεῖθεν πρὸς Τρν καὶ κοιλάδα ππ. Σοκοβίσκα μὲ τὴν κοιλάδα τοῦ π. Νυσάβα.

—Β ὀροσειρά.

9) Δ. Βλαντάγιας εἶναι ἡ κυρία πύλη εἰσόδου ἀπὸ τῆς κοιλάδος Στρυμόνος πρὸς τὸ ὑψπ. Σόφιας. Σχηματίζεται μεταξὺ τῶν ὀρέων Λιοῦλιν—ΝΑ ἀποφύσεως τοῦ Βίσκερ Πλάνινα—καὶ τοῦ ὄρους Βιτόζα. Διέρχεται δι' αὐτῆς εὐρεῖα λεωφόρος-ὁδὸς ἀπὸ Σόφιας πρὸς Ραδομὶρ καὶ ἡ σιδηρ. γραμμὴ Σόφιας—Ραδομίρ.

—Δ. Ὀροσειρὰ

10) Διαβ. Μποῦκα Πρεσλὰπ ἐπὶ τῆς Βερίλα δι' ἧς διέρχεται ἡ ὁδὸς Σαμακόβου—Ραδομίρ.

11) Διαβ. Κλεισούρας. Διέρχεται δι' αὐτῆς ἡ κυρία ὁδὸς δι' ἧς τὸ ὑψπ. Σαμακόβου ἐπικοινωνεῖ μετὰ τῆς Ἄνω κοιλάδος Στρυμόνος ἤτοι ἡ ὁδὸς Σαμακόβου—Ντουπνίστης.

12) Διαβ. Πόποβα Σίπκα δι' ἧς διέρχεται ὁδὸς νεοκατασκευασθεῖσα ἐκ Σαμακόβου πρὸς Μονὸς—Ρίλου Ρίλα — Κοτσερίνοβο. Διὰ τῆς ὁδεύσεως ταύτης τὸ ὑψ. Σαμακόβου (ἔνθα σημαντικαὶ ἀποθῆκαι πολεμικοῦ ὑλικοῦ τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ) ἐπικοινωνοῖ μετὰ τῆς μέσης καὶ ἄνω κοιλάδος τοῦ π. Στρυμόνος.

13) Π ρ έ ν τ ε λ Χ ά ν(*) μεταξὺ τῶν Ν ἀντηρίδων τοῦ Ρίλα Πλάνινα καὶ τοῦ Πιρίνο. Διὰ τῆς σημαντικῆς στρατ. ἀξίας διαβ. ταύτης ἐπικοινωνεῖ ἡ ἄνω κοιλὰς τοῦ π. Νέστου μετὰ τῆς μέσης κοιλάδος τοῦ π. Στρυμόνος.

14) Α ὐ χ ή ν «Λ ί μ ν η Π α π ᾶ» δι' οὗ διέρχεται ἡ νεοκατασκευασθεῖσα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ὁδὸς ἐκ Σβέτι Βράτς πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Νέστου.

15) Π ι ρ ί ν δι' ἧς διέρχεται ἡ ὁδὸς Κούλας—Γκολέσοβου—Παρὶλ—Γκαϊτανίνοβο—Νευροκοπίου. Σχηματίζεται αὕτη μεταξὺ Ν ἀντηρίδων τοῦ Πιρίνο καὶ τῶν Β τοῦ 'Αλῆ Μπουτούς. Ἡ δι' αὐτῆς διερχομένη ὁδὸς θέτει εἰς ἐπικοινωνίαν τὴν μέσην κοιλάδα τοῦ Στρυμόνος μετὰ τῆς κοιλάδος τοῦ π. Νέστου.

16) Α ὐ χ ή ν Π ρ ε σ έ κ Ν τοῦ ὀρεογραφικοῦ κόμβου «'Αλῆ Μπουτοὺς 2212» καὶ χαμηλότερον αὐτοῦ κατὰ 1000μ. διὰ ταύτης διέρχεται ὀρεινὴ ὅδευσις ἐκ Κάτω Νευροκοπίου—Δασωτοῦ—Καταφύτου (τοῦ ὑψπ. Κ ά τ ω Ν ε υ ρ ο κ ο π ί ο υ) πρὸς Καρυδοχῶρι—'Αχλαδοχῶρι—Σιδηρόκαστρον ἤτοι ἐπικοινωνεῖ διὰ ταύτης ἡ κοιλὰς τοῦ ππ. Κρουσοβίτη μετὰ τοῦ ἐν λόγῳ ὑψιπέδου.

17) Δ ι α β. Κ ά τ ω Β ρ ο ν τ ο ῦ ς μεταξὺ τῶν ὀρέων Καραντὰγ καὶ Μενοικίου. Δι' αὐτῆς διέρχεται ἡ σημαντικῆς στρατ. ἀξίας ὁδὸς Σ ε ρ ρ ῶ ν—Κάτω Βροντοῦς — Κάτω Νευροκοπίου ἤτοι ἐπικοινωνεῖ ταχύτατα ὁ κόμβος Σερρῶν μετὰ τοῦ ὑψπ. Κάτω Νευροκοπίου.

18) Σ τ. Τ α σ ο υ λ ο ύ κ. Σχηματίζεται μεταξὺ τῶν ΝΑ ἀντηρίδων τοῦ Μενοικίου ὄρους (ὑψμ. 1453) καὶ τῶν ΒΔ τοῦ Παγγαίου. Ἔχουν μῆκος 15 περίπου χλμ. καὶ πλάτος ἀπὸ 3—5χλμ. Αἱ σχηματίζουσαι τὴν στεν. ἀντηρίδες εἶναι πετρώδεις καὶ γυμναί. Ὁ ππ. 'Αγγίστας διέρχεται τὴν στεν. συσφιγγόμενος ἐν μέσῳ βραχωδῶν καὶ

(*) Τὴν 10 'Ιουλίου 1913 ἡ VII 'Ελληνικὴ Μεραρχία (9 ταγμάτων) ὑπὸ τὸν Συν]χην Μηχ]κοῦ Σωτήλην προελαύνουσα κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ Νέστου λόγῳ τῆς συμπτύξεως τῶν πρὸ αὐτῆς Βουλγαρικῶν δυνάμεων πρὸς Τζουμαγιὰν διετάχθη νὰ διευθυνθῇ μετὰ τοῦ ἀποσπάσματος VI Μεραρχίας πρὸς Σιμιτλῆ ἵνα διευκολύνῃ τὴν πρὸς Β προέλασιν τοῦ κέντρου, ἀ φ' ο ὗ ἀ φ ί σ η μ ι κ τ ὴ ν τ α ξ ι α ρ χ ί α ν εἰς τὴν περιοχὴν Μπάνσκο (Μαχωμίαν)—Νευροκοπίου διὰ τὴν προστασίαν τοῦ δεξιοῦ καὶ τῶν συγκοινωνιῶν της ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Γιακουρούδας καὶ τῶν διαβ. τῆς Ροδόπης. Ὁ ἐχθρὸς κατεῖχε τὴν στενωπὸν Πρέντελ Χὰν τὴν ὁποίαν μετὰ σκληρὰς μάχας, πενθημέρου διαρκείας καὶ σημαντικὰς ἀπωλείας, κατέλαβον αἱ 'Ελληνικαὶ δυνάμεις ἐπελθούσης εἶτα τῆς ἀνακωχῆς (18 'Ιουλίου 1913).

ἀποτόμων κλιτύων θεώμενος ἀφ' ὑψηλοῦ ἐκ τῆς σιδηρ. γραμμῆς ἢ τῆς ὁδικῆς αἱ ὁποῖαι διέρχονται διὰ τῆς στεν. ταύτης. Ἡ σιδηρ. γραμμὴ διέρχεται καὶ διὰ τριῶν σηράγγων τῆς στενωποῦ. Πρὸς τὴν Ν ἔξοδον τῆς στεν. ὑφίστανται διακλαδώσεις τῆς ὁδοῦ Σέρραι—Δράμα ἀπὸ τοῦ χωρίου Μεσοράχη καὶ τῆς αὐτῆς σιδηρ. γραμμῆς (4 χλμ. Δ τοῦ ΣΣ Μυρίνης) πρὸς Ἀμφίπολιν ἔνθα συναντοῦν τὴν Ἐγνατίαν ὁδὸν Θεσ]νίκης—Καβάλας.

Ἐπίσης νεοκατασκευασθεῖα ὁδὸς ἀπὸ τοῦ ΣΣ. Ἀγγίστης ἐντὸς τῆς στεν. Τασουλοὺκ βαίνει πρὸς Ἀγγίσταν—Ροδολῖβος—Ἀμφίπολιν. Διὰ τῆς στεν. Τασουλοὺκ ἐπικοινωνοῦν γενικῶς αἱ Σέρραι μετὰ τῆς Δράμας καὶ ἡ Δράμα, εἰδικώτερον, μετὰ τῆς Θεσ]νίκης.

ΣΤΕΝΩΠΟΙ ΚΑΤΑ ΜΗΚΟΣ ΤΗΣ Π.Γ. ΣΤΡΥΜΟΝΟΣ

19) Στ. Ραδομὶρ εἶναι μήκους 15 χλμ. καὶ πλάτους 500—2000μ. εὑρίσκεται δὲ μεταξὺ Πέρνικ—Ραδομίρ. Δι' αὐτῆς διέρχονται ἡ σιδηρὰ καὶ ὁδικὴ ἀρτηρία Ραδομὶρ - Πέρνικ—Βλαντάγια—Σόφια.

Τὰ εἰς τὴν Α πλευρὰν τῆς στεν. ὑψώματα δεσπόζουν τῶν τῆς Δ, ἅτινα εἶναι χαμηλώτερα καὶ ὑπάρχει ἐπ' αὐτῶν δίκτυον καρροποιήτων ὁδῶν. Ἐν τούτοις ἀπὸ τὰ Α ὑψώματα, καίτοι ἀπότομα διέρχεται ἡ ὁδὸς περὶ τὸ μέσον τῆς στεν. ὅπου ὁ π. Στρυμὼν κάμπτεται εἰς ἀγκῶνα, ὑπάρχει δ' ἐπ' αὐτοῦ γέφυρα τῆς ὁδοῦ Ραδομὶρ — Μπρέζνικ—Τρν.

Ἡ στεν. παρακάμπτεται διὰ τῆς ὁδοῦ Ντουπνίστης — Βλαντάγιας.

20) Στ. Ζεμὲν ἔχει μῆκος 18 χλμ. καὶ πλάτος ἐλάχιστον μὲν ἴσον πρὸς τὸ πλάτος τοῦ ποταμοῦ 60—100μ. καὶ μέγιστον 1 χλμ. Δι' αὐτῆς διέρχεται μόνον ἡ σιδηρ. γραμμὴ Κιούστενδηλ—Σόφιας. Ἡ στεν. αὕτη εἶναι ἡ διασπωμένη συνέχεια τῆς ὀροσειρᾶς Ὄρσενικ — ὑψμ. 1247, ΝΑ τοῦ ὑψώματος τούτου ὑπὸ τῆς π.γ. τοῦ Στρυμόνος ἐνῶ ἡ συνέχεια ταύτης φέρεται μὲ τὴν ὀνομασίαν Κονόφσκα ἧς ἡ ἀμέσως ΒΔ κορυφὴ μὲ τὴν ὀνομασίαν Ἐλένοβα (1277) σχηματίζει τὴν Α πλευρὰν τῆς στεν. Τὰ Α ὑψώματα τῆς Ἐλένοβα ὑπέρκεινται τῶν τοιούτων τῆς Δ πλευρᾶς καὶ παρουσιάζουν ἑκατέρωθεν τῆς στεν. βραχώδη τὰ πλευρά.

Καίτοι τὰ ἑκατέρωθεν ὑψώματα ἔχουν ἀρκετὸν ὕψος (πέριξ τῶν 1500μ.) ὑφίστανται πολλαὶ ἡμιονικαὶ ὁδοὶ ἐκ Ν πρὸς Β καὶ οὕτω πα-

ρακάμπτεται καὶ ἡ στεν. αὕτη δι' ὀ ρ ε ι ν ο ῦ σ χ η μ α τ ι σ μ ο ῦ.

Ἔνθεν κι' ἔνθεν τῆς στεν. ὑπάρχουν σιδηρ. σταθμοί.

21) Σ τ ε ν. Μ π ο μ π ό σ ε β ο. Ἔχει μῆκος 20 χλμ. περίπου καὶ πλάτος $^{1}/_{2}$ – 1χλμ.

Τὰ ὑψώματα τῆς Δ πλευρᾶς τῆς στεν. ὑπερέχουν τῶν τοιούτων τῆς Α. Ἀμφότερα γαιώδους συστάσεως ἔχουν ἀποτόμους τὰς πρὸς τὸν ποταμὸν κλιτεῖς, καλύπτονται ὑπὸ δασῶν καὶ διασχίζονται ὑπὸ ἡμιονικῶν ὁδῶν. Ὁδὸς ἀπὸ Κιούστενδηλ ἄγει κατὰ μῆκος τῆς στεν. πρὸς Μπομπόσεβο.

22) Τ ζ ο υ μ α γ ι ᾶ ς – Σ ι μ ι τ λ ῆ. Αὕτη ἔχει μῆκος 17χλμ. καὶ πλάτος 1 – 2 χλμ. Τὰ καταλήγοντα εἰς ταύτην ὑψώματα εἶναι μὲ λίαν ἀποτόμους κλιτεῖς ἰδιαιτέρως δὲ τὰ Δ τοιαῦτα.

Κατὰ τὴν Α ὄχθην βαίνει ἡ σίδηρ. γραμμὴ Πετριτίου – Σόφιας κατὰ δὲ τὴν Δ ἡ αὐτὴ ὁδός. Ἑκατέρωθεν τῆς στεν. ὑπάρχουν σιδηρ. σταθμοί.

23) Σ τ. Κ ρ έ σ ν α ς. Μήκους 15 χλμ. περίπου. Τὸ πλάτος τῆς στεν. εἶναι $^{1}/_{2}$ – 1 $^{1}/_{2}$ χλμ. Σχηματίζεται ἀπὸ τὰ ἀντερείσματα ἅτινα ἐκσπῶνται πρὸς Α ἐκ τῆς κορυφῆς Τζαμὶ Τεπὲ (1900) τοῦ Μάλες καὶ ἀπὸ τὰ ἐκ τοῦ ὄρους Πιρὶν (Ἀν. Ὀρβήλου) κατερχόμενα πρὸς Δ. Τὰ πλευρὰ τῶν στενῶν εἶναι βραχώδη πλὴν ἑνὸς τμήματος Β τοῦ χωρίου Κρέσνα ὅπερ εἶναι γαιῶδες μὲ ἀποτόμους ὅμως καὶ κρημνώδεις κλιτεῖς πρὸς τὸν ποταμόν.

Ἡ Δ πλευρὰ τῆς στεν. εἶναι δασώδης καὶ ὑπερέχει τῆς Α ἥτις καλύπτεται ὑπὸ δικτύου ἡμιονικῶν ὁδεύσεων, ἃς ἐχρησιμοποίησεν ὁ Ἑλλην. στρατὸς τὸ θέρος 1913 κατὰ τὴν προέλασίν του πρὸς Β. Ἀπὸ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ διέρχεται ὁδὸς καὶ σιδηρ. γραμμὴ ἐκ Πετριτσίου πρὸς Ἄνω Τζουμαγιὰν – Ντούπνισταν – Σόφιαν.

24) Σ τ. Κ λ ε ι δ ί ο υ (Κ λ ί τ ς). Μήκους 12 περίπου χλμ. καὶ πλάτους 1—2 χλμ. Ἀπὸ τοῦ Σβέτι—Βρὰτς καὶ Ν ἡ κοιλὰς τοῦ π. ἄρχεται διευρυνομένη σχηματίζουσα τὸ πεδινὸν τμῆμα τῆς Κούλας καὶ τοῦ Πετριτσίου.

Τὰ ἔνθεν κι' ἔνθεν τῆς π. γ. ὑψώματα, οὐχὶ μεγάλου ὕψους, σχεδὸν πανταχοῦ βατά, ἀπολήγουν εἰς τὸν π. Στρυμόνα μὲ μικρὰς κατὰ τὸ πλεῖστον κλίσεις. Αἱ κλιτεῖς τῶν Α πλευρῶν εἶναι λόγῳ τῶν διαβρώσεων κρημνώδεις.

Τὰ Δ τῆς στενωποῦ ὑψώματα δεσπόζουν τῶν Α τοιούτων ὡς καὶ τῆς ἐπὶ τῆς Α πλευρᾶς ὑπαρχούσης ὁδοῦ.

Αἱ θέσεις αὗται ἀποτελοῦν τὴν κλεῖδα διὰ τῆς ὁποίας διανοίγεται εἰς τὸν κατέχοντα στρατὸν ἐλευθέρα ἡ προέλασις ὅπως κινηθῇ

εἴτε πρὸς Β εἴτε πρὸς Ν κατὰ τὴν π. γ. Στρυμόνος εἴτε Δ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Στρώμνιτσα πρὸς τὴν μέσην κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ.

Ἡ ὀνομασία «Κλειδίου» τῶν θέσεων τούτων εἶχε προσφυῶς δοθῆ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν πρὸ 9 αἰώνων. Εἰς τὸ Κλειδίον ὁ Βασίλειος Β' ἐπέτυχε τὴν ὁριστικήν νίκην του κατὰ τῶν Βουλγάρων μετὰ 25ετεῖς ἀγῶνας, καταργήσας τὸ Βασίλειον τῆς Ν Βουλγαρίας—Πρεσπῶν καὶ Ἀχρίδος(*).

25) Σ τ ε ν ὸ ν Ρ ο ῦ π ε λ. Ἔχει μῆκος 11 περίπου χλμ. καὶ πλάτος 1)2—2 χλμ. Σχηματίζεται δὲ ἐκ τῶν Α ἀντηρίδων τῆς Σουλτανίτσας—τῆς ἀνατολικωτέρας προεκτάσεως τοῦ Μπέλες—καὶ ἐκ τῶν Δ ἀντηρίδων τοῦ ὄρους Τσιγγέλι.

Ἡ στεν. ἀνήκει σήμερον ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ὀχύρωσις τῶν συνόρων μας κατὰ τὴν περίοδον 1936—40 ἐβασίσθη κυρίως ἐπὶ τῆς ὀχυρώσεως τῶν θ υ λ ά κ ω ν Μ π έ λ ε ς—Τ σ ι γ γ ε λ ί ο υ. Τὰ κύρια ὀχυρὰ ἅτινα ἀποτελοῦν τὴν ὠχυρωμένην περιοχὴν τοῦ Ρ ο ῦ π ε λ εἶναι:

(*) Ὁ Τσάρος Σαμουὴλ τὸ 1014 εἶχε κατασκευάσει τείχη παρὰ τὴν στενωπὸν Κλειδίου διὰ τῆς ὁποίας συνήθως ὁ Βασίλειος Β' εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἵνα δὲ ἐπιφέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰς Βυζαντινὰς δυνάμεις ἀπέστειλε τὸν στρατηγόν του Δαυῒδ Νεστωρίτσην μὲ σημαντικὰς δυνάμεις ἐναντίον τῆς Θεσσαλονίκης. Παρὰ τὸν ἀντιπερισπασμὸν τοῦτον ὁ Βασίλειος ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Κλειδίου ἐνῶ ταυτοχρόνως ὁ στρατηγός του Θεοφύλακτος Βοτανειάδης συνέτριβε τὰς δυνάμεις τοῦ Νεστωρίτση. Λόγῳ τῆς ἡρωϊκῆς ἀμύνης τῶν Βουλγάρων καὶ τῆς φύσει ὀχυρᾶς τοποθεσίας τοῦ Κλειδίου ἀλλὰ καὶ τῶν δυσχερειῶν ἐν γένει τοῦ ἐδάφους τούτου παρετείνετο ἡ πολιορκία. Χάρις ὅμως εἰς ἐπιτυχῆ ἑλιγμὸν τὸν ὁποῖον ἐπραγματοποίησεν ὁ στρατηγὸς τοῦ Βασιλείου, Νικηφόρος Ξιφίας ὅστις ἐνεφανίσθη αἰφνιδιαστικῶς εἰς τὰ νῶτα τῶν Βουλγάρων οὗτοι ἐτράπησαν εἰς ἄτακτον φυγήν· Πολλοὶ ἐκ τῶν Βουλγάρων ἐφονεύθησαν καταδιωκόμενοι. Αὐτὸς δὲ ὁ Σαμουὴλ κατέφυγε—μέσῳ Ραντοβίτσας—Ἰστὶπ εἰς τὸν Πρίλαπον (Περλεπέν). Δέκα πεντεχιλιάδες Βούλγαροι ἠχμαλωτίσθησαν. Τούτους ὁ Βασίλειος παρέταξε κατὰ λόχους ἐξ 100 ἀνδρῶν διέταξε δὲ καὶ ἐτυφλώθησαν οἱ 99 ἐνῶ ὁ 100ὸς ἀφίνετο μονόφθαλμος διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὁδηγὸς τῶν ὑπολοίπων. Τοὺς ἀπέστειλε δὲ πρὸς τὸν Σαμουὴλ ὅστις ἐπὶ τῇ θέᾳ των ὑπέστη καρδιακὴν προσβολὴν καὶ ἀπέθανε μετὰ δύο ἡμέρας. Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Μελενίκου, Ἰστὶπ (Στυπείου), Περλεπέ, καὶ Μοναστηρίου κατελήφθη καὶ ἡ Ἀχρὶς πρωτεύουσα τοῦ Βουλγαρικοῦ Κράτους τὸ ὁποῖον κατελύθη καὶ διελύθη Ὁ Βασίλειος μετὰ τοὺς σκληροὺς ἀγῶνας του κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐπέστρεψε μέσῳ Πειραιῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰς ἣν εἰσῆλθε διὰ τῆς Χρυσῆς Πύλης ἐν θριάμβῳ ἐπιβαίνων ἅρματος πρὸ τοῦ ὁποίου ἐβάδιζεν ἡ χήρα τοῦ διαδόχου τοῦ Σαμουὴλ Τσάρου Ἰωάννου Βλαδιελάνου Μαρία, αἱ θυγατέρες τοῦ Σαμουὴλ καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι Βούλγαροι αἰχμάλωτοι. Ὁ λαὸς εὐγνωμονῶν ἐστεφάνωσε διὰ χρυσοῦ ἀδαμαντοποικίλτου στεφάνου τὸν Βασίλειον Β' καὶ τοῦ ἀπέδωσε τὴν προσωνυμίαν τοῦ Β ο υ λ γ α ρ ο κ τ ό ν ο υ.

α) Θ ύ λ α κ ο ς Μ π έ λ ε ς: Π α λ η ο υ ρ γ ι ῶ ν ε ς (368) — Β ά σ α ν ο (789) – Ἀ ρ π α λ ο ῦ κ ι – Κ έ λ Κ α γ ι ᾶ — Κ ί τ σ ὶ Κ α γ ι ᾶ—Ἰ σ τ ί μ π ε ϊ (1339).

β) Θ ύ λ α κ ο ς Τ σ ι γ γ ε λ ί ο υ: Π ρ ο μ α χ ὼ ν – Ὀ χ υ ρ ὸ ν Ρ ο ῦ π ε λ – Ἄ γ γ ι σ τ ρ ο ν – Τ ρ ε ῖ ς Β ρ ῦ σ ε ς – Κ α ρ α τ ά ς – Κ λ ε ι δ ί. Τὸ σύστημα τοῦτο ὀχυρώσεων ἀπεδείχθη ἀρραγές. Πρὸ τῶν ἀντιαρματικῶν κωλυμάτων τῶν ὀχυρῶν αἱ μηχαναὶ τοῦ ἐχθροῦ εἶχον ἀκινητίσει ἀφεθεῖσαι εἰς τὸ ἀδυσώπητον ἔλεος τῆς Ἀμύνης. Εἰς αὐτὸ τὸ ἀδηφᾶγον πῦρ ὅπερ ἐξέμων οἱ ἐξ ὡπλισμένου σκυροδέματος θώρακες τῶν ἔργων μονίμου ὀχυρώσεως τῶν λόφων καὶ ὑψωμάτων τούτων, ἔλαμψεν ἡ ἐλπιδοφόρος ἀκτὶς τὴν τραγικὴν ἐκείνην ἡμέραν τῆς 6ης Ἀπριλίου 1941, ὅτι θὰ ἐκαίοντο μαζὺ μὲ τὰ ὄνειρα τοῦ Χιτλερισμοῦ καὶ τὰ τῆς Βουλγαρικῆς ὑαίνης ἥτις ἠκολούθει πιστῶς τὸν αὐθέντην της, ἐλπίζουσα νὰ ὑπερτραφῇ ἀπὸ τὰ πτώματα τῆς Ἑλληνικῆς νεότητος ἅτινα θὰ ἐδημιούργει ὁ ὁδοστρωτὴρ τοῦ ἀγκυλωτοῦ σταυροῦ. Ὁ ἐκ Βορρᾶ ἐπερχόμενος χείμαρρος ἀναχαιτισθεὶς καὶ ἀποδεκατισθεὶς πρὸ τῶν ὀχυρῶν τῆς στεν. Ροῦπελ, εὗρεν ἀτυχῶς ἀνοικτὴν τὴν ὁδὸν πρὸς Δ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς κοιλάδος τοῦ ππ. Στρώμνιτσα καὶ διελθὼν ἐκ τῆς διαβ. Κ ω σ τ ο υ ρ ί ν ο υ δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ ὑπερπλημμυρίσῃ τὴν κοιλάδα τῆς Καμπανίας καὶ νὰ κατακλύσῃ τὴν Θεσσαλονίκην, 72 μόλις ὥρας μετὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἐπιθέσεως τῶν μηχανοκινήτων Γερμανικῶν δυνάμεων. Ἡ ἀντίστασις τῶν ὀχυρῶν τοῦ Ρ ο ῦ π ε λ καὶ τῆς ὅλης γραμμῆς Μ ε τ α ξ ᾶ ἐκρίθη ματαία καὶ διετάχθη κατόπιν τούτου ἡ κατάπαυσις τοῦ πυρὸς τῆς ἀμύνης τῶν ὀχυρῶν καὶ ἡ συνθηκολόγησις τοῦ ΤΣΑΜ.

– Κατὰ μῆκος τῆς Α ὄχθης βαίνει ἡ ὁδὸς Σιδηροκάστρου – Λεβανόβου – Σόφιας κατὰ μῆκος δὲ τῆς Δ καρροποίητος ἥτις ἀπὸ τοῦ Ν. Πετριτσίου καὶ τῆς Μεσαίας ἄγει εἰς τὸ Π ε τ ρ ί τ σ ι ο ν.

Τὰ παρὰ τὸ Ν στόμιον τῆς στεν. ὑψώματα τῆς Α ὄχθης ὑπέρκεινται τῶν τῆς Δ ἐνῶ συμβαίνει τὸ ἀντίθετον μὲ τὰ εἰς τὸ Β στόμιον ὑψώματα ἔνθα τὰ τῆς Δ ὑπέρκεινται τῶν τῆς Α.

II. ΥΔΑΤΟΓΡΑΦΙΑ

Ποταμὸς Στρυμών.

Πηγάζει ἐκ τῶν ΒΔ κλιτύων τοῦ ὄρους Βιτόζα καὶ τοῦ ὄρους Λιοῦλιν παρὰ τὸν αὐχένα Βλαντάγιας. Κατευθύνεται ἀρχικῶς πρὸς

Δ ἐπὶ μήκους 20 χλμ. εἶτα στρέφει πρὸς Ν ἐπὶ μήκους 18 χλμ. ὁπότε στρέφεται πρὸς ΝΔ ρέων ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ περὶ τὰ 20 χλμ. μέχρι τῆς Β ἐξόδου τῆς στεν. Ζεμέν.

Ἐκεῖθεν, ἀφοῦ σχηματίσει εὐρὺν ἀγκῶνα, διευθύνεται πρὸς ΝΑ ἐπὶ μήκους 100 χλμ. μέχρι τοῦ Β στομίου τῆς στεν. Κρέσνας. Ἀκολούθως λαμβάνει ἐντελῶς Ν κατεύθυνσιν καὶ μετὰ διαδρομὴν 57 χλμ. τεμνόμενος καθέτως ὑπὸ τῆς ὁ. γ. Ε. Β. εἰς θέσιν κειμένην 1.500 μ. Δ τοῦ Ἑλληνικοῦ παραμεθορίου χωρίου «Προμαχὼν» συνεχίζεται ὡς Ἑλληνικὸς πλέον ποταμὸς μὲ τὴν αὐτὴν πάντοτε (Ν) κατεύθυνσιν μέχρι τῆς ἐξόδου του ἐκ τῆς στεν. Ροῦπελ παρὰ τὰ Λουτρὰ Σιδηροκάστρου κείμενα εἰς τὴν ἀριστεράν του ὄχθην. Ὁ ποταμὸς ἐν συνεχείᾳ διευθύνεται ΝΔ καὶ διὰ τοῦ τεχνητοῦ φράγματός του φέρεται πρὸς Δ μέχρι τοῦ χωρίου Μανδράκι, Ν τοῦ ὁποίου ἦτο ἡ σχεδὸν ἀποξηρανθεῖσα σήμερον Κερκινίτις λίμνη ἢ λ. Μπουτκόβου. Τὸ «φρᾶγμα Στρυμόνος» παρὰ τὴν θέσιν Μεγαλοχώριον, μέγα τεχνητὸν ἔργον, κατεσκευάσθη πρὸ 25ετίας – περίπου – ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀλλαγῆς τῆς κοίτης τῆς π. γ. – πρὸς Δ – καὶ τῆς προστασίας μεγάλων ἐδαφικῶν ἐκτάσεων τῆς πεδιάδος Σιδηροκάστρου ἀπὸ τὰς καταστρεπτικὰς πλημμύρας τοῦ ποταμοῦ, τὰ ὕδατα τοῦ ὁποίου συνηθέστατα κατέκλυζον μετὰ τὴν ἔξοδόν των ἐκ τῆς στεν. ἀπεράντους ἐκτάσεις μεταβάλλοντα εἰς τενάγη καὶ ἕλη ὅλην σχεδὸν τὴν πεδινὴν ζώνην Σερρῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα, ὡς εἰκός, δὲν ἦτο ἐπιζήμιον μόνον διὰ τὴν γεωργίαν καὶ Ἐθνικὴν Οἰκονομίαν—γενικώτερον—ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν δημοσίαν ὑγείαν διότι ἐδημιουργοῦντο νοσογόνοι ἑστίαι καὶ ἡ ἑλονοσία εἶχε καταντήσει ἡ χρονία μάστιξ τῆς περιοχῆς. Τὰ τεχνικὰ ἔργα ἅτινα ἐξετελέσθησαν μετὰ τὴν κατασκευὴν—ἐπίπονον καὶ πολυδάπανον—τοῦ φράγματος τούτου τοῦ Στρυμόνος ἦσαν: ἀποξηραντικὰ μεγάλων λιμνῶν ὡς τῆς Ἀχινοῦ (ἀρχ. Κερκινίτις) καὶ τῆς τοῦ Νεοχωρίου. Πλέον δὲ ἡ τεχνητὴ κοίτη τοῦ Στρυμόνος ἐντὸς τῆς ὁποίας τιθασευμένος, ρέων ἔκτοτε ἐκβάλλει εἰς τὸν Στρυμονικὸν κόλπον ἢ κόλπον Ὀρφανοῦ. Ὁ π. ἀκολουθεῖ ἐκ τῆς λίμνης Κερκινίτιδος μέχρι τῶν ἐκβολῶν του ΝΑ κατεύθυνσιν.

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς καθαρῶς στρατιωτικῆς πλευρᾶς τὰ «τεχνικὰ ἔργα Στρυμόνος» ἰδιαίτατα δὲ τὸ φρᾶγμα τούτου εἶναι ὑψίστης στρατιωτικῆς ἀξίας καὶ συμβάλλουν εἰς τὴν ἄμυναν τῆς χώρας προσθέτοντα εἰς τὸ ἀμυντικὸν δυναμικὸν τῆς κυριωτέρας Ἑλληνικῆς ἀμυντικῆς περιοχῆς τοῦ Μπέλες — Κρουσίων — Καραντὰγ — Βερτίσκου — Κερδυλίων Στρυμονικοῦ (Μπεκροῦς ὡς τὴν ἀπεκαλέσαμεν), ἐξαίρετον ἰσχὺν διότι καταστρεφομένου τοῦ φράγματος Στρυμόνος, θὰ ἐπέλθη πλήμμυρα τῆς ὅλης πεδινῆς ζώνης Σερρῶν πρὸ τῆς ἀμυν-

τικῆς περιοχῆς τῶν Κρουσίων — Κερδυλίων. Οὕτω θὰ δημιουργηθῆ πρὸ αὐτῆς ἕνα ἰσχυρότατον φυσικὸν κώλυμα ἀσταθμίτως ἀτίθασον, ἐπεκτεινόμενον καὶ συνεχῶς αὐξανόμενον ὅπερ θὰ κατασιήση εἰς τὸν ἐξ Α πρὸς Δ προελαύνοντα ἐχθρὸν τὴν πεδινὴν ζώνην Σερρῶν ἔδαφος ἀδιάβατον καὶ ἐξόχως ἀντισρματικόν. Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι τὸ φρᾶγμα Στρώμνιτσα (Β Μπέλες μέχρις Ὀγκρασδὲν —Ὀσογγόφσκας) θὰ ἦτο ἠγγυημένως ἀρραγὲς ὀχυρούμενον δι' ἔργων μονίμου ὀχυρώσεως, ἐπηνδρωμένον μὲ στρατὸν ἀποφασισμένον ν' ἀμυνθῆ δι' ὅλων τῶν συγχρόνων μέσων κατὰ τῆς ἐξ Α ἐχθρικῆς προελάσεως ἐξασφαλιζομένης οὕτω τῆς ἀπὸ Μπέλες καὶ Γκραντέσκα μέχρι Δεμὶρ Καποῦ περιοχῆς, ἡ Ἑλληνικὴ Ἄμυνα ἐπὶ τῶν Μπέλες, Κρουσίων κ.λ.π. θὰ ἐνισχυθῆ μεγάλως διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ φράγματος Στρυμόνος ἥτις, καταστροφή, ἀποτελεῖ — ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω τονίζομεν προϋποθέσεις — ἀδήριτον ἀνάγκην καὶ ἀσχέτως ἂν τὸ τοιοῦτον θ' ἀπετέλει μίαν πραγματικὴν θυσίαν διὰ τὴν Ἑλλάδα. Πρὸ τοῦ θανασίμου κινδύνου ὅστις ἀπειλεῖ αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν τοῦ Κράτους ἡ θυσία ἀποκοπῆς ἑνὸς μέλους τοῦ κρατικοῦ ὀργανισμοῦ ἐφ' ὅσον κατόπιν αὐτῆς θὰ ἐπιζήση οὗτος, ἀποτελεῖ, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐτονίσθη, πρᾶξιν ἐπιβεβλημένην. Ἡ Γιουγκοσλαυΐα τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1941 δὲν ἠθέλησε νὰ θυσιάση τὰ Β διαμερίσματά της εἰς τὸν Ἄρην Γερμανὸν καὶ ν' ἀμυνθῆ διὰ τοῦ κυρίου ὄγκου τῶν δυνάμεων αὐτῆς τῆς περιοχῆς Παλαιᾶς Σερβίας καὶ Γιουγκοσλαυικῆς Μακεδονίας ἐν στενῷ συνδέσμῳ μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων τοῦ ΤΣΑΜ. Ἀπέφυγε τὴν θυσίαν ἐδαφῶν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε μὲ τοῦτο ν' ἀποτρέψη τὴν ὁλοσχερῆ καταστροφὴν καὶ ὑποδούλωσίν της.

Ὁ π. ἐκβάλλει εἰς Ἡρακλεῖτσαν (π. Τσάγεζι) τοῦ κόλπου Ὀρφανοῦ. Συνολικὸν μῆκος τοῦ π. εἶναι 330 χλμ. Ἐκ τούτων:

– 215 χλμ. ἐντὸς Βουλγαρικοῦ ἐδάφους.

– 115 χλμ. ἐντὸς Ἑλληνικοῦ ἐδάφους.

Τὸ πλάτος τοῦ π. κυμαίνεται ἀπὸ 60 — 100 μ. (60 μ. εἶναι παρὰ τὴν Ἀμφίπολιν δι' ἧς διέρχεται ἐν μέσῳ ὑψηλῶν προστατευτικῶν ἐκ τῶν πλημμυρῶν του ἀναχωμάτων).

Τὸ βάθος ὕδατος εἶναι ἀπὸ 1.50 – 2.50μ. ἡ δὲ ταχύτης τοῦ ρεύματός του εἶναι 2,μ/1'' εἰς τὴν μέσην καὶ ἄνω κοιλάδα αὐτοῦ καὶ 1,50/1'' εἰς τὴν κάτω. Ἡ φύσις τοῦ πυθμένος εἶναι γενικῶς εἰς τὴν κάτω ζώνην τοῦ ροῦ τοῦ ποταμοῦ πηλώδης ἢ ἀμμώδης εἰς τὴν μέσην καὶ ἄνω ζώνην εἶναι ἀμμοχαλικώδης κατὰ τὸ πλεῖστον· ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἀμμώδης (ἀπὸ Λεβανόβου καὶ Κλειδίου).

Αἱ ὄχθαι αὐτοῦ εὑρίσκονται εἰς τὴν κάτω καὶ μέσην ζώνην ἐν

ἰσοσταθμία μὲ τὸ πέριξ ἔδαφος. Ἡ στάθμη τοῦ ὕδατος ὑπόκειται τῶν ὀχθῶν κατὰ 1—2μ. Τὰ ὕδατα τοῦ Στρυμόνος ὡς ἄλλωστε καὶ τῶν λοιπῶν μεγάλων ποταμῶν δὲν εἶναι διαυγῆ ἀλλὰ θολὰ καὶ χρώματος τεφροκυανοῦ ὡς ἐκ τῶν φερτῶν ἀργιλλωδῶν ὑλῶν μὲ τὰς ὁποίας εἶναι ἐμπλουτισμένα.

B. ***Παραπόταμοι τοῦ Στρυμόνος***

— Ἐπὶ μὲν τῆς δεξιᾶς ὄχθης (Δυτικῶς) οἱ:

1) Κ ο ύ ν σ κ α. Πηγάζει ἀπὸ τὰς ΝΔ κλιτεῖς τοῦ Βίσκερ Πλάνινα διευθυνόμενος ἀρχικῶς πρὸς Ν κι' ἀκολούθως ΝΔ διαρρέει τὸ ὑψπ. Μ π ρ έ ζ ν ι κ συμβάλλει δὲ μὲ τὸν Στρυμόνα Β τῆς πόλεως Ραδομίρ. Διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ πп. τούτου βαίνουν οἱ ὁδοί :

— α) Ραδομὶρ — Μπρέζνικ καὶ διὰ τοῦ Βίσκερ πρὸς Σλίβνιτσαν ἔνθα συναντᾶ τὴν μεγάλην ὁδὸν Σόφιας — Σλιβνίτσης — Τσάρι Μπρόντ — Πιρὸτ — Νύσης - Βελιγραδίου.

— β) Μπρέζνικ — Τρν — Βράβτσα - Πιρότ.

— γ) Τρν — Κλεισούρα — Σουρντουλίτσα — Βλαντίσκι Χὰν (τῆς κοιλάδος Μοράβα).

2) Μ α γ κ ο β ί τ σ α. Πηγάζων ἀπὸ τὴν Α περιοχὴν τῆς ὀροσειρᾶς Ὅρσενικ, συμβάλλει μὲ τὸν Στρυμόνα παρὰ τὴν Β ἔξοδον τῆς στεν. Ζεμὲν. Κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος του βαίνει ἡ ὁδὸς πρὸς Μπόζιλγκραντ ἐκ τοῦ Ζεμέν.

3) Δ ρ α γ ο β ι τ σ ί τ σ α. Ἔχει τὰς κυρίας πηγάς του εἰς τὰ Α ἀντερείσματα τῆς Μπέσνα Κομπίλα (1923). Σχηματίζεται ὅμως ἀπὸ τρεῖς κυρίους κλάδους οἵτινες ἄρχονται ἐκ των Α ὑψωμάτων τῆς Δογανίτσης—Μπέσνα Κομπίλα — Ντέτερ. Οἱ κλάδοι οὗτοι συνενοῦνται παρὰ τὰ Γ — Β σύνορα εἰς τὸν пп. Οὗτος συμβάλλει παρὰ τὴν Ν ἔξοδον τῆς στεν. Ζεμὲν μὲ τὸν Στρυμόνα. Ἡ μὲ ΝΑ κατεύθυνσιν ὀροσειρὰ Ὅρσενικ — ὑψμ. 1654—ὑψμ. 1247 διαχωρίζει τὰς κοιλάδας τῶν δύο τούτων пп. Στρυμόνος.

Διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ пп. Δραγοβιτσίτσα ἄγει ἡ ὁδὸς ἐκ Κιούστενδηλ διαβ. Ρέσεν πρὸς Μπόζιλγκραντ (Γιουγκ.) μεθ' οὗ ἐπικοινωνοῦν ὁδικῶς αἱ κοιλάδες α) Γκολέμα — Ἀξιοῦ β) Ἀν. Μοράβα γ) Σικοβίσκα.

4) Μ π ί σ τ ρ ι τ σ α. Πηγάζει ἐκ τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Δογανίτσης ὡς αὕτη ἐκ τοῦ ὑψδ. 1829 ἐπεκτείνεται πρὸς Ν τοῦ Τσέρνακ καὶ Ὀσογγόφσκας. Συμβάλλει μὲ τὸν Στρυμόνα Α τῆς πόλεως Κιούστενδηλ. Διὰ τῆς κοιλάδος τούτου διέρχεται ἡ σιδηρ. γραμμὴ Κιούστενδηλ — Γκιουγκέσεβο· διὰ δὲ τῆς ἄνω κοιλάδος του διέρχεται ἡ

ὁδὸς Κιούστενδηλ – Γκιουγκέσεβο – Κρίβα Παλάγκα – Κουμανόβου, τῆς κοιλάδος δηλονότι τοῦ ππ. Κρίβα. Αἱ δύο αὗται κοιλάδες τῶν κεντρικῶν ποταμῶν (Ἀξιοῦ – Στρυμόνος) ἀλληλεπεκτείνονται μέσῳ τοῦ αὐχένος Γκιουγκέσεβο – ὃν διχοτομεῖ ἡ ὁροθετικὴ γραμμὴ Γ – Β, διὰ τῶν κοιλάδων τῶν ππ. αὐτῶν Πιτσίνια (Κρίβα) – Μπίστριτσα. Ἡ ὁδικὴ ἀρτηρία Κιούστενδηλ – Γκιουγκέσεβο εἶναι ἡ χορδὴ ἑνὸς τόξου, σχεδὸν κανονικοῦ ἡμικυκλίου, ὅπερ τόξον εἶναι ἡ τὰ αὐτὰ κέντρα ἑνοῦσα σιδηρ. γραμμή.

Ἐκτὸς τῶν ππ. τούτων τῆς Δ ὄχθης ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ἥσσονος σπουδαιότητος, μικρότεροι ρύακες ἢ χείμαρροι.

Εἰς τὴν τελείως σχεδὸν ὀρεινὴν περιοχὴν ὅπου ἀναπτύσσονται οἱ ἀνωτέρω ππ. τὸ ἔδαφος διακόπτεται ὑπὸ βαθειῶν χαραδρώσεων καὶ καλύπτεται ὑπὸ δασῶν. Ἡ σύστασις τοῦ ἐδάφους εἶναι ἀργιλλοαμμώδης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Ἐλάχιστα δὲ βραχῶδες εἰς τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς τῆς Μπέσνα Κομπίλα, τοῦ Ὄρσενικ καὶ τῆς Δογανίτσας.

Σημαντικὸν δίκτυον καρροποιήτων καὶ ἡμιονικῶν ὁδεύσεων διατρέχει αὐτὰς τόσον ἐπὶ τῆς Βουλγ. ἐπικρατείας ὅσον καὶ τῆς Γιουγκοσλαυικῆς.

5) Ἐλέσνιτσα. Πηγάζει ἐκ τῶν Α κλιτύων τῆς Ὀσογγόφσκας. Εἰσδύων βαθύτατα ἐντὸς τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης παραλαμβάνει διὰ διαφόρων κλάδων του τὰ ὕδατα τῶν Α κλιτύων τῆς ὅλης ὀροσειρᾶς, ἐνῶ τὰ τῶν ΝΔ καὶ Δ κλιτύων συλλέγονται εἰς τὸν ππ. Μπρεγκάλνιτσα. Ἡ ὁδὸς ἀπὸ Κιούστενδηλ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἐλέσνιτσα καὶ τοῦ κλάδου τοῦ ππ. τοῦ προερχομένου ἐκ Βλαχίντζας βαίνει διὰ τοῦ αὐχένος Λουγκὰρ πρὸς Τσάρεβο Σελο (τῆς κοιλ. τοῦ ππ. Μπρεγκάλνιτσα). Ἀρκεταὶ ἡμιονικαὶ ὁδεύσεις ἐγκαρσίως πρὸς τὴν ἐκ Β πρὸς Ν διήκουσαν ὁ.γ.Ε.Β. βαίνουν ἐκ τῆς κοιλάδος ταύτης πρὸς τὴν τοῦ ππ. Μπρεγκάλνιτσα.

6) Στάρα. Πηγάζει ἐκ τῶν Δ ἀντηρίδων τῆς Βλαχίντζας καὶ συμβάλλει ὀλίγον Β τῆς πόλεως Σιμιτλῆ κειμένης ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ π. Στρυμόνος.

7) Λεμπνίτσα. Πηγάζει ἐκ τῆς Δυτ. Ὀρβήλου (Μάλες) καὶ δὴ ἐκ τοῦ Ὀγκρασδὲν (1744). Ρέων μὲ κατεύθυνσιν ἐκ Δ πρὸς Α συμβάλλει μὲ τὸν κύριον ποταμὸν ἀμέσως Ν τοῦ Σβέτι Βράτς. Ἡ ὀρεινὴ περιοχὴ τοῦ Ὀγκρασδέν, ἣν διαρρέει, καλύπτεται ὑπὸ ἀπεράντων δασῶν, στερεῖται κατῳκημένων τόπων καί, ὡς ἐκ τούτου, σπανίζουν αἱ ἐν αὐτῇ συγκοινωνίαι. Τρεῖς ἡμιονικαὶ ὁδεύσεις ἄγουν ἐκ τῆς μέσης κοιλάδος τοῦ π. Στρυμόνος πρὸς Στρώμνιτσαν ἢ πρὸς Πέχτσεβον (Πέτσοβον) καὶ Τσάρεβο Σέλο τῆς κοιλάδος τοῦ ππ. Μπρεγκάλνιτσα.

8) Σ τ ρ ώ μ ν ι τ σ α. Ὁ ἐπιμηκέστερος ἀλλὰ καὶ σπουδαιότερος ἀπὸ στρατιωτικῆς πλευρᾶς ππ. τοῦ Στρυμόνος. Πηγάζει ἐκ τῆς Πλασκαβίτσα πλαν. εἰς τὴν ὁποίαν εἰσχωρεῖ βαθέως διὰ πολλῶν κλάδων, οἵτινες ρέουν ἀπὸ Β πρὸς Ν καὶ συμβάλλουν εἰς τὴν ἄνω κοιλάδα αὐτοῦ ΝΑ τῆς πόλεως Ραντοβίτσα. Ἀκολούθως μὲ ΝΑ κατεύθυνσιν ὁ ππ. διέρχεται ΒΑ Στρωμνίτσης καὶ εἶτα μὲ Α τοιαύτην συμβάλλει μὲ τὸν Στρυμόνα παρὰ τὸ στενὸν Κλειδίου καὶ 8 χλμ. ΒΑ τοῦ Π ε τ ρ ι τ σ ί ο υ

Ἡ κοιλὸς τοῦ ππ. περιορίζεται:

—Β ὑπὸ τῆς ὀροσειρᾶς Πλασκαβίτσα — Ὀγκρασδὲν δεχομένη ὅλα τὰ κατὰ τὰς Ν κλιτεῖς τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης ρέοντα ὕδατα (ἐνῶ τὰ Β αὐτῶν πλέον τῶν τῆς ὀροσειρᾶς Τσούκα Γκόλεμ ρέοντα ὕδατα δέχεται ὁ Μπρεγκάλνιτσα).

—Ν ὑπὸ τῆς ὀροσειρᾶς Γκραντέσκα — αὐχ. Κωστουρίνου — Μπέλες ἥτις διαχωρίζει τὰ πρὸς Β ρέοντα ὕδατα ἅτινα δέχεται ὁ ππ. Στρώμνιτσα ἀπὸ τὰ πρὸς Ν ἅτινα δέχεται ὁ π. Ἀξιὸς ἀλλὰ καὶ ὁ π. Σ τ ρ υ μ ῶ ν ἐν τῇ κάτω κοιλάδι αὐτοῦ.

— ἡ ὀροσειρὰ Πλασκαβίτσα—Γκραντέσκα μὲ τοξοειδῆ διάταξιν καὶ τὸ κοῖλον ἐστραμμένον πρὸς Α διαχωρίζει τὰ ὕδατα τοῦ π. Ἀξιοῦ πρὸς Δ ἀπὸ τὰ τοῦ ππ. Στρώμνιτσα πρὸς Α. Ἡ κοιλὰς τοῦ ππ. εἶναι μήκους 105 χλμ. Τὸ μεγαλείτερον τμῆμα αὐτῆς ἀνήκει εἰς τὴν Γιουγκοσλαυίαν καὶ εἶναι τοῦτο ἡ μέση καὶ ἄνω κοιλὰς τοῦ ππ.

Τὸ πλάτος τοῦ ππ. εἶναι 40μ. τὸ δὲ βάθος ὕδατος δὲν ὑπερβαίνει τὰ 0,70μ. ἐνῶ ἡ ταχύτης τοῦ ρεύματος αὐτοῦ, εἶναι μικρά. Κατὰ συνέπειαν ὁ ππ. δὲν ἀποτελεῖ κώλυμα εἰς στρατὸν ἐνεργοῦντα εἴτε κατὰ μῆκος εἴτε ἐγκαρσίως τῆς π.γ. αὐτοῦ ὤν διαβατὸς εἰς πᾶσαν τοῦ ἔτους ἐποχήν. Ἐπίσης αἱ χαραδρώσεις εἶναι διατεταγμέναι ἀπὸ ἀμφοτέρας τὰς ὄχθας αὐτοῦ ἐγκαρσίως πρὸς τὴν κυρίαν γραμμὴν ροῆς του καὶδὲν συνιστοῦν ἀνυπέρβλητα ἀντιαρματικὰ κωλύματα. Ὁ ππ. Στρώμνιτσα διέρχεται διὰ δύο στενωρειῶν:

— α) ΒΔ τ ο ῦ Σ ο ύ ζ ε β ο μήκους 10 χλμ. καὶ πλάτους 2 χλμ. Αὕτη συνδέει τὴν πεδινὴν ζώνην τῆς Στρωμνίτσης (262) μετὰ τῆς Ραντοβίτσης (380). Τὰ εἰς τὴν κλεισώρειαν ταύτην ἀπολήγοντα ὑψώματα ἔχουν μᾶλλον ὁμαλὰς κλίσεις· τὰ πρὸς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τῆς στεν. ὑψώματα ὑπέρκεινται τῶν τοιούτων τῆς δεξιᾶς.

— β) Π α ρ ὰ τ ὸ Ν ό β ο Σ έ λ ο (Γεννήκιοϊ) μήκους 7 χλμ. καὶ πλάτους 3 χιλ. Αὕτη σχηματίζεται ὑπὸ τῶν Ν ἀντερεισμάτων τοῦ Ὀγκρασδὲν Πλαν.καὶ τῶν Β τοιούτων τοῦ Μπέλες ἅτινα ὑπέρκεινται τῆς στεν. Ἡ κατὰ 14 χλμ. πρὸς Α τοῦ παλαιοῦ Τριεθνοῦς (1474) μετάθεσις τῆς ὁ.γ. ΓΒ μετὰ τὸν νικηφόρον Β΄ Βαλκανικὸν πόλεμον εἰς

τὴν θέσιν τοῦ «νέου Τριεθνοῦς» (1883) εἶχεν ὡς σκοπὸν τὸ νὰ περιληφθῇ ἡ στενώρεια Νόβο Σέλο εἰς τὰ ὅρια τῆς Γιουγκοσλαυίας ἥτις οὕτω πως ἀπέκτησεν ἔκτοτε ὑπεροχὴν θέσεων ἔναντι τῶν Βουλγάρων. Ἡ στενώρεια αὕτη ὀργανουμένη δι' ἔργων μονίμου ὀχυρώσεως δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἕνα «Δυτικὸν Ροῦπελ» ὅπερ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς ὀχυρώσεις τοῦ Μπέλες καὶ τὰ πρὸς Β τοιαύτας (ἀπὸ Ὀγκρασδὲν μέχρι Δογανίτσης), θὰ ἰ σ χ υ ρ ο π ο ι ή σ η τ ὸ φ ρ ᾶ γ μ α Σ τ ρ ώ μ ν ι τ σ α».

Κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος ὑπάρχει ὁδὸς ἥτις ἀπὸ Π ε τ ρ ι τ σ ί ο υ – Ν ο β ο Σ έ λ ο ἄγει εἰς Σ τ ρ ώ μ ν ι τ σ α ν. Ἡ Στρώμνιτσα ἀποτελεῖ σημαντικὸν κόμβον ὁδικόν. Ἐκ ταύτης ἡ ὁδὸς συνεχίζεται διὰ τῆς στενωρείας τοῦ Σουζέβο πρὸς Ρ α ν τ ο β ί τ σ α ν — Ἰ σ τ ί π. Ἡ ὁδὸς Πετριτσίου — Ἰστὶπ διασταυροῦται κ α θ έ τ ω ς εἰς Σ τ ρ ώ μ ν ι τ σ α ν μετὰ τῆς ἐκ Τ σ ά ρ ε β ο Σ έ λ ο — Π ε χ τ σ έ β ο υ πρὸς Ν βαινούσης ὁδοῦ ἥτις διευθυνομένη Ν Στρωμνίτσης διὰ τοῦ αὐχένος Κ ω σ τ ο υ ρ ί ν ο υ — Κ ω τ σ ε ρ ί ν ο β ο υ — Δ ο ϊ ρ ά ν η ς καὶ Κ ι λ κ ὶ ς ἢ Γ ε υ γ ε λ ῆ ς — Π ο λ υ κ ά σ τ ρ ο υ, ἄγει εἰς Θ ε σ σ α λ ο ν ί κ η ν.

Ἡ ὁδὸς αὕτη ἀποτελεῖ τὸν σπουδαιότερον ἄξονα προελάσεως τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῆς μέσης κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος πρὸς τὴν μέσην κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τὴν πεδιάδα τῆς Καμπανίας.

Ἐὰν καὶ μόνη ἡ κοιλὰς τοῦ π.π. Σ τ ρ ώ μ ν ι τ σ α παραβιασθῇ καὶ καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, εἶναι εἰς θέσιν τότε οὗτος, νὰ κυριαρχήσῃ τῆς προειρημένης περιοχῆς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ χερσονήσῳ.

Τὸ τελευταῖον ἔτος τοῦ α' παγκοσμίου πολέμου (1918) εἶχεν εὐρυτάτην κυκλοφορίαν εἰς ὅλας τὰς Δυτικὰς συμμαχικὸς χώρας ἕν προσφιλὲς ἄθυρμα, στηριζόμενον εἰς τὰς ἰδιότητας τῶν μοχλῶν. Εἰς τὰς δύο ἄκρας τριῶν μικρῶν ξυλίνων πήχεων συναρμολογημένων εἰς Η εἶχε δεθῇ εἷς χάρτινος Κάϊζερ τὸν ὁποῖον ἡ ἐκ τῆς ἄλλης ἄκρης π ί ε σ ι ς ἀ ν τ ί χ ε ι ρ ο ς κ α ὶ δ ε ί κ τ ο υ ἔκανε νὰ περιφέρεται ἀνάλογα πρὸς τὴν πίεσιν ἑκάστου τῶν δακτύλων τούτων.

Αἱ κοιλάδες Ἀξιοῦ — Στρυμόνος — Στρώμνιτσα εἶναι διατεταγμέναι ὡς Η μὲ τὴν Π τ ε ρ ω τ ὴ ν Ν ί κ η ν προσδεδεμένην καὶ αἰωρουμένην μεταξὺ αὐτῶν.

Ἡ κίνησις (πρὸς Α ἢ Δ) τῆς «Πτερωτῆς Νίκης» θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὴν δύναμιν πιέσεως ἥτις θὰ καταβληθῇ μέσῳ τοῦ ἀντίχειρος (Ἀξιοῦ) ἢ δείκτου (Στρυμόνος) μ ὲ ὑ π ο μ ό χ λ ι ο ν, ὑ π ο δ ε χ ό μ ε ν ο ν τ ὴ ν π ί ε σ ι ν τ α ύ τ η ν, τ ὴ ν κ ο ι λ ά δ α

τοῦ Στρώμνιτσα. Ἡ τοιαύτη παρομοίωσις καθιστᾷ σαφὲς ὁποία ὄντως ἡ Στρατιωτικὴ ἀξία τῆς κοιλάδος τοῦ π.π. Στρώμνιτσα.

—Ἐπὶ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης εὑρίσκονται οἱ π.π :

1. Μπλάτα. Οὗτος πηγάζει ἐκ τοῦ χώρου Δ τοῦ αὐχένος Μπούκα Πρεσλὰπ τοῦ ὄρους Βερίλα. Διαρρέει μὲ ΒΔ κατεύθυνσιν τὸ ὑψπ. Ραδομίρ. Εἰς τὴν κοιλάδα αὐτοῦ ὑπάρχει σημαντικὸν δίκτυον συγκοινωνιῶν ἁμαξιτῶν καὶ καρροποιήτων. Σημαντικώτεραι κεντρικαὶ ἀρτηρίαι εἶναι αἱ :

—Σαμάκοβον—Αὐχὴν Μπούκα Πρεσλὰπ—Ραμομίρ.

—Σόφια—Ραδομὶρ—Ντούπνιστα.

—Ραδομὶρ—αὐχὴν Κονόβα—Κιούστενδηλ.

Διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Μπλάτα διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ (1,44) Σόφιας—Ραδομὶρ—Ντουπνίστης.

2. Τζερμέν. Πηγάζει διὰ δύο κυρίων κλάδων ἐκ τῶν ΒΔ ἀντερεισμάτων τοῦ Ρίλα Πλάνινα. Δέχεται τὰ ὕδατα 4 μικρῶν χειμάρρων οἵτινες συναντοῦν τοῦτον Β τῆς Ντουπνίστης ἤτοι τῶν Τοπόλνιτσα, Ντερβέν, Ὀτοβίτσα, Μπίστριτσα. Ν τῆς Ντουπνίστης συμβάλλει εἰς αὐτὸν ὁ Μπαβίσκα.

Ὁ π.π. συμβάλλει μὲ τὸν Στρυμόνα ΝΑ τοῦ Μπομπόσεβο. Ἐπειδὴ συγκεντροῖ τὰ ὕδατα τῶν ΒΔ κλιτύων τοῦ Ρίλου, τοῦ Βερίλα καὶ ὅλων τῶν χαμηλῶν ὀροσειρῶν αἵτινες περιβάλλουν πανταχόθεν τὸ ὑψπ. Ντουπνίστης εἶναι πολυϋδρώτατος καὶ κατὰ τὸν κάτω ρουν αὐτοῦ, ἰδίᾳ, θεωρεῖται ἐμπόδιον σημαντικὸν εἰς τὴν διάβασιν στρατοῦ. Τὸ μῆκος του ἀνέρχεται εἰς 34 χιλ.

Ἡ κοιλὰς τοῦ π.π διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ ὑπάρχοντος σημαντικοῦ κόμβου συγκοινωνιῶν τῆς Ντουπνίστης ἐπικοινωνεῖ μετὰ τῶν γειτονικῶν ὑψπ : Σαμακόβου, Σόφιας, Ραδομίρ, Κιούστενδηλ καὶ τῆς μέσης κοιλάδος Στρυμόνος.

3. Ρίλσκα. Πηγάζει ἀπὸ τὰς κεντρικὰς κορυφὰς τοῦ Ρίλα Πλάνινα διερχόμενος καὶ διὰ τῆς Δ. Πόποβα Σίπκα. Ρέει μὲ Δ κατεύθυνσιν καὶ συμβάλλει μὲ τὸν Στρυμόνα Ν τοῦ Κοτσερίνοβο.

Κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ ππ. βαίνει ὁδὸς καὶ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ (ἥτις εἶναι τοῦ μικροτέρου πλάτους τῶν 0,60) ἀπὸ τοῦ Κοτσερίνοβο πρὸς Μονὰς Ρίλου (Ρίλσκι Μοναστίρ). Ἡ ὁδικὴ ἀρτηρία ἐπεκτείνεται Α διὰ τοῦ αὐχ. Πόποβα Σίπκα πρὸς τὴν κοιλάδα Μπὲλ Ἴσκερ ἔνθα συναντᾷ τὴν ὁδὸν Σαμακόβου — Ράζλογκ (τῆς ἄνω κοιλάδος Νέστου).

4. Μπίστριτσα (ἢ π. τῆς Ἄνω Τζουμαγιᾶς).

Πηγάζει ἐκ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ρίλα καὶ συμβάλλει μὲ τὸν Στρυμόνα ΝΔ τῆς Ἄνω Τζουμαγιᾶς.

Κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος βαίνει ἡμιονικὴ ὁδὸς ἥτις διὰ τοῦ αὐχ. Ἀ λ ῆ Κ ο σ ί τ σ α ὁδηγεῖ ἐκ Τζουμαγιᾶς πρὸς Ρίλα, συναντῶσα τὴν ὁδὸν Ράζλογκ — Σαμακόβου. Ἡ ἡμιονικὴ αὕτη ὁδὸς εἶναι ἀ ξ ι ο π ρ ό σ ε κ τ ο ς δ ι ό τ ι δ ι' α ὐ τ ῆ ς κ α ὶ μ ὲ ὀ ρ ε ι ν ο ὺ ς σ χ η μ α τ ι σ μ ο ὺ ς π α ρ α κ ά μ π τ ο ν τ α ι ἐ κ τ ο ῦ ὑψ π. Μ π ά ν σ κ ο (Ν έ σ τ ο υ) α ἱ σ τ ε ν ω π ο ί: Π ρ έ ν τ ε λ Χ ά ν κ α ὶ Τ ζ ο υ μ α γ ι ᾶ ς.

5. Γ ι α λ ο β ί τ σ α. Καὶ οὗτος πηγάζει ἀπὸ τὴν Ν περιοχὴν τοῦ Ρίλα καὶ τὴν Β τοῦ Πιρίνο. Διευθύνεται ἐξ Α πρὸς Δ καὶ ἡ κοιλάς του ἀποτελεῖ τὸ διαχωριστικὸν ὅριον μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων ὀρεινῶν ὄγκων: Ρίλα καὶ Πιρίνο, σχηματιζομένης μεταξὺ τούτων τῆς Δ, Πρέντελ Χάν.

Ἡ κοιλὰς τοῦ π.π. ἔχει σημαντικὴν στρατ. ἀξίαν διότι δι' αὐτῆς διέρχεται ἡ ὁδὸς ἥτις ἑνώνει τὴν κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος Στρυμόνος βαίνουσαν κεντρικὴν ἀρτηρίαν Σερρῶν—Τζουμαγιᾶς—Σόφιας μετὰ τοῦ ὑψπ. Μπάνσκο ἢ Μαχωμίας, τῆς ἄνω κοιλάδος Νέστου.

Διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ ππ. κατεσκευάζετο καὶ σιδηρ. ἀρτηρία ἥτις θὰ ἥνωνε τὰ δύο δίκτυα Σόφιας — Πετριτσίου καὶ Τατὰρ Παζαρτζὶκ — Νευροκοπίου διὰ στενοῦ πλάτους (0,76) σιδηρ. γραμμῆς μέσῳ αὐχ. Πρέντελ Χάν. Αἱ ἐργασίαι ὅμως κατασκευῆς ἔχουν σήμερον σταματήση, ἄγνωστον διὰ τίνα λόγον.

6. Μ π ί σ τ ρ ι τ σ α. Πηγάζει οὗτος ἀπὸ τὸν αὐχ. «Λίμνη τοῦ Παπᾶ» ἀμέσως Ν τῆς κορυφῆς Χαμπὰρ Μπάς. Κατ' ἀρχὰς διευθύνεται πρὸς Ν μέχρι τοῦ χωρίου Πιρὶν καὶ ἀκολούθως στρέφει καὶ συμβάλλει μὲ τὸν Στρυμόνα παρὰ τὴν Κούλαν.

Ἡ ὁ.γ.Ε.Β. ἀκολουθεῖ, μετὰ τὴν συμβολήν, τὴν μισγάγγειαν τοῦ ππ. καὶ ἐπὶ μήκους 7 χλμ. μὲ ΒΑ κατεύθυνσιν ὁπότε στρέφεται Α καὶ ΝΑ διαγράφουσα οὕτω διὰ τοῦ Μπίστριτσα τὸν θύλακον Ἀγκίστρου· ἡ ἔναντι τῆς κωμοπόλεως (Β) Κ ο ύ λ α τ α γέφυρα ἐπὶ τοῦ ππ. ἀνήκει ἐξ ἡμισείας εἰς τὰ δύο ὅμορα κράτη.

Ἐνέχει σημασίαν ἡ κοιλὰς αὕτη διότι εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὸν ὀρεινὸν ὄγκον τοῦ Πιρίνο καὶ βαίνουν δι' αὐτῆς δύο ὁδεύσεις μέσῳ τῶν ὁποίων ἐπικοινωνεῖ ἡ μέση κοιλὰς τοῦ π. Στρυμόνος μετὰ τοῦ π. Νέστου. Αἱ ὁδοὶ αὗται εἶναι:

—Ἡ κατὰ μῆκος τῶν Ε.Β. συνόρων Γ κ ο λ έ τ σ ο β ο υ αὐχ. Παρίλμπασι μεταξὺ τοῦ Ἀλῆ Μπουτοὺς καὶ Πιρίνο — Π α ρ ὶ λ — Γ κ α ϊ τ α ν ί ν ο β ο — Ν ε υ ρ ο κ ό π ι.

— Κ ο ύ λ α ς – αὐχ. Πιρὶν – Ν ε υ ρ ο κ ό π ι.

Μεταξὺ τῶν ππ. Μπίστριτσα καὶ Γιαλοβίτσα παρεμβάλλονται πολλαὶ παράλληλοι μεταξύ των π. γραμμαὶ ποταμίσκων ἢ χειμάρρων, αἵτινες συγκεντροῦν τὰ ὕδατα τῶν Δ κλιτύων τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Πιρίνο καὶ τὰ μεταφέρουν εἰς τὸν Στρυμόνα. Αἱ μικραὶ αὗται κοιλάδες μὲ τὰς ὄχθας κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποτόμους καὶ χαραδρώδεις καθιστοῦν τὸ ἔδαφος, εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, ἀντιαρματικόν.

7) Κ ρ ο υ σ ο β ί τ η ς ἢ Ἀ χ λ α δ ο χ ω ρ ί τ η ς. Πηγάζει οὗτος παρὰ τὸν αὐχ. Πρεσὲκ (Δ) καὶ συγκεντροῖ ἐπὶ πλέον τὰ ὕδατα τῶν ΒΔ κλιτύων τοῦ Καρὰ Ντάγ. Διέρχεται Ν τοῦ χωρίου Ἀχλαδοχῶρι (π. Κρούσοβον) σχηματίζων εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην σχετικῶς εὐρεῖαν πεδινὴν ζώνην. Δ τοῦ Ἀχλαδοχωρίου ὁ ππ. συνεχίζεται μὲ ΝΔ κατεύθυνσιν, συστενουμένης τῆς κοιλάδος αὐτοῦ ἥτις μεταξὺ τῶν ὀρέων Βροντοῦς ἢ Τσιγγέλι λαμβάνει τὴν μορφὴν κλεισωρείας.

Ὁ ππ. πρὸ τῆς εἰσόδου του εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Σερρῶν διέρχεται τὴν στεν. «Σχιστολίθου» ἥτις σχηματίζεται Α μὲν ὑπὸ τῆς Φ α ι ᾶ ς Π έ τ ρ α ς (534) καὶ τοῦ ὑψμ. 380, δεσπόζοντος τῆς πεδινῆς ζώνης Σιδηροκάστρου, ἀπὸ Δ δὲ ὑπὸ τοῦ Κ ά σ τ ρ ο υ (626) καὶ Σ χ ι σ τ ο λ ί θ ο υ ΝΑ, ὑψωμάτων τοῦ Ἀγγίστρου ὄρους. Ἡ στενώρεια αὕτη ἔχει σημαντικὴν στρατιωτικὴν ἀξίαν διότι εὑρισκομένη ἀμέσως Α τῆς στεν. Ροῦπελ, διατρέχεται ὑπὸ ὁδικῆς ἀρτηρίας ἥτις φέρει εἰς ἐπικοινωνίαν τὴν πεδινὴν ζώνην Σερρῶν μετὰ τῆς περιοχῆς Ἀχλαδοχωρίου κι' ἐκεῖθεν μέσῳ Δ. Κάλης μετὰ τῆς μέσης κοιλάδος Στρυμόνος παρακαμπτομένης τῆς στεν. Ροῦπελ, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ἡ ὁδὸς ἐξ Ἀχλαδοχωρίου συνεχίζεται ὡς ὀρεινὴ τοιαύτη Α, πρὸς αὐχ. Πρεσὲκ κι' ἐκεῖθεν ὑψπ. Κάτω Νευροκοπίου.

Ὁ ππ. διέρχεται διὰ τῆς πόλεως Σιδηροκάστρου καὶ Α τῶν Σερρῶν· συμβάλλει μὲ τὸν Στρυμόνα Ν τοῦ χωρίου Κάτω Ψυχικό. Ἔχει μῆκος συνολικὸν 61 χλμ.

— Ἡ κοιλὰς τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Ν τ ο υ β ρ ί τ σ α πηγάζοντος μεταξὺ Καρὰ Ντὰγ καὶ Μενοικίου ἀποτελεῖ τὴν στεν. τῆς Β ρ ο ν τ ο ῦ ς ἢ Μ π α μ π ί ν α ς δι' ἧς διέρχεται ἡ ὁδὸς Σερρῶν — Κάτω Βροντοῦς. Οὗτος συμβάλλει μὲ τὸν ππ. Κρουσοβίτην. Ὁ ππ. δὲν ἀποτελεῖ σοβαρὸν κώλυμα δι' ἐπιχειρήσεις, πλὴν σπανίων περιπτώσεων, καθ' ἃς λόγῳ πλημμυρῶν μεταβάλλεται εἰς ὁρμητικὸν χείμαρρον.

8) Ἀ γ γ ί σ τ α ς. Οὗτος πηγάζει Ν τοῦ Φαλακροῦ ὄρους καὶ Ν τῆς κορυφῆς τούτου Ἅγ. Πέτρος (1379) καὶ τοῦ Σιβρὶ (1768). Ῥέει μὲ ΝΑ κατεύθυνσιν μέχρι τοῦ Α στομίου τῆς στεν. Τασουλοὺκ ὅπου

παρὰ τὴν θέσιν Σ υ μ β ο λ ὴ συμβάλλουν μὲ τοῦτον διάφοροι βραχίονες — εἷς τῶν ὁποίων πηγάζει ἐξ αὐτοῦ τοῦ κέντρου τῆς πόλεως Δράμας ἀπὸ τὴν θέσιν Ἁγία Βαρβάρα — ὡς καὶ ἡ διώρυξ τῶν Τ ε ν ά γ ω ν Φ ι λ ί π π ω ν ἅτινα σήμερον ἔχουν ἀποστραγγισθῆ καὶ παραδοθῆ εἰς τὴν καλλιέργειαν. Στρέφει ἀκολούθως ὁ ππ. ΝΔ διέρχεται τὴν στεν. καὶ συμβάλλει μὲ τὸν Στρυμόνα παρὰ τὸ χωρίον Μύρκινος.

Τὸ μῆκος του εἶναι 65 χλμ. τὸ πλάτος του 30 μ. καὶ τὸ βάθος του 1—1,5 μ. Αἱ ὄχθαι τούτου εἰς τὰς πεδινὰς ζώνας Δράμας καὶ Σερρῶν ἃς διαρρέει εὑρίσκονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν ἰσοσταθμίᾳ μὲ τὸ πέριξ ἔδαφος. Ἐντὸς τῆς στεν, Τασουλοὺκ ἡ κοίτη του εἶναι βραχώδης καὶ αἱ ὄχθαι αὐτοῦ ὁμοίως βραχώδεις καὶ ἀπότομοι. Τὰ ἄνω χείλη αὐτῶν ὑπέρκεινται τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος περὶ τὰ 5—8 μ. Συνεπῶς εἶναι δυσχερὴς ἡ διάβασις τούτου καὶ ἀποτελεῖ Α/Τ. κώλυμμα κατὰ τὸ πλεῖστον.

Γ. ΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΒΑΣΕΙΣ

1. Ε ἰ ς τ ὴ ν π ε δ ι ά δ α Σ ε ρ ῶ ν: 1) Δ τοῦ χωρίου Κοίμησις.

2. Ε ἰ ς τ ὴ ν μ έ σ η ν κ ο ι λ ά δ α: Εἷς, παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ ππ. Στρώμνιτσα, διαβατὸς ἀπὸ τῶν ὀχημάτων πυρ]κοῦ καὶ αὐτοκινήτων.

— Εἷς, παρὰ τὸ Σιμιτλῆ διαβατὸς ἀπὸ ἅπαντα τὰ τμήματα πλὴν αὐτοκινήτων.

— Τρεῖς πόροι μεταξὺ Ἄνω Τζουμαγιᾶς καὶ Μπομπόσεβο.

3. Ε ἰ ς τ ὴ ν ἄ ν ω κ ο ι λ ά δ α: Εἰς πλεῖστα ὅσα σημεῖα διαβατός.

Ὁ π. Στρυμὼν εἶναι πλωτὸς ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν του μέχρι τῆς γεφύρας Ἀμφιπόλεως διὰ ἰ/φ σκάφη. Ἐκεῖθεν καὶ μέχρι τῆς θέσεως «λίμνη Μπουτκόβου» ὑπὸ σχεδιῶν ἢ καὶ μεγάλων ἀκόμη φορτηγίδων.

Δ. ΓΕΦΥΡΑΙ

α) Σιδηροδρομικαί.

— Ἡ μεγάλη σιδηρᾶ γέφυρα τῶν ΣΕΚ, Ν τῆς στεν. Ροῦπελ καὶ παρὰ τὴν θέσιν «Λουτρὰ Σιδηροκάστρου». Τὸ κατάστρωμα τῆς γεφύρας φέρει κατὰ τὴν μίαν πλευρὰν μεταλλικὴν ἐπένδυσιν τοῦ δαπέδου δι' ἧς διέρχονται πεζοὶ καὶ ἔμφορτα κτήνη.

— Ἡ παρὰ τὸ χωρίον Πριπετσένε Ν στεν. Κλειδίου στενὴ γέφυρα τῆς ἀρτηρίας Σόφιας — Πετριτσίου.

— Μία παρὰ τὸ Σιμιτλῆ ἐπίσης μεταλλική.

— Ἀπὸ Δραγιτσέβου μέχρι Ραδομὶρ πέντε γέφυραι.

— Ἀπὸ Ραδομὶρ μέχρι Κισύστενδηλ ἐντὸς τῆς στεν. Ζεμὲν, δέκα γέφυραι.

β) Ὀδικαί.

— Παρὰ τὴν Ἀμφίπολιν κατέναντι τοῦ Λέοντος Ἀμφιπόλεως μεγάλη σιδηρᾶ μὲ ἀσφαλτικὸν κατάστρωμα ἀποπερατωθεῖσα τὸ 1955.

— Ἡ γέφυρα «Νιγρίτης» δι' ἧς διέρχεται ἡ ὁδὸς Σερρῶν — Νιγρίτης — Θεσ]νίκης.

—Ἡ τοῦ Ὄρλιακο παρὰ τὸ χωρίον Στρυμονικόν, 190 μ. μήκους καὶ πλάτους καταστρώματος 5,50 μ.

—Ἡ παρὰ τὸ χωρίον Χείμαρρος ξυλίνη γέφυρα 145 μ. μήκους.

—Ἡ τοῦ Σιδηροκάστρου. Αὕτη κατεστράφη ὑπὸ τῶν κινηματιῶν τὸν Μάρτιον 1935 (ὑπάρχουν εἰσέτι λείψανα πασσάλων τετραγωνικῆς διατομῆς τῆς πασσαλοπήκτου ἐκείνης γεφύρας). Ἡ νέα κατεσκευάσθη περὶ τὰ 60 μ. νοτιώτερον τῆς σιδηρ. γεφύρας καὶ παρὰ τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς.

—Ἡ γέφυρα Κλεὶτς παρὰ τὴν ὁμώνυμον στεν.

—Ἡ τοῦ Μποσίλοβο (Γιουγκ.) ἐπὶ τοῦ ππ. Σ τ ρ ώ μ ν ι τ σ α.

— Ν τῆς στεν. Κρέσνας.

—Ἡ γέφυρα Σιμιτλῆ παρὰ τὴν ὁμώνυμον κωμόπολιν.

— Δύο γέφυραι Δ τῆς Τζουμαγιᾶς.

—Ἡ γέφυρα τοῦ Νεβέστιτο.

—Ἡ τοῦ Κιούστενδηλ.

III ΑΚΤΟΓΡΑΦΙΑ

—Ὅ ρ μ ο ι : Ὁ τῆς Ἡρακλείτσας (π. Τσάγεζι). Αἱ φερταὶ ὗλαι τοῦ ποταμοῦ ἔχουν πρὸ αὐτοῦ σχηματίσει μικρὰν νησίδα—χερσόνησον ἥτις εἶναι προστατευτικὴ τοῦ λιμενίσκου ἐκ τῶν νοτίων ἀνέμων. Παρὰ τὸν ὅρμον καταλήγει σιδηρ. γραμμή.

— Α ἰ γ ι α λ ο ὶ ἀ π ο β ά σ ε ω ς εἶναι: α) Ὁ παρὰ τὸ χωρίον Σταυρὸς ἐπὶ τῆς Α ἀκτῆς τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου.

β) Ὁ εὐρὺς αἰγιαλὸς Ἀσπροβάλτας, εἰς ὃν ἐπὶ μεγάλου μήκους ἀκτῆς — χλμ. καὶ πλέον — ἁρματαγωγὰ σκάφη εὐκόλως θὰ δυνηθοῦν ν' ἀποβιβάσουν ἄνδρας καὶ ὑλικόν.

Ἀλλὰ καὶ ὅλη γενικῶς ἡ ἀκτὴ ἀπὸ Σταυροῦ μέχρι Ἡρακλείτσας καὶ μέχρι Γαληψοῦς (Α) προσφέρεται δι' ἀποβάσεις στρατοῦ. Κατὰ μῆκος τῆς παραλιακῆς ταύτης ζώνης βαίνει ἡ εἰς ἀρίστην κατάστασιν Ἐγνατία ὁδὸς ἀπὸ Θεσ]νίκης πρὸς Καβάλαν, ἀπὸ δὲ τῆς Ἀμφιπόλεως ὑπάρχουν καλαὶ ὁδεύσεις ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ βαίνουσαι ἐγκαρσίως πρὸς τὴν Ἐγνατίαν ὁδὸν εἴτε πρὸς Δ ρ ά μ α ν (Α) μέσῳ Ροδολίβου — Ἀλιστράτης, εἴτε πρὸς Σ έ ρ ρ α ς μέσῳ Δραβήσκου — Δήμητρας — Νέας Ζίχνης. Αἱ ὁδοὶ αὗται εἶναι ἀσφαλτόστρωτοι εἰς ἀρίστην κατάστασιν. (Τὸ κατάστρωμα ὁδοῦ ΣΣ. Ἀγγίστας — Ροδολῖβος — Ἀμφίπολις, ἐβελτιώθη ὅλως προσφάτως). Ἀπὸ τῆς ἑτέρας (Δ) ὄχθης ἡ ὁδὸς ἀπὸ Λέοντος Ἀμφιπόλεως πρὸς Μαυροθάλασσαν (Μουνοῦχι) ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ν ι γ ρ ί τ α ν εἶναι εἰς οὐχὶ καλὴν κατάστασιν σήμερον.

Πλὴν τούτων ὅμως ὑπάρχει καὶ πλούσιον δίκτυον καρροποιήτων ὁδεύσεων εἰς τὴν πεδιάδα Σερρῶν.

IV *ΥΨΠ. — ΠΕΔΙΑΔΕΣ*

1) ***Πέρνικ*** (750). Τοῦτο κεῖται μεταξὺ τῶν στεν. Βλαντάγιας — Ραδομὶρ καὶ τῶν Δ ἀντηρίδων τοῦ ὄρους Βιτόζα. Ἐν αὐτῷ εὑρίσκονται τὰ μεγαλείτερα λιγνιτωρυχεῖα τῆς Βουλγαρίας ἀπασχολοῦντα πλέον τῶν 9.000 ἐργατῶν ὡς καὶ ἐργοστάσιον συνθετικῆς βενζίνης λειτουργοῦν μὲ Σοβιετικὰ μηχανήματα.

Τὸ σημερινὸν καθεστὼς μετωνόμασε τὸ Πέρνικ εἰς Δ η μ ή τ ρ ο β ο ν.

2) ***Ραδομὶρ*** (600 – 650) μήκους 20 χλμ. καὶ πλάτους 10-15 χλμ.

τὸ ἔδαφος ἐν αὐτῷ ἔχει κυματοειδῆ ἐπιφάνειαν. Εἰς αὐτὸ εὑρίσκεται τὸ σημαντικὸν κέντρον Ραδομίρ, κόμβος ὅλων τῶν κυρίων συγκοινωνιῶν τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος.

3) ***Μπρέζνικ*** (700 – 750) ὅπερ διαρρέει ὁ ππ. Κούνσκα. Τοῦτο εὑρίσκεται ἀμέσως ΝΔ τοῦ ὑψπ. Σόφιας ἀφ' οὗ διαχωρίζεται ὑπὸ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τοῦ Βίσκερ Πλάν.

4) ***Τρν (Χίπτσερον)*** ΒΔ τοῦ προηγουμένου παρὰ τὰ Γ-Β σύνορα. Δι' αὐτοῦ ἐπικοινωνεῖ ἡ ἄνω κοιλὰς Στρυμόνος μέσῳ τῆς κοιλάδος Σισκοβίτσα μὲ τὸ ὑψπ. Πιρότ.

5) ***Κιούστενδηλ*** (600). Μὲ μῆκος 30 χλμ. καὶ πλάτος 6-14 χλμ. Ὑπάρχει ἐν αὐτῷ ἐξαίρετον δίκτυον ὁδῶν καὶ καρροποιήτων ἐπιτρέπον τὴν εὐχερῆ κίνησιν πρὸς πᾶσαν διεύθυνσιν.

6) ***Ντουπνίστης*** (550). Κεῖται μεταξὺ τοῦ ὑψπ. Σαμακόβου, Ραδομὶρ καὶ Κιούστενδηλ. Διὰ τοῦ σημαντικοῦ ἐν αὐτῇ κατῳκημένου κέντρου Ν τ ο ύ π ν ι τ σ α διέρχεται ἡ σιδ. γραμμὴ Σόφιας — Πετριτσίου καὶ ἡ αὐτὴ ὁδικὴ ἀρτηρία. Ἐπίσης ἐπικοινωνεῖ διὰ καλῶν ὁδεύσεων μετὰ τοῦ Σαμακόβου καὶ τοῦ Κιούστενδηλ.

7) ***Ἄνω Τζουμαγιᾶς — Μπομποσέβου*** (400 — 500). Ἔχει μῆκος 24 περίπου χλμ. καὶ πλάτος 4 — 5 χλμ. Διασχίζεται ὑπὸ τῆς σιδηρᾶς καὶ ὁδικῆς ἀρτηρίας Θεσσαλονίκης — Σόφιας.

8) ***Σιμιτλῆ*** (300). Μήκους 10 χλμ. περίπου καὶ πλάτους 2 — 4 χλμ. Λόγῳ τῶν διαβρώσεων τῶν Δ ἰδίᾳ ἀντερεισμάτων, χαραδροῦται εἰς πολλὰ σημεῖα.

Εἰς τὸ πεδίον τοῦτο διεξήχθησαν σφοδραὶ μάχαι μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων τὸν Ἰούλιον 1913.

9) ***Πεδινὴ ζώνη Πετριτσίου.*** Εἶναι λωρὶς ἐδάφους ἥτις ἐκτείνεται Α τῆς στεν. Νόβο Σέλο. Ἔχει μῆκος 28 χλμ. καὶ πλάτος 3 — 8 χλμ. Ἡ Α τοῦ Στρυμόνος ἔκτασις ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ παρουσιάζεται λοφώδης μὲ χάμηλοῦ ὕψους (250—350 μ.) ἀντερείσματα κατερχόμενα ἐκ τοῦ Χαμπὰρ Μπὰς καὶ διαχωριζόμενα διὰ βαθειῶν γραμμῶν μὲ ἀποτόμους ὄχθας, ἅτινα καθιστοῦν τὸ ἔδαφος ἀντιαρματικόν,

10) ***Περιοχὴ ζώνης Κούλας.*** Αὕτη ἀποτελεῖ τὴν φυσικὴν συνέχειαν τῆς προηγουμένης. Εὑρίσκεται δὲ εἰς μέσον ὕψος πολὺ χαμηλόν, 65 μ. περίπου ἤτοι εἰς ὅσον καὶ ἡ πεδιὰς Σερρῶν.

11) ***Πεδιὰς Σερρῶν.*** Ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς Ν ἐξόδου τῆς στεν. τοῦ Ρ ο ῦ π ε λ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Στρυμόνος. Ἔχει μῆκος 85 περίπου χλμ. καὶ πλάτος ἀπὸ 4 — 40 χλμ. Τὸ Δ τμῆμα αὐτῆς κατέχει ἡ λ. Κερκινῖτις. Ἡ ὅλη πεδιὰς διασχίζεται ὑπὸ πλήθους Ἐθνικῶν, ἐπαρχιακῶν καὶ ἀγροτικῶν ὁδῶν αἵτινες συνιστοῦν ἓν πυκνὸν ὁδι-

κὸν δίκτυον δυνάμενον νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰ μάλα στρατὸν ἐνεργοῦντα ἐν τῇ ζώνῃ ταύτῃ.

V. *ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ*

Κατὰ μῆκος τῆς κυρίας κοιλάδος ἄγουν ὁδική τε καὶ σιδηροδρομικαὶ ἀρτηρίαι (μέχρι Ροῦπελ). Ἀποτελοῦν ἀμφότεραι τὴν ΣΠΟΝΔΥΛΙΚΗΝ ΣΤΗΛΗΝ τοῦ ὅλου δικτύου ἐξ ἧς ἐκσπῶνται ἄλλαι ὁδικαὶ συγκοινωνίαι δι' ὧν δύναται νὰ κινηθῇ στρατὸς πρὸς τὰς κοιλάδας, Ἀξιοῦ, Μοράβα. Νυσάβα, Ἴσκερ, Νέστου ἐνῶ εἰς τὸ σύνολόν της ἡ κοιλὰς ἀποτελεῖ τὸν ΚΥΡΙΟΝ ΑΞΟΝΑ ὅστις ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου ἄγει συντομώτερον εἰς τὸ ὑψίπεδον ΣΟΦΙΑΣ.

ΚΕΝΤΡΑ – ΚΟΜΒΟΙ εἶναι: 1) ΣΕΡΡΑΙ 2) ΠΕΤΡΙΤΣΙ 3) Σιμιτλῆ 4) Ντούπνιστα 5) Ραδομίρ.

1) ***Κόμβος Σέρραι***

α) Σ ι δ η ρ ο δ ρ ο μ ι κ α ί: Σιδηρόκαστρον - Ροδόπολις – Δοϊράνη – Κιλκὶς – Θεσ]νίκη.

– Δράμα – Ξάνθη – Κομοτηνὴ – Ἀλεξ]πολις – Πύθιον.

—Ἡρακλείτσα (Τσάγεζι) Στρυμονικοῦ Κόλπου.

β) Ὁ δ ι κ α ί: Δ. Βροντοῦς—Κάτω Βροντοῦ—Κάτω Νευροκόπι—Ζύρνοβο.

—Ἀλιστράτη—Δράμα

—Γέφ· Ὄρλιακο—Λαχανᾶς—Δ. Δερβὲν—Θεσ]νίκη.

—Νιγρίτα—Σοχὸς – Λαγκαδᾶς—Δ. Δερβὲν—Θεσ]νίκη.

—Νέα Ζίχνη - Ἀμφίπολις – Ἀσπρόβαλτα—Στ.Ρεντίνας – Λαγινᾶ – Θσ]νίεκη.

– Σιδηρόκαστρον – Δ. Ροῦπελ – Λεβάνοβο – Σιμιτλῆ – Σόφια.

—Ν. Πετρίτσι – Ροδόπολις – Κιλκίς.

2) ***Κόμβος Πετρίτσι*** (Βουλγαρ.)

α) Σ ι δ η ρ ο δ ρ ο μ ι κ α ί: —Λεβάνοβο—Τοντορὼφ (0,60 κι' ἐκεῖθεν 1,44) (*) Κρέσνα – Τσουμαγιᾶ—Κοτσερίνοβο—(ἔνθα δια-

(*) Τὰ πλάτη τῶν σιδ. γραμμῶν ἐν Βουλγαρίᾳ εἶναι:
—1,44 κανονικοῦ διεθνοῦς πλάτους, 0,76 μ. καὶ 0,60 μ.

κλάδωσις πρὸς μονὰς Ρίλσκα 0,60—Ντούπνιστα—Ραδομὶρ—Σόφια.

β) Ὁ δ ι κ α ί: Πόντος—Νόβο Σέλο—Στρώμνιτσα.

Ὑπάρχει πληθὺς στρατιωτικῶν ὁδῶν πρὸς Μπέλες, (Βουλγαροελληνικὰ σύνορα) κι' ἐπὶ τοῦ Μπέλες ὡς καὶ εἰς Μάλες (Βουλγαρογιουγκοσλαυικὰ σύνορα).

—Κοῦλα—Πιρὶν—Νευροκόπι (κοιλάδος Νέστου) ἢ Κοῦλα—Λεβάνοβο—Μελένικον—Πέτροβον—Σιμιτλῆ—Σόφια.

Λεβάνοβο—Μπρέσνιτσα--Πέχτσεβο.

3) ***Κόμβος Σιμιτλῆ***

α) Σ ι δ η ρ ο δ ρ ο μ ι κ α ί: Ἡ κεντρικὴ σιδηρὰ ἀρτηρία Σόφια—Τοντορὼφ (1,44). κι' ἐκ Τοντορὼφ δύο διακλαδώσεις (0,60) πρὸς Πετρίτσι καὶ πρὸς Κοῦλαν.

β) Ὁ δ ι κ α ί: Πρὸς Πετρίτσι ἐκ Σόφιας.

—Πρέντελ Χὰν—Ράζλογκ καὶ ἢ Σαμάκοβον—Σόφιαν ἢ Γιακουρούδα—Τατὰρ Παζαρτζὶκ—Πλόβντιβ.

—Τζουμαγιᾶ—Λογκοντὰς—Δ. Γκαμπρόβου—Τσάρεβο Σέλο—Κότσανα—Ἰστίπ.

—Τσουμαγιᾶ—Κοτσερίνοβο—Μοναὶ Ρίλου—Δ. Πόποβα Σίπκα Σαμάκοβον (ἐσχάτως κατασκευασθεῖσα).

4) ***Κόμβος Ντούπνιστα***

α) Ἡ Κεντρικὴ σιδηρ. ἀρτηρία Σόφιας—Πετριτσίου—Κούλας.

β) Ὁ δ ι κ α ί:

Ραδομὶρ—Δ. Βλαντάγιας—Σόφια.

—Τζουμαγιὰ—Πετρίτσι.

—Δ. Κλεισούρας—Σαμάκοβον—Σόφια.

5) ***Κόμβος Ραδομὶρ***

α) Σ ι δ η ρ ο δ ρ ο μ ι κ α ί: —Βλαντάγια—Σόφια.

—Ντούπνιστα—Πετρίτσι

—Κιούστενδηλ—Γκιουγκέσεβο.

β) Ὁ δ ι κ α ί: —Πρὸς Σόφιαν.

—Τρν καὶ ἡ κοιλὰς Σοκοβίσκα—Πιρὸτ ἢ Ἀλντομίροφτσε—Δ. Δραγομάν.

—Κιούστενδηλ—Γκιουγκέσεβο — Κρίβα Παλάγκα — Κουμάνοβο — Σκόπια.

—Δ. Μποῦκα Πρέσλαπ—Σαμάκοβον.

– Κιούστενδηλ—Δ. Ρέσεν –Κοιλὰς Νυσάβα.

VI. *ΕΙΔΙΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ*

Ἐντὸς τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος τὸ κλῖμα δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς εὔκραὲς καὶ ὑγιεινόν. Κατόπιν τῆς ἀποξηρανσεως τῶν τεναγῶν τῶν λιμνῶν τῆς πεδινῆς ζώνης Σ ε ρ ρ ῶ ν ἐξηλείφθη ἡ ἐξ αὐτῶν προκαλουμένη νοσηρότης.

Εἰς τὰ ὑψηλὰ ὀροπέδια παρατηρεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν περίοδον τῶν βροχῶν καὶ τὸν χειμῶνα, πυκνὴ καὶ παγερὰ ὀμίχλη καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ καιρὸς εἶναι καλός. Ὁ πέπλος αὐτὸς διαρκεῖ συνήθως μέχρι καὶ τῶν μεταμεσημβρινῶν ὡρῶν. Ὁ χειμὼν εἶναι δριμὺς καὶ τὸ θέρος θερμότατον. Εἰδικώτερον:

Εἰς τὸ Μπέλες: Ἡ ὀμίχλη εἰς τὰς πλέον τῶν 1.000 μ. ὑψοδείκτου ἀντηρίδας αὐτοῦ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους παγία κατάστασις. Ἡ ὑγρασία τὸ θέρος κατὰ τὰς νυκτερινὰς ὥρας εἶναι διαπεραστική. Ἰσχυροὶ ἄνεμοι τ ο π ι κ ο ῦ χαρακτῆρος εἶναι συνηθέστατοι. Οὗτοι εἰς τὰς περιοχὰς Ποποτλίβιτσας — Δεμὶρ Καποῦ καὶ Ρουπέσκο ἀποτελοῦν ἀληθῆ μάστιγα. Εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτοι εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ «θυλάκου». Αἱ πολυάριθμοι πηγαὶ διαυγοῦς καὶ ἀφθόνου ὕδατος αἵτινες ὑπάρχουν ἐπὶ τοῦ Μπέλες ἀπὸ τῶν προσβάσεων αὐτοῦ μέχρι σχεδὸν καὶ τῶν ὑψηλοτέρων σημείων του παρέχουν μὲν τὴν εὐχέρειαν εἰς τὰς ἐπ' αὐτοῦ εὑρισκομένας μονάδας τῆς εὐχεροῦς καὶ ὑγιεινοτάτης ὑδρεύσεως ἀλλὰ καθιστοῦν μεγάλας ἐκτάσεις ὑγρὰς δεδομένου ὅτι διαποτίζουν τὰ ἐκ παχέων φυλλοστρωμάτων κεκαλυμμένα εἰς μεγάλην ἔκτασιν ἀντερείσματα τόσον τῶν Ν ὅσον καὶ τῶν Β ἰδίᾳ κλιτύων αὐτοῦ.

Εἰς Ἀλῆ Μπουτούς. Κατὰ τοὺς 9 — 10 μῆνας τοῦ ἔτους αἱ κορυφαὶ αὐτοῦ 2.212 καὶ 2.172 εἶναι κεκαλυμμέναι ὑπὸ χιόνων. Αἱ ὀμίχλαι δὲν εἶναι τόσον συχναὶ ὅσον εἰς τὸ Μπέλες. Τοῦτο εἶναι φυσικὸν δεδομένου ὅτι ὡς ἐλέχθη ἤδη τὸ Ἀλῆ Μπουτοὺς ἐπὶ μήκους 15 — 16 χλμ. στερεῖται παντελῶς πηγῶν τοὐλάχιστον ὡς πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν (Ν) τμῆμα αὐτοῦ ἐνῷ καὶ ἀπὸ τὸ (Β) ὑπάρχουν ἐλάχισται τοιαῦται καὶ περιορισμένης παροχῆς (εἰς τὸ Βουλγαρικὸν τμῆμα αὐτοῦ). Μάστιγα πραγματικὴν ἀποτελεῖ ἡ πτῶσις χαλάζης εἰς τὰ ὑψη-

λὰ τοῦ ὄρους τούτου ἥτις εἶναι συχνοτάτη κατὰ τοὺς μῆνας τοῦ θέρους, καθ' οὓς ἄλλωστε καὶ μόνον εἶναι δυνατὴ ἡ παραμονὴ καὶ ἐνεργὸς δρᾶσις δυνάμεων στρατοῦ ἐν αὐτῷ ἀφοῦ κατὰ τοὺς λοιποὺς μῆνας λόγῳ τῶν χιόνων αἵτινες καλύπτουν τὸ 'Αλῆ Μπουτούς, τοῦ ἀποτόμου τῶν κλίσεών του — πρὸς τὰς Ν κλιτεῖς — καὶ τῆς ἐλλείψεως ὁδεύσεων καθίσταται ἀπροσπέλαστον.

'Η χάλαζα ἔρχεται ἀποτόμως κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας (ἀπὸ τῆς 10ης ἕως 13ης ὥρας) διαρκεῖ ὀλίγα λεπτὰ καὶ πίπτει ὑπὸ τὸν ἀνέφελον οὐρανὸν καὶ τὸ ζωηρὸν φῶς τοῦ ἡλίου. Σπανίως αὕτη εἶναι μεγέθους μικροτέρου τοῦ καρύου (*).

Εἰς τὸ Ρίλα Πλάνινα. Τοῦτο εἶναι κεκαλυμμένον ὑπὸ χιόνων εἰς τὰς ἄνω τῶν 2.000 ὑψοδείκτου κλιτεῖς του καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Αἱ χιονοστιβάδες αἵτινες πίπτουν ἐπ' αὐτοῦ εἶναι παχύτεραι καὶ διαρκέστεραι ἀπὸ οἱανδήποτε ἄλλην περιοχὴν τῆς 'Ελληνικῆς χερσονήσου. 'Η ὁδὸς Σόφιας — Σαμακόβου — Ράζλογκ καλύπτεται συνηθέστατα ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ χιόνων καὶ παρίσταται ἀνάγκη διανοίξεως καὶ χιοναφαιρέσεων δι' εἰδικῶν μηχανημάτων (Snowplow). 'Η κορυφὴ Μουσαλὰ (Στάλιν) δέχεται τὸ μεγαλύτερον ποσὸν βροχῶν κατ' ἔτος ὅπερ ἀνέρχεται εἰς 1.270 λίτρα | μέτρον τετραγωνικόν.

Εἰς τὸ ὑψπ. Κιούστενδηλ. Πνέει συνήθως τοπικὸς χαρακτηριστικὸς ἄνεμος ὅστις ὀνομάζεται Φ ί ν κ.

Οἱ ἐπικρατέστεροι ἄνεμοι εἰς τὴν κοιλάδα Στρυμόνος εἶναι τὸ μὲν φθινόπωρον καὶ τὴν ἄνοιξιν, ὁ ἐξ 'Ατλαντικοῦ 'Ωκεανοῦ πνέων ὑγρὸς ἄνεμος ὅστις προκαλεῖ βροχερὸν καιρόν, τὸν δὲ χειμῶνα ὁ ΒΑ ψυχρότατος ἄνεμος ὅστις προκαλεῖ δριμὺ ψῦχος, βροχὰς καὶ χιόνας.

Κατὰ τὸ θέρος εἰς τὴν μέσην καὶ ἄνω κοιλάδα τοῦ Στρυμόνος πνέουν καὶ οἱ θερμοὶ νότιοι ἄνεμοι οἵτινες ἔχουν τὴν προέλευσίν των

(*) Κατὰ τὰ ἐκτελούμενα ἔργα ὀχυρωτικῆς τοῦ 1937 οἱ ἄνδρες τοῦ μηχανικοῦ εἶχον παρὰ τὰ σκαπανικὰ ἐργαλεῖα των κατὰ τὴν ἐν ὑπαίθρῳ ἐργασίαν καὶ τὰ κράνη των διὰ ν' ἀμύνωνται κυρίως ἀπὸ τὰς ἀπροσδοκήτους αἰφνιδιαστικὰς ἐπιδρομὰς τοῦ ἐξ οὐρανοῦ ἐχθροῦ τούτου, ἤτοι τῆς χαλάζης.

ἐκ τῆς ἐρήμου Σαχάρας καὶ εἶναι γνωστοὶ εἰς τοὺς γείτονας Βουλγάρους μὲ τὰς ὀνομασίας «Τζαγκλὶν» «Ζγάτιμα» κ.λ.π.

VII. *ΔΑΣΗ*

Αἱ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν Β κλιτεῖς τοῦ Μπέλες εἶναι δασωμέναι ἐκ δένδρων δρυὸς καὶ ἀγριοκαστανιῶν, ἐπίσης δὲ αἱ πρὸς Ν κλιτεῖς — αἵτινες ὡς γνωστὸν εἶναι ἀπότομοι εἰς πολλὰ σημεῖα ἢ καὶ μὲ μεγάλας κατὰ τὸ πλεῖστον κλίσεις — παρουσιάζονται δασωμέναι εἴς τινας περιοχὰς ἐκ τῶν αὐτῶν δένδρων ὡς καὶ αἱ Β.

Ἡ περιοχὴ Ἀλῆ Μπουτοὺς εἶναι δασωμένη κατὰ τὸ πλεῖστον ὅσον ἀφορᾶ τὸ τμῆμα τὸ πρὸς Βουλγαρίαν διότι αἱ Ἑλληνικαὶ κλιτεῖς τοῦ ὄρους εἶναι ἀπότομοι, βραχώδεις, καὶ καθ' ὁλοκληρίαν γυμναί.

Τὸ Καραντὰγ τὰ Ὄρη Βροντοῦς καὶ τὸ Ἄγγιστρον ὄρος εἶναι ἐπίσης ἐν μέρει δασωμένα.

Τὸ Μάλες, Πιρίνο καὶ Σκόμιον ἔχουν δάση πυκνὰ ἅτινα καλύπτουν τὰ χαμηλώτερα σημεῖα τῆς ἐκτάσεως αὐτῶν.

Β. ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΕΛΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΤΙΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΑΙ

Διὰ τὴν ἐξέτασιν ἀπὸ τῆς καθαρῶς στρατ. πλευρᾶς θὰ θεωρήσωμεν τὴν κοιλάδα τοῦ π. Στρυμόνος διηρημένην εἰς τρεῖς ζώνας: κάτω μέσην καὶ ἄνω.

Ι. ΚΑΤΩ ΖΩΝΗ

Ὅρια ταύτης εἶναι: (Β) Τὸ Μπέλες – Τσιγγέλι. (Δ) Μπέλες – Κρούσια—Καραντάγ—Κερδύλια καὶ (Α) Ἀλῆ Μπουτοὺς (2.212) Καρὰ Ντάγ—Μενοίκιον —Παγγαῖον—Σύμβολον. Ἡ θάλασσα τοῦ Στρυμονικοῦ ἐκ Ν.

Ἄξονες προελάσεως εἶναι:

1) Ἀπ' Ἀνατολῶν:

α) Νευροκόπι – ὑψ. Κάτω Νευροκοπίου — Πρεσὲκ — Ἀχλαδοχῶρι — Σιδηρόκαστρον, δύσβατος καὶ δυσκόλως χρησιμοποιήσιμος,

β) Κάτω Νευροκόπι — Κάτω Βροντοῦ — Διαβ. Βροντοῦς — Σέρραι.

γ) Δράμα — Στ. Τασουλοὺκ — Πευ. Σερρῶν.

δ) Καβάλα — Ἐλευθερούπολις — Κοιλὰς Μαρμαρᾶ — Ἀμφίπολις.

Οὗτοι καναλιζάρουν τὴν ἀπ' Α ἐπίθεσιν.

Ἀμυντικαὶ περιοχαὶ εἶναι:

α) Ἀλῆ Μπουτοὺς—Πρεσὲκ - Κορὰ Ντὰγ—Μενοίκιον — Σύμβολον.

β) Εἰδικῶς (ὡς πρὸς τὸν α' ἄξονα ὄπισθεν τῆς κυρίας περιοχῆς) ἡ Ἀμυντικὴ τοποθεσία Φαιὰ Πέτρα—Κάστρο – ὑψ. 380—Σχιστόλιθος.

2) ***Ἀπὸ Βορρᾶ***

α) Λεβάνοβον—Ροῦπελ.

β) Λεβάνοβον—Ἄγγιστρον.

γ) Πειρίτσιον Κελκαγιᾶ—Ἰστίμπεϊ (μέσῳ τῶν εἰς Μπέλες ὑπαρχουσῶν στρατιωτικῶν ὁδεύσεων).

Ἀμυντικαὶ περιοχαί:

Τὸ σύστημα ὀχυρῶν τῆς γραμμῆς Μεταξᾶ ἤτοι:

Δεμὶρ Καποῦ – Καλύβ.α Ποποτλίβιτσα – Ρουπέσκο – Ι Σ Τ Ι Μ Π Ε Ι—Κὲλ Καγιᾶ – Κιτσὶ Καγιᾶ—Ἀρπαλοῦκι – Βάσανο—Παληουριῶνες – Προμαχὼν—Ὀχυρὸν— Ροῦπελ — Ἄγγιστρον – Τρεῖς βρῦσες—Καρατὰς – Κλειδὶ – Δρεπανοειδές.

3) ***Ἀπὸ Δυσμῶν:***

α) Κιλκὶς—Δοϊράνη – Δοβᾶ Τεπέ.

β) Κιλκὶς – ὑψίπεδον Λαχανᾶ.

γ) Λαγινᾶς – Λαγκαδᾶς – Σοχός.

δ) Λαγινᾶς—Ἅγ. Βασίλειος – Στ. Ρεντίνας (ἅπαντες ἐκ τῆς κυρίας βάσεως Θεσ/νίκης).

'Αμυντικαὶ περιοχαὶ

– Μπέλες—Κρούσια—Καραντάγ – Βερτίσκος.

Η ΜΕΣΗ ΖΩΝΗ

Ὅρια αὐτῆς: Ν. ἔξοδος τῆς στεν. Μπομπόσεβο (Β). Σκόμιον—Πιρίνο (Α).Σβιγγόρ—Βλαχίντζα – Μάλες—Πλασκαβίτσα—Γκράντσκο – Μ π έ λ ε ς (Δ), καὶ Μπέλες – Τσιγκέλι (Ν).

Τὸ (Β) ἥμισυ εἶναι δυσπρόσιτον ὡς ἐκ τῆς ἀλληλουχίας στενωπῶν διατεταγμένων ἐκ Β πρὸς Ν. Ἀνήκει εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Τὸ ἕτερον δὲ ἥμισυ ἀνήκει,ἐξ ἡμισείας εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ Γιουγκοσλαυίαν.

Ἄξονες προελάσεως εἶναι:

1) *Ἐκ Νότου*

Ε ἷ ς κ ύ ρ ι ο ς καὶ μόνον: Πετριτσίου – Λεβανόβου – Σβέτι Βράτς – Σιμιτλῆ (κόμβος σημαντικός).

Ἀμυντικαὶ τοποθεσίαι εἶναι: Στ. Κλεὶτς – Στ. Κρέσνας – Στ. Τζουμαγιᾶς.

2) *Ἐξ Ἀνατολῶν*

α) Νευροκόπι—αὐχ. Λίμνης Παπᾶ (πρὸς Σβέτι Βράτς).
β) Νευροκόπι – Ράζλογκ—Πρέντελ Χάν.

Ἀμυντικαὶ περιοχαὶ εἶναι, αἱ ἐπὶ τοῦ Σκομίου—Πιρίνο ὄρους.

3) *Ἐκ Δυσμῶν*

α) Ἰστὶπ—Κότσανα—Τσάρεβο Σέλο.
β) Ἰστὶπ—Ραντοβίτσα—Πετρίτσι.

Ἀμυντικαὶ περιοχαί: Σβιγγόρ — Βλαχίντζα — Ὀγκρασδὲν — Μπέλες.

Ἡ κοιλὰς Στρώμνιστα λόγῳ γεωγραφικῆς διατάξεως, διαμορφώσεως καὶ ἐθνολογικῆς κατανομῆς, ἀποτελεῖ τὴν ἀ χ ί λ λ ε ι ο ν π τ έ ρ ν α ν τῆς ὅλης Ἀμυντικῆς περιοχῆς δι' ἐπίθεσιν ἐνεργουμένην εἴτε ἐξ Α πρὸς Δ εἴτε καὶ ἀ ν τ ι σ τ ρ ό φ ω ς.

III ΑΝΩ ΖΩΝΗ

Εἶναι τὸ ὑπόλοιπον ἐκ τῆς ὅλης κοιλάδος ἀφαιρουμένων τῶν I καὶ II ζωνῶν.

Ἄξονες προελάσεως ἐν αὐτῇ :

1) ***Ἐκ Νότου***

Εἰς : Σιμιτλῆ—Κοτσερίνεβο—Ντούπνιστα—Ραδομίρ—Σόφια.

Ἀμυντικαὶ περιοχαὶ

α) Στ. Μπομπόσεβο—Μπαντέρα—Σκόμιον.
β) Ἐλένοβα—ὑψ. Ραδομίρ—Βιτόζα.
γ) Βίσκερ—Αὐχὴν Β λ α ν τ ά γ ι α ς—Βιτόζα.

2) ***Ἐκ Δυσμῶν***

α) Σκόπια—Κουμάνοβο—Κρίβα Παλάγκα—Γκιουγκέσεβο—Σόφια.
β) Κουμάνοβο—κοιλὰς Γκολέμα—Μπότσιλγκραντ—αὐχ. Ρέσεν—Ραδομίρ.
γ) Πιρὸτ—ὑψπ. Τρν—Μπρέζνικ—Σόφια.

Κύριαι ἀμυντικαὶ περιοχαὶ εἶναι :

α) Βίσκερ—Μπέζνα Κομπίλα—Τσέρνακ—Δογανίτσα—Ὀσογόφσκα.
β) Βράβτσα—Ὄσερνικ—ὑψ. 1654—ὑψ. 1244 — Κ ε ν ό φ σ κ α (Ἐλένοβα καὶ Μπαντέρα) —Σκόμιον.

Γ. ΣΤΡΑΤ. ΑΞΙΑ ΚΟΙΛΑΔΟΣ ΣΤΡΥΜΟΝΟΣ

I ΚΑΤΩ ΖΩΝΗΣ

1) Ἐπιτρέπει συγκέντρωσιν καὶ ἀνάπτυξιν μεγάλων δυνάμεων στρατοῦ.

2) Ἀποτελεῖ τὸν προμαχῶνα τῆς κυρίας ἀμυντικῆς περιοχῆς Μπέλες—Κρουσίων—Κερδυλίων.

3) Ὡς ἐκ τοῦ πλουσίου δικτύου συγκοινωνιῶν ἐν αὐτῇ ἐξυπηρετεῖ τὰ μάλα ἐνεργοῦντα στρατὸν ἐν τῇ ζώνῃ μάχης τοῦ Κάτω Νευροκοπίου—Νέστου.

4) Διαρρέεται ὑπὸ π.γ. ἥτις ἀποτελεῖ φυσικὸν κώλυμα δι' ἐπιχειροῦντα στρατὸν ἐξ Α πρὸς Δ ἢ καὶ ἀντιθέτως.

5) Ὁ Κόμβος Σέρραι ἐν αὐτῇ εἶναι ζωτικῆς σημασίας κέντρον διὰ τὴν ἄμυναν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ περιοχῇ ἀλλὰ καὶ τῶν ὀχυρῶν (Μεταξᾶ) πρὸς Βορρᾶν.

II ΜΕΣΗΣ ΖΩΝΗΣ

1) Συνδέει τὴν κάτω ζώνην (κυρίαν βάσιν ἐξορμήσεως στρατοῦ πρὸς Β) μετὰ τῆς ἄνω ζώνης οὔσης ὑποχρεωτικῆς τῆς χρησιμοποιήσεώς της διὰ τὴν πρὸς Βορρᾶν προέλασιν.

2) Δὲν ἐπιτρέπει ἑλιγμοὺς οὔτε καὶ ἀνάπτυξιν μεγάλων μονάδων λόγῳ τῆς στενότητός της.

3) Αἱ ἀλληλοδιαδόχως ἐκ Ν. πρὸς Β. στενωποί, φύσει ὀχυραί, ἐνισχύουν τὸ ἀμυντικὸν δυναμικὸν καθιστῶσαι δυσχερῆ, ἂν μὴ καὶ ἀδύνατον, τὴν ἐκ Ν πρὸς Β κατὰ τὴν π.γ. προέλασιν.

4) Τὸ κάτω ἥμισυ τῆς μέσης ζώνης (Πετρίτσι—Κοῦλα) προσφέρεται διὰ συγκέντρωσιν καὶ ἐξόρμησιν στρατοῦ πρὸς Δ καὶ Ν.

5) Ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της—ἔναντι δύο ἐπικρατειῶν (Ἑλλάδος Γιουγκοσλαυίας)—παρέχει εἰς τὴν κατέχουσαν δύναμιν (Βουλγαρίαν) τὸ πλεονέκτημα τοῦ Στρατηγικοῦ Αἰφνιδιασμοῦ εἰς βάρος καὶ τῶν δύο ἑτέρων, ἑταίρων συνάμα.

III ΑΝΩ ΖΩΝΗΣ

1) Ὁ κατέχων στρατὸς εὑρίσκεται εἰς λίαν εὐνοϊκὴν θέσιν δυνάμενος νὰ συγκεντρώσῃ πολλὰς Μονάδας καὶ παντοειδῆ ἐφόδια.

2) Προσφέρει χώρους ἀναπτύξεως διατεταγμένους κυκλοτερῶς περὶ τὴν ἰσχυρὰν τοποθεσίαν Κονόφσκας.

3) Ἔχει ἐξαίρετον πυκνὸν καὶ ποικίλον δίκτυον συγκοινωνιῶν.

4) Αἱ ὑποχρεωτικαὶ διαβάσεις ἐπὶ τῶν φύσει ὀχυρῶν ὀρεινῶν ὄγκων αἵτινες ἀπὸ Α καὶ Δ περικλείουν ταύτην προσδιορίζουν ἐπακριβῶς τοὺς πρὸς αὐτὴν ἄξονας προελάσεως ἐκ τῶν γειτονικῶν περιοχῶν.

5) Ἀποτελεῖ τὸ προπύργιον ἐξ Α τοῦ ὑψιπέδου Σόφιας.

ΓΕΝΙΚΩΤΕΡΟΝ

1) Ὁδηγεῖ συντομώτατα ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου πρὸς Σόφιαν παρακαμπτομένων δύο ἰσχυρῶν ὀρεινῶν ὄγκων Σκομίου καὶ Ροδόπης.

2) Ἔχει ὅμως τὸ μειονέκτημα λόγῳ τῆς στενότητός της νὰ μὴ εὐνοῇ τὴν εὐελιξίαν καὶ τὴν ἐκ Ν πρὸς Β προέλασιν μεγάλων Μονάδων, καὶ δὴ πεδινῆς συνθέσεως.

—Ἡ κοιλὰς Στρυμόνος δέον νὰ ἐξετάζηται ἑνιαίως ὡς Ε.Δ. μετὰ τῆς τοῦ Νέστου, λόγῳ τῶν διατιθεμένων σήμερον μέσων.

3) Αἱ κοιλάδες Στρυμόνος καὶ Ἀξιοῦ εἶναι παράλληλοι ὡς ὀρθοστάται κλίμακος ἧς βαθμίδες εἶναι αἱ ἐγκάρσιοι κοιλάδες: Στρώμνιτσα — Μπρεγκάλνιτσα — Πιτσίνια Κρίβα—Μπίστριτσα. Εἰς ταύτας εὑρίσκονται καὶ τὰ δρομολόγια=ἄξονες προελάσεως ἐκ Δ πρὸς Α καὶ ἀντιστρόφως. Ὅστις δυνηθῇ νὰ στηριχθῇ δυναμικώτερον εἰς τὰς ἐν λόγῳ κοιλάδας, θὰ διατρέξῃ ἀσφαλέστερον τὰς βαθμίδας, εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ὁποίων θὰ εὑρίσκεται ἢ ἡ Σόφια (διὰ τοὺς ἐκ Δ καὶ Ν δρῶντας) ἢ ἡ Θεσσαλονίκη —Σκόπια διὰ τὸν ἐξ Α ἐνεργοῦντα.

5) Ἡ κοιλὰς Στρυμόνος ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀπετέλεσε τὴν κυρίαν λεωφόρον δι' ἧς αἱ ὀρδαὶ τῶν βαρβάρων ἐκ τῆς Σόφιας κατήρχοντο πρὸς Ν ἐνῷ δι' αὐτῆς καὶ πέραν τοῦ Σιμιτλῆ δὲν ἦτο δυνατὴ ὡς ἐκ τῶν φύσει ὀχυρῶν ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ θέσεων ἡ ἐκ Ν. πρὸς Σόφιαν προέλασις. Παρὰ ταῦτα ἡ βαρβαρικὴ Δύναμις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπικρατήσῃ τοῦ ὅλου χώρου διότι τὸ φύσει ὀχυρόν, ὡς κρυσφύγετον πειρατικόν, τοῦ ἐδάφους του ἰσοφάριζεν ὁ ἰσχυρὸς ἀνθρώπινος θώραξ τῆς Ἑλληνικῆς ἀνδρείας ὃν καθίστα ἄτρωτον ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ θέλησις ἐπιβιώσεως τοῦ Ἔθνους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

Η ΚΟΙΛΑΣ ΝΕΣΤΟΥ

(Σχ. 2)

Παραλλήλως διατεταγμένη πρὸς τὴν τοῦ Στρυμόνος εὑρίσκεται ἀμέσως Α αὐτῆς.

Α. ΓΑΙΟΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ

Ι. ΟΡΕΟΓΡΑΦΙΑ

— Δ ἡ ὀροσειρὰ Π ι ρ ί ν ο ἢ Ἀ ν. Ὄ ρ β η λ ο ς (Μ π ὲ ζ Μ π ὸ ζ 2.645 — Χ α μ π ά ρ Μ π ά ς) 2.645 — Ἀ λ ῆ Μ π ο υ τ ο ύ ς (Ὀρεογρ. Κόμβος 2.212) — Αὐχὴν Π ρ ε σ έ κ — Κ α ρ α ν τ ά γ (1.653) — Μ ε ν ο ί κ ι ο ν (1.903 — 1.453) Π α γ γ α ῖ ο ν (1.956) — Σ ύ μ β ο λ ο ν (694).

— Α τοῦ (2.212), τὸ ὑψ. (2.172) (καὶ Ν αὐτοῦ Σ β έ λ ι τ σ α 1.337) — Σ τ ρ α γ γ ά τ ς — Ἅ γ. Ν ι κ ό λ α ο ς καὶ μὲ Ν κατεύθυνσιν — Ἅ γ. Π ν ε ῦ μ α — Μ π ό ζ Ν τ ά γ (2.111).

Ἐκ τοῦ Μ ε ν ο ι κ ί ο υ βαίνει πρὸς Α τὸ Φ α λ α κ ρ ὸ ν Ὄ ρ ο ς, μέχρι Μ π ὸ ζ Ν τ ά γ. Ἀμφότερα περικλείουν ἀπὸ Ν. τὸ ὑψίστης στρατ. ἀξίας ὑ ψ π. Κ ά τ ω Ν ε υ ρ ο κ ο π ί ο υ.

Τὸ ὄρος Σ ύ μ β ο λ ο ν μὲ ΒΑ κατεύθυνσιν βαίνει μέχρι Ὀ ρ έ ω ν Λ ε κ ά ν η ς (Τ σ ὰ λ Ν τ ά γ καὶ Χ ι ο ν ο β ο ῦ ν ι).

— Β Σ κ ό μ ι ο ν ἢ Ρ ί λ α Π λ ά ν ι ν α — Μ ο υ σ α λ ᾶ (2.925) — Μ π ε λ μ ε κ ὲ ν — Τ ζ α φ ε ρ ί τ σ α.

— ΝΑ τῆς Τζαφερίτσας ἡ ὀροσειρὰ τῆς Δυτ. Ροδόπης Σ ο ῦ τ-κ ε — Μ π έ ζ α τ — Τ ζ ε ν έ β ρ α π λ α ν.

Ἡ τῆς Κεντρικῆς Ροδόπης: Κ α ρ λ ὶ κ Μ π α λ κ ὰ ν (2.033) — Κ ο υ σ λ ὰ ρ — Τ σ ι γ γ ε ν ὲ ς Ἰ σ σ ὰ ρ (1.827) — Χ α ϊ ν τ ο ῦ (1.545) — Ρ ο υ ζ ὰ ν (1.385) — Ἀ χ λ ὰ τ (1.400) — Ὀ χ υ ρ ὸ ν Ἰ ν-τ ζ έ ς. Ἀπὸ τοῦ Καρλὶκ Μπαλκὰν ἡ ὀρσ. βαίνει συνεχῶς χαμηλουμένη, τόσον πρὸς τὰ προαναφερθέντα μὲ Ν κατεύθυνσιν ὄρη ὅσον καὶ Δ δι'ἀντερεισμάτων ἅτινα σχηματίζουν μετὰ τῶν ὀρέων Λεκάνης (Δυτικώτερον) τὴν στεν. Τοξοτῶν.

Στενωποὶ καὶ Διαβάσεις

***Δυτικῶς*:**

1) Τασουλοὺκ 2) Βροντοῦς ἢ Μπαμπίνας 3) Πρεσὲκ 4) Παρὶλ 5) Πιρὶν 6) Λίμνη Παπᾶ 7) Πρέντελ Χάν.

***Βορείως*:**

8) Αὐχὴν Σκομίου 9) αὐχ. Καλύβες Τεμπίροβι.

***Ἀνατολικῶς*:**

10) Ὀρεινὴ Μπάμπιακ Καλύβες 11) Ντοσπὰτ 12) Κόζαρι ἢ Μπουϊνόβου 13) Λυκοδρομίου.

Ἐπὶ τῶν περιβαλλουσῶν ὀροσειρῶν τὸ ὑψπ. Κάτω Νευροκοπίου·

14) Ἀκρινοῦ ἢ Λόφτσας 15) Ἐξοχῆς ἢ Λιμπαχόβου (Β) καὶ 16) Γρανίτου ἢ Γκιούρετζικ ὡς καὶ 17) Καλαποτίου (Ν).

Ἐπὶ δὲ τῆς περιβαλλούσης ἀπ' Α ὀροσειρᾶς τὴν πεδ. Δράμος αἱ 18) Μόκρου ἢ Τουλουμπὰρ 19) Κορπύλων.

Κατὰ μῆκος τῆς π.γ. Νέστου εἶναι αἱ: 20) Διαβ. Δερβὲν ἢ Στενὰ Κόρης καὶ Τοξοτῶν (π. Ὀξυλάρ).

II. ΥΔΑΤΟΓΡΑΦΙΑ

1) Νέστος. Συναποτελεῖται ἀπὸ τὸν Μέλανα καὶ Λευκὸν Νέστον: μῆκος 234 χλμ. ἐξ ὧν τὰ 138 εἰς Ἑλλάδα. Πλάτος 60—80 μ. Βάθος ὕδατος 1,20—1,50 καὶ ταχύτης 1,50 μ]1". Φύσις κοίτης κατὰ

τὴν μέσην κοιλάδα ἐκ κροκαλῶν ἢ ἄμμου. Εἰς τὴν Κάτω ἐξ ἄμμου ἢ Ἰλύος· ἐκβάλλει Β Θάσου.

Παραπόταμοι :

— Δ ε ξ ι ᾶ ς ὄ χ θ η ς : 1) Μπαλίστα. 2) ππ. Νευροκοπίου. 3) Ποταμὸς Κορπύλων.

— Ἀ ρ ι σ τ ε ρ ᾶ ς ὄ χ θ η ς : 1) Ζλατάριτσα. 2) Μπίστριτσα. 3) Ντοσπάτ. 4) Ποταμὸς τῶν Παπάδων. 5) Ἀρκουδόρεμα.

III. ΑΚΤΟΓΡΑΦΙΑ

Λιμὴν Ἐλευθερῶν, Κ α β ά λ α ς, Κεραμωτή. Ἀπὸ Καβάλας μέχρι Κεραμωτῆς ὁ αἰγιαλὸς προσφέρεται δι' ἀποβάσεις.

IV. ***ΕΙΔΙΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ***

Τὰ ὑψπ. Ζυρνόβου, Νευροκοπίου καὶ Μαχωμίας καλύπτονται κατὰ τὸ φθινόπωρον καὶ χειμῶνα ὑπὸ ψυχρᾶς καὶ πυκνῆς ὀμίχλης, κατα τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας ἥτις εὐνοεῖ τὰς αἰφνιδιαστικὰς ἐνεργείας.

V. ***ΥΨΙΠΕΔΑ - ΠΕΔΙΑΔΕΣ***

1) Μαχωμίας (650). 2) Νευροκοπίου (500 – 550). 3) Κάτω Νευροκοπίου (500 — 650). 4) Πεδινὴ ζώνη Δράμας (50 – 80).

VI. ***ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ***

Κύριοι κόμβοι εἶναι οἱ κάτωθι :

1) Κ α β ά λ α. 2) Δ ρ ά μ α. 3) Κάτω Νευροκόπι. 4) Ζύρνοβον. 5) Ράζλογκ. 6) Ντοσπάτ.

1. ***Κόμβος Καβάλα.***

— Λιμὴν σημαντικῆς ἀποδόσεως (2.500 τον.), ἀσφαλὴς μὲ ἄρτια τεχνικὰ μέσα. – Ἐγνατία ὁδὸς Θεσ]νίκης — Ἀλεξανδρουπόλεως, — Ἀμυγδαλεὼν – Δοξᾶτον – Δράμα.

– Ἀμυγδαλεὼν – ὄρη Λεκάνης – Σταυρούπολις (τὰ ὄρη Λεκάνης δι' ὀρεινῆς ὁδεύσεως μὲ τὴν Χρυσούπολιν – Κεραμωτήν).

2. ***Κόμβος Δράμα.***

α) Σιδηροδρομικαί.

– Διέρχεται ἡ σιδηρ. γραμμὴ Θεσσαλονίκης – Σερρῶν – Δράμας — Νικηφόρου – Παρανεστίου – Σταυρουπόλεως – Τοξοτῶν – Ξάνθης — Ἀλεξανδρουπόλεως.

β) Ὁδικαί

– Δοξᾶτον – Καβάλα.

– Προσοτσάνη – αὐχὴν Γκιούρετζικ – Ἐκεῖθεν εἴτε Βῶλαξ εἴτε Κάτω Νευροκόπι — Ἐξοχὴ – Νευροκόπι (Βουλγ.)

— Προσοτσάνη — Διαβ. Καλαποτίου – Ἄνω Βροντοῦ — Κατάφυτον Δασωτόν.

— Ἀλιστράτη — Σ. Σ. Ἀγγίστας — Ροδολῖβος — Ἀμφίπολις — Θεσσαλονίκη.

— Ἀλιστράτη — στεν. Τασουλοὺκ — Ζίχνη — Σέρραι.

— Στ. Μόκρου — Παπάδες — Ποταμοὶ — Ἀγριοκερασιά. Ἐκ Ποταμῶν διακλαδώσεις πρὸς Κάτω Νευροκόπι — Βόλακα.

Στ. Κορπύλων — Παρανέστιον.

— Παπάδες — Σκαλωτὴ — Κόζαρι — Μπουῖνοβο — Ντοσπάτ.

3. ***Κόμβος Κάτω Νευροκοπίου.***

— Ποταμοὶ — Παπάδες.

— Ἐξοχὴ — διαβ. Λιμπαχόβου — Ζύρνοβο (Νευροκόπι).

— Βαθύτοπο — Δασωτὸ – Ἀκρινὸν – Γκαϊτανίνοβο – Νευροκόπι.

- Διαβ. Βροντοῦς – Σέρραι.

Διαβ. Πρεσὲκ – Καρυδοχῶρι – Ἀχλαδοχῶρι – Σιδηρόκαστρον ἢ Κάλη.

– Γκιούρετζικ – Δράμα – Καβάλα.

4. ***Κόμβος Ζυρνόβου ἢ Νευροκόπι.***

Μετὰ τῆς κοιλάδος Στρυμόνος διὰ 3 ὁδεύσεων.

α) Γκαϊτανίνοβο – Πσρὶλ – Γκολέτσοβο – Κοῦλα.

β) Πιρὶν – Κοῦλα.

γ) Αὐχὴν Λίμνη Παπᾶ – Σβέτι Βράτς.

Μετὰ τοῦ κάτω Νευροκοπίου διά :
α) Διαβ. Λόφτσας.
β) Διαβ. Λιμπαχόβου.
Μετὰ τοῦ Ἕβρου καὶ ππ. Ἄρντα :
Ντοσπάτ – Ντέβ.ν καὶ ἐκεῖθεν ἢ πρὸς Πλόβντιβ ἢ Σμόλιαν.
Μετὰ τοῦ ὑψπ. Μαχωμίας διά :
Φιλίπποβο – Ντομπρινίστα — Μπάνσκο — Ράζλογκ.

5. ***Κόμβος Ράζλογκ.***

– Σαμάκοβον – Σόφια.
– Πρέντελ Χὰν – Σιμιτλῆ.
– Καλύβια Τεμπίροβι — Γιακουρούδα — Μπάνια Τσέπινα – Τατὰρ Παζαρτζίκ.
—Ὀρεινὴ Μπάμπιακ Καλύβες — Πέστερα.
— Μπάνσκο — Ντομπρινίστα – Νευροκόπι – Δράμα.

6. ***Κόμβος Ντοσπάτ.***

– Ντέβιν – Σμόλιαν — Κύρτζαλη ἢ
– Ντέβιν — Σμόλιαν —Ἐχῖνος — Ξάνθη.
— Μπουΐνοβο — Σκαλωτὴ — Παπάδες — Δράμα.
— Νευροκόπι καὶ ἢ Κάτω Νευροκόπι — Σέρρας ἢ Κάτω Νευροκόπι — Δράμα.
— Μπάνια Τσέπινια — Πέστερα — Πλόβντιβ.

Β. ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΕΛΑΣΕΩΣ ΑΜΥΝΤΙΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΑΙ

Ὡς καὶ ἡ τοῦ Στρυμόνος, καὶ ἡ τοῦ Νέστου κοιλὰς διαιρεῖται εἰς δύο ζώνας :

Ἄνω καὶ Κάτω.

Ἡ ἄνω περιλαμβάνει τὸν χῶρον μέχρι τῆς συνοριακῆς γραμμῆς Ε. Β. Ἡ κάτω τὴν Ν ταύτης περιοχὴν συγκειμένη κυρίως ἐκ δύο μεγάλης στρατιωτικῆς ἀξίας χώρων : Ὑψπ. Κάτω Νευροκοπίου καὶ πεδινῆς ζώνης Δράμας.

1. ΑΝΩ ΖΩΝΗ

Ἄξονες προελάσεως εἶναι:

1) *Ἐκ Νότου:*

Ε ἷ ς κ υ ρ ί ω ς: Κάτω Νευροκόπι — Ράζλογκ.

Ἀμυντικὴ τοποθεσία εἶναι ἡ ἐπὶ τῆς στεν. Δερβὲν (Κόρης), δυσκόλως παρακαμπτομένη ἀπὸ Δ ἢ Α λόγῳ τοῦ ἀβάτου καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀντιαρματικοῦ τοῦ ἐδάφους.

2) *Ἐκ Δυσμῶν:*

α) Σβέτι Βρὰτς — Νευροκόπι.

β) Σιμιτλῆ — Πρέντελ Χὰν — Ράζλογκ.

Ἀμυντικὴ περιοχὴ ἡ ὀροσειρὰ τοῦ Πιρίνο· εἰδικώτερον ἡ ἀπαγόρευσις τῶν κυρίων διαβάσεων — δρομολογίων «Πρέντελ Χὰν» καὶ «λίμνης Παπᾶ».

3) *Ἐξ Ἀνατολῶν:*

α) Νευροκόπι — Πιρὶν — Κοῦλα.

β) Νευροκόπι — αὐχὴν Λίμνη Παπᾶ — Σβέτι Βρὰτς.

γ) Ράζλογκ — Πρέντελ Χὰν — Σιμιτλῆ.

Ἀμυντικὴ περιοχὴ ὁμοίως ἡ τοῦ Πιρίνο καὶ εἰδικώτερον αἱ αὐταὶ ὡς ἀνωτέρω — διαβάσεις.

2. ΚΑΤΩ ΖΩΝΗ

1) *Ἐκ Βορρᾶ*

Ἄξονες προελάσεως δύο:

α) Νευροκόπι — Λόφτσα — Βαθύτοπον — Σέρραι.

β) Νευροκόπι — Λιμπάχοβο — Κάτω Νευροκόπι — Δράμα.

α) Ἀλῆ Μπουτοὺς — αὐχὴν Λόφτσας — Στραγγὰτς — αὐχὴν Λιμπαχόβου μέχρι χωρίου Κατάχλωρον.

β) Ἐπὶ τῶν μονίμων ὀχυρώσεων Πρεσὲκ — Καραντὰγ — Περιθωρίου — Λύσσε — Βόλακος — Σταυροῦ — Ἐξοχῆς ἅτινα συνιστοῦν

τὸ κύριον τεῖχος Ἀμύνης κατὰ τοῦ ἐκ Β προελαύνοντος ἐχθροῦ. Τὰ ὀχυρὰ ταῦτα ὡς τμῆμα τῆς ὀχυρωμένης γραμμῆς Μεταξᾶ τὸ 1941 δὲν παύουν ἀπὸ τοῦ νὰ διατηροῦν καὶ διὰ τὰ σύγχρονα μέσα καὶ μεθόδους πολέμου (ἐκτὸς Ἀτομικοῦ) τὴν αὐτὴν ἀξίαν.

2) ***Ἐκ Δυσμῶν***

Ἄξονες προελάσεως.

α) Σέρραι – Δ. Βροντοῦς.

β) Σέρραι ἢ Ἀμφίπολις – Στενὰ Τασουλοὺκ — Δράμα.

γ) Ἐγνατία ὁδός.

Ἀμυντικαὶ περιοχαί :

Σχιστόλιθος — ὑψμ. 380—Φαιὰ Πέτρα – Μενοίκιον — Παγγαῖον μὲ πρὸ αὐτῶν τὸ φυσικὸν κώλυμα τῆς π.γ. Στρυμόνος. Ἐπιτυγχανομένης ἀποβάσεως εἰς Καβάλαν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου ἡ ἀμυντικὴ αὕτη περιοχὴ ἀπειλουμένη ἐκ νώτων ἐγκαταλείπεται, οὔσης πλέον τῆς νέας ἀμυντικῆς περιοχῆς εἰς :

— Λίπαν – Ἀλῆ Μπουτοὺς 2212 – Πρεσὲκ – Καραντὰγ — Φαλακρὸν – αὐχ. Καλαπότι – αὐχ. Γκιούρετζικ – Διαβ. Τουλουμπὰρ ἢ Μόκρου – Δ. Κορπύλων – ὄρη Λεκάνης.

3) ***Ἐξ Ἀνατολῶν***

Αἱ ὑπάρχουσαι ὁδεύσεις περιορισμένης ἀποδόσεως καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ὀρειναί, δὲν ἐπιτρέπουν τὴν διὰ μεγάλων πεδινῶν σχηματισμῶν συγχρόνου συνθέσεως στρατοῦ, προέλασιν.

Ἄξονες προελάσεως εἶναι :

α) Ξάνθη – Τοξόται – Χρυσούπολις – Καβάλα.

β) Σμόλιαν – Ἐχῖνος – Λυκοδρόμιον – Σταυρούπολις – ὄρη Λεκάνης – Καβάλα ἢ Δράμα.

γ) Σταυρούπολις – Παρανέστι – στενὰ Κορπύλων — Δράμα.

δ) Ντέβιν – Μπουῖνοβο – Κόζαρι – Σκαλωτὴ — στενὸν Μόκρου.

Ἀμυντικὴ περιοχὴ εἶναι :

α) Ἅγ. Νικόλαος –Ἅγ. Πνεῦμα – Βῶλαξ — Σταυρὸς –Ὀχυρὸν Μπούκια (Παρανεστίου) – ὄρη Λεκάνης. Πρὸ αὐτῆς τὸ σημαντικὸν κώλυμα Νέστος.

β) Ὀχυρὰ Πρεσὲκ – Περιθῶρι – Μενοίκιον — διαβ. Τασουλοὺκ – Παγγαῖον — Ἐλευθερούπολις – Σύμβολον.

Γ. ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΚΟΙΛ. ΝΕΣΤΟΥ

Ι ΑΝΩ ΖΩΝΗΣ

1) Ἐπιτρέπει καὶ εὐνοεῖ ἐπιχειρήσεις ἐκ Ν πρὸς Β ἢ ἀντι στρόφως.

2) Εὑρίσκονται ἐν αὐτῇ τὰ σημαντικῆς ἀξίας ὑψπ. Μαχωμίας καὶ Ζυρνόβου εἰς ἃ ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των καὶ τοῦ ὑφισταμένου δικτύου συγκοινωνιῶν εἶναι δυνατὸν νὰ συγκεντρωθοῦν καὶ ἀναπτυχθοῦν πολλαὶ δυνάμεις προτιθέμεναι νὰ ἐνεργήσουν πρὸς Ν κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

3) Κατέχει πλευρικὴν θέσιν ὡς πρὸς ἄξονα ἐνεργείας ἐκ Ν πρὸς Β ἐν τῇ πρὸς Α μέσῃ ζώνῃ τοῦ Στρυμόνος. Δεδομένου δ' ὅτι αὕτη εἶναι δυσκόλως προσπελάσιμος – δι' οὓς λόγους ἐξετέθη — ἡ Ἄνω κοιλὰς τοῦ Νέστου προσαποκτᾶ μεγάλην στρατ. ἀξίαν.

4) Ἐπιτρέπει τὴν ἀνάπτυξιν μονάδων καὶ ὅπλων ὑποστηρίξεως καὶ δὲν παρουσιάζει δυσκολίας καθόσον δὲν ὑφίστανται κατὰ τὴν διαδρομήν της σοβαρὰ τεχνικὰ ἔργα.

5) Πᾶσα προέλασις πρὸς κατάληψιν τῶν ὑψπ. Νευροκοπίου – Μαχωμίας πρέπει νὰ συνδυασθῇ μὲ σύγχρονον προέλασιν κατὰ μῆκος τῶν κοιλάδων Ντοσπὰτ καὶ Μέσης Ζώνης Στρυμόνος ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ ἐξασφαλισθῇ ὁ ἐπιχειρῶν στρατὸς ἐκ τῶν ἄνω κατευθύνσεων.

6) Ἡ κοιλὰς Ντοσπὰτ λόγῳ τῆς εἰς αὐτὴν ἀναπτύξεως συγκοινωνιῶν καὶ τῆς ὑπὸ μελέτην σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἐκ Πέστερα πρὸς Νέστον ἐνέχει ἰδιαιτέραν σημασίαν διότι ἡ ἐν αὐτῇ κωμόπολις Ντοσπὰτ δημιουργεῖται κόμβος συγκοινωνιῶν Ὡς δευτερεύων ἄξων, αὕτη θὰ ὑποβοηθήσῃ τὰς ἐκ Ν πρὸς Β ἐπιχειρήσεις ὡς καὶ τὰς ἀπ' Α πρὸς Δ πρὸς Ἀνατ. Ρούμελην.

ΙΙ ΚΑΤΩ ΖΩΝΗΣ

Συντίθεται κυρίως ἀπὸ τὸ ὑψπ. Κάτω Νετροκοπίου καὶ τὴν πεδινὴν ζώνην Δράμας.

α) *Στρατ. ἀξία Ὑψιπέδου Νευροκοπίου*

1) Ὁ κατέχων αὐτὸ στρατὸς ἔχει πρωτοβουλίαν ἐνεργείας εἴτε πρὸς Β εἴτε ΝΔ (Σέρρας) εἴτε Ν (Δράμα).

2) Κατέχει πλευρικὴν θέσιν ὡς πρὸς στρατὸν ἐνεργοῦντα ἐκ Σερρῶν πρὸς Δράμαν — Δυτ. Θράκην ἢ καὶ ἀντιστρόφως.

3) Παρέχει εὐχέρειαν κινήσεων πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν τοῦ κατέχοντος αὐτὸ στρατοῦ λόγῳ τοῦ σημαντικοῦ δικτύου συγκοινωνιῶν ὅπερ ἐξ αὐτοῦ βαίνει ἀκτινοειδῶς πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν.

4) Ὁ κατέχων ἐξ ἄλλου στρατὸς παρακωλύει καὶ ἐξουδετεροῖ πᾶσαν ἐνέργειαν στρατοῦ προτιθεμένου νὰ ἐνεργήσῃ ἐν τῇ κοιλάδι Στρυμόνος πρὸς Δ.

5) Συνδέει δύο σημαντικῆς στρατιωτικῆς ἀξίας χώρους: Τῆς Δράμας (Ν) καὶ τὴν ἄνω ζώνην τῆς κοιλάδος Νέστου (Β).

β) *Στρατ. ἀξία Πεδινῆς ζώνης Δράμας*

1) Εἶναι χῶρος κατάλληλος διὰ συγκέντρωσιν καὶ ἀνάπτυξιν μεγάλων δυνάμεων στρατοῦ.

2) Ὁ σημαντικὸς κόμβος Δράμα ἐν αὐτῇ, ἐξυπηρετεῖ τὰς μεταφορὰς καὶ μετακινήσεις στρατευμάτων καὶ ἐφοδίων πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, ὅπου ἡ ζώνη μάχης.

3) Οἱ λιμένες Καβάλας, Ἐλευθερῶν, Κεραμωτῆς, Πόρτο Λάγο ὑποβοηθοῦν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐκκένωσιν τῆς περιοχῆς ἐν περιπτώσει ἀντιξοότητος προβλεπομένων ὅμως ἐγκαίρως τῶν προγεφυρωμάτων ἅτινα θὰ ἐξασφαλίσουν ἀπροσκόπτως μὲ τὰς ὀλιγωτέρας ἀπωλείας, τὰ ἀποχωροῦντα στρατεύματα.

4) Οἱ ἐν λόγῳ λιμένες εἰς περίπτωσιν κυρίας δράσεως, βορειότερον τῆς πεδινῆς ζώνης, θὰ ἐξυπηρετήσουν ταύτην, διότι παρ' αὐτοῖς ἢ δι' αὐτῶν θὰ ἐκτελεσθοῦν ἀποβάσεις. Ἡ κυριότης τοῦ κόλπου Καβάλας ἐξασφαλίζεται διὰ τῆς κατοχῆς συνάμα καὶ τῆς Θάσου.

5) Δεδομένου ὅτι ἡ ἐξ Αἰγαίου μέσῳ κοιλάδος Στρυμόνος προέλασις θὰ συναντήσῃ ἐδαφικὰς δυσχερείας εἰς μέσην ζώνην, ἡ πρὸς Σόφιαν προέλασις θὰ γίνῃ συνδεδυασμένως καὶ διὰ τῶν δύο κοιλάδων.

Ἐν ἄλλοις λόγοις· ἡ φυσικὴ ὁδὸς προελάσεως πρὸς Β ἐκ τοῦ Αἰγαίου εἶναι κυρίως μέσῳ κοιλάδος Νέστου. Ἡ

π ε δ ι ν ὴ ζ ώ ν η Δ ρ ά μ α ς ἐν τοιαύτη περιπτώσει θ' ἀποτελέση —ὡ ς κ α ὶ ἡ π ε δ ι ν ὴ ζ ώ ν η Σ ε ρ ρ ῶ ν —ἐξαίρετον βάσιν ἐξορμήσεως πρὸς Β.

ΓΕΝΙΚΩΤΕΡΟΝ

1) Ἡ κοιλὰς Νέστου εἰσχωρεῖ βαθέως πρὸς Β καὶ κατὰ μῆκος ταύτης βαίνει ἡ ὁδὸς Καβάλας — Δράμας — Νευροκοπίων (δύο) — Μπάνσκο – Σαμακόβου – Σόφιας.

2) Π ᾶ σ α ἐ ν έ ρ γ ε ι α σ τ ρ ε φ ο μ έ ν η π ρ ὸ ς ὕψη. Σ ό φ ι α ς καὶ ἐπειδὴ τοῦτο καλύπτεται ἐκ Ν ὑπὸ τῶν ὀρεινῶν ὄγκων Ρ ί λ α — Ρ ο δ ό π η ς ὅπου μόνον ὀρειναὶ δύσκολοι ὁδεύσεις ὑπάρχουν, δέον ν ὰ σ υ ν δ υ α σ θ ῇ μετὰ τοιαύτης ἐκ τῶν κοιλάδων Σ τ ρ υ μ ό ν ο ς — Ἕ β ρ ο υ.

3) Παρέχει τὴν ε ὐ χ έ ρ ε ι α ν εἰς τὸν ἐνεργοῦντα ἐκ Ν πρὸς Β ἢ καὶ ἀντιστρόφως διὰ τῆς κοιλάδος Στρυμόνος, νὰ χ ρ η σ ι μ ο π ο ι ή σ η τ α ύ τ η ν καὶ διεισδύων βαθέως νὰ παρακάμψη τὰς κατὰ μ έ τ ω π ο ν ἀντιστάσεις εἰς τὴν κοιλάδα Στρυμόνος.

4) Διὰ τῶν ὑφισταμένων ἐγκαρσίως ὁδῶν ἐ π ι γ χ ά ν ε τ α ι ἡ ἐ ν ί σ χ υ σ ι ς τῶν κατὰ μῆκος τῶν κοιλάδων Στρυμόνος καὶ Νέστου ἐνεργουσῶν δυνάμεων.

5) Χαρακτηριστικὸν τῆς κοιλάδος ταύτης εἶναι ὅτι:

Ἡ Ἄνω κοιλὰς ἐπιτρέπει ἐπιχειρήσεις ἐκ Ν πρὸςΒ ἢ ἀντιστρόφως.

Ἡ Κάτω κοιλὰς ἐπιτρέπει ἐπιχειρήσεις ἀπὸ Α πρὸς Δ ἢ ἀντιστρόφως τονίζεται αὖθις ὅτι:

6) Ὁ ἐχθρὸς δίδει ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Νέστου, ἡ Ἄνω κοιλὰς τοῦ ὁποίου θ' ἀποτελέση κυρίαν βάσιν ἐξορμήσεώς του. Τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῶν ἐντατικῶν προσπαθειῶν αὐτοῦ διὰ τὴν βελτίωσιν καὶ πύκνωσιν τῶν συγκοινωνιῶν ἐν αὐτῇ (ὁδικῶν τε καὶ σιδηροδρομικῶν).

ΣΤΡΑΤ. ΑΞΙΑ ΕΔΑΜ

1) Εἰσχωροῦν βαθέως πρὸς Β. καθιστᾶ εὐχερῆ τὴν διείσδυσιν ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου πρὸς τὸν Δούναβιν κι' ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Μέσην Εὐρώπην.

2) Εἶναι κλεὶς τῶν συγκοινωνιῶν αἵτινες δι' αὐτοῦ ἢ ἐξ αὐτοῦ ἄγουν πρὸς τὸ ὕψπ· Σόφιας ἢ ἐκ τῆς κοιλάδος Ἕβρου πρὸς τὸ Ε. Δ. Κ. Μ.

3) Ὁ ἐνδιάμεσος ὀρεινὸς ὄγκος Πιρίνο–Καραντὰγ–Μενοικίου–Παγγαίου ὅστις διαχωρίζει τὰς δύο κοιλάδας τοῦ Ε Δ Α Μ (Στρυμόνος–Νέστου) δὲν ἀποτελεῖ λόγῳ τοῦ μικροῦ πλάτους του καὶ τῶν δι' αὐτοῦ βαινουσῶν ὁδεύσεων (ἐξ Α πρὸς Δ.) τεῖχος διαχωριστικὸν δύο γειτονικῶν περιοχῶν οὔτε καὶ ἀφίνει ἀνεπηρέαστον τὸ ἕν, ἐκ τῶν ἐπιχειρήσεων αἵτινες λαμβάνουν χώραν εἰς τὸ ἕτερον.

4) Ἐνέργεια ἐκ Ν πρὸς Β δὲν θὰ λάβη χώραν ὡς κυρία τοιαύτη μεμονωμένως ἐκ τῆς μιᾶς κατευθύνσεως πρὸς Β ἀλλὰ θ' ἀναληφθῆ συνδεδυασμένως ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἐκ Ν πρὸς Β ἀξόνων προελάσεως « Νέστου–Στρυμόνος». Σημειωτέον: Μέση ζώνη Στρυμόνος δυσδιάβατος: ἀντίστοιχος Νέστου ἐπιτρέπει κίνησιν–ἀνάπτυξιν–ἐξόρμησιν πρὸς Β ἐνῶ ἡ Β τῆς ἄνω ζώνης Νέστου περιοχὴ (Ρίλα) εἶναι δυσδιάβατος.

Ἡ ὑποχώρησις τοῦ ἀντιπάλου εἰς τὸ «ρὶγκ ΕΔΑΜ» θὰ ἐπιτευχθῆ διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων πληγμάτων ἅτινα θὰ καταφερθοῦν κατ' αὐτοῦ διὰ δύο γρόνθων ἐναλλάξ: Τοῦ ἑνὸς Νέστου καὶ τοῦ ἑτέρου Στρυμόνος.

5) Δι' ἐκ Β πρὸς Ν προέλασιν, ἐνέργεια ἄκρως ἀντίθετος. Κύριος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ ἀντιπάλου ἡ Θεσ]κη. Ἡ κοιλὰς Στρυμόνος ἤτοι ἡ Δ περιοχὴ Ε Δ Α Μ θὰ διοχετεύση τὸν ὄγκον δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ πρὸς Ν εἴτε διὰ τῆς πεδιάδος Σερρῶν εἴτε μέσῳ τῆς Στρωμνίτσης, ἐνῶ ἐν τῇ κοιλάδι Νέστου ὁ ἐχθρὸς θὰ τηρήση ἐπαρκεῖς δυνάμεις διὰ ν' ἀπαγορεύση τὴν προέλασιν τοῦ ἀντιπάλου του πρὸς Β κι' ἀποφύγη τὸν κίνδυνον πλευροκοπήσεως εἰς τὴν κοιλάδα Στρυμόνος.

6) Ἡ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπίθεσις τοῦ ἀντιπάλου ἐκ τῆς κατευθύνσεως τοῦ ΕΔΑΜ θὰ τελῆ ὑπὸ τὴν ἐπήρρειαν τῆς Γιουγκοσλαυίας ἥτις κατέχει πλευρικὴν θέσιν ὡς πρὸς τὸ ΕΔΑΜ.

Δοθέντος ὅτι αὕτη συνδέεται σήμερον διὰ συμμαχίας μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος ἐνισχύεται τὰ μέγιστα ἐκ τοῦ δεσμοῦ τούτου. Μὲ τὴν αὐτὴν ἔντασιν ἐνισχύεται καὶ ἡ γείτων Γιουγκοσλαυία.

Θὰ ἀπετέλει τὸ πλέον ἕωλον τῶν ἐπιχειρημάτων ὁ τυχὸν ἰσχυρισμὸς ὅτι ἡ συμμαχία Ε–Γ ἔχει συσταθῆ χάριν καὶ μόνον τῆς Ἑλληνικῆς Θεσ]νίκης. Ἐξ ἴσου ἀσφαλίζονται τὰ Σκόπια καὶ τὰ νῶτα τῆς Γιουγκοσλαυίας ἐκ τῆς στενῆς συνεργασίας εἰς τὸ πεδίον μάχης τῶν δύο τούτων χωρῶν δεδομένου ὅτι οὐδεμία προέ-

λασις τοῦ ἐχθροῦ δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ ἐκ τοῦ Βουλγαρικοῦ ΕΔΑΜ πρὸς Δ ἐφ' ὅσον ἐκ Ν πρὸς Β ἐν τῷ ΕΔΑΜ κινεῖται στρατὸς μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν Σόφιαν.

7) Εἶναι διατεταγμένον τὸ ΕΔΑΜ. ἀνατολικῶς τῶν ΕΔΚΜ καὶ ΕΔΔΜ, μεθ' ὧν διαχωρίζει τὰς βάσεις «'Αλβανία — Βουλγαρία» τοῦ 'Ανατολικοῦ Συνασπισμοῦ. Εἰς τὴν ἀμυντικὴν γραμμὴν τοῦ ΝΑΤΟ ('Ιταλία — 'Ελλὰς — Τουρκία) εἰσχωρεῖ ἐν ταυτῷ ὡς σφήν — Τὸ Ν τῶν συνόρων ΕΒ τμῆμα τοῦ ΕΔΑΜ — ὄν ἐκτεθιμένον εἰς τὸν κίνδυνον αἰφνιδιαστικῆς ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ Β. Δι' ὃ καὶ ἐπιβάλλεται εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην : 'Επαγρύπνισις, ὀχύρωσις, ἰσχυρὸν πολεμικὸν δυναμικὸν (ἀμυντικὸν ἢ ἐπιθετικὸν) διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἀντιμετώπισιν παντὸς ἐνδεχομένου.

8) Εἰς τὸ πλαίσιον τῆς Βαλκανικῆς συμμαχίας: Τμῆμα τοῦ ΕΔΑΜ (Ν καὶ Δ) ἀποτελεῖ τὸν συνδετικὸν κρῖκον τῶν συμμαχικῶν χωρῶν Γιουγκοσλαυίας — 'Ελλάδος — Τουρκίας· ὡς ἐκ τούτου κέκτηται μεγάλην στρατιωτικὴν ἀξίαν, ἐνῷ τὸ ὑπόλοιπον αὐτοῦ τμῆμα θ' ἀποτελέσῃ βάσιν ἐξαίρετον ἐξορμήσεως τοῦ ἐχθροῦ διὰ νὰ ἐπιφέρῃ ἐκ ταύτης θανατηφόρον πλῆγμα κατὰ τῶν Κρατῶν τοῦ Βαλκανικοῦ συμφώνου.

9) Τὰ εἰς βάρος τοῦ ἀμυντικοῦ συμφώνου ΝΑΤΟ καὶ τοῦ Τριμεροῦς Βαλκανικοῦ Συμφώνου Στρατηγικὰ καὶ Τακτικὰ μειονεκτήματα — ὡς ἐκ τῆς διχοτομήσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κατεχομένου ἐδαφικοῦ ἡμιμορίου — ὡς ἀρίστης βάσεως ἐξορμήσεως ἐξ ἧς ἔχει δυνατότητα καταφορᾶς καιρίου πλήγματος κατὰ τῆς 'Αμύνης, ἐξουδετεροῦνται μετατρεπόμενα εἰς πλεονεκτήματα ἐφ' ὅσον υἱοθετοῦνται καὶ ἐφαρμόζονται ὑφ' ἡμῶν αἱ 'Αρχαὶ τοῦ ἐπιθετικοῦ δόγματος.

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΘΡΑΚΗ

Αὕτη εἶναι ἡ ἀρχαιοτάτη Ἑλληνικὴ χώρα ἡ κατέχουσα τὸ ἐν σχήματι ρόμβου Α καὶ ΝΑ τμῆμα τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου. Ἀποτελεῖ τὴν φυσικὴν ὁδὸν δι' ἧς ἡ Εὐρώπη συνδέεται μετὰ τῆς Ἀσίας.

ΟΡΙΑ

— Β τὸ μυθικὸν ὄρος Α ἶ μ ο ς ἢ Σ τ α ρ α Μ π α λ κ ά ν καὶ ἀπὸ τῶν κορυφῶν Χάνι Ἀραμπάκονακ — Μέσος Αἶμος — Ἀνατολικὸς Αἶμος (Ὄρος Ἀητόφσκα) μέχρι τοῦ Ἐμονίου ἀκρωτηρίου τοῦ Εὐξείνου.

— Δ ἀπὸ Χάνι Ἀραμπάκονακ — Ἰκτιμάνσκι — Ρίλα Πλάνινα — Δυτ. Ροδόπη — π. Νέστος.

— Ν Τὸ Θρακικὸν πέλαγος, ὁ Ἑλλήσποντος καὶ ἡ Προποντίς.

— Α Ὁ Εὔξεινος Πόντος.

Αἱ 4 κορυφαὶ τοῦ Θρακικοῦ ρόμβου κεῖνται εἰς :

α) Αὐχ. Χάνι Ἀραμπάκονακ. β) Ἐκβολὸς Νέστου. γ) Εἰς τὴν Κων]πολιν. δ) Εἰς τὸ ἀκρωτ. Ἐμινέ.

Ἐθνολογικὴ κατανομή : Εἰς Βουλγαρίαν (τὸ μέγιστον τμῆμα) Τουρκίαν καὶ Ἑλλάδα.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς διαμερισματώσεως αὐτῆς κατὰ γεωφυσικὰ ἐδαφικὰ διαμερίσματα διαιρεῖται εἰς :

α) ΕΔ Ν Θράκης (κοιλὰς Ἄρντα καὶ πεδινὴ ζώνη Ροδόπης).

β) ΕΔ Ἀν. Ρούμελης (κοιλὰς Ἕβρου).

γ) ΕΔ Ἀν. Θράκης (κοιλὰς Ἐργίνη).

Γ1

Ε. Δ. Ν. ΘΡΑΚΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

(Σχεδ. 6)

Σύνθεσις : Ἀπὸ δύο χαρακτηριστικὰς ἐδαφικὰς περιοχὰς τήν:

α) Κοιλάδα τοῦ π. Ἄρντα ἢ Ἄρδα.

β) Παράκτιον πεδινὴν ζώνην τοῦ Αἰγαίου ἢ Ἑλληνικὴν Δυτικὴν Θράκην.

Ι. ΚΟΙΛΑΣ π.π. ΑΡΝΤΑ

Εἰς τὸ μεῖζον τμῆμα αὐτοῦ (τὸ Βουλγαρικὸν) ὁ π. καλεῖται Ἄρντα. Εἰς τὸ ἔλασσον (τὸ Ἑλληνικὸν) Ἄρδας (ἀρχ. Ἄρπησσος).

Θέσις : Διατεταγμένη ἐκ Δ πρὸς Α κατέχει τὴν μείζονα ὀρεινὴν ζώνην τῆς Ροδόπης κειμένην εἰς κεντρικὴν θέσιν τῆς Θράκης μεταξὺ τῆς Ἀν. Ρούμελης (Β) καὶ τῆς πεδινῆς ζώνης τῆς Ροδόπης (Ν καὶ Α).

ΟΡΙΑ

— Β ἡ ὀροσειρὰ τῆς μικρᾶς Ροδόπης διαχωρίζουσα αὐτὴν ἀπὸ τῆς Ἀν. Ρούμελης ἢ κοιλάδος τοῦ π. Ἕβρου.

— Α ἡ πεδινὴ ζώνη τῆς Ἀνατ. Θράκης διαχωριζομένη ὑπὸ τῆς π.γ. Ἕ β ρ ο υ.

— Δ ἡ Δυτ. Ροδόπη.

— Ν ἡ Κεντρ. καὶ Ἀν. Ροδόπη διαχωρίζουν τὴν κοιλάδα τοῦ π.π. Ἄρντα ἀπὸ τῆς πεδινῆς παρακτίου ζώνης Ξάνθης — Κομοτηνῆς.

Ι ΟΡΕΟΓΡΑΦΙΑ

Τὰ συνιστῶντα καὶ διαλαμβάνοντα τὴν κοιλάδα Ἄρντα ὄρη τῆς Ροδόπης ἔχουν τὴν γένεσίν των ἐκ τοῦ ὀρ. κόμβου Μ ο υ σ α λ ᾶ ἢ Σ τ ά λ ι ν.

—Ἐκ τοῦ Μουσαλᾶ μὲ ΝΑ κατεύθυνσιν ἡ Δυτ. Ρ ο δ ό π η (Τζαφερίτσα – Σοῦτκε – Μπέζλετ – Τζενέβρα Πλάνινα) – Κ ε ν τ ρ ι κ ὴ Ρ ο δ ό π η (Καρλὶκ Μπαλκὰν κορ. Μ ο υ σ α γ ι ά τ α).

Ἐ κ τ ῆ ς κ ο ρ. Μ ο υ σ α γ ι ά τ α (2033) ὡ ς ἀ π ὸ κ ό μ β ο υ ὀ ρ ε ο γ ρ α φ ι κ ο ῦ ἡ ἐ κ τ ε τ α μ έ ν η ε ἰ ς μ ῆ κ ο ς κ α ὶ π λ ά τ ο ς ὀ ρ ο σ ε ι ρ ὰ τ ῆ ς Ρ ο δ ό π η ς φ έ ρ ε τ α ι ὡ ς:

– Β, Κ α ρ ὰ Μ π α λ κ ὰ ν (2080) συνεχιζομένη Α ὡς Μ ι κ ρ ὴ ν Ρ ο δ ό π η ν.

Ἡ Μικρὴ Ροδόπη μὲ τὰς ὀνομασίας Τ σ ε π ε λ ά ρ ε (1873) Ἀ ν τ ᾶ (926) – Μ π ὲ ς Τ ε π ὲ ν τ ζ ὴ γ – Σ β. Μ α ρ ί ν α, διαχωρίζει τὰ ὕδατα τὰ ρέοντα πρὸς Β εἰς τὸν Ἕ β ρ ο ν ἀπὸ τὰ ρέοντα Ν εἰς τὸν ππ. αὐτοῦ π. Ἄ ρ ν τ α.

– Ν, Κ α ρ λ ὶ κ – Κ ο υ σ λ ὰ ρ (1643) – Τ σ ι γ γ ε ν ὲ ς Ἰ σ σ ὰ ρ (Γ υ φ τ ό κ α σ τ ρ ο ν ἢ Κ ο ῦ λ α 1827) – Χ α ϊ ν τ ο ῦ (1608) – Ρ ο υ ζ ὰ ν ἢ Ζ έ μ π ε λ ι κ (1386) Ἀ χ λ ὰ τ Τ σ ὰ λ (1400) – Κ ι ρ ὲ ρ Κ ρ α ν ὲ (1286).

– Ἐκ τῆς Κοῦλας ἡ ὀροσειρὰ διχάζεται πρὸς ΝΑ εἰς Μ έ γ α Μ ε σ ε γ κ ὲ ν καὶ ἐν συνεχείᾳ – Κ α ρ ὰ Ὀ γ λ ά ν, Α εἰς Μ έ μ κ ο β α – Κ α ρ τ ὰ λ ν τ α γ ἢ Π α π ί κ ι ο ν ὄ ρ ο ς (1483) Τ ο κ α ζ ὶ κ — Μ π ο υ γ ι ο ὺ κ Τ σ ὰ λ (ἢ Μ ε γ ά λ ο Λ ι β ά δ ι).

—Ἐκ τοῦ Μέμκοβα πρὸς Β τὸ Κ α ρ ὰ Μ π ο υ γ κ ὰ ζ (1.244).

—Ἐκ τοῦ Τοκατζὶκ πρὸς Β τὸ Καγιᾶ Ντορσοῦ (960) – Ἀ ν τ ᾶ Τ σ ὰ λ — Π ί ρ ο λ α (693).

—Ἐκ τοῦ Μπουγιούκ, πρὸς Β, τὸ Σρὰν Τεπέ.

—Ἐκ τοῦ Μπουγιοὺκ Τσὰλ πρὸς Ν: Δ ε μ ὶ ρ Τ σ ὰ λ (1.041). Νοτιώτερον δὲ καὶ ἐκ ΒΑ πρὸς ΝΔ τεταγμένα τά: Μ π ο υ κ α τ ὲ Ν τ ὰ γ (801) — Ἐ λ έ σ ν ι τ σ α (754) — Κ ε λ ε μ π ὲ κ (847) —

Μ α υ ρ ό π ε τ ρ α (626) — Τ σ ο π ὰ ν Ν τ ὰ γ (528) μέχρι τοῦ αἰγιαλοῦ Μάκρης. Δυτικῶς τοῦ Τσοπὰν Ντὰγ ὁ Ἴ σ μ α ρ ο ς (678). Τὸ Ν ὕψωμα Σ α ρ ὶ Κ α γ ι ᾶ τοῦ Ἰσμάρου διὰ τῶν Ν κλιτύων του σχηματίζει τὴν ἄκρην Μαρώνειας ἐπὶ τῆς θαλάσσης.

Ἐκ τοῦ Μπουγιοὺκ Τσὰλ πρὸς ΒΑ τὸ Ἀ ν τ ᾶ Τ ε π ὲ — Σ α λ κ ᾶ Τ ε π ὲ — Τ σ έ ρ ν ι Ρ ὶ ν τ — Ν τ α λ γ ι ᾶ Μ π ο υ ρ ο ὺ ν — Μ ο ν α σ τ ὶ ρ — Μ π ὲ ς Τ ε π ὲ Ν τ ά γ. Μεταξὺ Νταλγιᾶ Μπουροὺν καὶ Μοναστὶρ σχηματίζεται κλεισώρεια δι' ἧς διέρχεται ὁ π. Ἄρντας.

Ἅπαντα εἶναι χαμηλὰ ὑψώματα μὲ ὑψδ. μεταξὺ 300 — 600 μ·

Αἱ πρὸς Β τῆς Ἀνατ. Ροδόπης διατεταγμέναι παραλλήλως ὀροσειραὶ Καρὰ Μπουγκὰζ — Καγιᾶ Ντορσοῦ — Ἀντᾶ Τσὸλ — Πίρολα καὶ Σρὰν Τεπὲ περικλείουσαι τὰς κοιλάδας τῶν Ἔλχοφσκα, Σιούντλικα καὶ Ζουσὰντ διευκολύνουν τὰς ἐκ Β πρὸς Ν συγκοινωνίας ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἄρντα.

Κύριαι διαβάσεις στενωποί.

1) Λυκοδρομίου. 2) Ντοσπάτ. 3) Τσεπελάρε. 4) Γλαύκης. 5) Μπαμπίνας Τσούκα. 6) Παρατηρητοῦ. 7) Συκοράγης. 8) Ποταμοῦ Β Ἀλεξανδρουπόλεως.

II. ΥΔΑΤΟΓΡΑΦΙΑ

Ὁ π. Ἄρντας πηγάζει ἐκ τοῦ Καρλὶκ Μπαλκὰν καὶ τοῦ Κουσλάρ. Ἔχει μῆκος 250 περίπου χλμ. καὶ πλάτος εἰς μὲν τὴν ἄνω καὶ μέσην κοιλάδα 50 — 70 μ., εἰς δὲ τὴν κάτω 80 — 150 μ. Τὸ βάθος τοῦ π. εἶναι ἀπὸ 0,80 – 1,50 μ. Ἡ ταχύτης ρεύματός του εἰς μὲν τὴν ἄνω κοιλάδα εἶναι 1,5 μ|1'', εἰς δὲ τὴν κάτω 1 μ|1''. Ἡ φύσις τῆς κοίτης εἶναι χαλικώδης ἢ ἐκ κροκαλῶν εἰς τὴν μέσην καὶ ἄνω καὶ ἀμμώδης εἰς τὴν κάτω. Ἀποτελεῖ κώλυμα καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἰδίᾳ τὴν ἐποχὴν βροχῶν καὶ ἰδιαίτατα Α Κύρτζαλη μέχρι Ἕβρου.

Ἡ κοιλὰς μέχρι τοῦ ὑψπ. Κύρτζαλη εἶναι ὀρεινὴ καὶ εἰς ὕψος ἄνω τῶν 800 μ., παρουσιάζει δὲ δυσχερείας εἰς τὴν κίνησιν μαζῶν στρατοῦ. Ἀπὸ Κύρτζαλη μέχρι Ἰβαΐλογκραντ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὑψώματα 200 — 600 μ. μὴ δυσχεραίνοντα τὴν κίνησιν στρατοῦ. Πέραν τοῦ Ἰβαΐλογκραντ — μέχρις Ἀνδριανουπόλεως (Ἐντιρνὲ) διαρρέει πεδινὴν ζώνην.

Γενικῶς: Μέχρι Κύρτζαλη ἀναπτύσσεται εἰς ὀρεινὴν περιοχὴν

Ἐκεῖθεν μέχρι Ἰβαΐλογκραντ σχηματίζει ἑκατέρωθεν τούτου συνεχῆ στενὴν ζώνην πεδινὴν μὲ εὖρος κυμαινόμενον ἀπὸ 400 — 2.000 μ., δίκην συνεχοῦς στενωποῦ.

Παραπόταμοι τοῦ Ἄρντα.

α) Ἀ ρ ι σ τ ε ρ ᾶ ς ὄ χ θ η ς : Τσέρνα Ρέκα, Καμπᾶ Ἀγάτς Σουγιοῦ, Νταβιτκοβέκα Ρέκα, Περπερὲ Ντερέ.

β) Δ ε ξ ι ᾶ ς ὄ χ θ η ς Ἐλχόσφκα, Τσέπνισκα, Σιούντλικα, Ζουσάντ.

III ΥΨΙΠΕΔΑ

1) Πασμακλῆ ἢ Σμόλιον, 2) Κύρτζαλη.

IV ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ

Κύριοι κόμβοι συγκοινωνιῶν εἶναι:

1) Σμόλιαν, 2) Κύρτζαλη, 3) Κρούμοβγκραντ.

1) ***Κόμβος Σμόλιαν***

Αἱ ὁδικαὶ ἀρτηρίαι πρός:

— Τσεπελάρε — Χβόϊνα —Ἀσσένοβγκραντ — Πλόβ ντιβ.

— Κύρτζαλη.

— Αὐχ. Μπαμπίνα Τσούκα (ΕΒ σύνορα) —Ἐχῖνον — Ξάνθην.

Ἅπασαι αἱ ἀρτηρίαι εἰς καλὴν κατάστασιν, 6—8μ. πλάτους.

— Ντοσπάτ — Νευροκόπι (6 μ. πλάτος).

— Ζλάτογκραντ καὶ παραλλήλως τῆς ὁ.γ.Ε.Β.

2) ***Κόμβος Κύρτζαλη***

Αἱ ὁδικαὶ ἀρτηρίαι πρός:

— Σμόλιαν — Ντοσπάτ.

— Κρούμοβγκραντ.

— Χάσκοβο ἔνθα συναντᾶ τὴν λεωφόρον Σόφιας — Πλόβντιβ — Ἐντιρνέ.

— Μόμτσιλγκραντ — Παρατηρητὴς (Ε—Β σύνορα)—Νυμφαία—Κομοτηνή.

Καὶ αἱ σιδηροδρομικαὶ πρός:

— Ν : Μόμτσιλγκραντ —Πτητσάρ—Πότκοβα. Ὑπὸ κατασκευὴν ἐπέκτασις εἰς Ζλάτογκραντ καὶ Κρούμοβγκραντ.

— Β : Στρέντνα Ἄρντα — Χάσκοβο — Ντιμίτροβγκραντ ἔνθα συναντᾷ τὴν μεγάλην σιδηρὰν ἀρτηρίαν Σόφιας — Κων]πόλεως.

Ἔχουν ἅπασαι 1,44 πλάτος.

3) *Κόμβος Κρούμοβγκραντ*

Ἐξ αὐτοῦ ὁδικαὶ πρός :

— Κύρτζαλη.

— Ἰβαΐλογκραντ (ΕΒ σύνορα) — Ζώνην κι' ἐκεῖθεν εἴτε πρὸς Διδυμότειχον εἴτε Ἐντιρνέ.

— Ἀβρὲν (παρὰ τὰ ΕΒ σύνορα εἰς τὸ ὄρος Τοκατζίκ).

Πλὴν τούτων ὑπάρχουν α) πολλαὶ ἡμιονικαὶ συνδέουσαι τοὺς μικροὺς ἀγροτικοὺς συνοικισμοὺς δι' ὧν εἶναι διάσπαρτος ἡ περιοχὴ «Ἄρντα» β) παράλληλοι καὶ ἐγκάρσιαι πρὸς τὴν ὁ.γ.Ε Β. εἰς τὴν ὀροσειρὰν ἀπὸ Καρλὶκ μέχρι Μπουγιοὺκ Τσάλ.

2. ΠΑΡΑΚΤΙΟΣ ΠΕΔΙΝΗ ΖΩΝΗ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ἐκτείνεται (Δ ὅριον) Ν τῆς στενωποῦ Τοξοτῶν ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νέστου μέχρι τῆς θαλάσσης. Α δὲ μέχρι τῶν Ἀν. ἀντηρίδων τοῦ Δεμὶρ Τσὰλ — Κελεμπὲκ καὶ Τσοπὰν Ντάγ.

Εἷς ὀρεινὸς ὄγκος Δ τοῦ Τσοπὰν Ντὰγ — ὁ Ἴσμαρος — καὶ μία ὑγρὰ λεκάνη—ἡ λθ. Μπουρού ἢ Βιστωνὶς, —ὡς στίγματα γεωγραφικὰ ἀποχαρακτηρίζουν τὴν ἄλλως ὡς ἐν εἴδει παραλληλογράμμου φαινομένην ἔκτασιν τῆς παρακτίου ζώνης Θράκης. Ποταμοί, χείμαροι ὁρμητικοὶ κατὰ τὰς πλημμύρας των, εἶναι ὁ Κόσσυνθος, Κουροῦ Τσάϊ, Μποστός, Οὐζοὺν Οὐλούκ, Καπαν τσαλί, Φιλιουρί.

Διαιρεῖται εἰς δύο ζώνας : τῆς Ξάνθης καὶ τῆς Κομοτηνῆς. Ὁ λιμὴν Πόρτο Λάγο ἐπὶ τοῦ διαχωρίζοντος τὴν λθ. ἀπὸ τὸν Κόλπον Βιστονίδος λαιμοῦ, ἀβαθὴς ἀλλ' ἀσφαλής, συνδέεται δι' ἀρίστης ὁδεύσεως μὲ τ' ἀξιόλογα κέντρα τῆς ζώνης, Ξάνθην καὶ Κομοτηνήν, τὰ ὁποῖα ἀκολούθως συνδέονται δι' ὁδεύσεων :

Τὸ μὲν μετὰ τοῦ Ἐχίνου, τὸ δὲ μετὰ τῆς Νυμφαίας.

Ὁ αἰγιαλὸς καθ' ὅλον τὸ μῆκος του ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἔνθα τὸ δάσος Κοτζᾶ Ὀρμὰν — ὅπερ εὑρίσκεται εἰς τὴν νοτίαν περιοχὴν τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νέστου — μέχρι καὶ τῆς Μαρωνείας προσφέρεται δι' ἀποβάσεις.

Ἐκ τῆς ἀκτῆς βαίνουν ὁδεύσεις πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ζώνης καὶ μέχρι τῶν ὀρεινῶν χωρίων τῆς Ροδόπης.

Εἰς τὴν περιοχὴν Ἀβδήρων ἡ ἐν εἴδει φαρέτρας λοφοσειρὰ Κὸς (65) – Πασμακλῆ (101) — Ἄβδηρα (194) – Τραγασιὰ (58) καὶ Χαμπὸρ (37) δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀμυντικὴ τοποθεσία ἐξ ἧς ἡ ἄμυνα θὰ δυνηθῇ νὰ παρεμποδίση ἢ παρακωλύση ἐπιχειρουμένας διὰ τοῦ ὅρμου Βιστονίας ἀποβάσεις Α τῆς τοποθεσίας αὐτῆς.

1) *Κόμβος «Ξάνθη»*.

Διέρχεται δι' αὐτοῦ ἡ σιδηρ. γραμμὴ Θεσσαλονίκης — Ἀλεξανδρουπόλεως.

Ὁδικαὶ ἀρτηρίαι:

— Χρυσούπολις – Καβάλα – Θεσσαλονίκη.
— Ἴασμος – Πολύανθος – Κομοτηνή.
— Πόρτο Λάγο.
— Γλαύκη — Ἐχῖνος — Σμόλιαν.
— Λυκοδρόμιον – Σταυρούπολις.

2) *Κόμβος «Κομοτηνή»*

ΝΔ τῆς πόλεως Ἀ ε ρ ο δ ρ ό μ ι ο ν.

Διέρχεται ὡσαύτως ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ξάνθης — Ἀλεξανδρουπόλεως.

Ὁδικαὶ ἀρτηρίαι:

— Ν. Καβακλῆ – Καλλίστη – Πόρτο Λάγο.
— Πολύανθος – Ἴασμος – Ξάνθη.
— Νυμφαία – Τζορμπατζῖσκο — Κύρτζαλη.
— Σάπαι – Ἀλεξ]πολις.
— Ξυγαλαιή – Μαρώνεια — ἀκτὴ Αἰγαίου.
(Πρὸς Μάκρην ὑπὸ κατασκευὴν ὁδὸς τοῦ Ν.Α.Τ.Ο,

ΕΙΔΙΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ Ε.Δ.Ν.Θ.

Τὸ ψῦχος κατὰ τὸν χειμῶνα εἶναι δρυμύ. Εἰς τὴν πεδινὴν ζώνην αἱ καρροποίητοι ὁδοὶ καθίστανται μεθ' ἑκάστην νεροποντὴν ἄβατοι ἐπὶ 1—2 ἡμέρας.

Ἡ πεδινὴ ζώνη παρουσιάζει εἰς πλεῖστα σημεῖα αὐτῆς ἑλώδεις ζώνας. Αὗται παλαιότερον ἦσαν νοσογόνοι ἑστίαι.

ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΕΛΑΣΕΩΣ· ΑΜΥΝΤΙΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΑΙ ΕΝ ΤΩ ΕΔΝΘ

1) *Ἐν Β πρὸς Ν*

Ἄξονες προελάσεως

α) Σμόλιαν — Μπαμπίνα Τσοῦκα — Ἐχῖνος καὶ ἐκεῖθεν ἢ Ξάνθην ἢ Σταυρούπολιν. Ὁ ἄξων οὗτος δυνατὸν νὰ παρακαμφθῇ ἐκ Μπαμπίνα Τσούκας πρὸς Δημάριον — Πάχνην — Γλαύκην — Ξάνθην.

β) Κύρτζαλη — Μόμτσιλγκραντ — Νυμφαία — Κομοτηνὴ καὶ δευτερεύοντες :

γ) Κρούμοβγραντ — Ἀβρὲν — Ὀργάνη — κοιλὰς Καπὸν Τσαλὶ — Ἄρατος.

δ) Ζλάτογκραντ — Ἐχῖνος.

Ἀμυντικαὶ περιοχαὶ ἀ ν ύ π α ρ κ τ ο ι.

Ἀμυντικαὶ τοποθεσίαι ἡ τοῦ Ἐχίνου καὶ Νυμφαίας παρακαμπτόμεναι, ἐν τούτοις, καὶ αὗται ἐκ δευτερευόντων δρομολογίων.

2) *Ἐκ Ν πρὸς Β.*

Ἄξονες προελάσεως

α) Ξάνθη — Ἐχῖνος — αὐχ. Μπαμπίνα Τσοῦκα — Σμόλιαν — Τσεπελυρε — Στενήμακα (Ἀσσένοβγκραντ).

β) Κομοτηνὴ — Νυμφαία — Μόμτσιλγκραντ — Κύρτζαλη — Χάσκοβον.

'Αμυντικὴ περιοχὴ

'Εκεῖθεν τοῦ π. "Αρντα ἐκ τῆς Κεντρικῆς Ροδόπης : Τσεπελάρε — 'Αντᾶ — Μπὲς τεπὲ Ντάγ.

3 *'Εξ Α πρὸς Δ.*

"Αξονες προελάσεως

Δευτερεύοντες ἐν τῇ συνδεδυασμένη κυρία ἐκ Ν πρὸς Β προσπαθεία εἶναι :

α) Μάνδρα — Πρωτοκλῆσι — Κυριακὴ — Μικρὸν Δέρειον — — ἄνω κοιλάς Κιζὴλ — Κρούμοβγκραντ.

β) Διδυμότειχον — Λάδη — Ζώνη — 'Ιβαΐλογκραντ—Κρούμοβγκραντ — Κύρτζαλη.

'Αμυντικὴ περιοχὴ

'Αντᾶ Τεπὲ — Σαλκὰ Τεπὲ — Τσέρνι Ρίντ — Νταλγιᾶ Μπουροὺν — Μοναστὶρ καὶ τὰ διαδοχικὰ ὑψώματα Μπὲς Τεπὲ Ντάγ.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΞΙΑ Ε.Δ.Ν. ΘΡΑΚΗΣ

1) Διανοίγει τὰς διεύσεις εἰς τὸν ὀρεινὸν ὄγκον τῆς Ροδόπης διὰ τῆς κυρίως κοιλάδος τοῦ π. "Αρντα καὶ τῶν ππ. αὐτοῦ.

2) 'Η πεδινὴ παράκτιος ζώνη εἶναι χῶρος κατάλληλος διὰ συγκέντρωσιν δυνάμεων καὶ ἐξόρμησιν αὐτῶν πρὸς Β ἢ πρὸς Α.

3) Κατέχει πλευρικὴν θέσιν ὡς πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ "Εβρου ἥτις ἀποτελεῖ μίαν εὐρεῖαν λεωφόρον ἄγουσαν ἐκ τοῦ Αἰγαίου καὶ Προποντίδος πρὸς τὴν Σόφιαν.

4) 'Ο κατέχων τὴν Δυτ. Θράκην στρατὸς ἀπειλεῖ πᾶσαν ἐνέργειαν ἐκ ΝΑ πρὸς ΒΔ ἢ καὶ ἀντιστρόφως, θέτει δὲ πρὸ διλήμματος τὸν καιροφυλακτοῦντα νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκ τῶν θέσεων ἃς κατέχει ἐν τῷ ΕΔΑΜ, πρὸς Ν ἢ καὶ ΝΔ, πρὸς Θεσ]νίκην.

5) Ἡ ὀγ ΕΒ, ὡς ἔχει νῦν, δὲν διχοτομεῖ ἁπλῶς ἀλλὰ διαμοιράζει ἀνίσως καὶ ἀδίκως τὰ στρατηγικὰ πλεονεκτήματα τῆς κοιλάδος τοῦ π. Ἄρντα θέτουσα εἰς ἥσσοντα μοῖραν τὴν Ἑλλάδα ἔναντι τῆς Βουλγαρίας.

Αἱ μέσῳ τῶν διανοιγομένων κοιλάδων τῶν ππ. Τσέπνισκα, Σιούντλικα καὶ Ζουσάντ, δίκην στιλέτων πρὸς Ν, ὑπάρχουσαι ὁδεύσεις διευκολύνουν α ἰ φ ν ι δ ι α σ τ ι κ ὴ ν ἐ ν έ ρ γ ε ι α ν κατὰ τῆς Ἑλλ. Δυτ. Θράκης ἐπὶ τῆς ὁποίας ο ὐ δ ε μ ί α ἰ σ χ υ ρ ὰ ἀ μ υ ν τ ι κ ὴ π ε ρ ι ο χ ὴ ὑ φ ί σ τ α τ α ι.

Αἱ μετακινήσεις τῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ διευκολύνονται ὡς ἐκ τ ῶ ν ὑ π α ρ χ ο υ σ ῶ ν ὁ δ ε ύ σ ε ω ν καθέτως καὶ παραλλήλως τῇ ὁ.γ.Ε.Β. διὰ τὴν βελτίωσιν καὶ πύκνωσιν τῶν ὁποίων ἡ γείτων Ἐπικράτεια καταβάλλει νῦν ἐντατικὰς προσπαθείας.

Ἡ καλλιτέρα ἄμυνα διὰ τὴν Ἑλλ. Θράκην εἶναι ἡ δραστηρία κι' ἀποτελεσματικὴ ἐνέργεια τῶν Ἑλλην. δυνάμεων συγκλινόντως καὶ μὲ τὰς πρώτας σπίθας πολέμου ἐκ τῆς παρακτίου ζώνης καὶ τοῦ Β Σουφλίου θυλάκου.

Ὁ ἐχθρὸς φοβούμενος τοιαύτην ἐνέργειαν ἡ ὁποία ἂν τὸν ἀποστερήσῃ τῆς πεδιάδος τοῦ Ἄρντα θὰ τὸν ἐκθέσῃ εἰς περαιτέρω ἀδυσώπητα καὶ θανατηφόρα πλήγματα, ἔχει ὀργανώσει ἀμυντικῶς τὰς κατὰ τοὺς ἄξονας προελάσεως ἐκ Ν καὶ ἐξ Α ἀμυντικάς του τοποθεσίας τὴν κοιλάδα τοῦ Σιούντλικα, Ζουσάντ καὶ περὶ τὸ Ἰβαΐλογκραντ.

Ε.Δ. ΒΟΡ. ΘΡΑΚΗΣ

ΑΝ. ΡΟΥΜΕΛΗ Η ΚΟΙΛΑΣ Π. ΕΒΡΟΥ

(Σχεδ. 5, 7, 8, 14, 22)

Θέσις : Κατέχει τὴν Β περιοχὴν Θράκης μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ πεδινὴν λωρίδα γῆς μέχρι τοῦ Αἰγαίου.

Ὅρια :

— Πρὸς Β ἡ ὀροσειρὰ τοῦ Μέσου καὶ Ἀν. Αἵμου.

— Πρὸς Δ τὸ Ἰκτιμάνσκι μέχρι τοῦ Μουσαλᾶ.

— Α ὁ Εὔξεινος, ἡ ὀροσειρὰ Στράντζα Μπαλκὰν καὶ ἡ π.γ. τοῦ Κάτω Ἕβρου.

Ι ΟΡΕΟΓΡΑΦΙΑ

α) Ἐκ Β ἡ ὀροσειρὰ τοῦ Κεντρ. καὶ Μέσου Αἵμου : Ἑτροπόλσκα – Ζλάτιτσα – Τρογιάνσκα – Καλοφέρσκα (ἐφ' ἧς ἡ ὑψηλοτέρα κορ. τοῦ Αἵμου κορ. Φερδινάνδου 2371) — Σχιπχένσκα — Ἑλένσκα — Σλιβένσκα Πλάνινα. Ἀνατ. ταύτης ὁ Αἷμος κατευθύνεται διὰ δύο κλάδων, δίκην βραχιόνων λαβίδος—ἐντὸς τῶν ὁποίων περικλείεται ἡ ἄνω κοιλὰς τοῦ ποταμοῦ Λοῦντα Τίχια, ὅστις διασπᾷ τὸν Β κλάδον καὶ κατευθύνεται πρὸς Β—καὶ φέρεται μὲ τὴν ὀνομασίαν τοῦ μὲν ἄνω κλάδου :

— Κ ο τ λ έ σ κ α Π λ ά ν — 'Α ε τ ό φ σ κ α Πλὰν μέχρι τοῦ ἀκρωτ. 'Ε μ ι ν έ.

— Τοῦ δὲ Ν κλάδου 'Α τ ὰ λ Μ π α λ κ ά ν καὶ Τ σ α τ ᾶ Μ π α λ κ ά ν.

Διαχωρίζει ἡ ὀροσειρὰ αὕτη τὰ ὕδατα τὰ ρέοντα πρὸς Ν εἰς τὸν π. Ἕβρον ἀπὸ τὰ πρὸς Β ρέοντα εἴτε εἰς τὸν π. Δούναβιν εἴτε εἰς τὸν Εὔξεινον (ὡς εἶναι ὁ ποταμὸς Λούντα Τίχια).

β) ΝΔ ἐκ τοῦ Χάνι 'Αραμπάκοναχ ἡ ὀροσειρὰ τοῦ 'Ι κ τ ι μ ά ν-σ κ ι μέχρι τοῦ Μουσαλᾶ (2925) διαχωρίζει τὰ ὕδατα τὰ διαρρέοντα τὸ ὑψπ. Σόφιας καὶ συλλεγόμενα εἰς τὸν π. Ἴσκερ ἀπὸ τῆς δεξιᾶς του ὄχθης, ἀπὸ τὰ ρέοντα πρὸς Α εἰς τὸν π. Ἕβρον.

'Εκ τῆς κορυφῆς Β α κ α ρ ὲ λ (1221) τοῦ 'Ικτιμάνσκι ἀποσπᾶται πρὸς Α μία ἐπιμήκης παράλληλος πρὸς τὴν τοῦ Αἵμου ὀροσειρὰ ὑπὸ τὰς ὀνομασίας: Σ ρ έ ν τ ν α Γ κ ό ρ α — Κ α ρ α τ ζ ᾶ Ν τ ὰ γ καὶ Σ ε ρ έ ν α Γ κ ό ρ α. Μεταξὺ ταύτης καὶ τοῦ Αἵμου ὁρίζεται ἡ ἄνω κοιλὰς τοῦ ππ. Τ ο ύ ν τ ζ α (ἀρχ. Ταινάρου).

'Η Σρέντνα Γκόρα διασπᾶται ὑπὸ τῶν π.γ. τοῦ Τοπόλνιτσα καὶ τοῦ Στριέμα. εἰς τὰς ὁμωνύμους στενωπούς.

'Εκ τοῦ Καρατζᾶ πλ. κατέρχεται πρὸς Ν καὶ νοτιώτερον τοῦ Τσιρπάν, ὀροσειρὰ μέχρι τῆς π.γ. Ἕβρου σχηματίζουσα μὲ τὰς βορειοτέρας κλιτεῖς τῆς μικρῆς Ροδόπης, τὴν στεν. Γ κ α μ π ά λ κ ο β ο.

'Η ὀροσειρὰ αὕτη διαχωρίζει τὴν κοιλάδα εἰς τὰς πεδινὰς ζώνας Π λ ό β ν τ ι β (Φιλιππουπόλεως) Δ, καὶ Ζ α γ ό ρ α ς Α.

'Εκ τῆς Σερένα Γκόρα καὶ δὴ τῆς Νόβα Ζογόρας μὲ ΝΑ κατεύθυνσιν ἡ χαμηλὴ λοφοσειρὰ Σ β έ τ ο 'Ι λ ί ν σ κ ι Β ε ρ-χ ό β ε (345) μήκους 35 χλμ. συναντῶσα τὸ Σ α κ ά ρ, διαχωρίζει τὴν πεδινὴν ζώνην Ζ α γ ό ρ α ς Δ ἀπὸ τὴν μέσην κοιλάδα τοῦ Τούντζα Α.

'Εκ τῆς Τσατᾶ Μπαλκάν, καὶ δὴ τῆς περιοχῆς Κ ά ρ ν ο μ-π α τ, κατέρχεται πρὸς Ν ἡ χαμηλὴ λοφοσειρὰ Σ τ ρ α ζ ά τ α μέχρι Σ τ ρ ά ν τ ζ α Μ π α ῖ ρ ἐπὶ σημαντικοῦ βάθους (περίπου 30 χλμ.). Αὕτη διαχωρίζει τὴν παράκτιον πεδινὴν ζώνην τοῦ Μ π ο υ ρ γ κ ά ς (Π ύ ρ γ ο υ) ἀπὸ τὴν μέσην κοιλάδα τοῦ ππ. Τούντζα.

γ) ΝΑ ἐκ τοῦ Μουσαλᾶ (2925): Μ π ε λ μ ε κ ὲ ν — Τ ζ ε ν έ-β ρ α Κ α ρ ὰ Μ π α λ κ ά ν — Τ σ ε π ε λ ά ρ ε — Μ π ὲ ς Τ ε π ὲ Ν τ ὰ γ — Σ β έ τ α Μ α ρ ί ν α (709). 'Η Σβέτα Μαρίνα ἀποτελεῖ ὀρεογραφ. κόμβον. 'Εξ αὐτῆς κατευθύνεται:

— ΒΑ Α, μέσῳ τῆς στενωποῦ Χαρμανλῆ, τὸ Σ α κ ά ρ Π λ ά ν,

(856) κι' ἀκολούθως ἡ Σ τ ρ ά ν τ ζ α Μ π α λ κ ὰ ν Κ ο υ-ρ ο υ ν τ ά ν Μ π α λ κ ὰ ν — Σ τ ρ ά ν τ ζ α Μ π α ῖ ρ — Κ ο υ-τ σ ο ὺ κ Κ α γ ι ᾶ — Μ π ο υ γ ι ο ὺ κ Κ α γ ι ᾶ) μέχρι τοῦ Εὐξείνου.

— Ν Μ ο ν α σ τ ὶ ρ — Ν τ α λ γ ι ᾶ Μ π ο υ ρ ο ὺ ν — Τ σ έ ρ-ν ι Ρ ὶ ν τ — Σ α λ κ ᾶ Τ ε π ὲ — 'Α ν τ ᾶ Τ ε π ὲ — Μ π ο υ-γ ι ο ὺ κ Τ σ ά λ — Δ ε μ ὶ ρ Τ σ ὰ λ — Μ π ο υ κ α τ ὲ — Τ σ ο-π ὰ ν Ν τ ά γ.

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑΙ ΣΤΕΝΩΠΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΒΑΣΕΙΣ

Κατὰ σειρὰν ἀπὸ Β. ἐκ τοῦ Ε ὐ ξ ε ί ν ο υ:

1) Καμτσίσκας. 2) Δεμὶρ Καποῦ (1.007). 3) Τρεῖς διαβ. Σίπκα. 4) Τροϊάν. 5) Χανίου 'Αραμπάκονακ. 6) Δ. Ζλάτιτσας. 7) Βακαρὲλ καὶ ΝΑ αὐτῆς ἐν συνεχείᾳ: 8) 'Ικτιμάν. 9) Μόμνα Κλεισοῦρα. 10) Καλύβια Τεμπίροβι. 11) Ντέβιν. 12) Τσελεπάρε. 13) Χ α ρ μ α ν λ ῆ 14) Ο ὔ σ τ ρ ε μ. 15) Κίρκης.

Κατὰ μῆκος τῆς π. γ. εἶναι: ἡ ἀναφερθεῖσα ἤδη διαβ. Χαρμανλῆ καὶ ΒΔ ἡ τοῦ Γ κ α μ π ά λ κ ο β ο δι' ἧς διέρχεται ἡ σιδ. γραμμὴ Χαρμανλῆ — Πλόβντιβ.

II. ΥΔΑΤΟΓΡΑΦΙΑ

'Ο π. Ἕ β ρ ο ς ἔχει μῆκος 413 χλμ., πλάτος κατὰ τὴν μέσην κοιλάδα του 100 — 150 μ. Ἔχει βάθος 1,50 — 2 μ.]1'' καὶ ταχύτητα 1 μ.]1''. 'Η φύσις τῆς κοίτης του σύγκειται ἐκ κροκαλῶν ἢ χαλίκων· ἐνιαχοῦ δὲ εἶναι καὶ πηλώδης. Καθ' ὅλον τὸ μῆκος του ἀποτελεῖ ἀξιόλογον ἐμπόδιον εἰς ἐπιχειρήσεις ὢν διαβατὸς μόνον διὰ γεφυρῶν καὶ εἴς τινα σημεῖα διὰ πόρων.

— ***Παραπόταμοι δεξιᾶς ὄχθης του***:

α) Γιαντένιτσα. β) 'Ελὶ Ντερέ. γ) Στάρα Ρέκα ἢ Πέστερα Ρέκα. δ) Κρίτσιμα Ρέκα. ε) Μερμὲν Ντερέ. στ) Στενίμακα ἢ Τεπελαρέσκα Ρέκα. ζ) 'Ολοῦ Ντερέ. η) Ἄ ρ ν τ α ς. θ) Κιζὴλ Ντελῆ Ντερὲ (μεγάλος 'Ερυθροπόταμος).

— *Παραπόταμοι ἀριστερᾶς ὄχθης του*:

1) Τοπόλνιτσα. 2) Λοῦντα Γιάνα 3) Πέστανικ. 4) Σ τ ρ ι έ μ α. 5) Σασλῆ Ντερέ. 6) Τ ο ύ ν τ ζ α ς. Ὁ π. Ἐ ρ γ ί ν η ς ππ. τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν κοιλάδα — διαμέρισμα (Ἀν. Θράκη ἢ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία).

III. ΥΨΙΠΕΔΑ - ΠΕΔΙΝΑΙ ΖΩΝΑΙ

α) **Πεδιναὶ ζῶναι.**

1) Φιλιππουπόλεως — Τατὰρ Παζαρτζίκ. 2) Νόβα Ζαγόρας. 3) Ὑάμπολ, 4) Μπουργκάς. 5) Ν. Ὀρεστιάδος. 6) Φερρῶν. 7) Ἀλεξανδρουπόλεως.

β) **Ὑψίπεδα.**

1) Μπάνια Τσεπίνσκα. 2) Ζλάτιτσας. 3) Κάλοφερ καὶ Σλίβεν.

IV. ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ

Σημαντικώτεροι κόμβοι συγκοινωνιῶν εἶναι οἱ: 1) Φιλιππούπολις. 2) Κάρνομπατ. 3) Ντιμίτροβγκραντ. 4) Σλάτι Ντόλ. 5) Στάρα Ζαγόρα. 6) Κάρλοβον. 7) Τούλοβον. 8) Μιχαήλοβο. 9) Πύθιον. 10) Ἀλεξανδρούπολις.

1. Κόμβος ΠΛΟΒΝΤΙΒ

α) **Σιδηροδρομικαί.**

— Παζαρτζίκ — Σαράντοβο — Σόφια.

— Παναγιουρίστε.

— Ντόλνα Μαχαλᾶ ἐξ οὗ διακλαδοῦται πρὸς Χισὰρ καὶ Κάρλοβο καὶ ἢ Σόφιαν ἢ Μπουργκάζ — Βάρναν (Στάλιν).

— Φιλίπποβο — Τσιρπὰν — Μιχαήλοβο κι' ἐκεῖθεν Μπουργκάς.

— Κρούμοβο — Γκαμπάλκοβο — Ντιμίτροβγκραντ κι' ἐκεῖθεν — Κωνσταντινούπολιν ἢ καὶ Ἀλεξανδρούπολιν ἢ καὶ Κύρτζαλη.

— Κρούμοβο — Ἀσσένοβγκραντ — Χβόϊνα — Σμόλιαν (Χβόϊνα — Σμόλιαν ἐν ἐκτελέσει).

– Πεστέρα καὶ ὑπὸ κατασκευὴν τμῆμα μέχρι Ντέβιν.
Ἅπασαι κανονικοῦ πλάτους 1,44.

– Παζαρτζὶκ — Βαρβάρα — Μπάνια Τσεπίνα — Γιακουρούντα — Μπάμπιακ Καλύβια — Ράζλογκ — Ντομπρινίστα καὶ ὑπὸ κατασκευὴν μέχρι Νευροκόπι. Αὕτη εἶναι στενοῦ πλάτους 0,76 ἐκ.

β) *Ὁδικαί.*

– Χάσκοβον – Χαρμανλῆ – Σβίλεγκραντ ἀκραῖος ὁδικὸς σταθμὸς) – Ἐντιρνὲ — Κωνσταντινούπολις.

– Παζαρτζὶκ — Ἰκτιμὰν — Σόφια. Αὕτη, ὡς μεγάλη λεωφόρος, εἰς πολὺ καλὴν κατάστασιν 10 μ. πλάτους.

— Ἀσσένοβγκραντ — Χβόϊνα – Τσεπελάρε — Σμόλιαν — Ξάνθη.

— Κάρλοβον — Στάρα Ζαγόρα. Ὑπάρχουν πλεῖσται ἄλλαι εἰσέτι ὁδοὶ συνδέουσαι τὸν σημαντικώτατον τοῦτον κόμβον μὲ ὅλα τὰ κέντρα τῆς περιοχῆς.

γ) *Ἀεροπορικαί.*

Διαθέτει σημαντικῆς στρατ. ἀξίας ἀεροδρόμιον.

2. *Κόμβος ΚΑΡΝΟΜΠΑΤ*

α) *Σιδηροδρομικαί.*

Εἶναι ὁ κύριος κόμβος συνδέσεως σιδηροδρομικῶς τῆς Ἀνατ. Ρούμελης μὲ τοὺς λιμένας τοῦ Εὐξείνου:

— Μπουργκὰς — Πομόριε.

— Βάρνας ἢ Στάλιν.

— Δ αὐτοῦ εὑρίσκεται εἷς, σημαντικῆς ἀξίας κόμβος, ὁ τῆς Ζίμνιτσα, ἐξ οὗ διακλαδοῦται ἡ σιδ. γραμμὴ πρός:

— Σλίβεν — Ντάμποβο — Τούλοβο καὶ ἐξ αὐτοῦ ἢ Σόφιαν ἢ Πλόβντιβ.

– Ὑάμπολ, καὶ ἢ Ἔλχοβο παρὰ τὰ Τουρκικὰ σύνορα ἢ Νόβα Ζαγόρα – Σλάτι Ντὸλ – μεγάλη ἀρτηρία Πλόβντιβ — Σβίλεγκραντ.

β) *Ὁδικαί.*

— Σοῦμεν – Ρουσέ.

— Σλίβεν — Πλόβντιβ.
—'Αητός – Ντόλνο 'Εζέροβο – Πύργος.

3. *Κόμβος ΝΤΙΜΙΤΡΟΒΓΚΡΑΝΤ*

α) ***Σιδηροδρομικαί.***

Κύρτζαλη – Πότκοβα καὶ ὑπὸ κατασκευὴν τμῆμα μέχρι Ζλάτογ κραντ ὡς καὶ ὑπὸ κατασκευὴν τὸ τμῆμα Μόμτσιλγκραντ – Κρούμοβγκραντ.
– Μιχαήλοβο – Στάρα Ζαγόρα, Ρουσὲ ἢ Στάρα Ζαγόρα – Μπουργκὰς – Βάρνα.
Δι' αὐτοῦ διέρχεται ἡ μεγάλη ὁδὸς Σόφιας—Σβίλεγκραντ.

β) ***'Οδικαί.***

'Εκ Στάρα Ζαγόρας ἡ ὁδὸς 6—8 μ. πλάτους πρὸς Χάσκοβον, ἔνθα συναντᾷ τὴν μεγάλην ὁδὸν Σόφιας--Σβίλεγκραντ.

5 *Κόμβος ΖΛΑΤΙ ΝΤΟΛ*

α) ***Αἱ σιδηροδρομικαί*** :

– Σόφιας — Πλόβντιβ — Σβίλεγκραντ (ἀκραῖος Βουλγ. σιδηρ. σταθμός).
— Νόβα Ζαγόρας — Ζίμνιτσας — Κάρνομπατ κι' ἐκεῖθεν ἢ πρὸς Μπουργκὰς ἢ πρὸς Βάρναν.
—'Υπὸ κατασκευὴν "Ελχοβο - Ντόλνο 'Εζέροβο (κείμενον Δ παρὰ τὸν Δυτ. Πύργον).
β) 'Ο δ ι κ α ί : ὑπὸ κατασκευὴν ἡ ὁδὸς ἐκ Νόβα Ζαγόρας — Κύρτζαλη.

5. *Κόμβος ΣΤΑΡΑ ΖΑΓΟΡΑ*

α) ***Σιδηροδρομικαί.***

— Μιχαήλοβο κι' ἐκεῖθεν ἢ Πλόβντιβ ἢ Ντιμίτροβγκραντ.

—Νόβα Ζαγόρα κι' ἐκεῖθεν εἴτε Ν πρός Σλάτι Ντόλ ἢ Ὑάμπολ.

Ἐξ Ὑάμπολ εἴτε Ἔλχοβο εἴτε Ζίμνιτσαν—Μπουργκάς.

—Τούλοβο κι' ἐκεῖθεν εἴτε πρὸς Σόφιαν εἴτε Ρουσὲ εἴτε Βάρναν εἴτε Πύργον·

β) ***Ὁδικαί***:

Διασταυροῦνται ἐν αὐτῇ καθέτως δύο μεγάλαι ἀρτηρίαι.

—Ρουσὲ—Κύρτζαλη—Ἑλληνικὰ σύνορα.

—Πλόβντιβ—Μπουργκὰς ἢ καὶ Βάρνας.

γ) ***Ἀεροπορικαί***:

Διαθέτει ἀεροδρόμιον πολεμικῆς ἀεροπορίας.

6) *Κόμβος ΚΑΡΛΟΒΟΝ*

α) ***Σιδηροδρομικαί***:

—Ντόλνα Μαχαλᾶ—Πλόβντιβ.

—Τούλοβον κι' ἐκεῖθεν ἢ Ρουσὲ ἢ Βάρναν ἢ Μπουργκάς.

—Πίρντοπ—Σόφια.

καὶ ὑπὸ κατασκευὴν τὸ τμῆμα πρὸς Τρογιὰν δι' οὗ θὰ συνδεθῇ μὲ τὸ δίκτυον Κεντρικῆς καὶ ΒΔ Βουλγαρίας.

β) ***Ὁδικαί***:

—Πλόβντιβ,

—Καζανλὶκ—Σλίβεν—Βάρναν ἢ Σλίβεν—Ἀετός—Μπουργκάς.

Τὸ τμῆμα Ἀετός—Μπουργκὰς εἰς ἀρίστην κατάστασιν, 10 μ. πλάτους.

—Τρογιάν—Λόβετς—Πλεύνα καὶ μὲ ὅλα τὰ σημαντικὰ κέντρα τῆς Β. Βουλγαρίας.

7) *Κόμβος ΤΟΥΛΟΒΟΝ*

α) ***Αἱ Σιδηροδρομικαί***:

—Κάζανλικ—Κάρλοβο κι' ἐκεῖθεν ἢ Πλόβντιβ ἢ Κλεισούραν—Πίρντοπ—Σόφιαν.

—Στάρα Ζαγόρα—Μιχαΐλοβο.

—Ντάμποβο· κι' ἐκεῖθεν εἴτε διὰ τῆς 'Αν. διοβάσεως Σίπκας πρὸς Ρουσὲ εἴτε πρὸς Σλίβεν—Ζίμνιτσαν.

'Η ὁ δ ι κ ὴ ἀ ρ τ η ρ ί α: Καζανλὶκ—Στάρα Ζαγόρας.

8) *Κόμβος ΜΙΧΑΗΛΟΒΟ*

Οὗτος δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ καίτοι σημαντικός, δευτερεύων διότι εὑρίσκεται εἰς τὸ μέσον τομῆς δύο διαγωνίων ἑνὸς σιδηροδρομικοῦ τετραπλεύρου.

α) ***Σιδηροδρομικαί*** :

—Τσιρπὰν—Πλόβντιβ.

—Ντιμίτροβγκραντ—ἐπὶ τῆς μεγάλης σιδηρᾶς ὁδοῦ Πλόβντιβ καὶ Σβίλεγκραντ.

—Στάρα Ζαγόρα· μέσῳ δὲ ταύτης πρὸς Τούλοβο—Ρουσὲ ἢ καὶ Νόβα Ζαγόρα—'Υάμπολ—Μπουργκὰς κι' ἐκεῖθεν διὰ τῆς ὑπὸ κατασκευήν, νῦν, πρὸς Β ά ρ ν α ν.

9) *Κόμβος ΠΥΘΙΟΝ*

—Καραγὰτς—'Ορμένιον, ἡ Σιδηροδρομικὴ ἀρτηρία—Σβίλεγκραντ—Πλόβντιβ.

—Λουλὲ Μπουργκὰς—Κων]πολιν.

—Διδυμότειχον—Σουφλὶ—'Αλεξ(πολιν—Θεσ]νίκην.

10) *Κόμβος ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΙΣ*

α) ***Σιδηροδρομικαί*** :

—Κομοτηνὴ—Ξάνθη—Θεσ]νίκη.

—Σουφλὶ —Πύθιον καὶ ἢ Πλόβντιβ ἢ Κων)πολιν.

β) ***'Οδικαί***

—'Η μεγάλη 'Εγνατία ὁδὸς Θεσ(νίκης—Κομοτηνῆς—'Αλεξ]πόλεως.

Αὕτη, διὰ τῆς κατασκευαζομένης νῦν γεφύρας (840 μ. μήκους) ἐπὶ τοῦ Ἕβρου καὶ ἔναντι τῶν Χωρ. (Ε) Πέπλου καὶ 'Υφάλων (Τ) θὰ ἐπεκταθῇ ἀπὸ Φέρρας πρὸς Κων]πολιν.

– Φέρραι – Σουφλί—Λάβαρα – Διδυμότειχον Ν. Ὀρεστιάς— Καραγάτς—Ἐντιρνὲ – Κων]πολις.

V ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΕΛΑΣΕΩΣ ΑΜΥΝΤΙΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΑΙ

1) *Ἐκ Ν. πρὸς Β.*

Ἄξονες προελάσεως εἶναι:

α) Νευροκόπι – Ράζλογκ—Μπάμπιακ – Γιακουρούντα – Μπά νια Τσεπίνα—Πλόβντιβ.

β) Νευροκόπι—Ντοσπάτ—Πέστερα.

γ) Πόρτο Λάγο – Ξάνθη—Σμόλιαν – Ντέβιν—Κοιλὰς Κρίτσιμα ρέκα ἢ Σμόλιαν – Τσεπελάρε – Στενίμακα—Πλόβντιβ.

δ) Πόρτο Λάγο—Κομοτηνὴ – Νυμφαία—Μόμτσιλγκραντ—Κύρ· τζαλη—Χάσκοβο.

Ἀμυντικαὶ περιοχαί:

Ὑπάρχουν κατὰ τοὺς ἄξονας τούτους ἰσχυραὶ ἀμυντικαὶ περιοχαὶ στηριζόμεναι ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ μεγάλου ὀρεινοῦ συγκροτήματος τῆς Ροδόπης καὶ δὴ τῆς Τζαφερίτσας – Μπάμπεκ – Τζενέβρα Πλάνινα – Καρὰ Μπαλκὰν – Τσεπελάρε – Μικρῆς Ροδόπης.

– Ἑτέρα ἀμυντικὴ περιοχὴ εἶναι ἡ Β τοῦ Πλόβντιβ ἐπὶ τοῦ Ἰκτιμάνσκι – Σρέντνα Γκόρα – Καρατζᾶ Ντὰγ – Σερένα Γκόρα – Σβέτο Ἰλίνσκι Βερχόβε καὶ τρίτη ἀρίστη ἀμυντικὴ περιοχὴ εἶναι ἡ ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Αἵμου, ἤτοι ἐπὶ τῶν ὀρέων Ἐτροπόλσκα – Ζλάτιτσα – Τρογιάνσκα – Καλοφέρσκα — Χιπχένσκα — Ἐλένσκα – Ἀτὸλ Μπαλκὰν καὶ Τσατὰ Μπαλκάν.

Ὄπισθεν τῆς ἀμυντικῆς ταύτης περιοχῆς ὑπάρχουν κόμβοι ἐξαίρετοι συγκοινωνιῶν ὁδικῶν τε καὶ σιδηροδρομικῶν ἐξ ὧν δύναται νὰ ἐνισχυθῇ μεγάλως τὸ ἀμυντικὸν δυναμικὸν τῆς ὅλης περιοχῆς.

Ἡ πεδινὴ περιοχὴ τοῦ Μπουργκὰς περιβάλλεται ἐν εἴδει πετάλου ὑπὸ ὀρεινῆς γραμμῆς ἀποτελούσης ἰσχυρὰν ἀμυντικὴν περιοχὴν ἥτις ἐξασφαλίζει τὴν πεδινὴν ζώνην τοῦ Μπουργκὰς ἐκ τῆς Δ ἢ ΝΔ κατευθύνσεως (*).

(*) Αἱ κατὰ μῆκος τῆς όγ.ΒΤ ἀμυντικαὶ περιοχαὶ θὰ ἐξετασθοῦν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ π. Ἐργίνη.

2)' *Ἐξ Α πρὸς Δ*

α) Ἄξων προελάσεως εἶναι ὁ ἐξ Ἐντιρνὲ πρὸς Σβίλεγκραντ — Λιούμπιμετς — Χαρμανλῆ.

Ἀμυντικὴ περιοχὴ εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ Μπὲς Τεπὲ Ντὰγ καὶ Σακὰρ Πλάν. Οἱ Βούλγαροι ἔχουν ἐνισχύσει ταύτην καὶ δι' ἔργων ὀχυρώσεως μονίμων καὶ ἡμιμονίμων.

Ἀμυντικὴ τοποθεσία ἐξαίρετος κατὰ τὸν αὐτὸν ἄξονα προελάσεως διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου Πλόβντιβ εἶναι ἡ ἐπὶ μῶν ὑψωμάτων τῆς στενωρείας Γκαμπάλκοβο τοῦ π. Ἕβρου.

Ἐκεῖθεν δὲ τοῦ Πλόβντιβ διὰ τὴν πρὸς Σόφιαν προέλασιν ἐξ Α, ἀμυντικὴ περιοχὴ εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ Μουσαλᾶ καὶ τοῦ ὄρους Ἰκτιμάνσκι μέχρι Ἐτροπόλσκα Πλάνινα. Αὕτη εἶναι ἰσχυρὰ περιοχὴ ἀποτελοῦσα τὸ Α τόξον τῆς φύσει ὀχυρᾶς ὀρεινῆς περιφερείας τοῦ ὑψπ. Σόφιας.

β) Ἄξων προελάσεως ἐκ τῆς κοιλάδος Ἕβρου πρὸς τὴν περιοχὴν Κομοτηνῆς εἶναι εἰς : — Σουφλὶ — Φέρραι — Ἀλεξ]πολις — Κομοτηνή. Ἀμυντικὴ περιοχὴ ἀρκούντως ἰσχυρὰ εἶναι : Μπουκατὲ — Ἑλενίτσα — Κελεμπὲκ — Τσοπὰν Ντὰγ — ἐνισχυομένη τὰ μέγιστα ὡς ἐκ τῆς πρὸ αὐτῆς π.γ. τοῦ Ἕ β ρ ο υ ἀποτελούσης σοβαρὸν κώλυμα. Μὲ τὴν προϋπόθεσιν τῆς οὐδετερότητος τῆς Β ζώνης (κοιλάδος Ἄρντα) ἡ ἄμυνα εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην εἶναι ἱκανὴ νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν ἐξ Α προέλασιν.

VI *ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΕΔ Β ΘΡΑΚΗΣ*

1) Εἶναι μία τῶν πλουσιωτέρων περιφερειῶν τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου εἰς γεωργικὰ κτηνοτροφικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα προσφερομένη διὰ τὴν συντήρησιν ἐξ ἐπιτοπίων πόρων, σημαντικῆς δυνάμεως συγχρόνου στρατοῦ.

2) Εἶναι ἐξαίρετος βάσις ἐξορμήσεως στρατοῦ προτιθεμένου νὰ ἐνεργήσῃ πρὸς Β, Α, Ν καὶ ΝΑ.

3) Ὁ κατέχων στρατὸς ἔχει τὴν εὐχέρειαν κινήσεως καὶ ἑλιγμῶν κατ' ἐσωτερικὰς γραμμάς.

4) Λόγῳ τῆς κεντρικῆς θέσεως αὐτοῦ καὶ τοῦ ὑφισταμένου ἀρίστου σιδηροδρομικοῦ καὶ ὁδικοῦ κυκλώματος ἐξυπηρετεῖ τὰ μᾶλα τὸν προτιθέμενον νὰ ἐνεργήσῃ ἐκ τῆς βάσεως ταύτης, στρατόν.

5) Ἔχει δύο φυσικὰς διεξόδους : μίαν πρὸς Ε ὔ ξ ε ι ν ο ν καὶ ἑτέραν πρὸς Α ἰ γ α ῖ ο ν.

6) Προσφέρεται διὰ τὴν ἄμυναν στρατοῦ ὅστις εὐχερῶς θὰ δυνηθῇ ἐν αὐτῷ ν' ἀντιμετωπίση ἀντίπαλον στρατὸν ἐνεργοῦντα ἐκ ΝΔ, ἐκ Ν καὶ ἐκ ΝΑ (Ἀνατ. Θράκης).

7) Ἡ κυρία ἐνέργεια στρατοῦ ἢ στρατῶν (ΝΑΤΟ) ἐκ ΝΑ πρὸς Ἀν. Ρούμελην καὶ ὑψπ. Σόφιας θὰ γίνη κατὰ μῆκος καὶ διὰ τοῦ πεδινοῦ διαδρόμου τῆς κοιλάδος τοῦ Ἕβρου μὲ ὑποβοηθητικὰς ἐνεργείας τοὺς ἄξονας 1) Ξάνθη – Πασμακλῆ - Πλόβντιβ 2) Κομοτηνὴ – Κύρτζσλη — Χάσκοβο ἀπαραιτήτως δὲ 3) καὶ διὰ τῶν κοιλάδων Στρυμόνος καὶ Νέστου καθ' ὃν τρόπον ἔχει λεχθῆ.

Δι' ἐνέργειαν πρὸς τὴν πεδιάδα Δουνάβεως ἡ κυρία ἐνέργεια θὰ ἐκτελεσθῆ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἕβρου μὲ ὑποβοηθητικὴν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Τούντζα.

8) Ἐν συσχετισμῷ, λόγῳ τῆς διαμορφωθείσης καταστάσεως κατόπιν τοῦ ΝΑΤΟ καὶ Βαλκανικῆς Τριμεροῦς, παρατηρεῖται ὅτι :

α) Δι' ἐνέργειαν πρὸς Μέσην Εὐρώπην ἡ κυρία προσπάθεια θὰ μετατοπισθῆ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ μὲ ὑποβοηθητικὰς τοιαύτας κατὰ πρῶτον τὴν κοιλάδα τοῦ Ἕβρου καὶ κατὰ δεύτερον τὰς κοιλάδας Στρυμόνος – Νέστου.

β) Δι' ἐνέργειαν πρὸς Ρουμανίαν – Ρωσίαν:

Ἡ κυρία ἐνέργεια θὰ καταβληθῆ μέσῳ κοιλάδος Ἕβρου πρὸς Δούναβιν — Βουκουρέστι – Πλοέστι μὲ ὑποβοηθητικὰς τάς, Ἀξιοῦ Νέστου — Στρυμόνος.

ΓΞ

Ε. Δ. Α. ΘΡΑΚΗΣ

(Σχεδ. 7,8,22) (*)

Ὡς ἀνεφέρθη κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Ἕ β ρ ο υ εἷς ἐκ τῶν 3 κυρίων ππ. αὐτοῦ εἶναι καὶ ὁ π. Ἐργίνης. Ἡ κοιλὰς τοῦ π. Ἐργίνη μετὰ τῶν ππ. αὐτοῦ εἶναι ἡ καλουμένη Ἀ ν α τ ο λ ι κ ὴ Θ ρ ά κ η ἢ Ε ὐ ρ ω π α ϊ κ ὴ Τ ο υ ρ κ ί α.

Ἡ Θράκη εἶναι ἡ Ἀνατολικωτέρα ἄκρα τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου καὶ τῆς ὅλης Εὐρώπης, ἔχουσα ὅρια γεωγραφικὰ ἀπὸ Α καὶ Ν τὸν Εὔξεινον Πόντον, τὸ στενὸν τοῦ Βοσπόρου, τὴν Προποντίδα, Ἑλλήσποντον καὶ Αἰγαῖον Πέλαγος, Δ ὅριον τὸν π. Ἕβρον (σύνορον Ἑλλάδος – Τουρκίας) μέχρι τοῦ Σβίλεγκραντ ἀκραίου Βουλγαρικοῦ χωρίου ΒΔῶς τοῦ τριεθνοῦς (Ἑλλάδος – Βουλγαρίας – Τουρκίας). Ἐκεῖθεν καὶ ἀπὸ Β ἡ Ἀν. Θράκη ὁρίζεται διὰ τῆς ὁ.γ. Τ.Β. ἥτις γραμμὴ διήκουσα ἀπὸ Δ πρὸς Α καὶ διερχομένη διὰ τῶν Β ἀντηρίδων τῆς Σ τ ρ ά ν τ ζ α Μ π α λ κ ὰ ν καὶ διὰ τοῦ ροῦ τοῦ ποταμίσκου Ρεσβάγια καταλήγει εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον παρὰ τὸ μικρὸν (Τ) χωρίον Ἁγ. Στέφανος.

Ἡ θάλασσα εἰσχωροῦσα βαθέως εἰς τὴν ξηρὰν σχηματίζει ἐκτὸς τῶν πολλῶν καὶ καλῶν λιμένων δύο χερσονήσους σημαντικὰς τὴν: Β υ ζ α ν τ ι ν ὴ ν καὶ τὴν τῆς Κ α λ λ ι π ό λ ε ω ς.

Αἱ ΝΑ ἀκταὶ τῶν χερσονήσων τούτων συμπλησιάζουν πρὸς

(*) Ἐκρίναμεν ὠφέλιμον νὰ διεξέλθωμεν ἐκτενέστερον στρατιωτικογεωγραφικῶς τοῦτο, λόγῳ τῆς μεγάλης του ἐθνικῆς σημασίας διὰ πάντα Ἕ λ λ η ν α καὶ δὴ στρατιωτικόν.

τὴν 'Ασίαν εἰς τρόπον ὥστε νὰ δημιουργοῦνται μεταξὺ α) τῆς Βυζαντινῆς καὶ Βιθυνικῆς χερσονήσου τὸ Στενὸν τοῦ Βοσπόρου καὶ β) Τῆς Καλλιπόλεως καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἀκτῆς, ὅπου τὸ "Ιλιον, Τὰ Στενὰ τῶν Δαρδανελλίων ἢ Ἑλλήσποντος. 'Αμφότερα τὰ στενὰ ταῦτα εἶναι ἐκ τῶν ὀλίγων τῆς γηΐνης σφαίρας θέσεων αἵτινες ἀνέκαθεν εἶχον τὴν μεγίστην νοητὴν στρατηγικὴν ἀξίαν.

I ΟΡΕΟΓΡΑΦΙΑ

Τὰ ὄρη τῆς 'Αν. Θράκης εἶναι κατ' ἀρχὴν μέσου καὶ χαμηλοῦ ὕψους. Θεωροῦνται ὡς συνέχεια τῶν ὀρέων τῆς Μικρῆς Ροδόπης, δι' ἐπεκτάσεως τῆς κορυφῆς αὐτῆς Μπὲς Τεπὲ Ντὰγ πρὸς Β εἰς τὸ Σακὰρ Πλάνινα καὶ ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν κυρίως ὀροσειρὰν Στράντζα Μπαλκάν.

'Η συνέχεια τῆς ὅλης ὀροσειρᾶς διακόπτεται μεταξὺ Μπὲς Τεπὲ Ντὰγ καὶ Σακὰρ Πλάνινα καὶ Στράντζα Μπαλκὰν ὑπὸ τοῦ Ἕβρου, καὶ τοῦ π. Τούντζα διερχομένου διὰ τῆς μεταξὺ Σακὰρ καὶ Στράντζας στεν. Οὔστρεμ.

'Η ὀροσειρὰ Στάρα Μπαλκὰν (Αἵμου) ἅπτεται ἐμμέσως τοῦ Σακὰρ Πλάνινα, ἀπὸ τοῦ νοτιοτέρου ὄρους Καρατζᾶ Ντὰγ αὐτῆς, διὰ τοῦ λίαν ἐπιμήκους ἀντερείσματος, τοῦ Σβέτο 'Ιλλίνσκι Βερχόβε.

'Η ὀροσειρὰ Στράντζα Μπαλκὰν φέρεται πρὸς ΝΑ μὲ τὰς ὀνομασίας τῶν κυρίων κορυφῶν αὐτῆς Κουρουντὰν Μπαλκὰν—Κουτσοὺκ Καγιᾶ—Μπουγιοὺκ Καγιᾶ καὶ Καρὰ Τεπέ.

'Εκ τοῦ Καρὰ Τεπὲ ἀποσπῶνται πρὸς τρεῖς κατευθύνσεις λοφοσειραί:

α) Πρὸς ΝΑ σειρὰ λόφων μέχρι Βοσπόρου σχηματιζόντων τὸν κύριον κορμὸν τῆς Βυζαντινῆς χερσονήσου.

β) Πρὸς Ν.Α, παραλλήλως τῇ πρώτῃ καὶ μὲ κατεύθυνσιν ἐν συνεχείᾳ Ν μέχρ ς Α Σηλυβρίας. Σημαντικώτερον ὕψωμα εἶναι ἡ Τσατάλτζα. Μεταξὺ Καρὰ Τεπὲ καὶ Τσατάλτζας σχηματίζεται ἡ Δ. Μπιγιὰκ Χὰν δι' ἧς διέρχεται ἡ σιδηρ. γραμμή.

γ) Μὲ ΝΔ κατεύθυνσιν ἐκ Καρὰ Τεπέ, σειρὰ ὑψωμάτων : 210, ὑψμ. Τσορλοῦ 200, ὑψμ. 230 βορείως Ραιδεστοῦ μέχρι τοῦ Τεκὺρ Ντάγ,

Τὸ Τεκὺρ Ντὰγ διὰ τοῦ Μ α σ λ ὰ κ Τ ε π ὲ σχηματίζει τὸν λαιμὸν τῆς ΝΔ χερσονήσου, Καλλιπόλεως.

Κυριώτεραι κορυφαὶ τοῦ Τ ε κ ὺ ρ Ν τ ὰ γ εἶναι τὸ Κ ο υ-ρ ο υ ν τ ὰ ν καὶ Γ ι α ϊ λ ᾶ Ν τ ὰ γ καὶ ΝΔ αὐτοῦ μέχρι τοῦ Δέλτα Ἕβρου, τὸ Τ σ α τ ὰ λ Τ ε π έ.

ΙΙ. ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΙ

Α) ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ

(Βλέπε σχ. 15 β)

Αὕτη εἶναι ἡ ἀπωτάτη γεωφυσικὴ ἀπόληξις τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου καὶ ἔχει σχῆμα αἰσθητῶς ὀρθογωνικόν, μὲ τὴν μίαν (μικρὰν) πλευρὰν στηριζομένην ἐπὶ τῆς λοφοσειρᾶς ἥτις βαίνει Α Σηλυβρίας — Τσατάλτζας (ὑψμ. ΝΑ καὶ Α Κ α ρ ὰ Τ ε π έ).

Δι᾿ αὐτῆς τῆς λοφοσειρᾶς ἐρείδεται ἐπὶ τῆς κυρίας ὀροσειρᾶς τῆς Σ τ ρ ά ν τ ζ α Μ π α λ κ ὰ ν καὶ αὐτῆς ταύτης εἶναι ἀπόφυσις.

Αἱ δύο ἐπιμηκέστεραι τοῦ ὀρθογωνίου παράλληλοι πλευραὶ — ἀκταὶ διοβρέχονται ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Προποντίδος ἡ δὲ ἑτέρα μικρὰ πλευρὰ σχήματος S ἀπολήγει εἰς τὴν (Εὐρωπαϊκὴν) ἀκτὴν τοῦ Β ο σ π ό ρ ο υ.

Ὁ Β ό σ π ο ρ ο ς, ὁ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων Α ὐ χ ὴ ν Π ό ν τ ο υ καλούμενος, ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν Σ τ ε ν ὸ ν ἢ Κ α-τ ά σ τ ε ν ο ν ὑπὸ δὲ τῶν Τούρκων Ἰνσταμποὺλ Μπογαζί, εἶναι ὁ στενὸς πορθμὸς ὁ ἑνώνων τὸν Εὔξεινον Πόντον μετὰ τῆς Προποντίδος ἢ Θαλάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ.

Ὁ πορθμὸς οὗτος σχηματίζεται μεταξὺ τῶν Α ἀκτῶν τῆς Βυζαντινῆς καὶ τῶν Δ τῆς Βιθυνικῆς χερσονήσου.

Ὁ Βόσπορος εἶναι ἀληθὴς ποταμὸς μήκους 30 χλμ. καὶ πλάτους min. 550 μ. καὶ max. 3.200 μ., μὲ βάθος μέσον 70 μ. Ἔχει συνεχῆ ροὴν ὑδάτων ἐκ τοῦ Εὐξείνου πρὸς τὴν Προποντίδα, ὑπολογιζομένων εἰς 30.000 τόν. ὑδάτων ἀνὰ 1''.

Αἱ ἔναντι τῆς χερσονήσου Ἀσιατικαὶ ἀκταὶ εἶναι ὑψηλότεραι, ὀρεινότεραι, διαρρεόμεναι ὑπὸ πλειόνων ὑδάτων ἐκείνων ἅτινα διαρρέουν τὴν Βυζαντινὴν χερσόνησον.

Εἰς τὴν ΝΑ γωνίαν κεῖται ἐπὶ Ἑ π τ α λ ό φ ο υ ἡ Κωνσταντινούπολις, ἐπὶ δὲ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς ἐπὶ τῆς ΝΔ γωνίας τῆς Βιθυνικῆς κατέναντι τῆς Κων]πόλεως τὸ Σκούταρι ἢ Χρυσούπολις.

Πέραν τούτων ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀκτῶν τοῦ Β ο σ π ό ρ ο υ γραφικωτάτη σειρὰ προαστείων, φρουρίων, ἀνακτόρων καὶ ἐπαύλεων, εὑρίσκονται ὡς ἀκολούθως:

Ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τὸ Κ α μ π ά Τ ά σ ς, ἔνθα εὑρίσκονται τὰ μυθώδους πολυτελείας ἀνάκτορα Ν τ ο λ μ ᾶ Μ π α ξ έ. Ἀπὸ τοῦ Κ α μ π ά Τ ά σ ς ὁ Μωάμεθ ὁ Πορθητὴς ἀνήλκυσε τὰ πλοῖα αὐτοῦ, ἅτινα μετέφερε διὰ τῆς ὄπισθεν φάλαγγος εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον, ἐπιταχύνας οὕτω τὴν πτῶσιν τῆς Πόλεως.

Τὸ Μ π ε σ ί κ Τ ά σ ς τὸ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καλούμενον Διπλοκιόνιον. Εἰς τοῦτο οἱ Σταυροφόροι ἀπεβίβασαν τὸν καταλαβόντα τὸ 1203 τὴν Κωνσταντινούπολιν στρατόν.

Ἡ κοιλὰς τοῦ Φλαμουρίου κεῖται ἀμέσως βορειότερον καὶ μετ' αὐτὴν τὸ Ὀ ρ τ ά κ ι ο ϊ ὅπου καὶ τὰ ἀνάκτορα Γ κ ι λ ν τ ί ζ.

Ἐν συνεχείᾳ τὸ προάστειον Κ ο υ ρ ο ῦ Τ σ ε σ μ ὲ καὶ ἀμέσως κατόπιν τὸ Ἀ ρ ν α ο ύ τ κ ι ο ϊ, τὸ Μ π ε μ π ὲ κ καὶ εἶτα τὸ Ρ ο ύ μ ε λ ι Χ ι σ ά ρ (φρούριον τῆς χώρας τῶν Ἑλλήνων) τὸ ὁποῖον ἀνηγέρθη πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ (*). Εἰς τὸ σημεῖον ὅπου εὑρίσκεται τὸ φρούριον ἡ

---

1) Ὁ Μωάμεθ εἰς τὰς 26 Μαρτίου 1452 ἔφθασεν ἐκ Καλλιπόλεως εἰς Βόσπορον ἐπιβιβασθεὶς ἐπὶ 6 τριήρεων ἐξωπλισμένων, 16 διηρῶν καὶ 26 φορτηγῶν πλοίων, ἔδωσεν ὁ ἴδιος τὸ σχέδιον τοῦ οἰκοδομηθησομένου φρουρίου καὶ ἐπροσδιώρισε τὴν θέσιν ὅπου ὁ μὲν Βόσπορος στενοῦται τὰ μέγιστα, τὸ δὲ ῥεῦμα κατερχόμενον ὁρμητικὸν ἀναγκάζει τὰ πλοῖα, απομακρυνόμενα ἐκ τῆς Ἀσιατικῆς πλευρᾶς τοῦ Βοσπόρου νὰ πλησιάζουν τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἀκτὴν κατὰ τὸ Ἕρμαιον ἀκρωτήριον, (ἐκεῖ ὅπου ἀκριβῶς εἶχε στήσει καὶ τὴν γέφυράν του ὁ Δαρεῖος).

Τὴν ἐπιστασίαν τοῦ φρουρίου ὡς πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῶν πύργων εἶχεν ἀναθέσει ὁ Μωάμεθ εἰς τὸν Μέγαν Βεζύρην του Χαλήλ, — παρ' ὅλον ὅτι τὸν ὑποψιάζετο καὶ οὐχὶ ἀδίκως ὡς πουλημένον εἰς τὸν Κων]-τῖνον Παλαιολόγον — καὶ εἰς τοὺς Σαρδισέ, Ζαγανὸν καὶ Σχεχαβεδδὶν πασάδες. Τὴν δὲ μεταξὺ τῶν τειχῶν κατασκευὴν ἐπέβλεπεν ὁ ἴδιος, ὁ Σουλτᾶνος, εἰς οὐδένα ἐμπιστευόμενος τὸ λεπτὸν αὐτὸ σημεῖον.

Τὰ πρὸς οἰκοδομὴν ὑλικὰ ἐλαμβάνοντο ἐν μέρει ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῶν παρὰ τὸν Βόσπορον ἀρχαίων ναῶν, καὶ ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν ἢ καὶ ἐκ τῆς κατεδαφίσεως οἰκοδομῶν ὡς τοῦ «πύργου λήθης» καὶ χριστιανικῶν ναῶν, ἐν οἷς καὶ ἡ εἰς Μέγα Ρεῦμα ἐκκλησία τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ, Προστά-

Εὐρωπαϊκὴ ἀκτὴ τῆς χερσονήσου καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον «Ἕ ρ μ α ι ο ν».

Ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς ἔναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως εὑρίσκεται τὸ Σ κ ο ύ τ α ρ ι ἢ Χ ρ υ σ ο ύ π ο λ ι ς, μετ' αὐτὸ τὸ Κ ο υ γ ι ο υ τ ζ ο ὺ κ καὶ ἀμέσως κατόπιν τὸ Μ ε ϊ λ έ ρ μ π ε ϊ, τὸ Τ σ ε γ κ ὲ λ Κ ι ο ϊ καὶ μετ' αὐτὸ τὸ Β α ν ί κ ι ο ϊ, καὶ τὸ Κ α ν τ ι λ ί.

Ἔναντι τοῦ Ρούμελι Χισὰρ ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς εἶναι τὸ Ἀνατὸλ Χισάρ, φρούριον ἀνεγερθὲν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Βαγιαζὶτ Α'.

Μετὰ τὸ Ρ ο ύ μ ε λ ι Χ ι σ ὰ ρ ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς κεῖται τὸ Μ π α λ τ ᾶ Λ ι μ ὰ ν λαβὸν τὸ ὄνομα τοῦ Τούρκου ἀρχιναυάρχου τῆς πολιορκίας Μπαλτᾶ Ὀγλοῦ διότι εἰς αὐτὸ καὶ ὑπ' αὐτὸν ἐναυλόχει ὁ Τουρκικὸς στόλος τὸ 1453. Εἰς τὸ Μπαλτᾶ Λι-

---

του Ἁγίου τῶν Σ τ ε ν ῶ ν (Βοσπόρου) τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀνεγείρει εἰς τὸ Μέγα Ρεῦμα (Ἀρναούτκιοϊ) ἀπὸ τοῦ 330—συγχρόνως μὲ τὴν ἐγκαινίασιν τῆς Νέας Ρώμης ἢ Κων|λεως ὡς πρωτευούσης τοῦ κράτους του — ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος.

Καὶ σήμερον διακρίνονται εἰς πλεῖστα μέρη τῶν τειχῶν πολλὰ τμήματα κιόνων, σπονδύλων, καὶ κιονοκράνων ἅτινα ὁ βάρβαρος κατακτητὴς ἐχρησιμοποίησεν ὡς οἰκοδομικὴν ὕλην διὰ τὸ φρούριόν του καταστρέφων ναοὺς καλλιτεχνικῆς ἀξίας καὶ παντὸς εἴδους ἀριστουργήματα τέχνης. Κατὰ τὸν ἀνάπλου τοῦ Βοσπόρου ἐπειδὴ ἦτο ἀδύνατον ἐκ τοῦ πλοίου νὰ διακριθοῦν οἱ πύργοι τοῦ φρουρίου πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν ἠπατήθησαν καὶ μᾶς διαιώνισαν ἐσφαλμένας πληροφορίας περὶ τοῦ Ρούμελι Χισάρ.

Οὕτω ὁ Δ ο ύ κ α ς (σελ. 241) λέγει ὅτι «ᾠκοδόμησε τοῦτο ὡς ἐν τριγώνῳ σχήματι». Ὁ Φ ρ α ν τ ζ ῆ ς (σελ. 243) ἐν αὐτῷ ᾠκοδόμησε πύργους τρεῖς ἰσχυρούς». Ὁ Χ α λ κ ο κ ο ν δ ύ λ η ς (σελ. 446) ὁμιλεῖν περὶ «τριῶν μόνον πύργων». Τὸ δὲ ἀξιοπερίεργον εἶναι ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ἄ μ μ ε ρ ἐν τῇ «Ὀσμανικῇ ἱστορίᾳ» του ἀναφέρει τρεῖς μόνον πύργους, ἐνῷ κατὰ τὴν μακροχρόνιον ἐν Κων|πόλει διαμονήν του, εἶδε βεβαίως πολλάκις τὸ φρούριον. Τὸ ὀρθόν, ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἶναι ὅτι τὸ Ρούμελι Χισὰρ—οὗτινος ἡ ἀνέγερσις ἐσήμανε καὶ τὴν διάνοιξιν τοῦ τάφου τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας—εἶχε (14) δέκα τέσσαρας πύργους ἐξ ὧν οἱ πέντε ἦσαν οἱ πρωτεύοντες. Τὸ ὅτι δὲ ἡ περιφέρειά του παρίστα τὰ τουρκικὰ στοιχεῖα τοῦ ὀνόματος τοῦ Μωάμεθ ὡς τὸ θέλει τὸ «Ταρὶχ μουντεχεπατή, Ἐβλιᾶ Τσελεμπῆ» Ἱστορικὸν (!!) μυθιστόρημα ἀποτελοῦν καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ δεύτερον Κοράνιον τῶν Τούρκων καὶ ὅπερ πραγμα-

μάν ὑπεγράφη τὸ 1841 συνθήκη μεταξὺ Ρωσίας, Ἀγγλίας, Γαλλίας, Πρωσίας, Αὐστρίας καὶ Τουρκίας δι' ἧς:

1) Ἐκηρύσσετο ἡ ἀ κ ε ρ α ι ό τ η ς τῆς Τουρκίας καὶ ἀνεγνωρίζετο αὕτη Εὐρωπαϊκὴ Δύναμις.

2) Ὁ Β ό σ π ο ρ ο ς καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ἀπεκλείοντο διὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα ξένων δυνάμεων.

3) Ἀνεγνωρίζετο ἡ κληρονομικὴ ἡγεμονία ἐν Αἰγύπτῳ, τῆς δυναστείας Μωχάμετ Ἄλυ.

Ἀκολούθως ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀκτῆς τὸ Μ π ο γ ι α τ ζ ῆ Κ ι ο ϊ (Βαφιοχῶρι) καὶ Ἐ μ ι ρ γ ι ά ν (Κυπαρώδης).

τεύεται τὴν κατάλυσιν τῆς Βυζαντινῆς μας Αὐτοκρατορίας, εἶναι δόλιος μῦθος ὅστις προώρισται νὰ ἐξάπτῃ τὴν ἐθνικὴν φλόγα τῶν Τούρκων. Ἀτυχῶς καὶ τὰ σημειωματάρια πολλῶν περιηγητῶν Εὐρωπαίων καὶ Ἀμερικανῶν (ρέπορτερς) περιέχουν αὐτὴν τὴν ἱστορικὴν ἀναλήθειαν.

Κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ φρουρίου Ρούμελι Χισὰρ πολλοὶ Ἕλληνες ἀπεπειράθησαν νὰ παρενοχλήσουν τοὺς ἐργαζομένους καί, γενομένης συμπλοκῆς ἐφονεύθησαν πολλοὶ ἑκατέρωθεν. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπέστειλε δῶρα πρὸς τὸν Σουλτᾶνον ζητῶν τὴν προστασίαν τῶν, γύρω κατοικούντων πρὸς τὸ φρούριον, ὑπηκόων του. Ὁ Σουλτᾶνος ὅμως ἐπιδιώκων ἀφορμὰς ἔστειλε δούλους πρὸς τοὺς χωρικοὺς ἀξιῶν ὅπως «μὴ... ἐμποδίζου τὰ ζῶα τῶν ἐργαζομένων εἰς τὸ φρούριον ἐργατῶν νὰ νέμωνται τοὺς ἰδίους των ἀγρούς». Ἐπειδὴ αὐτὸ βεβαίως ἦτο ἀπαράδεκτον διὰ τοὺς γεωργοὺς καὶ ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ὅτι ὁ Ἰσμαὴλ βέης, υἱὸς τοῦ Ἰσφεντιὰρ καὶ γαμβρὸς τοῦ Μωάμεθ (ἐπ' ἀδελφῇ) ἦλθεν ἐξ Ἀδραμμυτίου ἵνα ἀνεγείρῃ καὶ αὐτὸς τμῆμα τοῦ φρουρίου, ἐγκαταλείψας τοὺς ἵππους του εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς ἀγρούς, εἷς γεωργὸς ἔδιωξε τοὺς ἵππους ἀπὸ τὸν ἐσπαρμένον ἀγρόν του. Εἷς Τοῦρκος σπεύσας ἐκτύπησε τὸν Ἕλληνα. Ἄλλος ὅμως συγγενὴς τοῦ δαρέντος, ἔσπευσεν ἐπὶ τόπου καὶ μετ' αὐτὸν ἀρκετοὶ Τοῦρκοι ὑπὲρ τοῦ ὁμοεθνοῦς των. Ὁ Σουλτᾶνος πληροφορηθεὶς τὰ καθέκαστα ἀπέστειλε δύναμιν στρατοῦ ἥτις καιροφυλακτήσασα κατέσφαξε 40 χωρικοὺς οἵτινες εἶχον ἐξέλθει τὴν ἑπομένην λίαν πρωῒ ἀνίδεοι εἰς τοὺς ἀγρούς των.

. . . .

Ἡ ἱστορία τοῦ Τουρκικοῦ Ἔθνους ἔχει παραχαράξει καὶ τὴν ἱστορικὴν ταύτην ἀλήθειαν ἥτις ἀπετέλεσε καὶ τὴν ἀφορμὴν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ Β'. Οὕτω ὁ Τοῦρκος ἱστορικὸς τῆς ἐποχῆς, Χαϊρουλλάχ, διηγεῖται ὡς ἑξῆς τὸ γεγονός: «Τοῦρκοι στρατιῶται ἐξῆλθον εἰς τοὺς ἀγροὺς ἵνα ἀγοράσουν(!!!) πρόβατα ἐκ τῶν ἐκεῖ βοσκομένων ποι-

Ἔναντι αὐτῶν ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς τὸ Κ ά ν λ ι τ ζ α τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς κύριος λιμὴν ἀσιατικὸς ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν διασωζομένων σήμερον πολλῶν ἐρειπίων, ναῶν Βυζαντινῶν, κτιρίων, ἀποβαθρῶν κ.λ.π.

Ἐν συνεχείᾳ τὸ προάστειον Σ τ ε ν ὴ ἢ Σ ω σ θ έ ν ι ο ν εἰς ὃ εὑρίσκεται ὁ σημαντικώτερος ἐν τῷ Βοσπόρῳ λιμὴν καὶ τὸ Γ ε ν ί κ ι ο ϊ (Νεοχῶρι). Ἔναντι αὐτῶν εἰς τὴν Ἀσιατικὴν ἀκτὴν τὸ Τ σ ι μ π ο υ κ λ ὶ ὅπου εὑρίσκετο ἡ καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων Βυζαντινὴ Μονὴ τῶν Ἀκοιμήτων καὶ τὸ Π α σ ᾶ Μ π α ξ έ.

Ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς μετὰ τὸ Γενίκιοϊ τὰ Θ ε ρ ά π ε ι α, τὸ Κ ι ρ έ τ ς Μ π ο υ ρ ν ο ῦ τὸ καλούμενον Κ λ ε ῖ δ ε ς τοῦ Π ό ν τ ο υ, τ ὸ Μ π ο υ γ ι ο ὺ κ Ν τ ε ρ ὲ ὅπου σήμερον οἱ Τοῦρκοι ἔχουν ἀεροπορικὴν βάσιν, τὸ Μ ε ζ ὰ ρ Μ π ο υ ρ ν ο ῦ καὶ τὸ Γ ε ν ῆ Μ α χ α λ έ.

Ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς μετὰ τὸ Π α σ ᾶ Μ π α ξ έ, τ ὸ

μνίων. Ἀλλὰ οἱ ποιμένες ἀπήντων βαρβάρως εἰς τοὺς γενναίους μας ὅτι τὰ πρόβατα δὲν εἶναι πρὸς πώλησιν. Ἐγεννήθησαν λοιπὸν διαπληκτισμοὶ καὶ λογομαχίαι μεταξὺ τῶν ποιμένων καὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦ γενικοῦ τροφοδότου Ἀκ Τσιαϊλοῦ Μεχμὲτ Βέη. Προστρεξάντων δὲ ἑκατέρωθεν καὶ ἄλλων ποιμένων καὶ στρατιωτῶν συνήφθη μάχη μεταξύ των εἰς τὴν θέσιν «Α ἱ μ α τ ο φ ύ ρ τ ο υ Λ ε ύ κ η ς» (Κανλῆ Καβὰκ) ὡς ἀπεκλήθη ἔκτοτε τὸ σημεῖον ἐκεῖνο. Ὡς δὲ ἤκουσε τοῦτο ὁ στρατός μας ἠθέλησεν ἀμέσως νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ ὁ Αὐτοκράτωρ ἔπεμψε πρεσβείαν εἰς τὸν Σουλτᾶνον καὶ ἐπρόλαβε τὸ πρᾶγμα».

Ὁ μαρτυρικὸς τελευταῖος Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου διαβλέπων σαφῶς τοὺς σκοποὺς τοῦ Σουλτάνου καὶ μὴ ἔχων ἀμφιβολίαν ὅτι οὗτος ἀνεζήτει ἀφορμὴν κηρύξεως τοῦ πολέμου, διέταξε κατ' ἀρχὴν τὸ κλείσιμον τῶν πυλῶν τῆς Πόλεως καὶ κατόπιν ἀπέστειλε πρέσβεις εἰς τὸν Σουλτᾶνον μὲ ἐπιστολὴν πρὸς αὐτὸν ἔχουσαν οὕτω: Ἐπεὶ τὰ τῆς μάχης ᾑρετίσω καὶ οὔτε ὅρκον οὔτε κολακεία πεισθῆναι ποιῆσαι σε ἔχω, ποίει ἃ βούλει. Ἐγὼ γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν καταφεύγω, καὶ εἰ θελητὸν αὐτοῦ ἐστὶ τοῦ δοῦναι καὶ τὴν πόλιν ταύτην εἰς χεῖρας σου, τὶς ὁ ἀντιπεῖν δυνάμενος; Εἰ δὲ πάλιν, ἐμφυτεύσει εἰρήνην ἐν τῇ καρδίᾳ σου καὶ τοῦτο ἀσπασίως ἀποδέχομαι. Πλὴν κατὰ τὸ παρὸν λάβε σου τὰς συνθήκας καὶ τοὺς ὅρκους. Ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν τὰς πύλας τῆς Πόλεως κεκλεισμένας ἔχων καὶ τοὺς ἔνδον φυλάξω ὅσον ἡ δύναμις. Σὺ δὲ καταδυναστεύων δυνάστευε, ἕως οὗ ὁ δίκαιος κριτὴς ἀποδώσει ἑκάστῳ, ἐμοί τε καὶ σοί, τὴν δικαίαν ἀπόφασιν».

Ὁ Μωάμεθ ἀντὶ ἀπαντήσεως ἀπεκεφάλισε τοὺς δύο αὐτοκρατορικοὺς

Μ π έ ϊ κ ο ς, τὸ Χ ο υ γ ι ὰ ρ Ἰ σ κ ε λ ε σ ί, τὸ Ο ὔ μ ο ῦ Γ ε ρ ὶ καὶ Μ ε ζ ὰ ρ Κ α λ ε σ ί.

Ἀνεφέραμεν ἐκτεταμένως καὶ λεπτομερῶς τὰ εἰς τὸς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου κείμενα προάστεια φρονοῦντες ὅτι ταῦτα, Ἑλληνικώτατα ἀνέκαθεν δὲν θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἄγνωστα ἡμῖν. Ἀλλὰ ὅπως μᾶς εἶναι γνωστὰ ἓν πρὸς ἓν τὰ προάστεια τῶν Ἀθηνῶν οὕτω καὶ τὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θὰ πρέπει νὰ εἶναι κ τ ῆ μ α τοὐλάχιστον πνευματικὸν κάθε Ἕλληνος, ἀφοῦ ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν εἶναι καὶ πάλιν κτῆμα Ἐθνικόν.

Ἀπὸ τῶν δύο ἀκραίων προαστείων ἐπὶ τῆς Εὐρωπ. ἀκτῆς τοῦ Γ ε ν ὶ Μ α χ α λ ὲ καὶ τῆς Ἀσιατ. ἀκτῆς τοῦ Μ ε ζ ὰ ρ Κ α λ ε σ ὶ ἄρχεται σειρὰ ὀχυρώσεων καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἀκτῶν διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ Βοσπόρου κατὰ πάσης ἀπὸ θαλάσσης ἐπιχειρήσεως ἐνεργουμένης τυχόν, ἐκ τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

κήρυκας, ἐκήρυξε δὲ τὸν πόλεμον τὸν Ἰούνιον τοῦ 1452 κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Παραλαβὼν ἀμέσως 50.000 στρατοῦ ἐστρατοπέδευσε πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀφοῦ ἐπὶ 3 ἡμέρας παρέμεινεν ἐκεῖ μ ε λ ε τ ῶ ν, ἐ ξ ε τ ά ζ ω ν καὶ προβαίνων εἰς ἀ ν α γ ν ω ρ ι σ τ ι κ ὰ ς ἐνεργείας ἐξ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως τῶν τειχῶν, κατέστρωσε βάσει αὐτῶν τὸ τ ε λ ι κ ό ν τ ο υ σ χ έ δ ι ο ν ἐ π ι χ ε ι ρ ή σ ε ω ν π ο λ ι ο ρ κ ί α ς. Εἶτα ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν του, τὴν Ἀδριανούπολιν, ἐξ ἧς καὶ προητοίμασε τὴν μεγάλην του καὶ ἀποφασιστικὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μαρτίου 1453.

Ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον νὰ δώσωμεν ἐκτενῆ τὴν εἰκόνα τῆς ἱστορίας τοῦ Ρούμελι Χισὰρ διότι αὐτὸ ἀκριβῶς ὑπῆρξεν ἡ Ἀ ρ χ ὴ τοῦ Τ έ λ ο υ ς τῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Βυζαντίου καὶ διότι ἡ κατασκευή του ὡς π ρ ώ τ η καὶ σ η μ α ν τ ι κ ὴ φάσις τῆς ἐπακολουθησάσης ἀποφασιστικῆς Τουρκικῆς ἐπιχειρήσεως μὲ ἀποτέλεσμα τὴν μοιραίαν ἅ λ ω σ ι ν, εἶναι τοῖς πολλοῖς ἄγνωστος.

Περαίνοντες ἀναφέρομεν ἓν λογοπαίγνιον τῶν Βυζαντινῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἱ Τοῦρκοι τὸ Ρούμελι Χισὰρ τὸ ὠνόμαζον «Βογὰζ Κεσὲν» (λαιμοκοπίαν τῶν Ἑλλήνων — λαιμητόμον), οἱ δ' Ἕλληνες παραφθείροντες ἐλαφρῶς «Πασκεσὲν» (σπασοκέφαλον τῶν Τούρκων). Ἀτυχῶς τὰ γεγονότα ἐδικαίωσαν τὸν Τουρκικὸν σαρκασμόν.

Τὸ φρούριον ἀποπερατώθη τὸν Ἰούνιον 1452. Ὁ Μωαμεθ ἐγκατέστησε φρουρὰν ἐπ' αὐτοῦ 400 ἀνδρῶν ὑπὸ φρούραρχον τὸν Φεροὺξ Βέην. Πάντα τὰ ἀναπλέοντα ἢ καταπλέοντα πλοῖα ὑπεχρεοῦντο προσορμιζόμενα νὰ καταβάλουν φόρον.

Οὕτω μετὰ τὸ Γ ε ν ὶ Μ α χ α λ ὲ εὑρίσκονται κατὰ σειρὰν τὸ Ρ ο ύ μ ε λ ι Κ α β ὰ κ (τὸ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καλούμενον φρούριον Π ο λ ί χ ν ι ο ν), τὸ Μ π ο υ γ ι ο ὺ κ Λ ι μ ὰ ν (λιμὴν ἐκτισμένος ὑπὸ τῶν Ἐφεσίων), τὸ Κ α ρ υ β τ σ έ Κ α λ ε σ ί· εἰς δὲ τὸ στόμιον τοῦ Βοσπόρου ὅπερ ἀποτελεῖ καὶ τὸ ΒΑ ἀκρότατον σημεῖον τῆς Βυζαντινῆς χερσονήσου τὸ Φ α ν α ρ ά κ ι πρὸ τοῦ ὁποίου εὑρίσκονται αἱ Σ υ μ π λ η γ ά δ ε ς π έ τ ρ α ι.

Μετὰ δὲ τὸ Μ ε ζ ὰ ρ Κ α λ ε σ ί εὑρίσκονται κατὰ σειράν, τὸ ἀρχαῖον Ἱ ε ρ ὸ ν ἢ σημερινὸν Ἀ ν α τ ὸ λ Κ α β ά κ. Ἐξ αὐτοῦ οἱ Γενουήσιοι τὸν 14ον αἰῶνα καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Τοῦρκοι εἶχον μέχρι τοῦ Ρ ο ύ μ ε λ ι Κ α β ά κ προσδέσει ἰσχυρὰν ἅλυσιν πρὸς παρεμπόδισιν τῆς διελεύσεως τῶν πλοίων.

Μετὰ τὸ Ἀ ν α τ ὸ λ Κ α β ά κ τὸ Φ ι λ μ π ο υ ρ ν ο ῦ καὶ Π ο ϊ ρ ὰ ς Κ α λ ε σ ί ἐπὶ δὲ τῆς Ἀσιατικῆς ἄκρης ἔναντι τοῦ Φ α ν α ρ α κ ί ο υ, τὸ Γ ι ο ὺ μ Μ π ο υ ρ ν ο ῦ (ἢ Π. Ἀγκύραιον).

Αὕτη εἶναι ἡ ζῶσα εἰκὼν τοῦ Βοσπόρου. Κάθε πτυχὴ τῆς ἀκτῆς του, κάθε πέτρα του, προκαλεῖ ρίγη συγκινήσεως εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ παύσουν ποτὲ ν' ἀναμιμνήσκονται την ἱστορίαν τῶν εὐτυχῶν χιλιετηρίδων καθ' ἃς ἦτο κτῆμα τῶν προγόνων των ἡ ἱ ε ρ ὸ ἐ κ ε ί ν η γ ῆ.

Ὁ Βόσπορος εἶναι διὰ κάθε Ἕλληνα ὅ,τι καὶ ὁ Ἰορδάνη: διὰ κάθε Χριστιανόν.

Ἐπὶ τοῦ παραθαλασσίου πύργου ἐτέθησαν πυροβόλα «χῶναι χαλκοῦ» (ὡς τ' ἀποκαλεῖ ὁ Δούκας) ρίπτοντα λιθίνας σφαίρας 600 λιβρῶν βάρους κατὰ τῶν μὴ συμμορφουμένων πρὸς τὸν πειρατικὸν νόμον πλοίων. Μαρμάρινοι σφαῖραι κεῖνται μέχρι σήμερον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ πύργου μὴ χρησιμοποιηθεῖσαι προφανῶς. Τὰ βλήματα ταῦτα εἶναι διαμέτρου 8 σπιθαμῶν ὑπολογιζομένου ἐξ αὐτοῦ τοῦ βάρους των εἰς 450 λίβρας (καὶ οὐχὶ 600 λίβραι ὡς ἀναφέρει ὁ ἱστορικὸς τῆς ἐποχῆς).

Τὰ πρῶτα ταῦτα β λ ή μ α τ α π υ ρ ο β ο λ ι κ ο ῦ τοῦ ὁποίου χρῆσιν ἔκαμαν πρῶτοι οἱ Τοῦρκοι ὡς ὄγκοι μαρμάρινοι ἐθεωροῦντο τελειοποίησις, διότι ἀρχικῶς ἐρρίπτοντο βλήματα ἐκ μαύρου σχιστολίθου τῆς αὐτῆς βεβαίως διαμέτρου ἀλλὰ λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ εἰδικοῦ βάρους, τὸ βάρος των ἦτο 300 μόνον λιβρῶν.

Β) ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΩΣ

(Βλέπε σχ. 15γ)

Αὕτη ἀποτελεῖ τὴν ΝΑκωτέραν ἄκραν τῆς 'Ελληνικῆς καὶ εἶναι ἡ δευτέρα Εὐρωπαϊκὴ γῆ μετὰ τὴν Βυζαντινὴν χερσόνησον ἥτις πλησιάζει σημαντικῶς τὴν 'Ασιατικὴν ἤπειρον εἰς τὴν ἔναντι χώραν τοῦ ἀρχαίου 'Ιλίου, τὴν Τροίαν.

Μεταξὺ τῶν δύο ἠπείρων σχηματίζεται ἡ στενὴ θάλασσα τῶν Δαρδανελλίων, ὁ ἀρχαῖος 'Ελλήσποντος.

'Η χερσόνησος τῆς Καλλιπόλεως εἶναι λίαν ἐπιμήκης καὶ τὰ ὄρη της, ὡς προανεφέρθη, συνέχεια τῶν ὀρέων τοῦ Τεκὺρ Ντάγ. Σχηματίζει αὕτη μετὰ τῆς 'Αν. Θράκης τὸν κόλπον τοῦ Ξηροῦ ἢ Μέλανα. Εἰς τὴν ΝΑ ἀκτὴν τοῦ κόλπου Μέλανος, ἡ χερσόνησος παρουσιάζει τὴν στενωτέραν ἐδαφικὴν λωρίδα ἥτις εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου ὀρεινή, μὲ τὴν κορυφὴν Μασλὰκ Τεπὲ (ὑψδ. 374 μ.) ΒΑ Μπουλαΐρ, δεσπόζουσαν δύο θαλασσῶν: τῆς τοῦ Μαρμαρᾶ καὶ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους (κόλπος Ξηροῦ).

'Ενῶ αἱ προσπτώσεις τῶν Δ κλιτύων εἶναι ὁμαλαὶ (καὶ διέρχεται δι' αὐτῶν ἡ ἁμαξιτὴ ὁδὸς ἀπὸ Κεσάνης καὶ Καβὰκ πρὸς Καλλίπολιν — Μάδυτον), ἀντιθέτως αἱ 'Ανατολικαὶ εἶναι ἧττον ὁμαλαί.

Γενικῶς τὸ ἔδαφος τῆς χερσονήσου εἶναι ὀρεινὸν καὶ αἱ ΝΔ ἀκταί, (πρὸς τὸ Αἰγαῖον) ἀπότομοι καὶ ἀλίμενοι. Δ ἐπὶ τῆς χερσονήσου εὑρίσκονται τ' ἀκρωτήρια Μπουγιοὺκ Κεμικλὶ Μπουροὺν καὶ τὸ Κουτσοὺκ Κεμικλὶ Μπουρούν, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὑρίσκεται ὁ λιμὴν Σούβλας κατάλληλος διὰ προσορμήσεις πλοίων. 'Η Ν τοῦ Κουτσοὺκ Κεμικλὶ Μπουροὺν στενὴ ἀκτὴ τοῦ Γκαμπᾶ Τεπὲ δεσπόζεται ἀπὸ τὰ Α αὐτῆς κείμενα ὑψμ. τοῦ Κοτζᾶ Τεπὲ καὶ ἀπὸ τὸν ὀρεινὸν ὄγκον του Γκιλὶντ Μπάχρ ὅστις δεσπόζει καὶ τῆς Α ἀκτῆς τῆς χερσονήσου.

'Η ΝΔ ἄκρα τῆς Καλλιπόλεως σχηματίζει τ' ἀκρωτήρια Τεκέ, Ἕλλης καὶ Σεντοὺλ Μπάχρ. Εἰς δὲ τὴν Ν ἄκραν καὶ μεταξὺ τῶν ἀκρ. Σεντοὺλ Μπάχρ καὶ 'Εσκῆ 'Ισσαρλὶκ σχηματίζεται εὐρὺς οἰγιαλός, ὁ τοῦ ὅρμου Μόρτο.

Τὸ ἀπὸ αἰγιαλοῦ Γκαμπᾶ Τεπὲ μέχρι καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Τεκὲ Δ τμῆμα τῆς χερσονήσου (Δ τοῦ χωρίου Κριθιὰ) εἶναι λίαν ἀπό

τομον πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ κατὰ τὰς παλαιοτέρας (πρὸ τοῦ 1914) περιγραφὰς τοῦ ἐδάφους ἐχαρακτηρίζετο ὡς «ἀπροσπέλαστον καὶ φύσει ὀχυρόν». Ἐν τούτοις τὴν 24ην Ἀπριλίου 1915 οἱ Ἄγγλοι κατώρθωσαν ν' ἀποβιβάσουν εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο 2 τάγματα καὶ νὰ καταλάβουν εὐχερῶς τὸ Δ τῆς Κριθιᾶς τμῆμα ἐδάφους διότι οἱ Τοῦρκοι, ὡς ἐκ τοῦ φύσει ὀχυροῦ δὲν ἐφρούρουν τοῦτο. Κατώρθωσαν οὕτω, οἱ Ἄγγλοι, ν' ἀπειλήσουν πρὸς στιγμὴν τὴν Ἀ κ ὴ ν Μ π α μ π ᾶ ἥτις ἀπετέλει καὶ τὸν ὀμφαλὸν τῆς ὅλης ἀμύνης τῶν Σ τ ε ν ῶ ν, δι' ὃ καὶ διὰ λυσσωδῶν ἀντεπιθέσεών των οἱ Τοῦρκοι ἐπέτυχαν ν' ἀποκρούσουν τοὺς Ἄγγλους οἵτινες τὴν 26ην Ἀπριλίου κατόπιν σοβαρωτάτων ἀπωλειῶν ἐπανεπιβιβάσθησαν τῶν πλοίων ἐγκαταλείψαντες τὰς περαιτέρω προσπαθείας των, δημιουργίας καὶ ἐκεῖ προγεφυρώματος (Δ τῆς Κριθιᾶς). Εἰς τὴν Ν Καλλίπολιν εἶναι τὸ ὕψωμα Κ ε ρ ε β ὲ ς Ν τ ε ρ ὲ γνωστὸν διὰ τὰς μάχας τῶν Γαλλικῶν ἀποβατικῶν δυνάμεων κατ' Ἀπρίλιον καὶ Μάϊον τοῦ 1915 μετὰ τῶν Τούρκων.

Β αὐτοῦ ὑπέρκειται ὁ ὀρεινὸς ὄγκος Σ α χ ρ ὶ Μ π α ῖ ρ εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὁποίου καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῶν Σ τ ε ν ῶ ν ἔναντι τοῦ Ναγαρᾶ εἶναι ἡ Μάδυτος.

Τὸ ἀμυντικὸν σύστημα τῶν Στενῶν καὶ Ἑλλησπόντου ἀπαρτίζουν τὰ ἐπὶ τῆς ΝΑ ἀκτῆς ὀχυρὰ σημεῖα Ἐ ρ τ ο γ ρ ο ὺ λ, Σ ε ν τ ο ὺ λ Μ π ά χ ρ, Ἐ σ κ ὶ Ἰ σ α ρ λ ί κ, τὸ Γ κ ι λ ν τ ὶ ζ καὶ τὸ Γ κ ι λ ὶ ν τ Μ π ά χ ρ.

Ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς δὲ κατὰ σειρὰν τὸ Γ ε ν ὴ Σ ε χ ί ρ, Ὀ ρ χ α ν ι έ, Κ ο ὺ μ Κ α λ ὲ καὶ σειρὰ ἄλλη μικρῶν ὀχυρῶν ἐπὶ τῆς, δίκην τόξου μὲ τὸ κοῖλον πρὸς τὴν Καλλίπολιν, ἀσιατικῆς ἀκτῆς: Ὁ Δ ά ρ δ α ν ο ς, τὸ Κ ε φ έ ζ, τὸ Χ α μ η δ ι έ, τὸ Τ σ α ν ὰ κ Κ α λ έ. Ἡ γεωφυσικὴ διάταξις τῶν στενῶν μὲ τὸ ὅλον σύστημα ἀμυντικῆς ὀργανώσεως διὰ τῶν ἐπακτίων μονίμων ὀχυρώσεων, ἔχει συγκεκριμένην μορφὴν στόματος προϊστορικοῦ θηρίου μὲ ἄνω σιαγόνα τὸ ΝΑ τμῆμα τῆς Καλλιπόλεως καὶ κάτω σιαγόνα τὸ ἔναντι αὐτοῦ παραλιακὸν τμῆμα τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς. Ὡς φοβεροὶ ὀδόντες τῆς ἄνω καὶ κάτω σιαγόνος τὰ 12 μεγάλα καὶ πολυάριθμα ἄλλα μικρότερα μονίμου ἢ ἡμιμονίμου ὀχυρωτικῆς φρούρια, ἐνισχυμένα εἰς δύναμιν καταστροφῆς μὲ τὴν ὕπουλον δρᾶσιν τῶν πολλῶν ναρκοπεδίων θαλάσσης, προέβαλον ἀπὸ τὸ χαῖνον στόμα τοῦ Μαμούθ τὸ ὁποῖον, ἀδηφάγον, συνθλιπτικὸν καὶ φοβερὸν κατεβρόχθισε μὲ τὴν μεγαλυτέραν εὐκολίαν — καὶ σχετικῶς ἀνωδύνως δι' αὐτὸ—180.000 συμμαχικοῦ στρατοῦ, σίδηρα, ἀτσάλια, πλωτοὺς χαλυβδίνους κολοσσοὺς δέκα ὀκτὼ (18) ἐν ὅλῳ τὸν ἀριθ-

μόν, κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην πολύμηνον τιτανομαχίαν τοῦ 1915 (Φεβρουαρίου — Σεπτεμβρίου).

III. ΥΔΑΤΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΟΤΑΜΟΙ

Ὁ Ἐργίνης πηγάζει ἐκ τῶν ΝΔ ἀντερεισμάτων τοῦ Καρᾶ Τεπέ. Τὸ ὅλον μῆκος του εἶναι 180 χλμ. τὸ πλάτος του 40–50 μ., βάθος ὕδατος 1 μ. μὲ ταχύτητα 1|1'' μ. Δὲν ἀποτελεῖ σοβαρὸν κώλυμα, πλὴν κατὰ τὰς περιόδους τῶν μεγάλων πλημμυρῶν καὶ βροχῶν.

Ἅπασα ἡ διαρρεομένη ὑπ' αὐτοῦ ἔκτασις εἶναι πεδιὰς διακοπτομένη μόνον ὑπὸ βαθειῶν χαραδρώσεων ἅτινας δημιουργοῦν οἱ ππ. αὐτοῦ.

Οἱ ππ. τῆς δεξιᾶς ὄχθης εἶναι αἰσθητῶς παράλληλοι μεταξύ των καὶ πολυάριθμοι. Οἱ σημαντικώτεροι εἶναι 25 τὸν ἀριθμὸν καὶ πηγάζουν ἅπαντες ἐκ τῶν ΝΔ ἀντερεισμάτων τῆς Στράντζα Μπαλκάν.

Ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης ὁ σπουδαιότερος ππ., ὁ Ἀνασοῦ, συγκεντροῖ τὰ ὕδατα τῶν Β ἀντερεισμάτων Τεκὺρ Ντὰγ, Κουρουντὰν Μπαλκὰν καὶ Γιαϊλὰ Ντάγ.

Γέφυρα σιδηροδρομικὴ ὑπάρχει μιὰ μεγάλη παρὰ τὸν σιδ. σταθμὸν Λουλὲ Μπουργάς. Ὁδικαὶ πλεῖστοι ὅσαι, λίθιναι, ἐκ Beton, ἀκόμη καὶ ξύλιναι ὅπως ἡ μακρὰ γέφυρα (Οὐζοὺν Κιοπροῦ).

ΛΙΜΝΑΙ

Ἡ τῶν Δέρκων, τοῦ Μπουγιοὺκ Τσεκμετζὲ καὶ Κουτσοὺκ Τσεκμετζέ, Γιαϊλᾶ Ντὰγ καὶ Τούζλα.

IV. *ΟΡΜΟΙ ΚΑΙ ΛΙΜΕΝΕΣ*

Σημαντικώτατος ὁ Κεράτιος κόλπος μὲ θαυμασίας προβλῆτας, ἀγκυροβόλια ἀσφαλέστατος λιμήν, κατάλληλος διὰ νὰ ἐξυπηρετήση στρατ. ἀνάγκας πάσης σπουδαιότητος.

Οἱ λιμένες Σηλυβρίας, Ἡρακλείας, Ραιδεστοῦ, Καλλιπόλεως, Ξηροῦ καὶ Αἴνου.

V. *ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ*

α) ***Σιδηροδρομικαί*** : Κυρία σιδ]κὴ γραμμὴ εἶναι ἡ διὰ Κων]πόλεως μέσῳ Τσατάλτζας—Σιντεκλὶ (ἔνθα ΚΕ Νεοσυλλέκτων)—Τσορλοῦ—Λουλὲ Μπουργὸς—Ἀλ Πουλοῦ—Δεμὶρ Ἰσσὰρ εἰς Πύθιον κι' ἐκεῖθεν εἷς κλάδος αὐτῆς πρὸς Καραγὰτς (Ἐντιρνὲ) καὶ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἕβρου πρὸς Εὐρώπην, ἕτερος δὲ κλάδος αὐτῆς ἐκ Πυθίου πρὸς Ἀλεξανδρούπολιν — Θεσ]νίκην — Ἀθήνας.

—Ἐξ Ἀλ Πουλοῦ σιδηρ. γραμμὴ διὰ Μπαμπᾶ Ἐσκὶ πρὸς Κιρκλὰρ Ἐλὶ (Σαράντα Ἐκκλησίας).

β) ***Ὁδικαί*** : Πλουσιώτατον ὁδικὸν δίκτυον διαυλακώνει τὸ ΕΔΑΘ. Σπουδαιότεραι ὅμως κεντρικαὶ ἀρτηρίαι εἶναι 1) ἡ ἐξ Ἐντιρνὲ (Ἀδριανουπόλεως) διὰ Μπαμπὰ Ἐσκὶ — Λουλὲ Μπουργάς— Τσορλοῦ—Σηλυβρίας εἰς Κων]πολιν.

2) Ἡ Ἐντιρνὲ — Οὐζοὺν Κιοπροῦ — Κεσάνη — Καβὰκ — Μπουλαῒρ — Καλλίπολις μέχρι τοῦ ἀκροτάτου ἀκρ. τῆς χερσονήσου, τοῦ Σεντοὺλ Μπάχρ καὶ τέλος ἡ διὰ Ὑψάλων πρὸς Κεσάνην — Μάλγαρα — Ραιδεστὸν — Κων]πολιν.

Κατασκευαζομένης ἤδη τῆς γεφύρας ἐπὶ τοῦ Ἕβρου ἡ ὁδὸς αὕτη θὰ εἶναι ἡ συντομωτέρα πρὸς Κων]πολιν ὁδικὴ ἐξ Ἀλεξ]πόλεως.

γ) ***Θαλάσσιαι*** : Αἱ ὑπερπόντιοι συγκοινωνίαι πρὸς Εὔξεινον Πόντον διέρχονται πᾶσαι διὰ τοῦ Κερατίου κόλπου.

VI *ΠΕΔΙΑΔΕΣ*

Ἡ ὅλη κοιλὰς τοῦ Ἐργίνη, ἐξαιρέσει τοῦ περιβάλλοντος αὐτήν,

ὑπὸ μορφὴν ὀξείας γωνίας ὀρεινοῦ ὄγκου εἶναι μία ἀπέραντος πεδινὴ ζώνη διαβιβρωσκομένη ὑπὸ τῶν πολυαρίθμων παραποτάμων τῆς τε δεξιᾶς — πρὸ πάντων αὐτῆς — καὶ τῆς ἀριστερᾶς του ὄχθης.

Οὐ μὴν ἀλλὰ εἰς τὸ Ν τμῆμα σχηματίζονται :

α) ***Ἡ πεδιὰς τοῦ Καβὰκ Ντερὲ*** περικλειομένη μεταξὺ τῆς παραλιακῆς ζώνης τοῦ μυχοῦ τοῦ κόλπου Ξηροῦ, καὶ τῶν ὑπὸ μορφὴν πετάλου διατεταγμένων ὑψωμάτων τοῦ Κ ο υ ρ ο ῦ Ν τ ά γ, Τ ε κ ὺ ρ Ν τ ὰ γ — Μ α σ λ ὰ κ Τ ε π έ.

β) ***Ἡ πεδιὰς Τούζλα***. Περιορίζεται αὕτη ὑπὸ τῶν ὑψωμ. ἅτινα ὑπὸ μορφὴν ἡμισελήνου ἐκ τῶν Δ κλιτύων τοῦ Κ ο υ ρ ο ῦ Ν τ ὰ γ, μὲ τὸ κοῖλον πρὸς Ν, περικλείουν ταύτην. Εὑρίσκεται ἐπ' αὐτῆς ἡ λ. Τοῦζλα. Ἀποβατικὴ ἐπιχείρησις εἰς τὸν αἰγιαλὸν τοῦτον θὰ εἶναι παρακεκινδυνευμένη εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ ἐχθρὸς θὰ κατέχη τὰ ὑψώματα τῆς ἡμισελήνου.

γ) ***Ἡ πεδιὰς τοῦ Αἴνου*** ὁριζομένη :

1) Ἐκ τῶν Δ ἀντερεισμάτων τῆς προμνησθείσης, σχήματος ἡμισελήνου ὀροσειρᾶς.

2) Ἐκ τῶν Ν ἀντερεισμάτων τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Τ σ α τ ὰ λ Ν τ ά γ μέχρι τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους τοῦ μεγάλου Δέλτα τοῦ Ἕβρου, ἀπὸ ὅπου διέρχεται καὶ τὸ ὁρόσημον τῶν δύο ἐπικρατειῶν (Ἑλλάδος — Τουρκίας).

δ) ***Ἡ πεδιὰς τῶν Ὑψάλων*** μεταξὺ τοῦ Ἕβρου ἀπὸ Δ, πρὸς τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου τὸ ἔδαφος εἶναι τελματῶδες.

VII *ΠΟΛΕΙΣ*

α) ***Ἀδριανούπολις (Ἐντιρνέ)***. Αὕτη κεῖται ἐπὶ τῆς συμβολῆς τριῶν ποταμῶν : Τοῦ Ἕ β ρ ο υ τοῦ Τ ο ύ ν τ ζ α καὶ τοῦ Ἄρντα Ἡ πόλις ἐκτείνεται Α αὐτῶν.

Παλαιότερον καὶ καθ' ὅλον τὸν μακραίωνα τῆς Βυζαντινῆς Αὐτ]ρίας μας βίον, ἡ Ἀδριανούπολις περιβαλλομένη δι' ἰσχυρῶν καὶ ἐκτεταμένων τειχῶν ὑπῆρξε τὸ σπουδαιότερον προπύργιον τῆς Θράκης καί, εἰδικώτερον, αὐτῆς τῆς Κων]πόλεως.

Ἕδρα ἰσχυρῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων καὶ ἐφοδιασμένη διὰ πάντων τῶν πολεμικῶν μέσων ὑπῆρξεν ἡ βάσις τῶν κατὰ τὸ μέτωπον ἐκεῖνο πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, σταθμὸς ἀνεφοδιασμοῦ καὶ ἀναπαύσεως τῶν ἐκ Κων]πόλεως πρὸς Βουλγαρίαν μετακινουμένων στρα-

τευμάτων — ἡ ἀπόστασίς της ἐκ Κων]πόλεως εἶναι 318 χλμ. — ὡς καὶ καταφύγιον αὐτῶν ἐν περιπτώσει ἥττης. Δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναχαιτίση κατὰ κανόνα πάντοτε προελάσεις βαρβαρικῶν ὀρδῶν πρὸς τὴν 'Αν Θράκην· ἐν τούτοις ἀντέσχε εἰς τὰς ἐπιθέσεις των, παρέχουσα ἐντὸς τῶν τειχῶν της ἀσφαλὲς καταφύγιον τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου μετὰ τῶν ἐφοδίων των.

'Η 'Αν. Θράκη ἀνεκατελήφθη ὑπὸ τοῦ 'Ελληνικοῦ στρατοῦ δι' ἡρωϊκῆς ἐξορμήσεώς του τῆς 7 'Ιουλίου 1920 (*) καὶ συντριβῆς τῶν ὑπὸ τὸν Τζαφὲρ Ταγιὰρ τουρκικῶν Δυνάμεων αἵτινες ἠμύνοντο τοῦ ἐδάφους τῆς 'Αν. Θράκης, τοῦ Ταγιὰρ διακηρύττοντος ὅτι «οἱ Γκιαοὺρ δὲν θὰ περάσουν». Πλὴν ὅμως οἱ Γκιαοὺρ ἐπέρασαν καὶ ὁ Ταγιὰρ ἠχμαλωτίσθη.

Τὴν 13ην 'Ιουλίου ὁ βασιλεὺς τῆς 'Ελλάδος 'Αλέξανδρος — εἷς νεώτερος γίγας (**) εἰσήρχετο εἰς τὴν 'Αδριανούπολιν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐπιτελείου του.

(*) 'Η διαταγὴ τοῦ Διοικητοῦ Στρατιᾶς Θράκης ἀντιστρατήγου Ζυμβρακάκη 'Εμμ. πρὸς τὰ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματα δι' ἧς ἐνετέλλοντο ταῦτα ν' ἀρχίσουν τὴν πορείαν των πρὸς τὴν ὁδὸν τῶν πεπρωμένων τοῦ 'Εθνους τὴν ἀνακατάληψιν καὶ ἀπελευθέρωσιν δηλαδὴ τῆς Κων]πόλεώς μας κατέληγεν ὡς ἑξῆς:

«Συντρίβοντες τὴν ἐχθρικὴν ἀντίστασιν, φανῆτε ὑπέροχοι πρὸς τοὺς ἡττημένους καὶ φιλησύχους πληθυσμούς. Εἰσέλθετε εἰς τὴν πέραν τοῦ 'Εβρου Θράκην ἐλευθερωταὶ καὶ προστάται τῆς ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας ὅλων, ἀνεξαιρέτως θρησκείας καὶ φυλῆς. Τὸ παράδειγμα τῆς τάξεως ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ ἀποτελεῖ ἐγγύησιν διὰ τὴν καλὴν συμπεριφορὰν σας καὶ τὴν καθιέρωσιν τοῦ αἰωνίου 'Ελληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Προχωρήσατε μεθ' ὁρμῆς καὶ γενναιοψυχίας εἰς τὴν λεωφόρον τῆς μεγάλης 'Ελλάδος καὶ ταχύνατε τὸ βῆμα πρὸς τὸ ἰδανικὸν τέρμα ὅπου σᾶς ἀναμένουν πέντε αἰώνων πόθοι καὶ ἐλπίδες καὶ ἀπαρασάλευτος ἐθνικὴ πίστις.

'Εμπρὸς πρὸς τὴν Νίκην πρὸς τὴν τελικὴν ἀπελευθέρωσιν».

(**) 'Ο βασιλεὺς 'Αλέξανδρος ἐνδεδυμένος τὴν λευκὴν στολὴν ναυάρχου μὲ τὴν λευκὴν ἁγνὴν ψυχὴν τοῦ μόνου ἴσως ἀμολύντου ἀπὸ τὸ μίασμα τοῦ τότε ἐθνικοῦ διχασμοῦ 'Ελληνος ὡμοίαζεν ὡς λευκὴ περιστερά, φορεὺς τῆς εἰρήνης, ἐνσαρκώνων τὸ πνεῦμα του Μεγάλου 'Αλεξάνδρου.

'Εκ τῆς 'Αδριανουπόλεως ὁ βασιλεὺς 'Αλέξανδρος μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του διέσχισε θριαμβευτικῶς τὴν 'Ελληνικὴν 'Αν. Θράκην καὶ κατέληξεν εἰς τὴν παρεύξεινον πόλιν αὐτῆς Μήδειαν. 'Εκεῖ ἐπεβιβάσθη τὴν 19ην 'Ιουλίου τοῦ ἀναμένοντος αὐτὸν ἐνδόξου καταδρομικοῦ μας Γ. 'Αβέρωφ καὶ διὰ τοῦ Εὐξείνου — Βοσπόρου — Κων]πόλεως — Προποντίδος — Δαρδανελλίων ἐπανέπλευσεν εἰς Ν. Φάληρον. Τὸ ταξίδιον ἐκεῖνο ἐπέπρωτο νὰ εἶναι καὶ τὸ τελευταῖον τοῦ τραγικοῦ βασιλέως. Τὴν 12 Σεπτεμβρίου ἐδήχθη ὑπὸ πιθήκου εἰς τὴν Δεκέλειαν καὶ ἀπέθανε

'Ο ἐνθουσιασμὸς τῶνκατοίκων ἦτο ἀπερίγραπτος.

'Η πόλις ἔπλεεν εἰς τὴν κυανόλευκον καὶ ἡ ὑπὸ τῶν κατοίκων συγκινητικὴ ὑποδοχὴ τοῦ ἐ λ ε υ θ ε ρ ω τ ο ῦ 'Ελληνικοῦ στρατοῦ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Β α σ ι λ έ α 'Α λ έ ξ α ν δ ρ ο ν ἦτο ἀνταξία τῆς ἱερᾶς ἐκείνης στιγμῆς καθ' ἣν ἐπραγματοποιοῦντο πόθοι καὶ ὄνειρα αἰώνων διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐκ τοῦ σκλάβου Τουρκικοῦ ζυγοῦ τῆς 'Ελληνικωτάτης ταύτης πόλεως καὶ τῆς Θράκης ὁλοκλήρου.

'Η 'Αδριανούπολις μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν ὡς καὶ ὅλη ἡ 'Αν. Θράκη περιῆλθεν ἐκ νέου εἰς τοὺς Τούρκους· ὁλόκληρος δὲ ὁ 'Ελληνικὸς πληθυσμός της ἐγκατέλειψε μετὰ τοῦ 'Ελληνικοῦ στρατοῦ τὴν γενέτειραν γῆν. 40 χλμ. Α 'Αδριανουπόλεως καὶ παρὰ τὸ Μπαμπὰ 'Εσκί, ἀνεκαλύφθησαν ὡς ἐξήγγειλαν οἱ Τοῦρκοι σημαντικαὶ πετρελαιοπηγαὶ ὧν ἡ παροχὴ ὑπολογίζουν ὅτι θὰ καλύψη τὰ 60% τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας εἰς πετρελαιοειδῆ.

β) ***Κιρκλὰρ 'Ελὶ*** (Σ α ρ ά ν τ α 'Ε κ κ λ η σ ί α ι). 'Αποτελεῖ κόμβον συγκοινωνιῶν συνδεόμενον ἀπ' εὐθείας μὲ τὰς σημαντικωτέρας πόλεις 'Αδριανούπολιν — Κων]πολιν.

γ) ***Τσορλοῦ*** (Τ υ ρ ο λ ό η). 'Απέχει ἐκ τῆς θαλάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ 20 χλμ. καὶ εὑρίσκεται πλησίον τῆς γραμμῆς Πυθίου — Κων] πόλεως.

τὴν 12 'Οκτωβρίου εἰς τ' ἀνάκτορα Δεκελείας. 'Ο βασιλεὺς 'Αλέξανδρος εἰσῆλθεν εἰς τὴν ΣΣΕ τὸ 1908 καὶ ἐξῆλθεν αὐτῆς τὸ 1912 ὡς ἀνθ]γὸς πυρ]κοῦ. 'Απέθανε εἰς ἡλικίαν 27 ἐτῶν.

Κατὰ περίεργον τῆς μοίρας σύμπτωσιν τὰ συνδεόμενα μὲ τὴν ἐποχὴν τοῦ νεωτέρου 'Αλεξάνδρου τοῦ Κωνσταντίνου εὐτυχῆ ἀλλὰ καὶ δραματικὰ 'Εθνικά μας γεγονότα ἔχουν πλήρη ἀναλογίαν μὲ τὰ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς 'Αλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου τοιαῦτα.

Οὕτω : 'Επὶ τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν δύο 'Αλεξάνδρων ἡ 'Ελλὰς ἀπὸ μικρὰ Βαλκανικὴ δύναμις κατέστη ἡ Μεγάλη 'Ελλὰς τῶν δύο ἠπείρων καὶ τῶν πέντε θαλασσῶν. Τὸ τραγικῶς συμπτωματικὸν ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅτι καὶ οἱ δύο 'Αλέξανδροι ἀπέθανον εἰς τὴν αὐτὴν περίπου νεαρὰν ἡλικίαν, καὶ οἱ δύο προώρως καὶ ἀπροσδοκήτως διὰ τὴν 'Ελλάδα ὅταν ἀκριβῶς εἶχε περισσοτέραν ἀνάγκην αὐτῶν ἡ Πατρὶς διὰ νὰ κατοχυρώση τὰ κεκτημένα της. Καὶ οἱ δύο ἀπέθανον νεόνυμφοι ἀπὸ βραχύχρονον νόσον.

Διάλυσις τῆς Μεγάλης 'Ελλάδος ἐπηκολούθησε τὸν ἐπισυμβάντα θάνατον εἰς Βαβυλῶνα τὸ 323 π.Χ. τοῦ Μ. 'Αλεξάνδρου. Διάλυσις τῆς Νέας Μεγάλης 'Ελλάδος καὶ πολιτικὴ Βαβυλωνία ἐπηκολούθησε τὸν μετὰ 23 αἰῶνας θάνατον τοῦ νεωτέρου 'Αλεξάνδρου. Καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη διάλυσις, σ υ ν έ π ε ι α δ ρ α μ α τ ι κ ὴ τοῦ θανάτου τῶν 'Αλεξάνδρων. Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι, ἂν ἡ "Ατροπος Μοῖρα ἄφινε νὰ ζήσουν λίγο ἀκόμη οἱ δύο 'Αλέξανδροι ὁ 'Ελληνισμὸς θὰ ἑδραιώνετο ἐπὶ γῆς εἰς Κ ρ ά τ ο ς, κραταιόν, κράτιστον.

δ) ***Λουλὲ Μπουργάς, ἡ ἀρχαία Ἀρκαδιούπολις*** πληθυσμοῦ 6.000 κατοίκων, εὑρίσκεται Β τοῦ Ἐργίνη καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ππ. αὐτοῦ Μοναστὶρ Ντερὲ (ὅστις φέρεται καὶ μὲ τὸ ὄνομα Καραγὰτς - Ντερὲ καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν ἐκ δύο σκελῶν ρεῖθρον του).

ε) ***Μήδεια*** (5.000 κάτ.) κεῖται ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων μετὰ τὴν μάχην τοῦ Λουλὲ Μπουργὰς ἀνεκατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸν Ἰούλιον 1913. Ἀκολούθως τὸ 1920 κατελήφθη μετὰ τῆς λοιπῆς Ἀν. Θράκης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐκκενωθεῖσα τὴν 2αν Ὀκτωβρίου 1922 μετὰ τὴν ἀνακωχὴν τῶν Μουδανιῶν.

στ) ***Τεκὺρ Νταὴ ἢ Ραιδεστὸς*** (15.000) ἐπὶ τῆς Προποντίδος μὲ πληθὺν ὁδῶν πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ΕΔΑΘ.

ζ) ***Τσατάλτζα.*** Εἰς ἀπόστασιν 40 χλμ. ἀπὸ τῆς Κων]πόλεως, ἐπὶ τῆς σιδηρ. γραμμῆς Πυθίου — Κων]λεως.

Πλησίον τοῦ χωρίου (4.000 κατοίκων) κεῖται ἡ καλύπτουσα τὴν Κων]πολιν ὀχυρωμένη περιοχή, ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα «γραμμὴ Τσατάλτζας», πρὸ τῆς ὁποίας διεξήχθησαν οἱ γνωστοὶ ἀγῶνες Βουλγάρων καὶ Τούρκων τὸ 1912 - 13 μὲ ἀποτέλεσμα ν' ἀναχαιτισθῇ ἡ περαιτέρω προέλασις τῶν Βουλγάρων καὶ νὰ μείνῃ ἐσαεὶ εἰς αὐτοὺς ὡς ὄνειρον ἡ ὑπερφίαλος ἀξίωσίς των νὰ καταλάβουν τὴν «πόλιν τῶν Τσάρων» ὅπως ἀπεκάλουν τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ὄπισθεν τῆς «γραμμῆς Τσατάλτζας» συνεκεντρώθη τὸν Ἰούλιον 1922 τὸ Δ' Σῶμα Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ μὲ σκοπὸν νὰ προελάσῃ καὶ καταλάβῃ τὴν Κων]πολιν. Ὡς γνωστὸν ὅμως ἡ ἐνέργεια αὕτη ἐματαιώθη κατόπιν τῆς ἐντόνου ἀντιδράσεως τῶν ἀσπόνδων φίλων συμμάχων μας Ἄγγλων, Γάλλων, Ἰταλῶν.

η) ***Κωνσταντινούπολις τὸ ἀρχαῖον Βυζάντιον.*** Κεῖται εἰς τὴν ΝΑ ἄκραν τῆς Βυζαντινῆς χερσονήσου καὶ εἰς σημεῖον ὅπου τείνουν τὰ χείλη εἰς περιπαθῆ ἀλλ' ἀπραγματοποίητον ἀσπασμὸν αἱ ἤπειροι Εὐρώπη καὶ Ἀσία.

Κατέστη πρωτεύουσα τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ τῆς 11ης Μαΐου 330 ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ὅστις μὲ τὴν χαρακτηρίζουσαν αὐτὸν π ο λ ι τ ι κ ὴ ν ὀ ξ υ δ έ ρ κ ε ι α ν καὶ σ τ ρ α τ ι ω τ ι κ ὴ ν ἐ μ π ε ι ρ ί α ν προέκρινε τὴν θέσιν ταύτην ὡς μόνην κατάλληλον ἐξ ὅλης τῆς ἀχανοῦς αὐτοκρατορίας του διὰ νὰ τὴν μεταβάλῃ εἰς κ α ρ δ ί α ν τοῦ κράτους του.

Ο ἱ π ο λ ι τ ι κ ο ὶ λ ό γ ο ι οἵτινες ὑπηγόρευσαν τὴν μετάθεσιν τῆς πρωτευούσης τῆς Αὐτοκρατορίας ἐκ Ρ ώ μ η ς ἀλλαχοῦ, καὶ ἡ πρόκρισις ὡς θέσεως καταλληλοτέρας τοῦ Βυζαντίου ἦσαν οἱ

ἀκόλουθοι : Εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν τῆς Αὐτοκρατορίας του ὁ Χριστιανισμὸς ἦτο περισσότερον ἐξαπλωμένος. Εἰς τὴν Ρώμην ὑπῆρχον Μαυσωλεῖα, ἀγάλματα, ναοὶ τῶν Ἐθνικῶν (εἰδωλολατρῶν). Δὲν ἦτο εὔκολον ν' ἀνατραπῆ ἐκεῖ μία παραδεδεγμένη κατάστασις ἑδραιωμένη ἀπὸ αἰώνων ὡς π ί σ τ ι ς. Ἔπρεπε διὰ νὰ ἐπιβληθῆ ἡ καινοτομία ἣν ἐπεδίωκεν ὁ Αὐτοκράτωρ ν' ἀναζητηθῆ μία πόλις χωρὶς π α ρ ε λ θ ό ν, χωρὶς ἱ σ τ ο ρ ί α ν καὶ ἥτις, πρὸ πάντων, νὰ μὴ ἔχη ε ἰ δ ω λ ο λ ά τ ρ α ς καὶ νὰ ὀνομασθῆ αὐτὴ Ν έ α Ρ ώ μ η ἵνα καταστῆ ὀλιγώτερον βαρὺς ὁ ἀντίκτυπος εἰς τὸ Δυτικὸν Κράτος ἀπὸ τὴν νέαν κατάστασιν ἡ ὁποία ἐπεβάλλετο.

Ο ἱ σ τ ρ α τ ι ω τ ι κ ο ὶ λ ό γ ο ι ἐξ ἄλλου ἐπέβαλον τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Μεσογειακῆς πόλεως Ρ ώ μ η ς καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Βυζαντίου ὡς πρωτευούσης.

Ἡ θέσις αὐτοῦ ἦτο ἐπίκαιρος ὡς εὑρισκομένη μεταξὺ δύο ἠπείρων. Ἀπεῖχεν ἀπὸ τὸν Δ ο ύ ν α β ι ν κ α ὶ τ ὸ ν Ε ὐ φ ρ ά τ η ν ἀ ρ κ ε τ ά.

Ἡ νέα πρωτεύουσα ἔπρεπε νὰ εἶναι παραθαλάσσιος καὶ οὐχὶ μεσόγειος διότι αἱ νευραλγικαί, ἐμπορικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρτηρίαι τῆς ἀχανοῦς αὐτοκρατορίας, δὲν ἦσαν μόνον χερσαῖαι ἀλλὰ καὶ θαλάσσιαι ἀφοῦ ἡ Μεσόγειος ὅλη ἦτο «ἰ δ ι κ ή τ η ς θ ά λ α σ σ α» (mare nostrum).

Ὁ περιβάλλων τὴν χερσόνησον Κεράτιος κόλπος, ἄριστος καὶ ἀσφαλὴς λιμὴν προσεφέρετο καί, διὰ τὴν ἄμυναν τῆς πόλεως, ἐνισχύων τὰ τείχη της καὶ συμβάλλων ὥστε νὰ εἶναι ἡ πρωτεύουσα ἄ τ ρ ω τ ο ς κ α ὶ ἀ π ό ρ θ η τ ο ς ἀπὸ ἐπιδρομάς.

Ἡ σ κ έ ψ ι ς, ἡ ἀ π ό φ α σ ι ς κ α ὶ ἡ π ρ α γ μ α τ ο π ο ί η σ ι ς τῆς ἱδρύσεως ἐκεῖ ν έ α ς πόλεως Ἑλληνικῆς ἐκ θεμελίων, ὄχι δὲ μόνον κτιρίων, ναῶν, καλλιτεχνημάτων καὶ παντὸς ἔργου τέχνης φέροντος τὴν σφραγῖδα ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τοῦ Ἑ λ λ η ν ι κ ο ῦ π ν ε ύ μ α τ ο ς, ἀλλὰ πόλεως μὲ ἰδίαν καινοφανῆ θρησκείαν, τὴν θρησκείαν μας, μὲ τὴν γλῶσσαν τοῦ Ἔθνους μας, μὲ τὴν νοοτροπίαν καὶ τὰς παραδόσεις τῶν προγόνων μας τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι ἐμφάνισις καὶ δημιούργημα Ἕ λ λ η ν ο ς Α ὐ τ ο κ ρ ά τ ο ρ ο ς ὑλοποιηθεῖσα μὲ Ἕ λ λ η ν α ς ο ἰ κ ι σ τ ὰ ς καὶ ο ἰ κ ο δ ό μ ο υ ς τῆς πόλεως τοῦ ἰδιοκτήτου της, τῆς Κ ω ν σ τ α ν τ ι ν ο υ π ό λ ε ω ς.

Ἰδοὺ διὰ τίνα λόγον ὅσοι τὴν κατέλαβον καὶ τὴν κατέχουν σήμερον εἶναι ξ έ ν ο ι εἰς ξ έ ν η ν δι' αὐτοὺς γῆν.

Καθ' ὅλον τὸν μακραίωνα βίον της ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπέστη τὰς ἐπιθέσεις βαρβάρων ὀρδῶν προερχομένων εἴτε ἐξ Εὐρώπης

εἴτε ἐκ τῆς Ἀσίας. Οὗτοι κατὰ κανόνα ἀπεκρούοντο πρὸ τῶν τειχῶν Τὸ 1204 ὅμως ἡ Κωνσταντινούπολις κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σταυροφό. ρων τῆς Δ' Σταυροφορίας. Οἱ τυχοδιῶκται «εὐγενεῖς» τῆς Δύσεως εἰ· σελθόντες σιδηρόφρακτοι εἰς αὐτὴν προέβησαν εἰς σφαγὴν τῶν Ἑλ· λήνων καὶ δήωσιν τῶν καλλιτεχνικῶν θησαυρῶν τῆς Πόλεως.

Ἡ Λατινοκρατία ἀντικαταστήσασα τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν διήρκεσεν ἐπὶ 57 ἔτη.

Τὸ 1261 ἀπηλευθερώθη ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου.

Τὸ 1453 ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μωάμεθ Β'. Ὁ ὑπερασπίζων τὰ τείχη τῆς πόλεως αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ἀντέστη ἡρωϊκῶς. Ὁ Μωάμεθ ἀπέστειλε πρὸς τὸν Βασιλέα (*) τὸν γαμβρόν του Ἰσμαὴλ βέην μὲ δελεαστικὰς προτάσεις.

Ἐπειδὴ πᾶσα περαιτέρω ἀντίστασις εἶναι ματαία «χύσιν μόνον αἵματος προξενοῦσα» νὰ ἀπέλθη ὁ Αὐτοκράτωρ αὐτοπροαιρέτως μετὰ τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ ἐκ τῆς πόλεως, ἵνα σώση αὐτὴν ἐκ τῆς γενικῆς σφαγῆς· νὰ ἐκλέξη δὲ ὁποιονδήποτε ἄλλον τόπον διαμονῆς. Ὁ Σουλτᾶνος προσεφέρετο εὐχαρίστως, διότι τὸν ἐξετίμα τὰ μέγιστα, νὰ τοῦ παραχωρήση ὡς φέουδον τὴν Πελοπόννησον καὶ ν' ἀποζημιώση δι' ἄλλων τόπων τοὺς ἐκεῖ Δεσπότας ἀδελφούς του (*).

Ἡ ἀπάντησις τοῦ Αὐτοκράτορος ἡ καὶ τελευταία πρὸς τὸν Μωάμεθ «Πορθητὴν» καὶ οὐχὶ «κατακτητὴν» — ὡς τὸν θέλει ἡ Ἱστορία — εἶχεν οὕτω:

Εἰ μὲν βούλει καθὼς καὶ οἱ πατέρες σου ἔζησαν, εἰρηνικῶς ἡμῖν συζῆσαι καὶ σὺ τῷ Θεῷ χάρις· καὶ γὰρ ἐν καιρῷ περιστάσεως ἅπαντες ἐντὸς ταύτης εἰσιόντες ἐσώθησαν, καὶ οὐδεὶς ὁ ἀντισταίνων ἐμακροβίω. Ἔχε δὲ καὶ τὰ παρ' ἡμῖν ἁρπαχθέντα ἀδίκως κάστρα καὶ γῆν ὡς δικαίαν καὶ ἀπόκοψον καὶ τοὺς φόρους τόσους ὅσους κατὰ τὴν ἡμετέραν δύναμιν κατ' ἔτος τοῦ δοῦναι σοι. Καὶ ἄπελθε ἐν εἰρήνῃ. Τί οἶδας, εἰ, θαρρῶν κερδᾶναι, εὑρεθεὶς κερδανθείς; Τὸ δὲ τὴν πόλιν σοὶ

(*) Κατὰ τὸ Βυζαντινὸν τυπικὸν Βασιλεῖς ἐλέγοντο μόνον οἱ Βασιλεῖς τῆς Βασιλίδος τῶν Πόλεων. Οἱ ἄλλοι, ἄλλων κρατῶν, ἦσαν ρῆγες, ἄρχοντες, ἀφένται, Σουλτάνοι, οὐδέποτε δὲ προσεφωνοῦντο Βασιλεῖς.

(*) Μὲ ἄλλους λόγους προέτεινεν ὁ Μωάμεθ μίαν ἐμπορικὴν ἀνταλλαγὴν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον, ἀνάλογον μὲ πλεῖστας ἐξ ὅσων λαμβάνουν καὶ νῦν χώραν μεταξὺ ἰδιωτῶν (δι' ἀνταλλαγῆς κτημάτων εἰς ἐπαρχίαν μὲ οἰκίας εἰς τὰς Ἀθήνας).

δοῦναι οὔτ' ἐμὸν ἐστίν, οὔτ' ἄλλου τῶν κατοικούντων ἐν ταύτῃ. Κοινῇ γὰρ γνώμῃ πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν.

Ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ἠρνήθη οὕτω νὰ «παζαρεύσῃ» τὴν παράδοσιν ἢ τὴν ἀνταλλαγὴν μὲ ἄλλα ἐδάφη, τῆς Πόλεως, ὑπερημύνθη ἐπὶ τῶν τειχῶν της καὶ ἔπεσε μαχόμενος Χ ά ρ ι ν τῆς κληρονομίας τοῦ Ἔθνους.

Ἀπὸ τοῦ πτώματός του, καὶ τῶν πτωμάτων τῶν χιλιάδων Ἑλλήνων ὑπερασπιστῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπέρασαν οἱ Τοῦρκοι.

Ἡ ἐξόρμησις τοῦ Ἔθνους μας διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῶν Ἰδανικῶν τῆς Φυλῆς ἀπώτερον καὶ μέγιστον τῶν ὁποίων ἦτο ἡ ἐπανάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐφέρετο θριαμβευτικῶς πρὸς τὸ εὐτυχές της τέρμα κατὰ τὴν περίοδον τῆς λήξεως τοῦ α΄ παγκοσμίου πολέμου, διὰ τὴν εὐτυχῆ τοῦ ὁποίου καὶ ὑπὲρ τῶν Συμμάχων ἔκβασιν, οὐκ ὀλίγον εἶχε συμβάλει καὶ ἡ μικρὰ τότε Ἑλλάς.

Διὰ τῆς ὑπογραφῆς ἐν Μούδρῳ ἀνακωχῆς τῆν 30 Ὀκτωβρίου 1918 ἐπὶ τῆς Ἀγγλικῆς ναυαρχίδος «Ἀ γ α μ έ μ ν ω ν», μεταξὺ τῶν ὅρων αὐτῆς περιελαμβάνετο καὶ ὁ ἐπιτρέπων εἰς τοὺς συμμαχικοὺς στόλους νὰ εἰσπλεύσουν τὰ Δαρδανέλλια καὶ νὰ καταπλεύσουν εἰς Κων]πολιν.

Ὁ ἐν Μούδρῳ συμμαχικὸς στόλος ὅστις ἐπρόκειτο νὰ καταπλεύσῃ εἰς Κων]πολιν ἀπηρτίζετο ἐξ Ἀγγλικῶν, Γαλλικῶν καὶ Ἰταλικῶν Μοιρῶν ὡς καὶ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Μοίρας ἐκ τοῦ Ἀ β έ ρ ω φ, Λ ή μ ν ο υ καὶ 4 ἀντιτορπιλλικῶν.

Ἂν καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ὅρων τῆς ἀνακωχῆς ἦσαν ταπεινωτικοὶ καὶ καταστρεπτικοὶ διὰ τὴν Τουρκίαν δὲν συνεζητήθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀντιπροσώπων οἵτινες τοὺς ἀπεδέχθησαν ἀσυζητητεί.

Οἱ Τοῦρκοι ἔφεραν ἀντιρρήσεις μόνον εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου εἰς τὸν λιμένα Κων)πόλεως μὲ τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι ἡ τυχὸν ἀγκυροβολία τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων κάτω τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ντολμᾶ Μπαξὲ προκαλοῦσα τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ πολυπληθοῦς Ἑλληνικοῦ στοιχείου θὰ εἶχεν ὡς μοιραίαν συνέπειαν τὴν ἀντίδρασιν τοῦ Τουρκικοῦ πληθυσμοῦ καὶ πιθανῶς ταραχάς.

Πρὸ τῆς ἀπειλῆς ὅμως τῆς διακοπῆς τῶν διαπραγματεύσεων οἱ Τοῦρκοι ἔκυψαν τὸν αὐχένα καὶ οὕτω τὴν 12ην Νοεμβρίου κατέ-

πλεον εἰς Κωνσταντινούπολιν τὰ Ἑλληνικὰ σκάφη ἀγκυροβολήσαντα κάτω τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ντολμᾶ Μπαξὲ ἔναντι τῆς Ἁ γ ί α ς Σ ο φ ί α ς.

Ὁ στόλος τὴν ἑπομένην ἀπέπλευσε διὰ Νικομήδειαν ἥτις εἶχεν ὁρισθῆ ὡς ναυτικὴ βάσις καὶ μετὰ 15ήμερον αἱ ναυαρχίδες Ἀγγλικῶν, Γαλλικῶν, Ἰταλικῶν μοιρῶν καὶ ὁ Ἀβέρωφ ἠγκυροβόλουν ἐκ νέου εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν τοῦ Μπεσὶκ Τάσς εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Τὴν 19ην Σεπτεμβρίου 1922 κατόπιν τῆς ἐπελθούσης Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, ὁ Ἀβέρωφ ἐγκατέλειπεν, ὅπως καὶ ἡ Ἑλ. στρατιωτικὴ ἀποστολὴ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Οὕτω διεσκεδάσθησαν πρὸς τὸ παρὸν τὰ ὄνειρα τοῦ Ἔθνους καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι εἰσέτι Τουρκική.

Ἡ Πόλις ἀποτελεῖται ἐκ τῆς κυρίως συνοικίας, τοῦ παλαιοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν συνοικισμῶν Γαλατᾶ, Τὸπ Χανέ, Φιντικλί.

Ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς τοῦ Κερατίου κόλπου εἶναι ἡ ὡραία Εὐρωπαϊκὴ συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ Πέραν, εἰς τὴν ὁποίαν περιστρέφεται ἡ κυρία ἐμπορικὴ κίνησις ἐν τῇ πόλει.

Παρὰ τοὺς πόδας τοῦ «Φάρου», ὁ ὁποῖος πάλαι ποτε ἐφώτιζε εἰς τὸν Κεράτιον τὴν Βασιλικὴν κλίμακα διὰ τῆς ὁποίας ἀποβιβαζόμενοι οἱ ἐπίσημοι ἀνήρχοντο εἰς τὴν «Θεοσκέπαστον Πόλιν» εἶναι τὸ Φανάριον. Εἰς αὐτὸ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Πόλεως συνεκεντρώθη ἡ ἐκλεκτωτέρα μερὶς τῆς Βυζαντινῆς κοινωνίας, χρήματος, αἵματος, πνεύματος ἥτις κατώρθωσεν ἀποκτῶσα ἐπιρροὴν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην νὰ διαιωνίσῃ τὴν Βυζαντινὴν συνείδησιν. Ἐκεῖ, εἰς τὸ Φανάριον, ἦτο τὸ Βυζάντιον ὅλον, μετὰ τὸ πάλαι ἐξαίσιον Βυζάντιον, ράκη ἐξουσίας, ἀλλὰ ἡ διαιωνιζομένη Παράδοσις, ἡ Ἐλπίς, ἡ Μεγάλη Ἰδέα.

Εἰς τὸ Φανάριον ἀπὸ τοῦ 1601 ἐγκατεστάθη καὶ ὁ Ἐθνάρχης τοῦ ὑποδούλου Ἔθνους, ὁ Πατριάρχης.

ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

Ὁ τίτλος τοῦ Π α τ ρ ι ά ρ χ ο υ ἀπεδίδετο κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ εἰς τοὺς ἁπλοὺς Ἐπισκόπους. Σὺν τῷ χρόνῳ καθιερώθη ὡς ἀποκλειστικὸς τίτλος τῶν πέντε Ἐπισκόπων Ρώμης, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ Ἀλεξανδρείας.

Ὁ τίτλος Ο ἰ κ ο υ μ ε ν ι κ ό ς, δὲν ἐξυπονοεῖ τὴν οἰκουμε-

νικότητα τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πολλῷ δὲ μᾶλλον ὅτι ἀπερροφήθησαν ὑπ' αὐτοῦ τὰ ἄλλα Πατριαρχεῖα τῆς 'Ανατολῆς. 'Εμφανίζεται ὡς Οἰκουμενικὸν τὸ Πατριαρχεῖον καθ' ὅσον εἶναι ἡ κυριωτέρα καὶ σημαντικωτέρα 'Εκκλησιαστικὴ 'Αρχή, εὑρισκομένη εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Κράτους, ἐκείνων οἵτινες ὠνομάζοντο «Δεσπόται τῆς Οἰκουμένης».

α) ***Θρησκευτικὸς ρόλος***: 'Η ἐμφάνισις τοῦ 'Επισκόπου Κωνσταντινουπόλεως ὡς ἀνωτάτου ἐκκλησιαστικοῦ ἀρχηγοῦ ἐπιβάλλει τὴν ἵδρυσιν ἰδιαιτέρου ναοῦ, οἰκοδομηθέντος ἐπὶ Μ. Κωνσταντίνου καὶ ὀνομασθέντος τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας(*). 'Ο Πατριαρχικὸς Οἶκος ὀνομαζόμενος ἀρχικῶς 'Επισκοπεῖον καθιερώθη βραδύτερον ὡς ἱ ε ρ ὰ ἀ ν ά κ τ ο ρ α.

'Εν τῇ Βυζαντινῇ Αὐτοκρατορίᾳ – κοινὸν μετὰ τῆς ὁποίας βίον ἔζησε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπὶ χιλιετηρίδα καὶ πλέον – ὡς πρὸς τὰς σχέσεις 'Εκκλησίας καὶ Πολιτείας ἐπεκράτησαν τοιαῦται ἀντιλήψεις ὥστε, παρὰ τὰς ἐπεμβάσεις εἴτε ἀπὸ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἴτε τῆς Πολιτείας εἰς τὰς δικαιοδοσίας τῆς ἑτέρας τῶν δύο τούτων 'Αρχῶν, ὑπερίσχυε μᾶλλον τὸ δόγμα «τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ».

Μεταξὺ τῶν δύο 'Αρχῶν ὑπῆρχεν ἡ σχέσις τῆς ἀμοιβαίας συναντιλήψεως καὶ συναλληλίας. Οἱ Χριστιανοὶ αὐτοκράτορες ἐκληρονόμησαν συστήματα τῶν μὴ Χριστιανῶν αὐτοκρατόρων συμφώνως πρὸς τὰ ὁποῖα οὗτοι ἦσαν οἱ ἀνώτεροι ποντίφηκες, πλὴν εἰς τὴν τοιαύτην πολιτείαν των δὲν ἦσαν ὀλίγοι οἱ πατέρες τῆς 'Εκκλησίας, ὡς π.χ. ὁ Χρυσόστομος οἵτινες ἀπέκρουσαν τὴν ἀρχὴν ταύτην. 'Ο Χρυσόστομος(**) ἑρμηνεύων χωρίον τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς (Ρωμ. ΙΓ' 1) «οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ Θεοῦ» σημειώνει: «πᾶς οὖν ἄρχων ὑπὸ Θεοῦ χειροτονεῖται; οὐ τοῦτο λέγω, φησίν˙˙ τὸ γὰρ ἀρχὰς εἶναι, καὶ τοὺς μὲν ἄρχειν τοὺς δὲ ἄρχεσθαι˙˙ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἔργον ἐστὶ φησι». 'Ο 'Ιουστινιανὸς καὶ ἄλλοι αὐτοκράτορες ἀνεμίχθησαν εἰς ἔριδας ἐκκλησιαστικὰς οὐχὶ ὡς κληρικοὶ ἢ θεολόγοι, ἀλλ' ὡς ἀρχηγοὶ κράτους ἐνδιαφερόμενοι περὶ τῆς ἑνότητος αὐτοῦ.

(*) Οὗτος ἐπυρπολήθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν πρώτην ἐξορίαν τοῦ Χρυσοστόμου. Οἰκοδομηθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου Β' ἐκάη κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Νίκα. 'Ο 'Ιουστινιανὸς εἰς τὴν θέσιν του ἀνήγειρε τὸν μεγαλοπρεπῆ ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγου Σοφίας.

(**) 'Ο ξύλινος θρόνος του ὡς Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (398—404) χρησιμοποιεῖται πάντοτε ἀπὸ τοὺς διαδόχους του εὑρισκόμενος σήμερον ὡς Πατριαρχικὸς θρόνος ἐν τῷ ναῷ τοῦ 'Αγίου Γεωργίου τῶν Πατριαρχείων.

Ἡ ἑνότης δὲ τοῦ Κράτους ἐνέκειτο ἐν τῇ Ὀ ρ θ ο δ ο ξ ί ᾳ ἐν τῇ κοινῇ θρησκευτικῇ ὁμολογίᾳ τῶν ὑπηκόων. Αἱ σημεριναὶ περὶ πατρίδος καὶ ἐθνισμοῦ ἰδέαι ἦσαν τότε ἀκόμη ἄγνωστοι. Οἱ αὐτοκράτορες ἐξέδιδον ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ νόμους (νομοκάνονας) ἀφορῶντας εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν. Αὐτοὶ οὗτοι ὅμως οἱ νομοθέται Βασιλεῖς εἶχον θεσπίσει τὴν ἀρχήν: «κανόνες ἀνώτεροι καὶ τῶν νόμων». Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι ὡς ὁ Γ ε ρ μ α ν ὸ ς (715 – 730), Νικόλαος ὁ Μυστικὸς (901 – 925), ὁ Πολύευκτος (956 – 970) καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ἀπέδειξαν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐζήτει μὲν τὴν προστασίαν τῆς Πολιτείας δὲν ἦτο ὅμως δ ο ύ λ η α ὐ τ ῆ ς.

Ἐν τῇ ἁρμονικῇ συνεργασίᾳ τῶν δύο Ἀρχῶν εὑρίσκετο τότε ἡ εὐτυχία ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Οἱ Πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦσαν καὶ εἶναι ἀνεξάρτητοι. Οἱ *ὀφφικιάλιοι* ἀποτελοῦν συμβουλευτικὸν σῶμα, ὑποβοηθοῦν τὸν Πατριάρχην εἰς τὰς πολλαπλάς του ἀσχολίας. Χαρακτηρίζονται οὗτοι — ἀναλόγως τοῦ ἂν διέμενον ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῶν ἱερῶν ἀνακτόρων — εἰς ἐσωκατάκελλους καὶ ἐξωκατάκελλους. Ἐπὶ αὐτοκρατόρων Ἰουστινιανοῦ, Ἡρακλείου καὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ διοργανοῦται συστηματικώτερον τὸ συμβούλιον τῶν ὀφφικιαλίων (Μεγάλου Οἰκονόμου, Μεγάλου Σκευοφύλακος, Μ γάλου Χαρτοφύλακος ἤτοι γραμματέως καὶ ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῶν νομικῶν ὑποθέσεων τοῦ Πατριαρχείου, Μεγάλου Σακελλαρίου, Μεγάλου Σακελλίωνος, Μεγάλου Πρωτέκδικου) χάριν «τῆς ἐννόμου τάξεως καὶ τῶν δικαίων κρίσεων ἐπὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως».

Ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ὡς καθέδρα τοῦ Ἀρχηγοῦ, τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἦτο ἡ κεντρικὴ διοικητικὴ ἀρχή. Ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν ταύτην, ἐγκαίρως ἐμορφώθη σύστημα τοῦ ὁποίου τὸν πυρῆνα ἀπαντῶμεν εἰς τοὺς κανόνας 37 Ἀποστολικὸν καὶ 5ον τῆς Α΄ ἐν Νικαίᾳ Συνόδου. Κατ' αὐτοὺς δὶς τοῦ ἔτους ἔδει νὰ συνέρχωνται εἰς Σύνοδον οἱ Ἐπίσκοποι τῆς ἐπαρχίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πατριάρχου. Διὰ μεταγενεστέρων κανόνων ὡρίσθησαν εἰς ἐνιαυσίους αἱ Σύνοδοι αὗται.

Τὰ αἴτια τῆς ἐξελίξεως τοῦ εἴδους τούτου τῆς Συνόδου εἰς ἐνδημοῦσαν καὶ κατόπιν εἰς διαρκῆ ἔγκεινται εἰς τοὺς ἰδιαιτέρους ὅρους ὑφ' οὓς ἀνεπτύχθη τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, προσλαβὸν σὺν τῷ χρόνῳ τὴν μορφὴν ἀπεράντου ἐκκλησιαστικῆς περιφερείας, οἰκουμενικῆς δικαιοδοσίας. Ἡ δικαιοδοσία τοῦ Ο. Π. ἐξηκολούθει παραμένουσα καὶ εἰς τὰς χώρας ἐκείνας τὰς ὁποίας κατέλαβον πρὸ τοῦ 1453 οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Ἐνετοί, πρὸ καὶ μετὰ τὴν χρονολογίαν ταύτην.

Ἡ ἐνδημοῦσα Σύνοδος μετὰ τοῦ Πατριάρχου εἶχε καθαρῶς θρησκευτικὸν ρόλον ἀσχολουμένη μὲ τὰ γενικώτερα θρησκευτικὰ ζητήματα, μὲ τὴν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν, τοῦ θρόνου, ἐκλέγουσα Μητροπολίτας — κατὰ τὸ μέχρι τῆς ἁλώσεως ἐπικρατοῦν σύστημα τρεῖς καὶ ἐκ τῶν τριῶν τὸν ἕνα ὁ Πατριάρχης — ἐξέδιδε διαφόρους ἐκκλησιαστικὰς νομοθετικὰς διατάξεις. Προῆγεν ἐπαρχιακὰ μοναστήρια εἰς σταυροπηγιακά (*). Ἡ αὐτὴ Σύνοδος, χηρεύοντος τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου κατήρτιζε τὸ τ ρ ι π ρ ό σ ω π ο ν ψηφοδέλτιον ἐκλέγουσα τρεῖς ὑποψηφίους ἐξ ὧν τὸν ἕνα διώριζεν ὁ Αὐτοκράτωρ.

— Οἱ Ἐπίσκοποι διὰ διαταγμάτων ἐκδοθέντων τὸ 318 καὶ 321 ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου εἶχον καὶ δ ι κ α σ τ ι κ ὴ ν δ ι κ α ι ο δ ο σ ί α ν. Τὸ Ἐπισκοπικὸν δικαστήριον (Episcopale judicium) ἀπεφαίνετο ἐπὶ τῶν διαφορῶν τῶν διαδίκων, ἐφ' ὅσον οὗτοι ἐκ τῶν προτέρων συγκατετίθεντο εἰς ἀποδοχὴν τῆς Ἐπισκοπικῆς ἀποφάσεως. Εὐρύτερα δικαιώματα ἐπιλύσεως διαφορῶν ἀλλὰ καὶ ἀπονομῆς δικαιοσύνης ἐπὶ ποινικῶν ἐγκλημάτων τοῦ Κλήρου ἐδόθησαν εἰς τοὺς Ἐπισκόπους ἐπὶ αὐτοκρατόρων Ἰουστινιανοῦ καὶ Ἡρακλείου.

Ὡς πρὸς δὲ τ ὸ ο ἰ κ ο γ ε ν ε ι α κ ὸ ν δ ί κ α ι ο ν (συνάψεως — διαλύσεως γάμων) ἦσαν παλαιότερον ὑποθέσεις ὑπαγόμεναι εἰς τὴν δικαιοδοσίαν πολιτικῶν δικαστηρίων. Ὁ θρησκευτικὸς ὅμως γάμος προσέλαβε καὶ νομικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος. Ἔτι δέ, ὁ Ἀλέξιος Κομνηνὸς ἐξέδωσε (1086) χρυσόβουλλον διατάσσων ὅπως «τὰ ψυχικὰ καὶ αὐτὰ δὴ τὰ συνοικέσια παρὰ τῶν Ἀρχιεπισκόπων καὶ Ἐπισκόπων ὀφείλουσι κρίνεσθαι». Ἐν τούτοις μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος τὰ πολιτικὰ δικαστήρια δὲν ἔπαυσαν δικάζοντα ἐπὶ συζυγικῶν ὑποθέσεων καὶ παρὰ τὸ εἰρημένον χρυσόβουλλον. Ἔκτοτε ὅμως αἱ τοιαῦται ὑποθέσεις περιῆλθον εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ καθαίρεσις κληρικῶν ἐγίνετο ἀρχικῶς ὑπὸ τῆς Συνόδου τῶν Ἐπισκόπων. Βραδύτερον ἐν τῷ Οἰκουμενικῷ κλίματι ἐγίνετο μόνον ὑπὸ τῆς ἐνδημούσης Συνόδου.

— Αἱ αἱρέσεις ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ ἐπέδρασαν μεγάλως ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς ζωῆς τοῦ Ο. Π. Ὁ ἀρειανισμὸς ἀνεστάτωσε τοὺς Χριστιανοὺς τοῦ κλίματος Ο. Π. Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νεστόριος (428 — 431, ἐκ Συρίας) ἐκλαβὼν τὰς δύο ἐν Χριστῷ φύσεις ὡς κε.

(*) Ὠνομάζοντο σταυροπηγιακαὶ αἱ μοναὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐκεῖναι ὧν ἡ ἵδρυσις καθωσιώθη διὰ πήξεως σ τ α υ ρ ο ῦ ἐν τοῖς θεμελίοις, πεμπομένου ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου, ἐξ οὗ καὶ ἐξαρτῶνται.

χωρισμένας — ἄνευ δηλαδὴ ὑποστατικῆς ἑνώσεως — ἐδημιούργησε τὴν ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κληθεῖσαν αἵρεσιν.

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς αἱρέσεως προεκλήθη σύγκλησις τῆς Γ΄ ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Περισσότερον ὅλων ἐτάραξε τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸ κράτος ὁλόκληρον, ἡ αἵρεσις τῶν μ ο ν ο φ υ σ ι τ ῶ ν. Ἦτο αὕτη δημιούργημα τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Διοσκούρου καὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιμανδρίτου Εὐτυχοῦς. Ἡ αἵρεσις ἐξητάσθη ἀρχικῶς ἐν Ἐφέσῳ (449) ὑπὸ Συνόδου ἀποκληθείσης ληστρικῆς — ὡς τελούσης ὑπὸ τὴν ἐπήρρειαν τοῦ Διοσκούρου — ἥτις καθήρεσε τὸν Πατριάρχην Φλαβιανὸν καὶ προὐξένησε τὸν ἐκ τῶν κακοποιήσεων θάνατον αὐτοῦ. Ἡ ἐν Χαλκηδόνι συνελθοῦσα (451) Δ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀπετέλεσεν ἱστορικὸν σταθμὸν ἐν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ, καθόσον ἀπεσπάσθησαν ἐξ αὐτῆς ὁριστικῶς οἱ Ἀρμένιοι, οἱ Ἰακωβῖται καὶ λοιποὶ μονοφυσῖται. Ὡς φυσικὴ συνέπεια τῆς αἱρέσεως μονοφυσιτῶν ἦτο καὶ ἡ αἵρεσις τῶν μ ο ν ο θ ε λ η τ ῶ ν ἀρνουμένων τὴν ἀνθρωπίνην ἐν τῷ Χριστῷ θέλησιν (*). Ἡ θρησκευτικὴ ἀπόσπασις τῶν μονοφυσιτῶν ἐγέννησε καὶ τὰς πολιτικὰς χωριστικὰς τάσεις τῶν ὀπαδῶν τῆς αἱρέσεως ταύτης. Ὁ Ἰουστινιανός, ἢ μᾶλλον ἡ σύζυγός του Θεοδώρα, ἐκ λόγων πολιτικῶν, μᾶλλον ἐδείχθησαν εὐμενεῖς πρὸς τοὺς μονοφυσίτας. Ἀλλ' ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἠνωχλήθη μεγάλως καὶ ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τῶν πλανῶν τοῦ Ὠριγένους. Ἀπὸ τοῦ Ζ΄ αἰῶνος ἐμφανίζεται καὶ ἡ αἵρεσις τῶν Π α υ λ ι κ ι α ν ῶ ν μὲ μανιχαϊκὰς δοξασίας, ἀπὸ ἀπόψεως δὲ λατρείας καὶ τύπων, προτεστάνται τοῦ μεσαίωνος. Ἡ φανατικὴ προσήλωσις εἰς τὰς ἰδέας των ἠνάγκαζε τοὺς αὐτοκράτορας εἰς τὸ νὰ τοὺς ἐκτοπίζουν μακρὰν τῶν κέντρων (*). Τέλος ἡ αἵρεσις τῶν εἰκονομάχων διήρεσε ἐπὶ 1 1)2 αἰῶνα καὶ συνεκλόνισε τὴν αὐτοκρατορίαν. Ἡ κατὰ τὸν ΙΒ΄ αἰῶνα ἐμφανισθεῖσα εἰς Βουλγαρίαν αἵρεσις τῶν Β ο γ ο μ ή λ ω ν ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῆς τε Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς πολιτείας. Ὁ Ἀλέξιος Κομνηνὸς μὴ δυνηθεὶς νὰ μεταπείσῃ τὸν ἀρχηγὸν τῆς αἱρέσεως Βασίλειον, κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς τὸν θάνατον τῆς πυρᾶς. Παρὰ ταῦτα δέον νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι πρὸς ὅλας τὰς αἱρέσεις τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον συμπεριεφέρθη κατὰ τρόπον ἄ ψ ο γ ο ν, εὐαγγελικῶ-

---

(*) Οἱ Πατριάρχαι Σέργιος, Πύρρος, Παῦλος Β΄, Πέτρος καὶ ἄλλοι ὑπῆρξαν ὀπαδοὶ τῆς αἱρέσεως ταύτης.

(*) Ἱκανὸς ἀριθμὸς ἐκ τούτων διετηρήθη μέχρι τῶν ἡμερῶν περὶ τὰ χωρία τῆς Φιλιππουπόλεως (Ἀν. Ρούμελης).

τατα, ἀκολουθῆσαν πιστότατα τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, γράψαντος καὶ κηρύξαντος:

«Χεῖρα τοῖς αἱρετικοῖς ὀρέξωμεν μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιεικείας πρὸς αὐτοὺς διαλεγόμενοι... ὅπως δυνηθῶμεν αὐτοὺς ἐξαρπάσαι τῆς τοῦ διαβόλου πλάνης».

β) ***Ἐθνικὸς καὶ πολιτικὸς ῥόλος.*** Ἡ ἅλωσις εὗρε κενὸν τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως τοῦ, μέχρι τοῦ 1452, πατριάρχου Ἀθανασίου ἀποθανόντος ἢ παραιτηθέντος. Ὁ Μωάμεθ ἐζήτησε παρὰ τῶν κληρικῶν τῆς Μ. Ἐκκλησίας τὴν ἐκλογὴν νέου Πατριάρχου. Οὗτοι συγκροτήσαντες συνέλευσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος πρόκριτοι λαϊκοὶ καὶ οἱ παρευρεθέντες ἀρχιερεῖς ἐξέλεξαν τὸν πατριάρχην Γ. Σχολάριον τὸν ὀνομασθέντα Γεννάδιον (ὅστις ἐπατριάρχευσε τρίς).

Τὸ ἐντελῶς διάφορον θρήσκευμα τοῦ νέου πολιτικοῦ ἄρχοντος ἐπέβαλλε μεταβολὴν εἰς τὸν τρόπον τῆς συμμετοχῆς τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς εἰς τὴν ἐκλογὴν ἢ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀ ν ω τ ά τ ο υ ἀ ρ χ η γ ο ῦ τ ῶ ν ὀ ρ θ ο δ ό ξ ω ν. Δι' ὃ καὶ ἡ ἐκλογὴ δὲν ἠκολούθησε τὸ τυπικὸν τῶν ἐπὶ Βυζαντίου ἐνθρονίσεων τῶν πατριαρχῶν. Ὁ πατριάρχης αὐτεπαγγέλτως μὲ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος περιβάλλεται τὴν τήβεννον τοῦ Ἐθνάρχου. Τοῦτο ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ, ὅστις παρεχώρησεν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ἐξουσίαν μεγαλυτέραν ἐκείνης τὴν ὁποίαν εἶχεν οὗτος ἐπὶ Χριστιανῶν Βασιλέων. Ὁ Μωάμεθ ἀνεγνώρισε καθεστὼς ὑπάρχον, ἐν μέρει τοὐλάχιστον καὶ ἐπὶ Βυζαντίου καὶ ἰσχῦον ὑπὸ τοιαύτην ἢ τοιαύτην μορφὴν κι' ἐπὶ τῶν προκατόχων του εἰς Χώρας καταληφθείσας ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ὠνομάσθη ἀρχηγὸς θρησκευτικῆς ὁμάδος (μιλὲτ μπασῆ). Ὁ Μωάμεθ ἐζήτησεν ὅπως ἡ π ρ ό σ κ λ η σ ι ς τοῦ Γενναδίου διεξαχθῆ καθὼς καὶ ἐπὶ Βυζαντινῶν. Ἐγχειρίζων αὐτοπροσώπως εἰς τὸν Πατριάρχην τὴν πατριαρχικὴν ῥάβδον εἶπε (κατὰ χρονογράφον Φραντζῆν): «Πατριάρχευσε ἐν εἰρήνῃ καὶ ἔχε τὴν φιλίαν ἡμῶν ἐν οἷς ἂν χρήζοις καὶ ἐθέλοις, ἔχων πάντα τὰ προνόμια τῶν προκατόχων σου». Τὰ προνόμια ταῦτα ὅμως ἦσαν πολὺ περισσότερα καὶ ἠσφαλίσθησαν δι' αὐτοκρατορικοῦ βερατίου. Ἡ ἐπέκτασις τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου συνεπείᾳ τῆς ἐξαπλώσεως τῶν Τούρκων εἰς ἀχανεῖς Χριστιανικὰς χώρας ηὔξανε διότι ὅλαι αἱ διαφόρων φυλῶν Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἀπολαύουσαι σχετικῆς τινος αὐτονομίας ὑπήχθησαν ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριάρχου, ὅστις διαδραματίζει τὸν ῥόλον τοῦ Ἐθνικοῦ ἡγέτου ὅλων τῶν φυλῶν.

Ὡς τοιοῦτον ἀναγνωρίζουν οἱ Τοῦρκοι τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην· ἀλλὰ κι' ἕνεκα τούτου τὸν θεωροῦν ἀνώτερον Κρατικὸν ὑπάλληλον — ἐφοδιασμένον μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ ὑπαλλήλου — δι' αὐτοκρατορικοῦ βερατίου. Οἱ Σουλτάνοι εἰς τὰς ἑκάστοτε ταραχάς, κινήματα κι' ἐπαναστάσεις τῶν ὀρθοδόξων φύλων ἀποδίδουν καὶ ζητοῦν εὐθύνας ἀπὸ τὸν Πατριάρχην. Ὁ Γρηγόριος Ε' χαρακτηρίζεται ὡς ὁ Ἐθνάρχης τοῦ ἐπαναστατήσαντος Ἑλληνικοῦ Ἔθνους (Γκιαοὺρ) καὶ ἀπαγχονίζεται. Ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ σπάνιαι αἱ περιπτώσεις καθ' ἃς οἱ Σουλτάνοι ἀνεβίβαζον καὶ κατεβίβαζον τοῦ θρόνου Πατριάρχας κατὰ τὰς ἰδιοτροπίας καὶ τὰ συμφέροντά των. Ὁ ΙΖ' αἰὼν ἦτο ἡ ἐποχὴ τῶν συχνοτάτων ἀλλαξοπατριαρχειῶν. Τὸ 1638 ὁ «πολύφημος καὶ πολύσοφος» Πατριάρχης Κύριλλος ὁ Λούκαρις σύρεται εἰς τὸ φρούριον Ρούμελι Χισάρ. Ἐκεῖ πνίγεται καὶ εἶτα ρίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Παρθένιος Γ' διαβληθεὶς ὡς συνωμοτῶν μετὰ ἐχθρῶν τοῦ Κράτους ἀπαγχονίζεται (1657).

Ἡ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος πρόσληψις εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους ἐξόχων προσωπικοτήτων ὡς οἱ Παν. Νικούσιος, Ἀλεξ. Μαυροκορδᾶτος ἡ ἐμφάνισις τῶν Ὑψηλαντῶν, Σούτσων, Μουρουζῶν, Ἀργυροπούλων κ.ἄ. ὡς διερμηνέων τῆς Πύλης ἢ ὡς ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυίας, οἱ Καπουκεχαγιάδες καὶ λοιποὶ ἀξιωματοῦχοι τῶν δύο ἡγεμονιῶν ἐδημιούργησαν μίαν νέαν ἀριστοκρατίαν, τὴν ἐπονομασθεῖσαν φαναριώτικην. ἥτις, ἐν πολλοῖς ἀντεκατέστησε ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν τῶν Πατριαρχείων τοὺς ἐντιμοτάτους Κληρικοὺς τοῦ ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνος. Οἱ Φαναριῶται ὑπηρέτουν τὰ γενικὰ τῆς Ἐκκλησίας συμφέροντα ἐν ταυτῷ ὅ μ ω ς κ α ὶ τ ο ῦ Γ έ ν ν ο υ ς καὶ δι' αὐτῶν τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διαδραματίζει ἔκτοτε σημαντικὸν π ο λ ι τ ι κ ὸ ν ρ ό λ ο ν. Ἀναμιγνυόμενοι εἰς τὰς διοικήσεις τῶν ἐνοριακῶν πραγμάτων ἐξήσκουν ἀνωτάτην ἐποπτείαν, ὡς ἄνθρωποι τῶν Πατριαρχείων καίτοι μὴ ἐκκλησιαστικοὶ λειτουργοί, ὀνομαζόμενοι «ναζίρηδες». Ἀλλ' ὁ κύριος πολιτικὸς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ρόλος συνίσταται εἰς τὴν διατήρησιν τῆς Ὀρθοδοξίας ὅπου εὑρίσκοντο καθολικοῦ δόγματος κατακτηταί. Εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν π.χ. κατεχομένας χώρας (Κεφαλληνίαν, Πελοπόννησον, Κύπρον, Κρήτην καὶ ἀλλαχοῦ) δὲν ἐγίνοντο δεκτοὶ οἱ Πατριαρχικοὶ ἔξαρχοι ἕνεκα τοῦ ὁποίου καὶ αἱ κοινότητες οὐχὶ σπανίως διοικοῦντο ἐπιτοπικῶς διὰ τῶν λεγομένων πρωτοπαπάδων. Οἱ ἑκάστοτε Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι ἐπενέβαινον, ὅταν ἐπέτρεπον αἱ περιστάσεις, παρὰ τοῖς δόγοις τῆς Βενετίας πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ὀρθοδόξων.

Οἱ καθολικοὶ προσεπάθουν ὄχι μόνον διὰ τῶν ὁμοδόξων των

Βενετῶν, ὅπου καὶ ὁπόταν ἦτο τοῦτο δυνατόν, ἀλλὰ καὶ δι' εἰδικῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Βατικανοῦ εἰς τὴν 'Ανατολὴν καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν Κωνσταντινούπολιν νὰ ἐκμηδενίσουν τὸ κῦρος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Πρὸς τούτους ὡς τοὺς μεγαλυτέρους ἐχθροὺς τῆς 'Ορθοδοξίας, ἀκόμη, ἀκόμη καὶ τοῦ 'Ελληνισμοῦ εἶχον ν' ἀντιταχθοῦν οἱ Πατριάρχαι Καὶ ἦτο σκληρὸς ὁ ἀγὼν των. Διότι εἶχον ν' ἀντιπαλαίσουν πρὸς τὴν ὀργανωμένην 'Ιησουϊτίαν ἥτις εἶχεν ἐπιδράμει εἰς Τουρκίαν καὶ ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καθολικῶν πρεσβευτῶν Μεγάλων Δυνάμεων.

Τὸ 1628 οἱ 'Ιησουῖται κατέστρεψαν ἐν Κων]πόλει διὰ τῶν γενιτσάρων τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Νικοδήμου Μεταξᾶ λειτουργοῦν ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ ἀοιδείμου Κυρίλλου Λουκάρεως ἑνὸς ἐκ τῶν δυναμικωτέρων Πατριαρχῶν ὅστις καὶ διὰ τοῦτο ὡδηγήθη πρὸς τὸν θάνατον.

Αἱ χειραφετήσεις τῶν λαῶν κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα καὶ ἡ δημιουργία αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν περιόρισαν κατὰ πολὺ τὸ κλῖμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Μεταβολαὶ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς διοικήσεως ἔλαβον χώραν μετὰ τὴν συνθήκην τῶν Παρισίων (1856) τὴν ἀκολουθήσασαν τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον ἐνῶ ἔτι ριζικώτεραι μεταβολαὶ ἐγένοντο ἀπὸ τοῦ 1908 μὲ τὴν ἐπανάστασιν τῶν νεοτούρκων. Οἱ Νεότουρκοι ἐζήτουν τὴν ἐξασθένησιν καὶ βαθμηδὸν τὴν ἐκμηδένισιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Τεθείσης τῆς βάσεως τῆς δι' ἰδιαιτέρων αἱρετῶν ἀντιπροσώπων ἐκπροσωπίσεως τοῦ λαοῦ ἔχασε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον μίαν σπουδαίαν ἰδιότητα τῆς παρὰ τῇ Κυβερνήσει τοῦ σουλτάνου ἀντιπροσωπεύσεως τοῦ ὁ μ ο δ ό ξ ο υ σ τ ο ι χ ε ί ο υ ἐν Τουρκίᾳ. Κατὰ τὴν περίοδον πρὸ καὶ κατὰ τὸν α' παγκόσμιον πόλεμον πολλαχῶς καταδιώκεται ὑπὸ τῶν Τούρκων. 'Η νίκη τοῦ Κεμὰλ ἀνέτρεπε τὴν συνθήκην τῶν Σεβρῶν κατὰ δὲ τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Λωζάννης ἡ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ 'Ισμὲτ 'Ινονοῦ Τουρκικὴ ἀντιπροσωπεία ἐζήτησε τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Αἱ σημειωθεῖσαι ὅμως ἀντιδράσεις τῶν Εὐρωπαίων ἀντιπροσώπων συνετέλεσαν ὥστε νὰ δεχθῇ ἡ Τουρκία τὴν παραμονὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς Φανάριον ἀλλ' ὑπὸ ὅρους οὓς ἐπρότεινεν ὁ λόρδος Κῶρξον. Οὗτοι εἶναι :

— Τὸ Πατριαρχεῖον ἀποψιλοῦται τῶν πολιτικῶν καὶ διοικητικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων.

— Περιορίζεται εἰς τὰ καθαρῶς ἐκκλησιαστικὰ καὶ πνευματικά του καθήκοντα.

'Η καθόλου πολιτεία τοῦ νῦν Πατριάρχου 'Αθηναγόρου ἔχει σήμερον περιορισθεῖ αὐστηρῶς εἰς ταῦτα.

Ἐν τούτοις οἱ Τοῦρκοι μετὰ δυσπιστίας προσβλέπουν εἰς τὸν θεσμὸν καὶ ἐπιζητοῦν ἐξεύρεσιν ἀφορμῶν διὰ νὰ θέσουν ζήτημα ἐξοστρακίσεως τῶν Πατριαρχείων ἐκ τῆς Κων)πόλεως. Διὰ τὰ γεγονότα τῆς 6ης Σεπτεμβρίου 1955 ἐξεδήλωσαν ὅλον των τὸ μένος κατὰ τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων τῆς ὀρθοδοξίας καταστρέψαντες ναούς, κειμήλια, ἅγια λείψανα, συλλήσαντες τάφους καὶ ἐκτραπέντες εἰς πᾶσαν ἀσύλληπτον ἐν τῇ φαντασίᾳ πρᾶξιν κατὰ τῆς Πατριαρχικῆς, Ἑλληνικῆς Ἐθνικῆς ὡς ἐπίστευον, περιουσίας καὶ κηδεμονίας. Εἰς οὐκ ὀλίγας περιστάσεις ὁ τύπος προκαλεῖ ἐξ ἀφορμῆς τοῦ Κυπριακοῦ τὸν Πατριάρχην νά λάβῃ θέσιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος. Οὗτος ὅμως χριστιανικῶς καὶ ἐ θ ν ι κ ώ τ α τ α πολιτευόμενος παραμένει μακρὰν τοῦ Ἑλληνικοῦ τούτου προβλήματος.

Σήμερον ἀκόμη τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον παραμένει μέσα εἰς τὰ κλειστά του τείχη ὡς ἓν μικρὸν κράτος ἐν κράτει ἵνα σημειώνει μὲ τὴν ὕπαρξί του τὴν παρουσίαν τῆς φυλῆς εἰς τὸ οἰκόπεδον, ὅπερ ἀναμφισβήτως ἀποτελεῖ τὸ κεκτημένον της δικαίωμα. Ἴσως ἀπ' αὐτό, ὡς ἀπὸ κύτταρον δημιουργηθῇ ἡ νέα ζωὴ μετὰ τὴν πεπρωμένην νεκρανάστασιν. Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Πατριαρχείων πλεῖστα ὅσα κειμήλια τῆς Ὀρθοδοξίας ὑπάρχουν καὶ σώζονται, ἀλλ' ἡ μεσαία τῶν τριῶν Πυλῶν παραμένει πάντοτε κλειστὴ ἵνα ἐνθυμίζει τὸ μέρος τοῦ μεγάλου σύρτου ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὁ Γρηγόριος Ε' τὸ Πάσχα τοῦ 1821 ἀπηγχονίσθη ἐπειδὴ ἠρνήθη ν' ἀποκηρύξη τὴν ἐπανάστασιν τῶν Πιστῶν του.

Ὅσον καὶ ἂν οἱ αἰῶνες τῆς σκλαβιᾶς ἐφρόντισαν νὰ ἐξαλείψουν τὴν ζωήν, τὴν ὡραιότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον μιᾶς πλουσίας πόλεως ὅπως ἦτο ἡ Βασιλὶς τῶν πόλεων τοῦ κόσμου, ἐν τούτοις εἰς τὴν Κων]πολιν ὑπάρχουν μνημεῖα, ἐκκλησίαι καὶ λοιπὰ ἀριστουργήματα Βυζαντινῆς τέχνης ἅτινα δίδουν τὴν εἰκόνα τῶν «περασμένων μεγαλείων» μιᾶς φθινούσης ὁλονὲν — ὅπως καὶ ἡ Ἀδριανούπολις — Τουρκικῆς πόλεως.

Τὸ ἀριστούργημα τῆς Βυζαντινῆς τέχνης ἡ Ἁ γ ί α Σ ο φ ί α ἡ Μ ο ν ὴ τῆς Χ ώ ρ α ς (Καχρὴε τζαμὶ) ἡ Μεγάλη τοῦ Γέννους Σχολή, τὸ Ζάππειον Παρθεναγωγεῖον, ἡ Μονὴ τοῦ Βαλουκλῆ, ὁ ναὸς τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν ἐντὸς τοῦ ὁποίου φυλάσσονται τρία ἀπὸ τὰ σεπτότερα κειμήλια τοῦ Χριστιανισμοῦ: Ἡ ἱερὰ ἐσθὴς τῆς Πλατυτέρας τῶν Οὐρανῶν, ἡ τιμία Ζώνη καὶ ἡ ἀχειροποίητος εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος. Εἰς αὐτὸν τὸν χῶρον εὑρίσκεται τὸ διασωθὲν ἁγίασμα

ὅπου οἱ Βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες ἐλούοντο ἅπαξ τοῦ ἔτους (τῆς Σταυροπροσκυνήσεως). (*)

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Κων]πόλεως ἀνερχόμενος μετὰ τοῦ Πέραν εἰς 1.200.000 εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Τουρκικός. Ὑπάρχει ὅμως καὶ διεθνὴς Εὐρωπαϊκὴ παροικία καὶ πολλοὶ Ἑβραῖοι.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Κων]πόλεως εἶναι Τοῦρκοι ὑπήκοοι καὶ φέρονται μὲ τ' ὄνομα Ρωμηοί.

Πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς τοῦ 1923 ἡ Κων]πολις εἶχε πληθυσμὸν 250.000 Ἑλλήνων. Σήμερον οἱ Ρωμηοὶ τῆς Κων]πόλεως ἀνέρχονται μόνον εἰς 60.000 διότι οἱ 40.000 ὁμογενῶν κατὰ τὰς ἰδίας τῶν Τούρκων ὁμολογίας ἐκ τῶν 100.000 τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἠναγκάσθησαν μετὰ τὰ γεγονότα 6ης Σεπτεμβρίου 1955 νὰ ἐκπατρισθοῦν.

Β. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

Μὲ τὸν ὅρον Θράκη :

α) Κατὰ τὴν προομηρικὴν καὶ ὁμηρικὴν ἐποχὴν ἐννοεῖτο ὁλόκληρος ἡ Ἀν. τοῦ ποταμοῦ Μοράβα μέχρι τοῦ Δουνάβεως χώρα τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Ἐκτὸς ὅμως τῆς σημερινῆς Ν Μακεδονίας (Πιερίας ἢ Ἡμαθίας) καὶ ἡ Θεσσαλία (Περραιβία) περιελαμβάνετο εἰς τὴν Θράκην.

— Νότιον λοιπὸν αὐτῆς ὅριον εἶναι ὁ Πηνειός, τὸ Αἰγαῖον, ἡ Προποντίς, Δυτικὸν τὸ Βέρμιον, ὁ Ἀξιός, Βόρειον ὁ Ἴστρος (Δούναβις) μέχρι τῶν ἐκβολῶν του καὶ Ἀνατολικὸν ὁ Εὔξεινος Πόντος.

β) Κατὰ τὴν περίοδον τῶν Μηδικῶν πολέμων (5ον αἰῶνα π.Χ.). Τὸ Δυτικὸν ὅριον περιορίζεται εἰς τὸν Στρυμόνα ἂν καὶ οἱ κατοικοῦντες μεταξὺ Ἀξιοῦ καὶ Στρυμόνος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην λαοὶ ἐξηκολούθουν νὰ χαρακτηρίζωνται ὑπὸ τῶν ἱστοριογράφων ὡς Θρᾶκες.

---

* Ὁ χῶρος τοῦ κτίσματος περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν ἰδιώτου Τούρκου ὅστις ἐπέτρεπε τὸ προσκύνημα τῶν χριστιανῶν ἀντὶ ἁδρᾶς χρηματικῆς ἀμοιβῆς. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος ἠγοράσθη ὁ χῶρος ἀπὸ Ἕλληνας, «γουναράδες ἐμπόρους» τῆς Καστοριᾶς καὶ ἐδωρήθη εἰς τὰ Πατριαρχεῖα τὰ ὁποῖα οἰκοδόμησαν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαίου Βυζαντινοῦ ναοῦ, τὸν νεώτερον ναὸν τὴν Μονὴν Ζωοδόχου Πηγῆς τοῦ Μπαλουκλῆ.

γ) Κατὰ τὴν Μ α κ ε δ ο ν ι κ ὴ ν π ε ρ ί ο δ ο ν (4ος π. Χ. αἰὼν Φιλίππου — Ἀλεξάνδρου) τὰ ὅρια μετατοπίζονται ἔτι ἀνατολικώτερον, εἰς τὸν Νέστον.

Οὕτω δυτικὸν ὅριον Θράκης ἦτο κατὰ τοὺς Μακεδόνας τὸ καὶ σήμερον θεωρούμενον, ἤτοι ὁ Νεστος.

δ) Κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν περίοδον περιωρίζετο εἰς τὴν περὶ τὸν Ἕβρον ἐπαρχίαν ὅπου σήμερον τὸ Πλόβντιβ (Φιλιππούπολις).

ε) Κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, νοεῖται, τὸ βιλαέτιον τῆς Ἀδριανουπόλεώς τὸ ὁποῖον περιελάμβανεν ὁλόκληρον τὴν σημερινὴν Θράκην ἤτοι Δυτικὴν (μέχρι τοῦ Νέστου πάντοτε) καὶ Ἀνατολικὴν Θράκην ὡς καὶ τὴν χώραν τῆς Ἀν. Ρούμελης ἥτις ἀπεσπάσθη ὡς γνωστὸν διὰ τῆς Βερολινείου συνθήκης 1878 τοῦ ἐν λόγῳ Τουρκικοῦ βιλαετίου, ἔγινεν αὐτόνομος καὶ κατεβρογχθίσθη ἁρπακτικῶς τὸ 1885 ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Ἡ οὕτως ὁριζομένη Θράκη ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς ἴσως δὲ καὶ τῆς παλαιολιθικῆς περιόδου κατωκεῖτο ὑπὸ λαοῦ ἀγρίας φυλῆς συγγενοῦς πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ἐξελληνισθεῖσα συντομώτατα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων — ἀπὸ τῶν παραλίων μέχρι τῶν ἀπωτάτων ορίων της — ἀπετέλεσε τὸ ἀναπόσπαστον τμῆμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, διαδραματίσασα πρωτεύοντα ρόλον κατὰ τὴν πολιτικήν, πνευματικήν, οἰκονομικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ Θράκη ἦτο ἀείποτε ξένη πρὸς τοὺς ἐκ βορρᾶ σημερινοὺς γείτονας αὐτῆς, Βουλγάρους ὡς ἄλλωστε καὶ πρὸς τοὺς Τούρκους μέχρι τοῦ ΙΔ αἰῶνος.

ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΕΛΑΣΕΩΣ - ΑΜΥΝΤΙΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΑΙ

Α. ΑΞΩΝ ΑΠΟ ΒΑ ΠΡΟΣ ΝΔ

Ἀντικειμενικοὶ σκοποί:

α) Κατάληψις τοῦ θαλασσίου στενοῦ Β ο σ π ό ρ ο υ.

β) Κατάληψις τοῦ Ε.Δ.Α.Θ.

Ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς θ' ἀνεμένετο καὶ δὲν θὰ ἐνήργει αἰφνιδιαστικῶς, ὡς α' ἀμυντικὴ περιοχὴ θὰ θεωρηθῇ ἡ παρὰ τὴν αἰγιαλίτιδα ζώνην. Δι' ὅλων τῶν πολεμικῶν θαλασσίων μέσων καὶ τῆς ἀεροπο-

ρίας θὰ καταβληθῇ προσπάθεια τοῦ ἀμυνομένου πρὸς παρεμπόδισιν τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ τοῦ ἐπιτιθεμένου ἤτοι ἐγκαταστάσεως προγεφυρώματος.

Ἀμυντικὴ περιοχή.

—Διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ Βοσπόρου τὰ παρὰ τὸ Β στόμιον τοῦ Βοσπόρου καὶ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν Βυζαντινῆς καὶ Βιθυνικῆς χερσονήσου ὀχυρὰ μονίμου ὀχυρωτικῆς. Κατὰ τῶν θερμοπυρηνικῶν ὅπλων ἡ ἄμυνα εἶναι ἄκρως ἀσθενὴς κι' ἐπισφαλης.

—Διὰ τὴν ἄμυναν τῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου.

Τὸ ἀριστερὸν τῆς ἀμύνης θὰ στηρίζεται ἐπὶ τῶν Ἀν. ἀντερεισμάτων τοῦ ὄρους Κουτσοὺκ Καγιᾶ καὶ τοῦ π. Ρεσβάγια μέχρι τῶν ΝΑ ὑψωμάτων Καρὰ Τεπὲ καὶ τῆς λ. Δέρκων.

Ἡ ὀργάνωσις εἰς συνεχῆ γραμμὴν τοῦ μετώπου δὲν εἶναι ἐφικτὴ λόγῳ τοῦ μεγάλου της ἀναπτύγματος (90 χλμ.)

Ἡ ἄμυνα θὰ βασισθῇ εἰς ὀχύρωσιν ἐπικαίρων θέσεων δι' ἔργων μονίμου ὀχυρωτικῆς.

Ἐκμεταλλευομένη τὸ θαυμάσιον ὁδικὸν δίκτυον τῶν μετόπισθεν, θὰ ἐπεμβαίνη δι' ἐφεδρειῶν εἰς τὰ ἰσχυρῶς πιεζόμενα σημεῖα τοῦ μετώπου πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐπιτιθεμένου.

—Διὰ τὴν ἄμυναν ἀπὸ τῆς λ. Δέρκων μέχρι τοῦ Βοσπόρου

Ἐπὶ τῶν παραλιακῶν ὑψωμάτων ἀναπτύγματος 40—50 χιλμ. Ἐπὶ ταύτης δέον ν' ἀναμένεται καὶ ἡ κυρία τοῦ ἐχθροῦ προσπάθεια διότι ἡ ἀμυντικὴ αὕτη περιοχὴ ἔχει ἓν ἐξαιρετικῶς εὐπαθὲς σημεῖον: ἔχει βάθος μόνον 40 χιλ. πέραν τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ βυθὸς τῆς Προποντίδος.

Ἡ περιοχὴ αὕτη μετὰ τῆς τοποθεσίας Τσατάλτζας (κατ' ὀρθὴν γωνίαν πρὸς ταύτην), ἀποτελοῦν τὸ προπύργιον τῆς Βυζαντινῆς χερσονήσου.

Ὁδεύσεις πολλαὶ καὶ καλαὶ εἰς πυκνὸν δίκτυον καταλήγουν εἰς τὰς ἐν λόγῳ ἀμυντικὰς περιοχάς.

Β) ΑΞΩΝ ΕΚ Β ΚΑΙ ΒΔ

Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τὸ Ἐντιρνὲ—Κικλὰρ Ἐλὶ κι' ἐκεῖθεν πρὸς τὰ παράλια Εὐξείνου, Προποντίδος καὶ Κωνσταντινουπόλεως.

α) *'Αμυντική περιοχή :*

'Επὶ τῶν Β κλιτύων τοῦ Στράντζα Μπαλκὰν καὶ τῶν ποταμῶν Τούντζα καὶ Ἕβρου.

Ἔχει ἀνάπτυγμα 120 χιλμ. καὶ παρουσιάζει ἐξέχουσαν γωνίαν πρὸς Β. περικλείουσα δασώδη λοφοσειρὰν δεσπόζουσαν τῶν Β. γυμνῶν βραχωδῶν ἀντερεισμάτων, τῆς λεγομένης Σ τ ρ ά ν τ ζ α Μ π α ῖ ρ. Ἡ ἄμυνα θὰ εἶναι ἀποτελεσματική· θέλει δὲ στηριχθῆ ἐπὶ ὑψωμάτων σημαντικῆς ἀξίας. Ὄπισθεν αὐτῶν θὰ ἑλίσσεται — διὰ τοῦ πλουσίου δικτύου συγκοινωνιῶν ὅπερ διατίθεται—κ ι ν η τ ὴ δ ύ ν α μ ι ς ἐπὶ τῶν διαδοχικῶς διατεθειμένων ὀρεινῶν σπονδύλων δι' ὧν ϑὰ διαρθροῦται ἡ ὅλη ἄμυνα.

Γ) ΑΞΩΝ ΕΚ Δ ΠΡΟΣ Α

α) 'Αμυντικὴ περιοχὴ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἕβρου. 'Απὸ τῶν Ὑψάλων μέχρι τοῦ περικεχαρακωμένου στρατοπέδου 'Εντιρνὲ καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τῶν ΝΔ ἀντερεισμάτων τῆς Στράντζα Μπαλκάν, ἐνισχυομένη μὲ τὸ πρὸ αὐτῆς κώλυμα τὸν π. Τούντζαν.

β) Τ ὸ π ε ρ ι κ ε χ α ρ α κ ω μ έ ν ο ν 'Ε ν τ ι ρ ν ὲ ἐπὶ σειρᾶς λόφων πρὸς Β, Δ καὶ ΝΑ καὶ μὲ τὰ 3 ὑδάτινα κωλύματα ἀπὸ ΒΔ, Δ καὶ ΝΔ. 'Επ' αὐτοῦ ἠμύνθησαν σθεναρῶς οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὸ 1912.

γ) Ἡ κ α θ έ τ ω ς π ρ ὸ ς τ ὸ ν ρ ο ῦ ν τ ο ῦ 'Ε ρ γ ί ν η ἐπὶ διαδοχικῶν παραλλήλων κοιλάδων γραμμὴ ἀμύνης ἐξαιρετικῶς εὐνοϊκὴ δι' ἄμυναν κατὰ τεθωρακισμένων μονάδων.

δ) Ἡ π ε ρ ὶ τὸ Κ ι ρ κ λ ὰ ρ 'Ε λ ὶ φύσει ὀχυρὰ τοποθεσία.

ε) Ἡ π ε ρ ι ο χ ὴ Β ι ζ ύ η ς—Λ ο υ λ ὲ Μ π ο υ ρ γ ά ς. Ἡ ἐπ' αὐτῆς ἄμυνα θὰ ἔχη ἐπιβραδυντικὸν χαρακτῆρα μέχρι τῆς ὀργανώσεως ἀποφασιστικῆς ἀμύνης ἐπὶ

στ) τ ῆ ς π ε ρ ι ο χ ῆ ς Τ σ α τ ά λ τ ζ α ς ἀπὸ τῆς λ. Δέρκων μέχρι τοῦ Μπουγιοὺκ Τσεκμετζέ.

Ἅπασαι αἱ ἀναφερθεῖσαι ἀμυντικαὶ περιοχαὶ ἐξυπηρετοῦνται ἐκ τῶν μετόπισθεν ὑπὸ καλῶν συγκοινωνιῶν.

Δ) ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΑΠΟΒΑΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΑ ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

1) Ἀπὸ τὸν κόλπον Αἴνου μέχρι Ξηροῦ (ὄχι).

Ἄμυνα θὰ προβληθῇ ἐπὶ τῶν Νοτίων λοφίσκων τοῦ Τσατὰλ Τεπὲ καὶ τῶν Ἀν. ἀντηρίδων αὐτοῦ μέχρι τοῦ Κουρουντὰν Μπαλκάν.

Ἡ ἄμυνα θὰ ἔχῃ χαρακτῆρα ἐπιβραδυντικῆς ἐνεργείας διότι ἡ κατὰ τὸν ἄξονα αὐτὸν (παραλίας) δρᾶσις τοῦ ἐχθροῦ θὰ εἶναι μέρος σχεδίου ἐκτελέσεως συνδεδυασμένης ἐνεργείας ἐν τῇ κατευθύνσει Πέπλος – Ἕβρος – Ὕψαλα – Κεσσάνη – Ραιδεστός.

2) Εἰς ἀπόβασιν εἰς τὸν κόλπον Ξηροῦ ἡ ἄμυνα δύναται νὰ στηριχθῇ εἰς τὰ ὑψμ. Μασλὰκ ἢ καὶ ὑψμ. Ἑξαμιλίου.

Ε) ΑΞΩΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΑΡΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΠΡΟΠΟΝΤΙΔΟΣ

Ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ ἡ κατάληψις Ἐντιρνέ, Κιρκλὰρ Ἐλί, Τσορλοῦ. Ἀμυντικαὶ τοποθεσίαι περιορισμένου δυναμικοῦ εἰς τὰ Β τῶν λιμένων Ραιδεστοῦ, Ἡρακλείας, Σηλυβρίας, ὑψώματα.

I. ΑΜΥΝΑ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΩΣ

1) Ἡ τοποθεσία Ἀκὴ Μπαμπᾶ ὑψμ. Κριθιᾶς.
2) Ἡ τοποθεσία Γκαμπὰ Τεπέ, Κίλια.
3) Πληθὺς φυσικῶν τοποθεσιῶν δι᾽ ἄμυναν κατὰ βάθος.

II. ΑΜΥΝΑ ΣΤΕΝΟΥ ΕΛΛΗΣΠΟΝΤΟΥ

Ἡ παραβίασις τοῦ στενοῦ τούτου ἀποτελεῖ μίαν τῶν δυσχερερων ἐπιχειρήσεων ἀπαιτοῦσα συνδεδυασμένην ἐνέργειαν τῶν δυνάμεων ξηρᾶς, θαλάσσης καὶ ἀέρος.

Τὸ σύστημα γενικῆς ἀμύνης θὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὴν ὁσημέραι αὐξανομένην ἔντασιν ἐξοπλισμῶν διὰ νέων καὶ διαρκῶς τελειο-

ποιουμένων μέσων ἵνα ἐξουδετερώση τὴν δι' ἀναλόγων, προφανῶς, ὅπλων ἐπίθεσιν.

ΣΤΡΑΤ. ΑΞΙΑ ΕΔΑΘ

1) Ἡ Ἀν. Θράκη, ἀπωτάτη ἄκρα τῆς Εὐρώπης εὑρίσκεται πλησιέστερον πρὸς τὴν Ἀσίαν, Καύκασον, Αἴγυπτον. Ἕνεκα τούτου ἔχει μεγάλη στρατηγικὴν ἀξίαν.

2) Διὰ τῶν δύο χερσονήσων αὐτῆς (Βυζαντινῆς — Καλλιπόλεως) σχηματίζει μὲ τὴν Ἀσίαν δύο θαλάσσια στενὰ τὸ τοῦ Βοσπόρου καὶ τῶν Δαρδανελλίων, ἅτινα εἶναι αἱ κλεῖδες τῆς θαλασσίας ὁδοῦ ἀπὸ Εὐξείνου πρὸς Μεσόγειον καὶ τἀνάπαλιν. Ὁ κατεχων ταῦτα εἶναι Κύριος — ἐλέγχων ἢ ἀπαγορεύων — τῶν μεγάλων τούτων θαλασσίων ὁδικῶν ἀρτηριῶν.

3) Ἡ ἐκτεταμένη πεδινὴ ζώνη τῆς Ἀν. Θράκης, αἱ ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσαι πολλαὶ καὶ καλαὶ συγκοινωνίαι, σιδ]καὶ καὶ ὁδικαί, ἡ πληθὺς τῶν κατωκημένων τόπων, καὶ τὸ πλούσιον εἰς προϊόντα ἔδαφος ἐπιτρέπουν τὴν συγκέντρωσιν δυνάμεων, τὴν παραμονὴν δὲ μετακίνησιν καὶ κατεύθυνσιν αὐτῶν πρὸς πᾶσαν ζώνην ἐνεργείας τοῦ γειτονικοῦ Εὐρωπαϊκοῦ χώρου.

4) Διὰ τῆς Ἀν. Θράκης διέρχεται ἡ μεγάλη σιδηρὰ ἀρτηρία τοῦ σιδ]μου Εὐρώπης — Ἀσίας.

5) Παρὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐναερίων, ἰδίᾳ, μεταφορικῶν μέσων ἡ ἀξία τοῦ σιδηροδρόμου τούτου δὲν ἔχει μειωθῆ. Μία τῶν κυρίων αἰτίων τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου ὑπῆρξεν ἡ σιδηρ. γραμμὴ τῶν (7) ἑπτὰ ζωτικῶν «Β». Καὶ κατὰ τὸν Β' παγκόσμιον πόλεμον ὁ Χίτλερ ἀπέβλεψεν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ σιδηροδρόμου τούτου καὶ ἀφοῦ ἐπέτυχεν ὑπὲρ αὐτοῦ — μετὰ τὴν προσχώρησιν εἰς αὐτὸν τῆς Βουλγαρίας καὶ τὴν εὐμενῆ οὐδετερότητα τῆς Τουρκίας — τὰ «5Β», ἀπέβλεψε, διὰ στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ταυτοχρόνως διεξαχθεισῶν μὲ τὴν μάχην τῆς Κρήτης εἰς τὸ νὰ ἐξασφαλίση διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ Ἰράκ, καὶ τὰ ἕτερα 2Β.

6) Ὁ κύριος τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου ἔχει τὴν κυριαρχίαν καὶ τῆς Προποντίδος μὲ τὸ μέγιστον πλεονέκτημα τῆς ταχείας καὶ ἀσφαλοῦς μεταφορᾶς σημαντικῶν δυνάμεων ἐκ διαφόρων κέντρων παραλιακῶν τῆς Μικρασίας εἰς τοὺς ἀντιστοίχους λιμένας τῆς Ἀν. Θράκης.

7) Ἐξ ἄλλου ἐκ τῶν πολλῶν λιμένων τῆς Προποντίδος, ὁρμητηρίων ἢ ναυστάθμων θὰ δύναται στόλος νὰ δράση εἴτε πρὸς Εὔξεινον εἴτε πρὸς Αἰγαῖον ἔχων ἀσφάλειαν ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴν δρᾶσιν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ὑποβρυχίου ἢ ἐπιφανείας διὰ τῶν Στενῶν Βοσπόρου καὶ Δαρδανελλίων.

8) Ὁ κατέχων τέλος τὸ ΕΔΑΘ δύναται νὰ παρενοχλῇ σοβαρῶς τὰς συγκοινωνίας Καυκάσου — Δουνάβεως — Κεντ. Εὐρώπης.

Αἱ συγκοινωνίαι αὗται εἶναι ζωτικωτάτης σημασίας δι' ἓν Εὐρωπαϊκὸν θέατρον ἐπιχειρήσεων διότι δι' αὐτῶν τὰ πετρέλαια τοῦ Βακοὺ καὶ Βατοὺμ μεταφέρονται ἐκ Καυκάσου εἰς Εὐρώπην.

9) Ἡ Στρατηγικὴ ἀξία τῆς ὑγρᾶς λεκάνης τῆς Προποντίδος καὶ τῶν Στενῶν εἶναι μεγίστη διότι ἐξ αὐτῶν καὶ δι' αὐτῶν ὁρμώμενος στόλος ἐπιφανείας καὶ ὑποβρυχίων δύναται νὰ παρενοχλῇ καὶ ἀπαγορεύῃ ἀπολύτως τὰς συγκοινωνίας μέσῳ Εὐξείνου πρὸς Α Εὐρώπης.

10) Ὁ κατέχων τὸ ΕΔΑΘ στρατὸς ἔχει ἐξασφαλισμένην καὶ τὴν ἐπὶ μέρους τῆς Μικρασίας κυριαρχίαν.

Οὔτε εἶναι ἀσφαλής τις ἐν Μικρασίᾳ ὅταν ἔχει τὸν ἐχθρὸν εἰς Ἀν. Θράκην.

11) Πλὴν ὅμως καὶ ἄνευ τῆς περιοχῆς τῆς Μικρασίας ἥτις εὑρίσκεται ἔναντι τῶν χερσονήσων Βυζαντινῆς καὶ Καλλιπόλεως τὰ θαλάσσια στενὰ χάνουν τὴν στρατ. ἀξίαν αὐτῶν καὶ ἡ Στρατηγικὴ γενικῶς ἀξία τοῦ ΕΔΑΘ μειοῦται.

12) Οἱαιδήποτε ἐξελίξεις τῶν πολεμικῶν μέσων καὶ ἂν πραγματοποιηθοῦν καὶ ὁποιαδήποτε Στρατηγικὴ ἀντίληψις καὶ ἂν ἐπικρατήσῃ τὸ ΕΔΑΘ μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ δύο ἐξαιρετικῆς σημασίας Στρατηγικῶν σημείων (Στενῶν Βοσπόρου καὶ Ἑλλησπόντου) δὲν θὰ παύσῃ νὰ ἔχῃ ὕψιστην Στρατ. σημασίαν εἰς ἕνα πόλεμον διεξαγόμενον ὑπὸ μόνον συμβατικῶν ὅπλων.

ΑΜΥΝΑ ΤΟΥ ΣΤΕΝΟΥ ΕΛΛΗΣΠΟΝΤΟΥ

Τὸ στενὸν τοῦ Ἑλλησπόντου εἶναι μήκους 67 χλμ., πλάτους ἀπὸ 1,20 – 8 χλμ. καὶ βάθους ἀπὸ 31 – 404 μ. Μία μόνον ὕφαλος εἰς βάθος 2,70 μ. παρουσιάζεται πρὸ τοῦ Τσανὰκ Καλέ.

Δύο κύρια ρεύματα ἐμφανίζονται: τὸ τοῦ κατάρρου πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἀκτὴν — δεσπόζουσαν τῆς ἔναντι Ἀσιατικῆς δι' ὑψηλῶν

καὶ ἀποκρήμνων ἀκτῶν—καὶ τοῦ ἀνάρρου πρὸς τὴν 'Ασιατικὴν ἀκτήν, ἀσθενεστέρου ἀπὸ τὸ ἕτερον.

'Η ταχύτης τοῦ κυρίου ρεύματος εἶναι μεταβλητή, ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς ἰσχύος τοῦ πνέοντος ἀνέμου καὶ ἐκ τῆς ἑκάστοτε ποσότητος τῶν ὑδάτων ἅτινα χύνονται εἰς τὸν Εὔξεινον.

'Η ταχύτης τοῦ ρεύματος αὐτοῦ φθάνει ὡριαίως ἀπὸ 2,80—9 χλμ. ὁπότε ὁ διάπλους διὰ τὰ μικροῦ ἐκτοπίσματος πλοῖα εἶναι ἐξαιρετικῶς δυσχερής.

Λογῳ τῆς ἰδιορύθμου τοπογραφικῆς καὶ ὑδατοβυθομετρικῆς διατάξεως τῆς περιοχῆς τοῦ 'Ελλησπόντου μετὰ τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, ἡ παραβίασις τοῦ στενοῦ τούτου ἐκ τοῦ Αἰγαίου πελάγους πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ Μαρμαρᾶ, ἀποτελεῖ μίαν τῶν δυσχερεστέρων καὶ πλέον πρωτοτύπων ἐκ τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐπιχειρήσεων ἀποβάσεως μὲ συνδεδυασμένην ἐνέργειαν τῶν δυνάμεων ξηρᾶς, θαλάσσης καὶ ἀέρος.

Σχέδια διὰ τὴν λύσιν τοῦ ἀκανθώδους αὐτοῦ προβλήματος δυνατὸν νὰ ὑπάρξουν πολλά. 'Η ἐφαρμογὴ τούτου ἢ ἐκείνου θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς ἑκάστοτε τακτικῆς καταστάσεως καὶ δὴ ἐκ τῶν διατιθεμένων ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου κράτους ἢ συνασπισμοῦ κρατῶν, δυνάμεων.

Ἓν εἶναι πάντως ἀναμφισβήτητον: ὅτι ἡ παραβίασις τοῦ στενοῦ, ἵνα ἔχῃ πιθανότητας ἐπιτυχίας, πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ ἐπιτιθέμενος ἐξησφαλισμένην ὑπεροχὴν ὅπλων.

'Η ἄμυνα ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τοῦ ὑπερασπιζομένου τὸ θαλάσσιον στενὸν τοῦ 'Ελλησπόντου κατὰ τῆς προσπαθείας τοῦ ἐπιτιθεμένου θὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ κάτωθι μέσα:

1) ***'Εναντίον τοῦ στόλου***:

— Τὸ πυροβολικὸν τῶν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀκτῶν τοῦ 'Ελλησπόντου ὀχυρῶν.

— Κινητὰς πυροβολαρχίας ἐνεργούσας ἰδία ἀπὸ τῆς 'Ασιατικῆς παραλίας, ἐπιτρεπούσας τὴν εὔκολον κάλυψιν καὶ ταχεῖαν μετακίνησιν αὐτῶν.

— Τορπιλλοβλητικοὺς σωλῆνας τοποθετημένους κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν καὶ ἰδίᾳ εἰς περιοχὴν Τσανὰκ Καλὲ καὶ Κιλὶντ Μπάχρ.

— Τὸ πυροβολικὸν τοῦ στόλου ἀμύνης (πιθανῶς).

— Ναρκοπέδια θαλάσσης.

— Κινητὰς ἐπιπλεούσας τορπίλλας ἀφιεμένας νὰ παρασυρθοῦν

ὑπὸ τοῦ θαλασσίου ρεύματος πρὸς τὴν Νοτίαν ἔξοδον τοῦ στενοῦ.

—Ὑποβρύχια συρματοπλέγματα.

—Δίκτυον προβολέων.

2) *Ἐναντίον τῆς Ἀεροπορίας*

—Ὀργάνωσις θέσεων α]α πυροβολαρχιῶν.

—Ἐνεργὸς ἐπέμβασις τῆς ἀεροπορίας διώξεως

3) ***Ἐναντίον τοῦ Στρατοῦ.***

Ὀργάνωσις ἀμύνης Δυτικῶν ἀκτῶν καὶ Νοτίων τῆς χερσονήσου ὡς καὶ τῆς ἔναντι ξηρᾶς τῆς Μικρασίας συναποτελούσης μετὰ τῆς Καλλιπόλεως τὸ «στενὸν τοῦ Ἑλλησπόντου».

Τὸ σύστημα γενικῆς ἀμύνης θὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὴν ὁσημέρα αὐξανομένην ἔντασιν ἐξοπλισμοῦ διὰ νέων καὶ διαρκῶς τελειοποιουμένων ὅπλων, δεδομένου ὅτι ὁ ὑφιστάμενος ὀξὺς πολεμικοεπιστημονικὸς ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν ἰσχυρῶν κρατῶν τείνει εἰς τὴν «βελτίωσιν» τῶν ὅπλων μαζικῆς καταστροφῆς.

Τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου σήμερον καὶ διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν παραμένουν ἀνοχύρωτα κατεδαφισθέντων τῶν παλαιῶν φρουρίων.

Τὸ ἤδη ὑφιστάμενον καθεστὼς τῆς ἐλευθέρας ναυσιπλοΐας ἐρρυθμίσθη διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Μοντραὶ τὸ 1929.

Εἰς περίπτωσιν βεβαίως νέου πολέμου εὐχερὴς καὶ ταχυτάτη θὰ εἶναι ἡ ἐπανόπλησις αὐτῶν ὑπὸ τῆς κατεχούσης ταῦτα Τουρκίας.

Κατὰ τὸν Α΄ παγκόσμιον πόλεμον,(1914-18)ἡ Τουρκία ὡς γνωστὸν εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν, βομβαρδίσασα διὰ τοῦ στόλου της τὴν 30 Ὀκτωβρίου 1919 Ρωσικοὺς λιμένας τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἐπίσημος κήρυξις ὅμως τοῦ πολέμου ἐγένετο τὴν 6ην Νοεμβρίου.

Οἱ σύμμαχοι τὴν 3ην Νοεμβρίου ἐβομβάρδισαν διὰ μονάδων τοῦ στόλου των, ἐκ μακρᾶς ἀποστάσεως, ἄνευ οὐδενὸς ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ καὶ χωρὶς ἀποτέλεσμα, διὰ 100 βολῶν τὰς ἀσθενεῖς φρουρὰς τῶν Δαρδανελλίων, προξενήσαντες ἄλλως τε ἀσημάντους ζημίας εἰς αὐτά.

Τοῦτο ἤγαγε τοὺς Τούρκους ὁδηγουμένους ὑπὸ τὴν δραστηρίαν ἐπιτήρησιν τῶν Γερμανῶν (Limanvon Sanders καὶ ναύαρχον Von Usedon), νὰ σπεύσουν δραστηρίως εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν ὀχυρῶν

φρουρίων τῶν Δαρδανελλίων καὶ τοῦ 'Ελλησπόντου γενικῶς.

Οὕτω νέος σχετικῶς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος ὠργανώθησαν αἱ ακταὶ τοῦ 'Ελλησπόντου ὡς ἀκολούθως :

1) Ἀπὸ τῆς Νοτίας ἀκτῆς ('Ασιατικῆς) κατὰ μῆκος τῆς παραλίας

Τὸ Γ ε ν ὶ Σ ε χ ί ρ, τὸ 'Ο ρ χ α ν ι έ, τὸ Κ ο ὺ μ Κ α λ ὲ περὶ τὸ ἀκρωτήριον 'Αχίλλειον.'Εν συνεχείᾳ ἐντὸς τοῦ στενοῦ : ὁ Δάρδανος, τὸ Κ ε φ έ ζ, Χ α μ η δ ι έ, Τ σ α ν ὰ κ Κ α λ έ. 'Από τοῦ Τ σ α ν ὰ κ Κ α λ ὲ μέχρι τοῦ Π α γ α ρ ᾶ ὅπου τὰ κυρίως Σ τ ε ν ά, τὸ Τ σ ε μ ε ν ί κ τὸ Μ ε τ ζ η δ ιὲ καὶ πλεῖστα ὅσα μικρότερα ὀχυρὰ κατεσκευάσθησαν.

2) 'Ἀπὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς (χερσονήσου Καλ]λεως)

Τὸ 'Ε ρ τ ο γ ρ ο ὺ λ παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς "Ελλης, Σ ε ν τ ο ὺ λ Μ π ά χ ρ, 'Ε σ κ ὶ 'Ι σ α ρ λ ὶ κ. Μέχρι Κ ο ὺ μ Μ π ο υ ρ ν ο ῦ ὑπῆρχον πλεῖσται ὅσαι ἐνδιάμεσοι ἐγκαταστάσεις ἐξ ἐλαφρῶν κυρίως πυροβολίων· ἔναντι δὲ τοῦ Τ σ α ν ὰ κ Κ α λ ὲ τὰ Γ κ ι λ ν τ ὶ ζ καὶ Γ κ ι λ ὶ ν τ Μ π ά χ ρ.

Δέκα πέντε κινηταὶ πυροβολαρχίαι προσετέθησαν εἰς καλῶς καλυπτομένας θέσεις εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ πυρὸς πυροβόλων τῶν ὀχυρῶν τούτων. Αὗται ἐστρέφοντο κατὰ τῶν πλοίων. Πλὴν αὐτῶν πυρ|χίαι τῶν 0,75 καὶ 0,10 μὲ ἀποστολὴν τὴν ἀπαγόρευσιν ἀγρεύσεως τῶν ποντισθεισῶν ναρκῶν.

Τὸ ὅλον ἀμυντικὸν σύστημα ἐνισχύετο καὶ διὰ πολλῶν ναρκοπεδίων θαλάσσης.

Οἱ Σύμμαχοι ἤρχισαν τὴν ἐπιχείρησιν τὴν 6ην Φεβρουαρίου 1915 διὰ μ ό ν ο υ τ ο ῦ σ τ ό λ ο υ.

Αἱ κατὰ χρονικὰ διαστήματα γενόμενοι ἐξορμήσεις καὶ ἐνέργειαι τοῦ στόλου, κατέληγον πάντοτε εἰς ἀποτυχίαν μὲ ἀπωλείας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον σοβαρὰς τῶν συμμάχων, ἐνῶ ἡ Ρωσία ἐξ ἧς ἐζητεῖτο ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐνέργεια ἀντιπερασπισμοῦ εἰς τὸν Εὔξεινον συνεχῶς ἀνέβαλλε ταύτην. Οἱ σύμμαχοι βλέποντες τὸ μά-

ταῖον τῶν προσπαθειῶν τοῦ στόλου, ἀπεφάσισαν νὰ ἐνεργήσουν συνδεδυασμένην ἐνέργειαν ἀπὸ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς δι' ἐκστρατευτικοῦ σώματος, δι' ἀποβάσεως εἰς σημεῖα τῆς Καλλιπόλεως Ν καὶ Δ ἀκτῆς (ἀρχικῶς εἰς τὴν 'Ασιατικὴν ἀκτήν).

Ἡ ὅλη ἐπιχείρησις ἐκράτησεν ἐπὶ μῆνας διερχομένη φάσεις καὶ στάδια καθ' ἃ αἱ ἀπώλειαι τῶν συμμάχων ὑπῆρξαν τρομακτικαί.

Κατὰ Δεκέμβριον 1915 ἐγκατελείφθη καὶ τὸ τελευταῖον προγεφύρωμα τῶν συμμάχων ἐπὶ τῆς χερσονήσου Καλλιπόλεως.

ΜΕΡΟΣ Δ΄

ΚΥΠΡΟΣ

(Σχεδ. 17)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

Θέσις: Εἶναι νῆσος κειμένη εἰς τὴν 'Αν. λεκάνην τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Εὑρίσκεται 37 μίλια Ν τῆς Μικρασίας καὶ 56 μίλια Δ τῆς Συρίας. 'Εκ τῆς Αἰγύπτου κειμένης Ν αὐτῆς ἀπέχει 190 μίλια. 'Από δὲ τῆς Ρόδου, Δ αὐτῆς, 215 μίλια.

— Τὸ ΒΑ τμῆμα τῆς νήσου εἶναι λίαν ἐπιμήκης στενὴ σχετικῶς ὀρεινὴ ἐδαφικὴ λωρὶς ἥτις ἐν εἴδει χερσονήσου κατευθύνεται ἐκ ΝΔ πρὸς ΒΑ πρὸς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς 'Αλεξανδρέττας.

'Ως πρὸς τὸ μέγεθος ἡ Κύπρος εἶναι ἡ τρίτη κατὰ σειρὰν νῆσος τῆς Μεσογείου (μετὰ τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Σαρδηνίαν) καὶ κατά τ μεγαλυτέρα τῆς νήσου Κρήτης.

Ἔκτασις: Μάκρος τῆς νήσου 140 μίλια. Πλάτος 60 μίλια. 'Επιφάνεια 9.251 τετρ. χλμ.

Πληθυσμός: Κατὰ τὴν τελευταίαν στατιστικὴν τὴν δοθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἀνέρχεται εἰς 528.879 κατοίκους.

— Ἕ λ λ η ν ε ς : 416,986 ἤτοι τὸ 78,8 %.

— Τ ο ῦ ρ κ ο ι : 92,642 ἤτοι 17,5 %.

— Μ α ρ ω ν ῖ τ α ι , 'Α ρ μ έ ν ι ο ι , 'Ε β ρ α ῖ ο ι , Β ρ ε τ α ν ν ο ὶ τὸ 3,7 %.

Καθεστώς Βρεταννικῆς ἀποικίας. Διοικεῖται ὑπὸ «Κυβερνήτου» διοριζομένου ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Λονδίνου.

Προϊόντα : α) Γεωργικά : σῖτος, κριθή, ὄσπρια, ἔλαιον, ἐλαῖαι, γεώμηλα, φροῦτα ἄφθονα καὶ ποικίλα, οἶνος, χαρούπια, βάμβαξ.

β) Κτηνοτροφικά : Αἰγοπρόβατα, βόες, ἵπποι καὶ ὄνοι φημισμένοι διὰ τὸ γιγαντόσωμον αὐτῶν.

γ) Ὀρυκτά : Πυρῖτις, ἀμίαντος, χαλκός, μάρμαρα, γύψος.

Α. ΓΑΙΟΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ

Ι. ΟΡΕΟΓΡΑΦΙΑ

Ἡ χώρα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀρεινή. Κατὰ τὸ ΝΔ ἥμισυ αὐτῆς κατέχεται ὑπὸ ὀρέων. Τὸ ἀμέσως βορείως τμῆμα ἐδάφους εἶναι πεδινόν. Κατὰ τὸ βορειότερον ὅμως τμῆμα της εἶναι πάλιν ὀρεινή· καί :

α) Τὸ ΝΔ ἥμισυ τῆς νήσου καταλαμβάνει ὁ ἐπιβλητικὸς ὀρεινὸς ὄγκος τοῦ Τρόοδος τοῦ ὁποίου ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ Χιονίστρα (ὑψ. 1.952) εὑρίσκεται εἰς τὸ κέντρον περίπου τῆς ὅλης ὀροσειρᾶς.

— Ἐκ τῆς Χιονίστρας ἡ ὀροσειρὰ τοῦ Τρόοδος ἐπεκτείνεται πρὸς ΒΔ. Διὰ σειρᾶς ὅλης κορυφογραμμῶν συνεχῶς χαμηλουμένων φθάνει εἰς τὸ Ἀκρωτήριον Πόμος.

Αἱ κορυφαὶ αὗται τοῦ Τρόοδος φέρονται ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Ὄλυμπος, ὄρη τοῦ Κύκκου, ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῶν ὁποίων εἶναι τὸ «Θρονὶ τῆς Παναγιᾶς» (ὑψ. 1,415), Χορτερὴ (ὑψ. 1.214), Ἀκρωτήριον Πόμος.

— Ἐκ τῆς ὀροσειρᾶς Χορτερὴ (ὑψ. 1214) ἐκσπᾶται πρὸς ΝΔ διαδοχικὴ σειρὰ λόφων συνεχῶς χαμηλουμένη, ἥτις περὶ τὸ ὀρεινὸν χωρίον Στρουμπὶ ἀναστρέφεται πρὸς ΒΔ καὶ συνεχίζεται διὰ χαμηλῆς σειρᾶς λόφων, κατονομαζομένη δὲ ἐκ τῶν ὀνομασιῶν τῶν ἀντιστοίχων εἰς αὐτὰς χωρίων Κάθικας, Δρούσια, Ἀνδρολίκου. Διὰ τοῦ ὄρους Ἀκαμᾶς ἡ ὅλη ὀροσειρὰ καταλήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἀρναούτης (ὑψ. 277).

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀκρωτηρίων ἤτοι τοῦ Πόμος καὶ τοῦ Ἀρναούτη σχηματίζεται ὁ κόλπος Χρυσοχοῦς ἐν σχήματι ἡμικυκλίου μὲ τὸ κοῖλον ἐστραμμένον ΒΔ

Εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου αὐτοῦ εὑρίσκονται τὰ χωρία Ν ι ο-χ ῶ ρ ι, π ό λ ι ς Χ ρ υ σ ο χ ο ῦ ς.

—Ἐκ τῆς, δίκην κορυφῆς πολυεδρικῆς πυραμίδος τεμνομένης διὰ κατακορύφου ἐπιπέδου, κορυφῆς Χ ο ρ τ ε ρ ῆ ς κατέρχονται πρὸς τὴν θάλασσαν ἤτοι πρὸς Δ, ΒΔ, Β, ἐπιμήκεις ἀντηρίδες διαρρεόμεναι, ὡς αἱ ἀκμαὶ πυραμίδος, ὑπὸ πολυαρίθμων ρείθρων ὧν αἱ πηγαὶ εὑρίσκονναι παρὰ τὴν κορυφὴν Χ ο ρ τ ε ρ ή.

—Αἱ Β καὶ ΒΔ προσπτώσεις εἰς τὴν θάλασσαν τῶν ἀντηρίδων τούτων σχηματίζουν καὶ τὴν ΝΔ ἀκτὴν τοῦ κόλπου Μ ό ρ φ ο υ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ἡ Σ κ ά λ α Ξ η ρ ο ῦ, λιμὴν φορτώσεως μεταλλεύματος χαλκοῦ ἐκ τῶν Α τοῦ λιμένος καὶ τοῦ χωρίου Καραβοστάσι μεταλλείων.

—Ἐκ τῆς ὑψηλοτέρας ἐξ ἄλλου κορυφῆς Χ ι ο ν ί σ τ ρ α ς (1952) τοῦ ὄρους Τ ρ ό ο δ ο ς ἡ κορυφογραμμὴ συνεχίζεται πρὸς Α ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Μ α δ α ρ ή (ὑψ. 1618) Π α π ο ύ τ σ α (ὑψ. 1267) Μ α χ α ι ρ ᾶ ς (ὑψ. 1240) καὶ μέχρι τοῦ ΝΑ χαμηλοῦ ὄρους Σ τ α υ ρ ο β ο ῦ ν ι (ὑψ. 689), τοῦ ὁποίου αἱ ΒΑ, Α καὶ ΝΑ κλιτεῖς κατέρχονται μέχρι ἐκτεταμένης πεδιάδος, τῆς τῆς Μ ε-σ α ο ρ ί α ς.

Ἡ κατονομασθεῖσα κορυφογραμμὴ διαχωρίζει τὰ ὕδατα τοῦ Τρόοδος, ἅτινα τῶν μὲν Ν κλιτύων χύνονται εἰς τὸν κόλπον τῆς Χρυσοχοῦς, τὴν θάλασσαν τῆς Παμφιλίας καὶ τὸ Αἰγυπτιακὸν πέλαγος, τὰ δὲ τῶν ΒΔ, Β καὶ ΒΑ κλιτύων χύνονται ἀφοῦ διαβρέξουν τὴν πεδιάδα τῆς Μεσαορίας ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸν κόλπον Μόρφου ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἀμμοχώστου.

β) Εἰς τὸ Β τμῆμα τῆς νήσου Κύπρου καὶ ὕπερθεν μιᾶς λίαν ἐκτεταμένης παραλίας—ἐν σχήματι τόξου μεγάλης ἀκτίνος, μὲ τὸ κοῖλον πρὸς Β, ὅπερ κοῖλον σχηματίζει τὸν λίαν ἐπιμήκη αἰγιαλὸν τοῦ πελάγους τῆς Κιλικίας—ἐκτείνεται ἡ ὀροσειρὰ τοῦ ὄρους Π ε ν-τ α δ α κ τ ύ λ ο υ.

Αὕτη εἶναι λίαν ἐπιμήκης καὶ στενοῦ πλάτους ἐκτεινομένη ἐφ' ὅλου τοῦ μήκους της ὡς συνεχὴς σπονδυλικὴ στήλη, ἐνιαχοῦ καὶ μὲ ἀποκρήμνους πρὸς τὴν παραλίαν ἀκτὰς ἢ καὶ ὁμαλὰς προσπτώσεις.

—Τὸ Δ ἄκρον τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης σχηματίζει τὸ ἀ κ ρ ω-τ ή ρ ι ο ν Κ ο ρ μ α κ ί τ η (παρὰ τὴν μικρὰν χερσόνησον τοῦ ὁποίου ἐκτελοῦνται συνήθως τὰ γυμνάσια βολῆς τοῦ Ἀγγλικοῦ στρατοῦ Κατοχῆς), καὶ Α, τὸ ἀκρωτήριον Ἁ γ Ἀ ν δ ρ έ α ς τῆς Νήσου.

Πολλαὶ ὀνομασίαι χαρακτηρίζουν τὰς πολυαρίθμους κορυφὰς τῆς κορυφογραμμῆς ταύτης σπουδαιότεραι τῶν ὁποίων εἶναι ἡ Λ ά-

π η θ ο ς (ὑψ. 945), τὸ ὄρος Ἁ γ. Ἰ λ α ρ ί ω ν ο ς (μὲ ὑψηλοτέραν κορυφὴν τὴν κορυφὴν Ἰλαρίωνος). τὸ Π ε λ λ α π α ῖ σ ι ν (ὑψ. 955 ἐκ τοῦ Bella paese ὡραία χώρα) τὸ Μ α ῦ ρ ο ν ὄ ρ ο ς ἢ Κ α ν τ ά ρ α (ὑψ. 1092) καὶ παρ' αὐτὴν ἡ κορυφὴ Ἔ λ υ μ π ο ς.

Ἐκ ταύτης ἡ ὀροσειρὰ τοῦ Πενταδακτύλου συνεχίζεται πρὸς ΒΑ χαμηλουμένη συνεχῶς μέχρι τοῦ εἰς τὸ μέσον τῆς χερσονήσου Κ α ρ π α σ ί α ς ὄρους Π ά μ π ο υ λ ο ς (ὑψ. 364) ἔνθα σχηματίζει μετὰ τοῦ Α εὑρισκομένου ὄρους Ν ά γ κ ω μ η ς τὴν δ ι ά β α σ ι ν Ρ ι ζ ο κ α ρ π ά σ ο υ.

Εἰς τὰς ΝΔ κλιτεῖς τοῦ ὄρους Ν ά γ κ ω μ η ς εὑρίσκεται καὶ ἡ ὡραία κωμόπολις Ρ ι ζ ο κ ά ρ π α σ ο ν.

Διὰ τοῦ σχηματιζομένου ἐξ ἄλλου αὐχένος «Μπογάζι» ἢ «Τρύπα τοῦ βουνοῦ» μεταξὺ τῶν κορυφῶν Ἁγ. Ἰλαρίωνος καὶ Πελλαπαῖσιν διέρχεται ἡ ἁμαξιτὴ ὁδὸς ἀπὸ πρωτ. Λευκωσίας πρὸς τὴν παραθαλάσσιον κωμόπολιν Κ η ρ ύ ν ε ι α ν (Κερύνεια).

ΙΙ. ΠΕΔΙΑΔΕΣ

Μεταξὺ τῶν Ν κλιτύων τοῦ ὄρους, Πενταδακτύλου ὑψουμένου πρὸς Β ἐν εἴδει τείχους καὶ τῶν Β καὶ ΒΑ κλιτύων τοῦ ὄρους Τρόοδος ἐκτείνεται πεδιὰς ἧς τὸ μὲν δυτικὸν ὅριον εὑρίσκεται μέχρι τῆς ἐκτεταμένης παραλίας τοῦ κόλπου Μόρφου, τὸ δὲ Α καὶ Ν ἐπὶ τοῦ κόλπου Ἀμμοχώστου καὶ τοῦ κόλπου Λάρνακος (Κιτίου).

Ἡ πεδιὰς αὕτη ἔχει μῆκος 60 μιλ. ἀπὸ τοῦ κόλπου Μόρφου μέχρι τοῦ Ἀμμοχώστου καὶ μέσον πλάτος 12 μιλίων. Ὀνομάζεται δὲ Π ε δ ι ὰ ς Μ ε σ α ο ρ ί α ς.

Ἐν τούτοις ἐπεκράτησεν εἰς τὸν Κυπριακὸν λαὸν νὰ διακρίνεται ἡ ὅλη πεδιὰς μὲ τρεῖς ἰδιαιτέρας ὀνομασίας :

α) Π ε δ ι ὰ ς Μ ε σ α ο ρ ί α ς τὸ ἀπὸ κόλπου Λάρνακος —Ἀμμοχώστου μέχρι τῶν συνόρων τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας, πεδινὸν τμῆμα.

β) Π ε δ ι ὰ ς Λ ε υ κ ω σ ί α ς τὸ Δυτικῶς αὐτοῦ πεδινὸν ἔδαφος ἔνθα καὶ ἡ πόλις Λευκωσία πρωτεύουσα τῆς Κύπρου, μέχρι Ἀνατολικῶς τῆς κωμοπόλεως Μόρφου.

γ) Π ε δ ι ὰ ς Μ ό ρ φ ο υ τὸ Δυτικώτερον αὐτῆς ἔδαφος μέχρι θαλάσσης τοῦ ὁμωνύμου κόλπου.

—Γενικῶς τὰ ὄρη τοῦ Τρόοδος ἀπὸ τῶν ὀρέων τοῦ Κ ύ κ κ ο υ, τοῦ Ὀ λ ύ μ π ο υ, Χ ι ο ν ί σ τ ρ α ς καὶ Μ α δ α-

ρ ῆ ς εἶναι θαμνώδη, μὲ πυκνὴν βλάστησιν, ἀλλαχοῦ δὲ καὶ μὲ δάση ἐκ πευκώνων.

Ἐπὶ τῶν ὀρέων τούτων εὑρίσκονται ἀτραποὶ καὶ κρησφύγετα προσφερόμενα θαυμασίως διὰ κάλυψιν κινήσεων καὶ ἑλιγμῶν ὁμάδων ἀνταρτικῶν, δυναμένων δὲ ν' ἀνεφοδιάζονται εἰς τρόφιμα ἐκ τῶν πολλῶν ὀρεινῶν χωρίων τῆς περιοχῆς.

Τοῦτ' αὐτὸ εἰς μικροτέραν ὅμως δυνατότητα, δύναται νὰ λεχθῆ καὶ διὰ τὴν ὀροσειρὰν Μ α ύ ρ ο υ Ὄ ρ ο υ ς – Κ α ν τ ά ρ α ς ἢ Ἔ λ υ μ π ο ς τοῦ Πενταδακτύλου ἐξ ἧς δύνανται ν' ἀπειληθοῦν δι' ἐνεργειῶν δολιοφθορῶν αἱ ἐγγὺς αὐτοῦ εὑρισκόμεναι στρατιωτικαὶ ἐγκαταστάσεις τῆς Ἀμμοχώστου.

Εἰς τὸ ὄρος Καντάρα ὑπάρχουν δάση ἐξ ἐλαιώνων καὶ χαρουπιῶν, ἀλλὰ καὶ πευκόφυτα δάση διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἀτραποὶ καταλήγουν εἰς ἀσφαλῆ κρησφύγετα.

Αἱ ὑψηλότερρι κορυφαὶ Χιονίστρα – Ὄλυμπος τοῦ Τρόοδος διατηροῦν χιόνας κατὰ τὰ 3]4 τοῦ ἔτους.

III ΑΚΡΩΤΗΡΙΑ

Ἀκρωτήρια τῆς Κύπρου σχηματίζονται πολλὰ λόγω τῆς ἐδαφικῆς διαμορφώσεως τῆς νήσου.

Οὕτω εἰς τὸ βόρειον τμῆμα αὐτῆς καὶ ἐκ Δ πρὸς Α εἶναι:

— ***Ὁ Κάβο Ἀρναούτης***, μὲ ἀποτόμους ἀκτάς.
— ***Ἡ Μύτη Γερονήσου*** (Μούτη τοῦ Γερόνησου).
— ***Τὸ ἀκρωτήριον Κορμακίτης.***
— ***Πέτρες τῶν Νεραΐδων (Νεράδων)***.
— ***Πλακωτή.***
— ***Λευκὸ νησὶ*** (Λευκὸν Νησίν).
— ***Πρώτη Κεφαλή***.
— ***Ἀκρ. Ἁγίου Ἀνδρέα***, τὸ Ἀνατολικώτερον τῆς Νήσου.
— Εἰς τὸ Νότιον τμῆμα τῆς Νήσου καὶ ἐκ Δ πρὸς Α.
— ***Ἀκρ. Δρέπανον***.
— ***Ἀκρ. Ζέφυρος.***
— ***Ἄσπρον Ἀκρωτήριον.***

Ἐπὶ δὲ τῆς ΝΔ χερσονήσου Λεμεσοῦ, τ' ἀκρωτήρια:

— ***Ζεβκάριν*** (Ζευγάρι).
— ***Καβογάττα.***

Ἐν συνεχείᾳ ἔτι Ἀνατολικώτερον:

— ***Ἀκρ. τοῦ Κιτίου.***

— *'Ακρ. Πύλας.*
— *Κάβος τῆς Γρηᾶς* (*Ρηᾶς*).
— *'Ακρ. 'Ηλίας* περικλεῖον ἐκ Β τὸν κόλπον τῆς 'Αμμοχώστου.
— *"Ασπρο Νησὶ* ("Ασπρον Νησσίν).

IV *ΥΔΑΤΟΓΡΑΦΙΑ*

Α) ΠΟΤΑΜΟΙ

'Η νῆσος διαβρέχεται ὑπὸ πολυαρίθμων ρείθρων καὶ ποταμίσκων, ἁ τάντων πηγαζόντων ἐκ τῶν Ν καὶ Β ἀντηρίδων τῆς κυρίας ὁροσειρᾶς τοῦ Τρόοδος ἐκ τῆς ὁποίας, ὡς ἐκ κέντρου κύκλου κατευθύνονται ἀκτινοειδῶς καὶ διαυλακώνουν τὸ ἔδαφος τῆς νήσου χυνόμενοι ἐπὶ ἀκτῆς μεγάλου τόξου.

'Η πρὸς Β ὁροσειρὰ Π ε ν τ α δ α κ τ ύ λ ο υ ἀπαγορεύει τὴν εἰς τὸ Β τμῆμα τῶν ἀκτῶν τῆς νήσου ροὴν τῶν ὑδάτων τούτων.

Τὰ πλεῖστα τῶν ρείθρων αὐτῶν εἶναι κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας ξηραὶ κοῖται καὶ ἐπὶ χρονικὸν διάστημα ὅσον διαρκοῦν αἱ χιόνες τῶν ὀρέων τοῦ Τ ρ ό ο δ ο ς αἵτινες κυρίως τροφοδοτοῦν διὰ τῆς τήξεώς των εἰς ὕδωρ τοὺς ποταμούς.

Πλὴν τῶν χιόνων πολλαὶ πηγαὶ κείμεναι κυρίως εἰς τὰς Ν κλιτεῖς τοῦ Τ ρ ό ο δ ο ς εἶναι καὶ αἱ πηγαὶ μικρῶν ποταμῶν, τὸ ὕδωρ ὅμως αὐτῶν ἐλάχιστα χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τῶν ἀγροτῶν διὰ τὴν ἄρδευσιν τῶν ἐντατικῶς καλλιεργουμένων ἀγρῶν των.

"Ωστε ἐν τῇ κυριολεξίᾳ «ποταμὸς» δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Κ ύ π ρ ο ν.

Οἱ χείμαρροι οἱ ὁποῖοι διαυλακώνουν εἰς σημαντικὸν ἀριθμὸν τὸ ἔδαφος τῆς νήσου κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον λειψυδρεῖς ἔχουν τὰς πηγάς των κυρίως εἰς τὸ ὄρος "Ολυμπος τοῦ Τρόοδος. Σπουδαιότεροι εἶναι:

α) *'Ο Πεδιαῖος* (Πηδιᾶς) διερχόμενος ἐκ Λευκωσίας διασχίζει τὴν Μεσαορίαν καὶ χύνεται εἰς τὸν κόλπον τῆς 'Αμμοχώστου παρὰ τὴν Σαλαμῖνα.

Οὗτος συγκεντρώνει καὶ τὰ ὕδατα τῶν χειμάρρων τῶν Ν κλιτύων τοῦ Πενταδακτύλου.

β) *'Ο 'Ιδαλίας* μικρότερος τοῦ προηγουμένου συμβάλλων πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν πεδιάδα Μεσαορίας.

γ) ***Ὁ Κούρις*** πηγάζων ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἐπισκοπῆς, εἰς τὰς Νοτίας ἀκτὰς τῆς νήσου.

δ) ***Ὁ Βασιλοπόταμος*** πηγάζων ἐκ τῶν Ν ἀντηρίδων τῆς «Παπούτσας» καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸ Αἰγυπτιακὸν πέλαγος παρὰ τὸ χωρίον Ζύγιν.

ε) ***Ὁ Δκιαρῖζος*** ἐκ τῶν Ν κλιτύων τοῦ Ὄλυμπος ἐκβάλλων εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Παμφυλίας Δ τοῦ χωρίου Κούχλια.

στ) ***Ὁ «ποταμὸς τῆς Χρυσοχοῦς»*** ἐκβάλλων εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου κόλπου.

ζ) Οἱ μικροὶ χείμαρροι ***Ἀλοῦπος, Σεράχης, Ὀβγός, Ξερὴ τοῦ Κάμπου κλπ.*** χυνόμενοι εἰς τὸν κόλπον Μόρφου εἰς τὸ ΒΔ τῆς νήσου.

Β) ΛΙΜΝΑΙ

Ἀξία μνείας εἶναι ἡ Ν Ἀμμοχώστου «Παραλίμνη». Λιμνώδεις ἐκτάσεις εὑρίσκονται τόσον ΝΔ Λάρνακος ὅσον καὶ ΝΔ Λεμεσοῦ ὡς λιμνοθάλασσαι — ἁλυκαὶ τῆς νήσου.

Γ) ΛΙΜΕΝΕΣ

Ἀμμοχώστου. Ὁ κύριος λιμὴν τῆς νήσου εἰς τὰ Α αὐτῆς καὶ ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου κόλπου. Ὀνομάζεται καὶ Φαμαγκοῦστα. Εἶναι λιμὴν ἐμπορικὸς καὶ πολεμικὸς ἐν ταυτῷ, μὲ προβλῆτας προσορμήσεως καὶ ἀσφάλειαν τῶν πλοίων ἐκ τῶν καιρικῶν μεταβολῶν.

Διαθέτει καλὸν δίκτυον συγκοινωνιῶν ἐξ ἀσφαλτοστρωμένων ὁδῶν 1) κατὰ μῆκος τῆς παραλίας τοῦ κόλπου μέχρι τῆς κωμοπόλεως Ριζοκάρπασον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ ΒΑ ἀκρωτήριον τῆς νήσου Ἁγ. Ἀνδρέας.

2) Πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν εἰς τὴν πρωτ. Λευκωσίαν.

3) Πρὸς Λάρνακα — Λεμεσόν. Παρὰ τὸν λιμένα εὑρίσκονται αἱ κύριαι ἐγκαταστάσεις τῶν Ἀγγλικῶν δυνάμεων Κατοχῆς, ἀποθῆκαι ὑλικοῦ καὶ πάσης φύσεως στρατιωτικαὶ ἐγκαταστάσεις.

— Οἱ λιμένες Λάρνακος, Λεμεσοῦ, Πάφου, Κυρηνείας, εἶναι μικροὶ ἀσήμαντοι λιμένες μὴ διαθέτοντες μέσα τεχνικὰ κατάλληλα δι' ἐπιβίβασιν καὶ ἀποβίβασιν ὑλικῶν, δυνάμεων κ.λ.π. Εἶναι προσιτοὶ εἰς πλοῖα ἀναλόγως τῶν καιρῶν.

Ὁ λιμὴν Ξηροῦ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου Μόρφου χρησιμοποιεῖται ὡς «σκάλα» φορτώσεως μεταλλεύματος. Ὁ δὲ λιμὴν Μπορ-

γὰς εἰς τὴν Β παραλίαν τοῦ κόλπου Ἀμμοχώστου ἔχων προβλῆτα καλὴν χρησιμοποιεῖται ὡς ἐμπορικὸς ἀξιόλογος λιμὴν διὰ τὴν φόρτωσιν ἐμπορευμάτων μεταλλεύματος γύψου ὡς καὶ χαρουπίων καὶ ἐλαίου ἔχων παρ' αὐτὸν σημαντικὸν ἀριθμὸν ἀποθηκῶν, ἀποθηκεύσεως τοῦ χαρουπίου.

Δ) ΠΕΛΑΓΗ

Εἰς τὰ Β παράλια τῆς νήσου εἶναι τὸ πέλαγος τῆς Κιλικίας. Εἰς τὰ ΝΔ ἡ θάλασσα τῆς Παμφυλίας καὶ εἰς τὰ ΝΑ τὸ Αἰγυπτιακὸν πέλαγος

IV. *ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ*

α) *Ὁδικαί.*

Ἐκ τῆς πρωτευούσης Λευκωσίας ὑπάρχει πυκνὸν συγκοινωνιακὸν δίκτυον ὅπερ διασχίζει τὴν ὅλην νῆσον. Αἱ ὁδοὶ εἶναι κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῶν ἀσφαλτοστρωμέναι καὶ βαίνουν ὡς ἀκολούθως:

1) ***Λευκωσία — Κηρύνεια.*** Εἰς Κηρύνειαν εἶναι σήμερον τὸ Ἐπιτελεῖον τῶν κατὰ ξηράν, θάλασσαν καὶ ἀέρα Ἀγγλικῶν δυνάμεων μετὰ τὴν πρόσφατον ἐκδίωξιν τῶν Ἄγγλων ἐκ τοῦ Σουέζ.

Ἐκ Κηρυνείας παραλιακὴ ὁδὸς μέχρι Κορμακίτου πρὸς Δ καὶ Μιχαὴλ Ἀρχάγγελον πρὸς Α.

2) ***Λευκωσία — Λευκόνοικον — Λάπαθο — Μπογὰζ — Ριζοκάρπασον — Ἀκρ. Ἁγ. Ἀνδρέα.***

3) ***Λευκωσία — Ἀμμόχωστος*** καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Β εἰς Μπογὰζ καὶ ΝΔ εἰς Δεκέλειαν—ὅπου τὸ κεντρικὸν ἐργοστάσιον ἠλεκτροπαραγωγῆς τῆς νήσου—καὶ ἐν συνεχείᾳ Λάρνακα.

4) ***Λευκωσία — Πυργόγειον — Λάρνακα — Ζύγιν — Λεμεσός.*** Ἀπὸ Λεμεσοῦ πρὸς Β εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ Τρόοδος καὶ δι' αὐτῶν διὰ δύο κεντρικῶν ἀρτηριῶν πρὸς Λευκωσίαν.

Ἐκ Λεμεσοῦ πρὸς Ἐπισκοπὴν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Β διέρχεται διὰ τοῦ Ἀρμίνο—Σαλαμίου κατευθυνομένη πρὸς Ν εἰς Κτῆμα.

Ἀπὸ Κτῆμα—Στρουμπὶ—Χρυσοχοῦ καὶ ἐκεῖθεν παραλιακῶς εἰς Καραβοστάσι—Ξηρὸν—Μόρφου—Λευκωσίαν.

β) *Θαλάσσιαι.*

Κυριώτερος λιμὴν εἶναι ὁ τῆς 'Αμμοχώστου διὰ τοῦ ὁποίου ἐκτελεῖται ἡ ἐπικοινωνία τῆς νήσου μὲ τοὺς λιμένας ἐξωτερικοῦ.

γ) *'Αεροπορικαί.*

Κύριον ἀεροδρόμιον εἶναι τὸ παρὰ τὴν Λευκωσίαν τοιοῦτον Δ αὐτῆς. Τοῦτο εἶναι μέγα ἀεροδρόμιον πολιτικὸν καὶ στρατιωτικόν. 'Εσχάτως ἔχει κατασκευασθῆ Δ Λεμεσοῦ παρὰ τὴν 'Επισκοπὴν καὶ ἕτερον. 'Υπάρχει ὡσαύτως ἓν παλαιότερον κατασκευασθὲν παρὰ τὴν 'Αμμόχωστον (βοηθητικόν).

6. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ

'Η Κύπρος διαιρεῖται διοικητικῶς εἰς 6 ἐπαρχίας.

1) Λευκωσίας, 2) 'Αμμοχώστου, 3) Λάρνακος, 4) Λεμεσοῦ, 5) Πάφου, 6) Κηρυνείας. Εἰς ἑκάστην τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν ὑπάγονται αἱ κάτωθι πόλεις, κωμοπόλεις καὶ χωρία:

1) *'Επαρχία Λευκωσίας*

– Λευκωσία: (39.000 κάτοικοι). 'Έδρα τοῦ Κυβερνήτου, τοῦ 'Αρχιεπισκόπου, τοῦ Μουφτῆ καθὼς καὶ τῶν διοικητικῶν 'Αγγλικῶν 'Αρχῶν τῆς νήσου. Εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου πεδιάδος καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ χειμάρρου Πεδιαίου.

Τὸ μέγιστον τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι 'Έλληνες. Πρὸς Β τῆς πόλεως εὑρίσκεται ὁ σιδηρ. σταθμὸς τοῦ πάλαι ποτὲ σιδηροδρόμου 'Αμμοχώστου – Λευκωσίας – Μόρφου ὅστις σήμερον ἔχει ὑπὸ τῶν 'Άγγλων ἀχρηστευθῆ.

'Άλλαι κωμοπόλεις τῆς ἐπαρχίας: ἡ Κυθραία, Λουρουψίνα, 'Άνω καὶ Κάτω Ζώδκια, Παλαιοχῶρι Μόρφου.

2) *'Επαρχία 'Αμμοχώστου*

– 'Αμμόχωστος: (17.000 κάτ.) παρὰ τὸν ὁμώνυμον λιμένα ἔχοντα ζωηρὰν ἐμπορικὴν καὶ στρατιωτικὴν κίνησιν,

Τὸ Λ ε υ κ ό ν ο ι κ ο ν, Ρ ι ζ ο κ ά ρ π α σ ο ν, Δ α υ λ ὸ ς εἰς τὴν βορείαν ἀκτὴν τῆς νήσου.

3) *Ἐπαρχία Λάρνακος*

— Λάρναξ: (8.500 κάτ.) ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου κόλπου παρὰ τὸ ἀρχαῖον Κ ί τ ι ο ν. Δ ε κ έ λ ε ι α, Π ά ν ω καὶ Κ ά τ ω Λ ε ύ κ α ρ α, Ἀ ρ α δ ί π ο υ, Ἅ γ. Θ ε ό δ ω ρ ο ς.

4) *Ἐπαρχία Λεμεσοῦ*

— Λεμεσός: (23.500 κάτ.) Παλαιότερον ἐλέγετο Νεμεσὸς καὶ Νεάπολις: Π ά ν ω καὶ Κ ά τ ω Π ο λ ε μ ί δ ι α, Ἐ π ι σ κ ο π ή, Π ά χ ν α.

5) *Ἐπαρχία Πάφου*

— Κ τ ῆ μ α: (6.500 κάτ.). Τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι Μωαμεθανοί. Χερσαία πόλις μὲ ἐπίνειον τὴν Πάφον ἔχουσα μικρὸν ἀβαθῆ λιμένα. Σ τ ρ ο ῦ μ π ι — Κ ά θ ι κ α ς — Ἀ ν δ ρ ο λ ύ κ ο υ — Χ ρ υ σ ο χ ο ῦ — Ἀ ρ μ ί ν ο.

6) *Ἐπαρχία Κερυνείας*

— Κηρύνεια: (3.500 κάτ.) παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἅγ. Ἰλαρίων.

Λ ά π η θ ο ς, Π ά ν ω καὶ Κ ά τ ω Δ ί κ ω μ ο ν, Ἅ γ. Ἀ μ β ρ ό σ ι ο ς καὶ Π ε λ λ α π α ῖ σ ι ν ἔνθα ἡ ἱστορικὴ ὁμώνυμος Μονὴ καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ἀνακτόρων τῶν Βασιλέων τῆς Κύπρου ἐπὶ Λουζινιάν.

Β. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΙΣΙΣ

Ἡ μακραίων ἱστορία τῆς Κύπρου ἀνάγεται εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Ἀπὸ τῆς Παλαιολιθικῆς καὶ Νεολιθικῆς ἐποχῆς ἡ Κύπρος κατοικεῖται ὑπὸ λαῶν συγγενῶν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν φυλήν.

Οἱ *Φοίνικες* λαὸς ναυτικὸς καὶ ἐμπορικὸς ἦσαν οἱ πρῶτοι ἐπιδρομεῖς τῆς νήσου κατοικήσαντες εἰς τὰ Ν παράλια, εἰς τὸ Κίτιον, Ἀμαθοῦντα καὶ Πάφον.

Μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον πολλοὶ Ἐξ Ἑλλάδος Ἕλληνες ἦλθον καὶ ἐποίκησαν διάφορα μέρη τῆς νήσου. Οὕτω:

Ὁ Τεῦκρος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς νήσου Σαλαμῖνος ***Τελαμῶνος***, μὲ πολλοὺς ὀπαδούς του ἀφοῦ ἐξεδιώχθη ὑπὸ τοῦ πατρός του ἐκ Σαλαμῖνος ἦλθε τὸ 1184 π.Χ. καὶ ἔκτισε τὴν πόλιν Σαλαμῖνα γενόμενος βασιλεὺς αὐτῆς. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη οἱ ἀπόγονοί του ἐβασίλευσαν εἰς Σαλαμῖνα.

Ὁ Ἀγαπήνωρ ἀρχηγὸς ἀπὸ τὴν Ἀρκαδίαν ἦλθεν ὡσαύτως τὴν αὐτὴν ἐποχὴν εἰς Κύπρον καὶ ἔκτισε τὴν Νέαν Πάφον πρὸς Δ τῆς παλαιᾶς.

Πλὴν αὐτῶν ἦλθον μεταγενεστέρως οἱ ***Ἀργεῖοι*** κτίσαντες τὴν πόλιν Κούριον πλησίον τοῦ κόλπου Ἐπισκοπῆς (εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ π. Κούρι). Οἱ ***Σικυώνιοι*** κτίσαντες τοὺς Γόλγους πλησίον τοῦ Ἀθηαίνου.

Ὁ Λάκων Πράξανδρος ἔκτισε τὴν Κυρήνειαν καὶ Λάπηθον.

Ὁ Δημοφῶν υἱὸς τοῦ Θησέως ἔκτισε τὴν Αἴπειαν.

Ὁ Ἄλεδρος ἔγγονος τοῦ Θησέως τοὺς Χύτρους.

Οὕτω ὁ Ἑλληνικὸς ἀποικισμὸς τῆς Κύπρου ἔδωσε νέαν πνοὴν εἰς τὴν νῆσον. Σήμερον δὲ ἀκόμη διάφορα ἀντικείμενα καὶ καλλιτεχνικοὶ θησαυροὶ ἀνευρισκόμενα εἰς τοὺς ἀρχαίους τάφους ἀποκαλύπτουν τὴν ὕπαρξιν πνεύματος καθαρῶς Ἑλληνιστικῆς περιόδου ὅπερ πνεῦμα ἐχαρακτήριζεν ἕνα ἀδελφὸν πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν τὸν Κυπριακόν.

Σύμφωνα μὲ τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα διοικήσεως (ἀλλὰ καὶ διαιρέσεως) αἱ πόλεις τῆς Κύπρου ἀπετέλεσαν καὶ οὗται βασίλεια ἀνεξάρτητα. Αἱ πόλεις Σ α λ α μ ὶ ς, Κ ί τ ι ο ι, Ἀ μ α θ ο ῦ ς, Κ ο ύ ρ ι ο ν, Π ά φ ο ς, Α ἴ π ε ι α, Λ ά π η θ ο ς, Ἰ δ ά λ ι ο ν, Τ α μ α σ ό ς, Χ ύ τ ρ ο ι ἦσαν βασίλεια ὑπὸ ἰδίους βασιλεῖς ἕκαστον.

Ἡ Κύπρος ἐπὶ τῶν βασιλέων αὐτῶν ἦτο κραταιά. Πολλαὶ ἀποικίαι ἐκτίσθησαν εἰς τὰ Μικρασιατικὰ παράλια ὑπὸ Ἑλλήνων Κυπρίων ἐνῶ ὁ γλαφυρὸς τὴν πένναν Κύπριος ποιητὴς Σ τ α σ ῖ ν ο ς συνέθετεν εἰς ὑπερόχους στίχους τὰ «Κύπρια ἔπη» του.

Κατὰ τὸ 700π.Χ. ἡ Κύπρος ὑπετάγη εἰς τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ τὰ ἀνάκτορα τῆς Νινευΐ, πρωτευούσης τῶν Ἀσσυρίων, ἐκτίσθησαν διὰ ξυλείας τὴν ὁποίαν ὡς φόρον ὑποτελείας ἔστειλαν εἰς τὸν βασιλέα Ἀσσαραδὼν οἱ βασιλεῖς τῆς νήσου.

Ὁ Σόλων ἐπεσκέφθη τὸ 570π.Χ. τὴν Κύπρον συνθέσας θαυμά-

σιον ποίημα χάριν τοῦ βασιλέως τῆς Αἰπείας. Οὗτος πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀθηναίου σοφοῦ ἔκτισε νέαν πρωτεύουσαν τοὺς Σ ό λ ο υ ς παρὰ τὴν σημερινὴν κώμην Καραβοστάσι.

Οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Πέρσαι ὑπέταξαν κατόπιν κατὰ σειρὰν τὴν Κύπρον. Μετὰ τὰς ἥττας τῶν Περσῶν εἰς Σαλαμῖνα, Πλαταιὰς καὶ Μυκάλην οἱ Ἕλληνες ἀπεφάσισαν ν' ἀπελευθερώσουν μετὰ τῶν Ἰώνων καὶ τοὺς Κυπρίους ἀπὸ τὸν Περσικὸν ζυγόν.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Παυσανίας μὲ 80 πλοῖα κατέφθασε νὰ ἐκδιώξη τὸν Περσικὸν στρατὸν ἐκ τῆς Κύπρου. Ἀργότερον ὁ Ἀθηναῖος Κίμων ἐπολιόρκησε μὲ ἰσχυρὸν στόλον (450π.Χ.) τὸ Κίτιον. Καὶ ἐνίκησε μὲν ἀλλὰ λόγῳ τοῦ ἐπισυμβάντος θανάτου του ἡ νίκη δὲν ὡριστικοποιήθη καὶ οὕτω οἱ Κύπριοι παρέμειναν καὶ πάλιν ὑπὸ τοὺς Πέρσας.

Ὅταν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἐπολιόρκει τὴν Τύρον ἐδέχθη τὴν βοήθειαν τῶν Κυπρίων ἐξ 128 πλοίων χάρις εἰς τὴν ὁποίαν κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὴν ὀχυρὰν ἐκείνην πόλιν.

Ὁ Μέγας Ἕλλην ἐκτιμῶν τὴν ἀνδρείαν τῶν θαυμασίων ἐκείνων Κυπρίων πατριωτῶν ὄχι μόνον τοὺς ἀπέδωσε τὴν ἐλευθερίαν των ἀλλὰ διώρισε καὶ πλείστους ἐξ αὐτῶν εἰς ὑψηλὰς καὶ ἐμπιστευτικὰς θέσεις τοῦ στόλου, στρατοῦ καὶ εἰς διοικήσεις τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας κατελάμβανε.

Ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἡ Κύπρος ἔγινε μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ Ἀντιγόνου καὶ Πτολεμαίου, καὶ ἐπειδὴ οἱ βασιλεῖς τῆς Κύπρου ἔκλιναν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἀντιγόνου, ὁ Πτολεμαῖος (ὅστις κατεῖχε τὴν Αἴγυπτον) ἐπενέβη καὶ διὰ τῶν ὅπλων ἀπέσπασε τὴν Κύπρον ἀπὸ τοὺς «φιλο - Ἀντιγονικοὺς» βασιλεῖς διορίσας τὸν ἀδελφόν του Μενέλαον, Στρατηγὸν τῆς νήσου (317 π.Χ.). Ἀργότερον ἐκήρυξε «κτῆσιν του» τὴν Κύπρον καὶ κατέστησε τὸν Στρατηγὸν ἀδελφόν του διοικητὴν αὐτῆς.

Ἡ Κύπρος παρέμεινεν ὑπὸ τὴν δυναστείαν τῶν Πτολεμαίων ἀπὸ τοῦ 295 - 57 π.Χ. Αὕτη ἦτο καὶ ἡ χρυσῆ ἐποχὴ τῆς νήσου. Γράμματα, τέχναι, ἐμπόριον, γεωργία ἀνεπτύχθησαν εἰς τὸ ἔπακρον καὶ ἡ πλήρης εὐδαιμονία τῶν Κυπρίων ἦτο χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς χρηστῆς διοικήσεως τῶν Πτολεμαίων.

Ὁ Ρωμαῖος Κάτων κατέλαβεν αὐτὴν τὸ 57 π.Χ. λαφυραγωγήσας τοὺς καλλιτεχνικοὺς τῆς νήσου θησαυροὺς καὶ μεταφέρας μετ' αὐτοῦ πολλοὺς δούλους Κυπρίους εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Τὸ 45 μ.Χ. οἱ ἀπόστολοι Παῦλος καὶ Βαρνάβας (Κύπριος τὴν καταγωγὴν) ἐδίδαξαν καὶ κατήχησαν εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ τοὺς Κυπρίους καὶ ἐχειροτόνησαν τοὺς πρώτους ἐπισκόπους τοὺς ὁ-

ποίους τιμᾶ ἡ ἐκκλησία τῆς Κύπρου σήμερον ὡς Ἁγίους: Τὸν Τ υ χ ι κ ό ν, τὸν Λ ά ζ α ρ ον (τὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστηθέντα) τὸν Ἡ ρ α κ λ ε ί δ ι ο ν.

Ὅταν ἀργότερον ἐπανῆλθεν ὁ Βαρνάβας εἰς τὴν Σαλαμῖνα ἐφονεύθη διὰ λιθοβολισμοῦ ὑπὸ τῶν Ἑβραίων τῆς νήσου.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου θεωρεῖται διάδοχος τοῦ Βαρνάβα.

Τὸ 326 μ.Χ. ἐπεσκέφθη τὴν Κύπρον, ἐπιστρέφουσα εἰς Κων]πολιν ἐκ τῶν Ἁγ.Τόπων ἡ Ἁγία Ἑλένη. Ἡ δυσπραγία τὴν ὁποίαν εἶδεν εἰς τὴν Κύπρον ὡς ἐκ τῆς ἀφαιμάξεως τοῦ ἄλλοτε πλουσίου λαοῦ ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ Ρωμαίου δὲν τὴν ἄφησεν ἀσυγκίνητον. Ἅμα τῇ ἐπιστροφῇ της εἰς Κων]πολιν εἰσηγήθη εἰς τὸν υἱόν της Μέγαν Κων]τῖνον νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν νῆσον αὐτὴν τῆς Ἑλλ. Αὐτοκρατορίας. Ὁ Καλόκαφος ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος διοικητὴς τῆς νήσου ἐνδιεφέρθη τὰ μέγιστα διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν μέχρις ὅτου μεθυσθεὶς ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας του ἀπεστάτησεν, ἐπεδίωξεν ἡγεμονίαν τῆς νήσου ἀλλὰ συλληφθεὶς ἐθανατώθη.

Μέχρι τοῦ 7ου μ. Χ. αἰῶνος ἡ Κύπρος ὡς ἀναπόσπαστον μέρος τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας ἀπήλαυεν τ' ἀγαθὰ τῆς εὐημερίας καὶ ἐλευθερίας, ἀλλὰ νέοι ἐχθροὶ ἐμφανίζονται τώρα διὰ νὰ λεηλατήσουν καὶ κατακτήσουν τὴν νῆσον: οἱ Ἄραβες.

Αἱ ἐπιδρομαί των ἦσαν ἀλλεπάλληλοι καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις δὲν ἠδύνατο ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν ἀποτελεσματικὴν ἀντιμετώπισίν των.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Β' μετέφερε τὸ 648 μ. Χ. τοὺς Κυπρίους παρὰ τὴν Κύζικον τῆς Προποντίδος εἰς πόλιν ἣν ὠνόμασεν Νέαν Ἰουστινιανήν.

Εἰς τὴν νέαν των πατρίδα ἔμειναν οἱ Κύπριοι 7 ἔτη. Ἐξ αὐτῆς ἐπανῆλθον εἰς τὴν νῆσον των δι' ἀποφάσεως τοῦ Αὐτοκράτορος.

Συνεπείᾳ τῆς μετοικεσίας ἐκείνης ὁ Ἀρχιεπίσκοπος φέρει καὶ σήμερον ἀκόμη τὸν τίτλον «Ἀ ρ χ ι ε π ι σ κ ό π ο υ Ν έ α ς Ἰ ο υ σ τ ι ν ι α ν ῆ ς κ α ὶ π ά σ η ς Κ ύ π ρ ο υ».

Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Ἀράβων δὲν ὀλιγόστευσαν φυσικά. Πρὸς ἀπόκρουσίν των οἱ Κύπριοι ἐσχημάτισαν τὰ σώματα γενναίων πολεμιστῶν: τοὺς ἀπελάτας.

Ἀνδρειότερος ἐξ ὅλων ἦτο ὁ Δ ι γ ε ν ῆ ς. Ἀθάνατη ἡρωϊκὴ μορφή, τ' ἀνδραγαθήματα τῆς ὁποίας ἡ λαϊκὴ Μοῦσα ἐξύμνησε πολλαπλῶς.

Μέχρι τοῦ 964 μ.Χ. ἡ Κύπρος ὑπέφερεν ἀπὸ τὰς Ἀραβικὰς ἐπιδρομὰς τὰ πάνδεινα. Τότε ὅμως ὁ Αὐτοκράτωρ Νικηφόρος Φωκᾶς διὰ τοῦ στρατηγοῦ του Χαλκούτζη τὴν ἀπηλευθέρωσεν ὁριστικῶς καὶ τὴν ἐκράτησεν ὑπὸ τὴν στιβαρὰν διοίκησιν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους.

Ἀλλὰ ἦλθεν κατόπιν ἡ σειρὰ τῶν Σταυροφόρων. Οἱ «εὐγενεῖς» τῆς Δύσεως μὲ τὰ χριστιανικώτατα αἰσθήματα πλημμυρίζοντα τὰς θεοσεβεῖς ψυχάς των, μὴ ἀνεχόμενοι τὸ αἶσχος τῆς δουλείας τῶν Ἁγίων Τόπων ἀπεφάσισαν νὰ τοὺς ἀπελευθερώσουν ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς καὶ Τούρκους.

Ἑρμηνεύοντες τὴν θεοσέβειάν των κατὰ τὸ δοκοῦν καὶ συμφέρον αὐτοῖς ὑπῆρξαν οἱ ὠμότεροι τῶν κατακτητῶν, οἱ πλέον ἀχόρταγοι ἐκ τῶν αὐθεντῶν, οἱ πλέον βάρβαροι ποδοπατηταὶ τῆς ἠθικῆς, τῆς τιμῆς, τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων τῆς ὡραίας θρησκείας τοῦ Χριστοῦ. Ἀπ' ὅπου διήρχοντο ἄφιναν ἐρείπια, συμφοράς, πένθη καὶ θρήνους.

Ὅπως καὶ ἀπὸ τὰς λοιπὰς Βυζαντινὰς ἐπαρχίας, διῆλθον κα, ἐκ Κύπρου.

Τὸ 1191 ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ριχάρδος ὁ Λεοντόκαρδος συμμετέχων τῆς Γ' Σταυροφορίας καταληφθεὶς ὑπὸ τρικυμίας ἐνῶ διέπλεε τὸ Αἰγυπτιακὸν πέλαγος – ἐξ ἧς καὶ πλεῖστα πλοῖα του ἀπώλεσε – προσωρμίσθη μετὰ τῶν ὑπολοίπων εἰς Λεμεσόν. Ἐθεώρησε λοιπὸν καλὸν νὰ καταλάβῃ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τὴν νῆσον. Ἀφοῦ δὲ ἐλαφυραγώγησε τοὺς κατοίκους της συγκεντρώσας χρήματα καὶ καλλιτεχνικοὺς θησαυρούς, ἀνεχώρησε διὰ Συρίαν.

Τὸ ἑπόμενον ἔτος βλέπων ὅτι τοῦ ἦτο ἄσκοπος ἡ κατακράτησις τῆς νήσου, τὴν ἐπώλησεν ἀντὶ 100.000 βυζαντίων (300.000 λιρῶν) εἰς τοὺς Ναΐτας.

Αὐτὴ ἦτο ἡ πρώτη τῶν Ἄγγλων «ὄσφρησις» ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Μεγαλόνησον, ἡ ὁποία ἐνῶ δὲν τοὺς ἦτο ὡς κατάκτησις παρὰ εὔκολος λεία, τοὺς προσεπόρισε τεράστια ὑλικὰ κέρδη, εἰς παντὸς εἴδους λάφυρα (δούλους καὶ χρυσόν).

Ἔκτοτε οἱ Ἄγγλοι δὲν εἶχον καμμίαν ἄλλην σχέσιν πρὸς τὴν Μεγαλόνησον μέχρι τοῦ 1878 ὅτε τὴν ἐπαναποκτοῦν, δι' ἀπάτης.

Μετὰ τοὺς Ναΐτας εὑρέθη πρόθυμος ἄλλος ἀγοραστής: Ὁ Γάλλος Γουΐδος Λουζινιὰν ὅστις ἀφοῦ ἐμέτρησε τὰς 100.000 Βυζαντίους εἰς τοὺς Ναΐτας ἔγινε κύριος τοῦ οἰκοπέδου Κύπρου διότι αὐτὸ καὶ μόνον ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀντικείμενον ἀγοραπωλησίας, οὐχὶ βεβαίως καὶ ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις καὶ ψυχὴ ἑνὸς ὁλοκλήρου λαοῦ ὅστις ἐν τούτοις τὸ κατεῖχε ἀνέκαθεν ὡς κτῆμα του.

Οἱ Λουζινιὰν ἔμειναν κύριοι τῆς νήσου ἀπὸ τοῦ 1192 μέχρι τοῦ 1489.

Τὰ πάνδεινα ὑπέστη ὁ Κυπριακὸς λαὸς κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς Λουζινιανοκρατίας. Ἐπεχειρήθη πλειστάκις καὶ αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ τῆς πίστεώς του.

Ὁ Πάπας ἐπειγόμενος νὰ προσελκύσῃ εἰς τὸν καθολικισμὸν τοὺς Κυπρίους ἀπέστειλε Ἔξαρχον εἰς Κύπρον ὅστις ἐξήτησε νὰ ἐκλατινίσῃ βιαίως τοὺς ὀρθοδόξους ἐπισκόπους.

Μετεχειρίσθησαν δὲ οἱ καθολικοὶ τὸ ἑξῆς τέχνασμα: Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Σοφίας τῆς Λευκωσίας ἐκάλεσαν τοὺς ἀνωτέρους ὀρθοδόξους κληρικούς. Μετέβησαν οὗτοι ἀνύποπτοι. Ὡς ὅμως εἰσῆλθον, ἐκλείσθησαν αἱ πῦλαι. Οἱ Λατῖνοι ἐξήτησαν νὰ τοὺς χρίσουν διὰ μύρου Καθολικούς. Οἱ ὀρθόδοξοι κληρικοὶ ἀνθίσταντο πεισματωδῶς καλοῦντες εἰς βοήθειαν. Ὁ λαὸς ἀκούων ἔξωθεν τὰς φωνὰς ἐπενέβη καὶ ἀπηλευθέρωσε τοὺς ἱερωμένους του.

Τὸ 1489 ἐπὶ τῶν φρουρίων τῆς νήσου ὑψώθη τὸ Σύμβολον τοῦ Λέοντος τοῦ Ἁγίου Μάρκου καὶ τὴν κυριαρχίαν τῶν Λουζινιὰν ἀντεκατέστησεν ἡ τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας τῆς Βενετίας.

Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ μέχρι τοῦ 1570 ἡ Κύπρος ὑπὸ τοὺς Ἐνετοὺς ὑπέφερε περισσότερα ἐκείνων τῶν δεινῶν ἅτινα ἐδοκίμασε ἐπὶ Λεοντοκάρδου – Ναϊτῶν – δυναστείας Λουζινιάν.

Τὸ 1570 ὁ Σουλτᾶνος Σελὴμ ὁ Β΄ μὲ στόλον 360 πλοίων καὶ πολυάριθμον στρατὸν ἀπεβιβάσθη εἰς Κύπρον. Παρὰ τὴν ἀντίστασιν ἣν προέβαλον τὰ φρούρια τῶν πόλεων κατελήφθη τὸ πρῶτον ἡ Λευκωσία τὴν 9 Σεπτεμβρίου (τότε οἱ Τοῦρκοι μετέβαλον τὴν Ἁγίαν Σοφίαν εἰς τζαμίον).

Τὸ ἑπόμενον δὲ ἔτος καὶ ἡ Ἀμμόχωστος (1 Αὐγούστου 1571).

Τὴν κατάληψιν τῆς νήσου ἐπανηγύρισαν οἱ βάρβαροι διὰ σφαγῶν τοῦ πληθυσμοῦ, ἀτιμώσεων, λαφυραγωγήσεων, ἐξανδραποδισμοῦ κ.λ.π. τῶν κατοίκων. Οἱ Τοῦρκοι ἔδωσαν ἀνεξαρτησίαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν καὶ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἐχειροτονήθησαν νέοι ὀρθόδοξοι ἀρχιερεῖς ἐγκατασταθέντες ὁ μὲν Ἀρχιεπίσκοπος εἰς Λευκωσίαν, οἱ δὲ Μητροπολῖται εἰς Λάρνακα, Πάφον καὶ Κηρύνειαν. Ὁ πληθυσμὸς ὅμως τῆς νήσου ἀπεδεκατίσθη κυριολεκτικῶς ἐπὶ Τουρκοκρατίας, οὕτως ὥστε ἐνῶ τὸ 1480 ὑπελογίζετο εἰς 1 ἑκ. ψυχῶν, τὸ 1780 ἦτο μόλις 80.000

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821 δὲν ἄφησεν ἀσυγκίνητον τὸν Ἑλλη-

νικὸν Κυπριακὸν λαόν. Εἰς τὰς 19 Ἰουνίου 1821 ὅτε μετέβη ὁ Κανάρης γίνεται δεκτὸς μὲ ἀλλαλαγμοὺς χαρᾶς. Κατὰ τὴν μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀναχώρησίν του ἐκ τῆς νήσου τὸν ἀκολουθοῦν οἱ πρῶτοι Κύπριοι ἐθελονταὶ τῆς «Κ υ π ρ ι α κ ῆ ς φ ά λ α γ γ ο ς»

Οἱ Τοῦρκοι ἀντιληφθέντες τὸν ἀναβρασμὸν τῶν ψυχῶν τῶν Κυπρίων καὶ διὰ νὰ προλάβουν τὴν ἔκρηξιν καὶ ἐκεῖ ἐπαναστάσεως ἐξοντώνουν τοὺς ἡγέτας τοῦ Λαοῦ ἤτοι τὸν Ἀρχιεπίσκοπον καὶ τοὺς Μητροπολίτας.

Εἰς τὴν πλατεῖαν Σεραγίου τῆς Λευκωσίας ἀπεκεφαλίσθησαν τὴν 9 Ἰουλίου 1821 οἱ Μητροπολῖται: Π ά φ ο υ Χ ρ ύ σ α ν θ ο ς Κ ι τ ί ο υ Μ ε λ έ τ ι ο ς καὶ Κ η ρ υ ν ε ί α ς Λ α υ ρ έ ν τ ι ο ς, ὁ δὲ Ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανὸς ἀπηγχονίσθη ἐκ μίας συκαμηνέας ἔξωθεν τοῦ σεραγίου.

Ὁ ὑπέροχος Κύπριος Ἱεράρχης — Ἐθνάρχης εἶπεν εἰς τὸν Κιουτσοὺκ (*) Μεχμὲτ διοικητὴν τῆς Κύπρου: «Ὅταν ψηλὸ κοπῆ Καβάκι (Λεῦκα) τριγύρω του φυτρώνουν τρακόσα παραπούλια» (Κατὰ τὸν ποιητὴν Β. Μιχαηλίδην).

Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ὁ Τουρκικὸς ζυγὸς ἔγινεν ἠπιώτερος, εἰς τὴν νῆσον, παρεχωρήθησαν δὲ εἰς τὸν λαὸν δικαιώματά τινα αὐτοδιοικήσεως τῶν κοινοτήτων. Ἡ Τουρκικὴ αὐτακρατορία ἔβαινε πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου.

Οἱ Κύπριοι εἶχον κατορθώσει ν' ἀποκτήσουν ποίαν τινα ἀνεξαρτησίαν καὶ δὲν ἐφαίνετο μακρὰν ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἡ ἐλευθερία τῆς νήσου θὰ ἐπραγματοποιεῖτο ἀφοῦ ἡ φυσικὴ κληρονόμος τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, ἡ Ἑλληνικὴ θ' ἀνακτοῦσε μαζὶ μὲ τὰ Ἑλληνικὰ ἠπειρωτικά της ἐδάφη καὶ ὅ λ α ς τ η ς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ Ἀν. Μεσογείου. Ὅτε δὲ ἐξημέρωσεν ἡ εὐτυχὴς ἡμέρα διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν τὸ 1912 ἐνῶ ἀπηλευθερώθησαν ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ ἅ π α σ α ι αἱ νῆσοι ἔμειναν ἐν τούτοις ἀλύτρωτοι αἱ τῆς Δ ω δ ε κ α ν ή σ ο υ καὶ ἡ Κ ύ π ρ ο ς ἐπειδὴ

(*) Κιουτσοὺκ σημαίνει εἰς τὴν Τουρκικὴν μικρός. Κατὰ σύμπτωσιν «μικρὸς» εἶναι κι' ὁ σημερινὸς ἡγέτης τῆς Τουρκικῆς μειονότητος τῆς Κύπρου, ἀντάξιος τῶν μικροτήτων τοῦ συνωνύμου του τοῦ 1821 εἰς τὰς ἐκδηλώσεις, τὰ ἔργα καὶ τὴν ἐν γένει πολιτείαν του.

καὶ μόνον συνέπεσεν καὶ αἱ δύο νὰ εὑρίσκονται ὑπὸ πλέον «πολιτισμένους» κατακτητάς.

Διότι ἐπ' αὐτοῦ ἀκριβῶς ἐπλανήθη πλάνην οἰκτρὰν τὸ Ἔθνος καὶ ὁ Κυπριακὸς λαός: ἐχαιρέτισαν τὴν μεταβίβασιν τῆς Κύπρου εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐκ τοῦ «Τουρκικοῦ ζυγοῦ» τὸ 1878 ὡς ἀπαρχὴν τῆς ἐλευθερίας τῆς νήσου ἐνῶ ἡ κατοχὴ ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους δὲν ἐσήμαινεν ἄλλο τι παρὰ ὅτι θὰ ἦτο πολὺ μακρὰν ἡ ἡμέρα τῆς ἐπιστροφῆς τῆς Κύπρου εἰς τοὺς κόλπους τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΚΥΠΡΟΥ

Α΄ ΓΕΝΙΚΩΣ

Ἡ ὅλως ἐξαιρετικὴ στρατ. ἀξία τῆς Κύπρου ἔγκειται ἐν ὀλίγοις εἰς τρία π ρ α γ μ α τ ι κ ὰ γ ε γ ο ν ό τ α.

1. Ὅτι δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βάσις δι' ἐπιχειρήσεις ἀναλαμβανομένας μέσῳ τῆς Ἀνατολ. Μεσογείου κατὰ τῆς Μικρασίας, Καυκάσου, Ἀραβικοῦ κόσμου ἢ καὶ κατὰ τῆς Νησ. Ἑλλάδος.

2. Ὅτι ἀποτελεῖ ἓν προκεχωρημένον ὀχυρὸν = βάσιν, πλαγιοφυλάσσουσα τὴν μεγάλην θαλασσίαν ὁδὸν Γιβραλτὰρ — Μάλτας — Σουὲζ — Ἄντεν — Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ.

3. Εἶναι κρῖκος μιᾶς ἁλύσεως βάσεων: Γιβραλτὰρ — Μάλτα — Κύπρος — Ἀγγλικῶν σεϊχάτων Περσικοῦ (Κουβάϊτ - Μπαχρέϊν — Κατὰρ) εὑρισκομένων συμπτωματικῶς εἰς ἰσαπεχεῖς θέσεις καὶ εἰς κατ' εὐθεῖαν ἀπόστασιν 1000 μιλ. ἡ μία τῆς ἄλλης.

Ἡ στρατ. ἀξία τῆς νήσου Κύπρου κατὰ τὸ παρελθὸν ὑπέστη αὐξομειώσεις εἰς μίαν συμβατικὴν κλίμακα βαθμολογίας ἀναλόγως τῶν κρατουσῶν Διεθνῶν συνθηκῶν, τῆς διαφοροποιήσεως τῆς ἰσχύος τῶν Μεσογειακῶν δυνάμεων, τῆς τροποποιήσεως τῶν διοικητικῶν ὁρίων τῶν δυνάμεων τούτων καὶ τέλος ἐ κ τ ῆ ς ὁ σ η μ έ ρ α ι ἐ ξ ε λ ί ξ ε ω ς τ ῶ ν π ο λ ε μ ι κ ῶ ν μ έ σ ω ν κ α ὶ μ ε θ ό δ ω ν π ο λ έ μ ο υ.

1. ***Περίοδος ἀπὸ 1798.*** Ἡ Κύπρος διὰ τὴν Ἀγγλίαν οὐδὲν ἐνδιαφέρον παρουσιάζει οὔτε καὶ δι' ἄλλην μεγάλην Εὐρωπαϊκὴν δύ-

ναμιν. Ἐνσωματωμένη τότε ἀκόμη εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν εἶναι μία ἀσήμαντος νῆσος τῆς ἐπικρατείας τῶν Σουλτάνων.

Κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς Μ. Βρεττανίας καὶ τοῦ Ναπολέοντος οἱ Ἄγγλοι μὲ βάσιν κυρίως τὴν Μάλταν ἠδυνήθησαν νὰ προστατεύσουν τὸν Στρατηγικὸν χῶρον τῆς Αἰγύπτου καὶ ν' ἀνακόψουν τὴν πρὸς τὰς Ἰνδίας πορείαν τοῦ Μ. Ναπολέοντος.

Κατὰ τοὺς 17ετεῖς Ναπολεοντείους πολέμους ὁ Ἀγγλικὸς καὶ Γαλλικὸς πολεμικὸς ἀνταγωνισμὸς εἰς τὸ Θ.Ε. τῆς Μεσογείου δὲν ἀνεζήτησε βάσεις εἰς Κύπρον οὔτε ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς Σουλτάνους νὰ κάμη τις ἐκ τῶν δύο χρῆσιν τῆς νήσου διότι αὕτη οὐδὲν στρατηγικὸν πλεονέκτημα προσεπόριζεν εἰς τοὺς ἀντιμαχομένους. Τοῦ πρώτου ἀγωνιζομένου διὰ νὰ κρατήση τὴν ἀποικιακήν του αὐτοκρατορίαν, τοῦ δευτέρου διὰ νὰ καταλάβη ταύτην.

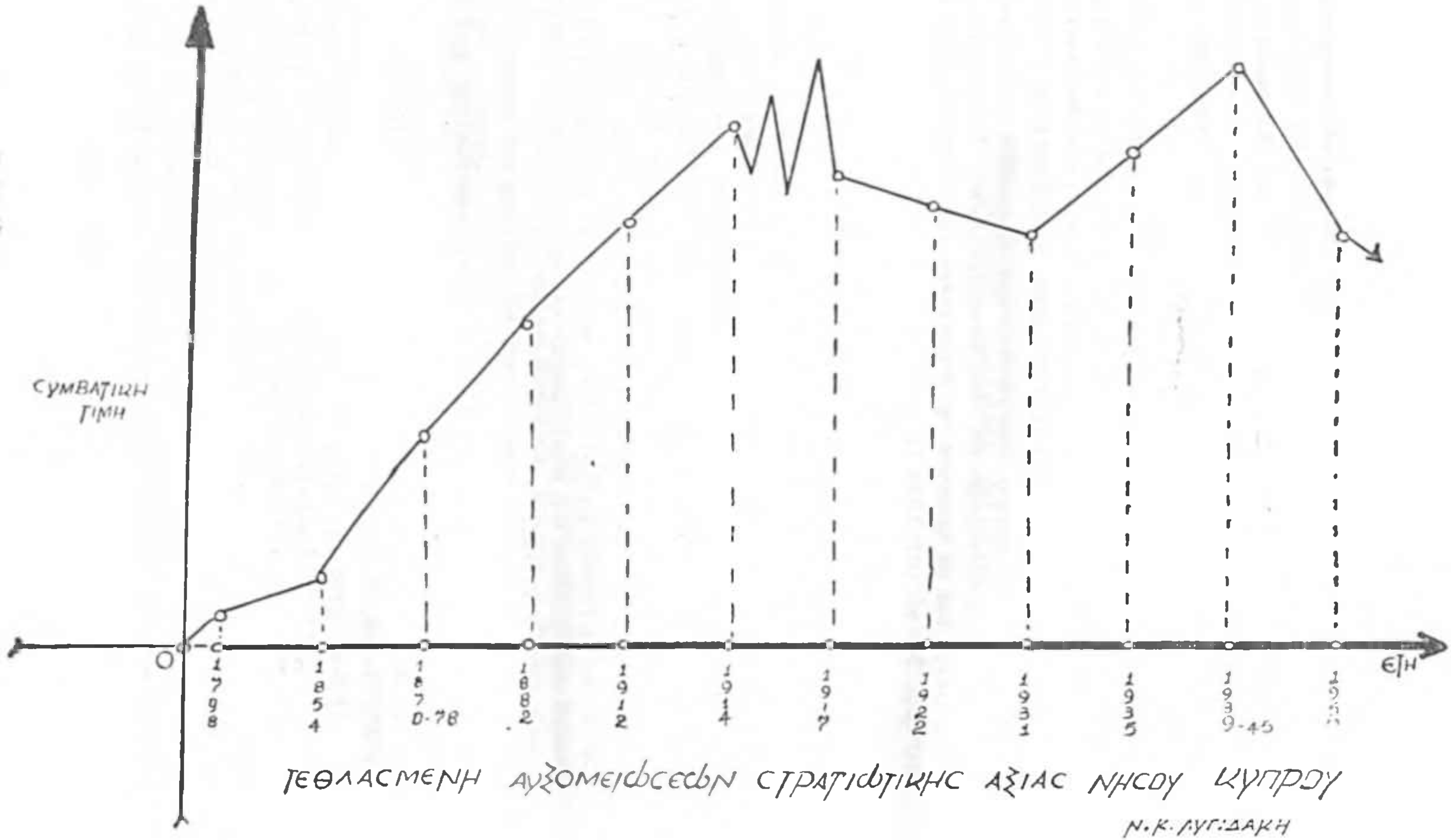
2. ***Τὸ 1854 ἡ Ρωσία ἐκδηλώνει τὴν τάσιν*** τῆς ἐφαρμογῆς τῆς διαθήκης τοῦ Μεγ. Πέτρου διὰ τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας καὶ τῆς καθόδου αὐτῆς εἰς τὴν Μεσόγειον, πλὴν ὅμως ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος τὴν ἀναγκάζει ν' ἀναστείλη πρὸς τὸ παρὸν τὰς ἐπιδιώξεις της.

Ἡ ἰδέα τοῦ Φερδινάνδου ντὲ Λεσσὲψ διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς διώρυγος, ἡ ἔγκρισίς της δὲ διὰ φιρμανίου τῆς 30ῆς Νοεμβρίου 1854 θορυβεῖ τὴν Ἀγγλίαν ἥτις ὑποκινεῖ καὶ ἐπηρεάζει τὸν Σουλτᾶνον εἰς τὸ νὰ μὴ ἐπιτρέψη τὴν κατασκευὴν τῆς διώρυγος. Παρὰ ταῦτα ἡ ἔναρξις τῶν ἐργασιῶν γίνεται ὀλίγον ἀργότερον. Ἡ Κύπρος ἀρχίζει ν' ἀποκτᾶ στρατ. ἀξίαν καὶ κινεῖ ζωηρὰν τὴν προσοχὴν τῆς τότε θαλασσοκρατείρας Ἀγγλίας.

3. ***Ἡ Κύπρος ἀπέκτησεν ἀξίαν ὡς βάσις στρατιωτικὴ ἀπὸ τοῦ 1869 — 1870*** διὰ τοὺς κάτωθι λόγους:

α) Διότι διὰ τῆς κατασκευῆς τῆς διώρυγος διηνοίγετο νέα ὁδὸς ἐκ τῆς Μεσογείου πρὸς Ἄντεν—Ἰνδίας.

β) Διότι μετὰ τὴν ἧτταν τῆς Γαλλίας ὑπὸ τῆς Πρωσίας κατὰ τὸ 1870 ἀνετράπη ἡ ἰσορροπία τῶν δυνάμεων ἐν Εὐρώπῃ. Ἡ φιλία μεταξὺ τῶν δύο Ἐθνῶν Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας μόλις τότε ἐπὶ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος Γ' ἤρχισε ν' ἀναπτύσσεται καὶ νὰ ἐμφανίζεται ὡς δύναμις δυαδικὴ εἰς νεοπαγῆ Ἀγγλογαλλικὸν συνδυασμόν. Διὰ νὰ καλλιεργηθῇ δὲ φιλικὸν αἴσθημα εἰς τοὺς δύο λαοὺς—καὶ ἰδία εἰς τὸν Γαλλικὸν ὅστις ἔτρεφε μέχρι τότε, τοὐλάχιστον, θανάσιμον ἔχθραν

ΣΥΜΒΑΤΙΚΗ ΤΙΜΗ
Ο
1798
1854
1870-78
1882
1912
1914
1917
1922
1931
1935
1939-45
ΕΤΗ
ΤΕΘΛΑΣΜΕΝΗ ΑΥΞΟΜΕΙΩΣΕΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ ΝΗΣΟΥ ΚΥΠΡΟΥ
Ν. Κ. ΛΥΓΙΔΑΚΗ

πρὸς τοὺς Ἄγγλους(*) – εἶχε καταβληθεῖ ἐπίπονος προσπάθεια ἐκ μέρους τῶν Ἄγγλων.

Μὲ τὴν ἐξασθένησιν ἑνὸς χθεσινοῦ συμμάχου ὅστις ἐκ τῆς ἥττης του εἶχε καταστεῖ ἀνυπολόγιστος, ἐπήρχετο ἀνατροπὴ τῶν Ἀγγλικῶν ὑπολογισμῶν. Ἡ ἧττα τοῦ 1870 εἶχεν ἀκόμη τὰ ἑξῆς ἐπακόλουθα:

– Τὴν ἐμφάνισιν εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν κονίστραν ἑνὸς νέου παράγοντος ἀσταθμίτου· καὶ τὸ χείριστον, ἐξαιρετικῶς ἰσχυροῦ (ὡς ἦτο ἡ ἕνωσις τῶν Γερμανικῶν κρατιδίων ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῆς Πρωσίας εἰς τὸ Β' Ράϊχ).

– Ἡ Ρωσία ἦτο ἀπερίσπαστος τώρα διὰ νὰ ἐφαρμόση τὰ σχέδιά της πρὸς διέξοδον εἴτε πρὸς Ἀτλαντικὸν διὰ τῆς Βαλτικῆς εἴτε πρὸς τὸν Περσικὸν κόλπον, εἴτε πρὸς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν διὰ τῶν Δαρδανελλίων καὶ τοῦ κόλπου τῆς Ἀλεξανδρέττας.

Ἡ Σουλτανικὴ Τουρκία, ὁ μέγας αὐτὸς παραλυτικὸς γέρων τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ κρατήση τὸ βάρος τῆς Ρωσικῆς πιέσεως. Καὶ ἂν εἰς τὴν Βαλτικὴν καὶ τὸν Περσικὸν κόλπον ἡ Ἀγγλικὴ Αὐτοκρατορία ἠδύνατο ν' ἀντιμετωπίση τὰ Ρωσικὰ ἰμπεριαλιστικὰ σχέδια θὰ ἦτο πολὺ δύσκολον νὰ τὸ πράξη ἔστω καὶ διὰ τῶν δραστηριωτέρων τονωτικῶν ἐνέσεων τὰς ὁποίας ἀπήτει ὁ ἀσθενὴς στρατιωτικὸς ὀργανισμὸς τοῦ παραλυμένου ἐκ τῆς μοιραίας παρακμῆς Ὀθωμανικοῦ κράτους.

Καὶ διὰ μὲν τὴν ἔξοδον τῆς Ρωσίας διὰ τοῦ Βοσπόρου εἰς τὰ Δαρδανέλλια κι' ἐκεῖθεν εἰς τὴν Μεσόγειον θὰ ἠδύνατο νὰ προβληθῆ ἀποτελεσματικὴ ἄμυνα ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς καὶ νησιωτικῆς Τουρκίας καὶ ἐπίθεσις ἐξ αὐτῶν εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ Ρωσικὸν ἔδα-

(*) Οἱ Γάλλοι μὲ γρόνθους ἐσφιγμένους ἀνεμιμνήσκοντο πάντοτε τὴν σκληρὰν διαγωγὴν τῶν Ἄγγλων ἔναντι τοῦ μεγαλυτέρου στρατιώτου των καὶ Αὐτοκράτορος Μ. Ναπολέοντος τοῦ ὁποίου ὑπῆρξαν «ἀπεχθεῖς» δήμιοι. Ὅτε δὲ ἡ Βασίλισσα Βικτωρία ἐπεσκέφθη τοὺς Παρισίους, πρώτη Ἀγγλὶς Βασίλισσα μετὰ τοὺς Ναπολεοντείους πολέμους εἰς ἐπίσκεψιν ἥτις εἶχε τὸν χαρακτῆρα ὅτι ἡ Ἀγγλία ἤρχετο διὰ τῆς Ἀνάσσης της πρώτη εἰς Παρισίους ὡσεὶ νὰ ἐζήτει ν' ἀποπλύνη τὸ αἶσχος διὰ τὸ σφᾶλμα τῆς νήσου Ἁγίας Ἑλένης, ἡ Βασίλισσα ἐζήτησε νὰ ἐπισκεφθῆ τὴν σορὸν τοῦ Μ. Ναπολέοντος ἥτις ἔκειτο εἰς τὸ μέγαρον τῶν Ἀθανάτων. Ὁ γηραιὸς πρίγκιψ Ἱερώνυμος Βοναπάρτης μικρότερος ἀδελφὸς τοῦ Μ. Ναπολέοντος ἠρνεῖτο νὰ δώση τὴν κλεῖδα διὰ ν' ἀνοίξη ἡ θύρα προκειμένου νὰ εἰσέλθη ὡς προσκυνήτρια μεταμελημένη ἡ Βικτωρία. Ἐχρειάσθη δὲ ἱκετευτικῶς ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν νὰ παρακαλέση τὸν θεῖον του ὁ Αὐτοκράτωρ Ναπολέων Γ' διὰ νὰ ἐνδώση ἐν τέλει οὗτος εἰς τὸ νὰ ἐπισκεφθῆ ἡ Ἀγγλὶς Βασίλισσα τὴν σορὸν τοῦ Μ. Στρατηγοῦ, ἀδελφοῦ του.

φος (Κριμαϊκός πόλεμος 1854). Διά τήν κάθοδον όμως εις 'Αλεξανδρέτταν μόνη ή Κύπρος θά ήδύνατο νά χρησιμεύση ώς μία θαυμασία βάσις, άσφαλιστική δικλείς πρός τήν Μεσόγειον.

'Η κατοχή τής Κύπρου ύπό τής Μεγ. Βρεττανίας θά άπέτρεπε τούς Ρώσους άπό τοῦ νά έπιχειρήσουν ποτέ τήν έκ τοῦ Καυκάσου — μέσω τῶν ύψπ. 'Αρμενίας πορείαν πρός 'Αλεξανδρέτταν — έξοδον εις Μεσόγειον, ένῶ έξ άλλου έδημιουργεῖτο εἷς ίσχυρός καί άσφαλής προμαχών διά τήν μεγάλην θαλασσίαν άρτηρίαν Γιβραλτάρ — Σουέζ — "Αντεν μέ άπόλυτον προστασίαν τοῦ στρατηγικωτέρου σημείου τής όδοῦ τής διώρυγος τοῦ Σουέζ.

'Ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος τοῦ 1878, ή ήττα τής Τουρκίας καί ή έπιχειρηθεῖσα άπόπειρα ύπό τῶν Ρώσων τής δημιουργίας διά τής συνθήκης τοῦ 'Αγίου Στεφάνου μιᾶς μεγάλης Βουλγαρίας ώς Ρωσικοῦ προτεκτοράτου άπεκάλυψε τήν σοβαρότητα τοῦ κινδύνου έκ τῶν Ρωσικῶν σχεδίων τά όποῖα ήσαν όμολογουμένως θρασύτερα παντός ύπολογισμοῦ. Κατεδείχθη ότι:

1) Αί Ρωσικαί βλέψεις έξικνοῦντο μέχρι τοῦ Αίγαίου καί τής 'Αδριατικής.

2) "Οτι οί Ρῶσοι θᾶττον ή βράδιον θά διέλυον τήν 'Οθωμανικήν αύτοκρατορίαν άναστυλώνοντες εις τά έδάφη της κράτη φίλα προσκείμενα εις αύτούς τῶν όποίων ένεφανίζοντο ώς προστάται διότι κατοικοῦντο ύπό όρθοδόξων λαῶν. Ούσιαστικῶς θά έδημιούργουν έπαρχίας Ρωσικάς όπως τήν Βουλγαρίαν, 'Αρμενίαν κλπ.

'Εξ άλλου ή συνθήκη τοῦ Βερολίνου έπανέξεεν τό σπουδαῖον καί δυσεπίλυτον πρόβλημα, τό περίφημον άνατολικόν ζήτημα.

'Από τής έπομένης τής συνθήκης τοῦ Βερολίνου ή Κύπρος άπέκτα μεγίστην άξίαν στρατηγικήν ή δέ κατοχή της ύπό τής 'Αγγλίας έθεσε φραγμόν εις τά ίμπεριαλιστικά Ρωσικά σχέδια, διότι διά τής μεταξύ Τουρκίας καί 'Αγγλίας συνθήκης τοῦ 1878 συνωμολογήθη όπως: ή Μ. Βρεττανία παρέχη τήν ένοπλον αύτής βοήθειαν ώς σύμμαχος τοῦ Σουλτάνου έναντίον τής Ρωσίας έφ' όσον αύτη θά κατεῖχε τό Βατούμ, τό 'Αρδαχάν καί τό Κάρς ή θά έπεζήτη έν τῷ μέλλοντι τήν κατάκτησιν καί άλλων Τουρκικῶν έδαφῶν.

4. ***Διά τής καταλήψεως τό 1882*** τής Αίγύπτου ύπό τής 'Αγγλίας ή Κύπρος άποκτᾶ μεγάλην στρατιωτικήν άξίαν.

5. ***'Η 'Αγγλία μέχρι τοῦ 1911 — 12 ούδεμίαν δύναμιν εἶχεν άντίπαλον σοβαρόν εις τό νευραλγικόν τοῦτο τής ύδρογείου τμῆμα ήτοι τήν Μεσόγειον.***

'Ο πόλεμος ὅμως μεταξὺ 'Ιταλίας – Τουρκίας ἐδημιούργησε μίαν νέαν μεγάλην ἀποικιακὴν δύναμιν εἰς τὴν Μεσόγειον, τὴν 'Ιταλίαν.

Διὰ τῆς καταλήψεως ὑπ' αὐτῆς τῆς Τριπολίτιδος, τῆς Λιβύης καὶ τῆς Δωδεκανήσου ἐτοποθετεῖτο εἷς βρόγχος εἰς τὸν λαιμὸν τῆς 'Αγγλικῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὴν Μεσόγειον, διότι αἱ 'Ιταλικαὶ βάσεις εἰς τὴν 'Αν. Μεσόγειον ἐδημιούργουν ἀπειλὴν εἰς τὴν διώρυγα τοῦ Σουέζ, τὰ δὲ νέα ὅπλα – ἐμφανιζόμενα τὸ πρῶτον τότε – τὸ ὑ π ο β ρ ύ χ ι ο ν καὶ ἀ ε ρ ο π λ ά ν ο ν θὰ ἠδύναντο ἐκ τῶν βάσεων τῆς Δ ω δ ε κ α ν ή σ ο υ, τῆς Ν τ έ ρ ν α ς, τῆς Β ε γ γ ά ζ η ς νὰ προσβάλουν τὸ λιμένα 'Αλεξανδρείας καὶ τὴν διώρυγα τοῦ Σουέζ.

'Εξ ἄλλου ἡ νίκη τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν τοῦ 1912 καὶ ἡ ἐπέκτασις αὐτῶν, αἱ διαφορετικαὶ τάσεις προσανατολισμοῦ ἐξωτ. πολιτικῆς ἑκάστου ὡς καὶ ἡ ἐξαφάνισις τῆς φίλης τῶν Ἄγγλων Τουρκίας ἀπὸ τὸ Βαλκανικὸν προσκήνιον, δημιουργοῦν ἀβεβαιότητα καὶ καθιστοῦν ὁμοίως ἀστάθμιτον καὶ ἐρωτηματικὸν τὸν παράγοντα «Βαλκανικὴ χερσόνησος». Κατὰ συνέπειαν ἡ Κ ύ π ρ ο ς καθίστατο διὰ τὴν 'Αγγλίαν β ά σ ι ς σ τ ρ α τ ι ω τ ι κ ὴ ἐ κ τ ῶ ν ὑ ψ ί σ τ η ς σ η μ α σ ί α ς τ ῆ ς Μ. Β ρ ε τ τ α ν ί α ς καὶ ἴσου βαθμοῦ μὲ τὸ Γιβραλτὰρ καὶ τὴν Μάλταν.

Διότι ἐπὶ τῶν τριῶν τούτων 'Αγγλικῶν στρατηγικῶν σημείων τῆς Μεσογείου ἐστηρίζετο ἡ 'Αγγλικὴ κυριαρχία εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ δι' αὐτῶν ἐξησφαλίζετο ἡ κυρία θαλασσία ἀρτηρία 'Ατλαντικοῦ – Γιβραλτὰρ – Μεσογείου – Σουὲζ – 'Ινδικοῦ ὠκεανοῦ.

6. ***Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ α' παγκοσμίου πολέμου 1914 – 18*** ἡ Στρατ. κατάστασις εἰς τὴν 'Αν. λεκάνην τῆς Μεσογείου παρουσιάζετο ὡς ἀκολούθως:

– 'Η 'Ιταλία σύμμαχος τῶν κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν ἀλλὰ μὴ ἐμπόλεμος ἐπὶ τοῦ παρόντος ἦτο μιὰ δεδηλωμένη ἀπειλὴ τόσον ἕνεκα τῶν μ η τ ρ ο π ο λ ι τ ι κ ῶ ν β ά σ ε ω ν αὐτῆς, ὅσον καὶ τῶν τῆς Δ ω δ ε κ α ν ή σ ο υ, Ν τ έ ρ ν α ς, Β ε γ γ ά ζ η ς κατὰ τῶν γραμμῶν συγκοινωνιῶν τῶν Συμμάχων τῆς 'Αντάντ εἰς τὴν Μεσόγειον.

– 'Η Τουρκία, τύποις οὐδετέρα, ἀπέκλεινε συμπαθῶς πρὸς τὰς κεντρικὰς αὐτοκρατορίας. 'Η Τουρκικὴ αὐλ͂ρία ἐξετείνετο τότε ἀπὸ τῶν Δαρδανελλίων καὶ τῶν Μικρασιατικῶν παραλίων καὶ τῶν τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης. μέχρι τῆς Αἰγύπτου.

'Η ἀβεβαιότης περὶ τῶν προθέσεων 'Ιταλίας καὶ Τουρκίας ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀδυναμίαν τῶν συμμάχων τῆς 'Αντάντ Ρώσων

ν' ἀναλάβουν σοβαρὰν πολεμικὴν ἐπιχείρησιν κατὰ τῶν Τούρκων ἐὰν οὗτοι ἐξήρχοντο εἰς πόλεμον, κατέστησεν ἐπισφαλῆ τὴν θέσιν τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, ἡ ἀποτελεσματικὴ προστασία τῆς ὁποίας θὰ ἐπετυγχάνετο μόνον ἐὰν κατήχοντο ἰσχυρῶς αἱ βάσεις τῆς Μάλτας, Αἰγύπτου καὶ Κύπρου.

Κατὰ συνέπειαν ἡ στρατ. ἀξία τῆς Κύπρου κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ α' παγκοσμίου πολέμου ἦτο μ ε γ ί σ τ η.

Ἐκ τοῦ μεγίστου ὅμως αὐτοῦ βαθμοῦ κ α τ έ π ε σ ε παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν καίτοι ἡ Τουρκία ἐξήρχετο εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Δυτικῶν συμμάχων, ἀπὸ μ ό ν ο υ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ Ἰταλία ἐξήρχετο ἀργότερον 1915 (16 Ἀπριλίου) εἰς τὸν πόλεμον εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Ἀντάντ· ὅπερ ἐσήμαινεν ὅτι αἱ βάσεις Δ ω δ ε κ α ν ή σ ο υ, Ν τ έ ρ ν α ς, Β ε γ γ ά ζ η ς ἔπαυον νὰ εἶναι ἐχθρικαὶ φωλεαὶ καὶ ὁρμητήρια διὰ τὸν ἐνεργοῦντα εἰς τὴν Ἀν. Μεσόγειον καὶ δὴ εἰς δύο ζωτικώτατα μέτωπα, τῆς Κ α λ λ ι π ό λ ε ω ς καὶ Π α λ α ι σ τ ί ν η ς συμμαχικὸν στρατόν.

— Τὸ ὅτι δὲ ἡ Κύπρος ἔπαυσε νὰ εἶναι ζωτικῆς σημασίας βάσις διὰ τὴν Ἀγγλίαν τὴν περίοδον ἐκείνην ἤτοι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1915 (ὅτε δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐξέλθει ἐπισήμως ἡ Ἰταλία εἰς τὸν πόλεμον εἶχεν ὅμως παρασκηνιακῶς ἀποσαφηνίση τὴν θέσιν της καὶ εἶχε συνεννοηθῆ ἐπὶ τοῦ χρόνου ἐξόδου μετὰ τῆς Ἀντάντ προδίδουσα φυσικὰ τὴν τριμερῆ μετὰ τῶν 2 κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν συμμαχίαν της) ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Ἀγγλία, ὡ ς γ ν ω σ τ ό ν, π ρ ο σ έ φ ε ρ ε ν ε ἰ ς τ ὴ ν Ἑ λ λ ά δ α τ ὴ ν Κ ύ π ρ ο ν τ ὸ ν Φ ε β ρ ο υ ά ρ ι ο ν 1915 ὑ π ὸ τ ὸ ν ὅ ρ ο ν ἡ Ἑ λ λ ὰ ς ν ὰ ἐ δ έ χ ε τ ο ν ὰ σ υ μ μ ε τ ά σ χ η ε ἰ ς τ ὴ ν ἐ κ σ τ ρ α τ ε ί α ν τ ῶ ν Δ α ρ δ α ν ε λ λ ί ω ν π α ρ ὰ τ ὸ π λ ε υ ρ ὸ ν τ ῶ ν σ υ μ μ ά χ ω ν.

Ἡ ἑκουσία αὐτὴ προσφορὰ τῶν Ἄγγλων πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐσήμαινεν ὅτι ἡ στρατιωτικὴ ἀξία τῆς Κύπρου ἦτο συνυφασμένη μὲ τὴν στρατ. ἀξίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς λεκάνης τοῦ Αἰγαίου καὶ συνεπῶς ἐὰν ἡ Κύπρος περιήρχετο εἰς φ ι λ ι κ ὴ ν καὶ σ ύ μ μ α χ ο ν Ἐ π ι κ ρ ά τ ε ι α ν ὡ ς ἡ Ἑ λ λ ὰ ς τ ῆ ς ὁ π ο ί α ς ἐ π ε ζ η τ ε ῖ τ ο κ α ὶ ἐ π α ζ α ρ ε ύ ε τ ο ἡ συμμαχία διὰ τῆς προσφορᾶς τῆς Κύπρου, τότε διὰ τὴν Ἀγγλίαν οὐδεμίαν ἰδιάζουσαν σημασίαν ἀπὸ στρατ. πλευρᾶς εἶχεν ἡ Κ ύ π ρ ο ς.

Ἐν ἄλλοις λόγοις ***ὡμολογεῖτο ἐμμέσως ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ὅτι, Κύπρος χωρὶς φίλην Ἑλλάδα εἶναι ἄνευ οὐδεμιᾶς στρατ. ἀξίας δι' αὐτούς.***

7. ***Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν περίοδον τοῦ 'Ελληνικοῦ διχασμοῦ***, μὲ τὰς ἑκάστοτε διακυμάνσεις τῆς 'Ελληνικῆς πολιτικῆς ἐπὶ ἓν ἔτος μέχρι τῆς δημιουργίας τοῦ Μακεδονικοῦ μετώπου εἰς Θεσσαλονίκην ἡ στρατ. ἀξία τῆς Κύπρου αὐξομειοῦται ἀναλόγως τῶν ἐνδείξεων αἵτινες ***ἀπεσαφήνιζον ὑπὲρ ἢ κατὰ τῶν συμμάχων τὴν στάσιν τῆς 'Ελλάδος.***

'Η ἔξοδος τῆς 'Ελλάδος ἐν τέλει εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων τὸ 1917 καθιστᾶ ἥσσονος στρατ. ἀξίας τὴν Κύπρον διὰ τὴν συμμαχικὴν παράταξιν ἡ ὁποία, ἐκτὸς τοῦ ὅτι διαθέτει ***τώρα καὶ τὰς βάσεις τῆς 'Ελλάδος καὶ Κύπρου, ἔχει καὶ τὸν συμπαγῆ 'Ελληνικὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου φιλικόν, σύμμαχον ἐνσυνείδητον καὶ πολύτιμον.***

8. ***Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου καὶ κατὰ τὸ 1922***, ἡ κατάστασις εἰς τὴν Μεσόγειον διαμορφοῦται ὡς ἀκολούθως:

– 'Η 'Ιταλία μία μεγάλη Μεσογειακὴ καὶ ἀποικιακὴ ἀφρικανικὴ δύναμις μὲ συχνοτέρας ἐμφανίσεις, μᾶλλον ὀχληράς, τῆς 'Ιταλικῆς σημαίας εἰς τὸν δίαυλον τοῦ Σουέζ.

– 'Η Γαλλία ἐξαιρετικῶς ἰσχυρὰ ἀποικιακὴ αὐτοκρατορία καὶ συγκυρίαρχος τῆς Μεγ. Βρεττανίας. Τὰ ἔναντι παράλια τῆς Κύπρου κατέχονται τὸ μὲν Σαντζάκιον 'Αλεξανδρέττας καὶ ἡ Συρία – Λίβανος ὑπὸ τῆς Γαλλίας, ἡ δὲ Παλαιστίνη εἶναι ὑπὸ 'Αγγλικὴν ἐντολήν.

– 'Η Αἴγυπτος πιέζει καὶ γίνεται ἀνεξάρτητος, ἀλλὰ «σύμμαχος» ὑποχρεωτικὴ τῆς 'Αγγλίας. 'Η «βάσις Αἴγυπτος» εἶναι πλέον εὐσταθὴς τώρα ὡς ἀνεξάρτητος καὶ σύμμαχος παρὰ πρότερον ὡς δούλη μὲ τὰς συχνὰς ταραχὰς καὶ τὴν ἔντονον ἀντίδρασιν τῶν Αἰγυπτίων κατὰ τῶν κατακτητῶν. 'Η ἐξασφάλισις τῶν «Βρεττανικῶν συμφερόντων» εἰς τὴν 'Εγγὺς 'Ανατολὴν προσδίδει εἰς τὴν βάσιν Κύπρον ἰδιάζουσαν σημασίαν, ὄχι τόσον διότι ἠειπλεῖτο ἡ 'Εγγὺς 'Ανατολὴ ἀπὸ τὴν Σοβιετοποιημένην νῦν «Τσαρικὴν» Ρωσίαν, οὔτε ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν ἐπιθυμίαν ν' ἀνακτήση τὰ προπολεμικά της ἐδάφη. ***Παρὰ ἀπὸ μόνον τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ 'Αγγλία πρέπει νὰ ἐμφανίζεται μὲ τὴν αἴγλην τοῦ ἰσχυροῦ Αὐθέντου εἰς τὰ κράτη καὶ κρατίδια τῆς 'Εγγὺς καὶ Μέσης 'Ανατολῆς τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν μετὰ τὸ 1918 καὶ ἐκράτει ὑπὸ τὴν «ἐντολήν της», αἰγίδα καὶ ἡγεμονίαν της.***

'Η κατοχὴ τῆς Κύπρου ἔχει οὕτω διὰ τὴν 'Αγγλικὴν αὐτοκρατορίαν ἐκτὸς τῆς στρατιωτικῆς καὶ πολιτικὴν σημασίαν. 'Η διαφορὰ τῶν πετρελαίων τῆς Μοσούλης μετὰ τῆς Τουρκίας διευθετεῖται ὑπὲρ τῆς 'Αγγλικῆς ἀπόψεως χάρις εἰς τὴν ἐπιβλητικὴν παρου-

σίαν τῆς 'Αγγλίας εἰς τὸ τρίγωνον τοῦτο, Αἰγύπτου – Παλαιστίνης – Κύπρου.

'Ο Βρεττανικὸς Λέων ἔχει μὲν κρησφύγετον τὸ Γιβραλτὰρ καὶ τὴν Μάλταν ἀλλὰ «λιμέρια» τὴν Κύπρον, τὴν Αἴγυπτον, τὸ Σουέζ, τὴν Παλαιστίνην καὶ ὅλην τὴν 'Εγγὺς 'Ανατολήν.

– Ἡ στρατ. ἀξία τῆς Μ. 'Ανατολῆς καὶ τῆς θαλασσίας ὁδοῦ τοῦ Σουὲζ ἔχει καταμερισθῆ μεταξὺ Παλαιστίνης, Αἰγύπτου καὶ Κύπρου.

Κατὰ συνέπειαν ἡ Κύπρος ἔχει τώρα ἥσσονα στρατ. ἀξίαν.

9. ***Τὸ 1931 ὁ Κυπριακὸς Λαὸς ἐξεγείρεται*** καὶ ζητεῖ τὴν ἐλευθερίαν του ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει τὴν ἀπαλλαγήν του ἐξ ἑνὸς ὠμοῦ ἀποικιακοῦ καθεστῶτος ὑπὸ τὸ ὁποῖον διατελεῖ.

Ἡ ἐπανάστασις πνίγεται εἰς τὸ αἷμα καὶ ὁ 'Εθνάρχης Κύπρου μετὰ ἑτέρου Μητροπολίτου ὡδηγοῦνται ὑπὸ τῶν "Αγγλων εἰς τὴν ἐξορίαν.

Ἡ τότε Κυβέρνησις τῶν 'Αθηνῶν διαπράττει τὸ ἀσύγγνωστον σφάλμα ἵνα μὴ δυσαρεστήσῃ τὴν 'Αγγλίαν, νὰ φανῇ ἀδρανής. Καὶ οὐ μόνον ἀδράνειαν καὶ ἀδιαφορίαν ἐπέδειξεν ἔναντι τῶν ἀδελφῶν Κυπρίων ἀλλὰ διεκήρυξε – προφανῶς διὰ νὰ ἀποσείσῃ εὐθύνας αἵτινες ἐνδεχομένως θὰ τῆς ἐπερρίπτοντο – ***ὅτι: «Ἡ ἐλευθερία τῆς Κύπρου εἶναι θέμα ἀφορῶν τὰς σχέσεις Κύπρου καὶ Μεγάλης Βρεττανίας».***

'Εὰν ἐν τούτοις ἐδέχετο νὰ υἱοθετήσῃ τὴν κίνησιν τῶν τέκνων της, ἐὰν ἔθετε ζήτημα ἀνεξαρτησίας Κύπρου καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπροπαγάνδιζεν ἀνὰ τὸν κόσμον τὸ θέμα «τῆς 'Ελληνικῆς Κύπρου» βάσει τῆς ὑπὸ τοῦ Γουΐντρω Οὐΐλσων διακηρυχθείσης ἀπὸ τοῦ 1919 ἀρχῆς τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐνήργει εἴτε ἐμφανῶς, εἴτε παρασκηνιακῶς εἴτε διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ, εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ 'Αγγλία θὰ ὑπεχώρει ἔστω καὶ κατὰ ἓν μόνον βῆμα ἱκανὸν ἐν τούτοις νὰ δημιουργήσῃ τὰς προϋποθέσεις τῆς αὐτοδιαθέσεως τοῦ λαοῦ ἂν μὴ καὶ αὐτῆς τῆς ἑνώσεως τῆς Κύπρου μετὰ τῆς 'Ελλάδος. Διότι κατὰ τὴν ἱστορικὴν περίοδον τοῦ 1940 – 41 κατόπιν τοῦ ἐκπληκτικοῦ «ΟΧΙ» τῆς 'Ελλάδος κατὰ τῶν δύο κατακτητῶν, ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ παγκοσμίου θαυμασμοῦ, ἐχθρῶν, οὐδετέρων καὶ φίλων λαῶν διὰ τὸ ὑπέροχον 'Ελληνικὸν ἔπος τῆς 'Αλβανίας, τῶν

Ὀχυρῶν καὶ τῆς Κρήτης ἡ Κυβέρνησις τοῦ Λονδίνου θὰ ὑ π έ σ χ ε τ ο τ ο ὐ λ ά χ ι σ τ ο ν καὶ θὰ ἔδιδε τελικῶς τὴν Κύπρον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διότι θὰ κατησχύνετο ἐὰν δὲν ἱκανοποίει ἓν δίκαιον αἴτημα τῆς Ἑλλάδος καὶ θὰ ἦτο ὑπόδικος πρὸ τῆς παγκοσμίου γνώμης. Ἡ δὲ περίστασις ἦτο ἡ καταλληλοτέρα διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἐλευθερίας ὑπὸ τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ.

1) Διότι θὰ εἶχε σαφῶς τεθεῖ τόσον ὑπὸ τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ ὅσον καὶ τῆς ἐπισήμου Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ τοῦ 1931 τὸ θέμα ἐπὶ τάπητος.

2) Διότι ἐμάχετο ἡ Ἀγγλία τότε (ὡς διεκήρυττε τοὐλάχιστον) κατὰ τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους καὶ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν μικρῶν καὶ ἀδυνάτων ὑποδουλωμένων εἰς τοὺς Γερμανοὺς ὡς οἱ Αὐστριακοί, Τσέχοι, Πολωνοὶ κ.λ.π. ἀλλὰ καὶ τῶν Κυπρίων (εἰς τοὺς Ἄγγλους) κατὰ συνέπειαν θὰ ἦτο ἀνακόλουθος πρὸς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν της καὶ ἀσυνεπὴς πρὸς τὰς ἀρχὰς διὰ τὰς ὁποίας ἐπολέμα ἐὰν δὲν ἐπαρεχώρει τὴν Κύπρον εἰς τὴν ἡρωϊκὴν καὶ μοναδικήν της σύμμαχον, τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ αἴτημα τῆς αὐτοδιαθέσεως τῆς Κύπρου εὐθαρσῶς, ἀνδροπρεπῶς καὶ Ἑ λ λ η ν ο π ρ ε π ῶ ς ἔθεσεν ἤδη ἡ Κυβέρνησις τοῦ Ἀλεξ. Παπάγου ἀπὸ τοῦ 1952 πρὸ τῆς παγκοσμίου δικαιοσύνης. Δὲν εἶναι συμπτωματικὴ ἡ ἡμερομηνία αὕτη ἥτις ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν ὑψοδείκτην τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τοῦ Τ ρ ό ο δ ο ς· διότι τεκμαίρεται ἐξ αὐτοῦ ὅτι ἡ ὑπομονὴ ἑνὸς λαοῦ χειμαζομένου, ἔχει φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον ὕψος τοῦ ἱεροῦ του ἐδάφους καὶ συνεπῶς ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας ταύτης θὰ πρέπῃ πλέον οὗτος νὰ ὁδηγηθῇ εἰς τὸ εὐτυχὲς πέρας τῆς π λ ή ρ ο υ ς ἐ λ ε υ θ ε ρ ί α ς τ ο υ.

Ἡ ἐχθρότης τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ ἐκδηλωθεῖσα τὸ 1931 κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἐ μ ε ί ω σ ε τὴν ἰσχὺν τῆς νήσου ὡς βάσεως διὰ τὸν κατέχοντα αὐτὴν παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ, κατακτητήν.

Ἐμειώθη δὲ διὰ τὸν λόγον κυρίως ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἀντιμετώπιζον διὰ πρώτην φορὰν ἐ σ ω τ ε ρ ι κ ὴ ν ἀ ν τ ί δ ρ α σ ι ν ἥτις ἂ ν δ ὲ ν ε ἶ χ ε θ λ ι β ε ρ ὰ ς δ ι' α ὐ τ ο ὺ ς σ υ ν ε π ε ί α ς (σαμποτάζ, μποϋκοτάζ, ἀδράνειαν, ἀντίδρασιν, δολοφονίας κ.λ.π.), ὀ φ ε ί λ ε τ α ι εἰς τὸ ὅτι ἡ ἐ π ί σ η μ ο ς ἐ λ ε υ θ έ ρ α Π α τ ρ ὶ ς τ ό τ ε δ ὲ ν ἐ ν ε σ τ ε ρ ν ί σ θ η τ ὸ ν ἀ γ ῶ ν α ὃ ν δ ι ε ξ ή γ α γ ε ν ὁ Κ υ π ρ ι α κ ὸ ς λ α ό ς.

Γενικῶς ἡ στρατ. ἀξία τῆς Κύπρου τὸ 1931 δὲν ἐμφανίζεται ὡς μεγάλης σημασίας.

10. ***Τὸ 1935 ἡ Εὐρώπη συνταράσσεται.*** Τὸ Ἐθνικοσοσιαλιστι-

κὸν Κόμμα τῆς Γερμανίας ἀνασταίνει ἕνα νεκρὸν ὡς Λάζαρον: Τὴν Wermacht – στρατὸν τοῦ Γ΄ Ράϊχ. Ὁ Χίτλερ βρυχᾶται ἀπειλῶν νὰ λάβῃ τὴν «ρεβάνς» τοῦ 1918.

– Ἡ Ἰταλία καταλαμβάνει τὴν Ἀλβανίαν(1939). Ἡ Ἰταλικὴ νῆσος Παντελλαρία εἰς τὴν θαλασσίαν ὁδὸν Μάλτας – Γιβραλτὰρ ἔχει ἤδη ὀχυρωθῆ καὶ μετατρέπεται εἰς ὀχυρὸν ναυτικὴν βάσιν ἰσοδύναμον πρὸς τὴν Μάλταν (ὅπως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν καὶ ἡ Ἑλληνικὴ παραχωρηθεῖσα εἰς τοὺς Ἰταλοὺς Σάσων).

Ἡ Ἀγγλία ὑφίσταται τὴν ταπείνωσιν νὰ παραδεχθῆ συγκυριαρχίαν τῆς Μεσογείου μὲ τὴν Ἰταλίαν, ὑπογραφείσης σχετικῆς συνθήκης.

Ἡ Ἀγγλία εἶναι ἀνέτοιμος, ἀφοπλισμένη, ἀνύποπτος τοῦ σκοτεινοῦ σχεδίου ὅπερ ἔχει πρὸς ἐφαρμογὴν ὁ Μουσολίνι. Τὴν σώζει τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἀπὸ τὸν ὄλεθρον ἡ δραστηρία ἐπέμβασις τῆς Ἰντέλλιτζενς Σέρβις (*).

Ἡ Κύπρος ἐνισχύεται καὶ προσαποκτᾶ ἐκ νέου ὑψίστην ἀξίαν ἰδίᾳ κατόπιν τῶν ὑπὸ τῆς Κ.Τ.Ε. ἢ ἐν τῇ οὐσίᾳ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἐπιβληθεισῶν κυρώσεων κατὰ τῆς Ἰταλίας.

11. ***Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ 1939 — 45. Ἡ Μ. Ἀνατολὴ*** εἶναι ζωτικῆς σημασίας χῶρος στρατηγικὸς διὰ τὴν Μ. Βρεττανίαν. Αἱ πετρελαιοπηγαὶ τῶν Ἀραβικῶν χωρῶν εἶναι τὸ ἐπίμαχον πεδίον δράσεως τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἐρήμου οἱ Ἰταλοὶ προχωροῦν πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Νείλου ἀλλ' εἶτα πιεζόμενοι ὑποχωροῦν πρὸς Κυρηναϊκήν. Τὸ ἔμβολον τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως παλινδρομεῖ μὲ ἐπικρουστῆρα τώρα τὸ «Ἄφρικα Κὸρπς» τοῦ στρατάρχου Ρόμελ καὶ ἀπειλεῖ

(*) Εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τοῦ Καΐρου προσεγειώθη ἐκ Ρώμης πρὸς ἀνεφοδιασμὸν Ἰταλικὸν ἀεροπλάνον κατευθυνόμενον εἰς τὸ Ἀνώτατον Ἰταλικὸν Στρατηγεῖον τῆς Ἐρυθραίας μὲ ἕνα σημαίνοντα ἐπιβάτην, Ἰταλὸν ὑπουργὸν τοῦ Μουσολίνι, ὁ ὁποῖος ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ χαρτοφύλακα μὲ ἀπόρρητα ἔγγραφα. Ἡμίσειαν ὥραν μετὰ τὴν ἀπογείωσίν του, ἀφοῦ ἐφωδιάσθη εἰς Κάϊρον, κατέπεσε συνεπείᾳ «ἀτυχήματος». Τὰ συντρίμματα τοῦ ἀεροπλάνου ἀνευρέθησαν ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς τοῦ Καΐρου πρεσβείας ὄχι ὅμως καὶ ὁ πολύτιμος χαρτοφύλαξ. Τὴν ἑπομένην ἓν Ἰταλικὸν ὑπερωκεάνειον εἰσερχόμενον εἰς τὸν λιμένα Ἀλεξανδρείας ἐγένετο παρανάλωμα πυρός. Οἱ Ἄγγλοι ἔσπευσαν νὰ τὸ ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος ὅπερ προωρίζετο νὰ ἀποφράξῃ μὲ τὸ ἑκούσιον ὁλοκαύτωμά του, ἐνῶ ὁ παρωπλισμένος Ἀγγλικὸς στόλος ἔσπευδε νὰ ἐπανεξοπλισθῆ καὶ ἐξέλθῃ τῆς Μάλτας. Ἐκεῖ θὰ ὑφίστατο τὴν μετέπειτα τύχην τοῦ Ἀμερικανικοῦ στόλου εἰς Πὲρλ Χάρμπορ (7—12—1942) ἐὰν δὲν ἀνεκαλύπτετο τὸ μυστικὸν τοῦ Ἰταλικοῦ ὑπουργικοῦ φακέλλου.

τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐνῶ ἐκ τῶν βάσεων τῆς κατειλημμένης Ἑλλάδος συνδεδυασμέναι τοῦ ἐχθροῦ γίνονται προσπάθεια ἵνα θέση πόδα οὗτος εἰς τὴν Μ. Ἀνατολὴν (Ἰρὰκ — Παλαιστίνην).

Ἡ Κύπρος ἀποτελεῖ ἰσχυρὰν βάσιν ἀεροπορικὴν καὶ στρατιωτικὴν τῶν Ἀγγλικῶν καὶ συμμαχικῶν δυνάμεων μεγίστης σημασίας ἰδίᾳ κατόπιν τῆς ἀπωλείας τῆς Κρήτης.

Μὲ βάσιν τὴν Κύπρον οἱ Ἄγγλοι ἐνεργοῦν ἐπιχειρήσεις δυνάμεων Κομμάντος — Καταδρομῶν εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ ἐξασκοῦν ψυχολογικὴν βίαν ἐπὶ τῆς Ἀγκύρας, ἥτις, ἀκολουθοῦσα καιροσκοπικὴν πολιτικὴν ἀποκλίνει λόγῳ λαϊκῶν φιλογερμανικῶν αἰσθημάτων ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπειλῆς κυκλώσεως ἐκ τοῦ Ἰρὰκ (μετὰ τὴν Βουλγαρικὴν ἔνταξιν εἰς τὸν ἄξονα καὶ τὴν πτῶσιν τῆς Ἑλλάδος) ὑπὲρ τῆς προσχωρήσεώς της εἰς τοὺς Γερμανούς.

Ἡ Κύπρος ἀποτελεῖ τὸ μόνον σταθερὸν Ἀγγλικὸν προπύργιον εἰς τὴν Ἀν. Μεσόγειον.

Ἡ ἰσχυρὰ ἀντίστασις τῶν νήσων τοῦ συμπλέγματος τῆς Μεγ. Βρεττανίας κατὰ τῶν φοβερῶν ἀεροπορικῶν πληγμάτων τῆς Λουφτβάφε τοῦ Γκαῖριγκ (Φθινόπωρον 1940) δημιουργοῦν τὸν θρῦλον ὅτι αἱ νῆσοι, τοὐλάχιστον ἐκεῖναι ἅς κατέχει ἡ Ἀγγλία εἶναι ἀσύλληπτος λεία διὰ τὸν Χίτλερ (παρὰ τὸ προηγούμενον τῆς Κρήτης ἡ πτῶσις τῆς ὁποίας ὀφείλεται εἰς ἄλλα αἴτια) καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ Κύπρος προσλαμβάνει ἰδιαιτέραν στρατ. ἀξίαν.

Οἱ Τοῦρκοι ἐξ ἄλλου ἀναστηλώσαντες τὴν αἰωνίως παραπαίουσαν ἐθνικὴν οἰκονομίαν των, τόσον ἐκ δανείων καὶ οἰκονομικῶν ἀνταλλαγμάτων, παρ' ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπάλων ὅσον καὶ — ἰδίως — τοῦ ληστρικοῦ «βαρλὶκ» τὸ ὁποῖον ἐπέβαλον εἰς τοὺς Ἕλληνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μὲ ἕν ἰσχυρὸν ὄντως φρούριον Ἀγγλικὸν ἀπέχον μόλις 40 μίλια ἀπὸ τῶν ἀκτῶν των, τὴν Κύπρον, μένουν τελικῶς οὐδέτεροι.

Κατὰ συνέπειαν ὅλων τῶν ἐκτεθέντων, ὡς ἀνωτέρω, καταδείκνυται ὅτι ἡ Κύπρος κατὰ τὸν β' παγκόσμιον πόλεμον διεδραμάτισεν ὡς βάσις ἀεροπορική, ἀλλὰ ἰδία στρατιωτικὴ σπουδαιότατον ρόλον διὰ τὴν διατήρησιν ἀφ' ἑνὸς τῆς οὐδετερότητος τῶν ἀμφιταλλευομένων ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς ἀνάληψιν ἐπιχειρήσεων καταδρομῶν εἰς τὰ Δωδεκάνησα· ἐνῶ εὑρέθη ὡς ἐμπόδιον καὶ ἀνεχαίτισε τὴν προσπάθειαν τοῦ ἐχθροῦ. Ἐξ ὅσων ἐξετέθησαν συνάγεται ὅτι ἡ στρατ. ἀξία τῆς Κύπρου κατὰ τὸν β' παγκόσμιον πόλεμον ὑπῆρξε μεγάλη καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ μέγιστον ὕψος συγκριτικῶς πρὸς τὰς προγενεστέρας περιόδους.

12. ***Μεταπολεμική περίοδος.***

— Ἡ Ἀγγλία ἠναγκάσθη ν' ἀποδώση ἀνεξαρτησίαν εἰς τὰς Ἰνδίας πιεσθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ λαοῦ μὲ σημαιοφόρους του τὸν Μαχάτμα Γκάντι, τὸν Μπαντὶτ Νεχροῦ κ.ἄ. Ἰνδοὺς σημερινούς του ἡγέτας τοὺς ὁποίους παλαιότερον ἐφυλάκιζεν καὶ ἐξώριζεν ἐπὶ τῇ ἀπέλπιδι προσπαθείᾳ νὰ καταπνίξῃ μὲ τὴν φωνήν των, τὴν φωνὴν ἑνὸς λαοῦ ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων ψυχῶν (οὐδέποτε ἐξηκριβώθη πόσα ἑκατομμύρια ἦσαν οἱ Ἰνδοί· ὑπελογίζοντο μᾶλλον γύρω εἰς τὰ 400 ἑκ. καὶ κατὰ προσέγγισιν 50 ἑκ. ψυχῶν).

Καὶ οὕτω ὁ ἄνεμος τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας καὶ οἰκονομικῆς ἀνεξαρτησίας ἀπὸ τῶν μέχρι χθὲς ὑποτακτικῶν τοῦ φοβεροῦ Βρεττανικοῦ λέοντος ἤρχισε νὰ πνέῃ μὲ ἐξαιρετικὴν σφοδρότητα, ἐκ τῶν Ἰνδιῶν καὶ Κεϋλάνης πρὸς τὸν Περσικὸν κόλπον κι' ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Μ. Ἀνατολὴν σαρώνων τὰ σύμβολα τῆς Βρεττανικῆς κυριαρχίας.

Μετὰ τὸ Πακιστάν, Ἰνδοστὰν καὶ τὴν Κεϋλάνην ἡ σειρὰ τοῦ Ἰράν. Οἱ Πέρσαι ἐκδιώκουν τοὺς Βρεττανοὺς ἀπὸ τὴν χώραν των καὶ τὰ περίφημα διϋλιστήρια πετρελαίου τοῦ Ἀμπαντὰν περιέρχονται εἰς τὴν Περσίαν (Ἰράν).

Ἡ Αἴγυπτος ἠξίωσεν ἐγκατάλειψιν τοῦ Σουὲζ ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους πρὸ τῆς ἐκπνοῆς τῆς προθεσμίας παραδόσεως αὐτοῦ ἤτοι πρὸ τοῦ 1965, ἀμέσως μάλιστα.

Μία δρὰξ Ἑβραίων ἱδρύει εἰς τὴν Παλαιστίνην τὸ κράτος τοῦ Ἰσραήλ. Κατὰ δὲ τὸ 1956 ἡ Ἀγγλία δέχεται πάλιν ἐκ τῆς ΜΑ δύο ἠχηρὰ ραπίσματα.

— Τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Γκλὰμπ Πασᾶ ἐξ Ἰορδανίας.

— Τὴν ἐθνικοποίησιν ὑπὸ τοῦ Νάσερ τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ.

Τὸ πρῶτον ράπισμα τὸ ἀνταπέδωσε διὰ τῆς ἀποστερήσεως τῆς οἰκονομικῆς βοηθείας πρὸς τὴν Ἰορδανίαν.

Τὸ δεύτερον διὰ τῆς τυχοδιωκτικῆς της ἐκστρατείας κατὰ τῆς Αἰγύπτου. Ἡ Κύπρος ἐχρησιμοποιήθη ὡς βάσις συγκεντρώσεως καὶ ἐξορμήσεως τῶν Ἀγγλογαλλικῶν δυνάμεων. Ἐχρησιμοποιήθη ὅμως ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς διὰ μόνον τὸν λόγον — καὶ ἴσως ἴσως διὰ μόνον αὐτὸν — ὅτι ὁ ἀντίπαλος ἦτο ἀσημάντου ἰσχύος, δὲν διέθετε σύγχρονα συμβατικὰ ὅπλα, οὔτε στόλον, οὔτε ὑπολογίσιμον ἀεροπορίαν, πολλῷ δὲ μᾶλλον δὲν διέθετε ὅπλα μαζικῆς καταστροφῆς (ἀτομοθερμοπυρηνικὰ) κατὰ συνέπειαν ἡ βάσις ἐξορμήσεως δὲν διέτρεχε τὸν κίνδυνον ἐξουδετερώσεώς της ἢ ἀντιποίνων.

Ἡ τοιαύτη χρησιμοποίησις τῆς νήσου Κύπρου δὲν ὑποδηλοῖ στρατ. ἀξίαν ταύτης, ἐξαιρέσει βεβαίως τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν ἡ Ἀγγλία ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ ἐπαναλάβῃ καὶ μελλοντικῶς ἐναντίον

τοῦ ἰδίου ἢ καὶ ἄλλου Κράτους τῆς ΜΑ τὸ ἐγχείρημα κατὰ τῆς Αἰγύπτου τοῦ Ὀκτωβρίου 1956. Καὶ πάλιν ὅμως ἡ τῆς ε ἰ δ ι κ ῆ ς ταύτης περιπτώσεως στρατ. ἀξία τῆς νήσου ἔχει ἀξίαν τόσην, ὅση ἀκριβῶς ἀπαιτεῖται διὰ νὰ κηλιδωθῆ ἡ Ἐθνικὴ τιμὴ καὶ ὑπόληψις τοῦ οὑτωσεὶ ἐπιχειροῦντος. Ἡ Ἀγγλία ἐξ αἰτίας τῆς κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐπιθέσεώς της κατέστη μισητὴ εἰς τὸν Ἀραβικὸν κόσμον πρὸς τὸν ὁποῖον δύο ἐκ τῶν συμμάχων της κρατῶν τοῦ συμφώνου τῆς Βαγδάτης (Ἰράκ, Ἰράν) ἐτάχθησαν τότε ἀλληλέγγυα ἐνῶ ἅπαντα τὰ κράτη τοῦ ΟΗΕ κατεδίκασαν διὰ ψηφοφορίας τὴν πρᾶξιν της ἐκείνην.

Εἶναι λοιπὸν δεῖγμα ἄνευ ἀξίας ἡ «ἀξία» τῆς νήσου Κύπρου ἐφ' ὅσον προώρισται νὰ χρησιμοποιηθῆ αὕτη ὡς βάσις ἐνεργείας κατὰ τῶν κρατῶν τῆς ΜΑ.

Ἀλλὰ καὶ ὡς βάσις ἐπιχειρήσεων κατὰ τοῦ ἀντιπάλου συνασπισμοῦ δὲν ἔχει μεγάλην ἀξίαν σήμερον ἡ νῆσος Κύπρος διότι:

α) Ἡ Ἀγγλία τὸν ἀντίπαλον συνασπισμὸν ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἤθελε τὸν ἀντιμετωπίση μονομερῶς ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ ΝΑΤΟ.

Ὁ ἀμυντικὸς ὀργανισμὸς τοῦ ΝΑΤΟ διαθέτει πληθὺν βάσεων ἔν τε τῇ Μεσογειακῇ λεκάνῃ τῇ ΜΑ καὶ τὰς χερσονήσους Ἑλληνικὴν καὶ Μικρασιατικὴν κ α ὶ μ ό ν ο ν ε ἰ ς τ ὴ ν ν ῆ σ ο ν Κ ύ π ρ ο ν δὲν διαθέτει τοιαύτας βάσεις ὀργανωμένας διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς συγχρόνου στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς.

β) Εἰς μίαν γενικὴν σύρραξιν ἐὰν δὲν εἶναι βέβαιον εἶναι λίαν πιθανὸν ὅτι ἤθελον χρησιμοποιηθῆ θερμοπυρηνικὰ ὅπλα (ἀτομοϋδρογονοβόμβα, πύραυλοι, κατευθυνόμενα).

Κατὰ τὸ 1957 ἡ κατάστασις ἐν τῇ Μεσογείῳ ἔχει ὡς ἀκολούθως:

– Ἡ Β Ἀφρικὴ δὲν κατέχεται ὑπὸ Μεγάλης Δυνάμεως ἐχθρικῆς ἤ, ἐνδεχομένως ἐχθρικῆς διὰ τὴν Ἀγγλίαν εἰς τὸ μέλλον.

– Τὸ Μαρόκον καὶ ἡ Τύνις ἀνεξαρτητοποιηθέντα ἐκ τῆς Γαλλικῆς κηδεμονίας εἶναι μὲν ὡς ἀραβικὰ Κράτη ἀλληλέγγυα πρὸς τὰ Πανοραβικὰ ὄνειρα τῶν ἀδελφῶν τῆς ΜΑ ἀλλ' ὅμως φίλα τῶν Δυτικῶν Κρατῶν πρὸς ἃ προσφέρουν καὶ βάσεις ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν των.

– Ἡ Λιβύη εἶναι φιλικὸν κράτος πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Δύσιν.

– Ἡ Παντελλαρία δὲν ὑφίσταται ὡς βάσις ἐχθρικὴ οὔτε τὰ Δωδεκάνησα.

– Ἡ Ἀλβανία εἶναι μὲν χώρα τοῦ σιδηροῦ παραπετάσματος

ἀλλὰ λόγῳ θέσεως ἀσήμαντος ὡς βάσις ἐπιχειρήσεων ἐξουδετερουμένη δὲ μᾶλλον εὐκόλως.

— Ἡ Αἴγυπτος καὶ τὸ Σουὲζ αἱ μεγίστης ἀξίας παλαιαὶ Ἀγγλικαὶ βάσεις δὲν ἀνήκουν πλέον εἰς αὐτήν.

— Αἱ βάσεις ἐπὶ τῶν νήσων Μπαχρέϊν καὶ Κουβάϊτ εἶναι σπουδαιότατα διὰ τὴν Ἀγγλίαν προπύργια τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς.

Δεδομένου δὲ ὅτι ἡ ἀκτὶς δράσεως ἀεροπορίας εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα ἢ ἄλλοτε ἡ βάσις τῆς Μάλτας ἐν τῇ Κεντρικῇ Μεσογείῳ καὶ αἱ προαναφερθεῖσαι δύνανται ν' ἀνταποκριθοῦν πλήρως εἰς τὰς Στρατ· ἀνάγκας τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Μ. Ἀνατολήν. Κατὰ συνέπειαν ἡ Κύπρος, ὡς δευτερεύουσα μόνον βάσις δι' ἀεροπορικὰς ἐπιχειρήσεις θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῇ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ληφθῇ ὡς γεγονὸς ὁ μῦθος τοῦ Συμφώνου τῆς Βαγδάτης ἡ Κύπρος εἰς οὐδὲν δύναται νὰ ὠφελήσῃ τὰ κράτη τοῦ Συμφώνου. Ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι αἱ ἀπειράριθμοι πλησιέσταται πρὸς τὸν Καύκασον καὶ τὴν Κασπίαν λοιπαὶ βάσεις — μηδὲ αὐτῶν τῶν Μπαχρέϊν Κουβάϊτ Κατὰρ ἐξσιρουμένων — εὑρισκόμεναι δὲ ἐπὶ Τουρκικῶν, Ἰρακινῶν καὶ Ἰρανικῶν ἐδαφῶν ἤθελον περιέλθει εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ εἰς οὐδὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν κατάστασιν ἡ Κύπρος ἥτις ἤθελε τεθῇ μὲ μεγίστην εὐκολίαν ἐκποδών.

Β΄ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΘΕΡΜΟΠΥΡΗΝΙΚΩΝ ΟΠΛΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤ. ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ἔναντι ὅμως τῆς χρησιμοποιήσεως πυρηνικῶν ὅπλων ἡ Κύπρος ὅπως καὶ τὸ Σουὲζ θὰ ἔχουν ἐξαιρετικὴν τρωτότητα καὶ οὐσιαστικῶς καθίστανται ἀχρησιμοποίητοι βάσεις.

Εἰς συζήτησιν ἐν τῇ βουλῇ τῶν Κοινοτήτων τῆς 22 Αὐγούστου 1954 ὁ τότε πρωθυπουργὸς Οὐΐνστων Τσῶρτσιλ ἐδήλωσε σχετικῶς μὲ τὴν διώρυγα τοῦ Σουὲζ: «τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα περιῆλθον τελευταίως εἰς γνῶσιν μου ἀναφορικῶς μὲ τὴν βόμβαν ὑδρογόνου μὲ ἔπεισαν ὅτι ἡ διώρυξ τοῦ Σουὲζ ἔπαυσε νὰ εἶναι τόσον πολύτιμος βάσις ὡς ἄλλοτε καὶ εἶναι σήμερον ἀπηρχαιωμένη».

Ὀλίγον κατόπιν δὲ ὁ πρωθυπουργὸς Ἥντεν προσέθετεν:

«Ἡ Κυβέρνησις δὲν προτίθεται νὰ δημιουργήσῃ μίαν νέαν βάσιν ἐν Κύπρῳ. Ἡ κυρία βάσις τιθεμένη ἐκ νέου εἰς ἐνέργειαν θὰ παρέμενεν εἰς Αἴγυπτον». Δυστυχῶς ὅμως διὰ τοὺς Ἄγγλους ἡ ἐξέλιξις τῶν διεθνῶν γεγονό-

των τούς ἀπεστέρησε καὶ τῆς βάσεως «Αἰγύπτου». Νῦν ἐξηγγέλθη ὑπ' αὐτῶν ἡ μεταφορὰ τοῦ στρατηγείου των ΜΑ εἰς Κένυαν.

– Τὴν 8 Μαΐου 1957 ὁ "Α τ λ υ, τ.πρωθυπουργὸς ἔλεγεν εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων : «Ἡ ἄποψις ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὴν Λευκὴν Βίβλον (πρόσφατον) καθ' ἣν ἡ Κύπρος θὰ πρέπει νὰ εἶναι προκεχωρημένη βάσις ἐκτοξεύσεως βλημάτων τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου εἴδους φαίνεται νὰ εἶναι τελείως τερατώδης. Εἶναι πολὺ μικρά, λίαν εὔτρωτος καὶ κατοικεῖται ὑπὸ λαοῦ ὁ ὁποῖος θὰ σκεφθῇ ἐνδεχομένως ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ τεθῇ ἐπὶ ἑνὸς στόχου ὡς δόλωμα. Ἡ Κύπρος ἦτο δι' ἡμᾶς κατάλληλος ὡς βάσις τὴν ἐποχὴν τοῦ Ναυτικοῦ ὄχι ὅμως καὶ σήμερον, τὴν ἐποχὴν τῆς ἀεροπορίας»(*).

Αἱ ΗΠΑ Στρατιωτικὴ δύναμις ἡγέτις τοῦ Δυτικοῦ Συνασπισμοῦ βλέπουν τὴν Μεσόγειον ὡς ἕνα μέγαν δάκτυλον τῆς χειρὸς τοῦ 'Ατλαντικοῦ οὐχὶ δὲ ἓν ἰδ αίτερον θέατρον. Ἡ Κύπρος εἶναι μία ἶς τοῦ δακτύλου καὶ ἀσφαλῶς ἐκ τῶν μὴ σπουδαιοτέρων διότι ὑπάρχουν ἀπείρως νευραλγικώτεραι ἴνες.

Βάσει λοιπὸν τῆς νῦν Στρατηγικῆς, ἡ Κύπρος ἀποτελεῖ μίαν ἀσήμαντον στρατ. βάσιν εἰς τὸ πλαίσιον τῶν τόσων ἄλλων ἀσυγκρίτως πλεονεκτικωτέρων καὶ σημαντικωτέρων αἵτινες εὑρίσκονται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ΝΑΤΟ εἰς τὴν Μεσόγειον.

Ἡ σημασία της μόνον εἰς μέλλοντα πόλεμον νοεῖται ὑπὸ τινας προϋποθέσεις, ὡς εἶναι ἡ μὴ χρῆσις ἀτομοϋδρογονοβόμβας, πυραύλων, καὶ κατευθυνομένων βλημάτων ὡς καὶ ἡ παράτασις τοῦ πολέμου.

Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ὀλίγοι πόλεμοι ὁμοιάζουν πρὸς τοὺς προγενεστέρους των ἀλλὰ ὡρισμένα στρατηγικὰ σημεῖα τῶν Θ.Ε. διατηροῦν τὴν σημασίαν των εἰς βαθμὸν ἐκπληκτικόν. Ὅσον τοῦτο εἶναι διαπιστωμένον κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ ἐνδέχεται καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ ἐπιβεβαιωθῇ τόσον δέον νὰ θεωρῆται βέβαιον ὅτι ἡ Στρατ. ἀξία τῆς Κύπρου εἰς τὸ μέλλον δὲν πρόκειται νὰ ἀκολουθήσῃ ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει τὴν ἀνιοῦσαν.

15. Τέλος ἂς προστεθῇ καὶ τοῦτο διὰ τὴν στρατ. ἀξίαν τῶν Στρατηγικῶν βάσεων, ἐν γένει :

Ἡ Κύπρος ὅπως καὶ τὸ Σουέζ, ὅπως καὶ ἡ Αἴγυπτος ἔχουν ὡραῖον κλῖμα, εὔκρατον καὶ δροσερόν, κατάλληλον διὰ τὴν παραμονὴν στρατευμάτων, τοῦ ὁποίου κλίματος στερεῖται ἡ βάσις Λιβύη.

---

*) Σ.Σ. Πολλῷ δὲ μᾶλλον καὶ τῆς ἀνατειλλάσης ἐποχῆς τῶν διηπειρωτικῶν βλητικῶν πυραύλων.

Δυνατὸν ἐπίσης νὰ κρατοῦνται αἱ βασεις διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὅπλων τοῦ ἰσχυροῦ.

Ἀλλὰ ἡ ἀξία τοῦ Στρατηγικοῦ χώρου τούτου ὡς στρατ. βάσεως μειοῦται σημαντικῶς, ἐνίοτε δὲ μέχρι ἐπικινδύνου σημείου ὅταν τὰ αἰσθήματα τοῦ Λαοῦ ὅστις κατοικεῖ τὰ ἐδάφη ταῦτα δὲν εἶναι φιλικὰ πρὸς τὸν στρατὸν κατοχῆς. Πολλῷ δὲ μᾶλλον ὅταν εἶναι ἐχθρικά

Δὲν δύναταί τις νὰ ἐννοήση πῶς θὰ χρησιμοποιήση εἰς περίπτωσιν συρράξεως ἡ Ἀγγλία τὴν Κύπρον ὡς βάσιν ὅταν εἰς τὰ 9251 τετ. χιλμ, ἐκτάσεώς της ἔχη 400.000 πληθυσμοῦ ἐχθρικῶς πρὸς αὐτὴν διακείμενον.

Ἡ πεῖρα τοῦ τελευταίου πολέμου ἀπέδειξεν ὅτι ἓν τῶν μεγίστων σφαλμάτων τοῦ Χίτλερ, ὅπερ ἔφερεν καὶ τὴν καταστροφὴν τελικῶς τῆς Γερμανίας, ἦτο ἡ μεγάλη ἐξάπλωσις της καὶ κατοχὴ ἐπὶ κρατῶν μὴ φιλικῶν πρὸς αὐτήν.

Οἱ «κατεχόμενοι» λαοὶ ἀπὸ τοῦ Νάρβικ καὶ τῆς Μάγχης μέχρι τῆς Μάνης καὶ τῆς Κρήτης μὲ τὴν παθητικὴν στάσιν καὶ ἀνταρτικὴν δρᾶσιν των ἐπέφεραν φθορὰν δυνάμεων, ἠνάγκασαν τὸν Χίτλερ νὰ κυριαρχῆ τῶν ἐδαφῶν αὐτῶν διὰ δυνάμεων στρατοῦ αἵτινες τοῦ ἀπέλειψαν ἀπὸ ἄλλα μέτωπα, ἐνῷ ἐξ ἄλλου ἐκτὸς τῶν σωμάτων δολιοφθορέων εἶχε ν' ἀντιμετωπίση καὶ στρατιὰς κατασκόπων συλλεγόντων ἀφειδῶς πληροφορίας περὶ τῶν δυνάμεων, κινήσεών του, ὑλικοῦ κ.λ.π. αἵτινες προσεφέροντο μὲ ζῆλον καὶ αὐθορμητισμὸν εἰς τοὺς συμμάχους μὲ ἀποτέλεσμα τὴν πλήρη ἐνημέρωσιν αὐτῶν καὶ τὴν σαφῆ εἰκόνα τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τοῦ Χίτλερ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν καὶ εἰς πᾶν μέτωπον. Ἀποτέλεσμα τούτων καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἀποσαθρώσεως ἣν ἐπροκάλουν εἰς τοὺς Γερμανοὺς οἱ ἐχθρικοὶ πληθυσμοὶ ἦτο καὶ ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀποβάσεως τῆς Νορμανδίας καὶ Ἰταλίας καὶ τῆς τελικῆς Νίκης τῶν Συμμάχων.

16. ***Ἐν κατακλεῖδι δύναται νὰ λεχθῇ διὰ*** τὴν Κύπρον ἥτις ἀξιοῖ σήμερον τὴν ἐλευθερίαν της ὅτι θὰ ἦτο κατὰ πολὺ χρησιμοτέρα εἰς τοὺς Ἄγγλους, ἐὰν οἱ Ἄγγλοι ἐκράτουν ὡρισμένας βάσεις ναυτικὰς καὶ ἀεροδρόμια χρησίμους τόσον δι' αὐτοὺς ὅσον καὶ δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνέκαθεν φυσικοὺς συμμάχους των, Ἕλληνας, καὶ ἀπέδιδαν τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου.

Σήμερον ἐθελοτυφλοῦν νὰ πιστεύουν ὅτι θὰ δυνηθοῦν ν' ανακόψουν τὴν φορὰν τῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ ἡ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, χώρας ἀποδειχθείσης ὅτι ἐν μέσῳ αἰῶνι εἶναι τυφλῶς προσηλωμένη εἰς τ' ἀποικιακὰ συστήματα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, κατοχὴ τῆς Κύπρου εἶναι ὡς δαυλὸς ἀνημμένος εἰς χεῖρας μειρακίου εὑρισκομένου πλη-

σίον πυριτιδαποθήκης. Οὐδεὶς ὀρθοφρονῶν πρέπει νὰ πιστεύη ὅτι ἡ ἀνώδυνος διὰ τὴν Εἰρήνην τοῦ Κόσμου Ἀγγλογαλλοϊσραηλινὴ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Αἰγύπτου παρέμεινε καὶ τοιαύτη διότι δὲν ἦτο πράγματι μία ἐξαίρετος ἀφορμὴ μετατροπῆς τοῦ ψυχροῦ εἰς θερμὸν πόλεμον.

Πρέπει νὰ θεωρῆται πλέον ἢ βέβαιον ὅτι ἂν ἡ ΣΕ δὲν ἐχρησιμοποίησεν ὡς λαμπρὰν ἀφορμὴν τὴν κατὰ τοῦ Σουὲζ ἐπιχείρησιν διὰ νὰ ἐπέμβη ἐνεργώτερον εἰς ΜΑ, τοῦτο ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ταυτόχρονον Οὐγγρικὴν ἐπανάστασιν.

17. ***Τὰ πεπρωμένα ὅμως τῆς Κύπρου*** δὲν θὰ τὰ ρυθμίσουν οὔτε οἱ Ἄγγλοι, οὔτε κατὰ μείζονα λόγον οἱ Τοῦρκοι ἀλλὰ αὐτὴ αὕτη ἡ Μεγαλόνησος. Τοῦτο ἐὰν δὲν ἀπέλειπεν ἡ πολιτικὴ διορατικότης καὶ ἡ ὀρθὴ ἑρμηνεία τῆς χαρτομαντείας ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους θὰ ἠδύναντο ἀπὸ τοῦ 1882 ἀκόμη νὰ τὸ προΐδουν.

Πράγματι τὸ σχῆμα τῆς νήσου ἐνομίζετο μέχρι τότε ὅτι ἦτο τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὁριζόμενον (δορὰ βοός).

«Κύπρος βύρση τὸ σχῆμα ὁμοία» εἴτε καὶ ὡς δελφίν

Ὁ τελειότερος ὅμως τῶν χαρτῶν εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ Ναυαρχείου καταρτισθεὶς κατὰ τὸ 1892 ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀκριβεστάτης ὑποτυπώσεως τοῦ 1882 τῆς ἐκτελεσθείσης ὑπὸ τοῦ τότε λοχαγοῦ Μηχανικοῦ Λόρδου Κίτσενερ (*).

Ἐὰν λοιπὸν ρίψη τις ἓν ἐρευνητικὸν «ψυχολογικὸν» βλέμμα ἐπὶ τοῦ «Ἑλλ. τμήματος» τῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου μὲ τὸ ὑπὸ τοῦ Κίτσενερ καθορισθὲν σχῆμα τῆς Κύπρου, θὰ διακρίνη τὴν ἑξῆς εἰκόνα ἐμφανιζομένην: ἐκ τῆς Β. Ἠπείρου ὡς ἐξ ὠμοπλάτης μία στιβαρὰ χεὶρ μὲ βραχίονα κατὰ μῆκος τοῦ κυρίου ὀρεογραφικοῦ σκελετοῦ τῆς Ἑλλ. χερσονήσου, ἐξαιρετικῶς μυώδης μὲ τοὺς μῦς τῶν νήσων Α. Αἰγαίου προτεταμένους, καμπτομένη κατ' ἀγκῶνα παρὰ τὰ Κρητικὰ Λευκὰ Ὄρη τείνει τὸ ἀντιβράχιον αὐτῆς κατὰ τὸν διαμήκη ἄξονα ἀλλεπαλλήλων ὀροσειρῶν τῆς νήσου Κρήτης καὶ δι' ὑποθαλασσίου αὐχένος καταλήγει εἰς τὴν ὁμαίμονα μεγαλόνησον Κύπρον.

Τὸ σχῆμα τῆς Κύπρου διαγράφεται ἐμφανῶς ὡς ἐσφιγμένης πυγμῆς μὲ τὸν δείκτην (χερσόνησον Καρπασίας) προτεταμένον καὶ κατευθυνόμενον πρὸς τὴν ἔναντι ἀκτὴν τῆς Ἀσίας.

Ἀναμφισβητήτως ὑποδεικνύει ἐπιτιμητικῶς τοὺς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου δυνάστας της: Φοίνικας, Ἀσσυρίους, Πέρσας, Ἄραβας,

---

* Κατὰ τὸν πόλεμον 1914 Στρατάρχης καὶ πρῶτος Λόρδος τοῦ Ἀγγλικοῦ Ναυαρχείου ἐπνίγη παρὰ τὰς Ὀρχίδας νήσους ὅτε ἐτορπιλλίσθη τὸ θωρηκτὸν «Χαμσάϊρ» τοῦ ὁποίου ἐπέβαινεν, ὑπὸ Γερμανικοῦ ὑποβρυχίου τὴν 5ην Ἰουνίου 1916.

Τούρκους, Ἄγγλους, ἰδία τοὺς δύο τελευταίους οὓς παραδίδει εἰς τὴν περιφρόνησιν τῆς κοινῆς Παγκοσμίου Γνώμης, διότι ἐν μέσῳ 20ῷ αἰῶνι ὁ μὲν πρῶτος ἐπιχαίρει καὶ συντείνει εἰς τὴν παράτασιν τῶν δεινῶν της, ὁ δὲ δεύτερος τὴν τηρεῖ δ ο ύ λ η ν.

Διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ μία ὀργάνωσις προερχομένη ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν σπλάγχνων τοῦ ὑποδούλου εἰς τοὺς Ἄγγλους λαοῦ φερομένη μὲ τὴν ὀνομασίαν ΕΟΚΑ (Ἐθνικὴ Ὀργάνωσις Κυπριακοῦ Ἀγῶνος) καὶ μὲ ἕνα ψυχωμένον Ἀρχηγὸν — τὸν Διγενῆ — ἀγωνίζεται τὸν ἔντιμον τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα ἀπὸ τῶν κρησφυγέτων της τῶν ὀρεινῶν συγκροτημάτων τῆς νήσου μέχρι τῶν πόλεων καὶ τῶν παραλίων ὅπου αἱ κύριαι στρατ. ἐγκαταστάσεις τοῦ Δυνάστου.

Τὴν ὀργάνωσιν ταύτην ὁ σημερινὸς αὐθέντης τῆς Νήσου ἐμφανίζει εἰς τὰς διεθνεῖς τραπέζας καὶ ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ Τύπου του ὡς δῆθεν τρομοκρατικὴν ὀργάνωσιν. Οὐδὲν ἀναληθέστερον τούτου. Ἡ ΕΟΚΑ ἥτις ἐνεφανίσθη τὸ 1952 ὡς π α ρ ι ω τ ι κ ὴ κ α θ α ρ ῶ ς ὀ ρ γ ά ν ω σ ι ς ἔχει τὸν παλμὸν τῆς ὑψηλοφροσύνης εἰς τὰς κατευθύνσεις καὶ ἐνεργείας της. Ἀπηχεῖ τὸν ἐνδόμυχον διακαῆ πόθον ἑνὸς Λαοῦ δ ο ύ λ ο υ σήμερον, διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐλευλερίας του.

Αὐθόρμητος, πηγαία, ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τοῦ ἰδίου της πατρώου ἐδάφους προερχομένη. Καὶ δὲν εἶναι ἀσφαλῶς συμπτωματικόν, ἀλλὰ ἐκ τῆς θείας Μοίρας ἠθελημένον, τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἀγὼν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Κύπρου κατευθύνεται ἀπὸ τοῦ 1952 ὑπὸ τὴν πατριωτικὴν καθοδήγησιν ἑνὸς συγχρόνου Ἀπελάτου—Διγενῆ διεξαγόμενος ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τοῦ Πενταδακτύλου καὶ τοῦ Τρόοδος κυρίως, αἵτινες κορυφαὶ φέρονται μερικῶς ὑπὸ τὰς ὀνομασίας.

19 Χ 52
Χιονίστρα

Ελυμπος Ολυμπος Κύκκου Ακρωτηρίου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΙΣ: Τὴν στρατ. ἀξίαν λ. Δοϊράνης πραγματευόμεθα τετμημένως: α) ἐν τῇ σελίδι 109 καὶ β) ἐν τῇ σελίδι 139. Ἀποβλέπομεν διὰ τούτου νὰ ἐπιστήσωμεν **δὶς** τὴν προσοχὴν τοῦ μελετῶντος τὸ παρὸν πόνημα ἐπὶ τῆς μεγάλης ἀξίας ἣν ἔχει διὰ τὴν ἄμυναν τῆς Πατρίδος ἡ περιοχὴ ἐκείνη, τονίζοντες ἐκ δευτέρου – καὶ δὴ ἐν σελίδι φερούσῃ τὸν ἀριθμὸν 13 – τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐν λόγῳ περιοχῆς ἀποτελούσης καὶ τὴν ἀχίλλειον πτέρναν διὰ τὴν ἀσφάλειαν ἐκ Β τοῦ σημερινοῦ Ἐθνικοῦ ἐδάφους.